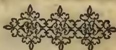

7
9 L
32

PETRI VICTORII
Commentarii.

IN PRIMVM LIBRVM ARISTOTELIS
De Arte Poetarum.

Positis ante singulas declarationes Græcis vocibus auctoris: Iisdemque ad verbum Latine expreßis.

Acceßit rerum & verborum memorabilium Index Locupletißimus.

SECVNDA EDITIO.

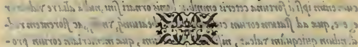

FLORENTIAE
In officina IVNTARVM, Bernardi Filiorum.
MDLXXIII.
Cum Priuilegiis.

COSMO MEDICI, DVCI FLORENTINORVM AC SENENSIVM,

PETRVS VICTORIVS SAL.

*P**OST XII. annorum spatium rursus ad te confugio princeps optime, cupioq; commendatione tui nominis: quæ magna vbiq; est, aliquid gratiæ, atque amoris alteri huic labori meo conciliari: quo ego rem arduam in primis, difficilemq; complexus sum, interpretationem inquam Aristotelei libri de arte poetarum. Cum enim semper alacri animo magna onera susceperim, nulla alia re tam fretus, quàm cura, diligentiaq; mea: contenderimq;, quantum ingenij vires ferre potuerunt, quod aggressus sum, efficere, atque ad exitum perducere, restat nunc, vt auctoritas tua mihi præsidio sit: ac quod per me præstari non potest, sua erga me beneuolentia, huic partui mearum vigiliarum tribuat, ac dilargiatur. Quod si posterius hoc meum munus, quod ad te nunc mitto, bonitate atque elegantia sua, tanto vinceret prius illud, quanto tu omni hoc tempore veterem illum statum tuum, ac condicionem superasti, multo minus te in ipso ornando laborare oporteret: ipsumq; fortasse sua vi satis ornatum ac commendatum foret: cum enim semper pulchra fortuna tua, semper speciosa, semper amabilis fuerit, tantum ipsi hoc interuallo temporis decoris accessit, vt nunc denique illa expolita, summoq; splendore cumulata videatur. Tu igitur, quod tibi facile fuit, præclaris animi dotibus ornato, effecisti: resq; eas gessisti, quæ à virtute, sapientiaq; tua poterant expectari: vnde aucta est eadem causa, veraq; gloria illustrata dignitas tua. ego qui nulla re tecum possum comparari, tantum studui, si possem, veterem locum tueri, partamq; olim laudem (si modo vlla à me parta tunc est.) retinere. quare magis videor mihi auxilio tuo, voluntatisq; propensione egere. Cum autem principes viri videantur omnia studia bonarum artium debere fouere: monimentaq; cuncta optimorum ingeniorum amplexari: hoc enim postulare videtur persona, quam sustinent, atque id non sine causa debet ab ipsis expectari, vt diligant*

humaniores litteras, alantq; honore aliquo ingenuas artes, in primis illi erga poetas ipsos, & eos omnes, qui studium ipsorum colunt, atque aliqua ratione expoliunt, praeclare debent esse animati: atque id non tantum communis vtilitatis gratia, desiderioq; illius vna cum alijs voluptatis fruendae, quae maxima inde capi potest, verum etiam honoris, dignitatisq; suae augendae causa: cum enim ipsi à fortuna ceteris omnibus bonis ornati sint, nulla alia re videntur egere, quae ad statum eorum cumulandum, beatumq; vndiq; ac florentem reddendum quicquàm valeat, nisi voce poetarum, quae memoriam eorum propaget, ac viuam semper, vegetamq; retineat. quae tamen res, cum tantopere illis optanda sit, ac pene necessaria, si dignitatem suam tueri volunt, atque immortalitatis desiderio vllo tenentur, non tamen subitò, facileq; ab illis paratur: nec presto semper adest, cum vti volunt: antea enim curetur necesse est, ac sedulò ipsi conficiendae incumbatur. verum autem hoc esse, atque ita se prorsus rem habere, voce etiam illa peruulgata magni illius Alexandri declaratur: qui, cum summis scriptoribus rerum suarum abundaret, Achillem tamen in Sigeo, vbi corpus illius conditum erat, fortunatum vocauit, qui suae virtutis praeconem Homerum nactus fuerit: ita enim significauit, se statu illo rerum suarum non omnino delectari, quia bono poeta careret: nec posse ingenio alius vllius eruditi hominis tantum nomen magni alicuius viri, quantum poetae illustrari. Eadem igitur de causa tibi quoque alendus, & instruendus poeta est: cum enim domi, forisq; honeste te gesseris, & vt ciuitatem legibus ornasti, ita etiam imperij fines longè propagasti, vel potius imperium ipsum, magna cum admiratione omnium, duplicasti, si alijs tuis eximijs bonis hoc etiam addideris, magis clarae, illustresq; res tuae omnes erunt: atque in hoc etiam, quemadmodum in alijs rebus fecisti, non solum laudem, gloriamq; maiorum tuorum adaequabis: verum etiam longo interuallo superabis. illi nanque, cùm sapientia, opibusq; praestiterint, litterarumq; genus omne, atque artium honestissimarum amauerint, in hoc quoque satis felices fuerunt: & quosdam non malos sanè praecones laudum suarum obtinuerunt. Quis enim nescit Marullum, Politianumq; in bonis valde poetis enumerandos? nam Graecum illum hominem, qui Latina poemata condidit: primusq; recentiorum sermonis huius alieni elegantiam, candoremq; vidit, ac summo studio coluit, domi patrui tui magni vixisse, ad ipsumq; fructus ingenij sui misisse, exploratum est. De altero etiam illo dubitari non potest, quem ramus alter tuae stirpis protulit, atque, vt alumnum suum, fouit postea semper amanter, ac texit. In tanto autem numero honestissimarum familiarum: tantaq; vbertate ingeniorum, hoc etiam nobilis & illustris in primis, Atestina domus, quam tu tibi affinitate coniunxisti, hac aetate consecuta est. vnde plurimum

honoris,

honoris, ac gloriæ factis ipsius accessit, semperq; magis celebrabitur. Quod si non pauca, ceteris rebus fortunata ac claræ, ipsius expertes fuerunt, atque hac parte magnopere laborarunt: hoc bonum rarum est, nec omni homini, quamuis cupido ipsius, ceterisq; fortunæ bonis ornato, contigit, vt eo frui posset: tanquam enim à Deo opt. max. dono datur: naturaq; ipsa conflatur: nec tamen non multum industria, studiumq; prodest, & ars ipsa hæc studia valde expolit, ac plurimum ipsis lepòris, ac vetustatis acquirit. quæ causa impulit hunc doctissimum, & accuratissimum scriptorem, vt ipsam traderet, ac rationem præclarum poema, & ab omni labe vacuum, efficiendi demonstraret. Si igitur, quod te cotidiè magis facturum confido, hæc studia colueris (nam quin iam hoc feceris, partemq; aliquam tuarum curarum huc olim traduxeris, atque omni ratione nostros adolescentes excitaris, negari non potest) si inquam, hæc studia colueris, & amatores ipsorum toto pectore complexus fueris, sine dubio hæc vetus huius telluris laus renouabitur, florebuntq; magnopere hic, vt olim fecere, studia poetarum. Quod non temerè mihi videor posse affirmare, quia præterita ætate, in qua non magnopere ipsa culta, & ornata sunt, tamen hic duo extitere, qui veteribus illis, tantopere laudatis, nostris poetis non valde inferiores fuere. & vt multi putant, si diutius vixissent, palmam profectò ipsis eripuissent. vt fortasse adhuc non desunt, qui vestigia ipsorum premant, ac sine dubio in hoc magnum nomen honoremq; consecuti sint. Ut autem aliæ res, quæ à te solo ad ipsa ornanda valde apta, proficisci possunt, mirificè hæc studia adiuuabunt, ita res tuæ gestæ materiam idoneam poetis ad scribendum dabunt. Ego sanè, qui parum, aut nihil efficere valeo, quod ad ipsa promouenda valeat, tamen multum in hoc laboraui, ac naturam meam vici. atque ea præterea de causa tibi hunc meum laborem dicaui (cui mea omnia, animumq; ipsum, vnde hi fructus proueniunt, iampridem consecraui) vt te erga hæc studia præclarè animatum, magis adhuc inflammarem, & ad poetas ornandos, ceterosq; litteratos viros decorandos, quæ propria laus est est tuæ familiæ, incitarem. Vale. in optimisq; tuis cogitationibus felix sis.

PETRVS VICTORIVS LECTORI.

AGNI semper honores habiti sunt poëtis: nec tempus vllum fuit, quo studium condendi carminis non extiterit, quantum è priscis litteris, vetereque omni memoria licet suspicari. scripta nanque Hebræorum, quæ satis antiqua sunt, testantur gentem eam admodum hac arte delectatam fuisse: in qua etiam non pauci apud eos magnopere floruerunt: summamq; inde laudem, ac gloriam reportarunt. Extitere postea Græci, qui cum ceteros omnes mortales omni dote ingenij superarent, in studium & ipsi idem toto pectore incubuerunt: in primisque genus hoc orationis, pedibus quibusdam ligatum, coluerunt: neque enim tantum quæ oblectare possent, ac suauitate quadam animos hominum permulcere, numeris quibusdam, versibusq; complexi sunt, sed graues etiam materias, tristesq; hoc tanquam condimenti quodam genere asperserunt. Testantur hoc, verumq; esse declarant, Parmenidis, Xenophanis, Empedoclis opera, qui cum aut theologi, aut physici fuerint, subtiliter à se, optimeq; cogitata hac ipsa oratione inclnserunt. Vixerunt ijsdem temporibus non pauci: ac multo plures ipsos ætate consecuti sunt, qui cum veriorem materiam sui carminis cepissent, magisq; aptam huic lepori, festinitatiq; recipiendæ, omnem operam industriamq; suam in poëmatibus conficiendis consumpserunt. vt taceam, qui cunctos illos tempore antecessit, lumen eximium ingeniorum: fontemq; omnis elegantiæ, Homerum. de cuius summa virtute, naturæque diuinitate cum omnes consentiant, reliqua ipsius omnia valde incerta, & obscura sunt: neque enim omnino compertum est, aut qua ætate vixerit, aut vbi natus sit, aut quod denique præstitit, naturę ne ipsius vi, an arte, doctrinaq; præstiterit. Aeschylus autem in primis, qui & philosophus erat: & in omni suo facto, vitaq; amplitudinem ac dignitatem colebat, grande argumentum secatus est; tragœdiæq; scribendæ se totum dedit, quam cum vndiq; rudem, & inchoatam accepisset, pluribus rebus ornauit, ac magnopere studio suo expoliuit. Huic successere Sophocles, atque Euripides, qui in eadem scena magna cum laude versati sunt, ac si quid illic desiderari poterat, cura, diligentiaq; sua addidere. Non enumerabo nunc, qui ętate illa in eodem studio vixerunt, quamuis longe diuersa genera poëmatis amauerint: alijq; musis se totos dicauerint. Et sanè cum mecum diligenter cogito: menteq;, quæ fuerit vita eorum, qui tunc Athenis ætatem degebant, reuoluo, fortunatos illos, beatosq; fuisse iudico. quibus cotidie liceret aliquod specimen ingenij gustare: eodemq; tempore sincera aliqua volnptate se vndiq; explere, & mores simul, vitamq; ab omni labe, culpaq; emendare: in ea enim præcipuè vrbe, domo profecto quadam Mu-

sarum, florebant & studia reliqua doctrinæ, & hæc in primis elegans, & polito homine digna, disciplina. Quare rectè existimatur amplus ille grandisq; poëta dixisse, nec sine causa tantum huic ciuitati præclarisq; ipsius institutis tribuisse, qui affirmauit Athenas Græciæ Græciam esse, quod vt vniuersa Græcia cunctæ Barbariæ præstaret, ita hæc vna Græciæ ciuitas reliquas omnes eius gentis ciuitates dignitate, ac gloria superaret. Non opus est nunc accuratè docere, quanto studio Athenienses partus optimorum ingeniorum fouerent: qui busq;, quasi condimentis quibusdam, hunc suauem etiam sua sponte cibum animorum cõcinnarent. cum potius in hac re quibusdam aliquando visi sint plus quàm oportet, fecisse: illamq; ipsius mensuram transiluisse. qui fortasse falsò senserunt: nec quantum boni inde capi posset, si quis verè existimet, cognouerunt: cantus enim quidam musicæq; artis lepores, vt magna voluptate aures afficiunt, & ea quidem pura, ac sincera, ita & animis moderantur, & motus ipsorum turbidos extinguunt. vt non sine summo consilio illi dicti sint à grauissimis, sapientissimisq; viris magnam vim habere ad veteres mores retinendos, statumq; ciuitatis optimum conseruandum. nam quanto facilius irrepant in pectora hominum, quæ festiuitatibus his commendata fuerint, vel potius hoc eximio bonó ornata, neminem arbitror ignorare. quantum verò studium veteres poëtæ adhibere soliti sint, vt vitę hominum prodessent: exemploque aliorum, quos tanquàm imaginem quandam magnarum virtutum, aut ingentium vitiorum effingerent, nos expolirent, & ab omni culpa reuocarent, exploratum est: neque enim illi, si finem alium suorum laborum habuissent, tantopere probati fuissent: nec adolescentes ipsi voluntate parentum: consilioq; eorum, qui tenerę illi ætati pręsunt, omne illud tempus in illis & diligenter legendis, & ad verbum ediscendis consumpsissent: quare existimari debent, huic etiam parti doctissimi viri prouidisse, & eos potissimum numeros, modosq; elegisse, qui & rebus illis, quas canerent, mirificè conuenirent, & animos etiam nostros ab omni labe, maculaque purgarent. Quos etiam sumptus nobilis illa ac generosa ciuitas in scena ornanda sustineret, & quanto artificio res eas, quę illic agerentur, referendas curaret, nemini dubium est: nam scripta etiam epicorum, quibus in theatro locus eodem pacto vt tragicis, comicisque non erat, non carebant ornatu, nec vllo modo destituta, impolitaq; manebant: ad lyram nanque antiquitus illa canebantur, & certus quosdam summo studio instructos, atque omni cultu corporis expolitos, quos ῥαψῳδοὺς vocabant, habebant. De melicis verò: grandioribusq; illis poëtis, qui dithyrambici dicebantur, nihil opus est disputare: his enim poëmatibus exornandis præcipuè musica inuenta erat: magnamque in primis coniunctionem illa, cum hac arte habebant. Nec existimare debemus tam eruditam, optimisq; legibus institutam ciuitatem, aures patefacturam fuisse poëtis, nisi ex illorum studio fructus magnos capi posse intellexisset: si nanque maius aliquod incommodum ex lectione illorum nasci plerunque cognouisset, longe illam à se voluptatem protinus exturbasset: quis enim est verior fructus rerum secundarum, aut qua alia in re melius tranquillis temporibus homines acquiescunt? sine studio nanque aliquo, relaxationeq; quapiam animorum nullo modo vita traduceretur. Sed Romana etiam respublica, quę gens grauis in primis, & seuera fuit: duramq; admodum, atque asperam vitam diu coluit, quippe cum in militaribus laboribus tota occupata foret, cito hęc studia recepit: poëtasque in magno honore, ac pretio habuit. quod stu-

dium in tam nobili ciuitate, & quæ imperium in omnes gentes haberet, tantopere creuit, vt quemadmodum cetera bona eò comportata fuisse ex omni orbe terrarum videbantur, ita quoque ipsum relictis veteribus, suisque sedibus, confluxisse in eam vrbem non sine causa existimaretur. Statim igitur illic orti sunt Ennij, Pacuuij, Accij, qui tragœdias scriberent: grandeque hoc poëma magnificè explicarent: sententiarumque amplitudinem, cum granditate verborum, stiloq; sublimiore copularent: nec tamen eodem tempore scena altera destituta fuit, ac sine honore vllo, dignitateque iacuit. extitere namque lepida ingenia, quæ ipsum frequentarent: atque ita demum tenuem illam materiam colerent; atque omni suauitate expolirent, vt non pœniteret grauem illum populum, & gloria vndique, magnitudineque rerum gestarum florentem, in theatro sedere, atque aures vocibus comicorum, iocisque præbere: Ij autem fuere Cæcilius, Trabea, Afranius, alijque complures, in quibus Plautus, Terentiusque summum locum tenuere, cum eorum alter facetijs, salibusque mirificè animos eorum oblectaret: alter vero, seueritate, singularumque naturarum proprietate, à se mirabilem in modum expressa, rerumque ipsarum prudenti constitutione, eosdem caperet. non defuerunt etiam ipsis, qui reliqua genera poëmatum adumbrarent: & si parem in illis laudem Latini cum Græcis primis temporibus consequi non potuere. nam apud illos quoque postea nati sunt, qui doctrina, ac studio non paruo in ea genera adhibito, non multum Græcis cederent, nec valde inferiores ipsis laude ac gloria forent. quamuis, vt verum fateamur, natura ipsa Græcos illos diuinos poëtas, suo quosque, in genere primos, videatur informasse: ars vero & diligentia nostros potius expolisse. qui sanè tantum in ea re progressi sunt: plus minus ve honoris, commendationisque acquisiuerunt, quantum ad illos propius accesserunt: melioresve, aut deteriores eorum imitatores extiterunt. Cum autem in principe omnium ciuitate hæc studia florerent, & quæ tanquam mater ceterarum vrbium foret, paulatim illa in municipia, coloniasque manarunt, ac per omnem Italiam spargi, disseminarique cœperunt. et eadem de causa etiam in prouincias transierunt: quibus omnibus in locis vehementer colebantur, summoque in honore erant. Huius vero rei signum est, ac satis quidem illud certum & exploratum, quod cunctæ illæ ciuitates theatra ædificarant, quorum vestigia multa manent adhuc: vel potius non paucis in locis adeo integra, & ab omni temporis iniuria conseruata sunt, vt certò intelligatur cogitasse illos operis ipsius, ac materiæ firmitate naturam ipsam vincere, quæ vt noua aliqua semper gignit, ac procreat, ita vetera, factaque cuncta conficit, atque consumit. voluerant autem illi præstò sibi semper facultatem omnem esse huius voluptatis fruendæ, atque omnia prompta, parataque habere, quæ ipsam adiuuarent, atque omni re vndique ornatam, instructamque redderent. Sed non tam fortasse his obfuit vetustas ipsa: iniuriæque, quæ nascuntur ab ijs rebus, quæ in propinquo telluri hoc cælo fiunt, quàm humana vis impetusque mortalium: qui alia mente vsi, longeq; diuersum consilium secuti, illa euerterunt, quę sedulo maiores, magnisq; sumptibus factis fabricarant. quæ causa etiam, vt arbitror, fuit, vt optimorum ingeniorum monimenta, quibus illa seruiebant, eodem fato vterentur, & ipsa quoq; miserabiliter extinguerentur. Vnde pauca illorum ad nos peruenerunt: præsertimque apud Græcos nouæ comœdiæ penitus interierunt. vt quæ teneræ esse, & posse mores iuuenum corrumpere existimarentur. Cum tamen contrariæ rei efficiendæ illæ inuentę forent,

& ipsius

& ipsius certè præstandę magnam potestatem haberent. Sed Cicero quoque vtilitatem huius poëmatis magnopere prędicauit, qui testimonio veteris grammatici, comœdiam imitationem vitæ, speculum consuetudinis, imaginem veritatis vocauit. et Plutarchus præterea, optimus huius rei existimator, vitęque cultor tristissimus, eximiè ipsam celebrauit, cum Menandri fabulas commendaret, ac quot fructus ex illius ingenio tenero adhuc prodijssent (adolescens enim ille mortuus est) significaret. Nam Socratem, Xenocratem, Zenonem, seuerissimos quosque philosophos, in theatrum venire solitos, litteris mandatum est. Animus sanè illorum, qui ipsa tollenda curarunt, reprehendi non debet: prodesse nanq; humanæ vitę voluerunt: consilium fortasse non omnino sapiens fuit: quod enim nocere tantum consueuit, nec boni quicquàm vnquàm gignere potest, id funditus excidendum est, atque omnes eius fibræ sine dubio elidendę. contrà autem, quod mixtum est, & quasi è duabus maximè contrarijs rebus temperatum, quarum alteræ detrimentosæ sunt: alteræ verò vtiles, quales ferè omnes res in hac nostra vita sunt (neque enim purę sinceræque illæ vllo pacto sunt) ipsę nullo modo videntur extirpandę, ne vnà cum malo, bono etiam priuemur: potius enim via aliqua, ratioq; est excogitanda, qua vitium illarum coerceatur: commodum autem, bonumque, quod inde capitur, augeatur. vnde factum illud Lycurgi, stulti atque importuni regis, meritò assimulatur, atque ab omnibus irrisum semper est atque exagitatum. qui cum vidisset, quibusdam, qui ipso vsi fuerant immoderate, vinum aliquid nocuisse, subitò vites excidi iussit, ac stirpem illam mitem, vnde tot bona ad humanum genus perueniunt, quantum in ipso fuit, seuitia sua, magnoque opinionis errore obtruncauit. eadem igitur ratio fuit eorum, qui fabulas poëtarum, suauissimum pastum animorum, magnumque ornatum rerum secundarum, deleuerunt: ac paruo spatio temporis fructus magnorum ingeniorum, qui valde vtiles erant alijs ingenijs excolendis, ac quidquid denique ad eos expoliendos pertinebat, perdiderunt. Quare non parum fortasse in illos quadraret, quod Spartiates quidam in Philippum Macedonem, illum Alexandri patrem, fertur dixisse: cum enim Lacedæmonem nuntius venisset, Olynthum eum euertisse, atq; in nobilem, ac copiosam Gręcorum vrbem rabiem omnem suam exercuisse, inquit, regem eum æqualis illi vrbis condendæ facultatem nunquàm habiturum. Sed vetus hoc incommodum, & quod longinquitate temporis pęnè tenebris inuolutum est, amplius non deploremus: optemus potius, ne huiuscemodi aliquid in mentem veniat nostri sęculi principibus, ac maturiore consilio in deliberatione omni de hac re, vtantur. Vt si quando etiam duri quidam ac pęnè agrestes, siue qui tristitia hac sua commendari velint, huiuscemodi aliquid suaserint, consilia ipsorum mala vafraq; contemnant ac nullo modo Musis bellum indicant: cum enim vita nostra, malis multis ac molestijs vndiq; cincta, aliqua egeat oblectatione, nec continenter versari possit in laboribus, requietemq; nullam capere tantarum defatigationum, quę remissio animi honestior est, ac magis probo viro, liberaliterque educato digna? Nam imbecilla ętas, & quę nullo pacto voluptate diutius carere potest, nisi in animi voluptatibus aliquibus occupatur, corpori se totam tradit, atque illius cupiditatibus explendis ardenter incumbit. vt vitam ita degere videatur magis beluæ alicuius, quàm hominis propriam; quia neglecta meliore parte sui, deteriori seruit, rationemq; appetitui patitur obtemperare. Prætereo fructum illum, qui maximus ex hoc studio percipi potest, de quo supra disputatum est:

quâ enim alia re magis ad virtutem colendam adolescentes, quàm vocibus poëtarum inflammantur? aut quomodo illi magis à vitiis reuocantur, turpitudinemq; eorum propè oculis intuentur, quàm spectatis, & tanquàm ante pedos positis exemplis illarum rerum, quæ summo consilio à poëtis, ea de causa, describuntur? Nec Platonis auctoritas, quominus poëtas diligamus, studiumq; ipsorum toto pectore colamus, debet nobis obstare, qui putatur non valde amicus ipsis fuisse. quippe cum ducem eorum optimum è rep. illa, quam finxit, quamuis ornatum vndiq; , ac summo quoque honore affectum, eduxerit, atq; exterminarit. vt qui crederet sententiis ipsius quibusdam: totaq; demum ratione illa, infici multum, atque deprauari mores hominum eorum, quos suo quodam, ac nouo modo institutos, illic viuere voluit: ac si id facerent, plenè, perfecteq; beatos futuros existimauit. ipse nanque perspicitur magnopere hac arte delectatus fuisse, sermonesq; ipsius eruditissimi, atque politissimi referti sunt vocibus poëtarum. accurati vero eiusdem interpretes longè aliud ipsum sensisse arbitrantur: nec minus aliquid vnquàm cogitasse, quàm Homeri dignitatem violare, quem admirabatur, ac cum aliquam eius rei occasionem nactus erat, libenter ornabat, ac summa virtute præditum esse affirmabat: ita demum illi purgare conantur hoc crimen, tanquam nullam maiorem maculam doctori suo, auctoriq; vitæ, inuri posse existimarint: nec alia vlla re tantum dignitatem illius, existimationemq; lædi ac labefactari, quàm si crederetur ille poëtam eum insectatus fuisse, quem ceteri omnes iure optimo colerent ac venerarentur. Quod si alia nulla ratione auctoritatem Platonis poterimus sustinere, opponemus ipsi Democritum, magnum illum physicum, & qui de hoc etiam præclarè potuit iudicare; ipse nanque mirificè Homernm celebrauit, scripsitq; ipsum: quæ verba adhuc eius illustri loco posita leguntur, cùm diuinam naturam nactus esset, ope ipsius ornatum illum variorum carminum potuisse fabricare. vt qui putaret sine diuino cælestiq; ingenio, nullo modo potuisse ipsum, adeo pulchra, sapientięq; plena carmina conficere. nam eundem etiam, quod simile huic est, sine quodam afflatu furoris negasse quemquàm poëtam magnum esse posse, Cicero testatus est. magnam autem vim apud me habet ad Homeri virtutem perspiciendam, & quasi ante oculos mihi collocandam, cum cogito virum illum ipso contentum fuisse, ac nichil amplius in ea re desiderasse, cui vnus hic mundus satis non fuit, sed innumerabiles vel infinitos potius, mente animoq; peragrauit. Hanc igitur artem, tantopere generi humano vtilem, cum ipsum valde probaret: & quantos fructus ferre posset, præclarè videret, indicio suo ac cognitione multa pulcherrimarum rerum ornare voluit Aristoteles: simulq;, quæ ipsius tractandæ optima ratio esset, amatoribus illius indicare: gratiæq; multum ipsi, ac dignitatis aduersus eos, qui eam non magnopere diligerent, conciliare. nam non deerant etiam qui, eam colentes, in aliqua re, ignoratione ducti, peccarent: quos corrigere, atque in veram viam reducere, rectum esse existimauit. Quod siquis hoc vnquàm efficere eximiè potuit, ille in primis, vel potius vnus omnium mortalium, huic rei præstandæ idoneus fuit: & quia quæ laudi, aut vitio poëtis darentur, longo tempore Athenis obseruat: & quia ingenium id, iudiciumq; habebat, quod metiri res omnes facilè valeret: veramq; illarum formam cerneret, atque aliis etiam, qui cupiditate ipsarum capti forent, demonstraret. Semper verò eum studium hoc amasse multis modis intelligitur, in quibus hoc etiam non paruum animi ipsius erga illud indicium est: quod scripta sua omnia testimoniis poëtarum refersit: sæpeq;

peq; verum esse quod sentit quacunque de re, auctoritate ipsorum comprobauit. Valet etiam plurimum ad idem declarandum, quod cum à patre ipsius, prudentissimo rege, Alexandrum suscepisset instituendum, & omni eleganti doctrina: &, quæ tantæ spei puero conueniret, expoliendum, Homerum in primis illi proposuit: ingeniumq; ipsius in virtutibus eius summi poëtæ contemplandis exercuit: cum enim alterum Homeri opus ab ingenioso viro, ac multum in hac re vidente, vocatum sit pulchrum humanæ vitæ speculum: quis non fateatur imaginem magnanimi viri, ac fortissimi regis Iliade expressam esse: nec potuisse optimum, sapientissimumq; præceptorem verius illum informare, & simulachrum eius vitæ, quam sequi postea ipsum oporteret, ante oculos illi melius collocare, quàm si monstrasset ei Achillis virtutes, artificiumq; poëtæ docuisset in illo heroe fingendo, ceterisq; principibus Grecarum copiarum, & ipsis clarissimis viris, exprimendis? Inde autem natus est admirabilis ille amor magni illius regis erga magnum eum poëtam, quem multis modis significauit, ac nullo tempore passus est minui suo in pectore, atque extenuari. quod mirari non debemus, cum in animum eius tenerum singulares virtutes: incredibilemq; industriam huius diuinissimi poëtę acutissimus magister studiosè, & quanta maximè diligentia posset, inseuisset. Nam Alexandrum postea, virum factum, militarisque disciplinæ vsu etiam valde peritum, Iliadem bellicæ virtutis viaticum existimasse semper atque appellasse, ab iis qui res ipsius gestas scripserunt, comitesq; itinerum eius fuerunt, litteris proditum est. Eundem etiam Achillis facta magnopere admiratum fuisse è numeroque heroum omnium plurimum illum amasse, testatur honos, quem cineri ipsius atque ossibus habuit. Cum enim, bellum illaturus regi Persarum, Ilium venisset: vel, vt alij volunt, in Sigeum: illicq; Mineruæ hostias immolasset, simulq; heroas re diuina illis facta, sibi propicios reddidisset, columellam super tumulum Achillis stantem, vnxit vnguentis: nudusq; vnà cum sodalibus suis circum ipsam cucurrit: coronaq; illic imposita beatum Achillem prædicauit, quod duo illa multum peruagata: & quæ paucis admodum in vita contigere, consecutus esset. Confecisse præterea Aristotelem libros non paucos Homericarum quæstionum, memoriæ à veteribus proditum est. quemadmodum etiam separatim eum tragœdiam ornasse: omneque demum hoc studium alijs quoque scriptionibus suis illustrasse. Incubuit igitur ille in hanc rem toto animo, atque, vt existimare licet, quod conatus est, absoluit, cumulateq; perfecit: omnesq; partes poëtices subtiliter pertractauit. Cum autem dicendi etiam studium expolisset: atque ad intimas ipsius partes acie ingenij sui penetrasset, magistrosq; demum illius, artem, quam profitebantur, docuisset, eadem naturæ diuinitate quid boni, malique in hac ipsa committi posit, declarauit. in quo etiam plus ne, an minus laborarit, non facile affirmarim. Nam cum illic plures habuerit, qui ante ipsum in id opus incubuerint, doctoresq; illius studij, vt potuerunt, extiterint, hanc contra artem primum ipsum aggressum fuisse iudico: neque enim vlli memorantur, qui id efficere tentarint: vt post Aristotelem etiam, qui aliquid ipsi addiderint, multumq; in eo progressi sint, minime feruntur. Non falsò etiam fortasse putaret, qui crederet hunc doctissimi viri laborem magis profuisse ad scripta veterum poëtarum iudicanda: virtutesq;, ac vitia illorum intelligenda, quàm nouum aliquem, qui in eo studio cum laude versatus sit, informasse, & perfectum vndiq;, atque absolutum reddidisse: neque tamen id auctoris ipsius culpa factum est: sed vitio potius eorum

rum

rium temporum, quæ, poſtquàm ille editus ac diuulgatus eſt, Athenis, reliquaq; in Græcia, conſecuta ſunt: ita enim omnia Macedonum armis, inteſtinisq; malis illic perturbata ſunt, vt vetera inſtituta Athenienſes dimiſerint: ac nouos mores, miſeræ illi fortunæ conuenientes, paulatim didicerint: otij vero, ac pacis hæc ſtudia ſocia ſunt, florentibusq; rebus gentis alicuius ac populi, non tantum tranquillis temporibus, maxime frequentantur. Romani autem poëtæ ad precepta hæc, niſi fallor, non multum aures patefecere: neque auctoritatem huius ſummi doctoris in ſtudio ſuo ſecuti magnopere fuere. tragici nanque, ac comici totos ſe ad fabulas Græcas vertendas dederunt, nec noua multa argumenta ſtudioſe finxerunt. Epico vero carmini colendo apti in primis, vt arbitror, Lucretius, Catullusq; fuiſſent, ſi eorum alter veriorem materiam cepiſſet, in qua verſibus complectenda ingenium exerceret: alter vero longiorem ætatem vixiſſet, cum iuuenis adhuc tale ſpecimen huius poëmatis dederit, vt non male de ipſo hoc ariolari poſsimus: ambo autem magnis ingenijs præditi fuere: ijsq; luminibus poëmata illa ſua referſere; vt ſi toto pectore in hoc amplum argumentum incubuiſſent, nullo negotio pares illi tractando, omniq; virtute cumulando, futuri fuiſſe intelligantur. nam quanta in vtroq; fuerit facultas ſcribendi, elegantiaq; orationis, cum ea ætate vixiſſent, qua maximè Latinus ſermo purus, ſincerusq; eſſet, quid attinet diſputare? Succeſsit his Virgilius, non magno ſanè ſpatio temporis interiecto. ſed, quo grauia in primis mala, atrociaq; exorta ſint, & quæ, vt veterem ſtatum eius ciuitatis labefactarunt ac pænè Romanum imperium euerterunt, ita Latinum ſermonem, extincta omni nobilitate, totum inquinarunt: & antiquum omnem lepôrem ei eripuerunt. hic igitur, cum idoneam materiam, propriamq; eius carminis ſumpſiſſet, plurimum ipſam ſtudio diligentiaq; ſua exornauit: ac quod arte iudicioq; preſtari potuit, egregiè perfecit, atque cumulauit. nam & Homerum ducem ſibi propoſuit, ipſumq; omni in parte ſui poëmatis accuratè expreſsit, vel vt quidam volunt, potius expilauit. quin certè tanquàm apis quędam, ſingulos eius flores, vt tragicorum etiam, reliquorumq; optimorum, & Græcorum, & Latinorum poëtarum luſtrauerit: indeq; ſuauiſsimum mel confecerit, dubitari non poteſt. Sed tamen hic magnis, & qui ſtudio illo ſuo, curaq; adiutus, primum facilè locum inter ſuos ſibi vendicarit, ac iudicio multorum cum Homero etiam de primo loco ac palma concertarit. Sed vt ad opus Ariſtoteleum, artemq; hanc redeam, iacuit diu ipſa: & pęnè vndiq; tenebris oppreſſa atque extincta fuit. quippe cum è tribus libris, primus tantum in vita relictus ſit: reliqui autem duo qui conſequebantur, interierunt: nec veſtigium eorum vllum reſtiterit. nam ad hunc numerum librorum, quos ſcripſerit de hac arte, perueniſſe Ariſtotelem, teſtimonijs veterum auctorum perſpicitur: & Plutarchus enim in Homeri vita tertij libri mentionem fecit, non longè à principio eius benê longæ ſcriptionis, vbi de origine eius poëtæ diſputat, ac quid de re illa memoriæ prodiderit Ariſtoteles, diligenter commemorat. Sed etiam Laertius in Socratis vita narrat Ariſtotelem in III. lib. περὶ ποιητῶν, dixiſſe optimo illi viro ſedulò aduerſatos fuiſſe Antilochum Lemnium, & Antiphontem interpretem portentorum. Pręterea ipſemet in viij. libro de optimo ſtatu reip. teſtatur, ſe accuratè, copioſeq; diſputaſſe de purgatione perturbationum in his, quæ ſcripſit de poetica. nec non & in primo itidem, & in iij. libro de arte dicendi exponit, ſe de facetijs, omnique ipſarum ſpecie ſeorſum diſſeruiſſe in ijſdem de poetica ſcriptis. quarum rerum vix vmbra quædam nunc reperitur

in hoc libro, quem in manibus habemus. preterquàm quod nullo modo verisimile est ipsum, accuratum in primis doctorem, multas partes huius operis neglecturum fuisse. & eas quidem non paruas: imperfectumq; demum id, atque inchoatum reliquisse: aut enim non attingendum id fuit, aut postquàm manus illi admouisset: partesque ipsius aliquas accurate persecutus esset, reliquas etiam expolire debuit: propositumq; suum ad exitum perducere. nam quin statim in principio huius operis comœdiam appellarit: ipsamque ornandam sibi proposuerit, dubitari non potest. quomodo igitur ipsam, si opus plenum, integrumq; esset, omittere potuit? Vtinam potius hunc vnum librum, qui restitit, totum, integrumq; esse affirmare possemus, vt scriptionem hanc ipsam mancam, debilemq; esse asseuerare non timemus. Neque tamen ob id minus nobis gratum, acceptumq; hoc, quod tenemus, esse debet: cum enim ipsum è magna quadam procella, naufragioq; saluum sit, videtur, à nobis ea de caussa magis custodiri, ornariq; debere. præterquàm quod ita multa præcepta in ipso continentur; disputationesque tam acutæ, & poëtæ informando necessariæ illic existunt, vt omnis opera in eo diligenter legendo bene collocetur: fructusq; sine dubio maximus inde capiatur. Sed; vt significaui, iacebat hoc præclarum opus: nec aliquos adhuc acres sui amatores nactum fuerat: quamuis enim formis excusum iam, diuulgatumq; foret, Georgiusq; Valla in Latinum sermonem ipsum vertere conatus esset, non tamen adhuc, quia nulla magna diligentia in eo illustrando adhibita fuerat, in vsu, honoreq; vllo erat. quum constet eruditissimos etiam viros, qui omnem ætatem in humanioribus ijs litteris expoliendis consumpserunt, accuratè ipsum non legisse: neque inde vnquàm testimonia vlla citasse. Exortus postea est Alexander Paccius, ciuis meus, qui studio preterea hoc ipso vehementer tenebatur: ac tragœdiam etiam quandam, inuento nouo genere versus, nostro patrioq; sermone conscripsit, vt plures etiam è Græcis poetis, non sine laude, & industria multa, partim eodem nostro: partim Latino sermone expressit. ille igitur ita acriter hoc opus amauit: vt semper in manibus illud haberet: ac de nulla re magis cùm hominibus doctis, versatisq; in scriptis huius philosophi loqueretur. Quare cum incensus desiderio ipsius esset, ac nulli labori parceret, vt eum adiuuaret, cum antiquis libris, cuius rei potestatem magnam nactus est, cum gratia apud Clementem VII. Pont. Max. floreret, peruulgatam scripturam contulit, & multos sine dubio locos emendauit. Sed etiam, cum idem arderet studijs omnis elegantis doctrinæ: in primisq;, vt traditum est, artem hanc coleret ac frequentaret, vt magis familiarem sibi hunc librum redderet, singulasq; sententias accuratè ponderaret, in Latinum sermonem ipsum vertere aggressus est: nec tamen plenè, quod animo contendebat, effecit. conatui enim illi egregio mors obuiam ijt, ac singulare bonum, quod inde nasci potuit, fregit ac disturbauit. inchoatus igitur, imperfectusque labor ille honesti ac probi viri exstitit: nec tamen non studia aliorum non parum excitauit. In idem opus non multo post Franciscus Robortellus toto pectore incubuit: qui & annis, & eruditione florens, consumptis in tam præclaro, arduoque opere plurimis vigilijs, hunc librum primus scriptis suis illustrauit. plurimumque caliginis inde sustulit atque dissipauit: necnon ope antiquorum librorum, non nullas præterea ex eo maculas deleuit atque exturbauit: cum enim multa ille legisset, fabulasq; omnes omnium poëtarum diligenter versasset, ac sedulo in primis Græcos scriptores, in quibus varia, multiplexque doctrina exstitit, volutasset, bene paratus

in hanc palæstram venit, quare non sine causa, magnam inde laudem, gloriamque reportauit. Descendit statim in eandem arenam egregiè & ipse alia parte ornatus, ac scientia omni subtili comitatus, Vincentius Madius: qui cum ætatem omnem in grauioribus libris eiusdem auctoris contriuisset, atque in celeberrimis gymnasijs scripta ipsius interpretatus esset, laborem etiam hunc viribus suis indignum non existimauit, atque in eo sustinendo omne ingenij sui robur contendit: hic & singulas sententias diligenter examinauit, ac quæ obstare illic, pugnareque inter se videbantur, cognouit: adhibitaque diligentia plurima nodos plures dissoluit, atque extricauit. & ne longior in laudibus ipsius persequendis sine vlla necessitate sim, quippe cum liber ipse, plenus eruditionis ac diligentiæ, in manibus sit, vtilem valdè operam suam in hoc præbuit atque collocauit. Sed nescio quo pacto ego, dum hos verè ornaui, & quantopere ad hoc munus obeundum instructi accesserint, significaui, errorem animi mei magis indicaui. qui non ita fortasse idoneus huic operi, neque par tanto oneri sustinendo, tamen illud suscepi, & quasi cum illis contendere voluisse, possum existimari. a qua sanè mente, consilioque longè semper afui: ac quiduis aliud magis animo meo cogitaui. quod sanè verum esse, atque ita prorsus se habere, res ipsa, vt arbitror, ratioque, quam in hac scriptione mea secutus sum, declarabit: meque omni huius turpissimi criminis suspicione liberabit. Sed, vt rationem mei consilij aperiam, ac quid denique me, vt tam erumnoso nauigarem salo, impulerit, studium id fuit iuuandi, & amor erga hunc optimum scriptorem incredibilis. cum enim olim diligenter libros eius de arte dicendi legi: ac studio, vigilijsque meis quantum potui illustraui, eodem tempore hunc etiam libellum, non valdè alienum ab eo argumento, accuratè versaui, & cum ipsius obscuritatem animaduertissem, ac quàm malè ille à vetustate tractatus fuisset, cognouissem, aliquid lucis ipsi adportare: plagasque non nullas aliquando eiusdem sanare mihi videbar. cumque diutius in hac mente fuissem, cœpi sperare, si id facere perrexissem, tempore futurum esse, vt adiumento alicui ad eum intelligendum ijs, qui non tantum in eo laborassent, futurus essem. Quod vero falli in hoc, decipique magnopere potuerim, admirandum non est, cum nihil tam difficile omni homini sit, quàm scire, qui sit, ac quid præstare possit, videre. hoc igitur fortasse mihi fraudi fuit, ac quod primò, si totum mihi propositum fuisset, meritò me perturbasset, atque ab eo conatu penitus abduxisset, paulatim susceptum, non tam arduum, laboriosumque mihi visum est. Sed his omnibus rebus nunc relictis, ignosci arbitror oportere illis, qui desiderio iuuandi ceteros capti, splendoreque laudis occecati, maius aliquod onus suscipiunt, quàm vires eorum valeant sustinere. hanc igitur mihi quoque veniam dari rogo: præsertim si liuor nullus, obtrectatioque in hoc meo labore apparebit: quarum rerum vmbram omnem, speciemque, vt illæ (nisi fortasse nimis mihi placeo) ab animo meo absunt, ita indè delere, ac funditus extinguere conatus sum. Accesserunt postea preces amicorum, assiduæque ipsorum voces, vt quidquid & ipse inuenissem ad hoc studium illustrandum aptum, diuulgarem, & cum amatoribus ipsius maximis communicarem: ego enim, vt timidè semper ac pedetentim ad hoc opus accessi, & in singulis ipsius partibus multum hæsitaui, ita ad extremum hoc consilium capiendum valdè cohorrui, & tanquam scopulum aliquem prolationem in medium mearum harum vigiliarum reformidaui. Nam quin cupidi ipsius multi inuenirentur nunquàm dubitaui: neque enim con-

tingit hic, quod in altero illo ſtudio, arteque dicendi vſu venit, vt in liberis tantum ciuitatibus ei locus ſit, vigeatque ſolum tranquillo ſtatu reipublicæ, atque omni ſtrepitu belli procul fugato. cum enim & illic maximè floreat, ac ſecundis ipſarum rebus magnopere delectetur, gratum tamen eſt regibus, honoresque ac præmia magna adipiſcitur ab opulentiſsimis quibusque hominibus: idemque rerum aduerſarum ſolacium ac perfugium magnum eſt. Quis enim neſcit Aeſchylo ab Hierone Siculo maximos honores habitos eſſe? qui cum Athenis diſceſsiſſet, exiſtimans ſe ignominia notatum, quod ipſi ſeni adoleſcentem Sophoclem, qui tum primum in ſcenam venerat, delecti iudices antepoſuiſſent, eumque victorem illius certaminis ſententijs ſuis declaraſſent, in eam potiſsimum tellurem ſe contulit: tyrannoque illi mirificè gratus & acceptus fuit. vnde ſtatim præclarum ipſius factum, beneficiumque in illos homines maximum ingenio ſuo celebrauit: condebat enim Hieron tunc Aetnam vrbem. vnde poëta ille, argumentum hoc ſui carminis fecit, fabulamque eo nomine docuit, qua & auctorem eius beneficij ornauit, & hominibus, qui illic viuerent, beatam vitam ominatus eſt. Apud Archelaum etiam Macedonem, vixiſſe multum Euripidem, notum eſt, qui rex tam benignus in eum poëtam fuiſſe fertur, & tam ſæpe maxima pecunia, muneribusque ampliſsimis eum ornaſſe, vt magnum ſane pondus auri aliquando Euripides magno animo recuſaret: atque in eo contra preces ipſius perſtiterit: aliquando totam illam pecuniam ſodalibus ſuis neceſſarijsque Athenas miſerit, ne animum regis erga ſe penitus videretur repudiare. nam Menandrum etiam, qui alteram ſcenam coluit, à Ptolomæo primo Aegypti rege magnis propoſitis donis euocatum fuiſſe, memoriæ proditum eſt. Sed alia plurima, ſi maiore confirmatione res egeret, exempla occurrerent: nec ſolum vetera, verum etiam noua, magisq; huic ipſi ætati propinqua. quamuis negari non poſsit, quin hæc rariora ſint, vt propter miſera etiam, & valde calamitoſa ſuperiora tempora, non ita multi fuere, qui huic laudi toto animo incumberent, quamuis non penitus illa vnquàm extincta ſit: cum in aliqua ſemper gente omni ætate aliqui extiterint, qui vt potuere tunc ſtudia hæc colerent, atque amarent. In quo etiam verè patria hæc noſtra gloriari poteſt, quæ ingenia illa tulit, quæ prima hanc laudem renouarent, atque omnibus alijs, qui aliquid ipſius lingua ſcripſiſſent, longo interuallo præſtarent. ij autem fuere, vt vno omnium conſenſu patet, Dantes, ac Petrarcha, qui inter alios eius ſæculi poëtas, tanquàm lumen aliquod emicuerunt. eorum verò alter, ætate prior, & amplitudine argumenti maior, & cognitione omnium ſcientiarum inluſtrior, poëma confecit, ſtuporis plenum, & diuinitate multa refertum. Quod ſi aliquem inferiore ætate natura armauit, ac ſiquis ſe ad ſcribendum diuino ſpiritu afflatus contulit, hic profectò is fuit: neque enim humanis viribus nixa mens vlla, quæ vidit ipſe, & vt nos videremus effecit, potuiſſet vnquàm contemplari. Qui ſucceſsit autem illi, quum minorem materiam ſumpſerit: eſt enim Petrarchæ poëſis, vt de Anacreonte illo Teio, Cicero memoriæ mandauit, tota amatoria: multum tamen ipſi dignitatis attulit, honeſteq; in primis atque ample teneras illas res, ac molles pertractauit. cum contra Græcus ille & turpiorem amorem celebrarit, & vini plenum, temulentiæque poëma condiderit: ita ſe demum noſter, in eo opere geſsit, vt nihil in eo videatur poſſe deſiderari, quod ad argumentum illud ornandum, atque omni laude cumulandum faciat. Cum igitur elegans hoc ſtudium tantum adiumenti ceperit à noſtris hominibus: nec tantum in-

uenti sint apud nos, qui magnificè, præclareque ipsum coluerint, sed etiam palmam ex eo tulerint, cur non debui & ipse, siquid opis ipsi adferre possem, valde conari. & cum eximium carmen scribere non valeam: nec etiam fortasse rectè id faciendi rationem alijs tradere, eum saltem, qui summo ingenio præditus hoc fecit, artemque hanc docuit atque omni eleganti supellectile locupletauit, scriptis meis adiuuare: & præcepta, quæ dedit, vetustate ipsa, & præterea alijs malis corrupta multum, atque obscurata, sedulitate mea illustrare. Cum autem nunc explicationem huius libri, finem mei laboris esse statuerim, habeam tamen instituta quædam alia, quæ valeant aliquid ad artem hanc ipsam ornandam, commodiore tempore illa diuulgabo, vt nulla re, qua possim, desinam ipsam expolire, si modo id, quod conatus sum, vllam in partem efficere potui, atque præstare. Vt autem omnes ingenij mei vires contendi in singulis sententijs explanandis, ita diligentiæ plurimum, studijq; adhibui in antiquis exemplaribus conquirendis: cumque omnes, quæ apud nos sunt, bibliothecas perscrutatus essem, opera etiam amicorum, industriaq; in hac re vsus sum, qui vt studio meo inseruirent, ceteras Italiæ omnes excusserunt, vnde aliquid aptum ad hunc librum purgandum posset expromi. Sed se potius in hoc illi studiosos mei, diligentesque præbuerunt, quàm auxilij multum mihi, opisque, ad id quod quærebam, tulerunt. quod sanè ipse admiratus non sum: sciebam enim vulnera, quæ imposita erant huic operi, multis ab hinc sęculis eò comportata fuisse: videramque ipse olim, ac diligenter tractaram volumen quoddam antiquissimum, in quo cum vnà cum alijs non nullis bonis auctoribus, fideliter scriptis, hic etiam liber esset, nihilo melior illic ille multis locis, quàm peruulgatus quilibet, typisque excusus erat. quare desperaui aliquid boni inde posse expectari. Totum igitur me contuli ad lectionem communem diligenter spectandam, quam tamen arbitror me multis locis emendasse, ac studio meo meliorem reddidisse. quod partim feci ope illorum ipsorum, cuicuimodi erant, scriptorum librorum: partim collatione aliorum locorum, ac testimonio denique, auctoritateque quorundam veterum auctorum. vt coniectura etiam aliquando, acerrimaque animaduersione animi mei. quod tamen pudenter (nisi fallor) & cautè feci: semelque tantum, aut iterum, aliquid mihi, necessitate coactus, in hoc permisi: aut, siquis etiam hoc vult, arrogaui. nec recuso etiam, si forte deceptus sum: nimisque in hoc mihi tribui, quin opinio mea refellatur: veritasque ipsa iudicio meo anteponatur: omnia enim malo, quàm huic diuino, atque vtili in primis operi, cui plurimum prodesse studui, videri obfuisse, aut aliquid ipsi maculæ aspersisse. Nam in hoc quoque simplicitas animi mei, cupiditasque infinita iuuandi apparebit, quòd vt labor hic meus communior sit: sententiæq; auctoris minore cum molestia percipiantur, ab his etiam, qui ipsius linguam non didicere, singula verba expressi, ac ne ordinem quidem illorum plerunque variaui. Hanc enim rationem, rudem penitus atque inornatam, aptiorem semper existimaui scriptis huius doctissimi, atque acutissimi scriptoris exprimendis: qui nanque in præceptis alicuius artis, rebusque subtilibus, atque obscuris vertendis, elegantias sermonis sectaretur, hic studio illo suo (vt opinor) potius officeret, quàm lectorem adiuuaret: ac scrupulos sæpe magnos in animum eius inferet: oratio enim eorum, qui aliquam artem tradunt, longe diuersa est à genere dicendi oratorum: & eorum denique, qui multum in eo studio versati sunt: quamuis enim illi tunc longè alij scriptioni incumbant, retinent tamen non parum

frequentatæ ab ipsis locutionis: resque omnis aut multum augere, aut contra
contercre valde, & extenuare consuerunt. Hoc etiam, vt apparet, vidit Me-
lanthius: acutus valde & ingeniosus poëta, vitiumque nimis expolitæ oratio-
nis significauit: cum enim quæsitum esset ex eo quid sentiret de tragœdia Dio-
genis, respondit non posse se ad eam oculis penetrare, nominibus vndique te-
ctam atque obscuratam. Eodem igitur pacto acuti sensus Aristotelis non po-
terunt indagari, si granditate verborum specieque, tanquàm velis quibus-
dam, operti fuerint atque adumbrati. Qua in re fortasse plures, non parum la-
psi sunt, qui diu versati in illo scriptore, verborumque splendore, ac copia di-
ligenter notata, stilum Ciceronianum huc transtulerunt, atque in hoc potius
studium omne suum: quàm in sensibus philosophi exprimendis posuerunt.
quod nullo modo (nisi fallor) fieri oportuit: eruditio enim doctrinaq; abscon
dita hinc petitur, non flores, ornatusque sermonis ab his auctoribus expectan-
tur. Verum autem hoc esse, prorsusq; probari debere, intelligitur etiam au-
ctoritate illorum, qui publicè Aristoteleos libros interpretantur. qui cum eru-
ditissimi viri sint; ac de hac re egregiè possint existimare: quippe cum ipsos
tanquam incudem quandam, continenter tundant: nec vllam quamuis minu-
tam & exilem partem eorum relinquant, quam non subtiliter perpendant, &
excutiant, reiecto labore hoc ipsorum, doctoreque suo ita concinnato, vt vix
agnoscant: veterem illam simplicem, puramq; tralationem sequuntur: nec ab
ea vnquam, in quo sanè multum vident, decepti elegantia, splendoreque vllo
verborum diuelluntur: si quis enim illic aliquantulum à vero sensu auctoris di
grediatur, quod necesse est, si pluribus verbis, aut ornatioribus vtatur; statim
plures, ac molestæ quæstiones exoriuntur, quæ magnopere perturbant lecto-
rem, ac sine causa ingenium ipsius exercent: cum tale nihil ab auctore vnquam
prolatum, aut cogitatum sit. Cognoui ego Petrum Halcyonium, qui mirum
quantum in hoc valuit: ac si conatus hic laudem in se magnam aliquam habet,
non debuit non magnopere commendari. ita se certè ille in ea ratione amauit,
vt non veritus sit Theodorum insectari, ac ceteros omnes, quos ille doctissi-
mus vir, plurimumq; in hoc munere laudatus, secutus fuerat, præ se contemne
re atque conculcare. hic non nullos libros Aristotelis interpretatus est, atque
omnem industriam suam in eo posuit, vt sententias philosophi Ciceronis ver-
bis exprimeret: cuius eloquentiam meritò semper probarat; & cum scribebat
etiam aliquid, non infeliciter reddebat: quid autem præstare in hoc de quo
quærimus potuerit, non est tempus nunc accuratè docere. laborem certè il-
lum, non esse probatum testatur, quod in scholas philosophorum receptus
non est, præterquàm quod statim exortus est, eruditus sanè & accuratus vir,
qui valde ipsum accusauit, ac volumen etiam de illius in eo opere erratis diuul
gauit. Possem etiam exemplis positis certorum locorum, vitium hoc ipsorum
patefacere, & quàm nullo iudicio in hoc vsi sint declarare: sed quia ab alio-
rum culpis exagitandis toto animo abhorreo, & rem ipsam satis iam planam,
& apertam esse arbitror, omni hoc labore supersedebo. Nam ipse quoque hu-
iuscemodi aliquid fortasse efficere potuissem, si conatus essem, atque id re-
ctum esse, ac laude magna dignum existimassem: eam enim laudem esse, di-
gnamque prorsus, quæ hoc nomine appelletur puto esse, quæ à sapientibus vi-
ris, iudicioque præditis proficiscitur; non ab his nascitur, qui vmbram potius re
rum, & quod in promptu est spectant, quàm vim illarum, naturamque recon-
ditam intuentur. Huic igitur quoque periculo me exposui: nec voces male-
uolorum,

uolorum, imperitorumq́., fructus aliorum gratia reformidaui. & cum fide demum me in hoc, quemadmodum in alijs omnibus partibus gessi, atque eam in primis seruaui. Nec tamen non auctor sum ijs, qui harum litterarum: artiumq́; omnium optimarum studiosi sunt, vt Græcum sermonem perdiscant. quod non magno negotio, si tantum ipsius percipere voluerint, quantum huic eruditissimo scriptori legendo, ceterisq́; scientijs eo scriptis percipiendis satis est, neque longo tempore impetrabunt: ita enim paucorum mensium labore, maximos labores, in quos necessario aliter singulis diebus incurrent, declinabunt: ac multo facilius ad occultos sensus auctoris penetrabunt: neque enim existimandum est, quemquam melius, aptiusq́; sensum animi ipsius oratione editurum, quàm auctor ipse fecerit, è cuius mente, intellectuque illi prodierunt. Qui verò semel gustata suauitate, copiaq́; huius sermonis, contentus hoc non erit, sed ad fontes etiam poëtarum accedere ausus fuerit, atque inde iucundissimum liquorem haurire, & tanquàm in amœnissimis Musarum pratis requiescre voluerit, laborabit hic quidem magis. quippe cum illi festiuitates omnes, & lepôres vndiq́; collegerint, & è vetere etiam memoria, peregrinisq́; regionibus verba quædam eruerint, vt non pauca quoque libere satis & contra consuetudinem ipsam aut iunxerint aut immutarint. Vnde factum est, vt quidam ipsos alia lingua, quàm ceteri scriptores, locutos existimarint, & ob hanc difficultatem illos attingere magnopere reformidarint. nec tamen non labor ille maximum fructum, voluptatemq́; aliquando in animis ipsorum creabit, & molestiam illam non sine grandi fœnore compensabit. Cum autem iam, quæ dicere cogitaram, ac consilio meo constituendo, necessaria existimaram, exposuerim, alacri animo ad auctorem ipsum ire iubebo. & vt omnes singula ipsius verba diligenter expendant, admonebo. quem ipsorum laborem, si studio, diligentiaq́; mea plurimum leuaui, gaudebo, ac quod magnopere cupij, me plenè consecutum putabo. Sin nullum magnum, vt studui, fructum illis tuli, voluntas certè non defuit: conatusq́; huius rei efficiendæ, vt vnicuique apparere posse puto, non mediocris.

colorata [illegible] orumque, stud[illegible] [illegible]
mum me [illegible] hoc, quo [illegible] [illegible] par[illegible]
primum seruaui. Nec tamen [illegible]
tum [illegible] [illegible] [illegible]
q[illegible] [illegible] ipsius perc[illegible] [illegible]
[illegible] legendo, ceterisque [illegible]
[illegible] temporis [illegible] : ita enim [illegible]
[illegible] labores, in quos [illegible] incurrere de-
[illegible] : cum multo [illegible]
[illegible]
[illegible] cessurum, [illegible]
dicam. Quare [illegible]
hoc [illegible] vnde
[illegible] pra-
[illegible] ta-
[illegible] collegeri[illegible] om[illegible] per[illegible]
[illegible] quod [illegible]
contra [illegible]
vt quidam ipsos [illegible] ob
hanc difficultatem illo [illegible] nec tamen non is
bor ille maximum fructum [illegible] in animis ipsorum [illegible]
bit, & molestiam illam non [illegible] compensabit. Cum autem iam,
quæ dicere cogitaram, ac consilio meo constituendo, necessaria existimaram,
expoluerim, alacri animo ad auctorem ipsum recurabo. Vt vero omnes singula
ipsius verba diligenter expendant, admoneo. [illegible] laborem, si stu-
dio, diligentiaque mea plurimum leuaui, gaudebo, ac quod magnopere cupi,
me plene consecutum putabo. Sin [illegible] illum magnum, [illegible] fructum [illegible]
tam, voluntas [illegible] non defuit: conatusque huius rei efficiendæ, vt vnicuique
apparere posse puto, non mediocris.

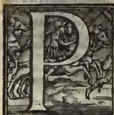
PETRI VICTORII COMMENTARII, IN I. LIBRVM ARISTOTELIS DE POETICA.

ΕΡΙ ποιητικῆς, αὐτῆς τε καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ἥν τινα δύναμιν ἕκαστον ἔχει, καὶ πῶς δεῖ συνίστασθαι τοὺς μύθους, εἰ μέλλει καλῶς ἕξειν ἡ ποίησις: ἔτι δὲ ἐκ πόσων καὶ ποίων ἐστὶ μορίων, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅσα τῆς αὐτῆς ἐστι μεθόδου, λέγωμεν, ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων.

E Poetica, ipsaq́; & formis ipsius, quam vim vna quaq́; habet, & quo pacto oportet coagmentare fabulas, si poesis bene se habitura est: Praeterea ex quot, qualibus ve est partibus: eodemq́; modo & de alijs, quae eiusdem rationis, viaq́; sunt, differamus, initio sumpto, vt naturae mos est, primum à primis.

AVCES proponit Aristoteles, quod toto hoc opere conficere debet: neque enim nunc tantum indicat, quae primo hoc libro prosequi cogitat: cum enim manifesto tradat se partes speciesve poëtices explicare velle, in hoc verò de duabus tantum agat, perspicuum est ipsum intellexisse etiam, quae reliquis duobus libris persecutus fuerat: multo nanque plures species poëtices sunt. est igitur prima haec pars πρόθεσις, & [illegible] totius scriptionis, vt Graeci vocare consueuerunt. Cum lis autem inter interpretes huius libri exorta sit, appellari ne debeat prooemium prima haec pars ipsius, quid mei iudicij de hac re sit aperiendum videtur. Arbitror igitur rectè vocari totum hoc exordium, quod positum est ante explicationem praeceptorum artis, quod aliquantum instruat lectorem, ac breui ostendat consilium auctoris, vt à Graecis interpretibus appellatur prooemium naturalis auscultationis, & aliorum Aristotelis librorum: nec tamen puto par omnino esse ac simile prooemiorum, quibus vtuntur oratores in causis agendis. Cum Cicero etiam in epistola quadam ad Atticum tradat Aristotelem vti prooemijs in his libris, quos ἐξωτερικοὺς vocat, vt qui crederet haec ipsa non appellanda prooemia, quibus idem in suis grauioribus subtilioribusq́; scriptionibus, paucis in vniuersum agit de eo, quod postea accuratè explicare in animo habet: veroque ita vocari debere, quae digrediuntur à materia, speciemq́; ornatus habent, cuiusmodi sunt, quibus ipse vsus est in suis de philosophia libris: neque enim Aristoteles huiusmodi prooemijs vsus est in his, quae restant de obscuris grauibusq́; vllius philosophiae quaestionibus. Sed vt intelligere licet testimonio Ciceronis, in communibus popularibusque libris prooemia affixerat, quae similitudinem retinuerent Cice-

" ronianorum illorum. Sed his relictis. Cum Aristoteles dicat, *ipsaq;, & formis ipsius*, indicans quam rationem in arte Poëtica tradenda tenere velit, recte arbitror, veréq; hunc locum à Madio declaratum, qui putauit, auctorem, cum inquit, *ipsaq;*, poëticam artem in vniuersum intellexisse: cumq; statim adiunxit, *& formis ipsius*, eandem cogitasse in partes suas dissectam, & etiam, vt admonuit ille diligenter, seruauit in extremo hoc libro Aristoteles cum quæ à se vsq; ad eum locum facta essent, breui illic repetiuit. Non est autem dubium, quin vtroq; modo de poëtica liceat agere: potest enim explicari communiter, quid sit poësis: nec nō seorsum quid epicū carmen: quidq; tragœdia, seu comœdia sit: quæ sunt species poëtices. δύναμιν puto ipsum vocasse vim ac potestatem: valereq; quod ostendit se dicturum, quam vim singulæ species poësis habeant, quid præstare ipsæ possint; atque in nobis moliri, se declaraturum: ea enim videtur esse vis ipsarum, cum inuentæ sint nobis à vitijs purgandis atque oblectandis: infra quoque eodem pacto locutus est, vbi partes tragœdiæ quales sedulo ex ijs, quæ tradita iam essent, colligit, inquit enim μόρια αὐτῆς δὲ, ὃ τὴν δύναμιν ἑκάστη ἔχει πάσας: sed etiam in v. libro de rep. quo loco ostendit, quæ causæ sint, initiaq; seditionum, & quod respublicæ statu suo moueantur: vtitur enim his verbis, omnibus iam illis expositis: τούτων δὲ ὑπάρχει μὲν καὶ καθόλου τίνα ἔχουσι δύναμιν, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐν ἑκάστῃ. Adderis autem se quoque explanaturum, quomodo decet fabulas componere, vt laudem consequatur id poëma, significat compositiones etiam rerum quasdam esse vitiosas, quas oporteat vitare; alias autem rectas, omniq; labe carentes, quæ sint amplexandæ: Nam quod ipse συνίστασθαι τοὺς μύθους inquit, puto verbum hoc, quamuis patiendi formam habeat, agendi notione vsurpatum hic esse, vt ipse alijs in locis: & alij itidem antiqui scriptores fecerunt: magis enim mihi conuenire videtur hic sensus apertæ rectæq; expositioni. Cum vero putet ipse contra non nullorum sententiam fabulam antecellere cæteris partibus, quæ reddunt tragœdiam qualem, deque hoc infra diligenter disserat, iam nunc semina suæ sententiæ iacit: nam in artificiosa rerum coagmentatione positum esse vult, vt poësis omnis pulchra sit, & laudem vndique mereatur. Adiungit autem se quoq; traditurum ex quot qualibusve partibus constent singulæ species poëseos, vt tragœdia & comœdia: numerum enim partium ipsarum explicabit: quomodoque partes ipsæ conformatæ esse debeant, ostendet: quæ vero partes sint quantæ appellatæ: & quæ quales, infra accuratè declarabit: & cur ita meritò vocatæ sint: cum hæ corpus constituant poëseon: hæ vero qualitatem tantum aliquam ipsis aspergant: Significasse autem hic partes quantas verbo πόσων: quales vero illo, quod consequitur ποίων, vt interpretes acceperunt, videndum est: ipse nanque puto prius illud nomen positum esse ad numerum tantum partium indicandum, siue illæ quantæ, siue quales sint: posterius vero communiter itidem pertinere ad vim naturamq; earum omniū ostendendam, quæ sanè diuersa est, vt breui à me nunc declaratum est. ita autem sentio ex loco quoque illo, qui est vbi incipit differere de quæstionibus, quæ nascuntur in scriptis poëtarum, & earum dissolutionibus: cum enim proposito suo iam patefacto adiungat ἐκ πόσων τε καὶ ποίων ἐστίν, non possunt illæ ita inter se discrepare, vt traditæ sunt dissentire partes tragœdiarum: sed tantum, vt narraui, illo pacto significatur & ipsarum numerus & vis itidem, naturaque singularum. Pollicetur itidem se quoque de alijs non nullis, quæ sunt eiusdem rationis, artisque, verba facturum: intelligit autem, vt opinor, multa quæ valde adiuuant cognitionem harum rerum: ac sine quibus vis & natura ipsarum harum partium plenè cognosci non potuisset, quæ & in hoc primo libro & in reliquis explicata erant: neque enim puto ipsum significare quæstionem, quæ in extremo hoc libro posita est, vbi disseruit vtra harum poëseon, de quibus hic disputasset, alteri præponenda sit, quia hoc non est præceptum huius artis: ac sine ipso (nisi fallor) intelligi potuit, quæ vis ipsarum sit, quamuis elegantiæ causa id cumuli loco addiderit. Ostendit autem se expositurum, quæ propria sint huius methodi atque artis μέθοδον vero sæpe apud Aristotelem idem valere, quod ars valet & scientia, indicauit Alexander in primum Topi-

eorum, vsus testimonio auctoris, affirmansq; illum ipsum hoc docuisse. quum enim paulo ante μεθόδους dixisset, paucis verbis interiectis easdem scientias significare volens, ἐπιστήμας nomine vsus est. est autem vbi hoc facit, quo loco ostendit, quæ vtilitates capi possint è ratione illa disserendi, quam tradit illis libris. idem etiam (vt opinor) fecit Aristoteles statim in initio librorum de moribus ad Nicomachum: immutauitque hæc verba, contraria tamen ratione: quum enim prius μέθοδος dixisset, pro verbo hoc, inferius sumpsit ἐπιστήμη: inquit enim, πολλῶν δὲ πράξεων οὐσῶν καὶ τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, πολλὰ γίνεται καὶ τὰ τέλη. Quomodo autem idem politissimus interpres alio loco definierit μέθοδον, refert Simplicius in .j. librum naturalis auscultationis: nam illic quoque in principio eius scriptionis Aristoteles vsus fuerat eo nomine: locum autem monstrasse satis sit. Quem præterea ordinem sequi cogitet in his tradendis, ostendit, dicens, se initio ducto à primis, vt natura facere consueuit, illa explicaturum: cum enim alijs etiam de caussis ratio hæc probari possit, auctoritate quoque naturæ, ipsiusq; exemplo, recta esse intelligitur: illa enim semper diligenter hoc seruat: in cunctis enim rebus, quas fingit, primum conformat ea quæ prima sunt, atque antecedunt: deinde ea quæ sequuntur posterioraq; sunt: neque vnquam à posterioribus orditur. Vnde Aristoteles multis in locis, cum hoc facere velit, se ducem ipsam sequi profitetur, vt in iij. libro de arte dicendi non longe à principio: & in libro de elenchis sophisticis, initio itidem eius scriptionis. In extremo vero primo de partibus animantium, vbi consilium suum exponit, & ordinem, quem tenere velit, relicta similitudine naturæ, tantum significat se primum à primis ordiri velle, vt in ij. quoque eorum librorum, dicens, νῦν δὲ λέγωμεν οὕτως ἀπ' ἀρχῆς, πάλιν ἀρξάμενοι πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων.

Ἐποποιία δὴ καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ποίησις: ἔτι δὲ κωμῳδία, καὶ ἡ διθυραμβοποιητική, καὶ τῆς αὐλητικῆς ἡ πλείστη, καὶ κιθαριστικῆς, πᾶσαι τυγχάνουσιν οὖσαι μιμήσεις τὸ σύνολον.

Epopœia iam & tragœdiæ poesis: adhuc autem comœdia & dithyrambica, atque eius quæ vtitur tibijs plurima, nec non citharistica, omnes imitatio sunt, si quis totum simul spectet.

Facit, quod dixerat, summus auctor; à communibus enim orditur, quæ naturæ prima sunt, magisq; ipsi cognita: commune namque genus est: genus autem poëseos est imitatio, vt declarat, pluribus speciebus ipsius enumeratis. Non ostendit autem nunc propinquum ipsarum genus, & quod commune primo sit omnibus partibus poësis; non enim dubium est, quin illud poësis sit, sed remotius quoddam, & quod infra se habeat alias etiam non nullas artes, quibus conueniat in hoc cum omnibus generibus poëseon, quod cunctæ imitationes sint. Hoc autem facit ea de caussa, quia indicarat se non de diuersis solum generibus poëtices velle præcipere, initio ducto à primis, more naturæ, verum etiam de poëtica ipsa. non fecisset autem hoc, nisi genus etiam ipsius poëtices docuisset, quod sane imitatio est. Perspicitur etiam hoc verum esse è loco quopiam, qui infra positus est: vbi enim commemorat, quid vsque eo factum sit, narrat quæ tradiderit de varijs diuersisq; generibus imitationum, satis debere videri: nec significat se poëtices solum species prosecutum fuisse. Euellitur etiam ita scrupulus ille satis molestus, quia videbatur artes eorum, qui tibijs, & fidibus vtuntur, in partibus poësis collocare. quod non omnino verum est, cum verò illæ poësis proprie non sint, quin magna ex parte imitationes sint, dubitari non potest. Nec tamen me fugit, poësin lyricam ab Athenæo vocatam in xiij. libro, quo loco disserit de varijs generibus saltationis: quum enim tradidisset tria genera esse scenicæ saltationis; lyricam itidem poësin eodem numero, suas quasdam habere, ostendit, quas nominibus quoque diuersis appellari solitas affirmat. Nec ta-

meo, vt dixi, studium illud simplex propriè poesin vocari posse arbitror. Propter hanc igitur instrumentorum communionem: & quia plerunque hymnos odasque cytharœdi canunt, vt auctoritate etiam Athenæi declaratum est, versanturque in eadem materia, & ipsæ quoque poesis vocatæ sunt: & hic ab auctore numerantur in partibus poetices. Non numerauit autem omnes artes, quæ imitantur, vt picturam & quæ fingit è luto ceraq;, siue è marmore, æreq;, aut ligno effigies ducit Deorum aut hominum, quia non vtuntur ijsdem rebus in imitando hæ, quibus vtuntur poetices species, quod faciunt duæ illæ artes, quas appellauit: habent enim præterea hãc coniunctionem cum omnibus partibus poetices artes tibicinum ac fidicinum, quia exprimunt, quod volunt, vtentes duobus illorum tanquam instrumentorum, in quibus tribus exercent vim suam cunctæ partes poetices. quod si vt cantu, & rhythmis vtuntur, metrum etiam vsurparent, essent & ipsæ quoque partes poesis. Nunc autem cum ipsius expertes sint, eijciuntur ex ipsarum choro: & cum propè ad ipsas accedant, non sunt omnino eædem, quæ illæ. Absoluta igitur parte illa, qua proposuit: breuiq; nota fecit, quę agere vellet, primum docet qua in re conueniat inter se omni parti poeseos, & quod commune omnium ipsarum sit: neque tantum quid conueniat omni parti poeseos, verum etiam artibus nonnullis, quæ & ipsæ plerunque imitantur, illud autem est imitatio. Quare imitatio, genus ipsarum est: in appellandis verò formis poeseos, primam ponit epopœiam, secutus cõmune iudicium, cui etiam assentiebantur docti quidam viri, qui putabant, quod ad dignitatem pertinet, primas huic generi carminis esse deferendas, quamuis ipse aliter sentiat. Deinde tragœdiæ studium ponit, ac post comœdiam: quarto loco studium grandis illius carminis pangendi, quod dithyrambicum vocatum est: adiungit etiam bonã magnamq; partem earũ artium, quas qui tractant tibicines, fidicinesq; vocantur, esse imitationem. Non omnem autem operam eorum studiorum esse inquit imitationem, quia quũ vtuntur aut tibijs aut fidibus, aliquando nulla re sibi proposita ad imitandum, instrumenta illa musices in manus capiunt atque canunt: quod non accidit superioribus partibus: neque enim epicum opus manere potest, si non imitetur: neque tragœdia aut comœdia fingitur, quę non mores, factaq; hominum exprimat. Verum autem esse, quod dixi, artes illas non semper imitari, intelligitur etiam testimonio Aristotelis, qui in problematibus, quæstione x. earum, quę in arte musica sunt, inquit, ὅσα ἔχει, ἐὰν μὴ μιμῶνται, ἡδέως ᾄδει. quęrebat autem tunc, si hominis vox quolibet instrumento musico suauior est, cur ea, quę à mente non proficiscitur, nec intelligi potest: &, vt ipse loquitur, ἄνευ λόγου est, huiuscemodi non sit, sed à tibia fidibusq; vincatur. tradit igitur primo id euenire posse, quia ne illic quidem, id est in arte tibicinis ac citharistę, nisi illæ imitatę cantu suo aliquid fuerint, idem vsu venit nec gignunt ipsę eandem voluptatem, quam cum imitantur. Epopœiam autem vocat heroicum argumentum: carminisq; eius, quod ἔπος appellatur, conformationem. Vnde Cicero etiam in epistola quadam ad Q. fratrem inquit: Habeo absolutum suaue, mihi quidem vti videtur, ἔπος ad Cæsarem: intellexit enim opus hexametris versibus confectum: epicíq; poetę appellantur, qui id genus poematis colunt: ἐποποιΐαν autem nunc Aristoteles iuncto nomine, carminis eius confectionem appellauit. Nec tamen in altero, quod sequitur, genere poematis appellando, complicauit verbum è duabus vocibus: quarum altera poema ipsum: altera verò studium fabricationemq; eius significaret: secutus, vt opinor, sermonis eius consuetudinem atq; elegantiam; nam non omnino necessariam hic esse vocem, quæ pangendi studium ostenderet, intelligitur, quia tertium genus poematis, id est τραγῳδία, simpliciter appellatur, atq; vno tantum nomine: nec requirere tragœdiam præter alias species poematum, vt ita appelletur, docet, quod primam quoque ita Plato separatim vocauit; ἐπῶν ποίησιν in tertio de Rep. quam complicatis nominibus vocauit Aristoteles. διθυραμβοποιητικὴν verò iuncto verbo appellauit studium lyricorum quorundam, qui grande hoc carmen, ac licentię plenum adhibebant ad Liberũ patrem ornandum, factaq; eius Dei canenda: vnde ipsi nomen impositum erat: in alijs enim multis nominibus, quibus

quibus hunc Deum significabant, Διθύραμβον etiam ipsum vocabant, quia duabus tanquam foribus vsus esset, atque inde exisset: vtero inquam Semeles ac femore Iouis. Sed hoc ipsum nomen à Deo ipso translatum in cantum, quo celebrabatur, vsurpatum etiam est à Latinis scriptoribus. Discrimen autem hoc scripturę hic inuenitur, quod in plurimis calamo exaratis libris legitur numero multitudinis μιμήσεις, quod verius puto, ex eo maxime, quod consequitur σύνολον: neque enim illę sunt omnino imitationes resq; prorsus eędem, sed siquis ex ipsis decerpat, in quo conuenit illis inter se, erunt imitationes: locum tamen esse receptę lectioni, certum est.

Διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τρισίν: ἢ γὰρ τῷ γένει ἑτέροις μιμεῖσθαι, ἢ τῷ ἕτερα, ἢ τῷ ἑτέρως, καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον.

Discrepant autem inter se tribus, aut enim quod rebus genere diuersis imitantur, aut quod res diuersas, aut quod aliter, & non eodem modo.

Cum ostendisset in quo conuenit inter se pluribus partibus poetices ac pręterea duabus artibus, nunc aperit quibus rebus eędem varientur, ac diuersę fiant: nisi enim differentię quędam extarent, quę separarent ipsas ac distinguerent, illę prorsus vnum, atque idem forent, nec diuersas formas constituerent. inquit igitur discrepare ipsas inter se tribus rebus: trium autem illorum discriminum, primum est: quod hęc adhibet ad imitandum hanc rem: hęc vero, illam: vtiturque tanquam diuerso instrumento. Secundum vero, quod imitatur res diuersas. Tertium quod aliter imitatur quod vult: & non eodem pacto, quo alia. Hęc autem ipse infra exemplis positis explanat. Animaduertendum vero hic est, quod tertio loco posuit ἢ τῷ ἑτέρως, καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον: videbatur nanq; postremis verbis supersedere potuisse: nihil enim noui affert, cum idem prorsus sit, aliquid non eodem modo fieri affirmare, quod idem diuerso pacto fieri asseuerare: & tamen boni auctores aliquando hoc fecisse inueniuntur, in quibus etiam Aristoteles ipse est: habet enim non paruam vim confirmandi quod dixeris, si idem hac ratione iteraris. Magistri etiam dicendi formam hanc loquendi adnotarunt, vocantque ἐπιδιώκομεν κατὰ τὸ ἀκόλουθον. Huiusce modique est illud Homeri, cum finxit Paridem Hectori fratri, qui eum acriter obiurgarat, ita respondentem, ἐπεί με κατ' αἶσαν ἐνείκεσας, οὐδ' ὑπὲρ αἶσαν. Nec non hoc etiam Sophoclis in ore regis Oedipi positum, gregem puerorum miserabili habitu pręditum, alloquentis, ὦ παῖδες οἰκτροί, γνωτὰ κοὐκ ἄγνωτά μοι. qui tragicus non nullis etiam alijs locis eodem pacto locutus est. Sed Aristoteles etiam non multo infra cũ ait, ὥστ' αὐτὸν καὶ μὴ μεταβάλλοντα. In ij. pręterea libro de animo, cum inquit maxime naturale esse omnium operum, quæ à viuentibus efficiuntur, gignere aliud cuiusmodi ipsa sunt, excipit quæ manca sunt & debilia, dicens ὅσα τέλεια καὶ μὴ πηρώματα: illic enim quoque videbatur sententię satis esse dicere τέλεια, idest integra, & ad finem perducta, & tamen addidit, καὶ μὴ πηρώματα idest non inchoata, neque debilia. Addam etiam tertium exemplum eiusdem auctoris. in libro enim περὶ ἑρμηνείας, inquit, docens quæ plures orationes forent. πολλοὶ δὲ οἱ πολλοὶ καὶ μὴ ἕν.

Ὥσπερ γὰρ καὶ χρώμασι καὶ σχήμασι πολλὰ μιμοῦνταί τινες ἀπεικάζοντες, οἱ μὲν διὰ τέχνης: οἱ δὲ διὰ συνηθείας: ἕτεροι δὲ διὰ τῆς φωνῆς, οὕτω κἀν ταῖς εἰρημέναις τέχναις, ἅπασαι μὲν ποιοῦνται τὴν μίμησιν ἐν ῥυθμῷ καὶ λόγῳ καὶ ἁρμονίᾳ.

Quemadmodum enim & coloribus & figuris multa quidam imitantur, effigiem illorum exprimentes: hi quidem per artem: hi vero per consuetudinem: alij vero per vocem imitantur: sic in artibus dictis, cuncta sane imitationem efficiunt in rhythmo & oratione & harmonia.

Cum tribus rebus discrepare inter se dixisset species illas poetices,& præterea artes tibicinum, ac fidicinum; quas etiam dissimilitudines exposuerat,nunc primam earum rationem explicat. Vt autem quod vult facilius probet, rei explanandæ causa simili vtitur: quod enim in eo, quod ostendere vult, obscurum erat, id in ea re, vnde simile ducit,est apertum.nam quosdam, qui non tam propè accedunt ad poëticam,nec commune habent cum ipsa aliquod tanquam instrumentum, imitari multas res, varijs rationibus vtentes, perspicuum est: non tamen omnibus planum diuersas species poëtices: nec non artem tibicinis atque citharœdi diuersis rebus vti ad imitandum. Tradens autem quasi instrumenta eorum,qui imitantur res aliquas, effigiem illarum exprimendo, appellat colores, figuras & vocem: antequàm tamen tertium nominaret, in medio posuit inculcauitque,quod ad superiores duas res pertineret,quas non omnes, qui ope ipsarum aliquid reddere atque exprimere conantur,eodem pacto tractant: eorum enim alliqui præcepta certa secuti: cognitisque illis artibus,ea faciunt: alij vero non omnino ipsarum periti,sed tantum consuetudine quadam ducti, quod in illis rebus antea studij aliquid posuerunt: est igitur hoc primum molestum,quod non continenter,& nulla re interrupta,tria hæc posuit:sed alterum etiam hoc non minus,quod non eodem pacto postremum hoc appellauit: cum enim supra dandi casu χρώμασι, & σχήμασι dixisset, generãdi casu hic, qui pendet à præpositione,inquit διὰ φωνῆς, quomodo locutus fuerat,cum de illis, quæ inculcauit, dissereret: Vnde difficultas adhuc maior exorta est: Nec tamen dubito, quin ita locus accipiendus sit: voce nanque manifestò non nulli res aliquas imitantur. Quare hæc ratio omitti non debuit.& Plato in iij.libro de Rep. vbi docet quid sit imitari,vocis & ipse meminit: intelligens ipsius auxilio id sæpe tractari,vt figuræ quoque: ambas enim has res coniungit. inquit igitur. ἐκεῖνο τὸ ὁμοιοῦν ἑαυτὸν ἄλλῳ ἢ κατὰ φωνὴν, ἢ κατὰ σχῆμα, μιμεῖσθαί ἐστιν ἐκεῖνον, ᾧ ἄν τις ὁμοιοῖ. Sed infra etiam rursus idem facit. Nec arbitror ordinem verborum à librarijs deprauatum: inuenitur enim Aristoteles hoc idem pluribus locis fecisse, vt,antequam exponeret ea, quæ proposuerat,in medio quippiam incluserit, quod ad explicandum aliquid iam traditum pertineret: nec tamen,quod nullo negotio facere possem,multa huius παρενθέσεως exẽpla ponam.in ij certe libro de rep. vbi docet ciuitates ab ijsdem semper regi optimũ esse, quæ genus hoc reip. ferre possunt. in quas verò hoc genus induci non possit, quia cuncti ciues illic pares ingenio naturaque sunt, oportere vniuersos varijs temporibus participes publicorum munerum esse, antequam sententiam hanc clauderet,inquit,æquum simul esse siue boni vim habeat, siue mali, hoc quod principem locum in ciuitate obtinere appellatur, omnes eius participes fieri, atque illud aliquando degustare. Vbi igitur hoc docet, hoc manifestò facit. Verba eius sunt. ἐν οἷς δὲ μὴ δυνατὸν, διὰ τὸ τὴν φύσιν ἴσους εἶναι πάντας, ἅμα δὲ δίκαιον εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε φαῦλον τὸ ἄρχειν, πάντας αὐτοῦ μετέχειν, ἐν τούτοις δὲ μιμεῖσθαι τὸ ἐν μέρει τοὺς ἴσους εἴκειν ὁμοίως τοῖς ἐξ ἀρχῆς. Nec putanda est inanis & importuna hæc animaduersio, qua docuit non omnes qui aliquid imitantur coloribus aut figuris eodem pacto id moliri: videmus enim quosdam id facere summo artificio: alios autem vsu quodam tantum. nec videbatur tertio tanquam membro necessaria esse hæc distinctio, cum non extet ars vlla, qua tradantur præcepta imitandi cantum auis,aut aliam rem,voce. Nam quod διὰ φωνῆς inquit,non φωνῇ (sic enim in omnibus calamo exaratis libris inuenitur) puto hoc ipsum fecisse, secutum consuetudinem elegantiamque sermonis: ita enim quoq; Lucianum in libro περὶ ὀρχήσεως locutum video, cum ait: ἐγὼ αὐτὸς ἦν, ὁ ὑποκριτὴς, ἡ διὰ φωνῆς μελῳδία, ὁ τραγικὴ δραματουργία. Præterea cum non sine causa quæsiuerint quidam eruditi & ingeniosi viri, an illud, quod auctor inquit, coloribus & figuris,ad pictores tantum pertineat, siue artem etiam eorum qui fingunt ex ære,aut luto,complectatur,cum figuræ sine coloribus ab his exprimi videantur, quid senserim de hac re,apparet. nec tamen id repudiandum esse vllo modo arbitror, cum pictores etiam,quiq; similitudinem aliquam eorum habent, colorib. illis figuras rerũ imitentur. Quin etiam Plato in x.libro de rep.manifestò de arte pictorum loquens,

cõiungit ambo hæc nomina. Verba ipsius sunt, ἀλλ' ὥσπερ νῦν δὴ ἐλέγομεν ὁ ζωγράφος συν-τετμημένως δυνατὸν εἶναι, καὶ τό τι οὐκ ἱκανὸν ποιεῖν τῆς συντομίας, καὶ τοῖς μὴ ἐπιτείνειν ἐκ τῶν χρωμάτων καὶ σχημάτων διαφέρειν. Sed non inutilis mihi videtur hæc amplior partitio: certum nanq; est opifices quosdam & vt opifices, ita etiam alios nõ nullos valde studiosos alicuius rei ante oculos constituendæ, non adhibitis coloribus, formas rerũ exprimere, quos visus esset relinquere. Non possum autem probare sententiam eorũ, qui existimarũt per σχήματα posse quoque accipi gestus corporis, motusq; varios, aptos aliquibus repræsentandis: & si enim huiusmodi figuris imitantur saltatores, saltandi ars vtitur rhythmo: quare vna est earum, quæ copulantur in communione quasi instrumentorum cum partibus poësis: quarumq; nunc differentiæ ostendendæ in eo, quod diuersis rebus vtuntur, sedulò incumbit: atque vt id magis illustret, simile affert aliarum aut omnino artium, aut inchoatarum: quæ quum sint magis remotæ ab illis, quia neque oratione, neque harmonia, neque rhythmo vtuntur, pares in hoc illis sunt, quod & ipsæ ad imitandum diuersis rebus vtuntur: quamuis non ijsdem, quibus illæ. Quum verò voce quosdam supra imitari tradiderit, perspicuum est, orationem, quamuis & ipsa vox sit, non esse intelligẽdam: in idem enim vitium, quod nunc demonstratum est, incideremus: sed intelligi debet vox, quæ quamuis ab homine edatur, non tamen sua propriaq; ipsius sit: nec ita distincta conformataque, vt hominis est vox: sed communis ipsi sit cum beluis, & sanè quum voces illarum exprimat, vt suis alicuius, bouis, asini, aliarumq; rationis expertium animantium, vt Aristophanes fecit ranæ, quales ipsæ sunt, talis & ipsa sit necesse est. Sed voce etiam hominis referuntur sonores quarundam rerum animo carentium. Simili autem exposito, docens id valde accommodatum esse huic rei declarandæ, inquit, idem vsu venire in enumeratis artibus: intelligit autem species à se supra appellatas imitationis, id est epopœiam, tragœdiam, comœdiam, dithyrambicam: nec non reliquas duas sine vlla dubitatione artes, id est quas vocat ποιητικὴν, & κιθαριστικὴν: nam non sine causa quæreret aliquis qua ratione priores illas appellauit artes, quo etiam nomine in illis significandis infra vtitur, vbi inquit, ταύτας μὲν οὖν λέγω διαφορὰς τῶν τεχνῶν, ἐν αἷς ποιοῦνται τὴν μίμησιν, an quum sint artis cuiusdam partes, non malo ipsæ quoque artes vocari possunt: artem verò existimari studium imitandi oratione vincta pedibus quibusdam, apertum est. ipsas igitur has omnes exprimere quoque atque imitari inquit tribus rebus, idest, rhythmo & oratione & harmonia. rhythmum autem in motu considerari, esseq; ordinem breuis ac longi motus, siue celeris ac tardi in alio genere motus constat. Cum igitur varia sint genera horum numerorum, non alienum erit ostendere, quem potissimum numerum putemus hic ab auctore intelligi: res enim est magni momenti, multumque valet ad pellendam caliginem, quæ totum hunc locum occupauit: paucis enim & obscurè profectò eruditissimus doctor de hac re disseruit, vt quæ tunc nota omnibus peruulgataq; foret. secuta autem postea sunt secula, quibus hæc ratio oblita est: vetusq; illa musica è manibus dimissa. nec tamen non extitere hac ætate docti quidam & diligentes viri, qui de numeris his, qui à Græcis ῥυθμοὶ vocantur, accuratè egere: conatique sunt opera & studio suo totam hanc rem in lucem renocare. Existimo igitur accipi hic debere rhythmum, qui nascitur è motu corporis, pedumque aut manuum moderata atque ordinem quendam habente, elatione ac positura. & non rhythmum illum, qui notatur in sonore musicorum illorum instrumentorum. nam inde quoque proficisci rhythmum suum apertum est: cum enim dixisset in arte tibicinum, ac citharistarum existere harmoniam, eodem tempore aliquo modo significauit illic etiam manere rhythmum, qui perspicitur in sonore illo ordineque eorum temporum, id est breuitate ac longitudine ipsius: vix enim numerus hic ab harmonia abesse potest, ac comitatur plerunque illi: vbi enim ordo est acuti & grauis, illic etiam breuis ac longi motus est ordo. Cum igitur varia instrumenta esse ostenderet diligens magister, quibus vterentur hæ diuersæ rationes imitandi, remota magis discrepantiaque ponere debuit, non quæ ita inter se coniuncta assimiliaque forent, vt secerni disiun-

giq; alterum ab altero vix posset. Cum præterea statim dicat, ipso rhythmo sine harmonia imitari saltatores: planumq; sit, quo rhythmo ars hæc vtatur, quæ sine voce, sonoreq; vllo musicorum instrumentorum conficiat munus suum, videmur affirmare posse eundem profecto numerum supra etiam ab auctore intellectum esse: eam enim vim habet illud αὐτῷ. significatque nisi fallor, ipso illo rhythmo. Nam valet etiam non parum ad hoc confirmandum, quod multo infra inquit, partes quasdam tragœdię ope metrorum solum confici, ad exitumq; perduci, idest sine harmonia, & rhythmo. intelligit autem illas vbi sunt colloquia personarum, mutuiq; sermones sine cantu vllo, operave chori: hoc enim nullo modo verum foret de numero prolatum, qui notatur in breuitate, & longitudine temporis: vbi enim, hoc etiam ipso manifestò prodente, metrum est, illic necessario quidam rhythmus: metra enim partes sunt numerorum: non posset igitur aliquid confici per metra sola, vt ipse præcipit, sed id intelligitur verum esse, quia loquitur de rhythmo hoc, qui attenditur in motu celeri ac tardo: ordineq; ipsius illius motus. à quo sanè sermones personarum vacui sunt: illum vero in cantilenis chori existere declarat, quod illic erant, & strophe, & antistrophe. quæ res sine motu corporis, conuersioneq; non manent: iidem autem motus sedulo seruabantur in artibus illis, quas appellauit. idest & tibicines & citharistæ, vt cantus illi postulabant, corpus mouebant: gestusque quosdam agebant. Hæc, nisi fallor, animaduersio valde vtilis est, euellitq; ex pluribus locis huius libri scrupulos nō paruos. Orationem autem dixi, quod apud auctorem est λόγος. Ita vero locutus est, quia satis nunc habuit distinguere hanc imitandi rationem à superioribus, quæ sine oratione imitantur, cum ipsa oratione vtatur voceq; propria hominis ad imitandum, atque ipsius auxilio conficiat quod vult. vnde ipse aliquando in quæstionibus ad harmoniam pertinentibus dixit ἄνευ λόγον ᾄδειν, intelligens cantum, qui quamuis humana voce edatur, intelligi tamen non potest: neque à sensu animi proficiscitur. nec non etiam alio locò vocauit ἄνευ λόγου μέλος, cantilenam in qua oratio adhibita non esset: λόγον enim illic quoque appellauit orationem pedibus illigatam, ac cantilenam denique: huiuscemodi nanque oratio ad tibiam atque citharam adhiberi solita est. intelligit igitur hic etiam, quamuis communiore hoc nomine nunc vtatur, orationem certis pedibus illigatam, ac metricam denique: huiuscemodi nanque est oratio, qua vtuntur poetę, quæ quamuis mensuras adiunctas habeat, negari non potest, quin oratio sit. Vide & si non plene: recte tamen ipsam orationem vocauit: Contra autem infra fecit: cum enim vtrunque significare vellet: coniunctionemq; hanc duarum rerum intelligeret, alterum tamen tantum appellauit, idest metrum: intelligo autem locum hunc, in quo duobus mutatis nominibus, easdem res ostendit, dicens. εἰσὶ δέ τινες αἳ πᾶσι χρῶνται τοῖς εἰρημένοις: λέγω δὲ, οἷον ῥυθμῷ καὶ μέλει καὶ μέτρῳ. Accipi vero debere ita λόγον: intelligiq; ab auctore orationem metricam, certis ipsius testimonijs confirmabitur: eò autem fidentius posse me puto iam nunc affirmare orationem hanc vinctam pedibus requiri omnino, vt verum legitimumq; poema condatur, quia video illos, qui contra senserunt, doctissimos profectò viros, ac numero etiam plures, id protulisse, fretos hoc ipso loco, vt illo etiam, qui paulo post sequitur. Cum epopœiam inquit vti λόγοις ψιλοῖς: quorum fundamentum, si tentatur, manifestò ipsorum opinio euertitur. Labefactatur autem, si ostenditur, longe aliter ipsos capiendos esse: nulla enim alia, vt videtur, auctoritate tantum nituntur: sed vt dixi, de hoc sæpius disputabitur. Tertium autem est harmonia: quod cum Græcum verbum sit, receptum tamen est in Latinum sermonem: sed idem etiam in patrium nostrum radices egit. Qui autem de arte musica scripsere, quid nomine illo significaretur, tradiderunt: affirmaruntq; harmoniam esse plurium ac dissidentium vocum in vnum redactam concordiam: quam tamen hic harmoniam vocat: infra, vt supra à me citato testimonio declaratur, appellat μέλος. Notanda verò est locutio hæc, ποιοῦνται τὴν μίμησιν: cum enim duobus his verbis in ea re ostendenda vtitur, & non inquit μιμοῦνται, quod tamen solum idem penè valet, semper præpositionem adhibet illi tanquam materię, in qua exercetur imitatio, siue in-

 strumenti

strumenti vim ac naturam id habere quis vult. & aut pręposìtionem hanc ipsam ἐν, quam hic, aut διὰ: mutato quoque casu illius quasi materię, vt fecit paulo post, cum inquit. οὐδ' ἔστι διὰ τριμέτρων ἀλλ' ἢ ἐλεγείων, ἢ τῶν ἄλλων τινῶν τοιούτων, ὁ ποιοῖτο τὴν μίμησιν. Hoc ita se habere intelliget, qui diligenter animaduerterit: nam multo etiam infra inquit. εἰ γάρ τις ἐν ἄλλῳ τινὶ μέτρῳ διηγηματικὴν μίμησιν ποιοῖτο, ἢ ἐν πολλοῖς, ἀπρεπὲς ἂν φαίνοιτο. Cum autem μιμοῦνται inquit; aut nullam pręposìtionem ei verbo adiungit; quod frequentius apud ipsum est, aut διὰ: cuius locutionis exemplum vicinum est: paulo enim infra ait. καὶ γὰρ οὗτοι διὰ τῶν σχηματιζομένων ῥυθμῶν μιμοῦνται καὶ ἤθη καὶ πάθη, καὶ πράξεις. Sed etiam, quod paulo supra legitur. ἕτεροι δὲ διὰ τῆς φωνῆς; eandem rationem habet. Vnde patet etiam immutari non oportere lectionem, quod nonnulli sine causa facere tentarunt, cum hæc valde accommodata sit. Quod verò valet ad declarandum nasci à verbo ἀπεικάζειν, quod superiori locutioni adhibeatur pręposìtio ἐν: in viij. libro πολιτικῶν, vbi de musica arte differit, ἀπεικάζειν μάλιστα ἐν ὀργάνοις inquit, vt quamuis de diuersa re sermo sit, similitudo tamen locutionis videatur eundem ortum habere. Postquam autem de ratione loquendi disputare cœpi, addam ipsum præcise dixisse ἅπασαι καὶ ταῖς εἰρημέναις τέχναις, quum rem eodem pacto se habere in artibus, quas dixerat: idemq; illic vsu venire, ostendere vellet: quæ causa fuit, vt opinor, vt nominandi casu non diceret ἅπασαι καὶ αἱ εἰρημέναι τέχναι: quo casu supra vsus fuerat, cũ simile posuit. Quod verò supra dixi, capi posse vnam & eandem rem nunc pro materia: nunc pro instrumento, & si quod inquit ἀπεικάζοντες μιμοῦνται ἐν, magis materię conuenit, non est alienum exemplis id illustrare: qui enim in ære, cera, luto, alia ve huiuscemodi re, effingit aliquid, vtitur sine dubio rebus illis tanquam materia sui studij: ideoq; apposite dicitur ἀπεικάζειν μίμησιν in illis ipsis, aut idem facere traditur ope earundem rerum: possunt nanque eædem res cogitari tanquam instrumenta referendi & ante oculos constituendi idem illud. In rhythmis igitur quoque & concentu: nec non in oratione & si res hæ solidæ non sunt, nec diutius illam retinent, potest forma alicuius rei aliquo modo imprimi: nec non auxilio quoq; earundem rerum illa itidem reddi potest & repræsentari.

Τούτοις δ' ἢ χωρὶς ἢ μεμιγμένοις. οἷον ἁρμονίᾳ μὲν καὶ ῥυθμῷ χρώμεναι μόνον, ἥ τε αὐλητικὴ καὶ ἡ κιθαριστική· κἂν εἴ τινες ἕτεραι τυγχάνωσιν οὖσαι τοιαῦται τὴν δύναμιν, οἷον ἡ τῶν συρίγγων.

His autem aut separatim aut mixtis ceu harmonia & rhythmis vtuntur solum, & ea quæ tibias inflat & citharistica: & si forte aliquæ aliæ huiuscemodi sunt, vt ars illa, quæ fistulis vtitur.

Ne quis crederet cunctas à se vocatas artes sine vllo discrimine vti omnibus illis rebus, penitusq; in hoc similes inter se esse, docet cum conueniat illis in hoc, quod nulla earum est, quę non vtatur aliquo, aut pluribus, trium illorum tanquam instrumentorũ, discrepare tamen, quia non omnes, aut omnibus, aut vbiq; ipsis vtuntur, & quomodo tota hęc res se habeat, diligenter exponit. his enim inquit vtuntur seorsum: vt hęc scilicet vno illorum: altera vero alio vtatur: aut addit, illis mixtis ac temperatis, quod quale sit, ipse declarat positis exemplis. Primum autem tradit extare, quę vtatur harmonia solum, & rhythmis sine oratione, artem inflandi tibias: & eam quoque quę neruos plectro pulsat: nec non similem illis vtendarum fistularum artem: in ipsarum enim tractatione sentitur sonus, qui harmoniam recipit: & celeritas tarditasq; motus, quę moderatę suauem rhythmum gignunt. Non statim autem, positis duabus illis nobilioribus artibus, appellauit tertiam, quam simulachrum illarum retinere inquit, id est fistularum artem, quia ignobilior hęc est: à rudioribusq; personis tractatur. Sed tamen quia eandem aliquo modo vim habet, nõ omnino seiunxit ab illis. Sed Plato quoque in ij. de legibus, vbi de humana consue-

 tudine

tudine imitandi & non vera perfectaq; eius rei ratione differit, vt est illa, qua musæ vtuntur, cum ostendere vellet esse etiam, quæ vtatur harmonia & rhythmis sine oratione, superiores tãtum duas artes appellauit: nec eius, quæ fistulis vtitur, meminit: inquit enim μέλος δ' αὖ καὶ ῥυθμὸν ἄνευ ῥημάτων, ψιλῇ κιθαρίσει καὶ αὐλήσει προσχρώμενοι. Vocat autem has ψιλάς, quia orationem verbaq;, vt tales, non adhibent: manentq; ac suo munere funguntur sine illis, quamuis moris fit aliquando versus ita canere: poëmatisq; suauem recitationem adiungere: quod quum fit, nudę illæ, & quasi spoliatæ non appellantur. Animaduertendum autem idem Aristotelem infra dicere diuersis verbis, vbi tradit, extare quasdam poësis, quæ omnibus his vtantur: appellatisq; illis, addit statim, in quo discrepant inter se. διαφέρουσι δὲ ὅτι αἱ μὲν ἅμα πᾶσιν: αἱ δὲ, κατὰ μέρος: Vnà enim ipsis vtuntur, quæ mixtis ipsis & temperatis simul vtuntur. singillatim autem, quæ diuersis in partibus ipsa adhibent. Libet etiam adnotare, in omnibus quos vidi scriptis libris, singulari numero ῥυθμῷ legi, non multitudinis, ῥυθμοῖς. sed etiam testimonio Athenæi cognoscitur studium citharœdorum vti duobus ijs, quæ tradit Aristoteles: sic enim in primi libri epitome legitur. Οἱ δὲ τῶν κιθαρῳδῶν ἡγεμόνες, τὰς ἡρωϊκὰς πράξεις ἐν μέλει καὶ ῥυθμῷ, ποιοῦντες: Vocat enim μέλος, quod Aristoteles hic ἁρμονίαν: id quod infra ipse quoque fecit.

Αὐτῷ δὲ τῷ ῥυθμῷ μιμοῦνται χωρὶς ἁρμονίας οἱ τῶν ὀρχηστῶν: καὶ γὰρ οὗτοι διὰ τῶν σχηματιζομένων ῥυθμῶν μιμοῦνται καὶ ἤθη καὶ πάθη καὶ πράξεις.

Ipso autem rhythmo imitantur absque harmonia, qui è numero saltatorum aliquos imitantur: hi nanque per rhythmos figuratos imitantur & mores, & affectus, & actiones.

Cum confirmasset trium artium exemplo, inueniri species quasdam imitationis, quæ duarum rerum ope imitantur, id est harmonia & rhythmis, docet extare etiam quandam, quæ imitetur, quod imitari vult, altero illorum tantum, idest rhythmo sine harmonia: vt tres illæ supra numeratæ, harmonia & rhythmo sine oratione imitabantur, quod imitandum suscepissent: huiuscemodi autem esse, inquit, studium quorundam saltatorum: hoc ipsum enim significare videtur Aristoteles: durus tamen sermo est, cum sic loquatur, οἱ τῶν ὀρχηστῶν, & non simpliciter omnes saltatores complectatur, ita vero locutus est, vt opinor, quia non omnes qui saltant propositum sibi habent certos aliquos imitari, sed aliquando id temere atque inconsiderate tractant. non enim video, quomodo aliter hic nodus dissolui possit. Probare autem studens quod dixerat, inquit: hi nanque ope rhythmorum quorundam figuratorum imitantur & mores & affectus & actiones, id est vtentes motibus quibusdam corporis, factis ad ea, quæ volunt, exprimenda, imitantur diuersis temporibus diuersas eas res, quas appellat: nec ad motus illos pedum, ac reliquorum membrorum, præcipue autem pedum, adiungunt aut vocem, aut sonorem alicuius musici instrumenti: nam rhythmum hunc manere in eo tantum, esseq; ordinem quendam motus, ac regulam, notum est. Cum autem monstret quos dixerat, hi dicens, nisi sententia nostra inanis est, non omnes saltatores, quos, ὀρχηστὰς vocat, intelligendi, sed è numero illorum tantum ij, qui id faciunt. ῥυθμοὺς autem σχηματιζομένους appellat, qui aucti sint vestitiq; figuris quibusdam, ad res illas exprimendas, quarum figuram asciuerunt, aptis. σχηματίζεσθαι enim alienam aliquam formam recipere significat, & in eam transire & immutari: quod testimonio etiam Luciani è libro περὶ ὀρχήσεως, intelligitur, qui inquit, hominem tradens mirifice esse aptum ad imitandum, atque omnes formas nullo negotio induere, μιμητικὸν ἄνθρωπον καὶ πρὸς πάντα σχηματίζεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι δυνάμενον. Hi igitur, qui non adhibent motus illos rhythmosq;, quasi vestitos, & aliqua forma indutos, sunt qui non imitantur: quosque ipse supra exclusit è cœtu, gregeque reliquorum.

Ἡ δὲ ἐποποιία μόνον τοῖς λόγοις ψιλοῖς, ἢ τοῖς μέτροις, καὶ τούτοις εἴτε μιγνῦσα μετ' ἀλλήλων, εἴθ' ἑνί τινι γένει χρωμένη τῶν μέτρων τυγχάνουσα μέχρι τοῦ νῦν.

Epopœia vero solum sermonibus nudis, vel metris, & his quidem siue mixtis illis inter se, siue vno quodam genere metrorum vtens, vt vsque ad hanc diem fecit.

Cum à numero trium illorum, quibus vtuntur poetæ ad imitandum, postremo docuisset quosdam generis saltatorum rhythmo tantum imitari, aperit nunc quænam sit species illa imitationis, quæ oratione sola sine rhythmis & harmonia imitetur, atque epopœiam ipsam esse dicit, quæ exprimat, quod intendit, solum sermonibus nudis: ita enim nunc reddam λόγοις ψιλοῖς, quamuis supra, λόγον, orationem verterim, atque hoc vt eundem numerum seruem: intelligit autem orationem nudam spoliatamq; rhythmis & harmonia: quibus, tanquam ornatibus quibusdam ac festiuitatibus, vestitæ sunt multæ partes imitationis. Vt autem hic λόγους ψιλοὺς vocauit, ita in viij. libro politicorum appellauit μουσικὴν ψιλὴν, quæ non haberet adiunctam melodiam, & tanquam destituta foret illa, quæ crebro comes eius est, & concinniorem ipsam reddit. Verba ipsius hæc sunt τὴν δὲ μουσικὴν πάντες εἶναί φαμεν τῶν ἡδίστων, καὶ ψιλὴν οὖσαν, καὶ μετὰ μελῳδίας: neque tamen puto prosam orationem hic esse accipiendam: loquitur enim hoc libro auctor de poetica oratione, quæ necessario certis quibusdam pedibus ac mensuris vincta est: quod statim ipse declarat eo, quod consequitur: est enim illud, nisi fallor, quasi correctio quædam, qua emendat, constituitq; superiorem sententiam: quasi enim ita loquitur. Quod si aliquis contendat orationem, qua vtitur epopœia, non omnino nudam esse, quia certis quibusdam ac definitis pedibus instructa est; controuersari de hoc nolo; assentiorq; metris ipsam exculptam esse, si hoc in externis rebus, & adiunctis collocari debet. Nam alijs etiam locis vsum fuisse auctorem hac particula ἢ eodem pacto, id est cum quasi corrigere aliquid vellet atque emendare, magisq; deniq; sensum animi sui explanare certum est. succurrunt autem mihi nunc exempla hæc, vt cum in hoc ipso libro inquit. καὶ διὰ τοῦτο λόγους ἢ μύθους. illic enim quoque manifestò ipsa valet siue μύθους ipsos, fabulasq; appellare malumus. & in ijsdē moribus ad Eudemum. ἐπαινοῦμεν δὲ τὰ ἔργα ἢ τὰ ἔργα; planum enim est facta, quæ proficiscuntur à virtute, magis digna esse, quæ laudentur, quàm habitus illos ipsos animorum, vnde nunquam prodeant honesta facta. Videri etiam non sine causa posset ipsam eandem vim habere in hoc loco iij. libri ad Nicomachum. δόξειε δ', εἰ ἀκρατὴς ἐπιθυμῶν πράττει, ὁ πράττων ἢ ὁ πάσχων: verius enim ille, cui hoc contingit, πάσχων quàm πράττων appellari potest. vnde, hoc fortasse cognito, priorem illam vocem quasi emendauit. Perspicitur autem hinc λόγον supra vt docui, pro metrica oratione capiendum esse: ita enim quoque hic poëticam orationem appellare cœperat: quamuis nunc sensum animi sui explicarit, quod supra non fecit. Sed ex alijs etiam locis, qui infra positi sunt, hoc certius adhuc intelligitur. Aut igitur, quod addidit, ἢ μέτροις, ambabus illis, quæ antecedunt, vocibus vt ostendi, respondet: aut priori tantum. quod si factum est, crediderim ipsum, cum primum in hoc Platonem imitatus esset, qui metricam orationem quandoque λόγον appellauit, videntem postea hoc errorem posse gignere, illi malo remedium adhibere voluisse, correxisseq; simul & illius & suam ancipitem loquendi rationem. fecit vero hoc ille in symposio vbi Socratem cum Agathone ita inducit loquentem: docet autem sapientissimus senex non habere se causam vllam verendi ne pulchre illo tempore munus suum obiret in paruo cœtu hominum eruditus iuuenis, cum antea ipsum vidisset præsenti animo in scenam venire, recitaturum fabulam suam, spectante tanta multitudine. inquit igitur. ἐπιλήσμων μεντἂν εἴην ὦ Ἀγάθων εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, εἰ ἰδὼν τὴν σὴν ἀνδρείαν καὶ μεγαλοφροσύνην, ἀναβαίνοντος ἐπὶ

τὸν

τὴν ἀκρίβειαν μετὰ τὴν ὑπόκρισιν, καὶ βλέψαντες εἰς ἀντίον, τοσοῦτον ἐλάττων, μὴ ποιοῦντες τὴν λέξιν τῶν αὐτοῦ λόγων. & quæ sequuntur. An diceret aliquis hic λόγους valere fabellas, quę sane notio est etiam huius nominis. Neque tamen negarim ψιλοὺς λόγους aliquando à Platone sumptos esse pro soluta oratione, non simpliciter tamen, sed quæ vacua sit aliqua re: indeq; vocata merito foret nuda, tenuisq; vt in symposio: fecit enim ita illic loqui Alcibiadem cum Socrate. cum eum similem esse dixisset Marsyæ. adderetq;, in quo ipsi tantum cum illo minime conueniret. σὺ δ' ἐκείνου τοσοῦτον μόνον διαφέρεις, ὅτι ἄνευ ὀργάνων ψιλοῖς λόγοις ταὐτὸ τοῦτο ποιεῖς. Præterea in ij. libro de legibus inquit, ῥυθμὸν μὲν καὶ σχήματα μέλους χωρίς, λόγους ψιλοὺς εἰς μέτρα τιθέντες: appellat enim λόγους ψιλοὺς, quibus pedes, certæq; mensuræ adhibitæ non forent. demumq; si tantum prosam orationem significari oportuisset, opus non fuisset addere ψιλοὺς verbo enim cui hoc additum est, id fortasse significatum esset: λόγος nanque illa ipsa oratio aliquando vocatur, de qua eo loco agitur. quare cum hic (nisi fallor) agatur solum de metrica oratione: hæc enim poëtica oratio est, dubitandum nō videtur, quin ea hoc loco illo nomine sit accipienda. nam quod valet ad notionem confirmandam verbi, quod adiunctum huic est, Plato etiam statim post superiora verba, appellat κιθάρισιν & αὔλησιν, quæ tantum suis proprijsq; rebus vtantur, id est harmonia & rhythmos nec adiunctos habeant humanos sonos vocemque, ψιλάς. Neque etiam me fallit Aristotelem quoque ipsum aliquando de prosa vacuaq; à certis pedibus, oratione loquentem vsurpasse ψιλοὺς λόγους vt in iij. libro de arte dicendi duobus vicinis locis. in quorum priore manifesto opponit ipsos metris: inquit enim ἐν μὲν γὰρ τοῖς μέτροις πολλαχοῦ ποιεῖ τοῦτο καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ· πόρρω γὰρ μᾶλλον ἐξέστηκε περὶ ἃ καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος. ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττοσιν. Posterior vero hic est, τὸ δὲ κύριον καὶ τὸ οἰκεῖον καὶ μεταφορὰ μόνα χρήσιμα πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν. An ne illic quoque simpliciter vocat ψιλοὺς λόγους prosam orationem, sed quæ in eo genere humilis sit: & omni pene ornatu careat; nam elegantiæ illæ, quas secundo in exemplo appellat, reperiuntur etiam in sermone rusticorum: videturq; ipse, cum significare simpliciter vult prosam solutamq; orationem, singulari fere numero, λόγον ipsam appellare. quod fecit manifesto iterum illo in loco. nam inquit: ἐν δὲ ταῖς ψιλαῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττοσιν & paulo post. διὸ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι μήτε ἄρρυθμον. Cur igitur infra ψιλοὺς λόγους dixisset, si tandem illam sine vlla varietate intellexisset? quis autem negare potest, quin & illa aliquo modo nuda, tenuisq; sit? alijs vero rebus ipsam spoliatam nunc accipi debere prorsus existimo, & sane illis ipsis de quibus hic agitur. Vt autem penitus, quod sentio, de hac re, testificer, arbitror alterum eorum, quæ reddunt aliquos propriè poëtas, esse orationem metricam. nec posse quempiam vere vocari poëtam, quamuis imitetur, eximieq; exprimat, quod vult, nisi vtatur hac oratione. Idem tamen scio vocatam aliquando poësin argumentum aliquod fictum. poësinq; diuidi à quibusdam etiam veteribus in duo hæc quasi membra solitam: vt altera dicatur ἔμμετρος: altera vero ἄνευ λόγου, quia in ea quoque existat imitatio. Sed hanc non arbitror esse vllo modo veram poësin. nec me latet habere me multos, qui aliter de hac re sentiant; nec defuerint etiam nostra ętate viri acuti lepidiq; ingenij, qui comœdias scripserint soluta oratione. quod (vt opinor) veteres nunquam tentarunt; illos nanque in hoc parum vidisse puto. nec quicquam ipsos adiuuat vt docui testimonium huius loci, cum aliter accipiendus sit, vt ipse ostendere conatus sum: ac (nisi fallor) præstiti; quod contendi. Adiungit autem Aristoteles modum, quo epopœia ipsa aut vtatur, aut vti, si libeat, possit, metris. Et, inquit, illis sine permixtis inter se pluribus generibus metrorum vti; quod aliæ species poësis faciunt: aut vno quodam certoque genere metrorum: quod tradit ipsam vsque ad sua tempora seruasse. Cum enim prisci epici genus carminis hexametrum amassent, qui ætate illos consecuti sunt, iudicium eorum probarunt: atque ita in hoc constantes fuerunt, vt postea tanquam lex quædam fixa sit, vt qui argumentum heroicum colunt, hexametrum carmen, inde heroicum vocatum, sumant. vsque ad hoc tempus autem inquit, quia sciebat licere poëtis, si superiorum institutum, & veritatem ipsam neglexissent, in grandi etiam illo poëmate

variare

variare metra: inueniri enim poterat, qui quāuis sine vllá laude, hoc tamen tentaret.

Οὐδὲν γὰρ ἂν ἔχοιμεν ὀνομάσαι κοινὸν τοὺς Σώφρονος, καὶ Ξενάρχου μίμους, καὶ τοὺς Σωκρατικοὺς λόγους: οὐδὲ εἴ τις διὰ τριμέτρων ἢ ἐλεγείων, ἢ τῶν ἄλλων τινῶν τοιούτων, οὐ ποιοῖτο τὴν μίμησιν, πλὴν οἱ ἄνθρωποί γε συνάπτοντες τῷ μέτρῳ τὸ ποιεῖν, τοὺς μὲν ἐλεγειοποιούς: τοὺς δὲ ἐποποιοὺς ὀνομάζουσι.

Nullo enim haberemus nominare communi Sophronis ac Xenarchi mimos, & Socraticas fabulas: neque siquis per trimetra, aut elegos aut alia quædam huiuscemodi genera carminum, imitationem non fecerit, nisi quod homines coniungentes cum metro, ποιεῖν, *hos quidem* ἐλεγειοποιούς: *hos autem* ἐποποιούς, *nominant.*

Locus sane hic obscurus merito existimatus est ac difficilis: in sensuq; ipsius eliciendo, magnopere inter se discreparunt superiores interpretes: quomodo autem ipse accipiendum putem, indicabo, studio omni meo, diligentiaq; adhibita in sententia, quam opinor fuisse auctoris, explicanda, non in aliorum opinionibus tentandis, ac summa cura refellendis. Quamuis autem caligine multa tectum hunc locum illi arbitrati sint, non tamen maculas omnes (nisi fallor) viderunt: nam præter id, quod negotium ipsis exhibuit, qui scrupulus (vt spero) opera mea euulsus est, erratum his scripturæ existit, vt satis certo teneatur ex eo, quod sequitur. Omnis verò hæc pars inscitia eorum, qui scribunt libros, olim contaminata fuit: restant tamen infra non vno loco vestigia certa veræ lectionis, cum hinc prorsus illa deleta sint: ita autem, vt suspicor, legi debere intelligent facilè acuti viri loco omni perlecto ac diligenter ponderato. Sed ne amplius suspensum animum lectoris teneam, legi meo iudicio hic debet, οὐ ποιοῖτο τὴν μίμησιν, restituta his verbis particula negandi, quæ incuria defecerat: nam cum eadem particula desideraretur etiam infra eo loco in excusis libris ὁμοίως δὲ κἂν εἴ τις ἅπαντα τὰ μέτρα μιγνύων, ποιοῖτο τὴν μίμησιν, restitui illa in non nullis calamo exaratis, in quibus οὐ ποιοῖτο legitur. Sed etiam cum eadem tertium sua itidem sede exturbata esset in quibusdam exemplaribus, in alijs tamen suum locum tutata est. intelligo autem, cum inquit οὐκ ἂν ἤδη καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον: ita enim est in melioribus, cum alij deteriores habeant falsò καὶ τοῦτον ποιητὴν προσαγορευτέον: de qua lectione accuratius cum eò peruenero, disputabo. differit autem omnibus his locis an sint appellandi poetæ, qui non imitantur, quamuis versibus vtantur, quod ipse non probat. Vnde nunc institutum multitudinis, consuetudinemque laudat, in illis nomine aliquo complectendis, qui versibus vtentes non imitantur. Sed alijs nunc partibus relictis, toto animo incumbamus in hunc ipsum locum, quem in manibus habemus, explicandum. Cum auctor paulo antea vsus fuisset hoc vocabulo iuncto ἐποποιία, quo significanit poëma heroicum, imitationemque grandium personarum: intelligeretque non omnino illud accommodatum esse rei, quam volebat, exprimendæ, nunc se purgat: docetque quod fecerit, necessitate quadam coactum se fecisse, quod verum nomen, appositumque, ipsi explanandæ, impositum ei non sit: nam quin causam alicuius rei afferat, dubitari non potest; quia initio huius partis particula posita est, quę id declarat: causa autem est ea, quam indicaui, id est, quod res caret suo proprioque nomine. Docet igitur homines vulgo remedium huic malo adhibere volentes, studentesque efficere, vt species poëmatum, si non vera ratione, aliqua saltem appellarentur, quæ distingueret ipsas, modum illum excogitasse, quem vsurparit: quod si illi hoc non fecissent, nec se, nec alios, qui de illis agerent accuratè, nomen habituros fuisse, quod complecteretur eos, qui ijsdem poëmatibus incumbunt diuerso consilio: hoc igitur valet, meo iudicio, hic locus: quod (nisi fallor) facile nunc intelligent, qui diligenter verba perpendent:

neque enim indicandi modo, vt interpretes acceperunt, summus doctor inquit ἔχομεν, sed ἔχοιμεν, cui respondet, quod infra positum est, ποιοῖτο. nullo enim, ait, communi vocabulo possemus appellare Sophronis & Xenarchi mimos, & Socraticas fabellas: neque etiam si quis vtens trimetris, aut versibus elegis, aut huiuscemodi aliquibus imitationem non efficeret: destituti(que) prorsus essemus facultate hos ostendendi communi quapiam voce, nisi extitisset studium multitudinis, quæ non malum remedium attulit: finxitque huiuscemodi nomina ἐποποιούς, ἐλεγειοποιούς, & eadem ratione alia: his enim verbis significantur & qui illo genere metri vtentes imitantur aliquid, & qui non imitantur: nam qui etiam nihil exprimunt, nec imitantur, negari non potest, quin illis versibus vtantur: contra autem poetæ nomen non cadit in eos, qui non imitantur. quare non est commune amborum, vt illud. Sophron & Xenarchus ambo mimorum scriptores fuerunt, testantibus hoc passim veteribus scriptoribus. Σωκρατικοὺς λόγους quod inquit, arbitror intelligi debere fabulas, quas extremo vitæ tempore, in custodia publica quum esset, versibus complexus est Socrates; de quibus & Laërtius in vita ipsius, & Plutarchus in libello, quo tradit quo animo decet adolescentem accedere ad lectionem poetarum: nec non & Plato ipse in Phædone: cum enim plures notiones sint huius vocis λόγος, vt testatur Alexander in primum Topicorum, valet quoque fabulam, hoc ipsum etiam ipso prodente: nam λόγοι αἰσώπειοι & λιβυκοί in ij. libro de arte dicendi, non alia de causa nostro ab auctore appellati sunt. intelligi autem sermones Platonis ab Aristotele nullo modo puto: & quia illi non pertinent ad veram poeticam, & alijs etiam de causis, quas nunc omnes commemorare necessarium non puto. Nam quod aliquis diceret, cum fabellæ hæ Socratis siue plures illæ fuerint, (nam plures ipsas fuisse videtur è Plutarcho percipi: Præterea Athenæus citat Socratem in poemasin, hexametrum(que) integrum ponit, & partem consequentis versus) alterius versibus longiusculis scripta foret, si iam generis eius carminis mentionem fecisset, nihil oportuisse addi infra ἐλεγείων, idque supervacaneum & ineptum futurum fuisse, occurritur facile huic difficultati: Socrates enim elego carmine fabellas conscripserat: alij vero esse possunt, qui eodem genere versus aliam materiam scribant, vt fecit Andromachus, elegia quidam complexus Theriaces laudes, vocatæ Galenes: & ipsius compositionem, quam misit ad Neronem: illis vero omnibus in hoc cum ipso conueniat, quod illi quoque eodem genere versus vtuntur. Est autẽ molestum, repugnat(que) huic meæ opinioni, quod apud Suidam legitur, Sophronem mimos scripsisse prosa oratione: cum tamen lego testimonia ipsius, quæ citantur ab Athenæo & Demetrio, contrà mihi videor & ex genere verborum, & ex compositione ipsorum, cognoscere orationem illam pedibus ingredi, grandiorem(que) multo esse, quàm requirat soluta oratio. quare nullo modo puto id verum esse. nam cum multa in eo volumine notata sint, sane erudita ac certa, constat tamen in eo non parum negligentiæ aliquando reperiri. Xenarchus certè, qui cum eo coniungitur in illo sane opere, comicus poeta fuisse traditur. Sed quid opus est coniecturis? cum testimonio huius nostri auctoris confirmetur Sophronis mimos certis pedum mensuris astrictos fuisse. hoc autem ille prodidit in opere, quod scripsit de poetis, vt refert Athenæus in xiij. libro περὶ ποιητῶν, qui verba etiam hæc ipsius posuit. Οὐκοῦν δὲ ἐμμέτρους, τοὺς καλουμένους σώφρονος μίμους, μὴ φῶμεν εἶναι λόγους καὶ μιμήσεις, ἢ τοὺς ἀλεξαμενοῦ τοῦ τηΐου τοὺς πρώτους γραφέντας τῶν σωκρατικῶν διαλόγους; Refellere autem his verbis ille voluit stultum errorem quorundam, qui nollent huiuscemodi scripta continere in se imitationem, ac genus quoddam fabellarum esse: suntque vt arbitror, pronunciata cum stomacho. nam interrogatio quoque qua vtitur, valde apta est ad eos perturbandos, ac demum de illa sententia deijciendos. Cum igitur vocet ipsos illos mimos ἐμμέτρους, quis dubitare potest, quin illi nullo modo soluta oratione scripti forent: eodem etiam pacto concedere oportet disputationes illas Socratis, mandatas litteris à sodalibus ipsius, imitationes fuisse, & genus quoddam fabularum: non tamen, nisi fallor, propriè poesis, quia sine pedibus certis ac definitis oratio illa esset. nam hoc idem testimonium optimi doctoris valere quoque arbitror ad probandum, non significare hic λόγους σωκρατικοὺς sermones illos Socratis,

qui

qui memoriæ proditi sunt à familiaribus ipsius: illos enim cum dilucidè ostendere illic velit, vocat ipsos διαλόγους, non λόγους. eodem igitur pacto appellasset, ipsos in hoc libro, si ipsos illos intellexisset. Adiungit autem eruditus magister futurum fuisse, vt omnes itidem facultas omnibus eriperetur appellandi communi nomine studium illorum, qui auxilio trimetrorum aut elegorum aut aliorum etiam huiuscemodi versuum imitationem non fecissent, nisi quod statim exponit, homines occurrissent huic egestati, & viam illam excogitassent: quę autem ratio illa fuerit, aperit dicens, Nisi quod homines; copulantes cum genere illo metri ποιεῖν, quod valet pangere & poema condere, hos quidem vocant ἐλεγειοποιούς: hos verò, ἐποποιούς. sunt autem omnes iunctæ voces, concretæ, vt apparet, ex illo verbo, quod dixit: quodque significat operam studiumq; quorundam, qui versus pangant: nec non ex illo ipso genere carminis, quo vterentur: nam quod inquit διὰ τριμέτρων, significat ipsos vti trimetris, tanquam instrumento quodam, vt supra locutus est, cum ait διὰ φωνῆς, διὰ ῥυθμῶν. Videtur autem οἱ ἄνθρωποι dixisse, intelligens multitudinem, & non certas aliquas disertasque personas: significat demum, ita loquens, consuetudinem ipsam, vt exemplis confirmari potest: nam in iij. quoque libro de arte dicendi, vbi itidem de iunctis nominibus disserit, communem vsum loquendi eodem pacto appellat: inquit enim οἱ δ' ἄνθρωποι τοῖς διπλοῖς χρῶνται, ὅταν ἀνώνυμον ᾖ καὶ ὁ λόγος εὐσύνθετος. οἷον τὸ χρονοτριβεῖν, ἀλλ' ἂν πολύ, πάντως ποιητικόν. Apparet etiam versus, quos Latini vocant elegos, auctorem vna plus syllaba appellare elegios: nam iterum hic vsus est eo nomine, semel iuncto illo cum altero, semel verò distincto, quibus ambobus in locis idem seruauit.

Οὐχ ὡς τοὺς κατὰ μίμησιν, ποιητάς, ἀλλὰ κοινῇ κατὰ τὸ μέτρον προσαγορεύοντες: καὶ γὰρ ἂν ἰατρικὸν, ἢ μουσικόν τι διὰ τῶν μέτρων ἐκφέρωσιν, οὕτω καλεῖν εἰώθασι.

Non vt eos, qui sunt secundum imitationem, poetas, sed communiter secundum metrum appellantes: etenim si quidpiam medicinæ præcepta continens, aut artis musicæ proprium versibus ediderint, sic appellare consuerunt.

Hęc est explanatio eius, quod dixerat, consuetudinem scilicet opem tulisse huic egestati sermonis: multitudinemque, quamuis magnam partem constet ex hominibus imperitis, tamen & ipsam vidisse discrimen horum, aliquid versibus pangentiũ: quos enim cognouit versus adhibere ad aliquam materiam minime aptum poetæ, illo modo vocauit: & non, vt narrat ipse aperte, poetas; ita enim appellabat eos, qui toti in imitando versarentur: illos verò communiter spectato genere metri, quo vterentur, vocabat: ipsum enim illud nomen eo modo, quo docuit, iungebat: cum verbo, inquam, illo, quod Græcis valet pangere. κοινῇ verò quod inquit id est communiter, positum est, nisi fallor, ad id ostendendum, quod supra dixi: nam ἐποποιούς, & ἐλεγειοποιούς, communia nomina sunt illis: quorum alteri generibus iisdem metri vtentes imitantur: alteri verò non imitantur. Magis autem adhuc morem illum populi illustrare volens, inquit. Etenim si aliquid, quod ad artem medendi pertineat, siue ad studium canendi, aliqui versibus complexi sint, ita vocare consuerunt. Priscis autem temporibus, ante quàm ars inuenta foret: veraque ratio condendi poema cognita: cuius tamen, tanquàm exemplar aliquod ediderat Homerus, multo plures huic errori affines fuisse verisimile est: Nec tamen, illa prolata, cuncti, qui huius laudis consequendæ studiosi fuere, veram viam tenuerunt: multi enim mortales temere res aggrediuntur, & casu potius quodam, quàm consilio ducuntur. ἐκφέρωσι verò, vt opinor, valet edere.

Οὐδὲν δὲ κοινόν ἐστιν ὁμήρῳ καὶ ἐμπεδοκλεῖ, πλὴν τὸ μέτρον. διὸ τὸν μὲν, ποιητὴν δίκαιον καλεῖν: τὸν δὲ, φυσιολόγον μᾶλλον ἢ ποιητήν.

 Nihil

Nihil autem commune est Homero & Empedocli præter metrum: Quapropter hunc quidem poetam iustum est vocare, hunc vero physiologum potius quàm poetam.

Exemplum ponit duorum, qui, si coniungi debeant aliquo nomine, quod pariter ambobus conueniat, egeant hac ipsa ratione, cum poetæ ambo vere vocari non possint, nec alio vllo nomine, communi vtrisque, ostendi. eorum enim alter imitatur: alter vero rationem rerum naturalium exponit: quod idem est, ac præcepta alicuius artis tradere. Homerus enim & Empedocles huiuscemodi sunt: ille nanque imitatus est summo studio, quæcunq; poematibus suis complexus est: hic vero rationē quandam suam versibus persecutus est: naturamq; subtiliter euoluit. Nihil igitur commune ipsos inter se habere dicit excepto metro: ambo nanque versibus complexi sunt materiam diuersam: & eodem sanè genere versuum sunt complexi. Quod si illud habuissent, potuisset aliquis facile ipsos inde appellare: idem enim illo pacto cōtigisset, vt qui vocabulo, quod exprimeret commune illud, ipsos ostendisset, aptum ambobus significandis copulandisq; nomen inuenisset: sed hoc effici, quum nullum id sit, nullo modo potest. Qui igitur communi aliquo vocabulo vocare ipsos volet, ἐποποιοὺς necessario vocabit, cum in hoc solo ipsis inter se conueniat. Hoc verò exposito, adiungit tanquam corollarium, & quod è superiore disputatione elicerent. Quare eorum alter dignus est, qui appelletur poeta: alter verò, si suo ac proprio nomine vocandus est, physiologus; naturaliumq; rerum explicator, est appellandus, non poeta: si nanque Empedocles poeta rectè vocari posset, conueniret ipsi cum Homero in imitatione quoque, & non in eodem genere metri solum: Idem etiam, quod hic traditur ab Aristotele, à Plutarcho in libello, quo instruxit adolescentes ad lectionem poetarum, commemoratum est: affirmat enim Empedoclis carmina & Parmenidis: nec non Theriaca Nicandri, vt sententias etiam vtiles ad vitam, quas versibus scripsit Theognis, orationes esse, quæ mutuatæ sint ab arte poetarum, tanquam vehiculum, tumorem illorum ac metrum, vt pedestris solutæq; orationis humilitatem fugerent. Respondent autem Homero & Empedocli apud Græcos, Virgilius & Lucretius apud nostros, quamuis vnus idemq; luculentum exemplum vtriusque rei sit, diuerso in opere, Virgilius: in Aeneide enim Homerum refert: in Georgicis vero Empedoclem, quamuis longe aliam materiam versibus explicarint: conuenit tamen ipsis magnopere inter se, quia ambo ab imitatione absunt quæ, si genere aliquo carminis expressa fuerit, efficit poetam: quamuis multis luminibus poeticis opus suum ex poliuerint. Quod ad locutionem facit, δίκαιον hic verum valet ac ratione factum: neque enim de aliqua re nunc agitur, quę materies sit huius excellentis virtutis, eodem pacto multo infra hoc ipso in libro locutus est, vbi docet, quid maxime variet tragœdias, &, vt verè diuersæ vocari possint, faciat: inquit enim δίκαιον δὲ καὶ τραγῳδίαν ἄλλην ἢ τὴν αὐτὴν λέγειν οὐδὲν ἴσως τῷ μύθῳ: & quæ sequuntur. eodem pacto nos quoque passim patrio sermone loquimur.

Ὁμοίως δὲ κἂν εἴ τις, ἅπαντα τὰ μέτρα μιγνύων, οὐ ποιοῖτο τὴν μίμησιν, καθάπερ Χαιρήμων ἐποίησε κένταυρον, μικτὴν ῥαψῳδίαν ἐξ ἁπάντων τῶν μέτρων, οὐκ ἤδη καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον. περὶ μὲν οὖν τούτων, διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

Similiter autem, & si quis omnia metra permiscens non efficiat imitationem ceu Chæremon Centaurum confecit, opus mixtum ex omni genere versuum, non oportet iam hunc poetam vocare. De his quidem igitur hunc in modum explicatum sit.

Vt facilius probet non eam vim habere certum aliquod metrum, vt omnes, qui eo vsi sint, statim reddat poetas: nec omnes, qui versibus opus aliquod pangunt, fieri

ea de causa poetas, adiungit, rem augens. Si quis omnia etiam genera versuum arripiat, vnoq; in opere ipsa permisceat, non adhibita imitatione. quod ne quis absurdum penitus ac prodigij simile putet, docet Chæremonem suo quodam in opere id fecisse: quod opus ea de causa videtur Centaurum appellasse: centauri enim mixtam formam iunctamq; è duabus naturis credebantur habere: si quis inquam omne genus carminis confundat absque imitatione, non tamen eo nomine illum poëtam meritò appellandum: aliud enim quod inde abest, adhuc requiritur. Hoc autem significauit auctor, cum inquit: ipsius enim verbis vtar. οὐκ ἤδη καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον: valet enim ἤδη in hoc loco, non eò adhuc peruenisse hunc ipsum, qui hoc tentauit, quamuis aliquid, quod proprium sit poetarum adhibuerit, vt oporteat ipsum iure optimo vocari poetam: quod enim in extremo positum est προσαγορευτέον, officium significat, factumq; culpa vacuum. Vnde à grammaticis, hoc ostendere volentibus, hæc pars orationis ἐπίῤῥημα θέσεως appellatur. Exemplum vero Chæremonis positum est solum ad declarandum fieri posse poema è vario genere carminis: neque enim vacuũ illud fuisse ab imitatione puto, id quod videtur statim Aristoteles ipse docuisse. Arbitror autem, quæ ab excusis olim libris aberat, restitui supra debere particulam negandi: legiq; ne prorsus oportere ἢ ποιεῖ τὴν μίμησιν vt sensus hic, quem explicui, & quem verum esse puto, inde eliciatur: in quodam etiam calamo exarato illam suo loco mansisse animaduerti. Adnotaui etiam scripta exemplaria, à quibus negatio illo loco abest, non retinuisse etiam ipsam infra, vbi libri quoque excusi eam seruarunt: quædam enim habent ἐξ ἁπάντων τῶν μέτρων, καὶ τοῦτον ποιητὴν: alia verò καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον, sine pronomine: qua sane ex lectione sensus sine dubio verus, non tamen hic aptus (nisi fallor) elicitur: quis enim non intelligit, eum, qui opere in suo quidpiam imitatur, quamuis vtatur in eo cuiusquemodi genere carminis, tamen appellandum esse poetam: nec studium illud commiscendorum versuum eripere ei nomen poetæ, quod illi largitur tribuitq; imitatio, cui se toto animo dedit. Centaurum autem, non hippocentaurum, indicem fuisse eius operis scripsi, secutus auctoritatem scriptorum librorum, in quibus ita legi: & præterea testimonium Athenæi, qui ita illud citat. De Chæremone enim loquens in xiij. libro inquit. ὁ δὲ κένταυρος, ὅπερ δρᾶμα πολύμετρον ἐστι, λειμῶνας τινάς. Rapsodiam autem fabulam hanc ipsam, nõ male vocatam ab Athenæo δρᾶμα, videtur Aristoteles appellasse, quia mixta erat, & quasi consuta ex vario genere carminum: rapsodię nanque propriè nominabantur scripta epicorum, ducto hoc nomine ab Homeri operibus, quę cum diuulsa essent ac disseminata, opera studioq; grammaticorum in vnum corpus redacta sunt: inde enim materiæ similes, atque eodem genere carminis explicatæ: quibus idem non contigisset, cœperunt eodem modo vocari. Cum autem iam ostendisset, speciem quandam poesis inueniri, quæ vtatur tantum oratione nuda spoliataq; aduenticijs ornamentis, id est rhythmo atque harmonia: simulq; docuisset qua ratione consuetudo difficultati non paruę occurrisset; nec non declarasset non eodem modo dici Homerum & Empedoclem poetas, testatur finem venisse huius disputationis, quę similitudinẽ habuit digressionis cuiusdam: dictaq; de ea iam esse, quę satis videri debeant. Adiungit autem, ad propositum reuertens, superioremq; diuisionem absoluere studens, tertiam, quæ restabat, rationem, diuersam à superioribus duabus, hoc pacto.

Εἰσὶ δέ τινες, αἳ πᾶσι χρῶνται τοῖς εἰρημένοις. λέγω δέ, οἷον ῥυθμῷ καὶ μέλει καὶ μέτρῳ, ὥσπερ ἥ τε τῶν διθυραμβικῶν ποίησις καὶ ἡ τῶν νόμων, καὶ ἥ τε τραγῳδία, καὶ ἡ κωμῳδία: διαφέρουσι δέ, ὅτι αἱ μὲν ἅμα πᾶσιν; αἱ δὲ κατὰ μέρος. ταύτας μὲν οὖν λέγω τὰς διαφορὰς τῶν τεχνῶν, ἐν αἷς ποιοῦνται τὴν μίμησιν.

Sunt autem non nullæ, quæ vtuntur omnibus dictis: intelligo autem, ceu rhythmo & concentu & metro: quemadmodum & dithyramborum poesis, & nomorum: nec non tragœdia, & comœdia. discrepant verò hæ

inter se, quod partim harum vnà cunctis: partim autem singillatim vtuntur. Has quidem igitur dico differentias artium, in quibus efficiunt imitationem.

Tradit extare etiam imitationes quasdam, quæ non contentæ sint vno altero ve trium illorum, quibus tanquam instrumentis quibusdam, omnis species huiuscemodi imitationis imitatur, quod imitandum exprimendumq; sibi proposuit: sed cuncta libere vsurpent: nullumq; eorum à se alienum putent: nec tamen vniuersas illas eodem pacto se in hac re gerere ostendit: inueniri nanque in ipsis quoque, quibus in illo conuenit, dissimilitudinis non parum: quam dissimilitudinem diligenter exponit; antequam tamen nomine appellet, quæ sint imitationes, quę cuncta illa, cum ipsis commodum est, arripiant, repetit tria illa, quæ vim habent instrumentorum: multo nanque supra ipsa nominarat, vt cum interiecta non pauca essent, non omnino propria huius disputationis, renouare illa in animo lectoris, non alienum putarit. Animaduertendum etiam est non omnia illa ijsdem vocabulis, quibus supra, ipsum appellare. nam præter primum, duo reliqua immutat: pro ἁρμονίᾳ enim, quo nomine supra vsus fuerat, μέλος appellat: &, quod primum vocarat λόγον, nunc μέτρον nominat. In ij. quoque libro de animo pro ἁρμονίᾳ posuit μέλος, vt adnotauit etiam Philoponus: cum enim auctor ipse dixisset καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἀψύχων ἀπότασιν ἔχει καὶ μέλος καὶ διάλεκτον. inquit interpres ille accuratus. μέλος ἀντὶ τοῦ ἁρμονίας. nam non omnino vnum atque idem esse harmoniam & melos cognoscitur etiam testimonio Aristotelis ipsius, qui inquit in problematibus de harmonia, quæstione xlviij. ἢ ὅτι μέλος ἥκιστα ἔχουσιν αὗται αἱ ἁρμονίαι. existimat igitur manere harmoniam sine altero, aut parum omnino illius retinere, quod non vsu veniret, si nulla re ipsa inter se discreparent. Sed alio loco in ijsdem quæstionibus vocauit mele quædam ἀναρμόνια. quæ, cum ita distinxerit, simul significauit talia esse nullo modo talia. Nam quod admonui, cum paulo infra eandem repetens, dixisset τοῖς λόγοις ψιλοῖς, emendauit vocem illam, addés statim, ἢ τοῖς μέτροις. Vnde perspicitur, addito etiam superiori nouo hoc testimonio, primo ipsum λόγον cum dixit, poeticam orationem, id est certis mensuris illigatam, intellexisse: quamuis illi tempori consilioq; auctoris satis fuerit illo modo ipsam appellasse: nunc enim contra ac supra fecerat, facit: appellat enim μέτρον, non λόγον, loquens suam illam correctionem: in metro autem intelligitur oratio, quam orationem metrum ipsum metitur atque ornat. non multo post etiam ab hoc loco ψιλομετρίαν, eandem rem, penè coniunctis duobus his nominibus, vocat. Iisdem igitur, aliquantum diuersis vocibus, rebus appellatis, indicat Aristoteles, quæ sint species imitationis, quæ omnibus illis vtantur: sunt autem omnes illæ quidem partes poesis, primamq; appellat dithyramborum poësin, & nomorum: deinde tragœdiam & comœdiam ponit. Cumq; in quo conueniat ipsis inter se ostenderit: nulla enim earum est, quæ non vsurpet, cum commodum sibi putat, tria illa, quid discriminis versetur inter eas declarat, dicens discrepare ipsas, quia è numero illarum quædam simul omnibus vtantur: vt eodem tempore ipsæ vtantur in imitando oratione vincta pedibus, & concentu, & rhythmo: aliæ vero seorsum: nec semper vnà. cuiusmodi sunt tragœdia, & comœdia: hę nanq; quibusdam suis in partibus tantum adhibent orationem certis metris, pedibusq; ornatã, vt in sermonibus histrionum: in alijs verò duas vt in chori cantico illo, quod stasimon vocatur: illic enim metricę orationi adiuncta est harmonia. Sunt autem alij chori cantus, in quibus præter superiores duas res, est rhythmus. cum chorus illic certo loco non maneat, sed moueatur, vt illic notari debeat rhythmus, qui est ratio celeris motus ad tardum. Videtur autem locutus de comœdia sui temporis, è qua chorus adhuc sublatus non esset: nam (nisi fallor) in comœdia, à quibus abest chorus, vt sunt comœdiæ Plauti & Terentij imitatio fit solum oratione metrica. Dithyrambum genus odes fuisse, quæ laudes Liberi patris canerent, à me supra traditum est. in toto autem illo cantu tria hæc simul vsurpabãtur, quamuis aliquando mensuram pedum negligerent. [Vnde ab Horatio audaces di-

thyrambi appellati sunt. Vnà igitur cum pedibus erant in illis & harmonia & rhythmi. Huius vero generis cantilenæ, vt eius etiam quæ consequitur, meminit Plato in iij. libro de legibus, his verbis. exponit autem veterem musices rationem, quam dolet magno cum damno ciuitatis dimissam. καὶ ἄλλο Διονύσου γένεσις οἶμαι, διθύραμβος λεγόμενος· νόμους τε αὖ αὐτὸ τοῦτο τοὔνομα ἐκάλουν ᾠδὴν, ὥς τινα ἑτέραν, ἐπέλεγον δὲ κιθαρῳδικούς. Idem etiã optimus auctor in iij. de rep. idem genus carminis tradit constare tribus his rebus, & si non διθύραμβον illic, aut νόμον, sed μέλος ipsum appellat: à quo nomine qui studio illo tenerentur μελικοὶ ποιηταὶ vocati sunt. hæc autem ipsius verba sunt: ὅτι τὸ μέλος ἐκ τριῶν ἐστι συγκείμενον, λόγου τε καὶ ἁρμονίας, καὶ ῥυθμοῦ. Animaduertendum quoque eundem eruditissimum scriptorem appellare tria hæc, quæ sunt tanquam instrumenta quædam imitandi, vt alijs non nullis locis, ita etiam in x. de rep. inquit enim de poetis loquens. ἐάν τε περὶ σκυτοτομίας τις λέγῃ ἐν μέτρῳ καὶ ῥυθμῷ καὶ ἁρμονίᾳ, πάνυ εὖ δοκεῖν λέγεσθαι: ἐάν τε περὶ στρατηγίας, ἐάν τε περὶ ἄλλου ὁτουοῦν. Nomorum vero dixi, Græco vocabulo vtens, secutus vestigia quorundam Latinorum scriptorum. nam Suetonius etiam in Nerone inquit: prius q̃ inchoatum nomon absolueret. Eadem autem hac voce à Græcis appellatas fuisse leges, quibus præcipitur ac vetatur, quod facere opus est in vita, & cantus illos musicos, constat: Vnde vero id factum sit, non eadem ab omnibus ratio traditur: diuersam enim originem huius nominis attulerunt Aristoteles in problematum segmento xix. quæstione xxviij. & Plutarchus in libr. de arte musica: quas qui percipere volet, cum huic loco explicando necessariæ non sint, nullo negotio illic reperiet. Cum autem diligens doctor præcepisset ea, quæ oportebat ad primam partem illustrandam, pararetque se ad reliqua tradenda, admonet lectorem quid fecerit, his verbis. Has igitur dico affirmoque differentias esse artium, id est partium imitationis, quod scilicet facit ad explicandam primam illam partem, qua traditur, quomodo illæ discrepent quasi instrumentis, in quibus faciunt imitationem. Legendum autem videtur in Græco exemplari, ἐν οἷς, neutro genere, non, vt antea in omnibus excusis erat, ἐν αἷς fœminino: supra nanque eodem pacto locutus est, cum inquit. ἢ γὰρ τῷ γένει ἑτέροις μιμεῖσθαι. Sed planius hoc percipitur ex hoc post hunc, quem in manibus habemus, loco posito. καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαι ἔστιν: & quæ sequuntur. Adnotandum etiam in Græco contextu posterioribus his duobus locis, & si verbum non omnino idem est: in hoc enim ipso inquit ποιεῖσθαι μίμησιν: in altero vero μιμεῖσθαι, positam esse præpositionem ἐν, quæ à primo, cum tamen vtatur illic eodem verbo, quo in tertio, abest.

Ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας: ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπουδαίους ἢ φαύλους εἶναι: τὰ γὰρ ἤθη σχεδὸν ἀεὶ τούτοις ἀκολουθεῖ μόνοις: κακίᾳ γὰρ καὶ ἀρετῇ τὰ ἤθη διαφέρουσι πάντες, ἤτοι βελτίονας ἢ καθ' ἡμᾶς, ἢ χείρονας, ἢ καὶ τοιούτους ἀνάγκη μιμεῖσθαι, ὥσπερ οἱ γραφεῖς, Πολύγνωτος μὲν γὰρ, κρείττους: Παύσων δὲ, χείρους: Διονύσιος δὲ, ὁμοίους εἴκαζε.

Quia autem imitantur ij, qui imitantur agentes: necesse autem est, hos aut studiosos aut improbos esse: mores enim fermè semper comitantur his solis: vitio enim & virtute, quod pertinet ad mores discrepant omnes, siue meliores, quàm comparati nobis sint, siue deteriores, siue & tales necesse est imitari, quemadmodum pictores. Polygnotus quidem enim meliores: Pauson autem, deteriores. Dionysius vero similes pingebat.

Primo hactenus discrimine imitationum exposito, voco autem imitationes, reddens verbum verbo, quas auctor μιμήσεις appellat, id est rationes varias artes ve imitandi, secundum aggreditur, quod manet in eo, quas nam potissimum res imitentur ij, qui imitatur: commune nanque omnium harum artium fuerat imitatio, discre-

 pant

pant autem illæ, quod aut alias res adhibent ad imitandum aut alias res imitantur, aut alio modo: Declarato igitur iam, quo pacto diuersis rebus vtantur ad imitandum illi qui imitantur, tradit nunc quomodo res diuersas imitentur: sumitq; ad probandum, imitari ipsos aut meliores quam nos simus, aut deteriores, aut pares, duas sententias satis certas, quarum posterior ex priore nascitur. Certas autem illas esse, nec valde confirmatione egere, intelligitur etiam ex particula ἐπεὶ, quam constat ipsum initio clausularum tunc ponere, cum aliquid stabile planumque sumit: aut si non omnino planum: quod tamen non exquisita aliqua ratione egeat: neque enim negari potest, quin ipsum aliquando etiam comprobet · ita tamen, vt rationes quibus vtitur, vim potius habeant explanationis cuiusdam, quàm subtilioris argumentationis. Illi autem particulæ respondet semper sua redditio: quæ nouum aliquid inde ortum: quodq; illinc fidem ducit, secum trahit: illud verò id ipsum est, quod probare, ac constituere voluit. Hoc igitur hic facit, dicens, Quia qui imitantur, imitantur aliquos agentes: notum autem est & euidens, cunctos qui imitari student, fumere ad imitandum personas aliquas, quæ quidpiam gerant: & non tacitæ immotæque maneant. ita nanque studium eorum magis apparet: habentq; illi facilius, in quo artem suam exerceant, quàm si stantes, ac quiescentes exprimere conarentur. Adiungit autem fieri non posse, quin hi, qui agunt scilicet, aut studiosi viri, aut praui sint. quod cum omninò certum apertumq; non esset, leuiter confirmat, explicata vi eius sententiæ: inquit enim. Mores nanque ferme semper his solis comitantur. significat autem intelligi plerunque mores & indolem eorum solum, qui aut virtutem, aut vitium toto pectore colunt, cum in animis eorum, qui interiecti sunt inter hos, non appareant certa indicia illorum naturæ: non inquit enim necessario cunctos, qui quidpiam agunt aut probos aut improbos esse: hoc enim manifestò falsum foret: qui nanque medij sunt inter hos: nec omnino aut ornari virtute, aut vitio inquinari, & ipsi etiam aliquid agunt: sed requiri, vt huiuscemodi sint, qui idonei esse debent studio poëtarum: vnà enim & agere aliquid, & illis modis animo affecti esse debent, vt apta materia sint eius artis, facultatemque præbeant poëtis se imitandi. Sed hanc etiam sententiam, quam ego explanare conatus sum, quaque ipse vtitur ad confirmandum quod dixerat, vel explanandum potius, Aristoteles ipse constituit, allata causa ipsius: hic enim quoque, vt supra, cum particula γὰρ ab eo posita sit, apparet rationem reddi antecedentis sententiæ. Inquit igitur, Virio enim & virtute cuncti mortales mores habent distinctos: quod scilicet res nulla sit, quæ tantopere variet mores, quantopere facit vitium ac virtus: non ætas, non diuitiæ, non secundæ aut aduersæ res: sed in primis reddunt naturas moresq; discrepantes, vitium ac virtus. Hoc verò, vt hic breui significat, ita planius, vberiusq; in v. libro πολιτικῶν tradit: cum enim exponeret, quibus rebus discrepant inter se mortales, gradusq; etiam eorum discriminum indicaret, maximum interuallum esse inquit virtutem ac prauitatem. Verba eius hæc sunt. μεγίστη μὲν ἐν διαφοραῖς ἀρετὴ καὶ μοχθηρία: ἔτι, & quæ sequuntur: pergit enim reliquorum vim declarare. His autem sententijs positis: & ea ratione, qua docui, comprobatis, infert, quod pendet ex illis, siue meliores quàm nostra ętate sint, siue deteriores, siue & tales, necesse est imitari. & hæc est ἀνταπόδοσις, ac redditio, de qua supra locutus sum. Non oportet autem mirari, cur, cum supra duo tantum hominum genera esse docuisset, quæ mores expressos, insignitosq; habent, id est bonos viros ac malos, statim tamen ipse tertium genus adiungat, id est pares similesq;: quod simili etiam pictorum adiuuat, atque ita se habere cõfirmat: nam duo illa contraria inter se genera tribus his modis variantur, qui nanque honestos ac probos viros imitantur, vt turpes etiam ac malos, & meliores ipsos quàm sint nostræ ætatis homines, & deteriores fingere possunt; atque ita virtutibus aut vitijs eorum multum addere, aut demere, aut quales nunc sunt homines, duo illa contraria genera conformare, vt non maiores fuisse virtutes eorum aut vitia, quàm hodie vulgò sint, dicant. Restitui autem hæc verba, quæ defecerunt in Aldino exemplari ἢ καὶ τοιούτους, inuenta à me in calamo scriptis libris: in tribus nanque ita offendi ἤτοι βελτίονας ἢ καθ' ἡμᾶς, ἢ χείρονας, ἢ καὶ τοιούτους: non sane loco vacuo ab omni mendo: desideran-

derantur enim illic verba hic prorsus necessaria, ἀνάγκη μιμεῖσθαι. Quæ tamen si aliquis omisit, existimans redditionem eam esse, quæ supra penè eadem posita sunt, ἀνάγκη δὲ τούτους, & quæ sequuntur, valde peccauit: illis nanque alterum duorum, quæ hic sumi debebant, ostenditur, vt supra ipse docui. Quod si retentis his, quæ in plurimis excusis reperiuntur: ac sine quibus sententia imperfecta est, ea que conseruata sunt in scriptis exemplaribus, ante illa reponimus, locus sine dubio integer erit, & ab omni macula vacuus. in libro quoque, qui a Guil. Morelio Parisijs excusus est, eadem verba restituta sunt, qui tamen gratiam, quam eo nomine inijt, statim amisit, omissis ijs verbis, quæ non minus hic necessaria sunt. Nimis igitur ille in hoc tribuit scripto suo libro, quum omni ex parte ille fidelis non foret. arbitror autem ab aliquo eiecta olim hinc fuisse hæc verba, qui quod ipsa valent, falsò putaret significari superioribus illis οἱ καθ' ἡμᾶς. nam valet etiam non nihil ad ostendendum apta illa hic esse ac maxime conuenire, quod alibi vsus est eadem redditione: infra enim multo, vbi incipit differere de ijs, quæ obijciuntur poetis, & quomodo illa ipsa dissoluantur, quum planam sententiam tanquam firmum quoddam solum poneret, inquit ἐπεὶ γάρ ἐστι μιμητὴς ὁ ποιητής, ὥσπερ ἂν ἢ ζωγράφος ἤ τις ἄλλος εἰκονοποιός, ἀνάγκη μιμεῖσθαι: & quæ sequuntur. Adiungit autem auctor, simili hoc ipsum constituere volens, eos scilicet, qui imitantur, imitari aut meliores, aut deteriores, aut pares, quemadmodum pictores. Sed non contentus generatim affirmasse nationem pictorum hoc etiam seruare, singillatim docet ipsos hoc fecisse, nomina ipsorum ponens. Appellat igitur primum Polygnotum, quem meliores solitum, quam verè tunc fuerint, penicillo exprimere tradit. Pausonem autem contra deteriores dicit præbere solitum. Dionysium verò pares. Quum verò nota sit similitudo, quam habet poesis cum pictura: illam autem uetus etiam quidam uir acuta voce significauit, non sine causa Aristoteles, quum aliquid in hac probare uult, sæpe ad illam recurrit: quod iam iterum aliquo modo fecit: quum enim tantopere inter se similes sint, verisimile est, quod in altera fit, in altera etiam fieri. Animaduertendum verò, quum supra dixerit eos qui imitantur, imitari homines, qui gerant aliquid, uideri ea de causa imitationes poëtarum dramaticas appellatas esse: & si nanque fabulę solę tragicorum, comicorumque, δράματα uocantur: nullo autem modo scripta epicorum hoc nomine ostenduntur, dramaticæ tamē imitationes nominantur non minus imitationes epicorum, quàm illorum ipsorum, quibus magis hoc nomen conuenire existimaretur: quod testimonio etiam ipsius cōfirmatur: qui infra de summo poëta inquit, cum eum magnopere prædicaret. ἀλλ' ὅτι καὶ μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν. Nec existimandum est auctorem incōstantem esse, atque hunc locum repugnare illi, quo infra uoluit proprium esse tragicorum comicorumque imitari agentes: inquit enim, ostendens in quo conueniat Sophocli cum Aristophane, πράττοντας γὰρ μιμοῦνται καὶ δρῶντας ἄμφω: imitantur enim sanè ambo homines qui agant, atque imitantur ipsos repręsentatione eorum factorum, quod non faciunt epici, qui utuntur in ea re commemoratione. Quare, ut opinor, hic, imitari agentes, significat non cessantes, nec otiosos homines factis aut uerbis referre: hoc enim commune est omnium poëtarum: infra autem, loco, quem indicaui, ualet imitari agentes, agere vt ipsi agunt: exprimereq; ita ipsorum facta: quod aliquo modo testatur ipse, quum multo infra, de tragicis loquens, inquit. ἐπεὶ δὲ πράττοντες ποιοῦνται τὴν μίμησιν. Sed aliud quiddam est hoc loco, quod magis attendendum est: videri scilicet Aristotelem sententiam hanc, qua vtitur tanquam crepidine aliqua, accepisse à Platone. ipse enim quoque, quum quod antea probabiliter ostenderat, acutiore ratione confirmare uellet, usus est eo fundamento, posuitque omnem imitandi rationem imitari homines, qui agant aliquid aut coacti aut sponte. Verba ipsius hęc sunt. πράττοντας, φαμέν, ἀνθρώπους μιμεῖται ἡ μιμητικὴ βιαίους ἢ ἑκουσίας πράξεις. Non tamen idem ille astruit, quod hic noster: adiungit enim Plato eos ipsos, qui uersentur in illis factis, inde venire in eam mentem, ut putent se uel bene, uel male rem gessisse: vnde nascatur in animis illorum uel ægritudo, uel lætitia. Restitui etiam hic in Gręco exēplari particulam γὰρ, quum ab excusis libris abesset: quæ vtilis illic, uel necessaria potius est: cum enim vt ostendi, Aristoteles affirmasset communiter id facere pictores,

quod seruare poëtas ostendere vult, quasi causam affert eius sententiæ: ipsamq; comprobat, exempla singulorum ponens. Quare necessaria ea illic videtur particula, qua vtimur, cum causam alicuius rei afferimus.

Δῆλον δὲ, ὅτι καὶ τῶν λεχθεισῶν ἑκάστη μιμήσεων ἕξει ταύτας τὰς διαφορὰς. καὶ ἔσται ἑτέρα, τῷ ἕτερα μιμεῖσθαι τοῦτον τὸν τρόπον: καὶ γὰρ ἐν ὀρχήσει, καὶ αὐλήσει, καὶ κιθαρίσει ἔστι γενέσθαι ταύτας τὰς ἀνομοιότητας.

Planum autem est, quod vnaquæq; dictarum imitationum habebit has differentias: & erit diuersa, eo quod diuersas res imitetur hunc in modum. etenim in saltatione, & tibiarum fidiumq; vsu fieri potest, vt sint hæ dissimilitudines.

Communi illo tradito, quod similis vim habet, atque illustrius reddit, quod dixerat: partibusq; ipsius expositis, docet dubitari non posse, quin idem etiam vsu veniat in ijs artibus, quæ vtuntur duobus illis quasi instrumentis communibus ipsis cum poësi, ac rationibus deniq; omnibus ita imitandi. ipse vocat μιμήσεις, intelligens quas supra τέχνας appellauerat. Huic autem rei probandæ adhibuerat simile: in quo cum res magis aperta foret, non parum lucis attulerat huic, quod antea non tam planum erat. Vnde nunc inquit, δῆλον δὲ, id est, apertum & manifestum est. appellat autem primum diuersa genera imitandi, quæ cuncta carent oratione, nec vtuntur ipsa vllo pacto. infra etiam accedet ad rationes illas imitandi, quæ perfectiores sunt, orationeque vtuntur: in quibus etiam discriminis aliquid reperiet. inquit igitur certum esse, quod singulæ à se supra appellatæ imitationes distinctæ erunt eodem modo: quod vt planius reddat: declaretq; modum illum, addit. futuras ipsas diuersas, quòd imitentur diuersas res. Quod vero adiungit, Hunc in modum, manifestò valet, aut imitando rem meliorem, aut deteriorem, aut parem. Idem autem nunc facit, quod paulo supra ostendi ipsum in similitudine pictorum fecisse: cum enim dixisset singulas imitationes habere in se illa discrimina, appellatione ipsarum probat id verum esse: atque ita rationem reddit eius sententiæ. Vnde hic est particula γὰρ, quam supra docui desiderari: passim enim legitur καὶ γὰρ ἐν ὀρχήσει, & quæ sequuntur. Appellat igitur primam saltationem, quæ motu pedum, ceterisq; gestibus corporis imitatur: deinde vsum tibiarum: Tertium autem citharæ tractationem. Omnibus autem his, si quis velit, custodiuntur tres illæ dissimilitudines, id est licet peritis harum artium imitari ipsis & meliores viros quàm nunc sint, & peiores, & pares: nam & qui saltat, motu illo corporis exprimere potest homines, qui bonitate, virtuteq; aliqua vincant homines, qui nunc viuunt: & vt meliores, ita etiam deteriores ijsdem gestibus imitari valet, vt eos etiam, qui pares hominibus nostri seculi sint, eadem illa ratione referre, ac nobis ante oculos ponere. Eadem ratio est reliquarum duarum artium.

Καὶ περὶ τοὺς λόγους δὲ, καὶ τὴν ψιλομετρίαν, οἷον Ὅμηρος μὲν βελτίους, Κλεοφῶν δὲ, ὁμοίους: Ἡγήμων δὲ ὁ Θάσιος, ὁ τὰς παρῳδίας ποιήσας πρῶτος: καὶ Νικόχαρις, ὁ τὴν Δηλιάδα, χείρους.

Et circa orationem & nuda carmina: ceu Homerus quidem, meliores: Cleophon autem, pares: Hegemon verò Thasius, ille qui primus parodias cecinit: & Nicocharis, qui Deliada versibus scripsit, deteriores.

Pergit explicare alias species imitationis, in quibus idem inuenitur. Vt autem superiores, citra vsum orationis imitabantur, ita hæ oratione vtuntur: cõmune nanq; [illegible] omnium

omnium est, vt metrica oratione vtantur. Appellat autem primum eam speciem poëtices, quæ oratione vtitur, pedibus tantum quibusdam vincta, & non præterea ornata rhythmis aut harmonia: Vnde vocat ipsam ψιλομετρίαν, id est hexametros versus, nisi fallor, spoliatos illis ornatibus, quibus alia quædam genera carminum vestiuntur, id est rhythmo & cantu: neque enim puto λόγους hic capi debere pro soluta oratione: remotamque ipsam penitus existimo ab officio poëtæ. Hoc autem inde etiam intelligere licet: si nanque ipsam quoque complexus esset, aliquod exemplum scriptoris eius generis, vt poëtarum fecit, posuisset. Sed primum arbitror summum doctorem λόγον, quo cunctæ vtuntur, quas deinceps appellat, id est orationem poëticã intelligens, posuisse, vt distingueret à superioribus illis tribus, quæ imitantur sine oratione. Sed cum videret hoc pluribus modis fieri, statim addit genus quoddam ipsius: rationemq; diuersam ab ijs, quas postea adiungit: illæ nanque recipiunt rhythmos & harmoniam, quorum expers est primum hoc genus. Vnde arbitror Aristotelem significare hexametrum carmen: ipsum enim vacuum est ab illis rebus. & præterea poëtæ, quos appellat, illo vsi sunt, vt apparebit. Primum igitur nominat Homerum, de quo dubitari non potest: eum autem dicit imitandas sumpsisse personas meliores: superabat enim & fortitudo Achillis, & prudentia Vlyssis, omnem viam earundem virtutum, quæ in alijs tunc inuenirentur. Sed in illis etiam omni laude expoliendis, omne ingenium suum consumpsit poëta. Cleophontem autem, inquit, similes imitari solitum, vt non augeret, neque minueret virtutes ac vitia ipsorum: sed cum eiusmodi forent facta eorum, qui ea ætate viuerent, illiusmodi solitum ipsum in suis poëmatibus referre. Hegemonem autem Thasium, illum scilicet, qui primus nouam rationem pangendi carmen excogitarat: parodiasq; scripserat. & præterea Nicocharin, qui poëma Deliada vocatum condidit, deteriores inquit finxisse: ac multo moribus ac vita peiores, quàm tunc forent. παρῳδία autem genus poëmatis erat huiusce modi, vt sumptis versibus veteris alicuius poetæ, & maxime Homeri, immutatisque non nullis verbis, longe alia inde sententia duceretur. Exemplum huius rei est locus Athenæi in xj. libro δειπνοσοφιστῶν, vbi huius ipsius Hegemonis meminit: diligenterq; de ingenio ipsius ac moribus differit: eum nanque, vt Aristoteles, parodias scripsisse tradit: non tamen hoc ipsum primum tentasse commemorat. alijs enim nunc relictis, narrat ipsum in quadam è multis suis parodijs, ita cecinisse. ταῦτά μοι ὁρμαίνοντι παρίστατο Παλλὰς ἀθήνη Χρυσῆν ῥάβδον ἔχουσα καὶ ἤλασεν εἶπέ τε μῦθον Δεινὰ παθοῦσα φακῆ βδελυρὴ χώρει ἐς ἀγῶνα καὶ τότ' ἐγὼ θάρσησα: ijdem autem eodem modo variati, ab eodem citantur in xv. eorundem librorum: cuius etiam testimonio intelligitur rationem hanc scribendi lepidam, ridiculamq; fuisse: narrat enim quodam loco xiiij. libri hoc apertè, vbi adiungit citharistas etiam non nullos assimile quiddam sua in arte fecisse: poëtasq; huius generis æmulatos fuisse. Nec defuerunt etiam superiore ætate ingeniosi viri, qui hoc in nostris poëtis tentarint: locosque plures Petrarchæ e illis carminibus, quæ triumphos vocauit, ita immutarint, & ad obscenas turpesq; sententias traduxerint. De Nicochare, qui Deliadem scripsit, nihil habeo certi, præter id, quod ab auctore traditur: nec tamen arbitror accipi debere Nicocharim comicũ: nullaque alia de causa suspicor ipsum addidisse ὁ τὴν Δηλιάδα, nisi, vt ab illo distingueret. Quæri autem non sine causa posset, quomodo dixerit Homerum imitatum esse studiosos viros, quos etiam, quamuis insignes aliqua virtute, ornaret ac meliores redderet, cum constet ipsum imitatum esse viles etiam admodum personas, & notatas maximis vitijs, vt Thersitem, Dolonem, Irum: quorum omnium ingenium mirifice expressit, & in illis effingendis studij multum posuit. An, quamuis negari non possit, quin diligentiam aliquam adhibuerit in horum etiam moribus, factisque exprimendis: vnam omnem materiam, quam sumpserint poëtæ, diligenter imitatur, tamen propositum Homeri fuit in Iliade imitari Achillem, & magni animi virum, prædicauitq; summa fortitudine nobis ante oculos ponere: vt in altero poëmate Vlyssem, patientissimum hominem, & qui calliditate sua euaserit summa pericula. Quare vere dici potuit hoc genus hominum imitatus esse: quia in animo semper habuit hoc efficere: & huic rei in primis summo studio incubuit.

ὅμοιος

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους, καὶ περὶ τοὺς νόμους, ὡς Πέρσας καὶ Κύκλωπας Τιμόθεος, καὶ Φιλόξενος μιμήσαιτο ἄν τις.

Simili modo autem & circa dithyrambos, & circa nomos: vt Persas & Cyclopas, Timotheus & Philoxenus, imitari posset aliquis.

Profectus ab ijs imitationibus Aristoteles, quæ simpliciores sunt: atque vtuntur aut rhythmo solo, aut coniuncto illo cum harmonia: demonstratoque solere illis aliquos imitari & meliores & deteriores & pares; cum ostendisset postea idem etiam contingere in ijs imitationibus, quæ integriores sunt, vtunturq; oratione, varijs modis concinnata: illa tamen seiuncta à rhythmo & harmonia, nunc quod restabat, agit de genere illo imitationis, quod non contentum poëtica oratione, temperat eam cum ambabus illis rebus: traditque idem etiam, quod in superioribus illis, in hac seruari posse: ac quosdam etiam poëtas id iam fecisse, vt Timotheus & Philoxenus, qui ambo dithyrambici extitere. Timotheus nanque in dithyrambo quodam suo extollens virtutem Persarum, meliores ipsos finxit, quàm vere tunc fuerint. Contra autem Philoxenus Cyclopas sæuiores & immaniores: quamuis enim certi nihil de hoc habeam, arbitror tamen summis laudibus in eo cantu celebratos à Philoxeno Persas: cum enim Aristoteles idem vsu venire in hoc genere imitationis affirmet, quod in alijs, vt & meliores & deteriores quàm vulgo sint, illo exprimantur: ad exemplaq; recurrat, verisimile est ipsum vtriusque rei exemplum posuisse. hoc autem protuli, quia interpretes crediderunt illic exagitatos fuisse Persas, & vt deteriores notæ homines, accusatos. Persas autem hîc legi debere nullius calamo exarati libri auctoritate cognoui, quamuis plures viderim: sed, vt olim testatus sum in commentarijs meis in libros de arte dicendi, admonitus optimi atque eruditissimi viri Francisci Medices Raphaëlis filij, qui hoc acumine ingenij sui, ac iudicio perspexit. Quæ autem ad hanc lectionem confirmandam pertinent, eo loco diligenter explicui. Philoxenum autem Cyclopis amorem, quo Galateam deperierat, hoc genere carminis celebrasse, à veteribus grammaticis memoriæ proditum est. eo etiam putant Aristophanem comicum allusisse. cum in Pluto induxit chorum hoc canentem, θρεττανελὸ τὸν κύκλωπα μιμούμενος. Restitui autem hîc, antiquam lectionem secutus, in extremo particulam τις, quæ aberat prius ab excusis libris: & hic (nisi fallor) valde accommodata est: sensum enim huius loci hunc esse puto: licere cuiuis hoc ipso genere grandioris carminis imitari, & meliores & peiores & similes: quod exemplo etiam duorum illorum dithyrambicorum effecerit.

Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ διαφορᾷ καὶ ἡ τραγῳδία πρὸς τὴν κωμῳδίαν διέστηκεν: ἡ μὲν γὰρ, χείρους: ἡ δὲ, βελτίους μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν.

In eadem autem differentia & tragœdia separata fuit à comœdia: hæc quidem enim deteriores: hæc verò meliores, imitari vult, quam ij qui nunc sunt.

Tradit dissentire etiam inter se tragœdiam & comœdiam eodem modo. cum, vt ipsemet docet, tragœdia meliores sibi proponat semper imitandos: comœdia verò, deteriores, quàm homines sint, qui ea ætate viuant: tragici enim poetæ, quos in scenam inducunt, summo loco natos homines, ornant etiam: finguntq; ipsos extitisse maioris virtutis, quam vere fortasse fuerint: contra autem comici, cum tenuis condicionis homines sumant, illorum etiam facta & consilia extenuant. Quare non mirũ est, si vtrique collati cum hominibus, qui tunc viuant, contrarijs illos rebus vincunt. Hoc autem, vt opinor, discriminis est inter superiorem & inferiorem hanc sententiam, quod vnus idemque dithyrambicus efficere posset diuersis temporibus, quod duos illos, longe aliud studium colentes, in diuersis personis ostendit fecisse: nunc

enim augere posset bonum aliquod, factumq; præclarum multo supra veritatem extollere: fingereq; aliquos præstantiores multo, quàm ætas illa ferat: nunc autem deteriores: nam licet etiam eo carmine magnopere extenuare vitam & facta hominum. Contrà autem semper tragœdia fingit præstantiores, quàm vulgo inueniantur, quos imitatur: eodemq; pacto comœdia peiores & abiectiores. Quare apposite rectéqne inquit tragœdiam cum comœdia ita discrepare, vt partes illæ stndiaq; dithyramborum aliquando inter se discrepasse inuentum est, quod passim eis, & cum commodum ipsis est, liceat facere. Animaduertendum etiam est, an peccatum sit à librarijs in ordine primorum verborum huins quasi corollarij: legiq; debeat. ἐν τῇ αὐτῇ δὲ διαφορᾷ. ratio certè Græci sermonis videtur hoc postulare.

Ἔτι δὲ τούτων τρίτη διαφορὰ τὸ, ὡς ἕκαστα τούτων μιμήσαιτο ἄν τις: καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαί ἐστιν, ὅτε μὲν ἀπαγγέλλοντα ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον, ὥσπερ Ὅμηρος ποιεῖ, ἢ ὡς τὸν αὐτὸν καὶ μὴ μεταβάλλοντα, ἢ πάντας ὡς πράττοντας καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους.

Adhuc autem horum tertia differentia est, vt singulas has res imitaretur aliquis: etenim in ijsdem & easdem res licet imitari: aliquando quidem exponentem, vel aliud quippiam factum, quomodo Homerus facit: vel vt eundem & non se immutantem: vel omnes vt agentes & molientes aliquid eos, quos imitamur.

Tertium, quod restabat, discrimen explicat: tribus nanque modis initio statuerat discrepare inter se imitationes: quorum trium modorum duos iam explanarat. Tertius vero hic in modo & ratione imitandi totus positus est: fieri enim potest, docente hoc ipso accurate, vt aliquis ijsdem vtens tanqnam instrumentis, siue potius in eadem quasi materia aliquid effingere atque exprimere studens, vt videtur ipse loqui: quod tamen eodem refertur. & præterea easdem res imitans (sic enim priores illos duos modos ostendit, eodem ordine ipsos appellans, quo supra traditi sunt) in modo postea, rationeq; imitandi discrepet. Modus autem diuersus est, quia nune quidem commemorantem, vel aliud quippiam siue personam, siue rem factum: nunc verò eundem manentem & non se immutantem, licet imitari. est autem posterior hic vnus idemq; modus, declarandę rei causa diuersa ratione repetitus: de qua forma dicendi supra non longe ab initio huius operis dispntaui. Nec putari debet id, qnod nunc inquit, cnm idem scilicet, qui ab initio est, poeta manet, nec immutatur: & id quod supra dixit: Vel aliud quippiam factum, membra duo esse, in quæ diuidatur epicum carmen: neque enim vllum eius generis reperitur, in quo non vtrunque contingat, vt demonstratum est. Tertia autem ratio, qua aliquis, quamuis nunc ijsdem, nunc diuersis instrumentis vtens: eodemque pacto nunc eandem: nunc diuersam rem tractans, est, quod omnes, quos in poemate suo inducit, vt agentes aliquid: ipsosq; in suis illis negotijs occupatos inducit. Significat igitur superiores duas illas rationes recipere tertium hoc discrimen, quod variatur tribus modis. Quod autem primo inquit: nunc exponentem vel aliud quippiam factum, modum tradit mixtum, temperatumq; ex ambobus ijs, qui eum sequuntur: illi nanque simplices: ipse verò ex ipsis concrètus. Addens autem. Quomodo se gerit Homerus, rationem illam propriam epici carminis ostendit, cuius principatum tenet Homerus: poeta enim illic quædam sua ex persona exponit: alia autem narrat alius factus: alius enim fit poeta, cum induit personam alicuius: & quæcunque ipse loquitur ex ore illius prodire fingit. Facere uerò hoc passim epicos, vniuersi, qui primoribus labris ipsos attigere, nouerunt: vt Virgilius etiam, qui post non nullas sententias sua ex persona editas, quamuis longior quàm Homerus in eo sermone sit: ille nanque pauciora suo quasi ex ore protulit, suscepit personam Iunonis, & quid illa Aeneæ irata, doloremq; suum expromens, dixerit, ipsam pronuntiantem fecit. Deposita verò persona illa, rursus

poeta narrat quid consilij dea ceperit, efficere studens, quæ ipsi in mentem venerãt, sedemq; Aeoli, atque imperium, quod haberet in ventos, describit: postque iterum quasi Iuno fit, asciscens sibi orationem, quam illa ad Aeolum habuerit: statimq; paucis his verbis, ore suo prolatis, Aeolus hæc contra. ipsius ventorum regis personam recipit: quam rationem persequitur toto in opere. Quod verò inquit Aristoteles. ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον, id valet, quod ostendi. Plautus quoque in trinummo eodem pacto locutus est: his enim verbis vtitur cum Callicle sene ea in fabula Megaronides. Proh di immortales verbis paucis quàm cito Alium fecisti me: alius ad te veneram: quamuis illic iudicij atque opinionis immutationem factam intelligat: aliquo enim modo alius fit is, qui magnopere mentem ac sententiam mutat de aliqua re. Animaduertendum præterea, quod neutro genere hic vsus est: & tamen quum poeta suã personam deponit, & alienam suscipit, virum aut mulierem imitatur: neque enim res, quæ neutro genere appellantur, orationis participes sunt, vt debeat poeta mutata persona sua consilium illorum exponere: fecit autem hoc (nisi fallor) vt virile muliebreque genus complecteretur. Sed multo etiam infra eodem animo inquit, ἢ ἄλλο τι ἦθος, καὶ οὐδὲν ἀήθη, ἀλλ' ἔχον ἦθος. Exempla secundi modi, quo poeta perpetuo eundem tenorem seruat: ac quidquid edit, sua ex persona edit, nullum fingens suo ex ore quippiam proferentem, sunt poemata dithyramborum: quod Platonis testimonio intelligimus: ipse nanque in iij. libro de rep. hoc apertè testatur. Qua in re quærere aliquis non sine causa posset, an proprium hoc fuerit eorum, qui grandi tantum illo carmine vterentur: cuius fortasse vestigia nulla extant. siue commune ipsis cum omnibus lyricis poetis. & sanè non magnopere postulare videtur genus hoc poematis, quo laudes siue deorum, siue clarorum virorum canuntur, vt alienam personam poeta induat. exempla tamen huius rei non nulla reperiuntur, & in Pindari & in Horatij odis. Sed etiam Franciscus Petrarcha noster, qui plurimum magnitudine ingenij in hoc ipso genere carminis valuit, cantilenam vnam confecit, in qua litem inter se & cupidinem: causamque, tanquam in foro habitam, fingit. Nec sanè hanc solam, sed alias etiam non nullas huiuscemodi fecit, vt nullo labore intelligere licet. Tertium modum apertè vsurparunt tragici ac comici, qui nihil vnquam suis in fabulis suo ex ore promunt: sed omnia illic eduntur à personis ijs, quas inducunt. Quod uero ad uerba pertinet, hoc pacto uidetur locus accipiendus, uel ita scilicet imitari licet, ut omnes, qui imitantur, agant & moliantur. Nam in epico carmine poeta cum exponit sua ex persona aliquid, proprie neminem imitatur: sed in illis tantum partibus, quibus quasi inducit homines ipsos, qui imitantur, aliquid dicentes, aut gerentes: tunc enim tribuit illis poeta ea facta & dicta, quæ conueniant moribus & uitæ illorum, quos ipsi exprimunt, ac repræsentare conantur, quod verè est imitari. in altero itidem genere poematis idem usu uenit: quo scilicet poeta idem semper manet, nec aliam personam suscipit. Quod uero, cum iam πράττοντας dixisset καὶ ἐνεργοῦντας addidit, est posterior hæc uox prioris declaratio. & sanè uis huius notioque latior: nec uni certo generi factorum addicta est: qui enim aliquid ad remp. pertinens, gerunt, propriè à Græcis πράττειν dicuntur.

Ἐν τρισὶ δὴ ταύταις διαφοραῖς ἡ μίμησίς ἐστιν, ὡς εἴπομεν κατ' ἀρχὰς: ἐν οἷς τε, καὶ ἃ, καὶ ὡς. ὥστε τῇ μὲν ὁ αὐτὸς ἂν εἴη μιμητὴς Ὁμήρῳ Σοφοκλῆς: μιμοῦνται γὰρ ἄμφω σπουδαίους, τῇ δὲ Ἀριστοφάνει: πράττοντας γὰρ μιμοῦνται καὶ δρῶντας ἄμφω.

In tribus iam his differentijs imitatio versatur, vt initio diximus: in quibus scilicet, & quæ, & quomodo. Quapropter hac quidem idem cum Homero imitator Sophocles esset: imitantur enim ambo studiosos. hoc vèro cum Aristophane: agentes enim imitantur & gerentes ambo.

Cum à principio huius scriptionis, monstrato statim genere earum artium, quæ utuntur metro, rhythmo, & harmonia, tria ipsarum esse discrimina affirmasset: ac-

curateq;

curateq; de illis iam disputasset: atque omnia, quæ ad subtilem earum explicationē pertinent, tradidisset, paucis nunc docet se ad finem eius præceptionis peruenisse: vtq; firmius illa hæreant in memoria, ijsdem verbis, quibus supra ipsa indicarat, appellat. Nam quod imitationem tribus his rebus, quas iam explicarat, distinctam esse repetit, planum est ipsum nunc imitationem vocare operam & studium eorum, qui imitantur, non artem rationemq; ipsam, quæ in hoc occupetur, vt supra sæpe fecit. Adiungit etiam quiddam, quod è superiore disputatione plane elicitur: vnde quæstum facere possit, qui legit: habet enim corollarij vim. adiungit igitur eisdem poetis cum alijs atque alijs conuenire diuersa cogitatione. id vero exemplo tradit ac confirmat, dicens haberi posse unum eundemque poetam Sophoclem & Homerum, si quis vnam è tribus illis differentiam spectet: mediam inquam, id est rem ac personas, vt ipsemet docet: qui quod vno verbo ostenderat, pluribus declarat, redderis rationem eius rei hoc pacto. Imitantur enim ambo studiosos virtutis viros. Non humiles vero, turpesq; personas, sed graues honestasq; imitari utrunque eorum, constat. Siquis autem, addit, relicta hac animaduersione, aliud spectet, id est tertiam rationem attendat, dicet ipsum similem esse Aristophani, ut supra fecerat, causa eius similitudinis allata, comprobans quod tradiderat: inquit enim. Agentes nanque imitantur & gerentes aliquid ambo: Sophocles scilicet atque Aristophanes: quamuis illis condicione uitæ ac moribus longe inter se discrepantes sint: tenues enim homines: nec honestis factis deditos, comicus ille imitatur. Quod vero ad Græca verba pertinet, illud καὶ δρῶντας, est itidem declaratio antecedentis uocis πράττοντας: cum enim Attico uerbo usus esset: eius nanque sermonis proprium est πράττειν dicere, cum agere significare volunt: aliæ autem gentes idem verbo δρᾶν ostenderent, eandem rem duobus uerbis, explanandæ rei causa, significauit, ut supra ipsum fecisse indicaui: quamuis hic eodem uerbo usus non sit, quo illo loco, in notione prioris explicanda: quod ipsum fecisse arbitror, ut ratione etiam eius nominis tradita, opinionem suam confirmaret: id enim statim aggreditur. Intelligere autem ipsum, cum inquit, Quibus, instrumenta, patet, quamuis in Græco sermone adiuncta sit huic nomini præpositio, idque magis uideatur materiæ conuenire: quæ & ipsa aliquo modo munus tunc obit instrumenti, cum ipsius auxilio res exprimatur, de quo supra etiam locutus sum. Cum uero dixit. Quæ, personas atque rem significauit: ut cum, Quo pacto, modum: de his enim copiosè disputatum est.

Ὅθεν καὶ δράματα καλεῖσθαί τινες αὐτά φασιν, ὅτι μιμοῦνται δρῶντας. διὸ καὶ ἀντιποιοῦνται τῆς τε τραγῳδίας, καὶ τῆς κωμῳδίας οἱ Δωριεῖς. τῆς μὲν κωμῳδίας: οἱ Μεγαρεῖς, οἵ τε ἐνταῦθα. ὡς ἐπὶ τῆς παρ' αὐτοῖς δημοκρατίας, γενομένης: καὶ οἱ ἐκ Σικελίας: ἐκεῖθεν γὰρ ἦν Ἐπίχαρμος ὁ ποιητὴς, πολλῷ πρότερος ὢν Χοννίδου, καὶ Μάγνητος. καὶ τῆς τραγῳδίας ἔνιοι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ, ποιούμενοι τὰ ὀνόματα σημεῖον: οὗτοι μὲν γὰρ κώμας τὰς περιοικίδας καλεῖν φασιν: Ἀθηναῖοι δὲ, δήμους, ὡς κωμῳδοὺς οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμάζειν λεχθέντας, ἀλλὰ τῇ κατὰ κώμας πλάνῃ ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεως. καὶ τὸ ποιεῖν, αὐτοὶ μὲν, δρᾶν: Ἀθηναίους δὲ, πράττειν προσαγορεύειν. περὶ μὲν οὖν τῶν διαφορῶν, καὶ πόσαι, καὶ τίνες τῆς μιμήσεως, εἰρήσθω ταῦτα.

Unde & dramata vocari non nulli ipsa aiunt, quia imitantur agentes. Qua etiam de causa vendicant sibi tragœdiam & comœdiam Dorienses. Asciscunt verò sibi comœdiam Megarenses: & qui hic, tanquam illa exorta sit apud ipsos, cum popularem statum ciuitatis habebant: & qui ex Sicilia: ex illis enim locis Epicharmus poeta prodijt, qui multo tempore prior extitit Chonnide & Magnete. Tragœdiam verò sibi vendicant quidam è

numero eorum, qui incolunt Peloponnesum, ducentes signum à nominibus: hi enim affirmant se appellare comas, pagos. Athenienses verò, demos: tanquam comœdi vocati non sint à verbo κωμάζειν, sed nomen duxerint ab errore illo per pagos, quo illic vagabantur, qui ignominia notati ex vrbe discedebant. Praeterea facere ipsi quidem se ostendunt vocare δρᾶν Athenienses verò πράττειν. De differentijs autem imitationum, & quot, & quae sint, haec satis habenda sunt.

Cum ostendisset quid similitudinis sit Sophocli cum Aristophane: idq; dixisset esse, quod ambo imitantur aliquos agentes, confirmat id etiam communi vocabulo tragœdiarum & comœdiarum: vtrunque enim poëma vocatur δρᾶμα ea de causa, vt non nulli volebant, cum tamen distincta sint proprijs illis vocibus: videtur enim significare alios quosdam aliam esse illius nominis rationem existimasse: neque credidisse vocata fuisse δράματα, quia illic gerentes personę omnes fabulæ quippiam inducuntur, cum dixerit, Quidam affirmant. illi verò: vt suspicari licet, arbitrati fuerāt idem valere δρᾶν quod ποιεῖν: vt quemadmodum alia poëtarum opera ποιήματα, vulgo vocarentur, ita hæc eadem de causa δράματα vocata essent. Quod adiungit autem nouum argumentum est, ductum itidem ab etymologia: declarat enim non sine causa genus quoddam Græcorum, Doris appellatum, vendicare sibi tragœdiam ac comœdiam: affirmateq; se inuentores extitisse vtriusque poëmatis. Cum autem non omnes eius gentis populi easdem terras incolerent, sed longe diuersas, docet illos diuersis etiam argumentis iudicium suum comprobasse, quibus declararent, conuenire sibi inuentionem eius poëmatis, cum superius illud commune omnium foret. Megarenses igitur, inquit, qui erant Dorici generis, & qui veram Gręciam incolebant: & qui in Sicilia sedes sibi posuerant, comœdiam apud se nati aiebant: prius namque de comœdia agit: qui enim in Græcia viuebant, dicebant poëma illud, licentiæ plenum, apud se ortum: cum populari statu ciuitas ipsorum regeretur: quod verisimile erat: propria enim illius reip. est libertas illa, qua vtebantur prisci comici in describendis improbis hominibus: vitiisq; eorū notandis: nec in alio genere reip. facile ferri potuisset, Megarenses verò vsos olim hac rep. in iiij. etiam & v. libro πολιτικῶν ipse testatur: quam etiam, quomodo amiserint, accurate docet. Qui verò in Siciliam sedes suas transtulerant, comœdiam inuentum suum esse aiebant, quia illic natus esset Epicharmus poeta, qui ætate ceteros comicos anteibat multisq; annis ante Chonnidem, & Magnetem, veteres comicos, floruerat. hi autem patriam Athenas habebant: eorumq; auctoritate Athenienses videri volebant apud se inuentam comœdiam. Adiungit autem Aristoteles non nullos etiam populos eiusdem generis, qui incolerent Peloponnesum, tragœdiam sibi asciscere solitos: nec tamen statim argumentum exponit, quo illi niterentur: nec sanè proprium illi ullum habebāt, quo declararent graue id poema à se inuentum fuisse. primum enim redit ad explicandam rationem, qua, ui nominis freti, Megarenses probare uellent sibi concedendam esse inuentionem illius poematis. inquit enim. Hi enim affirmant se vocare κώμας, pagos ipsos, siue oppida: sic enim appellemus, quas communi uocabulo reliqui Græci vocabant περιοικίδας: cum Athenienses, (ut illi addebant) eam rem uomine δήμων ostenderent. Athenienses vero δήμους appellabant puta Sunium, Piræum, reliquaq; huiuscemodi oppida, siue pagos: illo autem communi uerbo huius rei significandæ, usus est etiam Aristoteles in vj. libro πολιτικῶν, cum rationem exponeret, qua Carthaginiēses tenuitati suorum ciuium consulerent: inquit enim. ἀεὶ γάρ τινας ἐκπέμποντες τοῦ δήμου πρὸς τὰς περιοικίδας, ποιοῦσιν εὐπόρους. Sed Thucydides quoque, qui scriptor Atticus fuit: in eaq; urbe natus & eductus est, utitur uocabulo κώμη: quod Aristoteles hic tradit fuisse proprium Doriensium: ubi enim de ueteribus institutis agri Attici differit, ait. κατὰ κώμας δὲ παλαιῷ τρόπῳ οἰκισθέντα. explicat autem statim Aristoteles sensum illorum, qui cum uellent videri auctores comœdiæ, utebantur signo huius

huius rei nomine quo ipsa vocaretur: illamq; appellatam aiebant ἀπὸ τῶν κωμῶν, id est, à pagis: cum κῶμαι ipsorum vocabulum esset non Atheniensium, cum ipsis de inuentione huius poematis contendentium. Cum igitur sciret aliud etymon, rationemq; huius uocabuli comœdiæ, siue comœdorum, alios esse putasse, hoc tradit: docetq; ipsos de hoc non dubitasse, quin comœdia à comis & pagis, & non à verbo κωμάζειν uocata sit, vt alij sentiebant, qui putabant comœdos appellatos à licentia illa, qua vtebantur qui κωμάζειν dicebantur: illi nanque ludibundi lasciuientesq; per vrbem ambulabant, canebantq; versus ad risum excitandum aptos, & ad notandos mores ac facta ciuium improborum. cum contra ipsi putarent quosdam, ignominia affectos, vrbeq; eiectos per pagos ac vicos agri Attici errantes, sua lingua κωμασ uocatos: accusantesq; eos, qui se iniuria affecissent, nomen dedisse huic poemati. Sed scrupulus nō paruus hic est: si nanque κῶμαι Doricū vocabulum est, κωμάζειν quoq;, quod apparet inde ductum ac conformatum, eidem genti tribuendum videtur: ac proprium ipsius vocabulum habendum. Quare siue à comis, pagisq;, siue à verbo κωμάζειν, comœdia vocata est, non sine causa, ducto argumento à vi nominis, Doriensium nationi origo ipsius assignanda videretur: occurri autem potest huic difficultati (vt arbitror) hoc pacto. Si quis dicat iu vsu sanè Attici sermonis fuisse verbum κωμάζειν: ipsumq; radices egisse in eam linguā, quamuis ortum fuerit in finibus Doriensium: quod non ita de altero illo contigerit, cum suum propriumq; vocabulum haberent, quo pagos vicosq; appellarent, id est δῆμος: & non id significare volentes, vnquam κωμασ vsurparent, cum tamen supra ostenderim ab Attico scriptore hoc uerbum vsurpatum. Quod autem sequitur argumentum est, quo vtebatur Dorica natio ad vindicandam sibi, non comœdiam tantum, verum etiam tragœdiam: ductum & ipsum ab etymologia huius uominis δράματα, quo communiter appellabantur ambo hæc poemata: cum enim δρᾶν suum esse verbum ostenderent, vnde δράματα vocata sunt, uidebantur ea de causa ipsi inuentores extitisse horum poematum: nam si Athenienses primi illa excogitassent, suo ac proprio nomine inuentam à se rem nuncupassent: quis enim alieno vocabulo vteretur in suo aliquo inuento significando? Habebant autem Athenienses verbum πράττειν, quod apud se idem valebat, quod apud Doras δρᾶν. Quod supra inquit de populis quibusdam Dorici generis, Peloponnesum incolentibus, qui uendicarent sibi tragœdiam, ipsos argumentum a nominibus ducere solitos, ipsisq; uti tanquàm nota quadam eius rei, quā probare uolebant: quod (inquam) dixit ποιεῖσθαι σημεῖον, eodem pacto locutus est in ij libro de moribus ad Nicomachum, quo loco tradit, qua ratioue aliquis possit percipere se habitum iam consequutum: uirtutemq; aliquam tenere: affirmauit enim uoluptatem & molestiam, quæ nascitur ex factis illis in animo eius, qui facit, posse hoc indicare: lætitiamq; illam & ægritudinem, notas quasdam haberi debere, quæ aperiant & patefaciant, quod abditum prius erat atque obscurum. uerba ipsius hęc sunt σημεῖον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι τῶν ἕξεων τὴν ἐπιγινομένην ἡδονὴν ἢ λύπην τοῖς ἔργοις. Statim autem Aristoteles his rebus explicatis, repetit quid adhuc fecerit commemoratq; se satis dispu tasse de diuersis rationibus imitandi: tradidisseq; quot numero sint imitatioues: & uim naturamq; omnium illarum docuisse. Vnde arbitror certo teneri, quod supra indicaui, non fuisse propositum auctoris à principio genus propinquum diuersarū poeteon indagare, sed superius quoddam genus, quod contineret etiam artes non nullas, similes sanè illis, non tamen & ipsas poesis: in extremo enim singularum disputationum consueuit repetere paucis, quæ confecerit. hic autē, quot, & quæ sint, genera imitationum testatur se docuisse. Videtur autem ex hoc loco separatim de poetica agere incipere, ac uerum ordinem sequi, cum ortum ipsius sedulo inquirat: Quo modo enim supra potuit rectè de illa disserere, cum ipsius originem noudum monstrasset?

Ἐοίκασι δὲ γεννῆσαι μὲν ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο τινὲς, καὶ αὗται φυσικαί: τό τε γὰρ μιμεῖσθαι σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστί: καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι μιμητικώτατόν ἐστι, καὶ τὰς μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας.

Videntur autem genuisse quidem omnino poeticam causæ duæ quædam. atque hæ naturales: imitari enim insitum est hominibus à pueris: & hac re illi differunt à ceteris animantibus, quod animal est homo maxime aptum ad imitandum & primas perceptiones ipse facit imitando.

Cum, arrepta occasione, disputasset de controuersia, quæ uigebat inter Athenienses, & non nullos Doricos populos: utraq; enim gens videri uolebat inuentrix fuisse comœdiæ & tragœdiæ: explicassetq; argumenta, quibus, ductis à nominibus, uterétur Dorіs in asserenda sibi inuentione illorum poematum, quærit nunc de origine poetices: modiceq; iudicium suum aperiens, narrat uideri procreasse poeticam causas duas: & ambas quidem illas à natura profectas, non studio ac voluntate hominum excogitatas. Cum autem causas has non ita plane tradiderit Aristoteles: vt ipsarum hanc primam esse: hanc verò secundam dixerit; ortaq; quæstio sit inter interpretes, quam potissimum secundam esse arbitrari debeamus: de prima nanque non dubitatur, quid sentiam de hac re, declarabo: censeo enim alteram causam extitisse, quæ ita impulerit nos ad hoc studium, vt rationem eius inuenerimus: quod cuncti mortales gaudent, cum uident aliquam rem apte expressam atque aliqua ratione redditam. Sed prius, quæ pertinent ad primam causam confirmandam, videamus. illa autem est, quod auctor tradit imitari insitum esse naturis hominum à prima teneraq; ætate: si nanque procliues tantum ad imitandum homines forent in ætate iam firma, credi posset illud iudicio aut auctoritate aliquorum partum. Consuesse autem veteres Peripateticos hoc argumento sæpe vti, & quasi ad incunabula accedere, quia in pueritia facillimè arbitrabantur naturæ vim se posse videre, testatus etiam est Cicero in v. libro de finibus. quod vero nunc ἐκ παίδων inquit, variis uerbis, idem tamen valentibus, Aristoteles hoc significare solitus est: nunc enim ἐκ νέων. nunc ἐκ νηπίων. nunc ἐκ μειρακίων. nunc vt hic, ἐκ παίδων inquit: omnibus enim his modis, infirmam ætatem, imbecillamq; mentem Græci ostendunt. quin autem pueri etiam & gestibus corporis & voce multa imitari atque exprimere conentur, dubitare nõ possumus: cotidie enim huius rei exempla videmus. Adiungit autem, vt confirmet imitationem esse insitam animis nostris à natura, vincere hominem in hac ipsa re ceteras animantes: illa enim quæ præcipua atque excellentia in nobis sunt, facile existimari possunt naturales radices habere: Tertia autem collatione inquit μιμητικώτατον: id est maxime aptum ad imitandum: sunt enim beluæ quoque non nullæ, quæ non parum ad hoc valent: vt genera quædam auium: & certe simiæ: quæ inde etiã nomen acceperunt: catiq; mimones, quod Græcum verbum manauit in nostrum sermonem; in vsuq; adhuc est leuiter corruptum, vocati sunt. Videtur autem in Græcis verbis auctoris dandi casu αὐτῷ legi debere, vt infinitis locis locutus est, nisi putamus more Attico præpositionem κατὰ desiderari: quo pacto idem prorsus significaret, ac vitij nihil in scriptura foret. Addit autem aliud, quod idem constituit: hominibus scilicet insitam esse à natura imitandi vim. Hoc autẽ est quod inquit ipsum hominem, quæcunque primo discit, id est puerum adhuc, & in tenera ætate constitutum, hoc pacto discere, id est imitando: factaq; aliorum exprimendo, qui scilicet aut longo vsu docti, aut ratione scientiaq; eius rei accepta, peritius illa gerant atque administrent: hoc enim puto valere πρώτας μαθήσεις ποιεῖν, vt significet ipsos non expectare eo tempore præcepta magistrorum, sed attendere tantum quid alij gerant: conariq; ipsos reddere, atque ita rationem earum rerum tractandarum aliquo modo percipere: hoc enim declarat hominibus insitam natura vim non paruam imitandi, cum vtantur in rudimentis aliquarum rerum percipiendis imitatione: Similis verò est huic modus ille dicendi, quo vsus est Plato in iij. libro de rep. ποιοῦσι διήγησιν διὰ μιμήσεως: prolatus autem est de poëtis epicis, quum personam aliquorum induunt: atque ita, quod ipsorum est munus, exponunt: commemorantq; quod volunt: verba eius sunt. ἐν δὲ τῷ τοιούτῳ, ὡς ἔοικεν, οὗτός τε καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταὶ διὰ μιμήσεως τὴν διήγησιν ποιοῦνται. Valere verò hic μαθήσεις, perceptiones, & totum id, quod ab aliquo quauis

quauis ratione addiſcitur, non diſciplinas, apertum eſt. idem enim quoque ſignificat hoc nomen in initio poſteriorum Analyticorum, vt teſtantur etiam Græci interpretes eorum librorum: niſi quod veriore via ac ratione res eo modo fit. Quod autem primum inquit, imitari innatum in animis hominum à teneris annis, Cicero quoque in ij. libro de oratore his verbis idem eleganter protulit. Natura enim fingit homines & creat imitatores & narratores facetos & vultu adiuuante & voce & ipſo genere ſermonis. Huc uſque autem (niſi fallor) expoſita eſt ab Ariſtotele altera illarum cauſarum: prior, inquam, cui etiam, quæ ipſam confirment, adiuncta ſunt argumenta duo, iam explicata. Nunc autem alteram cauſam affert, quæ & ipſa demonſtrat originem, fontemq́; poëtices eſſe naturalem.

Καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας. σημεῖον δὲ τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων: ἃ γὰρ αὐτὰ λυπηρῶς ὁρῶμεν, τούτων τὰς εἰκόνας, τὰς μάλιστα ἠκριβωμένας, χαίρομεν θεωροῦντες, οἷον θηρίων τε μορφὰς τῶν ἀτιμοτάτων, καὶ νεκρῶν.

Et gaudere rebus imitatione expreſsis vniuerſos. ſignum autem huius rei eſt, quod contingit in operibus opificum: quæ enim ipſa cum moleſtia videmus, horum imagines, magno artificio, exquiſiteq́, expreſſas cum ſpectamus, lætitia afficimur, ceu beluarum formas abiectiſsimarum, & cadauerum.

Hæc altera cauſa eſt, quæ genuit poëticam, vt putat optimus acutiſſimusq́; magiſter: cum enim omnes homines lætentur, voluptatemq́; capiant ex rebus imitatione expreſſis: idq́; animaduerſum eſſet à quibuſdam: vt gignerent reliquis hanc voluptatem, totos ſe dederunt ad imitandum oratione uitam moresq́; aliorum: nam niſi illi vidiſſent paſſim capi homines hac voluptate, non ſe ad hoc ſtudium, quod in nullo honore fuiſſet, applicuiſſent. Probat autem, argumento quodam ducto à conſequenti: vnde ſignum ipſum appellat, homines oblectari rebus bene expreſſis, quę μιμήματα appellat μιμήματα enim vocantur, non imitationes, ſed opera quæ effecta ſunt accurata imitatione, ſi opera vocare libet etiam fabulas poëtarũ, vt tragœdiam & comœdiam, huiuſcemodiq́; alia poemata. Nam Plato hæc ipſa illo nomine in iij. libro de rep. appellauit. inquit enim ἐπεὶ οὐδὲ τὰ δοκοῦντα ἐγγὺς ἀλλήλων εἶναι δύο μιμήματα, δύνανται οἱ αὐτοὶ ἅμα εὖ μιμεῖσθαι. οἷον κωμῳδίαν καὶ τραγῳδίαν ποιοῦντες. Sed infra etiam, eandem rem ſignificare volens, idem vocabulum non ſemel repetit. Argumentum verò huiuſcemodi eſt Declarat hoc ita ſe habere id, quod videmus vſu uenire in operibus opificum: quæ enim non ſine triſtitia quadam, &, vt inquit L. Plancus in epiſtola, dolenter videmus, eorum effigies accuratè expreſſas cum ſpectamus, voluptatem ſentimus. Quod autem in Græcis verbis eſt εἰκόνας μάλιστα ἠκριβωμένας, valet imagines viliſſimarum illarum rerum in primis exquiſitè, ſubtiliterq́; expreſſas: poſitumq́; eſt ad rem augendam: niſi enim imitatio ipſa gigneret voluptatem, nihil illic erat quod oblectare poſſet: ac quanto aptius exquiſitiusq́; forma earum rerum abiectiſſimarum reddita eſſet, tanto magis aſpectus illarum moleſtus, odioſusq́; fuiſſet: nihil enim in ipſis ſuaue ac iucundum eſt: nunc autem cum ſubtiliter etiam, appoſiteq́; expreſſa effigies illarum, iucunde nos tangat, intelligitur naſci eam voluptatem ab imitatione. exemplo autem declarare volens, quæ ſint res, quas intelligit, viſu moleſtæ, inquit, ceu beluarum formas abiectiſſimarum & cadauerum. Beluarum autem abiectiſſimarum reddidi, non ut noſter interpres fecerat, ferarum truculentarũ: legi enim in iis, quos vidi, ſcriptis libris. θηρίων τε μορφὰς τῶν ἀτιμοτάτων nõ vt in excuſis olim erat τῶν ἀγριωτάτων. ſed in libro quoque, quem nuper Guil. Morelius Pariſijs impreſſit, eodem pacto legitur. uocare autem Ariſtotelem ζῷα ἄτιμα, uiles abiectasq́; animantes, certum eſt: vt in ij. eorum de moribus librorum, quos inſcripſit μεγάλα ἠθικά: hæc enim verba inde ſumpta ſunt. ἐν γὰρ καὶ ἡ φύσις φαύλη. οἷον ἡ τῶν σκωλήκων, καὶ ἡ τῶν κανθάρων, καὶ ὅλως ἡ τῶν ἀτίμων ζῴων. In primo quoque libro de animo

vbi de Anaxagoræ ſententia loquitur, qui obſcurè de mente diſſeruit: nec uiſus eſt ſibi conſtare: inquit enim. ἑτέρωθι δὲ τὸν νοῦν εἶναι τὸν αὐτὸν τῇ ψυχῇ· ἐν ἅπασι γὰρ ὑπάρχειν αὐτὸν τοῖς ζώοις, καὶ μεγάλοις καὶ μικροῖς, καὶ τιμίοις καὶ ἀτιμοτέροις. Sed aliis etiam multis locis quos, re iam perſpecta & explorata, non citabo. θεωρία uero apud ipſum valere mites etiam animantes, & omnes deniq; illas, quæ rationis expertes ſint, aliàs à me declaratum eſt: & exemplis poſitis conſtitutum. Quare ita prorſùs puto accipiendum hunc locum eſſe. Nam addi etiam poteſt, animantes multas feras & immanes, ſi ſine periculo ſui videantur, ob ſpeciem corporis delectare potius quàm dolorem inurere ac pœnam: cum contra lumbrici, ſcarabei, blattæ, vermeſq; omnes, non ſine moleſtia vnquam cerni poſſint. Plutarchus quoque, cum & ipſe quanta vis eſſet imitationis oſtendere vellet in libello, quo docuit quo animo oporteat adoleſcentes accedere ad audiendos poëtas, exempla poſuit vilium turpiumq; animantium, vt lacertæ, ſimiæ, quibus addidit, inhoneſtam & ipſam fœdamq;, Therſitis faciem: vt in v. etiam libro Sympoſiacon: nuſquam enim meminit, niſi rerum aſpectu fœdarum. Corpora etiam hominum vita priuatorum viſu moleſta, fœdaq; ſunt: eadem tamen eximie repræſentata voluptatem afferunt, vt tradit Ariſtoteles: cui etiam rei ſimile eſt id, quod attulit Plutarchus ambobus illis in locis, de Philoctete picto, qui vlceribus ſcatebat: & effigie Iocaſtæ, quæ confecta mœrore erat, & triſtitiam animi ingentem præ ſe ferebat.

Αἴτιον δὲ καὶ τούτου, ὅτι μανθάνειν οὐ μόνον τοῖς φιλοσόφοις ἥδιστον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως: ἀλλ' ἐπὶ βραχὺ κοινωνοῦσιν αὐτοῦ: διὰ γὰρ τοῦτο χαίρουσι τὰς εἰκόνας ὁρῶντες, ὅτι συμβαίνει θεωροῦντας μανθάνειν καὶ συλλογίζεσθαι, τί ἕκαστον. οἷον ὅτι οὗτος ἐκεῖνος: ἐπεὶ, ἐὰν μὴ τύχῃ προεωρακὼς, οὐχὶ μίμημα ποιήσει τὴν ἡδονὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν, ἢ τὴν χροιὰν, ἢ διὰ τοιαύτην τινὰ ἄλλην αἰτίαν.

Cauſa autem huius etiam rei eſt, quia diſcere non ſolum philoſophis iucundiſsimum eſt, verum etiam alijs ſimiliter: verum parum participes eius ſunt: hanc enim ob cauſam gaudio afficiuntur, cum cernunt imagines rerum: quia contingit ipſos ſpectantes perdiſcere, ac ratiocinari quid vnumquodq́ eorum ſit. Ceu quod hic ille eſt: quia, niſi ille antea rem viderit, tunc non imitatio efficiet voluptatem, ſed propter artificium ſtudiumq́ opificis, aut colorem, aut propter aliam quampiam huiuſcemodi cauſam.

Ortum illius gaudij demonſtrat, quo afficiuntur, qui effigies aliquarum rerum ſubtiliter expreſſas, cernunt: cum tamen res ipſæ, quarum illæ ſunt ſimulacra, moleſtæ viſu ſint, ac libenter declinentur: aitq; cauſam huius rei eſſe, quòd cuncti mortales mirificam voluptatem capiunt ex perceptione rerum: neque uerum eſſe, quod multi putant, vt diſcere tantum iucundum ſit ſtudioſis ſapientiæ: eſt enim illud & iis ipſis cauſa maximæ voluptatis: & aliis etiam, qui non videntur teneri deſiderio rerum cognoſcēdarum. Facit autem, vt ſoli putentur ſtudioſi ſapientiæ capere voluptatem ex perceptione rerum, quia ceteri non ita inſtructi ad eam: nec imbuti optimis artibus, ſed in aliis ſtudiis verſati, non multum progrediuntur in hac: vincunturq; magno interuallo ab illis. Vnde multitudo falsò putat, ſolos eos, qui toto animo incumbunt cognitioni rerum, voluptatem ſentire, cum diſcunt. Contra autem Ariſtoteles, cum fateatur id ipſis iucundiſſimum eſſe, affirmat non minorem voluptatem ceteris afferre: hoc enim manifeſto valet id, quod in Græca ſcriptura eſt, quãuis relictum à Latino interprete, ὁμοίως. parem enim voluptatem inde ducere tradit ſtudioſos bonarum artium, atque imperitos. quamuis contingat muſarum expertes infrequentius illam ſentire: nec magnopere illius compotes fieri. Cum autem generatim dixerit omnes, qui diſcunt aliquid, ſentire voluptatem: quomodo illi ipſi qui

spectant imaginem, discant, aperit: docetq́; cognitionem illam causam esse ipsis voluptatis: Hanc enim ob causam, inquit, gaudio afficiuntur, qui aspiciunt imagines, quia contingit ipsos, dum spectant, perdiscere: ac ratiocinari, quid vna quæq́; res sit. exempli causa: Hic, quem pictum aut fictum nunc video, est ille, quem olim viuum aspexi. atque ita fit, vt discamus: & similitudine quadam ducti, rem, quam penè obliti eramus, rursus percipiamus, & quasi agnoscamus. nam μανθάνειν valere hic renouare in animo, & quasi sopitum excitare, quod antea didiceris, apertum est: hanc enim quoque notionem esse huius verbi: fieriq́; id, quod ipsum valet, duobus modis, testatur ipse in problematibus: in v. enim earum quæstionum, quæ pertinent ad harmoniam, inquit ὅτι ἡδὺ τὸ μανθάνειν. τούτου δὲ αἴτιον τὸ μὲν λαμβάνειν τὴν ἐπιστήμην, τὸ δὲ χρῆσθαι καὶ ἀναγνωρίζειν ἐστι. quin autem locus ille huic, quē in manibus habemus, valde similis sit, dubitari non potest. Occurrit autem, hoc explicato, difficultati cuidam Aristoteles: cum enim aliquādo voluptatem sentiamus, imaginem cernentes rerum, quas nunquàm antea vidimus, perspicuum est tunc non nasci voluptatem illam ea ratione, qua docuit, id est quia tunc renouetur in nobis memoria illarum rerum. Monstrat igitur fontem huius, diuersæ à superiore, voluptatis, traditq́; tunc: cum scilicet rem imitatione expressam prius aliquis non viderit, imitamen ipsum, studiumq́; ab opifice in imitando adhibitum, ac demum redditam ipsam: illam esse accurate, non procreaturum esse voluptatem, sed quidquid inde voluptatis nascetur, natum iri aut ab elegantia operis, aut pulchritudine colorum, aut aliqua huiuscemodi causa. Duabus igitur de causis gaudere possumus, cum effigiem aliquam eximiè expressam spectamus. Nam voluptas, quæ nascitur in nobis, cum inspicimus effigies rerum, quas & si non uidimus, accipimus tamen ab aliquibus fide dignis hominibus, aut scriptoribus, illiusmodi esse, par est similisq́; voluptati, quæ existit ex aspectu subito rerum à nobis ante visarum: simulacra enim in animo retinemus rerum, quas diligenter audiuimus, non minus atque earum, quas oculis vidimus. In causis verò, quas non appellat, esse etiam potest, vt aliquis scilicet oblectetur, imaginem intuens: quia illa ipsa re, quæ expressa est, capiatur, & ad eam procliuis sit: variæ autem hæ existunt, ut sunt uaria hominum ingenia. Est hac in parte molestum: neque enim hoc dissimulare libet, quod, nulla huius rei causa apparente, variat formam loquendi: cum enim nominandi casu primo dixisset ἔχει μίμημα ποιοῦν τὴν ἰδέαν statim transit ad casum accusandi, qui aptus est à præpositione διὰ. & non inquit ἀλλ' ἢ ἀπεργασίαν ἢ χροιὰν & quæ sequuntur. quare durum id videtur. & ea fortasse de causa quidam coniectura olim emendarunt, οὐ διὰ μίμημα, vt legitur in quodam excuso. nam ex opinione id ductum puto, quia nullum vidi calamo exaratum, in quo illo modo scriptum foret.

Κατὰ φύσιν δὲ ὄντος ἡμῖν τοῦ μιμεῖσθαι, καὶ τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ ῥυθμοῦ: τὰ γὰρ μέτρα ὅτι μόρια τῶν ῥυθμῶν ἐστι, φανερὸν, ἐξ ἀρχῆς οἱ πεφυκότες πρὸς αὐτὰ μάλιστα, κατὰ μικρὸν προάγοντες, ἐγέννησαν τὴν ποίησιν ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων.

Cum autem imitari nobis ex natura sit, & harmonia & rhythmus (nam metra particulas esse rhythmorum perspicuum est) à principio qui natura facti erant præcipue ad ipsas has res, paulatim promouentes, procreauerunt poesim ex subitis studijs, & ijs quæ ex tempore dicerentur.

Cum duas fuisse causas artis poëticæ, & eas quidem naturales, ostendisset: quarum prior est, quòd insitum in animo est hominibus, studium imitandi: posterior vero, quòd cuncti mortales voluptatem capiunt è quibuslibet operibus ad imitationem alicuius rei factis: nisi enim posterius hoc quoque natura tributum esset hominibus, quamuis aliqui extitissent à natura facti ad imitandum, non tamen summum studium posuissent in ea re, quam intelligerent in honore non magno haberi, nec iucundam esse hominibus. Quare poëtica ita quoque non multum progressa fuisset,

set. Harum igitur causarum alteram: priorem, inquam, repetit, quæ instruit ad hoc munus: & eo, tanquã fundamento aliquo posito, apertius cõstituit originem huius artis, ita agens. Cum imitari sit nobis à natura datum: cumq; harmonia etiam & rhythmus, quibus rebus imitamur, sint nobis à natura tributa (in ueniũtur enim qui ratione harum rerum nulla cognita, tamen natura duce has res attingunt & concentu, motuq; corporis apto, vt possunt, aliquas res imitantur) a principio qui præter ceteros procliues ad hæc erant, id est ad imitandum & ad vtendum harmonia & rhythmis, genuerunt poësim à rudi, tenuiq; principio, vt sunt initia atque origines omnium rerum. primus enim ortus poëtices fuit ea, quæ ex tempore dicebantur; quæq; subitò alicui, nulla meditatione adhibita, in mentem venerant: quæ Græci vocant αὐτοσχεδιάσματα: quod frequens verbum est apud veteres scriptores, cum Cicero etiam in epistolis ad Atticum eo vtatur: Platoq; eodem sensu in Menexeno, αὐτοσχεδιάζειν dixerit: hæc enim verba ex eo sermone sunt de illo, cui mandatum erat repente id munus deflendi interitum eorum, qui pro patria in prælio cæsi fuerant. ἐξ ὀλίγου γὰρ παντάπασιν ἡ αἵρεσις γέγονεν, ὥστε ἴσως ἀναγκασθήσεται ὁ λέγων, ὥσπερ αὐτοσχεδιάζειν. Cum autem in appellandis quasi instrumentis artis poëtices vt harmoniam & rhythmos, ita metra pedesq; non recensuerit, nondum plena absolutaq; sententia se purgat: docetq; se, cum rhythmos appellauit, eodem tempore tacite appellasse etiam metra, quia dubitari non possit, quin metra sint partes rhythmorum, & in eorum corpore contineãtur. Philoponus quoque in ij. de animo, vbi de voce humana subtiliter disserit, affirmat rhythmum communius quiddam esse, & quasi genus: metrum autem rhythmi speciem. cum quod metri nomine appellatur sit etiam rhythmus: contra autem non omnino. metra igitur sunt pars eorum rhythmorum, qui spectantur in voce: breuitateq; ac longitudine eorum temporum: non omnium enim rhythmorum. de quibus sane rhythmis illo loco interpres ille accuratus agebat. vnde arbitror hic Aristotelem numero multitudinis ῥυθμῶν dixisse, cum certos quosdam intelligeret. Potest igitur addi tertium hoc superioribus duobus, si quis rem magis explanare velit, ac scrupulum omnem euellere: nam quin metra etiam, vsusq; versuum, natura ipsa data hominibus sint, dubitare non possumus. Quamuis autem concentus ac rhythmus, id est semina quædam artis canendi saltandiq;, insita fuerint in animũ hominum à natura ipsa, non tamen cuncti mortales eodem pacto instructi illis atque ornati erant: quod enim in aliis quoque rebus, quas à natura itidem habemus, contingit; in hac etiam contigisse verisimile est: vt hi minus ad ipsam: hi verò, magis propensi sint. Quare hi præcipue artis huius fundamenta iecerunt, qui in primis facti à natura erant ad hoc studium: hoc enim quoque tradidit Aristoteles: neque enim qui naturæ impulsu valde ad hoc studium inclinati non fuissent, quamuis animo ab eo non abhorruissent, auctores vnquam & duces huius artis extitissent. Hærere uerò animo posset aliquis, quomodo nunc Aristoteles, vt planum faciat, à natura nos habere quod imitemur, & vtamur harmonia, & rhythmis, cum de primo tantum horum rem ita se habere probatum sit? Nisi fallor autem dissoluetur hic nodus: quia quum communiter probatum sit, factos nos esse ad imitandum, rationes etiam illas imitandi natura nobis traditas esse, declaratum est. Quin autem multi imitentur, & canendo, & saltando, & aliis non nullis rationibus, quæ auxilio illarum rerum tractantur, dubium non est. Animaduertendum etiã est, quod initio auctor vocauit simpliciter λόγοις: & non multo post λόγοις ψιλοῖς siue μέτροις, id ipsum nũc extremo hoc verbo, & quod quasi declaratio antecendentium duorum fuerat, appellare. Vnde etiam confirmatur primo quoq; ipsum intellexisse orationem pedibus illigatam.

Διεσπάσθη δὲ κατὰ τὰ οἰκεῖα ἤθη ἡ ποίησις: οἱ μὲν γὰρ σεμνότεροι τὰς καλὰς ἐμιμοῦντο πράξεις, καὶ τὰς τῶν τοιούτων: οἱ δὲ εὐτελέστεροι τὰς τῶν φαύλων, πρῶτον ψόγους ποιοῦντες, ὥσπερ ἕτεροι ὕμνους καὶ ἐγκώμια.

Diuulsa vero poesis fuit secundum suos propriosq; mores eorum, qui eam tractarent: grandiores enim honesta facta imitabantur: & ea deniq; quæ

ab hu-

ab huiuscemodi naturis proficerentur. Humiliores vero, facta turpium virorum: primum canentes vituperationes: quemadmodum alteri illi hymnos & laudationes.

Cum primum ortum poëtices communiter indicasset: viderique non sine causa difficile aliquibus potuisset, quomodo tam diuersa ipsius genera ex iisdem fontibus manassent, docet nunc, quæ causa fuerit, cur illa tantopere distracta sit, & in diuersas partes abierit, affirmans varias indoles eorum, qui ad eam accederent, ipsam variasse, & quasi corpus ipsius in contrarias partes distraxisse: cum qui moribus grandiores fuerint, dignitatisq; pleniores (hi enim sunt, vt opinor, qui appellantur ab eo σεμνότεροι) contulissent se ad honesta facta imitanda: & eorum deniq;, qui ingenio ipsis, moribusq; similes forent. Contrà autem humiliores homines, & qui captum ingenij tenuem haberent, factis abiectorum turpiumq; virorum cauendis, totos se dedidissent. qui, vt Aristoteles adiungit, primum vituperationes versibus cõplexi sunt: vt alteri illi hymnos & laudationes. ψόγοι vocatæ sunt orationes, quæ vitam factaque aliquorum uituperarent: siue solutæ illæ fuerint: siue certis pedibus vinctæ: vt hic manifestò accipiendum est. Plutarchus quoque in Laconicis eodem sensu hoc verbo vsus videtur, cum mores, & instituta quædam Laconum exponeret: in quibus narrauit etiam hoc. oportuisse adolescentem eum, qui in aliquo peccato deprehensus foret, aram vnam quandam è multis, quæ in vrbe consecratæ erant, circum ire, canentem carmen ab illo ipso in se factum, quod ipsum vituperaret: ita enim interpretor verba illa. ψόγον ἄδοντα πεποιημένον εἰς αὐτὸν: ex voceq; hac πεποιημένον, eruo numeris ligatam orationem eam fuisse. ὕμνοι appellati sunt cantus, quibus laudes deorum immortalium celebrarentur; quamuis aliquando vocabulum hoc valeat idem, quod ψόγος; vnde Aeschylus vsurpauit ὑμνεῖν pro conuicijs probrisq; vexare. Quid autem significet ἐγκώμιον; & quid discriminis sit inter ipsum, & ἔπαινον, docuit Aristoteles in j. libro de artificio dicendi. Vt supra autem ψόγον, ita hic ἐγκώμιον arbitror accipiendũ esse pro libro versibus confecto. Coniunxit Plato quoque in vj. libro de legibus duo hæc verba: quo loco disserit de infirmitate rerum humanarum: ac penè sententiam illam Solonis, valde celebratam, commendat; inquit enim. οὔτε γὰρ μὴν ἐπιζῶντας ἐγκωμίοις τε καὶ ὕμνοις τιμᾶν ἀσφαλές. Animaduertendum autem idem penè tradere Aristotelem vsu venisse in studio poëtarum, quod narrat Cicero contigisse de Socrate, quasi fonte & capite philosophiæ: qui enim illum audiuerunt, & tanquam ab eo nati sunt, ex ipsius varijs & diuersis disputationibus, quæ tamen vnius quasi corporis membra forent: quod ingenio & naturæ ipsorum aptum erat, apprehenderunt: neque enim existimari debet alia de causa ipsos in sermonibus Socratis longe alia, & diuersa adamasse, nisi quia moribus eorum quadrabant. Vnde inquit proseminatas esse plures quasi familias, dissentientes inter se, & multum diiunctas & dispares: quum tamen omnes se philosophi Socraticos & dici vellent & esse arbitrarentur. Eadem igitur fuit ratio poetarum: inuento enim illo studio, cuncti, qui ei operam dederunt, ad mores suos illud accommodauerunt, & quum dissimiles inter se forent, cunctis tamen in nomine ipso inter se conueniebat. Quod vero supra in excusis est: καὶ τὰς τῶν τοιούτων, puto rectum esse, quamuis Paccius, interpres huius libri, videatur legisse καὶ τὰς τοιούτων τύχας, ut sane ipse quoque inueni in quodam exemplari: & si deprauatius adhuc in eo est post supra additum uerbum, πολλά: quod locum hic non habet: vt appareat id commissum fuisse vitio ac negligentia alicuius librarij. Cum vero in communi lectione desideretur verbum, quod referat articulus ille accusandi casu positus, τὰς, quis non videat repetendum esse πράξεις: intelligendumque τοιούτων, id est studiosorum & honestorum virorum: vt omnis sensus huius loci sit. Homines, qui retinent in se multum dignitatis, imitari solitos esse honesta facta, & ea denique quæ ab honestis, virtutisque studiosis viris, quales ipsi sunt, proficiscerentur.

Τῶν μὲν οὖν πρὸ Ὁμήρου οὐδενὸς ἔχομεν εἰπεῖν τοιοῦτον ποίημα: εἰκὸς δὲ εἶναι πολλούς. ἀπὸ δὲ Ὁμήρου ἀρξαμένοις ἔστιν. οἷον ἐκείνου ὁ Μαργίτης, καὶ τὰ τοιαῦτα.

ἐν οἷς

ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον. διὸ καὶ ἰαμβεῖον καλεῖται νῦν, ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους: καὶ ἐγένοντο τῶν παλαιῶν: οἱ μὲν, ἡρωϊκῶν: οἱ δὲ, ἰάμβων ποιηταί.

Eorum quidem igitur, qui Homerum ætate antecesserint, nullius possumus huiuscemodi poema dicere: credibile autem est esse multos. Si verò ab Homero initium fecerimus, licet. Ceu est Margites illius, et huiuscemodi non nulla. in quibus & quod valde congrueret, iambicum metrum venit. Unde & iambicum vocatur nunc, quia in hoc metro se mutuo lædebant, atque omni contumelia afficiebant: extitereq; priscorum illorum: hi quidem, heroicorum: hi verò, iamborum poetæ.

Cum docuisset studium poëtarum in contrarias partes dissectum fuisse propter varietatem ingeniorum, naturamque diuersam eorum, qui se ad id applicuissent: cuncti enim imaginem suorum morum in ea re aliquo modo exprimunt: vt qui grandiores seuerioresque sint amplam aliquam, plenamque dignitatis materiam sumant: qui verò contrà tenuiores abiectioresque animo sint, humilem ac ludicram: petereque ab eo non sine causa posset aliquis, vt exempla promeret horum poëtarum, operaq; ipsorum indicaret, tradit nunc vetustate illa obruta fuisse, nec extare alicuius huiuscemodi aliquod ante Homerum, scriptum: quamuis verisimile sit fuisse complura: tempus enim omnia consumit: facilius autem ea delere potuit, cum rudia & impolita forent: ne tamen id inane putetur, affirmat, siquis inferiorem ætatem spectare velit: incipereque ab Homero, posse sane vestigia aliqua ipsorum monstrari: huiuscemodi enim esse Margitem ipsius, & alia non nulla talia: significat autem, vt opinor, quædam opuscula poëtarum aliorum, quæ similitudinem aliquam Margitis haberent, plenaq; conuiciorum in aliquos forent. magis enim verisimile hoc est, quàm accipere vt alij fecerunt, non nulla præterea ab eodem Homero scripta. quia videtur supra indicasse aliorum etiam poëtarum exemplo hoc demonstrari posse, qui tamen omnes Homerum ætate secuti sint: hoc enim arbitror valere, quod inquit. Si voluerimus initium ducere ab Homero huius rei probandæ, id nos nullo negotio confecturos. ostendit igitur his verbis se non illo solo, si opus erit, contentum futurum: neque dixisset vnquam, ducto principio ab Homero, nisi vlterius in eo procedi etiam posse intellexisset. Quod uero inquit τοιοῦτον ποίημα, arbitror ipsum intelligere quod contineret in se laudes aliquorum aut vituperationes: quodq; simulachrum quoddam retineret eorum poëmatum, quæ postea, absoluta fieri cœpta sunt: in quibusq; res seriæ aut iocosæ perfectius tractarentur. Margites autem viri nomen videtur fuisse stolidi atque insani: cuius fabulam aliquam cum scriberet Homerus, ab eo nomen poëmati illi suo imposuit. Adiungit etiam Aristoteles in illa materia tenui, plenaq; maledictorum tractanda inuentum fuisse metrum iambion, quod aptum ipsi foret, nec tamen Homerus eo genere versus Margiten confecit: constabat enim illud, vt intelligere licet testimonio huius optimi auctoris, qui citat verba quædam ex eo poëmate in vj. libro de moribus ad Nicomachum, heroico carmine: quod (vt opinor) significauit Aristoteles his verbis. ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον: illud enim ἐν οἷς sine dubio aptum est è superiore illo καὶ τὰ τοιαῦτα: quibus uerbis intellexit poëmata quædam priscorum ad similitudinem Margitis facta. Nam illud etiam ἦλθε, quod valet prodijt & in vsum uenit, quodammodo declarat in prioribus illis hoc adhuc non extitisse. Inquit igitur tempore repertum fuisse metrum, quod ipsi conueniret: atque illud quidem non scientia magna aliqua harum rerum, sed potius sponte fluxisse: dux enim natura rerum omnium est. Non erat verò Margites omnino vacuum ab iambis: quidam enim huius generis versus, nullo certo ordine, sparsi erant ac disseminati in eo poemate, quod magna ex parte, vt ostendi, constabat heroico versu. hoc vero testatur Hephestion in Enchiridio, capite de poemate. non

tamen

tamen iambion ipsum eo tempore appellabatur: id enim nomen ei postea impositũ fuit ab iis, qui materiam ipsam consiliumq; eorum, qui eo vterentur, animaduerterunt: cũ enim viderent genere illo metri poetas iacere conuicia in aliquos, eo nomine appellarunt, quod ductũ est ab ἰαμβίζειν: est enim ἰαμβίζειν uexare contumelia. Mirari autem non debemus inuentũ prius fuisse versum rei illi aptum: postea verò nomen ipsi inditum, nam hoc ita se habere declarat auctor, cum ait. Vnde iambion nũc vocatur: quasi antea ita vocatum non fuisset. Adiungit autem, hoc tanquam corollario quodam, quod ad nomen pertinet, explicato, è numero priscorum partim fuisse heroicorum: partim iamborum poetas: vt arbitror, intelligens genera carminũ, quibus vterentur: illa vero vt exposuit, accommodata erant materiæ. Vnde cognoscere licet antiquos poetas ita diuisos fuisse, vt alteri eorum grandia argumenta colerent: alteri verò humilia tractarent. Non video autem cur oporteat immutare lectionem, & pro πολλοί, legere πολλά, præsertim cum in omnibus calamo exaratis eodem modo scriptum appareat: nam cum dixisset: Eorum qui ante Homerum vixerint, nullius possumus huiuscemodi poema nominare, quadrat mirifice, si adiungas: Verisimile autem est extitisse multos: qui scilicet huiuscemodi poema condiderint. in iisdem autem exemplaribus infra pro καὶ τὸ ἁρμόττον, legitur κατὰ τὸ ἁρμόττον, corrupte tamen (nisi fallor) ac non sine culpa librariorum: quod tamen silere nolui, cum constanter in omnibus calamo exaratis libris ita scriptum offenderim, & viderim in librum etiam nuper excusum hanc lectionem peruenisse. Animaduertẽdum etiam, quum dicat hic vicino in loco, πρὸ ὁμήρου, & ἀπὸ ὁμήρου, ipsum manifestò vti Homero tanquàm termino quodam penitus vilium, & aliquã speciem habere incipientium, poematum: quod indicat magnopere dignitatem huius eximij poëtæ: & quantopere ille omnibus præstiterit, qui ante ipsum hoc studium attigerint, quum illos vetustas funditus tenebris inuoluisset: ipse vero tanquàm clara quædam lux fulgeret. eodem pacto etiam Plato loquutus est: indeq; initium duxit ostendendi, quod volebat. ĩquit enim in x. libro de rep. οὐκοῦν τιθῶμεν, ἀπὸ Ὁμήρου ἀρξαμένους, πάντας τοὺς ποιητικοὺς μιμητὰς εἰδώλων ἀρετῆς εἶναι, καὶ τῶν ἄλλων, περὶ ὧν ποιοῦσι: τῆς δὲ ἀληθείας οὐχ ἅπτεσθαι. Non tamen hoc significat laudem aliquam ipsius, sed ostendit potius eum in eodem errore, quo ceteri, vt Plato putabat, volutatum: nec esse exipiendum è choro reliquorum: & tamen vtitur ipso tanquàm capite quodam & fonte poetarum.

Ὥσπερ δὲ καὶ τὰ σπουδαῖα μάλιστα ποιητὴς Ὅμηρος ἦν: μόνος γὰρ οὐχ ὅτι εὖ, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν. οὕτω καὶ τὰ τῆς κωμῳδίας σχήματα πρῶτος ὑπέδειξεν, οὐ ψόγον, ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας: ὁ γὰρ μαργείτης ἀνάλογον ἔχει, ὥσπερ ἰλιὰς καὶ ὀδύσσεια πρὸς τὰς τραγῳδίας, οὕτω καὶ οὗτος πρὸς τὰς κωμῳδίας.

Quemadmodum autem & in rebus grauibus maxime poeta Homerus extitit (solus enim non tantum quia bene: verum etiam, quia imitationes dramaticas condidit) sic & comœdiæ figuras primus leuiter monstrauit: non vituperationem, sed ridiculam materiam tanquam dramate complectens: Margites enim proportione se habet, vt Ilias & Odyssea ad tragœdias, sic & hic ad comœdias.

Cum dixisset, initium ducendo ab Homero, posse ostendi poëtas, absumptis vetustate scriptis talibus superiorum, qui honesta facta, præclaraq; aliquorum celebrarint: vt etiam qui, quod similitudinẽ quandam vituperationum habeat: lepidumq; atque iocosum argumentum sit, cecinerint: cuiusmodi est Margites ipsius, addit, ipsum hunc poëtam, quemadmodum antecellit ceteris poetis in rebus grauibus pangendis, ita primum adumbrasse, & quasi per nebulam ostendisse comœdiæ formas, cum discesserit aliquantum à consuetudine maiorum: nec, vti illi, scripserit vi-

D tuperationem

tuperationem aliquorum: sed materiam ludicram & vrbanam tanquam in dramate persecutus fuerit: hoc enim arbitror valere δραματοποιήσας: neque dictum ab auctore puto ipsum hoc fecisse, quia personas tantum inter se loquentes induxerit, quis enim non facit hoc epicus? neque etiam omnes, qui communicant inter se sermones quoslibet, aptum argumentum dramatis sunt. Valet igitur δραματοποιήσας tanquam imaginem dramatis, & fabulam comicam condidit. Quum autem Ilias & Odyssea dramatica poemata sint, itaque rectè vocari possint: nam hoc significauit auctor, quum inquit Homerum scripsisse fabulas dramaticas, peccaret (vt opinor) qui iuncto hoc verbo vteretur in significandis illis operibus: diceretq; illic poetam δραματοποιήσασθαι: quod enim illo nunc vtitur Aristoteles, vt ostendi, loquitur de Margite, quod iocosum poema instar erat comœdiæ: quare sine culpa, ipsum intelligens, vsurpare potuit id verbum, quod est proprium comicorum & tragicorum. Nam quin valeat Homerum non penitus secutum fuisse vestigia priscorum: nec vti illi fecerant, vituperationes cecinisse, dubitare non debemus; neque enim significat Aristoteles ipsum, vt quidam acceperunt, certum genus comœdiarum, quod scilicet plenum maledictorum esset, non probasse. intelligit autem poema ipsius Margitem vocatum. Margites nanque fuit, qui speciem & vmbram quandam comœdiæ præ se ferebat. confirmans vero Aristoteles, quod dixerat, Homerum scilicet primum monstrasse lineamenta comœdiæ: nam Margitem ipsum vmbram quandam speciemq; illius retinuisse non protulit, inquit, Margitem, quam rationem Ilias & Odyssea habet ad tragœdias; eandem ipsum habere ad comœdias. Cum autem initio huius sententiæ dixisset cum magna Homeri laude, ipsum superasse ceteros poetas in rebus grauibus tractandis: dignumq; esse qui in illa materia principatum obtineat, reddit rationem eius dicti, patefaciens quibus nominibus tantopere celebrandus sit, dignusq; tam grandi testimonio, adiungens. Solus enim non tantum quia recte, verum etiam quia imitationes dramaticas fecit. Solus igitur quod inquit, valet præferendus reliquis, & in summo loco collocandus: qui enim vincit ceteros in aliqua re, atque illic principatum obtinet, solus aliquo modo est: neque enim socium illius laudis aut parem quempiam habet. ?? autem quod inquit, significat eum egregie munus suum impleuisse, nec in aliquo lapsum fuisse, quod desiderari possit in absoluto perfectoq; poeta: cui mirifico bono ac penè diuino, adiungitur, vt ostendit, quod versibus persecutus etiam est imitationes, quæ in scena agi possint, in qua personæ ipsæ inducantur, non voces factaq; eorum referuntur: vt exemplar hoc fuerit non paruum tragœdiarum: hoc enim poema hic puto significari ab Aristotele, vnde tragœdiæ pater ipse vocatus est. & si sunt partes quædam in Odyssea, ex quibus fortasse commodè comœdia conflari possit: vt personæ etiam aliquæ ab eo poemate non alienæ, quamuis proprio quodam opere Homerus effigiem comœdiæ exprimere voluerit, id est, Margite, vt infra manifesto narrat Aristoteles.

Παραφανείσης δὲ τῆς τραγῳδίας καὶ κωμῳδίας, οἱ ἐφ' ἑκατέραν τὴν ποίησιν ὁρμῶντες, κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν: οἱ μὲν ἀντὶ τῶν ἰάμβων, κωμῳδοποιοὶ ἐγένοντο: οἱ δὲ ἀντὶ τῶν ἐπῶν, τραγῳδοδιδάσκαλοι διὰ τὸ μείζω καὶ ἐντιμότερα τὰ σχήματα εἶναι ταῦτα ἐκείνων.

Cum autem apparuisset tragœdia & comœdia, qui ad vtranque poesim ferebantur naturæ quodam instinctu: hi quidem pro iambis comici extitere: hi vero pro hexametris, tragici euasere, quia maiores, plenioresq; honoris figuræ hæ sunt, quàm illæ.

Cum ostendisset in poematibus Homeri quasi per transennam videri potuisse species & tragœdię, & comœdiæ, adiungit nũc, visis postea illis ipsis poematibus, quę studio quorundam, operaq; tandẽ eruperant, quos etiam qui fuerint, nõ indicat, auctores exilium illarum inchoatarumq; fabularũ: adiungit, inquam, eos, qui impulsu inclinationeq; quadam naturæ ferebantur ad vtranque poesin, id est ad materias aut

graues

graues tristesque, aut leues ac ludicras, qui antea nondum conspecta specie tragœdiæ & comœdiæ: neque amplitudine ac dignitate horum poematum cognita, mansissent in vetere suo cursu, extitissentq́; aut heroicorum aut iamborum poetæ, repente relictis iambis, & epicis versibus, comœdiæ ac tragœdiæ opifices fuisse, vt qui prius iambis vsi fuissent, repudiato eo studio, genere illo metri vituperationes aliquorum scribendi, comœdiam fabricauerint: & qui prius hexametris versibus laudes & preclara deorum hominumq́; facta celebrassent, posthabito eo genere metri, studioq́;, tragœdiæ doctores extiterint. παραφανείσης, quod inquit, valet vt arbitror, cum illa exorta esset, & quasi patefacta, detectaq́; iam fuisset: antea enim tanquàm caligine quadã operta erat. Vsus est hoc verbo, ita aucto, Aristophanes quoq́; ἐκκλησιαζούσαις his enim verbis accusat illic Praxagora fœminã, quæ cum colo, & lana in concionem venerat, vnde mulier esse cognosci potuit, cum contra illam affirmet nullam corporis partem aperire debuisse. ἰδού γε σὺ ξαίνουσα, ἣν τοῦ σώματος οὐδὲν παραφῆναι τοῖς καθημένοις ἔδει. Cum autem in appellandis comicis, tragicisq́; poetis Aristoteles iunctis verbis vsus fuerit, illos enim vocauit κωμῳδοποιούς: hos vero τραγῳδοδιδασκάλους: aliquoque modo & ipse complicare verba potuerim, seorsum uim eorum nominum exprimere volui. imitatione enim Græcorum Cicero quoque dixit docere fabulam. Nam quod hic auctor inquit κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, idem valet, atque illud, quod supra dixit, cum de poesis distinctione loqueretur, quæ tanquam discerpta & dilacerata sit à diuersis ingeniis, κατὰ τὰ οἰκεῖα ἤθη. Cur autem ipsi subito uetus studium suum deseruerint: causamq́; huius mutationis exponit Aristoteles, dicens, hoc eos fecisse, quia schemata hæc, id est formæ, speciesq́; tragœdiæ ac comœdiæ, maiora & honestiora erant, quàm schemata formæq́; eorum poematum, quibus antea dediti erant. in tenuioribus autem illis scriptionibus antea occupati fuerant, quia nondum in lucem venerat amplitudo tragœdiæ, aut comœdiæ, quibus semel spectatis, manifesta facta est humilitas eorum poematum, & ab omnibus repudiata: nemo enim est, quin cognito aliquo bono, specie illius ducatur: vt pauci cõtra sunt, qui nouam rem atque vtilem ingenio suo excogitare possint. Non dixit autem Aristoteles formas tragœdiæ & comœdiæ ampliores esse forma epopœiæ: neque contulit hæc poemata cum illo, quod magnifice absoluteq́; tractauit Homerus, sed cum superioribus illis: quorum alterum vocauit vituperationẽ: alterũ vero hymnos & laudationem: planum.n. est formam comœdiæ honestiorem esse leui illa forma, qua notabant prius vitam factaq́; aliquorum: nec non tragœdiæ formam, illa, qua scribebãt laudes præclaraq́; facta aliquorum, grandiorem extitisse. Quod ad veritatẽ fidemq́; scripturæ facit, ope duorũ calamo exaratorum librorum restitui hunc locum, mancũ antea ac decurtatũ: desiderabãtur enim in principio huius sententiæ hæc verba, παραφανείσης δὲ τῆς τραγῳδίας καὶ κωμῳδίας: quo vitio scripturæ non perspecto, quidam coniunctionem δὲ, initio eorum verborũ, quæ sequebãtur, addiderant, vt aliquo modo id cohæreret cũ superioribus, cuius particulę vestigium nullũ in illis libris extat. Infra etiam, cũ non defuerit grauis & eruditus vir, qui tradiderit in quibusdam scriptis libris legi pro ἰαμβῶν, ἰαμβικῶν: & pro ἐπῶν ἐποποιῶν; quod ipse offendi in omnibus quæ uidi exemplaribus, testari debeo; cuncta enim cũ excusis ea parte facere cognoui: videturq́; Aristoteles genere versuum, quibus vtebantur, illic appellasse poetas ipsos: statimq́; cum significaret qui facti essent, nominibus, quæ ostenderent fabros & auctores eorum poematum visum fuisse.

Τὸ μὲν οὖν ἐπισκοπεῖν, εἰ ἄρα ἔχει ἤδη ἡ τραγῳδία τοῖς εἴδεσιν ἱκανῶς ἢ οὔ: αὐτό τε καθ' αὑτὸ κρινόμενον, καὶ πρὸς τὰ θέατρα, ἄλλος λόγος.

Quærere vero præterea, si tragœdia iam, quod ad ipsius species pertinet, ita se habet, vt satis ipsi esse possit, an non: ipsumq́; per se existimatum & ad theatra, alia disputatio est.

Cum & originem tragœdiæ comœdiæq́; ostendisset; & vnde illæ manassent, significasset: quia videbat in animo alicuius desiderium nasci posse intelligẽdi an tra-

gœdia, quod præstantius poema est, quàm comœdia, adhuc completa sit, nec optari merito quippiam debeat, quod eam absolutiorem reddat: an contra addi ipsi quippiam possit, quod multum valeat ad eam ornandam. docet hanc quæstionem huius loci non esse: disputationemq; quam nunc instituit, nullo modo hoc requirere. Quia autem de eo duobus modis agi potuisset: natura enim ipsius ac uis seorsum spectari potuit hoc pacto: vt tantum diligenter consideraretur, quid veritas postularet, ac certa ratio eius rei, à peritis doctisq; viris tradita: quamuis id fortasse spectatoribus non probaretur: an diuerso modo, vt ponderaretur vitium ac virtus ipsius, referendo rem ad eos, qui in theatro sedent: quibus etiam aliquando non satisfaciunt, quæ satis recta sunt: suosq; numeros habent. Neutro igitur modo quæstionē hanc agitatam huius temporis esse affirmat: posceret q; ipsam aliam accuratam disputationem. ἐπισκοπεῖν sæpe significat, vt hic quoque videtur, superiori alicui animaduersioni nouam aliquam adiungere: hoc enim videtur adferre præpositio verbo σκοπεῖν addita. Vsus est hoc verbo, eodem pacto aucto, itidem Aristoteles in j. libro de animo; cum dixit. οἱ μὲν γὰρ νῦν λέγοντες καὶ ζητοῦντες περὶ ψυχῆς, περὶ τῆς ἀνθρωπίνης μόνης ἐοίκασιν ἐπισκοπεῖν. nec non in j. Topicorum. θέατρα valere hic spectatores, manifestū est, vt hoc ipso in libro infra cepit hoc verbum, illo loco. δοκεῖ δὲ εἶναι πρώτη διὰ τὴν τῶν θεάτρων ἀσθένειαν. Sed Aristophanes quoque in fabula, quam ab equitibus inscripsit, Demosthenem ita inducens loquentem. πάντως γε μὴν γνωσθήσεται: τὸ γὰρ θέατρον δεξιόν, spectatores enim, acuti ingenij viros, accipi voluit, quamuis theatrum ipsum tale esse protulerit. Quod verò ἄλλος λόγος, inquit, ostendens non esse propriam huius temporis disputationem illam, aliis multis locis eodem pacto locutus est, vt in primo librorum eorum de moribus, qui vocantur ἠθικὰ μεγάλα: quum enim de parte illa animi disseruisset, quam θρεπτικὸν μέρος, quod animantes ipsa alantur, & augescant, non incommodè appellari posse inquit, affirmauit non debere quæri tunc, sit ne illius, an non sit, virtus: & iisdem verbis vsus est in re valde simili tradenda. illa autem sunt. ὁ μὲν οὖν ἐπὶ τούτου, ἢ μὴ ἔστιν, ἄλλος λόγος. Sed etiam antea, qui tamen locus in excusis libris deprauatus est, vnde libentius etiam exēplo illo vtar, vt simul ipsum corrigam, maculamq; eam è politissimo scriptore deleam: quum enim illi habeant: ἀλλ' οὖν περὶ μὲν τούτων ἐπὶ πλεῖον λόγος καὶ ἄλλος ἐστὶν. in calamo exaratis legitur καὶ ἄλλος λόγος: quæ lectio sine vlla dubitatione vera est.

Γενομένης οὖν ἀπ' ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικῆς καὶ αὐτὴ καὶ ἡ κωμῳδία: καὶ ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον: οἱ δὲ ἀπὸ τῶν τὰ φαλλικά, ἃ ἔτι καὶ νῦν ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων διαμένει νομιζόμενα, κατὰ μικρὸν ηὐξήθη προαγόντων, ὅσον ἐγίγνετο φανερὸν αὐτῆς.

Nata igitur initio extemporanea & hæc & comœdia: & altera quidem ab his qui dithyrambum canebant: altera verò ab his qui phallica, quæ vsque ad hoc tempus manent quibusdam in ciuitatibus legibus instituta, confirmata, paulatim creuit, vlterius semper producentibus, quantum ipsius perspicuum fuit.

Cum affirmasset id, quod aliquis fortasse hic quærendum putasset, non esse huius temporis, docet, repetito ortu huius studij, poesisq; ipsius, quod sanè studium initio suo tenue & obscurum fuit, in quem locum res venerit, quantumq; dignitatis ei partum sit, cum tragœdia vt iam docuit, conflata sit, grande præstansq; in primis poëma. Quod igitur inquit γενομένης αὐτοσχεδιαστικῆς, non intelligit tragœdiam ex tempore, & nulla meditatione primo tractatam fuisse: hoc enim nunquam ab eo supra dictum est: nec verisimile vllo modo est factum esse, sed significat poësim ipsam à principio talem extitisse, quod aperte iam protulerat: narrauit enim rudes illos poëtas, quidquid subito in mentem vel buccam potius ipsis venisset, solitos edere: quo ĕtiā in loco vsus est iisdem verbis. vnde magis perspicitur verum esse, quod dico: inquit enim

enim ἐγέννησαν τὴν ποίησιν ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων. quare constat poësin illo modo natam. αὐτοσχεδιαστικὴ verò vocata est poësis, quæ illiusmodi foret. & sanè hoc loco tem potius talem, quàm qualitatem solum ipsius videtur hoc verbũ valere: consiliumq; auctoris fuit ostendere (nisi fallor) id, quod iam indicaui, ex leui admodum initio ré ad summam speciem dignitatemq; perductam esse, & quomodo denique tragœdia & comœdia creuerint: quæq; ratio fuerit ipsarũ augendarum demonstrare: Nam de tragœdia, quæ nullo modo contemnenda foret, sed honestatem aliquam iam haberet ac penè perfecta esset ipsum loqui, intelligitur etiam inde, quia supra affirmauit, non oportere nunc sedulo inquiri, an adhuc suas omnes partes ipsa haberet, ac veram for mam recepisset. Quum igitur principium poësis humile inconditumq; fuisse testatus esset, inquit, hæc, id est tragœdia, (supra enim importunam hic esse tradens quæstionem illam, de tragœdia tantum locutus fuerat. Ad extremum etiam, propositi sui recordatus, de tragœdia solum videtur loqui, αὐτῆς, id est ipsius, singulari numero di cens) inquit igitur, & hæc & comœdia exorta est: de quarum poëseon excellentia iam dixerat: Non contentus autem monstrasse primum initium ipsarum, & huius deniq; studij, humile angustumq; fuisse, caput etiam originemq; propriam vtriusq; poematis monstrat, & vnde illę prodierint, declarat: & alteram sanè, id est tragœdiã, profectam ab illis qui dithyrambum canebant: quo grandi genere carminis celebra bant laudes Liberi patris & aliorum deorum clarorumq; virorum: alteram vero ab his, qui canebant phallica: quę phallica obscena molliaq; poemata erant, quibus ru stici homines ornabant numina, quædam agrestia lasciua, phallos & ithyphallos appellata. Vt opinor auté, ne aliquis fictum hoc & inane putaret, narrat apparere vsque ad ea tempora quædam vestigia eorum. Cum autem (nisi fallor, mirum videri debe ret, quomodo incompta illa & procacia carmina expolitis illis temporibus in aliqui bus ciuitatibus locum haberent, docet id datum institutis veteribus & ritibus eorũ locorum: tanta enim vis est religionis, vt quædam etiam, quę non valde probentur, ab hominibus, imbutis illis moribus, conseruentur: nec, vt videbatur fieri debuisse, eiiciantur. Non sine causa autem aliquis suspicari posset, longe alio genere versus olim vsos fuisse, qui dithyrambum canebant, atque inferioris ætatis poetæ illi fecerint: nam & ex hoc & è superiore loco videtur elici ipsos quondam hexametrum carmen vsurpasse, si epos hoc vnũ genus versus semper valere existimamus: non multo enim supra inquit. οἱ δὲ ἀντὶ τῶν ἐπῶν τραγῳδοδιδάσκαλοι: quibus versis manifesto signifi catur eos, qui natura facti erãt ad argumenta grandia persequẽda, relicto poemate il lo, quod prius colebãt, tragœdiæ scribendæ se dedisse: nec mentio vlla fit, quod illi ge nus carminis variauerint: hic autem affirmat tragœdiam ortum habuisse ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον. si igitur idem poema varijs locis dictum est fluxisse, nunc ab his, qui hexametrum carmen colebant: nunc ab iis, qui dithyrambum canebant, uidetur concludi posse dithyrambicos vsos antiquitus carmine heroico. An hoc nullo modo verum est: ἔπη nanque senarij quoque versus aliquando vocati sunt: ac fortasse alij etiam non nulli, magis accommodati cantibus ac saltationibus. indicat hoc Aristophanes, qui tanquam norma quædam merito semper habitus est Attici sermonis. in batrachis nanque ita fecit Euripidem loqui, cum instituta quędam sua exponeret, quæ sequeretur in scribendis tragœdiis. ἔπειτ' ἀπὸ τῶν πρώτων ἐπῶν εὐθὺς παρεῖχ' ἀρχήν. quo loco interpres inquit. ἐπῶν δὲ, τῶν ἰαμβείων: ἔπη γὰρ καὶ αὐτὰ καλοῦσι. Priscam autem tragœdiam fere totam à choro actam fuisse, à me aliâs demonstratum est. quare magna versuum mutatio eo tempore facta non fuisse existimari debet: sed illi ipsi, proprij dithyramborum, illic quoque congruebant. Sed addere illis libet, cum auctor paulo post tradat, illa ætate poesin hanc extitisse & satyricam & pronam ad saltationem, tradere Athenæum in xiiij. libro antiquitus omnem poësin satyricam con stitisse ex choris, vt tragœdiam etiam eius temporis. quare nullos habuisse ipsas histriones. Sed explicata iam sententia huius loci, quæ ad varietatem lectionis, & vim quorundam verborum pertinent, videamus. Primum igitur varia incertaq; scriptura est in prima ipsius parte: sunt enim libri scripti, in quibus, vt in excusis generandi casu legatur: sunt etiam qui nominandi γενομένη μὲν οὖν ἀπ' ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικὴ habeãt: sed superior lectio mihi magis probatur: ac sine dubio planior, certiorq; est. Præ-

terea cum & in excusis & in calamo exaratis sit αὐτή, si paulum immutatis sono spirituq; eius vocis αὕτη legeretur: vt tanquam monstraretur tragœdia, verior fortasse lectio foret: apertior quidem certè, & magis cohærens. ἐξαρχόντων, quod tamen quidam sine causa suspectum habuerunt, accommodatum hic valde est à verbo ἐξάρχειν ductum: quod valet principem se præbere alicuius cantus: propriè autem, vt veteres grammatici tradiderunt, dicitur de lyra. id vero illi confirmant testimonio Hesiodi, qui in scuto, inquit. θεαὶ δ' ἐξῆρχον ἀοιδῆς Μοῦσαι Πιερίδες: nec non Archilochi. cuius hęc verba citant ἐξάρχων πρὸς αὐλὸν λέσβιον παιῶνα. Vnde perspicitur ipsum nunc cũ genitiuo casu: nunc cũ accusandi, iungi: vt Aristoteles quoq; illo vsus est: quod animaduertit etiã Budæus, qui eruditè multis exẽplis collectis, de notione viq; huius verbi disputauit. Peccarunt itidẽ, qui coniectura ducti putarunt νομίζομεν pro νομιζόμενα, sublata postrema litera esse legendum: neq; in quo vitium scripturæ esset, viderunt: antecedens enim verbũ fuit corrigendum: cum enim in excuso olim ab Aldo libro διαμένειν νομιζόμενα legeretur, inde extremum elementum fuit demendum: ac pro διαμένειν, tertia persona διαμένει, fuit restituendum: non enim Aristoteles narrat se arbitrari phallica manere quibusdam in gentibus, sed asseuerat illa restare: causamq; cur illa penitus abolita non sint, affert, significans ipsa legibus ac ritibus eorum populorum ita confirmata fuisse, vt adhuc extingui non potuerint.

Καὶ πολλὰς μεταβολὰς μεταβαλοῦσα ἡ τραγῳδία, ἐπαύσατο, ἐπεὶ ἔσχε τὴν ἑαυτῆς φύσιν. καί τό, τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασε: τρεῖς δὲ, καὶ σκηνογραφίαν, Σοφοκλῆς.

Et cum multas mutationes sustinuisset tragœdia, quieuit, quia suam naturam nacta est. Et histrionum multitudinem ex vno ad duos primus Aeschylus perduxit, & partes chori minuit: & orationem quæ prima concertaret, instituit. Tres autem, & scenæ ornatum Sophocles.

Cum supra communiter indicasset primam tenuemq; originem tragœdiæ ac comœdiæ, monstratis etiam poëmatum generibus rudioribus, ex quibus illę profectæ olim fuerunt, nunc ad tragœdiam reuertitur, de qua etiam antea singillatim disserebat: narratq: ipsam, cum multis rationibus variata esset: diuq; huc, atque illuc iactata fuisset: qui nanque ipsam colebant, longe alijs ingeniis præditi, inter se in ea fingenda discrepabant, tandem quieuisse: liberamq; fuisse tot, ac tam crebris mutationibus, postquam naturã suam consecuta sit, & in eum locum, statumq; uenerit, vt commode illic manere posset: quamuis autem suam veramq; formam iam consecuta esset, tamen cum adhuc tenuis impolitaq; foret, desiderari in ea videbantur, quæ dignitatem ipsi adportarent: & ampliorem vndiq; honestioremq; eam redderent. ostendit igitur qui primi huic rei incubuerint, & quid ei ornamenti studio suo attulerint. Primum autem narrat Aeschylum primum numerum histrionum auxisse, & cum vnus antea tantum histrio foret, qui vnà cum choro tragœdiam perageret, ad duos ipsos adduxisse. Quæ verba cum videantur significare priscos tragicos vno tantũ histrione contentos fuisse qui munus omne fabulæ cũ choro substineret: Aeschylum autem alterum addidisse: vtiq; solitum duobus histrionibus omni in fabula, hoc nullo modo verum est: in cunctis enim Aeschyli tragœdijs, quæ extant, plures duabus personæ reperiuntur. Quare putandum potius ipsum intellexisse ausum Aeschylum duos histriones eodem tempore in scenam inducere, cum priores, quamuis & ipsi conficerent fabulas ex pluribus histrionibus, non inducerent tamen ipsos inter se sermonem instituentes, sed seorum exponentes, quod ipsis videretur: vel cum choro potius, qui illis tẽporibus in fabulis plus iusta parte habebat, loquentes. Libet etiam breuiter commemorare, quod hic traditur de numero, temporeq; histrionum ab auctore, idem etiam referri à Laërtio in vita Platonis, cum simili hoc,

quomodo

quomodo philoſophiæ partes auctæ ſint, à quibuſq; ſtudium illud fuerit exornatũ, oſtendere vellet. Primum igitur exponit, quid in tragœdia olim factum ſit: narratq; primis ipſius temporibus, chorum totam fabulam peragere ſolitũ. poſtea verò Theſpin, cuius, vt inuentoris huius poematis, meminit Horatius, vnum hiſtrionem inuenisſe, vt chorus requieſcere, reſpirareq; poſſet: ſecundum verò Aeſchylum: tertium autem Sophoclem: pergitq;, quod primo ille in animo habuit, mõſtrare, idem etiam philoſophiæ vſu veniſſe. Idem igitur ille, quod hic Ariſtoteles, de tragœdia narrat: docetq; præterea quis extiterit ille, qui vnum illum, quo via primò fuit, adiuncto choro, hiſtrionem ipſi adportarit: quod reticuit hoc loco noſter magiſter. Addit auctor Aeſchylum etiam partes chori minuiſſe, cum antiquiores tragici maiorem partem fabulæ fingerent à choro peragi. & ſanè ſuperat etiam in hac re Aeſchylus inferiores tragicos, quamuis ſuperiores emendarit: neque enim arbitror hic Ariſtotelem dicere Aeſchylum minuiſſe numerum perſonarum, ex quibus chorus conſtabat, vt interpretes acceperunt. Nam quod ille inquit, τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, videtur potius, hoc quod docui, valere: dubitariq; non poteſt, quin id, quod protuli de chori munere apud veteres, verum ſit, quod magnum ſcilicet illud foret, & puſillam partem fabulæ, in qua ſe excercerent, hiſtrionibus relinqueret: nam Ariſtoteles præterea hoc manifeſto teſtatur in ſegmento illo problematum, quo complexus eſt quæſtiones cunctas, quæ ad harmoniam facerent: cum enim quæſtio eſſet, cur Phrynicus, priſcus tragicus, melicus potius poeta, quam tragicus haberetur, docet hoc factum, quia ipſius ætate cantus in tragœdiis multo plures erant, quàm verſus pronuntiati ab hiſtrionibus. Animaduertendum autem cum vitium in hac re ſuperiorum emendarit Aeſchylus, ne ita quidem ipſum maledicta aduerſariorum ſubterfugere potuiſſe: hoc enim ipſum obiicit ei Euripides apud Ariſtophanem: amborum enim horum concertationem apud inferos initã ſedulo faceti ſſimus hic poeta expreſſit. inquit igitur ipſum accuſans Euripides. ὁ δὲ χορὸς γ᾽ ἤρειδεν ὁρμαθοὺς ἂν μελῶν ἐφεξῆς τέτταρας ξυνεχῶς ἄν. οἱ δ᾽ ἐσίγων. Videtur igitur culpam ſuperiorum tragicorum in Aeſchylum deriuaſſe Euripides, vel potius, cum optimus auctor tradat ipſum partes chori minuiſſe, non vendicat ipſum omnino à vitio in hac re: quamuis enim correxerit in hoc antiquiores, potuit tamen adhuc leuiter illi culpæ hærere, cum inferiores magis inde ſe remonerint. Quod etiam adiungit. Et orationem, quæ prima concertaret, comparauit: ſic enim expreſſa ui ſingulorum verborum, in re non omnino certa vertendum putaui: non valde planum eſt, nec conſtat ſignificare ne voluerit hiſtrionem primarum partium, an prologum. Primarum autem partium hiſtrionem veteres vocare ſoliti ſunt, qui maiorem potioremq; fabulæ partem ſuſtineret. quod hic accommodatum non videtur: neque enim quæ primæ in ſcenam veniunt, maius quam reliquæ eiuſdem fabulæ perſonæ onus neceſſario ſuſtinent. accipere autem prologum illa voce difficultatem etiam in ſe habet: non enim Aeſchylus, ſed Euripides inſtituit, vt quæ prima in ſcenã perſona veniret, argumentum fabulæ exponeret. An ſuperiores quoq; tragici hoc plerunque faciebant, vt argumẽtum fabulæ non longè à principio ipſius aperirent. nec omnino neceſſe eſt accipere illis verbis hoc initio ſtatim tragœdiæ fieri debere: ſed πρωταγωνιστικὸς λόγος intelligi poteſt prologus, in propinqua etiam ſede collocatus: ille nanque ita quoque primus ad pugnam deſcendit, quia antequàm partes vllæ fabulæ ponderis alicuius agantur, munere ſuo fungitur. ἀγωνισταὶ autem cum vocentur hiſtriones, quod quaſi concertent inter ſe de laude: ſtudeantq; ſuperare aduerſarios: ſiue omnibus viribus contendant exprimere perſonam, quam agunt: πρωταγωνισταί, innẽto nomine non ſolum qui primum locum in his tenent, ſed qui primi in ſcenam deſcendunt, uidentur appellati. vt autem facilius aliquis perdiſcat veritatem huius rei, oportet animo cogitare tragœdiam, formam ſanè ſuam iam adeptam: tenuem tamen illam, & gracilem: vt intelligi ſcilicet poſſit tragœdia eſſe, ſed careat penè omni ſuco ac ſanguine. primũ autem vnum tantum hiſtrionem aliquid agentem in ſcena habeat, deinde magna ex parte à choro peractam, & non ſingulas ipſius partes ab actoribus ipſis expreſſas. Quadrat igitur magis, vt exilitas illius & inperfectio intelligatur, accipere ipſam deſtitutam tunc fuiſſe hoc bono, nec habuiſſe adhuc, quod valde vtile eſt ad animum ſpectatorum illuminandum, & omnem caligi-

nem ex ea fabula disturbandam, quàm histrionem primarum partium eò adportatum non fuisse: prætterquam quòd in omni fabula, tenui etiam & subtili, in qua numerus aliquis actorum sit, videtur aliquis esse debere, qui ceteris antecedat, & maiorem partem illarum rerum, quàm ceteri, sustineat. nam παρεσκεύασεν verbum, quo ipse vsus est, videtur huic rei ostendendæ valde accommodatum, vt scilicet dixerit Aeschylum primum hanc rationem cõfecisse, & ingenio suo molitum esse, quæ aditum patefacerent spectatoribus ad factum illud facilius percipiendum. Cum autem multis locis hoc verbum in hoc ipso libro vsurparit, in iiij. etiam πολιτικῶν inquit. οὐδὲν ἧττον τῷ παιδοτρίβῃ καὶ γυμναστικῷ παρασκευάσαι ταύτην τὴν δύναμιν. cum verò Aristoteles commemorauerit iam quid cõmodi attulerit Aeschylus tragœdiæ: nec alij etiam & Græci & Latini scriptores cessauerint ostendere, quibus rebus idem auxerit poëma hoc ipsum, quod colebat, notum est Horatium tribuere illi inuentionem personæ & pallę: eundemq; tradere instrauisse pulpita modicis tignis: docuisseq; ipsam magnum loqui, & niti cothurno. Athenæus autem in epitome primi libri tradit eum non solum stolam, plenam amplitudinis ac dignitatis vestem, inuenisse, sed multas etiam figuras saltationum iis, qui chorum exercent, ostendisse, citatis etiam testibus antiquis poetis, qui id confirmarent: in quo animaduertendum est, quam ipse στολὴν vocat, Horatium appellare pallam: nam quod epitheto à Latino poëta significatur, idem etiam testatus est duobus verbis, amplitudinem, inquam, & honestatem eius vestimenti: inquit enim Αἰσχύλος δὲ οὐ μόνον ἐξεῦρε τὴν τῆς στολῆς εὐπρέπειαν, καὶ σεμνότητα: & quæ sequuntur: cetera autem non eadem ambo appellant. Sed nec Aristoteles quoque tetigit quæ ab Horatio inuentioni Aeschyli assignantur. nam quod infra narrat ipse Sophoclem inuenisse σκηνογραφίαν, non idem est, atque illud, quod tertio loco nominauit Horatius: narrat enim Latinus poëta Aeschylum primum scenam ædificasse, & eam quidem rudem atque è simplici materia construxisse: contra autem accuratus verusq;. præceptor huius artis, Sophoclem affirmat ornatum splendoremq; illi attulisse. Sed ordine ea, quæ ab Aristotele Sophocli tribuuntur, videamus. primum enim docet ipsum numerum histrionum auxisse: cumq; duo inter se loquentes induxisset Aeschylus, hunc tertium addidisse affirmat, vt ausus sit in fabulis tres inter se de aliqua re disputantes personas inducere: nec metuerit ne sermo illorum confusus ad aures spectatorum perueniret. quo tradito adiungit id, de quo iam disserui, eundem etiam ornatum picturamq; scenæ excogitasse. nam verbum iunctum, quo vtitur, compositum est è verbo rem ipsam, quæ aucta amplificataq; est, significante, & ex altero, quod pictoris artificium refert. Animaduertendum autem initio huius partis Aristotelem secutum elegantiam Attici sermonis, dixisse μεταβολὰς μεταβαλοῦσα: eorum enim proprium fuit ita loqui, vt multis exemplis aliorum scriptorum facile comprobari posset. Sed illis nunc relictis, ipse in xviij. segmento problematum eadem verba eodem modo continuauit. ait enim μεταβάλλειν γὰρ πολλὰς μεταβολὰς ῥᾷον ἑνὶ ἢ τοῖς πολλοῖς: & Plato, qui docere volens desperandum non omnino esse, quin ad frugem redituri aliquando sint adolescentes improbi, inquit: τὰ γὰρ τῶν νέων ἤθη πολλὰς μεταβολὰς ἐν τῷ βίῳ μεταβάλλειν ἱκανὰ πέφυκεν. Paulo post etiam πλῆθος vocat, quod plerunque numerum magnum rerum significat, cum simpliciter numerum ostendere vellet: neque enim veræ multitudo in tam paucis histrionibus intelligi potest: eodem pacto paulo post vsus est eodem verbo, quum auctum quoq; esse numerum episodiorum traderet.

Ἔτι δὲ τὸ μέγεθος ἐκ μικρῶν μύθων, καὶ λέξεως γελοίας, διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταβαλεῖν, ὀψὲ ἀπεσεμνώθη.

Adhuc autem magnitudo ex paruis fabulis & locutione ridicula, quia ex satyrico mutata est, serò granditatem honestatemq; suam nacta est.

Qui vertit in Latinum hũc librum, ciuis meus, hic lapsus est, vt nullo negotio intelligi potest: μέγεθος enim nominandi casus est, pendetq; à verbo, quod in extremo positum est, ἀπεσεμνώθη; quod sanè verbum nullo modo valet quieuit, vt ipse reddidit,

dit, sed suam propriamq; dignitatem est consecuta, vt magnitudo intelligatur: quæ notio est superioris Græci nominis. neque etiam duo hic præcipiuntur ab auctore, sed vnum tantum exponitur: cuius tamen, vt facilius credatur, accuratè rationes redduntur: cum enim supra docuisset non pauca, quæ tragœdiæ speciem, amplitudinemq; attulerunt paulatim, variisq; temporibus adportata illi fuisse: neque enim simul, neque ab vno ingenio cuncta excogitata sunt, adiungit nunc magnitudinem fabulæ eodem pacto sero, & multo tempore post, quàm illa in lucem prodiisset, ad suã dignitatem peruenisse. significare autem volens ipsam prius sua iustaq; magnitudine caruisse, atque hac parte magnopere laborasse, adiungit ex paruis fabulis, id est cum primis ipsius temporibus pusillum quasi corpus fabulę haberent: locutioq; itidem earum, tenuis & ridicula esset. quod constituere volens: prima scilicet sui origine tragœdiam humili abiectaq; oratione vsam fuisse, docet id mirum videri non debere, quia cum transijt in tragœdiam: formaq; illius immutata est, non profecta est è grandi aliqua specie, sed ex satyrico genere poëmatis discessit, quod lasciuum ac petulans est, vt conueniret ipsi mirifice dictio illa plebeia, licentiæq; plena. retinuit autem multum illius locutionis cum iam naturã vertisset: neque subito, quod omnium rerum proprium est, vt non facile veteres ritus exuant, locutionem variare potuit, aptamq; sibi adsumere. Hic (nisi fallor) verus suusq; sensus est huius loci: neque enim existimandum est, verba hic ab auctore fieri de exclusione satyrorum, quos hoc loco nõ ostendit insertos vnquam fuisse in tragœdiam. Idem autem, quod hic de magnitudine & quasi corpore fabularum commemorat Aristoteles, tradidit etiam in iij. libro rhetorices de locutione ornata & propria eius studij, illi arti euenisse, affirmans ipsam sero in lucem prodiisse: valde enim similis ille locus huic est, verba eius hæc sunt ἐπεὶ καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν ὀψὲ προῆλθε.

Τό, τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο: τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρῳ ἐχρῶντο, διὰ τὸ σατυρικὴν καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποίησιν. λέξεως δὲ γενομένης, αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρε: μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖον ἐστί. σημεῖον δὲ τούτου: πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους: ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις, καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας.

Metrumq; è tetrametro iambicum natum est: primum enim tetrametro vtebantur: quia satyrica & multum retinens saltatoriæ artis erat tunc hæc poesis. Locutione autem nata, ipsa natura suum propriumq; metrum repperit: maxime enim è numero omnium metrorum iambicum aptum locutioni est. signum autem huius rei est: plurimos nanque senarios iambicos edimus in sermonibus, quos inter nos habemus: hexametros verò, raro, & tunc solum, cum eximus ex modulatione apta familiari orationi.

Cum multa, quæ tragœdiæ adportata erant iam docuisset, mirifice dignitati eius, granditatiq; conuenientia, in quibus erat etiam grãditas amplitudoq; orationis: qui enim primi aggressi erant tragœdiam pangere, ridicula tenuiq; locutione vsi fuerant, adiungit nunc ipsis versum etiam ei accommodatum inuentum fuisse, cum primis ipsius temporibus, parum idoneo, ac nullo modo apto grauitati ipsius metro tragœdia vsa foret. Versum igitur senarium iambicum probatum fuisse dicit: docens simul, ut supra fecit, ex quo principio profectus ille sit: tetrametrũ enim in vsu priorum illorum, rudium tragicorum, fuisse affirmat: cuius vitio cognito, iambicum pro illo receptum esse tradit. Quia autem non omnino stulti fuisse existimandi sunt prisci illi, qui tetrametrum vsurparent: præsertim cum antiquis temporibus iidem ferè poëtæ ac musici forent, vt non debuerint in tam turpi errore volutari, docet id eos non sine causa fecisse: vsosq; fuisse illo metro, quia poësis eorum: tragœdiaq; illa rudis, satyrica erat: multumq; retinebat eius studij, quod in saltationibus occupatum

est.hoc

est hoc enim valere arbitror, quod inquit. ὀρχηστικωτέραν fuisse poësim illorum: neque enim vt satyricam, ita ὀρχηστικὴν ipsam fuisse tradit: sed aliquantulum illius diuersi studij retinuisse, procliuemq; ad rationem artemq; saltandi extitisse: illi autem conuenit mirifice mobilis ille versus. Non igitur ipsi peccabant in genere versus: sed nondum tragœdia formam speciemq; suam nacta fuerat: cui postea formæ inuentæ, nullo modo ipsi aptum fuit mobile id, & saltatorium metrum; sed aptum ei, repudiato illo, præbitum, id est iambicum. quomodo etiam hoc ipsum inuentum sit, docet, affirmâs postquàm locutio apta tragœdiæ comparata est, nullum negotium fuisse metrum itidem ipsi accommodatum inuenire: ipsam enim naturam sua vi suum propriumq; metrum inuenisse; quomodo autẽ hoc fieri potuerit, vt quasi sua sponte hoc in lucem prodierit, nec oportuerit quempiam in hoc magnopere laborare, declarat dicens. Maxime enim è numero metrorum omnium iambicum est aptum locutioni: hoc enim valet illum esse λεκτικόν. quo vocabulo vtitur. Cicero etiam existimari potest hoc verbum exprimere voluisse, cum inquit in oratore de iambico, simillimum illud esse orationi. Ratione etiam aliqua confirmare hoc volens, argumétatur à signo, id est causam huius rei non quærit, sed ostendens id quod consequitur, illo, tanquam nota quadam, probat verum esse, quod præcepit: ope enim notarum aliquarum veritas sæpe occultarum rerum origoq; intelligitur. Signum igitur & argumentum huius rei esse inquit: plurimos nos iambicos versus proferre imprudenter in congressibus, & cum loquimur inter nos familiariter: hexametros vero rarò, ac tunc solum, cum excedimus ex harmonia structuraq; verborum, apta communi locutioni; ac fingimus deniq; orationem grandiorem. quam ferat sermo familiaris. naturæ autem instinctu homines in dicendo sæpe edere versus iambos ita apertum est & auctoritatibus summorum doctorum & exemplis etiam oratorum, vt dubitari de eo non debeat. Hexametros vero aliquandò etiam excidere ipsis inuitis, dubium non est: ita tamen vt grandiloquus ille sonus facilius animaduertatur. Cicero igitur in epistola quadam ad Atticum cum effudisset non hexametrum solum, sed eius generis hexametrum, qui spondeum pedem in quinta sede habent, statim cognouit, quid commisisset, addiditq; Hunc σπονδειάζοντα, si cui voles τῶν νεωτέρων, pro tuo vendito. Præterea Socrates in Phædro in extrema vituperatione amoris, cum simili vitium illius rei ostendere vellet, dixit heroico numero. ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ᾽, ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί; idemq; postea, cum à Phædro impulsus esset, vt contrarium laudaret, initio orationis suæ se purgans, significauit editum à se versum illum, concitatiore facto: vt non sine causa timere debeat, si laudare cœperit, ne magis è finibus exeat. ἁρμονίας hoc loco non arbitror cantum significare: neque enim in colloquiis, sermonibusq; familiaribus canimus; sed tamen, quia modum quendam vocis, sonumq; sermo omnis habet, qui modus variari potest: & intenditur enim vox & remittitur, tunc, inquit, accidere posse vt in hexametros versus incidamus, cum egredimur modum illum orationis, qui est aptus cotidianæ locutioni; grandioreq; sono vtimur: tunc enim magniloquentia illa secum trahit numerum eum, cogitq; nos imprudentes & inuitos in dicendo versus hos edere.

Ἔτι δὲ ἐπεισοδίων πλήθη, καὶ τὰ ἄλλα ὡς ἕκαστα κοσμηθῆναι λέγεται. περὶ μὲν οὖν τούτων τοσαῦτα ἔστω ἡμῖν εἰρημένα· πολὺ γὰρ ἂν ἴσως ἔργον εἴη διεξιέναι καθέκαστον.

Adhuc autem episodiorum multitudines, & cetera vt singula ornata fuisse dicuntur. De his quidem igitur tot à nobis dicta sint: multum enim fortasse opus esset singillatim percensere.

Cum studio recentiorum, accommodatius tragœdiæ metrum inuentum esse dixisset, duce præcipue natura, quorum opera alia etiam non nulla, quæ pertinebant ad ipsius dignitatem inuenta docuerat, addit nunc eorundem cura, cum pauca prius episodia in fabulas includi solita essent, vel vnum potius aut alterum in vnam fabulam,

Iam, numerum episodiorum auctum fuisse: quæ res multum valuit ad tragœdiæ corpus augendum, cultumq; ei ac splendorem afferendum: antea nanque fabulæ minores & exiliores erant. Non tamen arbitror numerum eorum certum & definitum vnquam fuisse, sed ipsa aut plura, aut pauciora, vt aut ipsa breuia longaue erant, aut argumentum ipsum fabulæ, itidem pusillum aut magnum. Cum autem plura adhuc diligentia & studio iuniorum tragicorum conformata & emendata esse sciret, ne multus in illis enumerandis; eorumq; accessione explicanda foret, cõmuniter nunc tradit eodem pacto singulas partes tragœdiæ amplificatas & exornatas ab illis fuisse dici: hoc enim manifesto valet, quod inquit κοσμηθῆναι λέγεται. quod verbum κοσμηθῆναι respondet (vt opinor) superiori illi ἐπισυνεώθη. nam hinc quoque percipitur, quod eo loco admonui, supra in verbis auctoris illud, ἡ μὲν δὲ nominandi casu positum esse. His autem hoc pacto explicatis, ostendere volens à se affatim declaratam esse pro tempore tragœdiæ originem, amplificationemq;, concludit hanc disputationem, dicens ea, quæ iam tradita a se sunt, satis habenda; si quis enim omnia accurate recensere vellet, nimis magnum laborem susciperet; ad eiusq; exitum non facile perueniret. Eodem autem penè pacto locutus est in j. libro de moribus ad Nicomachum: quum enim significare vellet non posse omnia comprehendi oratione, quæ statum præclarum vitæ alicuius aut ornarent, aut violarent, si contingant iis, qui ex sanguine ipsius orti sunt, aut amicis: quia illa & multa sunt, & magnopere inter se discrepantia: nec non quia hæc magis attingunt illos: hæc verò minus, inquit. καθ' ἕκαστον μὲν διαιρεῖν, μακρὸν καὶ ἀπέραντον φαίνεται, καθόλου δὲ λεχθὲν καὶ τύπος, τάχ' ἂν ἱκανῶς ἔχοι.

Ἡ δὲ κωμῳδία ἐστὶν, ὥσπερ εἴπομεν, μίμησις φαυλοτέρων μὲν, οὐ μέντοι κατὰ πᾶσαν κακίαν, ἀλλὰ τοῦ αἰσχροῦ ἐστι τὸ γελοῖον μόριον: τὸ γὰρ γελοῖον ἐστι ἁμάρτημά τι, καὶ αἶσχος ἀνώδυνον, καὶ οὐ φθαρτικόν. οἷον εὐθὺς τὸ γελοῖον πρόσωπον αἰσχρόν τι, καὶ διεστραμμένον ἄνευ ὀδύνης.

Comœdia autem est, vt diximus, imitatio deteriorum quidem: non tamen in omni vitij genere: sed ridiculum turpis est pars: ridiculum enim est peccatum quoddam & turpitudo sine dolore, & quæ non interimat: ceu statim ridicula facies, quæ turpis est ac distorta sine dolore.

Cum supra communiter non nihil disseruisset de tragœdia, atque comœdia: reliquaq; statim comœdia, tragœdiæ progressum breui explicasset, redit nunc ad comœdiam: eamq; quod commune ipsi est, cum tragœdia atque omni parte poësis, imitationem esse dicit; testatur enim se hoc antea protulisse; imitationem inquam esse comœdiam: fecit autem id statim post propositum suum explanatum: cum multis enumeratis, omnes poësis, vt præter eas etiam non nullas artes imitationes esse dixit. ilico autem discrimen posuit inter ipsam ac tragœdiam: cum enim meliorum imitationem esse dixisset tragœdiam: comœdiam contra peiorum imitationem esse tradit: verum quia multis modis mali esse possunt mortales, statim declarat quibus culpis affines intelligat eos, quos materiam esse comędiæ ostenderat: neque enim in omni genere vitiorum volutatos aptas esse personas fingẽdis comędijs affirmat; sed obnoxios potius quibusdam erratis ac lapsibus, quàm grauibus peccatis ac sceleribus contaminatos, idoneos huic studio esse existimat. Nam quamuis ipse comędiam esse dixerit imitationem φαυλοτέρων; nec certò ea voce teneatur personas ne, an res intellexerit; præterea; infra, de tragedia differens, affirmarit illam esse imitationem non hominum sed actionis, arbitror tamen homines hic accipi debere: ambo enim hæc genera fabularum, cum propositum habeant facta quædam imitari, homines etiam imitantur: ab illis enim ipsa prodeunt: nec existerent actiones, nisi essent qui agerent. iocos verò, & res quæ risum moueant, esse materiam comędiæ indicauit etiam Plato, atque id quidem satis lepide, quo loco in sympofio facetissimam personam loquentem inducit: hæc enim apud eum pronuntiat Aristophanes quũ de fine

de fine orationis suæ, quam habiturus & ipse esset. sollicitus foret: verereturq́;, ne despicerentur, & exploderentur, quæ diceret: inquit igitur, ὡς ἐγὼ φοβοῦμαι περὶ τῶν μελλόντων ῥηθήσεσθαι, οὔ τι μὴ γελοῖα εἴπω: τοῦτο μὲν γὰρ ἂν κέρδος εἴη καὶ τῆς ἡμετέρας μούσης ἐπιχώριον: ἀλλὰ μὴ καταγέλαστα. Cum igitur perspicuũ sit amplexari comœdiam res ridiculas, vtitur hoc tanquàm medio quodam ad significandum cuiusmodi homines intelligat deterioris notæ: ridiculum enim inquit, id est res risui excitando apta, est quædam pars turpitudinis: quamuis enim αἰσχρὸν valeat id, quod turpitudinem in se habeat, significat tamen hic turpitudinem ipsam, nisi quis ita accipiat, vt dixerit ridiculum esse vnam è rebus turpibus. probare autem hoc volens, definit ridiculum: euoluitq́; quid in hoc nomine inclusum sit. Ridiculum enim inquit, est peccatũ quoddam: cum scilicet errati aliquid in aliqua re commissum est. ἁμάρτημα enim est, cum in aliquo facto labimur: depulsiq́; à vero, id quod deterius est, nacti sumus, vt ipse docet in problematum segmento xviij. qui inquit. ἁμαρτία δ' ἐστὶ τοῦ χείρονος πρᾶξις. Adiungit autem nunc, rei magis explanandæ causa, in ridiculi definitione. Et turpitudo, quæ dolorem non gignit: nec vim habet perdendi: eum scilicet, cuius animo, corpori ve hæsit. Constituere autem definitionem hanc volens: verumq́; id esse probare, vtitur exemplo. Et veluti (inquit) vt vtamur re parata, & quæ in prõptu est: hãc enim vim hoc loco habere arbitror illud εὐθὺ, ridicula facies est, quæ in se maculam aliquam magnam, ac turpitudinem habet: & quæ deniq́; distorta est, ac deprauata, sine dolore tamen, cruciatu ve vllo: atque ita etiam, vt vim id malum nullo modo habeat perdendi: si nanque ea res, quæ faciem partem ve aliquam corporis deformat, dolorem ipsi inureret: aut hominẽ ad interitum perduceret, non rideremus: durũ enim nimis, & inhumanũ est, aliorum pœna vexationeq́; corporis lætari. Addidit autem cum ostendisset oportere id malum dolore vacare: non debere etiam illud è genere eorum esse, quæ interimunt, quia non nulla sunt, quæ ad mortẽ perducunt sine dolore: quòd nisi aliqua huiuscemodi non reperirentur, nõ necesse fuisset hoc adiungere: si enim quę minus malum gignunt, non sunt apta materia ad risum, multo minus sunt, quæ maius creant.

Αἱ μὲν οὖν τῆς τραγῳδίας μεταβάσεις, καὶ δι' ὧν ἐγένοντο, οὐ λελήθασιν: ἡ δὲ κωμῳδία, διὰ τὸ μὴ σπουδάζεσθαι ἐξ ἀρχῆς, ἔλαθεν: καὶ γὰρ χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν: ἀλλ' ἐθελονταὶ ἦσαν. ἤδη δὲ σχήματά τινα αὐτῆς ἐχούσης, οἱ λεγόμενοι αὐτῆς ποιηταὶ μνημονεύονται, τίς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν, ἢ προλόγους, ἢ πλήθη ὑποκριτῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἠγνόηται.

Tragœdiæ quidem igitur migrationes, & per quos extitere, non fefellerunt. Comœdia vero, quia initio nullũ studium in ea positũ est, fefellit: etenim chorũ comœdorum sero magistratus dedit: sed voluntarij erant. Cum autem ipsa iam figuras quasdam haberet, qui feruntur ipsius poetæ memorantur. Quis autem personas assignauit, aut prologos, aut multitudinem histrionum, & reliqua huiuscemodi, ignoratur.

Cum iam comœdiam definisset: ac si quid in definitione ipsa difficultatem aliquã haberet, explicasset, ostendit se eundem ordinem, quem in tragœdia fecerat, in hac secuturum fuisse: vt ostẽderet scilicet quorum opera illa aucta & exculta fuit: cum tamen id magna ex parte fieri nequeat, ne quis id miretur, causam huius rei affert, hoc vero præstitisse Aristotelem in eo, quod potuit: ac diligenter inuestigasse, qui aliquid commodi aut ornatus attulerint tragœdiæ, declarat idem effecturũ ipsum fuisse in comœdia tradenda, si res ipsa passa esset: vnde repetit copiam huius rei efficiendæ, quam nactus est, in tragœdiæ euolutione, dicens tragœdiæ progressus: quorumq́; opera facti sunt. non obscuros abditosq́;, sed animaduersos notatosq́; fuisse. Non sine causa autem vtrunque tetigit: tragœdiam scilicet non in vno statu semper mansisse sed

fiffe, fed immutatam effe & vlterius proceffiffe. & præterea cognitum effe quorum ftudio ac diligentia illa melior facta fuiffet, ac dignitatis aliquid acquifiuiffet: potuerunt enim intelligi gradus ipfius, & quafi proceffus: à quibus tamē illa adiuta & expolita foret, ignorari. idem autem in comœdia non vfu ueniffe oftendere volens, nō partitur res illas, fed illam ipfam inquit fefelliffe, rationem fimul reddens cur id factum fit. inquit enim διὰ τὸ μὴ σπουδάζεσθαι ἐξ ἀρχῆς, id eft, vt ego interpretor, quia initio non magno in pretio fuit, nec honorem aliquem hoc ftudium habuit. hoc autem ei contigit ob humilitatem huius poëmatis: defpecta enim primo eft. Quare non fua aliquid homines intereffe putabant, quid in ea fieret: nec mutationes ipfius attendebant: vt in tragœdia, honeftiore poëmate, & quod omnium ora in fe conuertiffet fecerant. Probare vero volens Ariftoteles, diu ipfam neminem fui valde ftudiofum habuiffe, & qui diligentiam adhiberet in ea expolienda, docet rem magni momēti ad eam exornandam fero adportatam ipfi fuiffe, id eft chorum: non quia chorus omninò ei deeffet: quin contrà verifimile eft prolixiores potius quàm oporteret cantus chori in ipfa, vt in tragœdia, ea tempeftate extitiffe: fed quia ex delectis hominibus, illiq; muneri egregiè fuftinendo aptis, ille non conftaret: quiq; magna cura & ftudio doctorum, vt poftea fieri cœptum eft, erudirentur. chorum enim inquit comœdorum ferò magiftratus dedit: antea nanque quidam fponte fua, voluntateq; ducti hoc faciebant, id eft munus chori obibant: ac partes earum perfonarum, quæ canere illic deberent, fuftinebant: quæ autem publicis confilijs in ciuitate fiunt, multo meliora iis effe confueuerunt, quæ temerè & ex libidine hominum geruntur. Moris verò huius: & quòd fabulas poëtarum ita magiftratus Athenis ornare folitus effet, meminit Plato & in extremo ij. libro de rep. & in vij. de legibus: cum enim priore loco pofuiffet Aefchyli carmen, in quo Thetis perfidiæ infimulat Apollinem, grauiterq; eum accufat, fignificare volens doctiffimus vir fententiam eam, vt detrimētofam vitæ hominum, inftitutisq; eius ciuitatis, quam fingebat magnopere repugnātem, effe exagitandam, inquit. Si quid forte apud aliquem poëtam de diis immortalibus hoc pacto prolatum inueniemus, & ftomachabimur, & chorum ei non dabimus; id eft nulla in re ftudio noftro ftudium illius poëtæ adiuuabimus. verba eius hæc funt. χαλεπανοῦμέν τε καὶ χορὸν οὐ δώσομεν. eodem etiam pacto pofteriore loco, cum de tragicis itidem poëtis ageret, ait. νῦν οὖν ὦ παῖδες μαλακῶν μουσῶν ἔκγονοι ἐπιδείξαντες τοῖς ἄρχουσι πρῶτον τὰς ὑμετέρας παρὰ τὰς ἡμετέρας ᾠδὰς, ἂν μὲν τὰ αὐτά γε, ἢ καὶ βελτίω, τὰ παρ᾽ ὑμῶν φαίνηται λεγόμενα, δώσομεν ὑμῖν χορόν: εἰ δὲ μή, ὦ φίλοι οὐκ ἄν ποτε δυναίμεθα: lufit enim hic lepide politiffimus fcriptor, vt cōfueuit, inftitutis eius ciuitatis, in qua natus erat, ad eam, quā legibus ornabat, translatis. ὁ ἄρχων valet hic, magiftratus: non tamen fummus, vt opinor; fed qui ludis fcenicis præpofitus effet, cuiufmodi fermè Romæ erant ædiles. Vt autem archontem δοῦναι χορὸν dicere folebāt, cum magiftratus, probatis ingeniis argumentisq; aliquorum poëtarum, hoc pacto adiuuabat eorum opus, ita contra αἰτεῖν χορὸν aliquem aiebant: poëtæ enim ipfi, videntes hanc rem fibi honori futuram, fedulo chorum ab ipfo petebant, iidemq; cū digni exiftimati forent eo præmio: ipfumq; à magiftratu, cuius curæ hoc erat, obtinuiffent, dicebantur ἔχειν χορόν. colligitur hoc ex pluribus locis Cratini veteris comici, qui leguntur apud Athenæum in xiiij. libro: cum enim antea meminiffet cuiufdam Hegefippi, teneri poëtæ & qui lufus quofdam fcripferat, in aliis non nullis poëtis, qui ipfum exagitauerāt, docet eum à Cratino quoque fæpe notatum fuiffe. primo autem tantum in teftimonio ipfius nomen Hegefippi legitur: in duobus vero, quæ ftatim confequuntur, ille nomine appellatus non eft. fed (nifi fallor) defcriptus. vt Cleomachi, peffimi poëtæ, ftudiofus aut doctor. in his igitur poftremis locis mentio huius inftituti facta eft. eorum prior è fabula bucolis. hic eft: ὃς οὐκ ἔδωκ᾽ αἰτοῦντι Σοφοκλεῖ χορόν: τῷ Κλεομάχου δ᾽, ὃν οὐκ ἂν ἠξίουν ἐγὼ ἐμοὶ διδάσκειν, οὐδ᾽ ἂν εἰς Ἀδώνια. Videtur igitur illum ipfum Hegefippum infimulare qui cùm forte tunc archon effet, in eo facto improbe fe gefferat, ac gratiam potius, quàm veritatem fecutus erat. pofterior vero locus eft, è fabula cuius index erat ὧραι. χαιρέτω δὲ καὶ τραγῳδικὸς ὁ Κλεομάχου διδάσκαλος μετὰ τῶν παρατιλτριῶν, ἔχων χορὸν λυδιστὶ τιλλουσῶν μέλη, πονηρ. nam eundem, quē primo appellarat, ambobus his quoque locis accipi debere, intelligitur, quia pòft, auctoritate alius fcriptoris, addit ipfum

etiam vita & moribus inquinatum fuisse, ipsum igitur, qui supra scilicet nomine vocatus est: ille auté Hegesippus fuit, ἐθελονταὶ vero in omni re vocatos esse, qui sponte sua curam illam suscipiebant & non delecti erant, legibus ve coacti, planum est. sed tamen quid nocet hoc quoque exemplis optimorum scriptorum confirmare? Lysias igitur in oratione, cuius est index φιλονεικίας ἀπολογία, inquit, ἔτος δὲ, οὐδὲν πρότερον κεκτημένος, ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ ἐθελοντὴς ὑπέστη ταύτην τὴν λειτουργίαν. & Demosthenes contra Midiam. παρελθὼν ὑπεσχόμην ἐγὼ χορηγήσειν ἐθελοντής. Duxisse vero Aristotelem hic argumentum à signo: probareq; voluisse comœdiam diu iacuisse, quia quod valuit multum ad ipsam excolendam sero illa obtinuit, intelligitur etiam hoc pacto: in iij. enim quoque libro rhetoricæ, cum ostendere vellet caruisse vsque ad id tempus artem dicendi hypocritica, argumentatur eodem pacto; inquitq; in studium poetarum, cuius illa magis propria videtur, sero ipsam venisse. quare mirari non oportere si ad oratores adhuc non penetrauit. verba ipsius sunt, valde his similia: &, quantũ res patitur, eadem. καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν· ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τὰς τραγῳδίας οἱ ποιηταί. Vt enim illic inquit poetas fungi solitos munere histrionum, ita hic personas, quæ seruiebant choro, voluntarias extitisse, & in eo opere nullo modo instructas & exercitatas fuisse. Adiungit Aristoteles, quod eodé pertinet, id est valet ad ostendendum cuncta in ipsa prius obscura fuisse, poetas eos comœdiæ, qui nominantur, longe ab initio ipsius extitisse: ac tunc deniq; vixisse, cum ipsa non penitus rudis & inchoata foret, sed iam figuras aliquas haberet. σχῆμα enim significare hic puto formam speciemq; aliquam comœdiæ: quæ tamen forma, quia adhuc certa stabilisq; non foret, sed variaretur non nihil, ideo arbitror Aristotelem multitudinis numero dixisse σχήματα: prius enim non poterat comœdia verè dici σχῆμα habere, quia nimis tenuis & imperfecta erat: nec speciem vllam comœdiæ in se habebat. Occurrit igitur hoc pacto illis, qui dicere possent mirum sibi videri, quod dixerat, auctores comicarum mutationum ignorari. cum multorum nomina, qui ei studio incubuerunt, nota sint: refellens enim ipsos inquit, poetas eos, quos intelligunt, ea ætate fuisse, qua iam certam aliquam sedem, ac formam comœdia habuisset: quare non posse inde cognosci, qui fuerint illi, qui in eum ipsum statum eam perduxissent. Sequitur autem, cum iam quod aduersari videbatur, elusisset, qui personam itidem comicam attulerit, aut prologos, aut multitudinem histrionum, huiuscemodiq; alia, ignorari: qui sanè omnes, vt docuit, in tragœdia non latuerint: quamuis in illis appellandis, qui studio suo tragœdiam ornarint, non indicarit personæ inuentorem. cum tamen personæ non minus tragicæ, quàm comicæ forent, contrariæ tamen inter se, ac magnopere diuersæ: illum autem fuisse Aeschylum testimonio Horatij scimus. Nam quod hic prologos secundo loco ponit, videtur intelligere quem supra πρωταγωνιστὴν λόγον appellauit: quod nomen etiam ipsum testatur, vt præpositio πρὸ cum eo nomine, λόγος inquam, coniuncta, idem valeat, quod πρωταγωνιστὰς: oratio enim quæ ante ceteras in scenam venit, est ea quæ prima contendit, & quasi certamen instituit. Primum igitur tanquam rem descripsit: deinde nomine, quo appellata est, ipsam significauit. Quod verò inquit ignorari etiam nomen eius, qui multitudinem histrionum excogitarit, verisimile est, quod in tragœdia vsu venisse docuit, vt primis ipsius temporibus vnus tantum histrio eodem tépore in scena diceret: postea autem duo simul sermonem secum instituerint, idem etiam in comœdia factum sit: Vnde narrat nomen eius obscurum esse, qui plures primus inter se loquentes in scenam induxerit: quod in altero illo poemate præstiterunt Aeschylus & Sophocles ea ratione, qua demonstratum est.

Τὸ δὲ μύθους ποιεῖν, Ἐπίχαρμος, καὶ Φόρμις ἦρξαν. τὸ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς ἐκ Σικελίας ἦλθε. τῶν δὲ Ἀθήνησι Κράτης πρῶτος ἦρξεν, ἀφέμενος τῆς ἰαμβικῆς ἰδέας, καθόλου ποιεῖν λόγους, ἢ μύθους.

Fabulas autem facere Epicharmus, & Phormis incœpere. A principio quidem igitur ex Sicilia, venit. eorum verò, qui Athenis nati sunt, Crates primus

primus cœpit, cum abiecisset formam illam iambicam, in vniuersum facere sermones vel fabulas.

Cum iam tradidisset indicari non posse, qui comœdiæ ornatus non paucos attulissent: narrat nunc extare celebrariq; nomen eorum, qui primi ausi sunt fabulas fingere: ij enim fuere Epicharmus & Phormis. ποιεῖν autem μύθους (vt opinor) valet comminisci res aliquas, vel veras quadam ex parte ita coagmentare, vt idoneum argumẽtum fabulæ sint: μῦθος enim est rerum, quæ factæ fingantur, coagmentatio. Hi igitur principes, vt tradit, fictarum harum, commenticiarumq; rerum componendarum extiterunt, quia (vt opinor) priores adhuc id facere non potuissent: nec ausi essent construere fabulas, & quasi aptum hoc ipsarum corpus conformare: sed facta aliqua tantum disiuncta versibus complecti soliti forent. Nam non sine causa quærat aliquis, cum tradat apertè Epicharmum, & Phormin primos cœpisse fabulas facere, quomodo supra dixerit eos, qui primi appellati sunt comici poetæ, extitisse, cum iam illa formas aliquas nacta esset: quas enim formas habere potuit, si carebat fabula, quæ corpus ipsum comœdiæ est? nam infra quoque inquit sine actione rei alicuius, factoq; manere non posse tragœdiam: idem igitur vsu venire in altero hoc poemate credendum est. An speciem iam aliquam comœdiæ ipsum hoc poema gessisse significauit, quamuis accurate fabulæ coagmentatæ adhuc non essent ingenio poetarum, quia vmbram aliquam huius rei retinebat: ac poetæ ipsi repprerant argumentum satis aptum, & quod aliquantum discederet à superiore forma, maledictis certam aliquam personam vexandi. Nisi credere malumus, Epicharmum ipsnm ac Phormin illos ipsos extitisse, quorum primorum nomina memoriæ mãdata sint: λεγόμενοι enim hoc opinor valere, non qui tunc comici poëtæ vocati sint, cum superiorum nomina obscuritate fuerint deleta. Adiungit antem tanquam corollarium, & quod è superiore sententia manifesto eruatur, è Sicilia primum ipsam profectam: si nanque conceditur primos, Epicharmũ & Phormin fabulas fingere & fabricari cœpisse: negari non potest, quin illa è Sicilia venerit, cum Siculi illi fuerint. Quæri præterea posset, comœdiam ne ex ea terra venisse dicat: an hoc ipsum, quod dixit fingere fabulas: quamuis, si posterius hoc inde fluxisse dicit, cum in eo præcipue maneat comœdia. potest liquido affirmari inde etiam profectam comœdiam: quod certe sequitur ostẽdere videtur ita locum accipiendum esse: narrat enim è numero corum qui Athenis nati sunt, Cratem primum, repudiata forma illa iambica, cœpisse in vniuersum fabricare sermones aut fabulas. de hoc igitur supra quoque, quod vocat facere fabulas, loquebatur. ἰαμβικὴν autem ideam (nisi fallor) vocat rudem illam & inchoatam comœdiam, quæ speciem potius iamborum haberet, quàm comœdiæ: hoc autem, quia singulos homines perstringeret, non genus aliquod ipsorum: cnm tamen, qui ei studio incumberent, putarẽt se scribere comędiam: hoc etiam discriminis inter ipsas fuisse puto. quod forma illa iambica, quam dicit, nihil fictum & commenticium in se habebat: fabulæ autem, fictæ magna ex parte erant.

Ἡ μὲν οὖν ἐποποιία τῇ τραγῳδίᾳ μέχρι μόνου μέτρου μετὰ λόγου μίμησις εἶναι σπουδαίων ἠκολούθησεν. τῷ δὲ τὸ μέτρον ἁπλοῦν ἔχειν καὶ ἀπαγγελίαν εἶναι, ταύτῃ διαφέρουσιν: ἔτι δὲ τῷ μήκει: ἡ μὲν γὰρ ὅτι μάλιστα πειρᾶται ὑπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν: ἡ δὲ ἐποποιία ἀόριστος τῷ χρόνῳ καὶ τούτῳ διαφέρει. καί τοι τὸ πρῶτον ὁμοίως ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦτ' ἐποίουν καὶ ἐν τοῖς ἔπεσι.

Epopœia quidem igitur tragœdiæ comitata est vsque ad hoc solum, quod metrica oratione imitatio est studiosorum virorũ. Quod autem metrum simplex habet, & enarratio est, hac parte inter se discrepant. præterea longitudine: hac nãque quam maxime potest, nititur intra vnum ambitum Solis re-

digi, aut parum variare, epopœia vero indefinita est tempore: & hoc discrepat ab illa: quanquam primis temporibus simili ratione in tragœdijs hoc faciebant, & in epico carmine.

Collatis inter se tragœdia atque comœdia, cum de illis accurate disputasset, & qui vtrunque poëma studio suo adiuuisset, indicasset, quamuis è tenebris eruere non ita potuerit comœdiæ cultores, ut tragœdiæ fecit, ea de causa, quã significauit, nunc con rendit epopœiam cum tragœdia: eodemq; pacto declarat quid commune illis sit, quid alienum ac diuersum. sequi autem primum dicit epopœiam tragœdiam, comitemq; se illi præbere (ita enim de ipsis loquitur, vt si ambæ ex eodẽ loco discessissent simulq; iter facere cœpissent) vsque ad hoc solum, quod ambæ imitatio sunt grauiũ & honestarum personarum: vtunturq; ad imitandum metris, non soluta oratione. antequam autem vlterius progrediar, scrupulum indicare libet, qui mihi molestus diu fuit: inueni enim calamo exaratos libros hic dissentire ab excusis: quod enim in his est μέτρου μετὰ λόγου, passim omnes, quos vidi, scripti habent, μέτρῳ μεγάλῳ: nec tamen plana & expedita hæc lectio est: sed (nisi fallor) varietate sua facit, vt merito hunc locum suspectum habere debeamus: non plana autem, quia non video, quomodo recte vocari possit magnus senarius versus: nam hexameter non sine causa ita significaretur, quem etiam longum Ennium appellasse testatus est Cicero. cõmunis verò & recepta lectio nullo modo certa & firma est: sermoque ille duriusculus mihi videtur: nec sententia etiam eorum verborum satis acuta est: si nanque valent illa, similem esse epopœiam tragœdiæ, quia vt illa vtitur oratione iuncta pedibus, nimis hoc latum est, communeq; ipsi cum alijs omnibus poëmatibus: cuncta enim metri eam orationem asciuerunt. de hoc tamen eruditi, vt ipsis videbitur, sentient. ipse cũ verum adhuc videre non potuerim, contentus veterem lectionem indicasse, nullum præterea de hoc verbum faciam. explicata autem similitudine horum poëmatum: ac quid in ipsis vnum, idemq; reperiatur declarato, discrimina statim ostendit: quæ sanè tria sunt. primum tamen duo ponit: quorum prius est, quod epopœia simplex metrum habet. intelligit autem ipsam vno tantum genere versus vti, idest hexametro, non distinguere ac variare carmina, vt alia multa poëmata faciunt, & illa ipsa, de qua disserit, tragœdia: hoc enim potius arbitror verum esse, quàm accipere ἁπλοῦν pro puro & nudo metro, id est cui concentus & numerus additi non sint: atque ea demum, quam supra vocauit ψιλομετρίαν. posterius autem, quod epopœia discrepat à tragœdia, quia ipsa narratio atque expositio quædam est. cum illa non commemoret quid personis euenerit, sed ipsas inducat res eas agentes. ἀπαγγελίας enim valere arbitror rerum factarum expositionẽ, non cum poëtæ nuntios aliquos faciunt aliquid narrare. & sanè illo etiam tempore, quo personam alterius induunt, ex oreq; ipsius aliquid edunt, intelliguntur aliquo modo ipsi commemorare: ostendunt enim hoc pacto eum locutum esse, atque ea dixisse, quæ tamen ipsi exponunt. Adiungi autem præterea his tertium discrimen inquit, quod est temporis longitudo, cum, vt affirmat, tragœdia studeat quantum potest, cursum suum conficere intra vnum solis circuitum, aut si aliquando spatium illud temporis diurnum excedat, paruo interuallo, ipsum superet: contra autem epopœia terminum ac finem nullum habeat, si tempus spectes: nec impedit quanto mensium, annorum ve spatio, illa, quæ commemorantur, facta esse fingantur, cum res illæ omnes, ex quibus constat fabula tragica, contineri debeant: commodeq; fieri posse vnius diei interuallo: aut si angustos hos cancellos transeant, paucarum horarum spatio tantum ipsos migrent. Cum autem epopœiæ naturam tantum ostendisset primis verbis, dicendo ipsam indefinitam esse tempore, quanquam inde intelligi poterat distare ipsam ea re à tragœdia, tamen id addidit, aperteq; protulit. & hoc etiam, vt superioribus, ipsam ab illa dissentire: quod tamen discrimen docet fuisse posteriorum temporum, cum iam absolutior esset tragœdia: primo enim, cum adhuc illa rudis & imperfecta foret, nullum discrimen inter ipsas hac parte erat: eadem enim ratione in tragœdiis hoc faciebant, vt in epicis argumentis: id est non claudebant tragœdias spatiis vllis temporis, sed libe-

ras & solutas ipsas relinquebant; quod tamen merito postea improbatum & correctum est.

Μέρη δέ ἐστι τὰ μὲν, ταυτά : τὰ δὲ, ἴδια τῆς τραγῳδίας : διόπερ ὅστις περὶ τραγῳδίας οἶδε σπουδαίας καὶ φαύλης, οἶδε καὶ περὶ ἐπῶν : ἃ μὲν γὰρ ἐποποιία ἔχει, ὑπάρχει τῇ τραγῳδίᾳ : ἃ δὲ αὐτὴ, οὐ πάντα ἐν τῇ ἐποποιίᾳ.

Partes autem sunt hæ quidem eadem : hæ vero propriæ tragœdiæ. Quapropter quicunque de tragœdia cognouit, studiosa & nequam, idem etiam cognouit de epico carmine: quæcunque enim habet epopœia, tragœdiæ insunt: quæ vero ipsa habet, non omnia in epopœia inueniuntur.

Vt totis his poematibus vsu uenire docuit, vt quibusdam rebus illa inter se similia, quibusdam vero dissimilia sint, ita conuenire ipsis inter se quibusdam in partibus tradit: in aliis vero nullo modo conuenire, cum quæ sint huius partes, illius non sint. Primum autem affirmat partium quarundam communionem extare: vt quæ epopœiæ sint partes, eædem etiam sint tragœdiæ: nec tamen aperit, quæ nam partes hæ communes ambarum sint, intelligere autem videtur fabulam, mores, casus quosdam graues, dictionem, sententiam: vt enim tragœdiæ, ita & epopœiæ corpus, fabula est. idem etiam de ceteris dici potest: statimq; adiungit suas quasdam & proprias partes habere tragœdiam: quarum vestigia nulla in epopęia appareant. huiuscemodi autem est apparatus & harmonia: neque enim epicum carmen tequirit scenæ ornatum, aut ad tibiam cani solet. ex hoc autem præcepto Aristoteles eruit quasi corollarium: affirmatq; eum, qui bene in tragędia intelligat, quid rectũ, quid prauum sit, idem etiam in epico carmine ipsum intellecturum esse: quod quamuis satis apertũ, ac planum foret, tamen explicat, causam eius asserens: id enim fieri tradit, quia nihil noui inueniet in hexametro illo opere: sed quæcunque in ipso offendet, in tragędia etiam extant: quam tragędiam cognouit ac benè perceptam habet. non tamen contrà euenit, vt qui videre potest quid in epico carmine vitij aut virtutis maneat, idem etiam instructus subito paratusq; fit ad tragędiam verè examinandam: occurrunt enim subito ipsi res, quarum vim naturamq; non nouit: cum in epico carmine spectando ipsarum vmbram nunquam aspexerit. Animaduertendum autem est non capere hic auctorem hoc verbum σπουδαῖος, quo distinguit tragędiam bonam à mala, eodem sensu, quo cepit infra, cum inquit tragędiam esse imitationem πράξεως σπουδαίας: hic enim σπουδαία tragędia vocatur, quæ eximia est & perfecta: illic verò actio vocatur σπουδαία, quæ grauis est & seria, vt separetur ab humili ac vili.

Περὶ μὲν οὖν τῆς ἐν ἑξαμέτροις μιμητικῆς, καὶ περὶ κωμῳδίας, ὕστερον ἐροῦμεν. περὶ δὲ τραγῳδίας λέγωμεν, ἀπολαβόντες αὐτῆς ἐκ τῶν εἰρημένων, τὸν γινόμενον ὅρον τῆς οὐσίας.

De poesi quidem igitur, quæ in hexametris imitatur, & de comœdia, post dicemus: de tragœdia autem disputemus, collecta ex dictis, quæ inde nascitur, definitione essentiæ ipsius.

Cum accuratè docuisset quibus in rebus inter se conueniat epopęiæ, & tragędię, simulq; ostendisset, quæ sint ipsarum discrimina, videbatur etiam nunc eadem ratione significare debuisse communionem epopęiæ & comędiæ: nec non earũdem distantiam; verum quia intelligit sibi antea subtiliter differendum de tragędia & epopęia, quàm de comędia vlterius quicquam agat, quæ necessario longa erit disputatio, in illud tempus differt hanc animaduersionem, cum hæc iam absoluta & ad exitum perducta erunt. Quare prolata in aliud tempus illa, restare dicit, vt de tragędia loquatur, decerpto ipsius fine terminoq; essentiæ ex iam traditis atque explica-

tis: inde enim eruitur, ac conflatur: sæpè autem hoc ipsum facere: & ex illis, quæ iam à se tradita sint, affirmare aliquid duci & planum esse, constat. Nam in j. etiam libro de moribus ad Nicomachum, illa quæ à se de materia illa vsque ad eum locum explicata forent, appellauit, vt hic, εἰρημένα: verba ipsius hæc sunt. ἡμῖν δὲ δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία τῶν τιμίων καὶ τελείων. Secutus vero ipse fidem trium calamo scriptorum librorum lectionem variaui: cum enim in excusis prius esset. περὶ μὲν τῆς ἑξαμέτρου μιμητικῆς, correxi, vt in illis offendi. περὶ μὲν τῆς ἐν ἑξαμέτροις μιμητικῆς: præter autem auctoritatem eorum librorum, impulit me, vt hanc veriorem esse lectionem iudicarem, quod supra quoque iterum, vbi de tertio illo discrimine poëmatum differit, quod manet in vsu diuersorum instrumentorũ, quibus imitatio fit, præpositio, vt hic, illis addita est: primum enim inquit. ταύτας μὲν οὖν λέγω τὰς διαφορὰς τῶν τεχνῶν, ἐν οἷς ποιοῦνται τὴν μίμησιν. nec multo post: καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαι ἔστιν ὅτε μὲν, & quæ sequuntur. Videtur igitur intelligi debere poesis, vel ars, quã imitatricem esse dicit ope hexametrorum, vel potius in illo genere carminis effingere quod vult: & quasi illic relinquere imaginem earum rerum, quas imitatur: describit enim ita epopœiam. De hac igitur vtente hexametris versibus in imitando, & de comœdia, magis opportuno tempore sibi agendum affirmat: nunc enim præstare de tragœdia diligenter differere, nam præceptio etiam illorum adiuuabitur explicatione huius. Hanc autem de tragœdia disputationem recte & ordine aggreditur, ponens primum definitionem ipsius. ὅρον vero οὐσίας eam vocat, vt consueuit: nunc enim ὡρισμὸν: nunc ὅρον definitionem appellat: addidit autem οὐσίας, vt ostenderet, cuius rei ὅρος ille terminusq; esset: sunt enim aliarum quoque rerũ ὅροι: nec omnes naturam essentiamq; rerum declarant.

Ἔστιν οὖν τραγῳδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις δρώντων: καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, ἀλλὰ δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν.

Est igitur tragœdia imitatio actionis studiosæ & perfectæ, magnitudinẽ habentis, condita oratione, seorsum vnaquaq; formarum in partibus agentibus: & non per expositionem, sed per misericordiam & metum conficiens huiuscemodi perturbationum purgationem.

Pollicitus est se tragœdiæ definitionem allaturum: atque eam quidem collectam è superiore disputatione: quod nunc facit, vt singulis ipsius partibus accurate animaduersis, ostendam. Primum igitur ipsam dicit esse imitationem, quod genus tragœdiæ est; constat enim in definitionibus primum genus collocari. hoc autem inde sumptum est, vbi docuit, omnem poesin esse imitationẽ. Quod sequitur etiam actionis, commune omnis poeseos est: cunctæ nanque agentes aliquid imitantur: sed hoc quoque supra posuerat, vbi probauit poetas aut meliores, quam nos simus, imitari, aut deteriores. Quæ autem post adduntur, distingunt tragœdiam à ceteris ipsius speciebus. nam quod adiungitur huic nomini, studiosæ inquam, separat hanc imitationem à comœdia: quæ imitatio est actionis leuis ac ridiculæ: sed hoc etiam dictum fuerat: nec nouum ad aures nostras venit: seiungi enim docuerat hoc pacto tragœdiam à comœdia; quod altera ipsarum deteriores: altera meliores imitatur. Sed etiã conuenire Sophocli cum Homero dixerat, quia ambo studiosos viros imitantur. Quod addit. perfectæ: declarat actiones inchoatas, & ad exitum non perductas, non esse materiam idoneam tragœdiæ: sed requiri, vt actio, quam imitari tragicus velit, integra, & absoluta sit: nec tamen putandum est, hoc inde acceptum esse, vbi docet quomodo tragœdia fuerit aucta & ad veram ipsius formam perducta: longe enim hoc aliud (nisi fallor) est: cum tamen non videatur vnquam supra quicquam dixisse, vnde duci posset, huiuscemodi esse oportere actionem hanc, id est absolutam ac

plenam

plenam, existimo auctorem hoc nunc addidisse, & quasi admonere voluisse, cuiusmodi illa præterea necessario esse debeat: ne quis in hoc laberetur: ac falsò putaret, actionem etiam inchoatam & ad finem non perductam, esse materiam idoneam huius imitationis. cum vero hoc sit tanquàm declaratio quædam eius, quod ignotũ obscurumq; alicui in superiore disputatione esse potuisset; & ipsum aliquo modo illic inclusum fuisse existimari diciq; potuit. Sed infra quoque, vbi meminit huius definitionis: testaturq; se hoc antea demonstrasse, addidit, ὅλης, relicto, quod hic antecedit, verbo: cuius vocis hic vestigium nullum est: quem tamen locum manifestò intelligit: inquit enim κεῖται δ' ἡμῖν τὴν τραγῳδίαν τελείας καὶ ὅλης πράξεως εἶναι μίμησιν. huiuscemodi igitur quippiam hic quoque fecit. Condita vero oratione dixi, non suaui, quod Paccius fecit, vt verbum, quo vsus est elegãtissimus scriptor, exprimerem: quis enim dubitat, quin ἡδυσμένος participium sit, à verbo ἡδύνω ductum, quod valet cõdire, id est condimenta aspergere, atque ea, quæ suauiores dapes reddunt, aliquò comportare, ἡδύσματα certè condimenta ipsa appellantur: quare hoc verbũ huc translatum ab alia re est: neque enim intelligit vera condimenta, sed quæ similitudinem illorum in hac re habent, ac non minus iucundam, auribusq; gratam reddunt orationem, quàm anethum, fœniculum, piper, coriandrum, cuminũ, rhu obsoniorum, quę veterum erant condimenta, suaues epulas efficere solita fuerint: significat autem, vt ipsemet infra docet, numerum concentum & metrum. Plutarchus quoque in cõmentario, quem ἐρωτικὸν inscripsit, easdem res, eodem translato verbo appellat: cuius testimonium magnopere opinionem meam confirmat. inquit igitur. καθάπερ δὲ τῷ λόγῳ ποιήσεις ἡδύσματα, μέλη καὶ μέτρα καὶ ῥυθμοὺς ἐφαρμόσαντα, καὶ τὸ παιδεῦον αὐτοῦ κινητικώτερον ἐποίησε, καὶ τὸ βλάπτον, ἀφυλακτότερον, οὕτως & quæ sequuntur. Idem etiam eruditus scriptor in Lycurgo eodem verbo eleganter vsus est: iocos enim & lusionem dixit ipsum existimasse tanquam condimentum laboris: cum ostendere vellet non fuisse illum, ita tristem ac seuerum, vt vulgo existimarét. Sed infra etiam Aristoteles, eodem pacto, vt hic vocauit cantum, maximum omnium cõdimentorum: μέγιστον enim ἡδυσμάτων ipsum esse inquit. Vt ipse autem ἡδυσμένον λόγον inquit. ita doctissimus atq; idem politissimus scriptor Plato in vltimo libro de rep. ostẽdere volens, si poesis hæc vndiq; ornata ac referta multis illecebris eò penetrauerit: in statum inquam illum optimum ciuitatis, magna inde incommoda eruptura, vocauit ipsam eodem pacto: hæc enim eius verba sunt. εἰ δὲ τὴν ἡδυσμένην μοῦσαν παραδέξῃ ἐν μέλεσιν, ἢ ἔπεσιν, ἡδονή σοι καὶ λύπη ἐν τῇ πόλει βασιλεύσετον: nam quin hæc ornamenta significarit, dubitari non potest, cum rudi tantum, simpliciq; cuidam generi poematis aditum eo patefaciat. quare ita locus omnino accipiẽdus videtur. Vnum tantum molestum est, quod Aristoteles hic videri posset contra suam legem commisisse, qui auctor nobis fuit, ne cũ rem aliquam definire volumus, vtamur verbis translatis: hæc autem est manifestò definitiua oratio. Soluit vero hunc nodum Alexander in primum librum Topicorum, quo loco tradit nõ nullos solitos accusare illo nomi ne definitionem syllogismi Aristoteleam, quia πίπτειν in ea vsurparit, quod verbũ proprie de corporibus, quæ locum occupant, dicitur: oratio autem sine corpore fit: eos enim ignorare affirmat causam, cur non oporteat in definitionibus vti verbis translatis: illa vero est, quia ita reddi contingit obscuriores orationes, quæ definiunt. Quare oportet sanè huiuscemodi translationes cauere, quæ tenebras afferunt; quòd si aliquando translatũ verbum vulgo notius est illo, quod proprium eius rei est, nullo modo peccat, qui ipso in definitione vtitur, quod ipse accurate docet in eo verbo vsu uenire. Ratio igitur illius scrupuli euellendi hic quoque vtilis est: in Græco enim sermone ἥδυσμα magis rem ostendit, quam significare nunc vult, quàm proprium quodvis verbum fecisset. Hanc autem vim habere translationes quasdam, vt clariorem faciant rem, testatus quoque est Cicero: nam quin consuetudo plena fuerit huius nominis, ita translati, dubitãdum non est: postquàm videmus magnos auctores passim ipso vti: cum enim quoque Alcidamantem oratorem accusaret propter nimium & importunum vsum epithetorum Aristoteles, eleganter lusit in hoc ipso verbo: illum enim inquit vti epithetis non vt escarum condimentis, vt oporteret, sed vt escis. quia penè ex ipsis mensas strueret. sed Grçcè hoc melius: hæc enim auctoris verba sunt. οὐ γὰρ ἡδύσμασι χρῆ-

ται, ἀλλ᾽ ὡς ἡδύσμασι τοῖς ἐπιθέτοις. Cum igitur hæc tot exempla, illustribus locis posita, admonere possent quomodo hic esset accipiendus λόγος ἡδυσμένος, miror in primis doctissimum virum, eundemq; elegantissimum poëtam, Georgium Trissinum, intellexisse suauem orationem; in epistola nanque, qua misit ad Leonem X. Pont. Max. tragœdiam à se scriptam Sophonisbam, cum vim naturamque eius poëmatis traderet, hancq; ipsam Aristotelis definitionem exprimeret, illo modo reddidit: Quam verè autem dici possit tragœdiam requirere orationem suauem facile docti viri iudicabunt: neque enim, quæ condimentis quibusdam aspersa est, iucundam ipsam reddentibus, per se suauis existimanda est: tristis nanque potius sua ui, quàm suauis tragica oratio diceretur. sequitur autem, Seorsum singulis formis in partibus agẽtibus: quod supra quoque tactum est, cum docuit genera quædam poesis eodem tempore ac loco vti rhythmo, harmonia & metro: alia vero separatim. in partibus vero videtur significare vbi illæ res locum habent, & cum vsus ipsarum venit. In extremo autem ponit tragœdiam, non vtentem expositione, quæ propria est epopœiæ, sed misericordia & metu, ope horum animi motuum efficere huiuscemodi perturbationum purgationem ac leuamentum in nobis. hoc vero pertinet ad finem illius indicandum; bonumq;, quod ex hoc poemate capimus, & qua ratione illud adipiscimur, declarandum: auxilio enim quoque commemorationis illius, quæ adhibetur in epico carmine, significare videtur purgari animos nostros impetu perturbationum: idemq; effici ab vtraque poesi: modo tantum & quasi instrumentis variatis. Sed egregie hoc præstatur à tragœdia, cum excitat in nobis misericordiam, ac metum, ponens ante oculos casus, qui necessario moueant animos nostros. Cum autem infra operã daturus sim, vt probem non existere in tragœdia orationem πάθητικὴν, loco in primis quodam huius rei explicationem valde requirente, videtur hinc quoque ad id constituendum argumentum elici posse; quod enim nunc inquit, purgare tragœdiam motus turbidos animorum, non commemoratione, sed misericordia & metu, ostendit illam vti factis & terribilibus & miserabilibus, vt hoc præstet, non oratione ad id facta: nam epopœia etiam vtitur ex persona poetæ oratione horribili & apta ad misericordiam excitandam: & ope deniq; harum motionum purgat ceteras, sed non simplicium, vt tragœdia, factisq; expressarum, sed in oratione aspersarum, intelligitur vero indicio Aristotelis ipsius, ipsum accuratè copioseq; de hac purgatione perturbationum disputasse in his libris de arte poetica: cum enim in viij. libro politicorum de illa plenius adhuc, quàm hoc loco faciat, ageret, apertius tamen se de ipsa disputaturum, dixit in his libris: nam eo loco fatetur se de ea crasso modo, leuiterq; disputasse. Verba eius hæc sunt, τί δὲ λέγομεν τὴν κάθαρσιν, νῦν μὲν ἁπλῶς; πάλιν δ᾽ ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς ἐροῦμεν σαφέστερον. Locus autem hic nullo modo ille, quem significat, esse potest: breuius enim adhuc ieiuniusq; hic de ipsa quàm illic agit. Restat igitur, vt secundo, tertio ve in libro huius operis totam illam rem summo studio explicarit. fieri enim potest, ac verisimile est, vt illic explicatis iam omnibus partibus poetices, de quibusdam magnis quæstionibus accuratè disputarit, vt de purgatione hac, de iocis ac facetijs, & alijs nonnullis huiuscemodi rebus. Non mirum autem est Aristotelem omnes neruos in hac re explicanda contendisse, cum de ipsa longe aliter ac magister ipsius Plato existimaret; ille nanque hac de causa in ciuitatem bene institutam non recipiendos putabat poetas, quia motus hos animi turbidos excitarent, impellerentq; sæpe homines ita correptos ad ea sentienda, gerendaq;, quæ non oporteret: contra vero Aristoteles iudicat motus hos temperatos esse vtiles; veruntamen quia aliquando ita effunderentur, vt nulla vi reprimi possent, opus esse huic malo remediũ adhibere; remedium autem esse, si quis antea ipsos purget, ac quod nimium importunumq; est in illis, tollat. Hoc verò præclare facere tragœdiam, quæ modum adhibet omnibus perturbationibus: docetq; quatenus progrediendum sit: ipsa enim incumbit huic rei, & curat impetum, exultantiamq; perturbationũ omnium ope duarum, quas factis, quæ in scenam inducit, excitat, moderaturq; id est misericordiæ & metus. περαίνειν κάθαρσιν significat efficere & ad finem perducere curationem hanc, & animorum vehementiorem commotionem alleuare: quod cum aliis quoque fortasse modis præstari possit, docet quam rationem in hoc gerendo secuta sit tragœdia, quæ

dia, quę dum misericordiam metumq́;, duas magnas perturbationes purgat, eodem etiam tempore purgat ceteras, viamq; monstrat ipsarum corrigendarum. quod enim inquit τῶν τοιούτων, ostendit nō has solas perturbationes in animis minui, opera tragœdiæ, beneficioq́; eius poematis, verum etiam alias similes illis, ac cuiusmodi ipsæ sint, eodem pacto leuari. Hęc quoque pars definitionis sumpta est è superiore disputatione: non tota tamē: nihil enim supra tetigit, quod pertineret ad motuum animi leuamentum: sed tantum dixerat genera quædam poematum imitari narratione, atq; expositione rerum: alia verò non commemorando, sed personas ipsas inducendo. finem autem esse omnis poematis arbitrari debemus iudicio Aristotelis mitigare nimios motus animorum: vnde nunc diuersam rationem tradens, quam sequeretur tragædia ab epopœia, in ea re persequenda, finem etiam ipsum appellauit.

Λέγω δὲ ἡδυσμένον μὲν λόγον τὸν ἔχοντα ῥυθμὸν καὶ ἁρμονίαν καὶ μέτρον. τὸ δὲ χωρὶς τῶν εἰδῶν, τῷ διὰ μέτρων ἔνια μόνον περαίνεσθαι, καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους.

Dico iam conditam quidem orationem, quæ habet numerum & harmoniam & metrum. illud autem. Seorsum formis, quia ope metrorum quædam solum efficiuntur, & rursus aliæ ui cantus.

Cum, quod pollicitus fuerat, præstitisset, id est, vim naturamq́; tragœdiæ explanasset: ac quod in illo nomine inuolutum est, aperuisset, partes nunc definitionis, quæ obscuritatis aliquid in se habuissent, declarat: primumq́:, cum in ea dixisset, Condîta oratione, patefacit quid verbis illis ostendere voluęrit: affirmatq́; se vocare orationem condîtam, suauitateq; aspersam, quæ habeat rhythmum & harmoniã & metrum: tria enim hæc sunt condimenta orationis, atque orationem sola hæc iucundam reddunt, extra ipsam aliquo modo posita: nam translationes & verba quędam peregrina aut vetusta, quæ & ipsa orationi suauitatis multum afferunt, partes ipsius sunt, atque eam constituunt. Vnde verè propter similitudinem condimenta appellata sunt: condimenta enim quoque eò aliunde apportantur, nec partes sunt simplicium escarum. Tertium autem, quod in excusis antea erat, μέλος, non diuersum ab antecedente medioq́; notione ipsa, emendaui: ac pro eo μέτρον, reposui: idē autem valere μέλος, & ἁρμονίαν testimonio quoque auctoris perspicitur, qui supra hæc ipsa nomina confudit: & alterum pro altero cepit. Metrum vero vnum ex illis esse, quæ afferunt orationi suauitatem, atque aptè condimenta appellantur, apertum est: sed Plutarchus quoque in erotico, cuius verba supra posui, in condimentis orationis appellandis illud apertè enumerauit. Hoc autem scripturæ erratum causa fuit, vt docti & accurati interpretes valde in hoc loco declarando laborarent: viderunt enim, si illo modo legeretur, multas & magnas hic oriri difficultates: sublato verò hoc mendo, cuncta (nisi fallor) aperta & plana sunt. Secundum, quod interpretatur, est, quod dixerat. Seorsum singulis formis in partibus agentibus: quare nunc explanat, quid verbis illis significare voluerit, primis tantum duobus eius sententiæ nominibus positis. Declarat igitur id in definitione hanc vim habere: seq; hac de causa id posuisse, quod partes quædam tragœdiæ conficiuntur, absoluunturq́; tantum metris: nullo alio condimento, quod leporem ac suauitatem eo importet, adhibito: rursusq; aliæ partes conficiuntur tantum concentu, quem concentum hic vocat μέλος: cum supra, vt opinor, ἁρμονίαν, illum vocarit. Cum autem tribus existentibus condimentis, duo tantum hic enumeret: nec quicquam addat, vbi rhythmus adhibeatur, vt de metro fecit: neque seorsum posito: neque cum alio vllo condimento iuncto, & quasi temperato, verisimile nullo modo est auctorem ipsum reliquisse vt inutilē: sed cum paulo antea eum appellasset: certumq́; foret, locum illi esse in cantibus chori, vbi melos manet, nec alia vlla in parte iuris eum quicquam habere, existimandum est illum hac de causa ipsum omisisse. Nam si accipi deberet, cuius opinionis ego non sum, rhythmus, qui auribus percipitur: in voceq́; ac cantu illo existit, satis sine dubio

fuisset

ſtiſſet nominaſſe melos Sed cum arbitrer intelligi debere eum, quem celeritas ac tarditas temporis, ordinem quendam nacta, gignit, dum grex ille mouetur ac ſaltat, planum eſt hunc numerum in voce non ſpectari. quare non poteſt contineri in verbo il lo μέλος. omiſſus igitur eſt, nec locus illi ſuus verbis auctoris aſſignatus, quia ille obſcurus dubiusq; eſſe non poterat. nam cum infra in partibus ipſis tragœdię qualibus inueniendis. μελοποιίαν tantum appellet: nec rhythmi mentionem vllam illic quoq; faciat, eadem de cauſa credendum eſt id ipſum feciſſe: præterquàm quod in numeris illis cantui accommodandis, non magnopere exercetur induſtria poetæ: aliunde enim ipſi eo adportantur. quemadmodum fieret de illis, qui in ſono vocis & omnis inſtrumenti muſici notantur · ipſi nanque diligentia poetæ, cognitioneq; aliqua muſicæ artis, fabricantur. Animaduertendum autem metra ipſum vocare verſus, qui edūtur ab actoribus atque omnes deniq; partes tragœdiæ, exceptis cantibus chori, qui μέλη vocantur, vt fecit in problemate illo, cuius ſupra ſententiam expreſſi: cum enim quæreretur, cur Phrynicus in melicis potius poetis, quàm tragicis numeraretur, inquit. ἢ διὰ τὸ πολλαπλάσια εἶναι τότε τὰ μέλη ἐν ταῖς τραγῳδίαις τῶν μέτρων. Eſt in ſcriptis libris hoc diuerſum à lectione excuſorum, quod non arbitror repudiandum: cū enim formis impreſſi habeant patrio multitudinis numero εἰδῶν, in illis eſt eadem uox dandi caſu: puto igitur, quod in definitione Ariſtoteles dixit ἑκάστῳ τῶν εἰδῶν, nūc ipſum dixiſſe vno nomine, breuitatis cauſa εἴδεσι: in hac enim lectione cunctos calamo exaratos conſentire vidi.

Ἐπεὶ δὲ πράττοντες ποιοῦνται τὴν μίμησιν, πρῶτον μὲν ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τι μόριον τραγῳδίας ὁ τῆς ὄψεως κόσμος: εἶτα μελοποιΐα καὶ λέξις: ἐν τούτοις γὰρ ποιοῦνται τὴν μίμησιν. λέγω δὲ λέξιν μὲν αὐτὴν τὴν τῶν μέτρων σύνθεσιν: μελοποιΐαν δὲ, ὃ τὴν δύναμιν φανερὰν ἔχει πᾶσαν.

Quia autem agentes faciunt imitationem: primum quidem neceſſario utique eſſe debet aliqua pars tragœdiæ oculorum ornatus: deinde cantus, & dictio: in his enim faciunt imitationem. Uoco autem dictionem, ipſam metrorum compoſitionem: cantum autem, quod vim perſpicuam habet omnem.

Vt tragœdiæ definitionem eruit ex iis, quæ ſupra diſputata ſunt, ita nunc partes ipſius duci oſtendit ex iis, quæ in definitione poſita poſtea ſunt: quæ itidem pro certis haberi debent, nec labefactari poſſunt. Primum autem quia dictum fuerat tragicos inducentes perſonas, quæ agant, imitari, in hoc tanquam firmo quodam ac ſtabili ſolo, confirmat partem tragœdiæ eſſe ornatum eorum, quæ exponuntur oculis ſpectatorum: illa enim omnia ita inſtructa & ornata, vt reſpondeant rebus, quæ aguntur, multum adiuuant intelligentiam earum rerum, ac veriſimiliora ipſa reddunt. intelligit autem ornatum ſcenæ, veſtimenta hiſtrionum, formam vrbium, viarum atque ædium, omniaq; huiuſcemodi, quæ non tantum ſplendorem habent, ſed naturæ earum rerum, quæ referuntur, ſeruiunt. Si autem alia quapiam ratione illi & non agendo imitarentur, non ſequeretur vt apparatus hic pars eſſet tragœdiæ: neque enim in epico poemate, quod narrando, commemorandoq; munus ſuum peragit, locum habet aſpectatio: auribus enim res illæ, non oculis adportantur. Verum quia tragœdiæ quoque placent, ſi legantur, & non cum recitantur ſolum, intelligens hanc partem non eſſe ita neceſſariam, vt ſine ipſa funditus intereat tragœdia, ideo inquit. Aliquam partem, quo ſignificauit vt in numerum partium ipſa redigi debet, ita non eſſe primarum partium. Poſt hanc autem, illo modo cognitam eſſe partem, ſequi dicit alia ratione, vt cantus quoque ac dictio partes ſint: confirmare nanque hoc volens, inquit eos, qui imitantur, vtentes his tanquam inſtrumentis imitari. in quo animaduertendum eſt, quod ad Græcam locutionem facit, ipſum præpoſitionem ἐν adiungere nomini quod refert has ipſas res, vt ſupra quoque ipſum nō ſemel feciſſe adnotaui: quare, vt illic, videntur potius hęc tanquam materia accipienda: in

da: in qua exprimatur res, quam poëta suscepit imitandam: in apparatu nanque & iunctura illa pedum: nec non in cantibus ipsis, quibus etiam adhibiti sint rhythmi, effingitur id factum. Cum autem rationem iam reddidisset, cur hæ quoque partes haberi deberent, ne quis scrupulus in animo alicuius oriretur, quid intelligeret, nominibus illis explanat: inquitq; se vocare dictionem, ipsam metrorum compositionem, significans astrictam certis mensuris pedibusq; esse tragicam orationem. μελοποιίαν vero: id quod potestatem, quam cantus habet, omnem notam ac perspicuam habet. Omnem autem, quia non quædam cantus pars nota est: quædam autem ignota, sed omnis ipsius vis, ac quid moliatur in nobis apertum est, & à quolibet nullo negotio diiudicari potest.

Ἐπεὶ δὲ πράξεώς ἐστι μίμησις: πράττεται δὲ ὑπό τινων πραττόντων, οὓς ἀνάγκη ποιούς τινας εἶναι κατά τε τὸ ἦθος καὶ τὴν διάνοιαν: διὰ γὰρ τούτων καὶ τὰς πράξεις εἶναι φαμὲν ποιάς τινας, πέφυκεν αἴτια δύο τῶν πράξεων εἶναι, διάνοια καὶ ἦθος. καὶ κατὰ ταύτας καὶ τυγχάνουσι καὶ ἀποτυγχάνουσι πάντες.

Quia autem actionis est imitatio: agitur autem à quibusdam agentibus: quos necesse est quales quosdam esse & moribus, & sententia: propter hos enim, & actiones esse dicimus quales quasdam, duæ actionum causæ natura sunt, sententia & mores, & secundum has adipiscuntur finem suum: & inde etiam depelluntur omnes.

Vt paulo supra fecit, cum declarare noluit, partes esse tragœdiæ apparatum, dictionem, & cantum: initio enim posuit quiddam, vnde ita se rem habere liquido cognosceretur: illud autem certum & exploratum erat. ita nunc cum alijs partibus inuestigandis operam det, ex antepositis ducit, partes item ipsius esse mores & sensum animi, quæ & ipsa explorata essent. Vnde initio horum, quod valeret ad firmitatem earum sententiarum ostendendam, posuit ἐπεὶ: cui particulæ, vt sæpe declaraui, reddi debet aliquid, quod indicet certò id, quod infertur inde nasci. & hæc est ratio, qua vtitur Aristoteles in nouis aliquibus rebus superioribus adnectendis. & si hic quiddam est, quod explicatione egere putauit. intelligo autem in eo, quod antecedit, & quod plerunque vt certum poni solitum est: quare vtitur ad huiuscemodi sententias constituendas leuibus argumentis & è genere eorum, quæ Græci παραμυθίας vocare cōsueuerunt: quod in superiore fundamento opus non fuit. Sed hoc relicto, quod frequens est, & à veteribus etiam Græcis interpretibus animaduersum, ex hac sententia, tragœdiam imitationem esse actionis, seriæ, qua apparebit, elicit duas illas, quæ restabant, partes tragœdiæ: ordo autem hic est. Quia imitatio est actionis, tragœdia scilicet: hoc verò prima in parte definitionis positum est: Agitur autem ab aliquibus agentibus: neque enim agi quicquam potest, nisi sint qui agant. Addit autem ij, qui agunt, fieri non posse quin quales sint, in moribusq; atque animo impressam habeant qualitatem quandam, id est vt aut auari sint, aut benigni, aut timidi, aut fortes, aut misericordes, aut duri, siue demum aliquibus huiuscemodi naturis insigniti, siue ad eas procliues; à ratione autem sensuq; animi qualitatem accipiunt: qui aut acuti sunt, aut tardi, aut sapientes, aut stulti. Probat vero hoc, vt opinor, à simili: argumentaturq; hoc pacto: cum enim facta etiam affirmemus esse qualia: quacunque qualitate ipsa notata esse dicimus hoc enim videtur valere particula τινας, quam adiungit nomini ποιάς. non alia de causa ipsa qualia esse dicimus, nisi quia proficiscuntur ab his rebus, id est à moribus & à sensu animi. quare existimandum est ab iisdem rebus vocari quoque homines quales, vt illud διὰ τούτων referat voces, quibus supra vsus est, id est ἦθος, & διάνοιαν: quamuis arbitrari aliquis posset, intelligi debere duabus illis vocibus, non indolem & rationem, sed homines, vt tradiderit auctor, vocari facta hominum ab illis ipsis qualia, & ab eorum qualitatibus nomen capere. Quod autē sequitur, est redditio illius quia, & ἀπόδοσις, vt Græci vocant: vt enim eò perueniret,

veniret, vsus est sententijs illis, quæ cum aut sua vi exploratæ, aut supra tunc ve ratio nibus confirmatæ sint, reddunt etiam, quod adiungitur, planum atque exploratum. hic autem quod adiungitur positis illis, est, Duæ sunt causæ actionum naturæ impulsu, sensus inquam animi & mores: quod valet (nisi fallor) homines impelli ad aliquid agendum rationis subductione. & rationem postea sensumq; animi (ita enim appellemus διάνοιαν: erit enim res notior qualis sit pluribus significata nominibus) semen causamq; esse eorum, quæ facimus: & vt rationem ita mores: sunt enim alij, qui, quia hoc aut illo modo morati sint, feruntur ad facta illa, ad quę natura ea ipsos agit. Adiungit autem Aristoteles, & secundum has adipiscuntur, & à fine depelluntur omnes: quod valet prout homines consilio & ratione valuerint: nec non, vt moribus his aut illis præditi fuerint, aut fieri compotes suorum votorum: adipiscique quod sibi proposuerunt, aut inde pelli: totum enim fere in his positum est. Τυγχάνειν hic, vt infinitis alijs locis, Aristoteles posuit pro ἐπιτυγχάνειν. nam quin ἀποτυγχάνειν valeat à proposito depelli, nec posse obtinere, quod concupieris, dubium non est. Pusillus scrupulus est ea parte, cum inquit καὶ κατὰ ταύτας, quomodo muliebri nomine vtatur: cum altera illarum rerum, quas intelligit, neutro genere vocetur: neque enim videtur apte posse fœmininum vocabulum neutrum complecti. Sed vt ad superiora redeamus. Cum in definitione tragœdia dicta sit esse imitatio, non actionis simpliciter, sed actionis honestę, omisit hic nomen, quo illa distinguitur à comœdia, quę & ipsa imitatio est actionis, sed humilis & abiectæ & iocosæ, quia id necessarium hic nullo modo erat: nec quicquã faciebat ad id, quod probare volebat: satis enim ipsi fuit repetere ipsam esse imitationem actionis. infra etiam in redditione, id est vbi ostendit, quid necessario sequatur ex superioribus sententijs: quod prius erat accusandi casu διάνοιαν, correxi restituiq; nominandi casu διάνοια, ut legi debere liquidò perspicitur, suffragantibus etiam huic lectioni calamo scriptis libris: apta enim sunt ea nomina à verbo πέφυκεν, quod nulla ratione patitur eam constructionem: sed vt αἴτια δύο, quæ inquit, nominatiui casus sunt: illæ enim res αἴτια πέφυκεν εἶναι τῶν πράξεων, id est habent eam naturam, vt sint causæ factorum humanorum: ita etiam vocabula illa, quibus ipsæ illæ duæ causæ notantur.

Ἔστι δὲ τῆς μὲν πράξεως ὁ μῦθος μίμησις· λέγω γὰρ μῦθον τοῦτον τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων· τὰ δὲ ἤθη, καθ' ὃ ποιούς τινας εἶναί φαμεν τοὺς πράττοντας, διάνοιαν δὲ, ἐν ὅσοις λέγοντες ἀποδεικνύουσί τι, ἢ καὶ ἀποφαίνονται γνώμην.

Est autem actionis quidem imitatio fabula: appello enim fabulam hanc compositionem rerum: Mores autem secundum quos. quales quosdam esse affirmamus eos, qui agunt: sententiam autem, ea, in quibuscunq; dicentes demonstrant aliquid, seu etiam enuntiant mentem suam.

Quinque iam inuentis partibus tragœdiæ, vnam, quæ adhuc restabat, indagat: vel potius, quæ sit illa, statim ostendit: non enim in ea explicanda ita laborare, vt in superioribus oportuit: neque è tanta mole ipsam eruere, vt proximas vicinas duas necesse fuit: quin potius eam & partem esse tragœdiæ, & magni quidem ponderis partem apparet. quare potius declarandum fuit, quid illo nomine significaretur. Tradit igitur fabulam esse actionis imitationem: id autem constituere volens, ac verum esse docere, inquit se vocare fabulam compositionem rerum: nam confirmare ipsum quod dixerat, ac rationẽ eius rei reddere, intelligitur ex particula γὰρ, quæ in sequente sententia posita est: verum quia vocabulum hoc fabula (vt opinor) plures notiones habet: nec verè de omni fabula dici posset, eam esse compositionem rerum, indicat, quam fabulam esse huiuscemodi affirmet, id est illam, de qua hic agitur: quæq; intelligitur cum disputatur de tragœdia: nisi enim ita accipiatur, non video, quam vim hic habeat nomen illud τοῦτον, quod monstrare rem solet: & non sine causa doctus accuratusq; interpres Madius, timet ne mendi aliquid hic sit: legiq; debeat siue τούτων patrio casu multitudinis, siue τοῦτο: ipse enim quoque diu suspicatus sum

τοῦτον

τούτων legi debere: Nam quod dura aliqnantulum videtur esse constructio verborum, si ita legatur, repperi exempla multa huius locutionis, in qua non suo loco positum est aliquod verbum apud hunc auctorem, vt qui non alienus esset ab hac compositione: in extremo enim j. libro πολιτικῶν, inquit Ἀπορήσειε δ᾽ ἄν τις τὸ νῦν εἰρημένον εἰ καλῶς: & non, qui erat planior ordo verborum. εἰ τὸ νῦν εἰρημένον καλῶς. in ij. quoque vbi ait, refellens πολιτείας Platonis. ἔοικε δὲ μᾶλλον τοῖς γεωργοῖς εἶναι χρήσιμον τὸ κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκας, cum planior structura, sensusq; certior esset, scribere τὸ τοῖς γεωργοῖς κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας: neque enim id accommodatum esse poterat agricolis: sed reliquis vtile erat, vt qui agros colerent, communes haberent vxores & liberos: ita enim minus illi inter se concordassent. non deessent & alia testimonia, quæ idem confirmarent, si opus esset. τούτων autem πραγμάτων valebit, harum, quæ aptæ sint tragœdiæ pangendæ, rerum: nam si argumentum alienum esset, nihil iuuaret recta constructio ipsarum. Si igitur fabula, de qua agitur est series apta & compositio rerum, verè dictum est supra fabulam esse imitationem actionis: neque enim imitatur illa aliud propriè, quàm seriem eam & molem eorum, quæ facta sunt. Quæ autem sequuntur, seruiunt superioribus: cum enim supra demonstrasset haberi debere mores & sensus animi verbis expressos, partes tragœdiæ, appellauit autem ipse has res ἤθη & διάνοιαν, quid verbis his accipi velit, nunc declarat: ac primum inquit se vocare mores eos, quos cum ingeneratos esse aliquibus videmus, dicimus ea de causa ipsos, agentes aliquid, quales: nam τινας ipse addidit, quod semper studiose facit, quia non vnum aliquod certum morum genus, sed quicunque illi sint, intelligere se, ostendere vult: & auari enim morati sunt, & fraudolenti, & mendaces & superbi & molles: & omnes deniq;, qui huiuscemodi aliquid insitum penitus in animo habent. Sensum auté ac διάνοιαν, vt Græco verbo vtar, tollendæ difficultatis causa, se appellare dicit ea, quibus in oratione vtentes demonstrant, probantq; aliquid, siue etiam aperiunt, enuntiantq; quod in animo habent: ἀποδεικνύουσιν enim quod inquit, significat, cum aliquid iam editum probant: argumentoq; aliquo aut confirmant aut refellunt. sed etiam verbis ostendere atq; aperire quid sentias de aliqua re, dianœæ partem esse affirmat. Animaduertendus autem est modus loquendi, quo ἐν ὅσοις ipse inquit ἀποδεικνύουσί τι, præpositionem ἐν huc adhibens, vt supra multis locis adnotaui ipsum fecisse, cum de iis rebus loquitur, quarum ope poëtæ aliquid exprimunt atque imitantur: vel potius in quibus tanquam in materia quadam ac solo fundant imitationem, & vsurpat hæc verba ποιοῦνται μίμησιν. nam illic quoque ἐν οἷς ait. Sed infra quoque vbi rursus ostendit, quæ vis dianœæ sit. nã inquit. διάνοιαν δὲ, ἐν οἷς ἀποδεικνύουσί τι. Videtur igitur significare vt illic sententiam manete omni illa in parte otationis, qua probant aliquid aut aperiunt quid sentiant singillatim de aliqua re, esseq; ipsam in illa quasi materia fusam ac disseminatam: Nam quod infra etiam in declarando ἤθη inquit ἐν οἷς ἐκ ἔστι δῆλον ἃ προαιρεῖται ἢ φεύγει, ualet eo loco ἐν οἷς, ubi & omni illa in parte qua. Præterea qnod ad sententiam uerborum facit, non ad certam aliquam illorum construendorum rationem, scrupulum in se habet, quomodo nunc docere uolens, quid ualeat ἤθη, mores dixerit esse illos, unde uocamus quales eos, qui agunt, cum paulo supra tradiderit homines etiam dici quales κατὰ διάνοιαν & qui sunt diuerso ingenio & διανοίᾳ inde etiam soliti sunt uocari quales, & longè aliter quales. Quare non uidetut hæc uera & exquisita ratio esse hos significandi, postquàm alij quoque, diuersi ab his, eodem pacto ostenduntur: & tamen infra quoque idem repetiuit: nam inquit eodem modo eandem rem declarans. εἰσὶ δὲ κατὰ μὲν τὰ ἤθη ποιοί τινες.

Ἀνάγκη οὖν πάσης τραγῳδίας μέρη εἶναι ἕξ, καθ᾽ ἃ ποιά τις ἐστὶν ἡ τραγῳδία. ταῦτα δ᾽ ἐστὶν, μῦθος, καὶ ἤθη, καὶ λέξις, καὶ διάνοια, καὶ ὄψις, καὶ μελοποιΐα, οἷς μὲν γὰρ μιμοῦνται, δύο μέρη ἐστίν: ὡς δὲ μιμοῦνται, ἕν: ἃ δὲ μιμοῦνται, τρία. καὶ παρὰ ταῦτα, οὐδέν.

Necesse est igitur omnes tragœdiæ partes esse sex, secundum quas qualisquædam tragœdia est: hæc autem sunt, fabula, mores, & dictio, & senten-

tia & apparatus & concentus: quibus quidem enim imitantur, duæ partes sunt: vt autem imitantur, vna: quæ autem imitantur, tres: & præter has, nulla.

Expositis singillatim partibus iis tragœdiæ, quæ qualem ipsam reddunt, nunc earum numerum cogit: sexq; ipsas esse affirmat, nominibus illarum deinceps positis: separauit autem, dicendo fieri tragœdiam ope illarum qualem, partes has à partibus, quæ quantam ipsam efficiunt: nam quod addidit illi voci quædam, declarare voluit non vno modo, sed pluribus fieri ipsam qualem. Adiungi vero ipsis nō posse aliquas docet, repetens superiorem diuisionem, qua tradidit tribus modis distingui posse studium eorum, qui aliquid imitarentur: aut enim discrepare illos inter se, quod diuersis rebus, & tanquam instrumentis aliis vtuntur ad imitandum, aut quia ratio, modusq; diuersus est, aut quia longe aliam materiam imitantur. Quibus igitur imitantur duas partes esse inquit: non tamen nomine ipsas appellat: intelligit autem concentum & dictionem: supra enim nominatis antea illis, affirmauit, ipsas esse, in quibus efficerent imitationem, qui studio hoc fingendi atque imitandi tenerentur. Vt autem imitantur: ita enim vocat modum, quo exprimunt res, vnam partem esse inquit: illa vero est, quam vocat ὄψιν neque enim aliam vllam viam rationemq; habent tragici, qua imitētur, nisi ante oculos eorum, qui spectant, omnia ponendo, te ferendoq; facta illa, inductis in scenam personis simulatis, quæ tunc illa gerāt. Quas autem imitantur tres esse inquit: quæ verò hæ partes sint, dubitari non potest: tres enim manifesto sunt, quæ restāt exceptis illis, id est fabula, mores & sententia. Imitantūt autem tragici poetæ & coagmentationem illam rerum, quæ fabula est appellata, & mores eorum, qui ea gessisse feruntur: nec non sententias etiam, quæ conueniant personis illis, aptæq; sint iudiciis illorum probandis: iisq;, quæ aduersari videantur, confutandis. Addit autem in extremo præter has nullas partes inueniri, quæ reddant tragœdiam qualem: neque enim aliud quicquam præter duo illa, quæ docuit, afferri potest, quod sit quasi instrumentum imitandi: modusq; itidem vnus ille est: nec extant res vllæ, præter enumeratas tres, quas imitentur, id est struem illam, compositionemq; rerum & mores & sententias, quas dixit.

Τούτοις μὲν οὖν οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, κέχρηνται τοῖς εἴδεσι: καὶ γὰρ ὄψιν ἔχει πᾶν, καὶ ἦθος, καὶ μῦθον, καὶ λέξιν, καὶ μέλος, καὶ διάνοιαν ὡσαύτως.

His quidem igitur non pauci ipsorum, vt ita loquar, vtuntur formis: etenim aspectationem habet omne, & mores, & fabulam, & dictionem, & concentum, & sententiam eodem pacto.

Cum sex esse tragœdiæ partes ostendisset, quæ reddunt eam qualem: addit nunc bonam magnamq; partem poëtarum in iis tragœdiis, quas scribunt, adumbrare illas ipsas partes. quod significare videtur nasci potius à rei ipsius natura, quæ quasi impellit ipsos vt hoc faciant, quàm ab arte & peritia ipsorum: neque enim omnes, qui se ad scribendum conferunt, docti sunt plenamq; huius studij scientiam habent. Verum autem esse, quod dixi, ostendere videtur, quòd cum causam eius, quod protulit, afferre vellet, inquit. Omne factum argumentum ve tragœdiæ, continere in se illa omnia, vt cum res ipsa cuncta ea inclusa in se habeat, poëtæ qui ipsam aggrediuntur, nullo negotio illa persequantur: ac si non omnino exprimant, saltem leuiter ipsa attingant: quod enim factum est, quod in scenam referri non possit, ante oculosq; spectatorum constitui: sed illud etiam mores suos quosdam habet, qui à poëtis in scriptis effingi possunt: aut enim sæuum factum est, aut clemens: aut auarum, aut liberale: aut pium, aut nefarium. Sed etiam ex omni facto videtur aliquo modo fabula confici posse, si quis commode apteq; partes ipsius coagmentare sciat. eadem ratio est reliquarum partium: illas enim quoque omnem actionem in se habere certū est.

Hæc

Hæc autem (nisi fallor) huius loci sententia est, obscuri sanè, & quod non sine causa negotium facesserit Madio interpreti, erudito sanè atque accurato viro. ita verò accipi ipsum oportere, singulis penè verbis diligenter ponderatis, ostendere conabor. Primum autem quod inquit, non paucos ipsorum vti his formis, arbitror poëtas intelligendos: de poëtis enim antea manifestò loquebatur, cum dixit, quibus imitantur, & vt imitantur: & quæ imitantur: quare de iisdem etiam nunc loquitur, affirmans non paucos eorum vti his formis: quod autem in medio huius sententiæ collocauit verba, quibus tanquam corrigeret, atque emendaret, quod dicere in animo habebat: ac tanquam modum quẽdam illi voci adhiberet, arbitror ipsum ea de causa id fecisse, quia non paucos dixerat: hocq; illud esset, quod egeret moderatione ac temperamento, quia re vera fortasse plures poëtæ inuenirentur, qui non valde vterentur his formis, si quis id vt accuratè exquisiteq; dictum acciperet, quia in ipsorũ scriptis tenuis tantum quædam atque obscura earum similitudo foret: neque enim puto id prolatum fuisse ab Aristotele, quia εἴδη appellauit, quæ verè μέρη vocari debebant: neque etiam quia statim vsurpaturus erat verbum parum apte, & quod rerum corpore præditarum proprium esset, non earum, quæ sine corpore sunt, vt quidam putarunt: Græca enim consuetudo passim capit verbum χρῆσθαι hoc modo, vt Aristoteles etiam multo infra, qui ait. ἀλλὰ κεχρῆσθαι τοῖς γενομένοις ὀνόμασι. Quod autem Madius, vt in subtilioribus Aristotelis libris euoluẽdis diutius occupatus, ita in hoc explicando non sine laude versatus, putat ὄψιν accusandi casu legendum, magnopere probo iudicium ipsius: diuq; ipse quoque eiusdem opinionis fui, cum in vetustissimo exemplari ita scriptum offendissem. Quare accedente ratione veritateq; sententiæ auctoritati antiquæ lectionis, nunquam dubitaui, quin ita foret legendum: vis autem omnis huius sententiæ, supra à me, vt opinor explanata est. Nam vanitas peruulgatæ scripturę, & quantum nocio ipsius, si ὄψις nominandi casu scriptum sit, probari non possit, non debet accuratè confutari: πᾶν vero quod inquit, valet omnem rem actionemq; : neque accuratè quærere oportet, quod verbum id referat: nullum enim in propinquo positum est, vnde aptum esse possit: sed ipsum per se manet, neq; eget vllo, quod ipsum sustineat: continet enim in se concursum omnium naturarum ac rerum: itaque sæpe hoc nomen vsurpatum inuenitur. In extremo positum ὡσαύτως quod valet similiter, non significat, vt arbitror vno eodemq; pacto sex illas partes formas ve, ita in quolibet facto inueniri, vt non magis minus ve hæc, quàm illa in ipso sit: sed valet eas etiam, quæ non valde videtur illic inueniri posse, tamen illic esse, in tragœdiamq; commode, inde sumptas, inseri posse.

Μέγιστον δὲ τούτων ἐστὶν ἡ τῶν πραγμάτων σύστασις: ἡ γὰρ τραγῳδία μίμησίς ἐστιν, οὐκ ἀνθρώπων, ἀλλὰ πράξεως καὶ βίου, καὶ εὐδαιμονίας καὶ κακοδαιμονίας: καὶ γὰρ ἡ εὐδαιμονία ἐν πράξει ἐστί: καὶ τὸ τέλος πρᾶξίς τίς ἐστιν, οὐ ποιότης. εἰσὶ δὲ κατὰ μὲν τὰ ἤθη, ποιοί τινες: κατὰ δὲ τὰς πράξεις, εὐδαίμονες, ἢ τοὐναντίον. οὔκουν ὅπως τὰ ἤθη μιμήσωνται, πράττουσιν, ἀλλὰ τὰ ἤθη συμπεριλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις. ὥστε τὰ πράγματα καὶ ὁ μῦθος, τέλος τῆς τραγῳδίας. τὸ δὲ τέλος, μέγιστον ἁπάντων.

Maximum autem horum est rerum coagmentatio: tragœdia enim imitatio est, non hominum, sed actionis & vitæ: & felicitatis & infelicitatis: etenim felicitas in actione est: & finis actio quædam est, non qualitas. Sunt autem secundum quidem mores, quales quidam: secundum autem actiones, felices vel contra. Non igitur vt mores imitentur, agunt: uerum mores complectuntur propter actiones. Quapropter res & fabula finis tragœdiæ: finis autem maximum omnium.

Cum supra sedulo indagasset omnes tragœdiæ partes, quæ qualitatis sunt, inuentasq; postea ex omni facto eæq; ipsas erui posse affirmasset (omne nanque factum tale esse inquit, vt quasi ornatum illis sit, atque ipsas quodammodo in se contineat) quia non cunctæ partes eandem vim habent, docet nunc, quæ potissimum ipsarum maximi momenti est ad constituendam tragœdiam, tradens fabulam huiuscemodi esse. Cum autem quæstio hæc magni ponderis sit, nec defuerint, qui de hoc aliter senserint, pluribus argumentis id confirmat: nec tamen vno suoq; nomine ipsam appellat, vt paulo antea fecerat in partium singularum enumeratione, sed vtitur descriptione ipsius, verbisq; iis, quæ vim ac naturam eius euoluunt: supra nanque dixerat, fabulam esse coagmentationem rerum. Hanc igitur nunc rerum coagmentationem maximum omnium esse inquit: ac superare ceteras formas, quod in reliquarum nulla tantum roboris ac virium, quantum in ipsa sit ad constituendam tragœdiam. Probat autẽ hoc verum esse primum à definitione tragœdiæ, spectataq; ipsius natura. tragœdia enim est, inquit, imitatio, non hominum, sed actionis: supra nanq; in ipsa definienda dictum est tragœdiam esse imitationem actionis. Quòd si contra imitatio foret hominum tragœdia, in ea fortasse maiorem vim haberent mores & motus animorum quàm actio: magis enim hæc hærent hominibus, quàm actio: cum multi reperiantur qui non agant: nulli antem extent, quibus non ingenerati sint aliqui mores. Adiungit autem rei explanandæ causa: declarareq; volens, quod angustius in definitione posuerat, & vitæ, & felicitatis & infelicitatis: per vitam enim intellexit, vt puto, non omnia quæ in vita spatioq; temporis, quod vixit, alicui contigerunt: neque enim imitatur tragœdia omnia alicuius facta, etiam diffidentia, sed vitæ ipsius exitum, & qualis deniq; illa fuerit, fortunata, inquam, an misera, quod sæpè vnum tantum factum præstat, hoc antem verum esse: itaque accipi id verbum debere, declarant ea, quæ consequuntur: arbitror enim quod addidit καὶ εὐδαιμονίας καὶ κακοδαιμονίας, declarationem esse antecedentis vocis. Vnde Cicero εὐδαιμονίας, vitam beatam appellare consueuit, & κακοδαιμονίας, vitam miseram: præcipuè enim tragœdiæ captare solent vitas hominum insignes aliquibus egregiis commodis, aut atrocibus malis. Valet autem ad opinionem hanc meam confirmãdam, quod Solon quoque ita beatos homines ostendit, vt testatur auctor ipse in x. libro de moribus ad Nicomachum: quum enim qualia necesse est fuerint facta ipsorum indicasset, addit quæ ad vitam etiam pertinerent: verba Aristotelis hæc sunt. Σόλων δὲ τοὺς εὐδαίμονας ἴσως ἀπεφαίνετο καλῶς εἰπών, μετρίως τοῖς ἐκτὸς κεχορηγημένους, πεπραχότας τὰ κάλλιστα, ὡς ᾤετο, καὶ βεβιωκότας σωφρόνως. Cum vero eò rem deduxerit, vt tradat imitationem esse tragœdiam, & rerum valde secundarum, & rerum miserarum, indicat obscurè vtrunque genus tragœdiæ, & id quod prosperum exitum habet, & id quod aduersum ac calamitosum. Hoc autem, quod postremum posuit, verè dictum esse, docet hoc pacto. Felicitas enim in actione consistit: valet verò id non posse felicem, beatum ve quempiam vocari, qui non agat, sed tantum moribus laude dignis ornatus sit, honestisq; habitibus animi instructus: facta enim hominum sunt, quæ beatos ipsos reddunt: cum scilicet à virtute præclarisq; habitibus proficiscuntur: vt contra alia facta, contrariaq; superioribus, sunt quæ ipsos miseros efficiant. Addit autem eidem rei confirmandæ aptum: Et finis hominum est actio quædam: intelligit verò actionẽ honestam, quamuis non exprimat, cuiusmodi actio illa sit: facta enim quoq; turpia actiones sunt. Aperit autem hic magis quid eiiciat atque refellat, affirmans: Et vitam beatã manere in actione: & finem, quo referuntur omnia in vita, esse actionis quoddam genus: nominat enim illud, quod non valet tantum, vt efficiat nos beatos: neque finis est nostrarum cogitationum: & inquit. Non qualitas. quamuis enim aliquis statutum in animo suo habeat omnia gerere, quæ virtutem oleant, & aut iusta aut fortia, aut liberalia facinora sint: contentusq; sit his egregiis habitibus, nec vnquam aliquid agat, quod illinc profectum intelligatur, nunquam beatus verè vocabitur. Quam vim antem habeãt mores qui & ipsi tragœdiæ pars sunt, ac reliqui habitus animorum, patefacit dicens. homines ex moribus, quibus prædití sunt, & esse & vocari quales, vt mores illi habitus ve extiterunt, id est iracundi, lenti, asperi, lenes; liberales, auari. eosdem autem si facta spectantur ex vi ipsorum factorum, esse

beatos

beatos aut contra, id est miseros. Quare M. Regulus, qui incidit in res maxime aduersas: cruciatusq; corpore sustinuit acerbos, miser fuit: qui tamen iustus vir ac fortis extitit, cum fideq; se gessit: quæ omnia qualitatis sunt. Addit autem Aristoteles, quod & ipsum multum valet ad idem demonstrandum, id est ad ostendendum plus factis, quàm moribus tribui oportere in tragœdiæ partibus existimandis: videri quoque id posse ex institutis hominum, diligenter eius rei ratione animaduersa: vt, inquam, se illi in vita gerant: & vtrius ipsorum, alterius consequendi causa, ope vtuntur; cum enim aliquid seruiet alteri, illud cui seruiet, maioris dignitatis esse manifestò intelligetur. Et demum argumentum ductum est ab iis, quæ vim habent finis, & iis, quæ referuntur ad finem aliquem: τέλη nanque & ea, quæ sunt οὗ ἕνεκα potiora prioraq; sunt illis, quæ adiuuant eum finem, & sunt ἕνεκά τε. Non igitur (inquit) homines, vt mores imitentur & exprimant, agunt antea aliquid: sed contrà vnà cum aliis rebus, quæ prodesse eorum consiliis possunt, assumunt mores, seduloq; ipsos comparant, vt facilius ea quæ volunt, ita efficere possint: hoc enim arbitror significare τὰ ἤθη συμπεριλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις: συμπεριλαμβάνειν nanque, priore sui parte, quæ addita ipsi est, concursum etiam aliarum rerum, quæ simul corrogatæ sint, adiuuentq; id opus, significat. His autem positis confirmatisq;, concludit iam ratione, quod probare voluit: clausula enim est primi argumenti, quod inquit. Quare res & fabula finis est tragœdiæ: finis autem maximum omnium. Vnde intelligitur, quod explanatum non est, vt perspicuum tamen relictum, coagmentationem rerum, fabulamq; esse maximam præstantissimamq; omnium partium tragœdiæ, quod initio affirmarat: cuiq; constituendo toto animo incubuerat. πράγματα autem quod inquit, intellexit aptum rerum ipsarum ordinem, quem σύστασιν πραγμάτων vocare consueuit: id autem perspicitur etiam voce, quæ consequitur: addidit enim rei declarandæ causa, καὶ ὁ μῦθος: neque enim simpliciter res fabula appellari possunt: sed ipsarum rerum quædam structura atque apta compositio. Correxi autem, quod initio huius partis mendosè prius erat πράξεων numero multitudinis, & consensu scriptorum librorum, & veritate ipsa lectionem illam refellente: vnius enim, non plurium factorum, imitatio est tragœdia.

Ἔτι ἄνευ μὲν πράξεως, οὐκ ἂν γένοιτο τραγῳδία: ἄνευ δὲ ἠθῶν, γένοιτ᾽ ἄν: αἱ γὰρ τῶν νέων τῶν πλείστων ἀήθεις τραγῳδίαι εἰσί: καὶ ὅλως ποιηταὶ πολλοὶ τοιοῦτοι. οἷον καὶ τῶν γραφέων Ζεῦξις πρὸς Πολύγνωτον πέπονθεν: ὁ μὲν γὰρ Πολύγνωτος ἀγαθὸς ἠθογράφος: ἡ δὲ Ζεύξιδος γραφὴ οὐδὲν ἔχει ἦθος.

Præterea sine actione quidem nullo modo fieri posset tragœdia: sine moribus autem extare posset: recentiorum enim plurimorum tragœdiæ carent moribus: & omnino poetæ multi huiuscemodi sunt: sicut & pictorum Zeuxis ad Polygnotum se habet: Polygnotus quidem enim bonus est descriptor morum. Zeuxidis autem pictura nullos habet mores.

Alterum hoc argumentum est, quo idem probat. plus scilicet conferre ad tragœdiam constituendam fabulam, quàm mores: omnino enim puto legendum ἔτι ἄνευ μὲν πράξεως: non, vt in excusis antea legebatur, ἄνευ μὲν τῆς πράξεως: ita nanque in duobus exemplaribus inueni. Contra vero peruulgatam illam lectionem sedulo disputat Madius, qui falsam eam inanemq; esse conuincit: præter quàm quod in melioribus libris eo modo scriptum non est. Vis autem ipsius aperta est; quis enim dubitat, quin id, sine quo aliquid manere, statumq; suum tueri non potest, maioris momenti sit ad illud perficiendum, quàm id, quo etiam ipsum destitutum aliquo modo tamen constat. nam sine facto aliquo velle tragœdiam fabricare, esset perinde atque sine fundamento velle domum ædificare: solum enim ac fundamentum tragœdiæ est actio: Affirmat igitur, hoc nixus, vacuam ab actione tragœdiam nullius vllo artificio conflari posse. & quia hoc ita planum est, vt non egeat ratione, ipsum non probat: sed

contra vsu venire addit in moribus: quia sine moribus tragœdia scribi potest. Cum autem hoc non ita certum alicui videri posset, ostendit id verum esse exemplo aliquarum tragœdiarum, id est earum, quæ à maiore parte recentiorum poetarum scriptæ forent: cum penitus illæ sint expertes morum. Idem etiam confirmans, rei augendæ causa, adiungit: inueniri deniq; multos poëtas, non tragicos scilicet solos, sed aliorum etiam generum, qui huiuscemodi sint, id est in quorum operibus nullum vestigium vnquam huius rei appareat: poëtas enim intelligit monimenta ipsorum, nó illos ipsos, qui poëmata ea condiderunt. Multum autem hoc valet ad id, quod probare vult, constituendum: conformari inquam posse tragœdiam aliquam vacuam à moribus, cum inueniantur poëtæ quidam, qui ita ab hac re remoti fuerűt, vt umbra nulla morum in eorum scriptis existat, siue id voluntate, siue quia eius rei præstandæ facultatem non habuerint, effectum sit. ὅλως igitur (vt opinor) valet simpliciter: supra enim dixerat, nouos tantum poetas & inferioris ætatis huiuscemodi esse: nunc autem addit generatim, communiterq;, plurimos huiuscemodi inueniri, & non solum recentes. Ne autem hoc mirum aliquibus videretur, & vt falsum exploderetur, similitudine pictorum id confirmat: in quorum studio idem etiam manifesto vsu venit: cum pictores quidam inueniantur, in quorum tabulis mores nulli vsquam apparent: contra verò alij omnibus suis operibus mores affingant. ipse autem certos quosdam huius artificij, qui ita affecti inter se fuerint, appellat, traditq; Zeuxidem, summum pictorem, nullos vnquam mores expressisse: quare collatum eum cum Polygnoto ita discrepasse ab illo, vt tragicos quosdam inter se in hac morum descriptione dissimiles extitisse, probare voluit: Polygnotum enim bonum expressorem morum fuisse tradit, ac laudem magnam in hac re merito consecutum: ἀγαθὸν enim ἠθογράφον prorsus legendum arbitror, vt sanè in cunctis, quos vidi, calamo exaratis libris scriptum offendi. Quare qui ex altera illa lectione, quæ habet ἀγαθῶν, sensum elicere voluerunt, atque in eo omnes ingenij neruos contenderunt, frustra, meo iudicio, laborarunt. Sed ipsius etiam vitium antea Paccius viderat, atque eam rectè condemnarat: bonum autem imitatorem expressoremq; morum fuisse Polygnotum inquit: quia hoc etiam perperam & vitiose aliquando fit: quis enim dubitat, quin & pictor, & poeta in moribus effingendis labi possit, & in ea re conanda peccare? Nam quod Madius, etiam indicauit certo teneri ex hoc contextu pictores vocari poetas ab auctore: vnde ipse putat ceteros etiam artifices simili ratione rectè vocari poetas posse, id est effectores, non video vbi hoc Aristoteles dixerit: nam verba illa: καὶ ὅλως ποιηταὶ πολλοὶ τοιοῦτοι, οἷον καὶ τῶν γραφέων Ζεῦξις, non significant referendos esse pictores in numerum poëtarum: sed exemplo pictorum, vt ostendi, probant inueniri poetas, qui morum expertes sint, vt illic, quod notum, & exploratum erat, pictores inueniebantur. Vt autem hic tradit Polygnotum bonum ἠθογράφον fuisse, ita in viij. πολιτικῶν de ipso, vt egregio imitatore morum, loquitur: eumq; ἠθικὸν, id est moratum ea de causa vocat: quia scilicet imaginibus, quas fingebat, mores affingere sit solitus. Plinius quoque in xxxv. libro de Aristide Thebano loquens, inquit. Is omnium primus animum pinxit, & sensus omnes expressit, quos vocant Græci ἤθη. Quæreret autem aliquis, cum indicio Aristotelis intelligatur priscorű tragœdias mirificè mores personarum exprimere solitas: vicisseq; hoc ipso in bono nouas & recentiores, quomodo factum hoc sit: qui nanque inferiores ætate in hoc studium incumbebant, eruditiores erant, magisq; instructi ad id poëma vndiq; perficiendum: quare debebant studere huic bono comparando, nec pati se superari tanto in ornatu à rudioribus & impolitioribus? An artificium ipsum: ingeniiq; acumen iunioribus nocebat? cum enim omnes tragœdiæ partes summa contentione expolirent: omnemq; ornatum orationis eo adhiberent: argumentisq; exquisitis cuncta confirmare studerent, simplicitatem illam, quæ maximè apta est ad mores declarandos, & quasi materia quædam ipsorum est, corrumpebant: atque ita, dum nimis studiosè reliquas concinnitates sectabantur, hoc eximio bono carebant. Videtur etiam ipse ita de hac re sentire: qui in extremo huius libri affirmat orationem nimis excultam & splendidam obscurare, & quasi operimento quodam eò allato, tegere & mores ipsos & sententias. facilius verò id effici poterat, si eodem quoque ratio exquisita argumentandi accessisset,

Non

Non multo autem longè ab hoc loco affirmat, vt existimo, veteres tragicos popularegenus dicendi, carensq; magno artificio, solitos affingere personis, quas inducebant in fabulas.

Ἔτι ἐάν τις ἐφεξῆς θῇ ῥήσεις ἠθικὰς, καὶ λέξεις, καὶ διανοίας εὖ πεποιημένας, ποιήσει, ὃ ἦν τῆς τραγῳδίας ἔργον: ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, ἡ καταδεεστέροις τούτοις κεχρημένη, τραγῳδία: ἔχουσα δὲ μῦθον καὶ σύστασιν πραγμάτων.

Praterea si quis deinceps collocarit sermones moratos, & dictiones & sententias probè confectas, efficiet quod est tragœdiæ opus: verum multo magis, quæ his deterioribus vtitur, tragœdia erit, habens fabulam & coagmentationem rerum.

Arbitror ab accurato interprete purgari in primis debere, cùm id satis commodè facere potest, auctoré, quem susceptit declarandum: & cum variè legitur apud ipsum locus aliquis, quid sui iudicij sit de veritate lectionis aperire. Quia igitur in pluribus excusis libris particula negandi hic posita est ante verbum ποιήσει, quæ abest à pluribus calamo exaratis, quid existimem de varietate hac lectionis indicare volui. Fideliores igitur puto hoc in loco libros eos scriptos, in quibus illa non legitur. Sed etiam qui a Guil. Morelio summa cura Parisiis excusus est, eam inde sustulit. quare idem me fuit temeritate facere posse existimaui. Operam autem dabo, vt probem hanc altera illa meliorem esse, quam sanè ante me interpretes omnes secuti sunt, nulla mentione huius facta. Et tamen sententia huius, quam anteponendam iudico, explanata, (nisi fallor) integritas ipsius apparebit. Argumentú igitur hoc, in ordine tertium, huiuscemodi est. quo itidem probat partem tragœdiæ vocatam fabulam, anteponendam esse ceteris partibus, ac plus habere in se momenti ad eam constituẽdam, quàm, non solum mores, verum etiam plures alias partes extra ipsam simul positas: ac non sine industria etiam atque artificio à poëta tractatas. nec tamen negat ex illis etiam, illo pacto distractis, aliquid boni oriri: efficereq; ipsas aliquo modo, quod est officium tragœdiæ, & ab eo poëmate meritò expectatur. Sed aliud est, in quo sanè tota res manet, obire munus tragœdiæ: aliud tragœdiam esse. partes igitur illæ, quas narrat, quæ sunt tanquàm membra variarum tragœdiarum, factæ vt dicit, cum leguntur aut recitantur, commouent animos spectatorum, excitantq; illic & metum & misericordiam, coguntq; demum alienis illis casibus illacrimari: nec tamen componere tragœdiam ex se valent. contra autem, vt apertè tradit, quæ partes illas non ita excultas habebit, si fabula illic erit, id est series illa rerum & vnius facti à principio ipsius ad exitum explicatio, verius fabula & erit & vocari poterit. Posse autem id, quod dixi, partes aliquas tragœdiarum, etiam dissipatas ac fractas, cum attentè leguntur, si illi rei efficiendæ valde idoneæ fuerint, dubitare non debemus: huiusq; rei periculum facilè quilibet faciet. Quis enim non lugebit: magnamq; vim lacrimarum effundet? si, conuersa mente ad illud factum: specieq; hac ipsa sibi ante oculos proposita, legerit fletum illum Oedipi: cum, effossis iam sibi oculis, accuratè ostendit choro se rectè fecisse, vtileq; suis rebus consilium cepisse, quia nihil sibi in vita iucundum restaret: simulq; mente reuoluit omnem memoriam, originemq; eorum malorum, in quæ ipse imprudens inciderat. Eodem pacto quis est adeo durus homo, qui nõ misericordia Hecubæ moueatur; ῥῆσιν illam legens, separatam etiam à reliqua fabula? cum in Troadibus illa, commemoratis suis præteritis bonis, quibus maximis à fortuna olim ornata fuerat, statim addit atrocia incommoda, quæ mutatis rebus, accepisset: casusq; acerbos, in quos repente incidisset. profectò tantus aceruus malorum, qui eam oppresserat, collatus cum superioribus ipsius valde secundis rebus, excuteret lacrimas omni mortali, cunctis etiam illis rebus non accuratè relatis, ordineq; explicatis: sunt enim plerunq; cognitæ personæ tragicę, infortuniaq; ipsarũ omnia explorata. Sed nequis error nascatur: sunt enim aliç etiam non nullç partes eius fabulç, ab eadem misera muliere actç, non parum accommodatç ad fletum excitandum:

dum: quamuis hæc vincat ceteras, eximiaq; sit inter ipsas, intelligo cum Hecuba inquit se natam è rege, & cum rege etiam in matrimonio collocatã fuisse, procreasseq; filios, qui multa præclara in bello gessissent, virtuteq; & honestis factis omnibus Troianis anteirent, & quæ sequuntur. possent afferri à me plura alia exempla, sed accuratus quisque versatusq; aliquantulum in hoc studio, id nullo negotio facere poterit: tragœdiæ nanque omnes plenæ sunt huiuscemodi miserabilium locorum. Hoc igitur est meo iudicio, quod significare voluit Aristoteles, cum inquit: partes illas tragœdiarum diiunctas, effecturas prorsus officium tragœdiæ; non esse tamen ipsas, hoc pacto collocatas, quamuis iustum corpus tragœdiæ impleuerint, tragœdiam: inquit igitur, vt ad verba ipsa explananda iam veniam. Si quis deinceps collocarit sermones moratos, & dictiones & sententias bene confectas: & quæ sequuntur. ῥήσεις vocat disputationes ab aliquibus habitas in tragœdia de aliqua re: sermonesq;, qui quod ostendere voluerint, plenè explicuerint. Moratas autem, id est ex quibus intelligantur mores ac naturæ personarum, quæ dicunt, qui sanè non paruus ornatus est omnis orationis: primis verò his verbis significat mores: neque enim hi mores inferi possunt nisi in orationem: quare mores ostendere volens appellauit ῥήσεις, id est membra tragœdiæ, moratas. Nam quod ipsas deinceps positas esse voluit, indicauit materiam continuatam non esse; ita enim fabula quoque illic extitisset, ac res recte ordineq; coagmentatæ: sed interruptam ac fractam. exempli causa. si prima disputatio in se contineat incommoda, quæ sustinent in exilio viuentes: altera bona pacis enumerentur: tertia disseratur de officio imperatoris. Si quis igitur huiuscemodi aliqua membra diuersarum tragœdiarum: nec cohærentia inter se, deinceps ponat: & moribus instructa, & à quibus non absint elegantiæ quoque orationis: ac si etiam acutæ illic sententiæ sint: aptæq; mirifice ad id quod oportet probandum: atque ita omnes hæ tres res, quæ sunt tragœdiæ partes, benè tractatæ sint, nunquàm auctor huius malè cõpositæ molis efficiet vt tragœdia illa fit: quamuis etiã aliquando ipsius officium munusq; adumbrarit; verum inquit ea, quæ vtetur his partibus deterioribus, id est in qua non tam appositè mores expressi sint, nec in ea tanta verborum atq; orationis elegantia existat: simulq; careat acumine illo, ac subtilitate sententiarum, si tamen habeat fabulam, ac coagmentationem rerum, digna magis erit, quæ vocetur tragœdia. Arbitror igitur: nam hoc magis exprimere volo, ἀπονεμούσας quod inquit, non tantum significare virtutem proximæ vicinæ rei, id est sententiarum, sed etiam præcedentis, id est verborum: illic enim quoque vitium negligentiaq; existere posset, quod si factum fuisset, mirum non esset, si nihil illic placeret. Animaduertendum autem nolle Aristotelem ipsam penitus orbatam esse his rebus: neque enim tragœdia vnquam fingeretur sine locutione, ac sine sensibus animorum oratione prolatis, cuicuimodi hi sint, vt quæ vacuæ sint à moribus fortasse reperiuntur; sed intelligit quæ partes has habeant rudiores, & imperfectiores: Vnde inquit καταδεεστέροις τούτοις κεχρημένη, id est, quæ vtatur sane his partibus, sed vtatur ipsis impolitioribus: & quæ, vt verbum Græcum exprimam, videantur egere illis ornatibus; ac tacite aliquo modo ipsos postulare. Plato autem pluribus locis indicauit, quæ vocarentur ῥήσεις in scriptis poëtarum: è tertio vero libro de rep. certius hoc aliquis perspicere potest, vbi accurate docet, quid sit imitari: ῥήσεις enim appellatas videbit partes eas, quibus poëta, indutus personam alicuius, ore ipsius, quid illi conueniat, exponit. Exempli causa, initio Iliadis oratio illa Chrysis, qua precatus est Apollinẽ, vt vlcisceretur suas iniurias, ῥῆσις est: & paulo post altera, qua Agamemnon dimissum à se cum contumelia sacerdotem illum, prosecutus est ipsum minacibus verbis: ac quid in animo suo statuisset de filia eius, apertè significauit: omnesq; demum huiuscemodi partes, quibus non poëta, sed ille ipse, quem inducit, loqui videtur, ῥήσεις vocantur: vt contra μεταξὺ ῥήσεων appellat quidquid poëta suo ex ore promit: cum quid hic aut ille dixerit, fecerit ve, commemorat, quod cum in tragœdijs non fiat: solæ enim illic sunt, quibus inter se personæ colloquuntur, restat, vt ῥήσεις sint disputationes accuratæ de aliqua re; ac quæ quod cœperint explicare, plenè absoluerint; quomodo etiam ipse capi hoc verbum in Phædro significauit: exemplo enim tragicorum illic vsus est: nominauitq; ῥήσεις οἰκτρὰς, φοβερὰς, ἀπειλητικάς: quæ scilicet fa-

ctæ

ctæ accõmodatæq; forent ad misericordiam excitãdam, aut ad metum incutiendum: aut ad malum aliquod alicui minandum. Valet etiam multum ad hanc lectionem cõfirmandam illud πολὺ μᾶλλον, quo significatur id, quod supra à me copiosè declaratũ est: non video enim quomodo hoc conuenire possit illi lectioni, cũ ostendatur ipso, effici illud etiã superiore ratione, quamuis deterius multo, quod efficitur longè melius posteriore hac. nam illo modo nunquam aliquis tragœdiam fabricabit.

Πρὸς δὲ τούτοις τὰ μέγιστα, οἷς ψυχαγωγεῖ ἡ τραγῳδία, τοῦ μύθου μέρη ἐστὶν, αἵ τε περιπέτειαι καὶ ἀναγνωρίσεις.

Ad hæc autem maxima res, quibus tragœdia capit animos hominum, fabulæ partes sunt: peripetiæ inquam & agnitiones.

Quartum hoc argumentum est, quo idem probat: cum enim in tragœdia scribenda maximi momenti fabulam esse ostendere velit: ac longe superare partem hãc reliquas omnes, docet res illas, quæ permulcent maximè animos spectatorum, fabulæ partes esse, atque in ipsa contineri: vnde intelligitur fabulæ dignitas ac vis, cum partibus iis ornata sit, quæ tantum valẽt in animis nostris alliciendis: nec tamen hoc habent omnes tragœdiæ: cum plures inueniantur, in quibus peripetia nulla casusq; admirabilis, aut cognitio personæ alicuius diu ignoratæ contineatur. Sed tragœdiæ illæ, quæ ipsis ornatæ sunt, sine vlla dubitatione præstãtiores, cùm vehementer capiant animos hominum, ac ducant ipsos quò velint: hac præcipue re ipsos ad se trahunt, quod habent peripetias has & agnitiones. Peripetiæ autẽ & agnitiones in fabula coagmentatione ve rerum continentur, cum res illæ ita initio compositæ sint, vt necesse postea sit aliquem subito de summo loco labi: aut contra ex humili statu in altum dignitatis gradum ascendere: & eodem pacto quempiam, cuius stirps antea fefellisset, cognitum esse iis parentibus natum, quibus non putaretur, ipse autem infra diligenter ostendit, quid peripetia, quid agnitio hæc sit. quare accuratius eo loco de ipsis disputabitur. Nunc vero videtur notio visq; huius verbi ψυχαγωγεῖν explicanda: neque enim valet illud id, quod non nulli existimarunt, iucunda tantum aliqua re eò importata oblectare: sed vt nomen ipsum iunctum declarat, ducere allicereq; animum: quod multis etiam aliis modis fieri potest. quare non videtur, si ita accipiatur hoc verbum, quæstio illa hic exoriri, quam acutè quidam excogitarunt: cum enim planum sit exitum etiam rerum tristem in tragœdia nos capere: huiuscemodi enim ferè sunt περιπέτειαι in fabulis, si ψυχαγωγεῖν valuisset oblectare, & voluptate perfundere, visus esset Aristoteles sibi repugnare: neque enim res acerbæ possunt voluptatem nobis afferre. Cum verò notio eius verbi sit ea, quam ostendi, quis non fateatur animaduersionem alienorum malorum, maximarumq; calamitatum, capere animos nostros, ac ducere in eosdem affectus? Valde autem accommodatum est hoc verbum consilio finiq; tragicorum ostẽdendo. Vnde Polybius quoque in iij. libro historiarum, cum de officio tragicorum poëtarum & historiæ scriptorum disputaret: & quę discrimina inter eos versarẽtur, ostenderet, eo vsus est: inquit enim, τὸ γὰρ τέλος ἱστορίας καὶ τραγῳδίας οὐ ταυτὸν, ἀλλὰ τοὐναντίον: ἐκεῖ μὲν γὰρ δεῖ διὰ τῶν πιθανωτάτων λόγων ἐκπλῆξαι καὶ ψυχαγωγῆσαι κατὰ τὸ παρὸν τοὺς ἀκούοντας: ἐνθάδε δὲ διὰ τῶν ἀληθινῶν ἔργων καὶ λόγων εἰς πάντα τὸν χρόνον διδάξαι καὶ πεῖσαι τοὺς φιλομαθοῦντας. Proclus quoque in politiam affirmauit tragicos omnibus viribus contendere, vt hoc efficiant in animis spectatorum: ψυχαγωγίαν quę consequantur. cuius hæc verba sunt. οἱ δὲ τραγῳδίας ποιηταὶ φανταστικοὶ μόνον ὄντες καὶ τῆς τῶν πολλῶν στοχαζόμενοι ψυχαγωγίας εἰκότως κατὰ τοῦτο πλεονάζουσι τῆς ποιήσεως τὸ εἶδος. Apud Demosthenem in oratione περὶ κλήρου, ψυχαγωγεῖσθαι valet deliniri & capi: cum enim causas afferret, quibus multi mortales adoptant sibi liberos alienos: easq; esse dixisset, quod illi & blandiciis assentationibusq; capiuntur, & odiis iniuriisq; propinquorum mouentur, ait. ἴσασι γὰρ, ὅτι ταῖς κολακείαις οἱ πλεῖστοι ψυχαγωγούμενοι, καὶ ταῖς πρὸς τοὺς οἰκείους διαφοραῖς πολλάκις φιλονεικοῦντες, ποιοῦντ' ὑεῖς ποιοῦνται. sed exempla huius verbi, hoc modo vsurpati, crebra sunt.

Ἔτι

: Ἔτι σημεῖον, ὅτι καὶ οἱ ἐγχειροῦντες ποιεῖν, πρότερον δύνανται τῇ λέξει καὶ τοῖς ἤθεσιν ἀκριβοῦν, ἢ τὰ πράγματα συνίστασθαι. οἷον καὶ οἱ πρῶτοι ποιηταὶ σχεδὸν ἅπαντες.

Adhuc ſignum eſt, quod qui ſe ad ſcribendas tragœdias dant, prius valent & locutione & moribus exquiſitè res tractare, quàm res coagmentare: ſicuti & primi poetæ fermè omnes.

Quintum hoc argumentum eſt, eidem rei conſtituendæ accommodatum: quia autem à poſteriore ductum eſt, non à re, quæ præcedat, & cauſa ipſius ſit, ſignum vocatur: auxilio enim notarum aliquarum, quas cernimus, ſæpè res obſcuras incognitasq; nobis aliquo modo intelligimus: non tamen hoc ſignum manifeſtum ac certum eſt: & è genere deniq; eorum ſignorum, quæ τεκμήρια vocantur, quamuis non parum ad probandum valeat. ita igitur argumentatur. Cum videamus omnes illos, qui appellunt animum ad ſcribendum: aggrediunturq; tragœdiam pangere, prius facultatem adipiſci (hoc enim ſignificat πρότερον δύνανται: quo verbo paulo poſt iterum eodem intellectu vtitur) apta atque ornata oratione ſingulas res exponendi, & mores etiam ipſi orationi aſpergendi, quàm valeant res conſtituere & fabulam componere: eſt hoc inditium præſtantiæ huius rei: quæ enim difficiliora ſunt, ea etiam vtiliora, maiorumq; virium eſſe conſuerunt: hoc nanque ſolum ac fundamentum eſt huius argumenti. in qua autem difficultate, reiq; huius efficiendæ parua aut nulla poteſtate, verſari dixit ſua ætate parum expertos poëtas; in eadem etiam adiungit verſatos olim fuiſſe omnes ferè primos tragicos, vt ſi animaduerſi fuerint priſci illi, nullo negotio intelligi poſſint multo prius potuiſſe res eaſdem præſtare, quàm aptè res coagmentare. in quo igitur laborant omni tempore, qui vſum magnum non habent ſcribendarum tragœdiarum, in eodem laboraſſe etiam oſtendit primos illos ferè omnes tragicos: vt quemadmodum difficultas rei his inexercitatis nocet, nec ſinit ipſos arduam partem modicè tractare, ita communiter omnibus fere illis rudibus nocuerit. Quare & exemplo horum inexercitatorum, & illorum, qui vixere eo tempore, quo nondum perfecta erat hæc poëſis intelligitur difficultas ipſius perficiendæ: & inde quoque bonitas eiuſdem dignitasq; cognoſci poteſt. Videor mihi ſupra ſatis commodè oſtendiſſe, qui ſint illi, quos auctor his verbis ſignificat, οἱ ἐγχειροῦντες ποιεῖν. rei tamen magis illuſtrandæ cauſa, exemplum afferam huius locutionis: atque ipſum quidem ab hoc ipſo ſcriptore acceptum. In iij. igitur libro de moribus ad Nicomachum, vbi de ratione conſultandi diſſerit, ac totam illam rem accuratè docet: inquit eos, qui deliberant de aliqua re, cum vident id, quod aptum eſſe intelligunt ad finem ſuum adiuuandum, effici poſſe, aggredi rem ſolere, ac tanquam manus ad eam adhibere: vtiturq; eadem forma orationis, mutato tantú verbo ipſo, quod hic eſt, vbi loquitur de opere poëtarum, ποιεῖν: illic vero, vbi ſermo eſt de rebus agendis, πράττειν. Verba ipſius ſunt. ἐὰν δὲ δυνατὸν φαίνηται, ἐγχειροῦσι πράττειν. id eſt ordiuntur rem illam, agereq; incipiunt. ἀκριβοῦν, quod inquit: nec expreſſit, in quo collocetur hæc cura, minutaq; diligentia, arbitror ipſum ſignificare tragœdiam illam inchoatã, parteſq; ipſius quas, vt poterant, perſequebantur: valet enim manifeſto ἀκριβοῦν aliquid perficere, & exquiſitum vndiq; reddere. Nam πρῶτοι quod dixit, intellexit primos tempore non dignitate, id eſt veteres, vt in ſentẽtia explicanda declaraui.

Ἀρχὴ μὲν οὖν καὶ οἷον ψυχὴ ὁ μῦθος τῆς τραγῳδίας: δεύτερον δὲ, τὰ ἤθη: παραπλήσιον γάρ ἐστι καὶ ἐπὶ τῆς γραφικῆς: εἰ γάρ τις ἐναλείψειε τοῖς καλλίστοις φαρμάκοις χύδην, οὐκ ἂν ὁμοίως εὐφράνειεν, καὶ λευκογραφήσας εἰκόνα, ἔστι τε μίμησις πράξεως, καὶ διὰ ταύτην μάλιστα τῶν πραττόντων.

Principium quidem igitur, & tanquam animus tragœdiæ fabula eſt: ſecundum autem, mores: aſſimile enim eſt & in pictura: ſi enim aliquis illi-

neret pulcherrimis medicamentis fusim, non similiter oblectaret, ac siquis albo describeret imaginem. estq; imitatio actionis, & per hanc maxime eorum, qui agunt.

Cum tot argumentis, adeoq; ad fidem faciendam aptis, docuisset primum locum dandum esse in tragœdia scribenda fabulæ: superareq; hanc ceteras partes, paucis reperit confirmatq;, quod fecerit: vtiturq;, rei illustrandæ causa & penè ante oculos ponendæ, verbis translatis: nam quòd ipsam principium esse inquit: magna autem vis est omnibus in rebus principij, primam partem esse fabulam significare voluit: vt enim in ædificanda naui principium est carina: indeq; initium ducunt fabri nauales, & in domo fundamentum eadem ratione, ita in tragœdia pangenda, fabula principium est: ipsamq; primum oportet componere poëtas: nam quamuis ἀρχὴν ipsam appellarit, πρῶτον Aristotelem intellexisse perspicitur, quia in loco suo ceteris partibus assignando illo modo locutus est: & inquit, mores esse δεύτερον: sententiam, τρίτον: & eodem pacto de reliquis partibus, infra etiam, cum vteretur iis, quę iam probasset, in repetenda hac re ipsum hoc verbum vsurpauit: dixit enim de coagmentatione rerum, id est de fabula, loquens. ἐπειδὴ τοῦτο καὶ πρῶτον καὶ μέγιστον τῆς τραγῳδίας ἐστίν. Alterum autem verbum manifestius adhuc translatum est: quod cum metueret, ne durius translatum videretur, muniuit illud particula οἷον, quæ tanquam & quasi, valet: ita enim quoque Cicero consueuit temperare duriores translationes. Non potuit autem magis extollere Aristoteles vim fabulæ: ac quanti momenti illa sit in tragœdia declarare, quàm dicendo ipsam quasi animum esse tragœdiæ: animum enim notum est regere ac sustinere vniuersum corpus. Hoc igitur ualde euidenter significato, indicat quæ consequatur pars, ac secundum locum possideat: illam autem esse vult mores. quæ verò vim rationis habet, ac confirmat quod dictum est, similitudo, non posterius tãtum hoc probat, sed vna cum eo prius etiam positum: inquit enim in hac re consimile quiddam vsu venire, atque in arte pictorum accidit: vt siquis in aliqua tabula pulcherrimos colores temerè spargat, non tantopere oblectaturus sit eos, qui spectarint, ac si albo tantum effigiem aliquam descripserit: quia imago illa nulla etiam elegantia colorum commendata, nec ornata, maiorem voluptatem affert, quàm nobiles colores, non referentes effigiem aliquam: hoc in pictura se ita habere perspicuum est, & hoc passim in ea arte vsu venire omnes intelligere possunt. Idem igitur contingere in studio poëtarum, tragœdiaq; pangenda affirmat: nobiles eximijq; colores temere in pariete tabula ve sparsi, respondent moribus in tragœdia, quæ careat apta constitutione rerum, disseminatis: si tragœdia illa vocari potest, quę hoc vitio valde laboret: nec habeat rectam coagmentationem. Imago albo tantum descripta refert fabulam vacuam à moribus, omniq; ornatu. Quod verò appellauit pulcherrima medicamenta, respondet hoc ei, quod supra dixerat, si forte aliquis pictam viderit rem, quam antea nunquam spectarit, cognoritq;, & tamen oblectetur, tunc non gignere voluptatem illam eã imitationem, sed ipsam voluptatem tunc effici aut ob elegantiam operis, aut ob pulchritudinem coloris: nunc enim quoque docet eximios illos colores habere vim aliquam oblectandi, nulla etiam re expressa. Sed cũ sententiam aperuerim, vimq; huius similitudinis explicarim, oportere arbitror me verba præterea quædã declarare, quæ & ipsa aut egẽt aliqua expositione, aut requirunt operã interpretis, ut elegantia eorum explanetur. Ἐναλείφειν igitur significat inungere & illinere: aspergereq; demum pigmenta: quo verbo, itidem de pictoribus loquens, vtitur in ij. libro de ortu animalium: inquit enim. καὶ γὰρ γραφεῖς, ὑπογράψαντες ταῖς γραμμαῖς, οὕτως ἐναλείφουσι τοῖς χρώμασι τὸ ζῷον. illic igitur appellauit rem, quam illinerent: nam dixit ἐναλείφουσι ζῷον τοῖς χρώμασι, id est animantem illam, quam prius lineis tantum ductis descripserint, postea coloribus illinunt: hic vero in animo eorum qui legerent, reliquit: videmur autem intelligere debere parietem vel tabulam. Φάρμακα dicens, colores pigmentaq; significauit, nisi fallor, ita ipsa uocans, quia plures colores mixti inter se & temperati forent; medicamenta enim pellendis

lendis morbis inuenta, propriè à Græcis φάρμακα vocata, huiuſcemodi ſunt: itaque componuntur. Sed Cicero quoque Latino verbo quod huic reſpondet, eandem rem appellauit: hæc enim eius verba ſunt. Fucati verò medicamenta candoris & ruboris omnia reppellentur: nec non etiam Plato in iiij. libro de rep. eodem Græco verbo in eadem re ſignificanda vſus eſt: inquit enim. ὅτι οὐ τοῖς καλλίστοις τοῦ ζώου τὰ κάλλιστα φάρμακα προστίθεμεν. Iunctum è duobus verbum λευκογραφῶν, valet gypſo, huiuſcemodiq; alia re alba quippiam deſcribere: quæ ſane ſimplex ſit, viliſq;: nam candor etiã induci poteſt nobilis & qui mixtus ſit: eaq; de cauſa oblectet etiã ſua vi oculos: vt quo plerunq; vtuntur colore pictores. Pigmenta etiã vocauit Cicero, quæ hic noſter doctor φάρμακα: quod adnotauit Robortellus. Vnde idem etiam, exẽpla ponens huius animaduerſionis, acutè vidit idem penè, quod hic ab Ariſtotele, prolatum eſſe à Cicerone. cum inquit in ij. de diuinatione. Aſperſa temerè pigmenta in tabula oris lineamenta effingere poſſunt. niſi quod hic pigmenta temerè aſperſa in tabula nihil effingunt. χύδην etiam, quamuis, ſi origo ipſius propriaq; notio attendatur, ſignificet diffuſe, idem tamen penè Græcis quod temerè Latinis, valet. Vnde etiam grammatici, qui vim eius nominis exprimunt, tradunt ipſum ſignificare εἰκῇ. quæ enim funduntur nullo conſilio, temere diſperſeq; eiiciuntur. Vſus eſt etiam hoc aduerbio ipſe in vij. libro de rep. vbi de legibus priſcorum loquitur, quæ paſſim ſparſæ, & diſſeminatæ forent. Verba hæc ſunt ipſius. διὸ καὶ τῶν πλείστων νομίμων χύδην, ὡς εἰπεῖν κειμένων παρὰ τοῖς πλείστοις, & quæ ſequuntur. Non piget præterea admonere, videri eundem libenter vti hoc verbo εὐφραίνειν, vbi loquitur de voluptate lætitia ve, quæ capitur è tragœdia: nam infra, quo loco diſſerit de fabula Agathonis, cuius ille totum argumentum finxit, inquit de ipſa, magno præſidio credita carere ad oblectandum καὶ οὐδὲν ἧττον εὐφραίνει, vt paucis poſt verbis, ἀλλ᾽ ὅμως εὐφραίνει πάντας, vt de nuntio, qui ad Oedipũ, timore liberandum venerat, & cõtrarium eius effecit, quod in animo habebat, ἐλθὼν ὡς εὐφρανῶν οἰδίπουν. Quod vero hic poſt ſimile expoſitum adiungit, pertinet ad idem oſtendendum: ad docendum inquam primum locum in tragœdię partibus, quæ informant ipſam, qualemq; reddunt, dandum eſſe fabulæ: nam quòd fit à moribus, vt diligenter ipſe oſtendit, ſine illo manere non poteſt. Ita igitur mira breuitate verborum argumentatur. Et eſt ſcilicet tragœdia, imitatio actionis: à definitione enim tragœdiæ argumentum ducit. Quare hinc intelligitur magnam vim eſſe fabulæ, quæ fabula eſt coagmentatio rerum, expreſſioq; actionis. ſequitur autem. Et per hanc maxime agentium, id eſt quod imitatio illa eſt agentium, id eſt eorum qui auctores ſunt actionis eius, id illa maxima ex parte habet ab actione: ipſius enim actionis maxime beneficio & opera, tragœdia eſt imitatio agentium: ipſam enim actionem propoſitum habet imitari tragœdia: ſed quia actio cogitari non poteſt ſine illis qui agunt, ideo eſt etiam imitatio ipſorum: agentes autem (hoc enim adiungere debemus) ſunt quibus primum mores hærent. Vnde efficitur id, quod diximus: nam quamuis actio quoque morata dicatur, non primo illa huiuſcemodi eſt: ſed morata vocatur, quia auctores ipſius, ac qui agunt, mores eos creduntur habere. Ita (niſi fallor) accipi hic locus debet: non enim hic ab Ariſtotele quicquam præcipitur, quod pertineat ad officium hiſtrionum: neque actio illa ſignificatur, cuius ipſi auctores ſunt, vt non nulli putauerunt: quamuis enim à Latinis ſcriptoribus illi actores vocati ſint, & ſtudium ipſorum actio: eorum tamen actio alio nomine à Græcis appellatur: & ipſi etiam ἀγωνισταὶ, & ὑποκριταὶ non πράττοντες, appellantur. Qui autem diligenter attendet, intelliget nullo negotio verum eſſe eum ſenſum, quem oſtendi: præcipue verò in Græcis verbis: cum enim dixerit tragœdiam eſſe imitationem actionis, addit καὶ διὰ ταύτην, ſcilicet πρᾶξιν, eſt μίμησις: hoc enim verbum à ſuperiore loco huc quoque transferre debemus, τῶν πραττόντων. Quod autem addidit μάλιστα, eo conſilio fecit, vt oſtenderet, ſe quoque intelligere aliunde etiam ipſam tragœdiam dici poſſe imitationem eſſe eorum qui agunt, ſed primas tamen in hoc partes eſſe actionis, vt plus ſcilicet ipſam adiuuet, vt verè dici poſſit imitatio eſſe agentium, quod actionis imitatio eſt, quàm aliæ vllæ res, quæ auxilij aliquid ipſi ad hoc obtinendum ferre poſſent.

Τρίτον

Τρίτον δὲ ἡ διάνοια. τοῦτο δέ ἐστι τὸ λέγειν δύνασθαι τὰ ἐνόντα, καὶ τὰ ἁρμόττοντα, ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν· οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολιτικῶς ἐποίουν λέγοντας: οἱ δὲ νῦν, ῥητορικῶς.

Tertium autem ſententia: hoc autem eſt dicere poſſe ea, quæ in re inſunt, & quæ illic congruunt: quod quidem in oratione ciuilis facultatis, & artificij dicendi, opus eſt: priſci quidem enim ciuiliter faciebant dicentes: noſtri verò temporis, rhetoricè.

Pergit locum ſuum aſſignare ceteris partibus tragœdiæ, atque inquit, tertium in ordine eſſe ſententiam: ita enim nunc appello διάνοιαν, id eſt quæ ſenſum animi indicat. Vnde σχήματα διανοίας figuræ ſententiarum à magiſtris dicendi vocatæ ſunt, cum eodem etiam Latino nomine appelletur, quæ à Græcis γνώμη vocatur: & præcipit, quid nos in vita ſequi, aut fugere debeamus. Statim autem, ne quis error hic exiſteret, aperit quid hoc nomine intelligat: affirmans id eſſe, facultatem habere dicendi: orationeq; complectendi ea, quæ in ea re, de qua agitur, inſunt: & illic quadrãt, is igitur poeta pręclarè inſtructus erit, quod ad hanc partem pertinet, qui verbis exponere poterit, quæcunque in ea re ſunt: nec aliquid relinquet aptum ipſi aut confirmandæ aut confutandæ eorum, quæ in ea incluſa ſunt: ac demum videbit etiam, verbisq; complectetur, quæ ipſi illi rei conueniunt ac congruunt. τὰ ἐνόντα enim valet, quæ quaſi inhærent ipſi rei. alijs in locis auctor ipſa vocauit τὰ ὑπάρχοντα, vt à me in commentariis in ij. de arte dicendi adnotatum eſt. Iſocrates quoque in libro contra Sophiſtas, ipſa, vt hic Ariſtoteles, ἐνόντα dixit: inquit enim δεῖν μὲν τῶν ἐνόντων τοῖς πράγμασι παρελθεῖν. Videtur autem appellaſſe ἁρμόττοντα, non nulla aliunde ſanè ſumpta, quæ tamen illic accommodata ſint, atque apte quadrent: niſi aliquis putet oſtendere ipſum voluiſſe non omnia, quæ in re inſunt, eſſe ſumenda: ſed ex iis tantum, quæ fini dicentis congruant: delectumq; eorũ eſſe faciendum. Sequũtur verba. Quod quidem in ſoluta oratione ciuilis facultatis, & artis dicendi opus eſt: quæ (niſi fallor) hanc vim habent, vt dicant, in ſermonibus, qui vulgo habentur, congreſſibusq; hominum id poſſe fieri duobus modis: geminasq; has artes: politicam inquam & rhetoricam, iuris aliquid in hoc habere, ac ſibi licere putare id, vt ipſis cõmodum eſt perſequi. addidit autem, ut arbitror, hoc, quia διάνοια valet quoque quidpiam mente conceptum, atque illic incluſum. Vt igitur ab ea diſtingueret, ac ſepararet, addidit ἐπὶ τῶν λόγων: neque enim idem vſu uenit in ea διανοίᾳ, quod in hac, quæ oratione, verbisq; expreſſa eſt, vt variari poſſit ab hac, illa ve facultate: eadem enim illa manet: ſtatim autem, vt editur, & verbis explicatur ipſa, quod ad rationem eam oſtendendi facit, immutatur: ſuiq; iuris eſſe putant artes illæ, vt ipſis commodum eſt, & vt facere didicere, ipſam edere. quod (niſi fallor) ſignificare voluit eruditus magiſter. Oportere vero vtranque rationem teneri probat exemplo tragicorum: qui cum diuerſa ætate vixerint, diuerſam etiam rationem ſequuti ſunt: vt proponere ſibi ad imitandum & hos & illos aliquis poſſit. inquit igitur. Priſci enim ciuiliter faciebant dicentes: noſtri autem temporis, rhetoricè: id eſt priſci tragici poëtæ: hos enim arbitror intelligi, præſertim ex verbo, quod ſequitur ἐποίουν: id enim proprium poëtarum eſt· quod verbo illo ſignificatur, vt inde etiam ipſi ποιηταὶ vocati ſint, ciuiliter fingebant, & in ſuas fabulas inducebant dicentes ac verba facientes: ciuiliter autem, id eſt ut communis conſuetudo fert: & vt mos & inſtitutum eſt idiotarum: intelligit verò ſimpliciter & populariter: neque enim omnes qui vrbem incolunt dicendi artem didicerunt: nec præcepta ipſius in dicendo ſeruant: antiquisq; temporibus non florebant ſtudia eloquentiæ: quare illi conſuetudinem ſuæ ætatis ſequebantur. Qui verò nunc (inquit) viuunt poëtæ atque illi ſtudio incumbunt, inducunt perſonas inſtructas artificio dicendi: & qui intima præcepta artis hauſerint. Si igitur negligi non debet aut horum, aut illorum ſtudium & inſtitutum, eſt, ut dixit, officium periti tragici, id vtroque modo poſſe præſtare, id eſt facultatem habere &

politicè & rhetoricè tractandi partem illam, quæ ad sensus animi edendos pertinet. Hoc igitur hac parte arbitror significari; nec puto mendi aliquid hic hærere: sine causaq; insimulatam huius vitij censeo communem lectionem, quæ constanter sine vlla varietate mansit in omnibus calamo exaratis libris: atque incorrupta etiam peruenit in formis excusos. Nam quod initio hic difficultatem aliquam in se habet. quod inquit, dianœam esse, posse dicere ea omnia, quæ inueniuntur in ea re: neque enim dianœa, sententiaq; aliqua verbis expressa, est facultas dicendi, atque oratione explicãdi sententias illas, quæ erui possunt è re, si quis cum modo accipiat, adiuuetq; aliquantum: vt plurimos locos scriptorum æquitate quadam animi accipere oportet: neque enim omnia semper, quæ implent sententiam aliquam, exponi possunt, non tantopere durus locus videbitur. Primum enim tradit, quæ pars tertium locum vi ac dignitate sua obtineat in partibus tragœdiæ: statimq; explicat, non tam quid illa verè sit, sed quomodo aliquis intelligi debeat esse illa ornatus & abunde instructus. id autem esse inquit posse præstare, quæ tradit. Nam mendo etiam vacare, quod sequitur apud Aristotelem, quamuis etiam ipsum in suspicionem vocatum sit, apparet, si quis ita accipiat, vt ostendi: intelligitur enim manifestò cuius rei rationem reddat, cum ait. Prisci enim ciuiliter faciebant dicentes: affert enim causam cur dixerit, & politicæ & rhetoricæ munus esse, quod ad dianœam pertinet, in orationibus tractare.

Ἔστι δὲ ἦθος μὲν τὸ τοιοῦτον, ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν ὁποία τις, ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆλον ἢ προαιρεῖται ἢ φεύγει. διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἦθος τῶν λόγων, ἐν οἷς μηδ᾽ ὅλως ἐστὶν, ὅ, τι προαιρεῖται ἢ φεύγει ὁ λέγων. διάνοια δὲ, ἐν οἷς ἀποδεικνύουσί τι, ὡς ἐστὶν, ἢ ὡς οὐκ ἔστιν, ἢ καθόλου τι ἀποφαίνονται.

Sunt autem mores quidem huiuscemodi quiddam, quod aperit electionem qualis quædam: in quibus non est perspicuum, num eligit aut fugit. Quare non habent mores è numero orationum illæ, in quibus penitus non est, quod eligit, aut fugit, qui dicit. Sententia verò in quibus demonstrant aliquid, quod est, aut quod non est, vel vniuersum aliquid enuntiant.

Vbi supra mores secundum locum in tragœdiæ partibus, qualitatem ipsius ostendentibus, obtinere significauit, non docuit accuratè quidnam illa voce ostenderetur, sed simili quodam tantum declarauit ipsis meritò euenire, vt prima sede a se eiiciantur. Nunc autem, monstrata iam tertia parte: simulq;, qui dici debeat in ea paratus atque egregiè instructus, indicato, redit ad notionem superioris nominis, quã reliquerat, patefaciendam: quo facto, statim in quo maneat tertia pars: ac quæ uis ipsius sit, diligenter exponet. inquit igitur mores esse (multitudinis enim potius numero mores, quàm singularum rerum, morem appellabo, quamuis Græcè ἦθος sit: ita enim video à bonis auctoribus ipsum vocatum) illud ipsum, quod in oratione habet hanc vim, vt tacite ostendat voluntatem alicuius personæ & electionem (vt vtar verbo recentiorum in Græca voce exprimenda) quibus in rebus planum non est vtrum illa eligit, an fugit. Τοιοῦτον videtur dixisse, & non certo definitoq; aliquo nomine illud appellasse, quia non erat omnino plana res illa neque certa, quæ vim eam haberet. quare eo pacto ipsam describere melius esse iudicauit: valet enim τοιοῦτον huiuscemodi quiddam, vt enim odor sæpe rem illam, unde manat, quamuis ipsa non perspiciatur, sentiri, cognosciq; facit, ita ἦθος hoc, opera poëtæ conflatum, secum fert speciem quandam eorum morum, qui in pectore eius, qui dicit, esse finguntur, ac quales illi sint, declarat. Δηλοῦν significat aperire, & detegere: aliter enim id incertum fuisset, & nullo modo planum, vt ipsemet docet, qui ait ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆλον. in quarto quoque libro πολιτικῶν eodem hoc verbo vsus est, quum dicere disputationem accuratam de legibus esse diiunctam à præceptione de optimo statu reip. Inquit enim. νόμοι δὲ κεχωρισμένοι τῶν δηλούντων τὴν πολιτείαν. Perspicitur autem ex

verbis

verbis ipsius non debere vocari orationem moratam illam, in qua planè narrat, quid toto animo sequatur aut declinet, qui loquitur: testaturq; apertè, quod consilium suum in illa re sit: obscurius enim hoc facit: & quasi seminibus quibusdam tantum eius rei sparsis, oratio, quæ hoc nomine digna est. Sed exemplis hoc, quia satis obscura difficilisq; res est, explanare non alienum erit. Non puto igitur vocari posse moratam hoc pacto orationem illam Eteoclis, cum in Phœnissis dixit. se ascensurum fuisse in cœlum, & iturum etiam ad loca inferorum, si vlla ratione id efficere posset, vt dominaretur, tyrannidemq; occuparet: illis enim verbis perspicitur prorsus quid Eteocles velit: palàq; hoc ipse testatur. & certè hic erat sensus animi ipsius. quod prius ille factis qnoque declararat, quia pactis conuentisq; non steterat: nec regnum fratri, vt oportebat, reddiderat. est sanè inde planum quod sequatur ac fugiat, moresq; ipsius iniqui ac tyrannici intelligũtur. quare non potest eo in loco manere ἦθος hoc, quod conficitur accurata, factaq; ad id oratione: quando enim persona aliqua clam gignit in animis eorum, qui audiunt quampiam de se opinionem, tunc illud vocatur ἦθος. artificio igitur parinntur hi mores, nõ naturales sunt: aut si etiam veri insitiq; sunt, illo pacto inseruntur in animos auditorum. Contrà autem, cum apud eundem poëtam in Troadibus, Andromacha exponit præteritam suam vitam, & quemadmodum illa libenter domi manebat, contra instituta, desideriaq; multarum mulierum, quæ studiosè ludos, diesq; festos frequentant ac celebrant, nec sinebat ad se irrepere ac penetrare feminas garrulas. demumq; narrat se obseruasse virum, feroxq; ipsius ingenium tolerasse. hæc mihi videtur pars eius fabulæ mores habere: significat enim non consultò, sed quasi agens aliud, se prudentem, castamq; mulierem esse. Eodem etiam pacto Theseus, cum in Hippolyto mortua iam Phædra, ita cum ipsa quasi viuente loquitur, videns eam epistolam manu tenere: putansq; mandatum sibi illa esse aliquid, quod pertineret ad matrimonium aut commoda communium liberorum. Bonum habe animum: neque enim nouis nuptiis implicabor. statimq; addit, sumptis literis illis in manus, formas anuli illic impressas (erat enim obsignata epistola) quamuis non supersit Phædra, nec viuat adhuc, demulcere se, & suauitate quadam perfundere, declarat se fuisse eximium amatorem vxoris: hæcq; oratio facit, vt talis ipse prosus iis, qui audiunt, subito videatur. Præterea multo antea in eadem fabula mirificè expressit poëta mores ingeniumq; mulieris dolentis mala lectissimæ feminæ, quam valde diligeret: desperantisq; remedia vlla adhiberi posse illius morbo, & incommodis. est autem, vbi inducit nutricem Phædræ ita loquentem. O res aduersæ mortalium, odiosiq; morbi, & quæ sequuntur. hoc igitur quoque luculentum exemplum est, vt opinor, orationis moratæ. Apud Terentium quoque accurata crebraq; ipsius exempla reperiuntur: qui sanè poëta à veteribus etiam traditus est multum in hoc valuisse. Postquam auctor hoc tradidit, tanquàm corollarium inde elicit: neque enim inutile ipsi visum est hoc docere: præterquam quod superiori etiam sententiæ, moribusq; explanandis à contrario accommodatum est. quod est, inde intelligi posse, liquidoq; affirmari, non habere mores, neque moratas vllo pacto dici posse, vniuersas orationes illas, in quibus non est expressum hoc pacto, quod sequitur, & aliis anteponit, aut quod fugit is, qui verba facit. Nam verba, quæ in Græco contextu restitui, inuenta à me in pluribus scriptis libris, necessaria hic prorsus puto: quamuis non postremam tantum penè sententiam addiderim, sed eiecerim etiam inde, eorundem librorum auctoritate fretus, tria verba, duobus locis posita, quæ prius in excusis erant; id est ἢ λέγων è superiore loco: ex inferiore verò ἐστιν: quod posterius verbum manere illic non potest, si recipimus plura illa continentia verba, quæ post eò à me coniecta sunt. Videtur autem vanitatem prioris lectionis ostendere, quod illo modo præcepisset, quod per se notum vnicuiq; erat. inneniri scilicet quasdam orationes non moratas: quis enim de hoc dubitat? nunc autem, ita restituto loco, docet quæ orationes expertes sunt morum. quod non exploratum omnibus est: affirmatq; huiuscemodi esse cunctas illas, in quibus penitus non extat, quod nam aut eligit, aut declinar is, qui verba facit. μηδ᾽ ὅλως enim inquit. atque ita asseueranter negauit; ostẽdens ne tenue quidem vestigium huius rei illic esse oportere, vt verè illæ oratio-

nes vacuæ à moribus haberi, dici ve possint. Qu od si aliquo modo, qui proficisceretur ab hac ratione, cognosci posset, quamuis leuiter, quid ille qui dicit, aut sumit, ceteris repudiatis: aut fugit, non esset vacua à moribus omnino illa oratio, sed non nihil illius naturæ retineret: & adumbratos illos, tenuiterq; impressos haberet. Sequitur, declarato iam, quid valeat ἦθος in oratione, explicatio itidem dianœæ, de qua nunc agebat: quam positam esse, ac constare inquit in illis partibus orationis, quibus demonstrant, rationeq; aliqua concludunt quippiam aut esse aut nō esse: vt enim probatio alicuius rei confirmatioq; sententia est, ita etiam dissolutio ac confutatio. Adiungit vero huic declarationi, vt omnes ipsius partes complectatur. Vel vniuersum aliquid enuntiant. intelligit autem (vt arbitror) dianœam illam, quam Græci suo proprioq; nomine vocant γνώμην. Latini verò eodem nomine, quo genus ipsius, sententiam appellant: nam quin hæc quoque dianœa sit, sensusq; animi, dubitari non potest. Distinguit autem illam à superioribus, quia hæc non certam aliquam definitamq; personam attingit vt illæ: hoc enim ipse satis putauit esse nunc ad eas separandas. sed verbum etiam, quo nunc vtitur, cum ipsi valde accommodatum sit, in eas non cadit, quæ probant & ratione concludunt, cum hæc tantum libere edat, quod sentit, vnde etiam perspicitur hanc ipsam sententiam nunc significare auctorem.

Τέταρτον δὲ τῶν μὲν λόγων ἡ λέξις. λέγω δὲ, ὥσπερ πρότερον εἴρηται, λέξιν εἶναι τὴν διὰ τῆς ὀνομασίας ἑρμηνείαν: ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ἐμμέτρων καὶ ἐπὶ τῶν λόγων ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν.

Quartum autem eorum, quæ in oratione quidem manent, dictio. Dico autem, quemadmodum prius dictum est, dictionem esse per verba animi interpretationem; quod & in vincta metris, & in soluta oratione habet eandem vim.

Quartum locum in partibus tragœdiæ qualibus tribuit dictioni, siue locutionem appellare volumus, quam ipse vocat λέξιν. statim autem explicat quid hoc nomine intelligat. Sed antequam vltra progrediar, videtur prius accuratè quærendum quid valeat τῶν λόγων initio huius partis positum. ipse sane arbitror collocatum illic fuisse, vt distingueret hanc à partibus tragœdiæ qualibus, quæ non sunt sitæ in oratione: cuiusmodi sunt reliquæ duæ, id est cantus & apparatus: planum enim est has, quamuis tragœdiam & ipsæ qualem reddant, non tamen orationis esse: sed alteram illarum in musicorum instrumentorum sono: alteram vero in ornatu scenæ manere. Nam quin superiores etiam tres, quamuis illic id non expresserit, λόγων sint, vt verbo ipsius vtar, dubitari non potest: quæ nanque plerunque prius facta referūtur, verborum auxilio spectatoribus nota fiunt, & mores etiam naturæq; eorum, qui in scenam veniunt, oratione indicantur. Quin autem necessaria ipsa sit in tertia parte constituenda, probare non oportet: eius nanque præcipuus est vsus orationis, vt auctor etiam multo infra aperte testatur, qui inquit. ἔστι δὲ κατὰ διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι. sed ipse quoque superiores has tres orationis esse aliquo modo videtur ostendisse, cum hic inquit, locutionem quartam esse partem τῶν λόγων, quasi tres etiam iam traditæ, λόγων & ipsæ sint. Nullo autem modo puto Græcam hanc vocem; quam sæpe repetiui, coniungi debere cum consequente verbo: neque enim existimare possum quid valeat ἡ λέξις τῶν λόγων. sed hoc (nisi fallor) constituto, inquit Aristoteles se vocare dictionem expositionem animi, sensusq; sui, quæ fit per verba: excludens, vt opinor, ceteras omnes rationes animi sui indicandi, quæ nominibus non fiunt: neque ope verborum. Vsus autē est eodem hoc vocabulo ἑρμηνεία in j. libro Topicorum, vbi proprium, cōmuniter dictum, duas habere partes tradit: quarū alteram, definitionem: alteram verò cōmuni ambabus nomine proprium appellari vult: inquit enim posteriorē explicans. τὸ δὲ λοιπὸν κατὰ τὴν κοινὴν περὶ αὐτοῦ ἀπόδο-

ἀποδεδεῖχθαι ἑρμηνείαν, προτεχομένου δεῖ ἴδιον. Quod vero testatur se id etiã antea ostẽdisse, significat locũ illum, vbi ipse apertè indicauit, quomodo acciperet id verbum: dixitq; se vocare dictionẽ, ipsam metrorum compositionem: nec est, quod quisquam putet definitionem hanc à superiore discrepare: ideoq; uelit alium locum, non hunc, ab auctore nunc significari: supra enim, cum inquit eam esse compositionem metrorum, metra, quæ intelligit, constant ex nominibus: nominaq; sensus animi nostri exprimunt: quare simul aliquo modo dixit dictionem esse seriem, structuramq; uerborum, sensus animi nostri indicantium: quod nunc tradit. Nam quod hic adiungit, id eandem vim habere in iis, quæ certis mensuris pedibusq; constant, & in soluta oratione, confirmat opinionem meam, quamuis supra de poëtica tantum oratione egerit, quæ iuncta pedibus est: illam enim in his libris accuratè tractat: unde tunc dictionem esse inquit compositionem metrorum: nihil enim in ea est, quod non redigatur ad certa quædam metra ac pedes. Pluribus autem de hoc disputaui, quia non defuerunt, qui affirmarent, alium locum hic intelligi ab Aristotele: ac sui etiam iudicij rationem reddiderunt. sed id nimis durum est, vt nullo negotio arbitror acutos & eruditos viros cognituros. Quod verò in vtroque genere orationis id eandem vim habere inquit, exploratum est eandem rẽ significare verbum idem, & in metrica oratione, & in prosa, numerorumq; vinculis soluta: quamuis non omnia verba eodem pacto conueniant vtrique generi: habent enim poëtæ sua quædam propriaq; verba, quæ non magnopere vsurpantur in prosa.

Τῶν δὲ λοιπῶν πέμπτον ἡ μελοποιΐα, μέγιστον τῶν ἡδυσμάτων.

Reliquarum vero quinta est melopœia, maximum condimentorum.

Quatuor iam explicatis, quintam aggreditur tragœdiæ partem, quæ & ipsa qualitatis aliquid iniungit tragœdiæ: & vt ordine sextã præcedit, ita etiam magis quàm illa, ornat & expolit tragœdiam: ea autem est melopœia, quam paucis persequitur: tantum tradit eam superare vi sua cetera omnia, quæ aliunde importata eò sunt, vt iucundiorem tragœdiam reddant: nam supra quoque accuratè de ea non disseruit; consiliiq; sui rationem illic reddens, ait, eam habere facultatem omnem suam apertam: & quæ subito ab omnibus perciperetur. inquit igitur nunc ipsam esse maximum condimentorum: hoc enim prorsus valent verba Aristotelis: nec video cur hæc vetus mea horum verborum interpretatio, quæ singula verba exprimit, tantopere displicuerit erudito viro, ac magno philosopho, Vincentio Madio. Nam quod sedulo, subtiliterq; contra ipsam argumentari studuit, non videt se contra doctorem suum, quem amat, cuiusq; sententias valde admiratur ac defendit, argumentari: ipse enim nihil aliud tunc præstiti, nisi quod Græcis verbis paria Latina inueni: quod vt multis locis efficere arduum est, ita hic procliue: quis enim dubitat quin ἥδυσμα Græcis idem sit, quod condimentum Latinis: duobusq; his uocabulis vocatæ ab vtraque gente res sint, quæ concinniores, suauioresq; epulas reddunt: nam præter exempla, quæ supra posui cum primum de hac voce disputaui: docuiq; eam translatam esse: itaque à maximis auctoribus acceptam fuisse, vt hic ab Aristotele, in ij. etiam libro de animo idem, vt intelligatur valde delectatus esse hac translatione, inquit, ὁ δὲ χυμὸς ὥσπερ ἥδυσμα τούτων ἐστὶν: nam particulam illic addidit, quæ leniret si quid asperi foret in ea translatione: similitudinemq; condimenti habere fucum in illis rebus dixit. Non sequitur autem, vt si vna partium harum condimenti vim habere dicta sit ab Aristotele, continuo ceteræ quoque partes esse debeant condimenta: nam poeticæ locutionis, ac totius illius studij, plura condimenta sunt, vt appellata illa etiam a Plutarcho fuere in Erotico, loco, quem supra indicaui: metra inquam, rhythmi; & mele hæc, quorum priora duo genera affirmat nunc Aristoteles vinci ac superari potestate sua à tertio, id est à melopœia: cum his enim confert cantum, id est cum metris & numeris, non cantum humana voce conformatum cum alio omni genere harmoniæ. Superiores verò quatuor partes nullo modo condimenta.

Ἡ δὲ ὄψις ψυχαγωγικὸν μὲν, ἀτεχνώτατον δὲ, καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς: ἡ γὰρ τῆς τραγῳδίας δύναμις καὶ ἄνευ ἀγῶνος, καὶ ὑποκριτῶν ἐστιν. ἔτι δὲ κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ σκευοποιοῦ τέχνη τῆς τῶν ποιητῶν ἐστιν.

Apparatus autem quiddam est, quod quidem allicit ad se animos: maximè autem est expers artis: & minimè suum propriumq́, poesices: tragœdiæ enim vis & sine contentione & histrionibus manet. Præterea maiorem potestatem habet in fabrica, constructione ve apparatuum ars opificis illius, qui fabricat instrumenta scenæ, quàm ars poetarum.

Hæc est sexta tragœdiæ pars, atque vltima, quam ipse vocat ὄψιν.: Latini ferè apparatum vocarunt. ὄψιν autem appellat, qnia illa continentur omnia, quæ oculis spectatorum subiiciuntur, vt ornatus scenæ, vestimenta histrionum, personæ, ac reliqua, quæ vsui sunt, cum fabula aliqua recitatur. ipse non interpretatur notionem nominis: erat enim apertum eo tempore, quid ea voce significaretur. sed quam vim res in se habeat, docet. Tradit igitur speciem omnem huius rei, apparatumq;, capere sine dubio animos spectatorum: eandem tamen maxime expertem esse artis. ἄτεχνον autem esse dicit, quia studio suo proprioq;, poëta nihil horum comparat: sed foris illa adportantur: neque enim hæc penitus artificio carent: sed contra requirunt operam eximiorum opificum, vt res ipsas magis exprimere, & oculis eorum, qui in theatro sedent, obiicere possint. Quomodo vero accipi deberet hoc nomen, ipse consequentibus verbis ostendit: arbitror enim quod addidit: Et minime proprium suumq; artis poëticæ, esse declarationem huius rei: Nec tamen non inuenti sunt aliquando præclari poëtæ, qui in hoc etiam artem poëticam adiuuerint: & ingenio suo huiuscemodi multa excogitarint: vt Aeschylus testimonio Horatij & Græcorum etiam scriptorum. Quare existimari ille debet ea præstitisse non quatenus poeta: nisi aliquis putet ipsum acumine mentis ipsa uidisse, & opificibus, quemadmodum fieri deberent, monstrasse. Docere autem volens Aristoteles verum esse, quod dixit: ornatum scenæ, ceteraq; omnia, quæ, cum recitatur tragœdia, necessaria sunt, atque apparatus nomine continentur, non propria esse studij poetarum, affirmat tragœdiæ vim manere etiam sine studio illo contentioneq;, ac deniq; sine histrionibus: cum enim scripta fabula legitur accurate, eadem in nobis efficere potest, & eodem pacto animos nostros cómouere: quáuis in scena omnia sint expressiora ac vehementiora. Vnde non sine causa apparatus ipse positus est in iis partibus, quæ reddunt tragœdiam qualem. Qualem vero ipsam reddit, quia auxilio personarum ac vestium, ceteriq; ornatus scenæ, efficiuntur ea, quæ aguntur, aut mitiora, aut atrociora, siue præ se ferunt plus aut minus mœroris & hilaritatis, seu demum huiuscemodi aliquo affectu decorantur. Alterum argumentum, quo idem confirmat, huiuscemodi est: quasi enim concedit tragœdiam absolutiorem esse, magisq; suum opus efficere, cum in theatrum venit, quàm cum sumpta in manus ab aliquo, accurate etiam legitur: quare, quamuis comparatio illarum rerum necessaria sit, tamen extat alia ars, quæ magis putat sua interesse, curare illa, atque opera etiam sua moliri, quàm ars poetarum: & in eo maius ius auctoritatemq; habet: hoc enim videtur valere κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων εἶναι. eam autem esse dicit artem σκευοποιοῦ: cum enim hæc σκεύη, quasi vasa & instrumenta scenæ vocata sint, iuncto nomine σκευοποιὸς appellatus est faber ipsorum: quo etiam vocabulo vsus est lepidissimus comicus in equitibus, ostendens se non diffidere ingenio spectatorum, quin Cleonem cognituri sint, quamuis histrio, qui partes ipsius ageret, vndiq; simulatus illi non esset, quia metu perculsi opum ipsius, hi artifices imaginem eius effingere recusarint. Verba eius hæc sunt. ὑπὸ τοῦ δέους γὰρ αὐτὸν οὐδεὶς ἤθελε τῶν σκευοποιῶν εἰκάσαι. Plutarchus quoque in libello aduersus Colotem idem hoc verbum vsurpauit,

vsurpauit, cum eum vt vanum & qui prodigij similia multa dixisset, exagitaret: ὁ γὰρ οὐδεὶς σκευοποιὸς, ὁ πλάστης θαυμάτων, ὁ γραφεὺς δεινὸς, ἐτόλμησε λέξαι πρὸς ἀπάτην σκάσματα καὶ παίγνια, ταῦτα ὑπάρχειν ἀπὸ σπουδῆς τιθέμενοι, & quæ sequuntur.

Διωρισμένων δὲ τούτων, λέγωμεν μετὰ ταῦτα ποίαν τινὰ δεῖ τὴν σύστασιν εἶναι τῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ τοῦτο καὶ πρῶτον καὶ μέγιστον τῆς τραγῳδίας ἐστί. κεῖται δ' ἡμῖν τὴν τραγῳδίαν τελείας, καὶ ὅλης πράξεως εἶναι μίμησιν, ἐχούσης τι μέγεθος: ἔστι γὰρ ὅλον καὶ μηδὲν ἔχον μέγεθος.

Explicatis autem his, dicamus posthac qualem quandam oportet constitutionem esse rerum: quia hoc & primum & maximum est tragœdiæ. Positum autem est à nobis tragœdiam perfectæ ac totius actionis esse imitationem: quæ habeat magnitudinem aliquam: est enim totum & quod nullam habet magnitudinem.

Ostendit quid nunc persequi in animo habeat, explicatis iam quæ hactenus tradidit. Docuit autem quid tragœdia sit, natura ipsius diligenter euoluta: nec non quot sint eius partes, quæ qualem ipsam efficiunt: ordinemque earum inter se declarauit. Postulare vero rationem huius artis dicit, vt nunc, cum demonstrarit fabulam & coagmentationem rerum, esse primum & maximum tragœdiæ, qualem esse deceat potissimum coagmentationem hanc, tradat: qualis enim multis modis res aliqua fit, cum plures sint qualitates quibus conformari potest: in quibus etiam non nullæ uitiosæ sunt. in eo autem in primis studium ponendum est, quod magnam vim ad illud, quod in manibus habemus præclarum efficiendum habet: quodque rectè ordineque tractatum multum laudis ac splendoris ei affert: contraque neglectum perperamque administratum, corrumpit omne bonum ceterarum partium. Nam quod primam tragœdiæ partem ac maximam, coagmentationem hanc rerum esse inquit, valet, vt ostendi, ad probandum in primis in ipsa ornanda summam diligentiam adhiberi à se debere: huiuscemodi verò illam esse supra accuratè declararat. quod tamen nunc repetiuit. Sed etiam ad ordinem ipsum, quem sequitur constituendum: nam aliquis fortasse existimasset, explicatis partibus tragœdiæ, quæ reddunt ipsam qualem, statim oportere exponi, quæ quantam efficiunt, cui hoc pacto respondet. Adiungit autem, constituto officio suo, positum à se supra, tragœdiam esse perfectæ ac totius actionis imitationem, quæ magnitudinis aliquid in se habeat. Et sanè cuncta hæc in definitione tragœdiæ collocata fuere, præter vocem ὅλης, quam nunc addit, vt opinor, tanquam declarationem antecedentis vocis: posteriore enim hac certius significatur, requiri in ea actione vt principium ipsa habeat, mediumq; ac finem. Nam ex voce priore τελείας intelligitur magis rem ad finem perductam, esse exitumq; suum eam habuisse, quàm reliquis partibus ipsam præditam fuisse: & fortasse vsus est μιτελείω: ac pro priore voce consequentem sumpsit, quia in ea facilius probare, quod demonstrare in animo habebat, poterat, id est oportere, vt actio illa, & principium & medium & finem habeat. Quòd si aliqua harum partium illa destituta foret, non esset idoneum argumentum tragœdiæ: nec fabula inde integra componi posset: manifestò enim vtitur hac voce, vbi infra probat præditum esse oportere his tebus, quod perfectum est. Cum vero affirmasset & perfectæ & totius actionis tragœdiam imitationem esse: addidissetq; requiri etiam, vt magnitudinem actio illa habeat, rationem reddidit, cur extremum hoc à se positum sit: aliquis enim putare potuisset id superuacaneum & inane esse, quia crederet, quamuis falsò ac sine causa, omne quod totum est, necessariò etiam magnum esse. inquit igitur inueniri aliquas res totas, quæ tamen pusillæ minutæq; sint: hoc autem ita se habere exemplo non paucarum animantium, & aliarum etiam rerum intelligitur, quibus sanè nihil deest,

cum tamen exiguam corporis molem habeant. Exempli causa, fici granum minutissimum est: totum tamen illud esse, integrumq; perspicitur: aliter enim tantam arborem nunquam procrearet: eadem fere ratio est omnium seminum, vnde stirpes gignuntur.

Ὅλον δέ ἐστι τὸ ἔχον ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τελευτήν. Ἀρχὴ δέ ἐστιν, ὃ αὐτὸ μὲν ἐξ ἀνάγκης μὴ μετ' ἄλλο ἐστί· μετ' ἐκεῖνο δ' ἕτερον πέφυκεν εἶναι ἢ γίνεσθαι. Τελευτὴ δὲ τοὐναντίον, ὃ αὐτὸ μετ' ἄλλο πέφυκεν εἶναι ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ ὡς ἐπιτοπολύ: μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο οὐδέν. Μέσον δὲ, ὃ καὶ αὐτὸ μετ' ἄλλο, καὶ μετ' ἐκεῖνο ἕτερον.

Totum autem est, quod habet principium, & medium, & finem. Principium autem est, quod ipsum quidem ex necessitate non post alud est: post illud autem aliud natum est esse, aut fieri. Finis autem contra, quod ipsum quidem post aliud natum est esse, vel ex necessitate vel plerunque: post hoc autem alud nullum. Medium autem, quod & ipsum post aliud, & post illud item alud diuersum ab eo.

Antequam inferret quod ex hoc duceretur, quod nunc repetiuit, à se prius constituto: absolueretq; sententiam, in medio interpretatur verbum, quo vsus fuerat: & quia in eo explicando vtitur vocabulis, res significantibus non omnibus notas, illa etiam declarare rectum esse existimauit. primum igitur ostendit, quid valeat ὅλον: quod totum dixi: id autem esse inquit, quod habet principium, & medium, & finem. iisdem autem verbis definiuit hoc nomen Plato in Parmenide, τί δ' εἰ ὅλον, οὐ καὶ τὴν ἀρχὴν ἂν ἔχοι, καὶ μέσον, καὶ τελευτήν. principium vero inquit Aristoteles esse, quod ipsum quidem ex necessitate non post aliud est: hoc enim primum requiri affirmat in natura principij constituenda, vt ipsum quidem non sit post aliud, quia id, quod post aliud est, nullo modo principium esse potest. intelligere verò debemus omnes has partes eiusdem rei: nihil enim vetat, quin aliter id, quod principium est, multas res ante se habeat, & ipsum post illas sit. Exempli causa. Principium belli, quod Alexander Macedo gessit contra Persas, fuit cum copias in Asiam transportauit, quia nihil antea hostiliter contra regem eum ab Alexandro factum est: nec id factum aliam vllam partem eius belli ante se habuit: nec tamen non plurima antea bella extitere. eadem ratio est huius rei. Secundum, quo vtitur ad principij naturam ostendendam, est, quod inquit. Post illud verò aliud natum est esse vel fieri: significat autem vim, notionemq; principij hanc esse, vt aliquid sequi debeat ipsum, quod aut iam sit, aut fiat gignaturq;, si adhuc non extat: principium enim alicuius principium esse debet. Verum quia aliquando contingit, vt non consequatur, id quod consequi debeat, aliquo impedimento oborto, & contra naturam eius rei, docuit hoc Aristoteles, cum inquit πέφυκεν εἶναι: hæc enim verba declarant naturam eius rei, ac quid illa requirebat, quamuis ipsum non obtinuerit: cum enim principium domus sint fundamenta, non semper iactis fundamentis ædificatur domus: non pauca enim ædificia inchoata relinquuntur, & tamen ea uis est fundamentorum: eoq; consilio iaciuntur, vt consequi debeant parietes. Sed etiam quia fit aliquando, vt id, quod inde nasci debet, adhuc factum non sit, quia tempus ipsius adhuc non venerit, non tamen impedire hoc tradit, quin id verè principium eius rei appellari possit. Quare necessaria illic est pars illa ἢ γίνεσθαι: nec tolli inde vllo modo debet, vt non nulli existimarunt: nam ratio, qua ipsi opinionem suam confirmarunt: quòd infra id in definitione finis positum non est: quare non videri hic etiam rectè collocatum, infirma, atque inanis est: miror autem eos non vidisse finem non permittere, vt cum impositus alicui rei sit, in ea amplius quicquam gignatur. Non est igitur illic positum, vbi manere nullo pacto poterat: hic vero recte, subtiliterq; collocatum, quia sine eo penitus definitio hæc imperfecta fuisset. Explicata autem

vi & notione principij, contrarium ipsi finem aggreditur, relicta in medio, medij declaratione: minore enim labore, euidentiusq; natura finis intelligi potuit statim post explicationem principij: mediumq;, vt interiectum est inter principium & finem, ita eius definitio constat ex partibus definitionum ipsorum. Inquit igitur. Finis autem contra, qui ipse post aliud natus est esse, vel ex necessitate, vel plerunque. πέφυκεν, inquit, vt in natura euoluenda principij, quia quamuis ea sit illius rei natura, tamen non semper consequitur finis: quod in explicanda vi principij dictum est. Vel ex necessitate inquit, vel plerunque, quia quibusdam in rebus fieri non potest, quin finis consequatur, vt in rebus æternis, & quæ nihil varietatis in se suscipiunt: quamuis idem etiam contingat in non nullis rebus terrenis: si nanque cor vulneratum est, necessario moritur homo: ac si aliquis ortus est, principiumq; vitæ habuit, quin occidat fieri non potest. Vt plurimum autem in his quæ ferè vsu veniunt, in quibus non semper naturæ ipsius ordo custoditur, cum in altero illo genere nihil contra rationem fiat. Addit autem ad complendam definitionem finis, post ipsum nihil aliud sequi: nullo enim modo finis vltimumq; esse potest, quod post se aliquid habet, quod eodem referatur: ac pars illius rei haberi possit, in hoc enim præcipuè uis finis posita est, vt post ipsum nihil consequatur. Vt contrà principium inde potissimum perspicitur, si nihil ipsum antecedit, cetera verò in vtriusq; rei natura quandoque variantur: quod animaduertendum diligenter fuit. Duobus autem extremis declaratis, medium cuiusmodi sit, ostendit: atque inquit illud esse, quod & ipsum post aliud est: quibus verbis separat id à natura principij, quod necessariò non est post aliud: ac post illud (inquit) aliud est, quo distinguit medium à fine atque extremo, cuius natura non patitur, vt proximè dictum est, vt habeat quippiam post se, partem eiusdem rei. Ita autem euoluta vi & totius & eorum, quæ ipsum constituunt, redit ad id absoluendum, quod proposuerat: vt enim hoc, quod sequitur, firmiter construeret, illud tanquam fundamentum iecerat. Intelligo autem quod dixit, à se iam supra expositum, tragœdiam actionis, quæ finem suũ nacta sit, imitationem esse.

Δεῖ ἄρα τοὺς συνεστῶτας εὖ μύθους, μήθ᾽ ὁπόθεν ἔτυχεν, ἄρχεσθαι: μήθ᾽ ὅπου ἔτυχε, τελευτᾶν: ἀλλὰ κεχρῆσθαι ταῖς εἰρημέναις ἰδέαις.

Oportet igitur bene constitutas fabulas, neque vnde sors tulit, temereq; incipere: neque vbicunq; contigit desinere, verum vti dictis formis.

Hoc, quod vt certum & exploratum infert, elicitur ex eo, quod supra, à se prius constitutum posuit, & eius accurata declaratione. Si igitur illa vera sunt, vt manifesto sunt, sequitur necessario, vt fabulæ, quæ merito laudari debeant, in coagmentatione rerum sedulo illa seruent. Nam quàm accuratè custodiri debeat hoc præceptum, testatur verbum δεῖ, quod officium ac necessitatem quandam importat. vt enim fabulæ rectè compositæ sint, nihil vitij oportet in illis rebus inesse: neque principium ipsarum temere fortuitoq; sumptum esse: neque itidem illas desinere, vbi verus ipsarum finis non est. Sed & illic incipere, vbi prima facti illius origo fuit: & illic claudi terminariq;, vbi postremum eius actionis existit. aliter partes ipsarum malè compactæ forent. Cum autem nihil addiderit, quod vitium peruersionemque medij ostenderit, vt principij ac finis fecit, intelligere debemus id ipsum omisisse, vt planum apertumq; ex cognitione extremorum: nec non omnibus in partibus quid oporteat seruari, ipsum docuisse, cum addidit, Oportere bene constitutas fabulas, & quæ laudari hoc nomine possint, vias esse dictis expositisq; formis & explicationibus earum rerum. id est diligenter attendere debere poëtam, cum aliquam fabulam orditur, vt initium eius facti inueniat, atque inde incipiat, non à medio, parte ve alia, quæ quippiam ante se habeat, ordiatur: eadem ratio est & medij ipsius & finis seruandi. qui autem hoc faciet, vtetur monstratis formis, naturisq; earum rerum.

Ἔτι δ᾽ ἐπεὶ τὸ καλὸν καὶ ζῷον καὶ ἅπαν πρᾶγμα, ὃ συνέστηκεν ἔκ τινων, οὐ μόνον ταῦτα τεταγμένα δεῖ ἔχειν, ἀλλὰ καὶ μέγεθος ὑπάρχειν μὴ τὸ τυχόν: τὸ γὰρ καλὸν ἐν μεγέθει καὶ τάξει ἐστί. διὸ οὔτε πάμμικρον ἄν τι γένοιτο καλὸν ζῷον: συγχεῖται γὰρ ἡ θεωρία ἐγγὺς τοῦ ἀναισθήτου χρόνου γινομένη: οὔτε παμμέγεθες: οὐ γὰρ ἅμα ἡ θεωρία γίνεται. ἀλλ᾽ οἴχεται τοῖς θεωροῦσι τὸ ἓν, καὶ τὸ ὅλον ἐκ τῆς θεωρίας. οἷον εἰ μυρίων σταδίων εἴη ζῷον. ὥστε δεῖ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν ζῴων, ἔχειν μὲν μέγεθος: τοῦτο δὲ εὐσυνόπτον εἶναι. οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μύθων, ἔχειν μὲν μῆκος: τοῦτο δ᾽ εὐμνημόνευτον εἶναι.

Adhuc autem quia pulchram & animantem & omnem rem, quæ constitit ex quibusdam, non solum hæc ordine posita oportet habere, verum etiam adesse magnitudinem, non quamlibet: pulchrum enim in magnitudine & ordine manet. Unde neque valde pusilla aliqua esse posset pulchra animans: confunditur enim spectatio prope insensile tempus facta: neque valde magna: non enim simul spectatio fit, sed perit euanescitq́; spectantibus vnum ac totum ex spectatione, seu si decem milium stadiorum sit animans. Quapropter oportet quemadmodum in corporibus, & in animantibus habere quidem magnitudinem: hanc autem facile circumspici posse, sic & in fabulis, habere quidem longitudinem: hanc autem facile memoria teneri posse.

Peccauit olim in initio huius partis vertendo Paccius, omisit enim vocem magni ponderis, & in qua vis omnis huius argumenti posita est: nec qui postea sensus abditos huius libri declarationibus suis illustrarunt, vitium ipsius animaduerterunt. quare progressum auctoris, viamq;, quam ille in eo, quod vult, constituendo tenuit, monstrare aliis non potuerunt: vtitur enim ille quodam, quod est tanquàm solum ac fundamentum rationis ipsius. id autem cum supra explicatum non esset, nec planum omnibus exploratumq; foret, constituit diligenter, siue potius admonet, redigitque in memoriam quiddam, quod ita se rem habere certè declarat: testatus enim sum supra, quamuis plerunque quod antecedit vt certum sumatur, aliquando tamen ipsum leuiter comprobari, siue inductione, siue ex communi sensu, & opinione, aut alia demum huiuscemodi leui argumentatione. Illo igitur constabilito, postea infert, similitudine & ipsum adiutum ac subleuatum, quod præcipere vult. Hæc igitur est (nisi fallor) ratio ac via, qua vtitur Aristoteles, vt nunc in singularum sententiarum explanatione ostendere conabor. Particula verò, quam non expressit interpres, est ἐπεὶ. In omnibus & excusis & calamo exaratis libris posita, & si in Aldino exemplari, aliisq; non nullis excusis, posteriore sui parte deprauata est: ita enim cuncti magno consensu habent ἔτι δ᾽ ἐπεὶ τὸ καλὸν καὶ ζῷον καὶ ἅπαν πρᾶγμα. ipse tamen reddidit. Adhæc pulchrum siue animal: & quæ sequuntur. Constituta autem (vt opinor) lectione, vim sententiarum declarare aggrediar. Consilium igitur auctoris est tradere, oportere fabulas mediocriter longas esse, ac iustam magnitudinem habere. Quare docet omnibus in rebus, quæ pulchritudine præditæ sint, hoc requiri, vt magnitudinem habeant. Vnde idem à fabulis, si pulchræ esse debent, abesse non possit, inquit igitur. Quia pulchra & animans & omnis res: in Græco autem sermone neutro genere prolata hæc sunt, quia vocabulum, quod valet rem & ipsum neutri generis est, vt antecedens & Græcum & Latinum, si pro ζῷον, animal redditum esset. Quare ipse vt hanc difficultatem tollerem, animans pro animali verti: quomodo sanè id verbum ab optimis auctoribus sępè in Latinum translatum est. Quæ constat ex quibusdam: intelligit autem membra partesq;, quæ

ipsam

ipsam componunt: in rebus enim, quæ ita constitutæ non sunt, necesse non est hoc euenire. Non solum hæc ordine collocata habere opotet: hæc inquam, ex quibus constat, id est membra siue partes: verum etiam adesse illi magnitudinem, non quamlibet: nam requiri verum ordinem in partibus fabulæ, nec fortuito illas temereq; collocatas esse debere, iam accurate docuerat: aliterq; laudem nullam consequi ipsas posse affirmarat: vt enim hoc declararet, explicuit quæ esse oportet in eo, quod totum integrumq; est: atque omnia diligenter definiit. τὸ τυχὸν autem μίκ-θος. quamlibet magnitudinem dixi: ita enim veteres Latino verbo τὸ τυχὸν Græcum vocare consuerunt. Valet enim τὸ τυχὸν, fortuitum & nullam in partem definitum: sed quodcunque illius generis se temere obtulerit: magnitudinem enim habet id etiam, quod valde pusillum est, si tamen corpus ac molem aliquam habet. Quare huiuscemodi magnitudinem excludit ab animante, & omni re, quæ pulchra vocari possit. Cum autem non ita notum omnibus esset requirere, quod pulchrum est, debitam ac iustam magnitudinem: pusillæ nanque etiam mulieres à malis existimatoribus formarum pulchræ creduntur, si speciem corporis elegantem habent, vt constabat oportere partes ipsius rectum ordinem habere: ideo leuiter hoc probat. Ratio autem, quam huius rei reddidit, est. Pulchrum enim in magnitudine & ordine positum est: in ambabus verò his manere pulchritudinem, vt certum sumit. In iiij. etiam libro de moribus ad Nicomachum idem tradidit: quo loco errorem multitudinis confutauit, cui persuaderi non poterat, non formosos esse adolescentes paruos, cum omnino turpes deformesq; non essent: docet enim quibus vocabulis appellandi illi sint, laudem sane & honorem significantibus: præclaro tamē hoc bono nomineq; pulchritudinis, carentibus. Adiungit autem hic, quod penè idem valet: nam inquit, inde intelligi debere nullam animantem penitus omniq; ex parte pusillam, pulchram esse posse: cuius dicti statim causam affert: ait enim Cō-, funditur enim spectatio, quæ penè tempore insensili fit. Significant verò hæc verba, nos, cum spectamus rem illam adeo minutam, voluptatem eam inde percipere non posse, quæ capitur ex aspectu rerum formosarum: res enim pulchræ nos oblectant, quia debito spatio temporis seorsum partes ipsarum cernimus. illic autem id non contingit, quia ob breuitatem eius corporis spectatio permiscetur, confunditurq;, cum, si omnino momento temporis non fiat: temporeq;, quod sentiri non possit, propè tamen ad id accedit, vt dici vere possit tempore, quod non sensu percipiatur, fieri: Vnde distingui non potest spectatio huius & illius partis: vt eodem etiam pacto voluptas, quæ inde duceretur, non potest degustari. Addit autem, contrarium quoque huius importunum esse ostendere volens, Neque penitus & vndiq; magnum. ipse iuncto verbo hoc ipsum expressit, quo significatur quippiam, quod modum non seruet in magnitudine corporis, sed vastum immensumq; sit: vt supra etiam fecerat in notando eo, quod præter modum exiguum foret: id enim quoque verbum iunctum est. Vitium verò huius declarare volens, inquit. Non enim simul spectatio fit. Cum autem non simul, neque eodem tempore fiat, sed frangatur ac dissipetur animaduersio illa, non colligitur inde plena integraq; voluptas: res enim illæ solidam voluptatem gignunt, quæ totas confertasq; se nobis effundunt, non interruptas: hoc enim significauit, cum declarato iam, quod minime fieret: valde opportuno, necessarioq; gignendæ voluptati, docuit quid illic contingeret, aptū ipsi corrumpendæ ac perdendæ: ait enim. Sed abit peritq; spectantibus, quod vnū ac totum ex spectatione nasci debuit: vnum enim & totum est quod gignit voluptatem: id autem illic non est, quia animaduersio illa & spectatio vna totaq; esse desinit ob immodicam magnitudinem eius corporis, quod spectat: partes enim ita remotæ sunt, vt simul aspici nequeant, nec vnius corporis esse intelligantur. Nullo autem modo arbitror hic valere θεωρίαν, vt quidam reddidit, speculationem contemplationemq; animi, sed oculorum animaduersionem, spectationemq;: θεωρία enim quoque apud bonos auctores hoc significat. vnde φιλοθέωροι vocati sunt, qui cupidi sunt spectādi, & eo studio incitati longinquas terras peragrant. Nec est quod quisquam dicat hoc sensu ab ipso acceptam speculationē, cum infra apertè, quod est ἐκ τῆς θεωρίας interpretetur è contēplantium consideratione. Exemplo verò mon

strare

ſtrare voluit Ariſtoteles, ficto ab ipſo, immenſam hanc vaſtamq; magnitudinem, & inquit, Ceu ſi decem milium ſtadiorum ſit animal: quomodo enim ſi tam amplum ſpatium loci membris ſuis occupet animal aliquod, vno tempore totum ſpectari poſſit? intelligiq; partes eius ſibi conuenire? Quod autem nunc ſequitur eſt ἀπόδοσις, redditioq; illius ἐπεί: non ſimpliciter tamen prolata: ſed repetens ſuperiorem ſimilitudinem, declaransq; quod illic contingit, idem etiam in fabulis coagmentationibusq; rerum vſu venire. Nec debet aliquis dubitare an hæc redditio ſit, quia initio ipſius ὥστε poſitum eſt, non οὕτως, vt plerunque fit, ea parte manet. aliæ nanque inueniuntur & ipſæ ab eadem particula ἐπεί aptæ, quæ initio conſequentis ὥστε habent, vt quædam infra non longè ab hoc loco. Nam ὥστε eandem penè vim habet, quam οὕτως haberet: officiumq; demum & quod prętermitti non deceat, ſignificat. Sed hoc quoque ſcrupulo euulſo, inquit. Quare oportet quemadmodum in corporibus & in animalibus, habere quidem magnitudinem: hanc autem facile circumſpici poſſe: hæc enim eſt ſimilis explicatio, declaratioq;, quomodo ſe res illic, remota ab omni vitio, habere debeat: cum ſupra tantum contraria ipſius vitia oſtendiſſet. Quod autem demonſtrare ipſi propoſitum fuit, eſt, quod ſtatim his verbis exponitur. Sic & in fabulis, habere quidem longitudinem: hanc autem facilè memoria teneri poſſe: quod enim, iuſtam menſuram habens, laude dignum eſt in ſpectationibus, oculorumq; animaduerſionibus, id facile oculis percipitur. In fabulis verò iuſta ipſarum longitudo nullo negotio memoria comprehenditur: longitudo enim in fabulis reſpondet magnitudini corporum & animantium. appoſitè nanque locutus eſt, mutauitq; rectè nomen: fabula enim, vt epiſtola, longa vocatur: animans verò & res, magna: nam rem etiam ſupra, cuius imitatio ſit tragœdia, oprtere magnitudinem aliquam, non longitudinem habere dixit. Εὐσύνοπτον, quo iuncto verbo ſignificauit modicam magnitudinem, & quæ ſine labore vllo vndiq; aſpicitur, vſurpauit qnoque in viij. libro πολιτικῶν, vbi, vt potuit, monſtrauit, qui terminus ſit maximæ populi multitudinis, inquit enim. ἡ μεγίστη τοῦ πλήθους ὑπερβολὴ πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς εὐσύνοπτος. Sed infra etiam hoc ipſo in libro, vbi Homerum in cœlum fert: docetq; in quam culpam caſurus fuiſſet, ſi vniuerſum bellum Troianum ſcripſiſſet: his enim verbis vſus eſt. λίαν γὰρ ἂν μέγας, καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν ἔσεσθαι. Animaduertendum autem accuratè, quid valeat apud Ariſtotelem σώματα: cum inquit καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων. ipſe ſane arbitror hoc nomine ipſum intellexiſſe res ſenſu carentes, quæ tamen corpus habeant: nam animalia quoque corpus habent, cum tamen adiungat καὶ ἐπὶ τῶν ζῴων. Hoc igitur illæ diſtinguentur ab animalibus, quod ab ſenſu & animo vacuæ ſunt: vt ſupra enim dixerat. καὶ ζῷον. καὶ ἅπαν πρᾶγμα: ita nunc ipſum, ordine tantum immutato, puto dixiſſe ἐπὶ τῶν σωμάτων καὶ ἐπὶ τῶν ζῴων: vt idem hic σῶμα valeat, quod ſupra valuit πρᾶγμα: illic enim quoque arbitror intelligi oportere, rem corpore præditam, ceu domum, arborem, nauim, & non omnem rem: vocantur enim quoque à Græcis πράγματα, res ſine corpore, & quæ animo tantum percipiuntur. Quod in extremo huius partis excuſi omnes libri habebant τοῦ μήκους, locum hic non habet: culpaq; alicuius librarij commiſſum fuerat. Quare id deleui, repetitum ſine cauſa. Sed ab exemplaribus etiam antiquis illud abeſt. Paccius quoque id omiſit, ſecutus fidem veterum librorum. Ne dum autem ſententiam adiuuet, potius illam corrumpit: ſi cohærere illic vllo pacto poteſt: ſententia enim ita plana perfectaq; eſt. τοῦτο δὲ, ſcilicet τὸ μῆκος, εὐμνημόνευτον εἶναι, id eſt longitudinem, quam habere fabulas oportere docuerat, nullo negotio in memoria firmam retineri: huiuſcemodi enim eſt, quæ iuſta eſt, ac debitam menſuram habet. Vox igitur illa iterum quocunque modo declinata, hic aliena importunaq; eſt.

Τοῦ δὲ μήκους ὅρος, πρὸς μὲν τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὴν αἴσθησιν, οὐ τῆς τέχνης ἐστίν: εἰ γὰρ ἔδει ἑκατὸν τραγῳδίας ἀγωνίζεσθαι, πρὸς κλεψύδρας ἂν ἠγωνίζοντο. ὥσπερ ποτὲ καὶ ἄλλο τε φασίν: ὁ δὲ κατ᾽ αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος ὅρος, ἀεὶ μὲν ὁ μείζων, μέχρι τοῦ σύνδηλος εἶναι, καλλίων ἐστὶ κατὰ τὸ μέγεθος.

Longitudinis

Longitudinis autem terminus ad contentiones, & sensum, non artis est. Si enim centum tragœdias oportuisset contendere, ad clepsydras vtiq; contendissent: quemadmodum quondam, & alijs temporibus affirmant. Terminus autem rei ex ipsius natura, semper quidem qui maior est, dummodo maneat intra eos fines, vt vnà totus perspicuus sit, pulchrior est, quod ad magnitudinem pertinet.

Cum supra de tragœdię longitudine disputasset: eamq; moderatam, ac iustam esse oportere declarasset, ea ratione qua cognitum est, id est damnata ipsius nimia breuitate, & eodem pacto immoderata eiusdem prolixitate improbata: nec tamen certos eius terminos ostendisset: videretq; desiderari hoc ab aliquo non sine causa posse, rem ipsam distinguit, de qua quæstio nasci poterat: atque inquit oportere prius hoc statui ab ipso, quomodo tragœdiam intelligat, vtrum, vt natura illius perfecta requirit, an vt homines sua quædam commoda secuti, illam esse iubent. Nam inquit. Terminus longitudinis ad contentiones & sensum relatus, non est artis, id est ars & vera ratio huius rei, si res eò refertur, cogitaturq;, oportere illam in scena ab histrionibus recitari, & ab his, qui in theatro sedent spectari, non potest terminos figere longitudinis: fortasse enim, quod ipsa verum rectumq; esse sensisset, non probaretur spectatoribus, qui negotiis sæpè distinentur: nec histriones, qui & ipsi alias fabulas agere debent, huic longiori recitandæ tempus haberent. Ἀγῶνας appellat, vt supra fecerat, studia certaminaq; illa histrionum, cum toto animo & corpore in persona aliqua agenda, gestibusq; ipsius exprimendis, occupati sunt: ipsi enim quoque actores histrionesq; ἀγωνισταὶ vocati sunt. Nec poëtæ ipsi, vt quidam acceperunt, intelligendi sunt certare ad clepsydras, nec certamen & contentio est inter illos, vt quæ fuerit præstantior tragædia, vincat, sed histriones, vt dixi, certare dicuntur, cum totis viribus & animi & corporis nituntur munus suum implere: vel potius aduersarios superare. Vnde etiam illi, quibus hoc obtigisset, dicebantur vincere, quod significauit etiam Aristoteles in iij. libro de moribus ad Nicomachum, vbi distinguit voluntatem ab electione: docetque non omnino vnum idemq; esse. inquit enim οἷον ὑποκριτὴν τινὰ νικᾶν ἢ ἀθλητήν. Ἀγωνίζεσθαι verò Græcis est idem, quod Latinis agere: agere autem est histrionum & actorum ipsorum, non poëtarum. Sensum autem (vt opinor) addidit, quia tragœdiæ spectantur in theatro. Rationem verò statim huius rei reddit, id est quod nemo hoc ab arte iure optimo postulare potest: nec ipse sui muneris esse putat hoc definire. Si enim (inquit) centum tragœdias oportuisset recitari, ad clepsydras eas recitassent, quæ sunt mensuræ certæ temporis ex aqua. Valet autem hoc (vt puto) ad demonstrandum totum hoc positum esse in voluntate & arbitrio eorum, apud quos fabulæ recitantur: si enim commodum ipsis fit vna auditione, vnaq; die magnum numerum tragœdiarum, & eum quidem definitum, agi, necesse esset adhibere clepsydras, quæ tempus singulis agendis aptum definirent. quod tempus definitum, singulisq; statutum, cum transisset, subitò finis imponeretur studio histrionum: intelligereturq; vna fabula absoluta. Omnis igitur res magis apta est huic rei statuendæ, quàm ars, si spectatur voluntas eorum, qui suis ex commodis aliquid variare, vel multũ potius immutare possunt. Addit autem, aliàs hoc etiam factitatum fuisse. Cum tamen hoc ipse nunquam vidisset: nam superiore ætate mos hic inualuerat, citat testem communem famam, consensumq; multorum, qui hoc affirmabant. Vt autem personæ incertæ sunt, ita etiã tempus indefinitum: quasi enim ita loquitur. Vt constanti fama fertur, nescio quo alio tempore factum esse: Neque tamen existimandum est moris vnquam fuisse, vt centum tragœdiæ simul recitarentur, neque hoc valent hæc verba: quis enim non intelligit hanc exuperantiam orationis esse: sed fuisse tempus, quo clepsydra huic rei adhiberetur, vt Cicero docet in Bruto factum esse, quum ob multitudinem caussarum, quæ lege Pompeia in foro agerentur, agendi tempus ternis horis ad dicen-

dum datis, definitum esset: quod instrumento eodem vt suspicari licet, notaretur: Nam quantopere numerus hic superet veritatem illius rei: dicatq;, quod effici nullo modo potest, perspicitur, quia consuetudo erat, vt videor mihi legisse, tres tragœdias tantum, satyramq; vnam eadem die in theatro recitari. Hoc igitur in incerto relicto, declarat, vt potest, terminum naturalem huius rei, quiq;, si attendatur veritas ipsa, spretis legibus multitudinis, merito probari debeat. illum autem inquit semper maiorem latioremq;, meliorem pulchrioremq; esse, dummodo contineat se intra id spatium, vt cerni simul possit principium ac finis fabulæ. Cum enim supra inquit. ὁ δὲ τοῦ μήκους ὅρος, non terminum tantum intellexit, qui extremum fabulæ indicaret, atque vltimum, verum etiam qui initium: terminus enim longitudinis est, qui claudit ipsam vtraque ex parte. Nisi potius aliquis putet ualere hic ὅρον formam & regulam quandam, vt vsus est hoc verbo in iiij. libro πολιτικῶν, quum inquit. τοῦ δ' εὖ μεμῖχθαι: δημοκρατίας καὶ ὀλιγαρχίας ὅρος, ὅταν ἐνδέχηται λέγειν τὴν αὐτὴν πολιτείαν δημοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν. Nam quod in extremo positum est. Quod ad magnitudinem facit, hanc vim habet: posset enim in qua hoc boni esset, quæq; præceptum hoc seruasset, alia parte peccare: quare non esset digna fabula, quæ omnino laudaretur, sed illo tantum nomine honorem consequeretur.

Ὡς δὲ ἁπλῶς διορίσαντας εἰπεῖν, ἐν ὅσῳ μεγέθει κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ἐφεξῆς γινομένων, συμβαίνει εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας: ἢ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταβάλλειν, ἱκανὸς ὅρος ἐστὶ τοῦ μεγέθους.

Ut autem simpliciter, re definita, dicamus, in quanta magnitudine secundum verisimile, vel necessarium, deinceps nascentibus rebus, contingit in res secundas ex aduersis, vel ex rebus secundis in aduersas mutari, idoneus terminus est magnitudinis.

Cum intelligeret se nihil certi de longitudine tragœdiæ statuisse. quod tamen vitio potius ipsius rei, quàm sua culpa factum erat: nec posse illo modo explere desiderium eorum, qui aliquid exquisitius in hac re discere cupiunt: nimis enim obscurum & incertum videbatur dixisse, quo longior fabula fuerit, eo pulchriorem fore, quod ad magnitudinem pertinet, vitata tantum prolixitate illa, cuius extrema simul, vnoq; tempore spectari non possint, rursus de eo explanatius agit, adhibita cura illa in termino statuendo, quæ maxima adhiberi potest: hoc enim arbitror significare, quod pollicetur se traditurum, hac re præscripta & definita, id est διορίσαντας: de se nanque vt de pluribus loquitur. Illud vero ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, non declarat eum generatim communiterq; velle nunc de hoc agere, cum superiore descriptione docuerit tantum, quæ melior sit, ac præstet hac parte aliis: sed valet (nisi fallor) vt simpliciter ac crasso quodam modo agamus: nihil enim certi tradi de hoc potest, nec fines ipsi magnitudinis queunt digito monstrari. Exempli causa. Non potest dici fabula mille & quingentis versibus absolui debet, aut alio quopiam huiuscemodi numero includi: quod enim huic argumento præclarè conueniret, alij nullo modo quadraret. Hoc autem verum esse perspicitur, quia infra vocauit finem terminumq;, quem noua hac ratione præfixit, ἱκανὸν, id est si non accuratum omnino, exquisitumq;, qui tamen non incommodè rem explicet: ac satisfacere animo cuiusq; debeat, Terminus igitur hic, definitioq; magnitudinis tragœdiæ, est in quanta magnitudine secũdum verisimile aut necessarium, deinceps nascentibus rebus, cõtingit in res bonas ex malis: vel contra ex rebus bonis in malas immutari. significat autem spatium temporis, quod complectitur tragœdia, idoneum & accommodatum fore, si tantum fuerit, vt aptè in eo commutatio illa ingens fortunarum fieri possit: cum res, quæ in ea aguntur; seruato ordine fiant, vt necesse fuit, vel verisimile illas factas esse: si nanque tragœdia fingeretur antea exitum habuisse, quàm tempus patiatur, quo illæ res effici potuere, peccatum in ea non mediocriter esset.

Secundum

Secundum verisimile autem inquit, aut necessarium, quia ordo rerum, quæ inducuntur in tragœdia, aut verisimile aut necessarium sequi debet: nam quod nascitur ex antecedente re, oportet aut necessario nasci, aut aliter fieri non potuerit: aut verisimiliter, vt plerunque id eo modo se habere contingat: nihil enim, in fabula non altero vtro horum modorum fieri debet: nec quicquam illis gestum fingendum est temere & præter rationem.

Μῦθος δ' ἐστὶν εἷς, οὐχ ὥσπερ τινὲς οἴονται, ἐὰν περὶ ἕνα ᾖ: πολλὰ γὰρ καὶ ἄπειρα τῷ γένει συμβαίνει, ἐξ ὧν ἐνίων οὐδέν ἐστιν ἕν: οὕτω δὲ καὶ πράξεις ἑνὸς πολλαί εἰσιν, ἐξ ὧν μία οὐδεμία γίνεται πρᾶξις.

Fabula autem est vna, non, quemadmodum non nulli arbitrantur, si circa vnum fuerit: multa enim & infinita genere contingunt, ex quibus non nullis nihil est vnum. Sic autem & actiones vnius multæ sunt, ex quibus vna nulla fit actio.

Cum studiosè disseruisset de longitudine tragœdiæ, nunc docet, quomodo fabula vna verè vocari debeat: in hoc enim quoque error aliquis nasci poterat. qui error poëtæ turpem notam inureret. Vnde statim peccatum quorundam refellit, qui perperam de vnitate fabulæ sentiebant: quare maiorem ad huc causam habuit de hac re præcipiendi. Antequàm autem doceat, quomodo res accipi debeat, ostendit rationem, qua illi vtebantur, prauam esse, & minimè probari oportere. inquit igitur. Fabula autem est vna, non (quemadmodum non nulli arbitrantur) si circa vnum hominem fuerit. illi igitur falsò putabant poëtam eum scribere vnam fabulam, qui ab vna persona non discederet, sed in ea semper maneret: quamuis quæcunque in omni vita is fecisset diuersis temporibus: variosq; ipsius casus, nulla re inter se cohærentes, versibus complecteretur: vtebanturq; hac tanquam regula quadam certa. Damnato igitur iudicio ipsorum, prauam esse docet, fallacemq; normam eam; & in improbanda illa vtitur argumento à simili: quod enim in his, quæ accidunt, euenit, idem etiam affirmat euenire in humanis actionibus. Quin autem varia magnopere, & inter se multum dissimilia, alicui contingāt, dubitari non videtur posse: sæpeq; hoc ita se habere in vita hominum, nullo negotio animaduertitur. Vtitur igitur ipso tanquàm certo & explorato: multa inquam, vel infinita potius contingere hominibus: quorum non nulla huiuscemodi sint, vt ex ipsis vnum confici nullo pacto possit, quia sint adeo diiuncta & separata, vt simul componi nequeant: concedere enim videtur euentus etiam quosdam redigi in vnum corpus posse: hoc enim significat illud, quod inquit, ἐξ ὧν ἐνίων: neque enim hoc cōmune omnium euentuum, perpetuumq; esse vult, sed peculiare quorundam tantum. Explicato autem simili, inquit. Sic & actiones vnius multæ sunt, ex quibus vna nulla fit actio. Non erat autem tam planum hoc in humanis factis, vt in his, quæ contingunt hominibus: quis enim nescit quanta sit temeritas fortunæ? Quare id, quod firmiter credi voluit, similitudine earum rerum confirmauit. est autem fabula, vt ipse multis in locis testatur, imitatio actionis: aut si plures ipsæ sint, ex quibus tamen commode, de quo hic præcipit, vna fieri possit. Videndum igitur an is, quem docui, sensus sit: ducatq; ipse argumentum ab his, quæ contingunt certæ alicui personæ, aut genti, non communiter autem, aut generatim, id est in vita hominum: non enim puto auctorem, vt hoc quoque non taceam, intelligere res naturales, & quæ in vniuerso fiunt, sed facta hominum: neque enim perspicio quæ similitudo inter ipsas sit: nec quam fidem acquirere possint exitus rerum naturalium euentui humanorum factorum: vt quod illic contingit, hic etiam vsu venire, credi statim à nobis debeat. Quamuis autem enumerari non possint, tot sunt, quæ contingunt mortalibus: tamen contingit alicui, vt nunc repentè diues fiat: & non multo post patrimonium amittat: aliàs vt incidat in latrones: quandoq; vt graui morbo tentetur: nunc vero vt è magno periculo nulla sua industria incolumis euadat: plurimaq; hu-

dò præclara duo sua opera appellarat. Animaduertendum autem Statium in eandem culpam lapsum, in quam inciderant illi, quos insimulat Aristoteles: in opere enim, quod inchoatum reliquit, Achilleïdemq; inscripsit, profitetur se persecuturum omnia facta illius viri: atque ea etiam, quæ omisit Homerus. Vnde orditur eã poësin ab illo tempore, quo Thetis Achillem asportauit in Scyrum, ne ad bellum Troianum vnà cum reliquis delectis iuuenibus duceretur: ac finxit ipsum virginem esse. In quanto verò animi errore ipse versatus sit, qui laudi sibi duxerit fore, quod inscitiam ipsius arguebat, facile intelligitur. Et quòd igitur se remouet ab optimo poëta, cum quo errare etiam gloriosum erat, reprehensione dignus est: & quòd præceptum eruditissimi scriptoris neglexit, si hoc vnquàm ab eo scriptum esse cognouerat, quod vix puto. Hæc igitur initio statim illius carminis cecinit. quanquam acta viri multum inclyta cantu Mæonio, sed plura vacant: nos ire per omnem (Sic amor est) heroa velis, Scyroq; latentem Dulichia proferre tuba, & quæ sequuntur.

Ὁ δ᾽ Ὅμηρος ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα διαφέρει, καὶ τοῦτ᾽ ἔοικε καλῶς ἰδεῖν: ἤτοι διὰ τέχνην, ἢ διὰ φύσιν: Ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν οὐκ ἐποίησεν ἅπαντα, ὅσα αὐτῷ συνέβη. οἷον πληγῆναι μὲν ἐν τῷ Παρνασσῷ: μανῆναι δὲ προσποιήσασθαι ἐν τῷ ἀγερμῷ: ὧν οὐδὲν θατέρου γενομένου, ἀναγκαῖον ἦν, ἢ εἰκὸς θάτερον γενέσθαι: ἀλλὰ περὶ μίαν πρᾶξιν, οἵαν λέγομεν τὴν Ὀδύσσειαν, συνέστησεν. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἰλιάδα.

Homerus autem, quemadmodum & ceteris rebus antecellit, & hoc videtur pulchrè vidisse, siue propter artem, siue propter naturam. Odysseam enim faciens, non complexus est carmine illo omnia, quæcunq; ipsi contigere. Ceu vulnus accepisse in Parnasso: simulasseq; insanire in coitione exercitus: Quorum nullum altero facto, necessarium erat: vel verisimile alterum factũ esse. Verum circa vnam actionem, qualem dicimus Odysseam, mansit: eodem pacto & Iliadem.

Homerum declinasse scopulum illum narrat, ad quem ceteri offenderint: eumq; solum vitium illius rei præclarè cognosse. vnde ipsum celebrat. Cum autem solus viderit, quod reliquos omnes fefellerat: idq; fieri potuerit aut auxilio artis, quod eximium quendam doctorem nactus fuerit, qui ipsi sedulo præceperit, quæ in eo munere obeundo seruare deberet: aut naturæ quadam diuinitate, secum dubitat, vtri eorum acceptum id referri debeat. ipsum certe in hoc vicisse ceteros poëtas, vt in aliis omnibus bonis, affirmat: totamq; rem diligenter exponit: Cum enim (inquit) scriberet Odysseam: pangeretq; id carmen, quod ab Vlysse, quem Græci Odyssea vocant, Ὀδύσσεια appellatum est, vt Theseis à Theseo vocata, non cecinit, neque carmine illo celebrauit omnia, quæcunque ipsi Vlyssi vsu uenerant. Verum autem hoc esse ostendere volens: relicta inquam non pauca esse ab Homero, quæ Vlyssi anteacta ætate contigerant, duorum meminit: vnius, cum ille in Parnasso monte dum venaretur ab apro vulneratus est: alterius, cum ad bellum Troianum proficisci nolens, dum coirent principes Græcarum copiarum, vniuersusq; exercitus certo in loco cogeretur, finxit insaniam, hac ratione liberaturus se, vt sperabat, illis periculis ac malis: hoc ipsum enim valet ἀγερμὸς: cuius nominis etiam ratio aperta est: ab ἀγείρω enim ductum est, quod significat cogo. Herodotus in Polymnia vocauit ἐπάγερσιν: hæc enim ipsius verba sunt. καὶ Ξέρξης τοῦ στρατοῦ τούτου ἐπάγερσιν ποιέεται. Euripides in Hecuba, eandem, quam hic Aristoteles coitionem intelligens, appellauit ἄθροισιν. Vt militum autem, ita etiam aliarum personarum dicitur aliquando ἀγερμὸς: vnde apud Pollucem est ἐμπόρων ἀγερμός. Coitionem vero hanc & ἀγερμὸν, de quo hic Aristoteles, intellexit vetus poëta in carmine, quo vituperatur Vlysses: illud

autem est apud Ciceronem in iij. de officiis. Furere assimulauit: ne coiret institit. Quod ni Palamedis perspicax prudentia: & quæ sequũtur. Quod adiungit Aristoteles declarat, quod paulo supra in posteriore explicatione fabulæ longitudinis dixerat: Magnitudinem illam esse iustam, in qua cum res gerantur, vt verisimile erat illas geri debere, aut necessarium, contingit id fieri, quod exponit: hic enim contra inquit: neutrum eorum huiuscemodi esse, vt altero facto ipsum consequi deberet aut necessario, aut verisimiliter. intelligitur enim inde hæc membra non esse eiusdem corporis: sed partes diuersarum actionum. Quare multum vidit Homerus, qui in vna actione exponenda illa reliquit: sequitur enim apud auctorem, cum iam ostendisset Homerum prudenter vitasse hãc culpam. Verum quæ circa nnam actionem, qualem vocamus Odysseam, constituit: Quæ circa vnam autem actioné coagmentasse, inquit Homerum, non vnam tantum actionem composuisse, quia poëtam sæpe digressum esse, diuertisseq; aliquantum à proposito, sciebat: ita tamen, vt apte essent ab ea actione digressiones illæ, ac quasi minutæ quædá partes illius grandioris actionis. Quare vere dici potest ipsum complexum fuisse, quæ circa illá actionem. Idem etiam valet quod supra dixit, περὶ ἕνα: non nulli enim arbitrabantur hoc tantum seruare debere poëtam, vt circa vnam personam versaretur, qui vnam fabulam conficere vellet. ac quamuis cuncta ipsius facta complexus esset, non tamé hoc vim habiturum illius fabulæ vnitatem conrumpendi. Sed etiam in iij. de arte dicendi, cum tamen de studio hoc, institutisq; poetarum dissereret, materiam & personas ostendere volens, hac ipsa ratione significauit: inquit enim, πλῖον γὰρ ἐξέτασις περὶ ἃ καὶ περὶ ὧν οἱ λόγοι. Animaduertendum etiam, cur non dixerit. ἣν λέγομεν Ὀδύσσειαν, vt loqui videbatur debuisse, certá rem definitamq; ostendens. sed οἵαν, quod qualem ualet, & omnem rem significat qualitate illa ornatam. An ita locutus est, quia actio ea variari aliqua parte potuit: & tamen Odysseæ nomen retinere: vt non tantum dignam fuisse, quæ ita vocaretur talem, qualem finxit ipsam Homerus, sed talem etiam qualem alius poeta eandem conformasset, hoc pacto declarare uoluerit. Huc etiam fortasse pertinet, quod in quibusdam libris immutata non nihil scriptura est, legiturq; illic optandi modo λέγοιμεν. Eodem quoque pacto locutus est in iij. de arte dicendi, quo loco tradit non debere se in illo libro accuratè agere de omni locutione. sed de illa duntaxat, quæ utilis est accommodataq; oratori. cum de illa testetur se disseruisse in hac sua scriptione de poetica: inquit enim. Α'λλ' ὅτι περὶ τοιαύτης, οἵαν λέγομεν. quod etiam testimonium valet ad confirmandum indicandi modo hic λέγομεν legi debere. Adiungit autem Aristoteles simili ratione Homerum se gessisse in altero argumento: neque tamen accurate hic rem explicat, vt supra fecerat. intelligere verò debemus ipsum, cum scriberet Iliadem, complexum non fuisse cuncta, quæ in eo bello, quod gestum est apud Ilium, contigere: Nam quod ad verba ipsa auctoris facit. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἰλιάδα, pédet à superiore illo. Ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν: vt quemadmodum illic ποιῶν Ὀδύσσειαν, ita hic quoque Ἰλιάδα ποιῶν intelligere debeamus: cum illud ποιῶν commune sit, & huic quoque parti seruiat.

Χρὴ οὖν, καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις μιμητικαῖς ἡ μία μίμησις ἑνός ἐστιν, οὕτω καὶ τὸν μῦθον, ἐπεὶ πράξεως μίμησίς ἐστι, μιᾶς τε εἶναι, καὶ ταύτης ὅλης, καὶ τὰ μέρη συνεστάναι τῶν πραγμάτων οὕτως, ὥστε μετατιθεμένου τινὸς μέρους, ἢ ἀφαιρουμένου, διαφέρεσθαι, καὶ κινεῖσθαι τὸ ὅλον: ὃ γὰρ προσὸν ἢ μὴ προσὸν μηδὲν ποιεῖ ἐπίδηλον, οὐδὲ μόριον τοῦ ὅλου ἐστί.

Oportet igitur, quemadmodum in alijs imitatricibus vna imitatio vnius est: sic & fabulam, quia actionis imitatio est, vniusq; esse & huius totius: & partes rerum constare sic vt transposita aliqua parte, vel dempta, diuersum reddatur vel moueatur omne: quod enim cum adest vel non adest, nihil facit apparens, neque pars hoc est.

Hæc

Hæc est tanquam conclusio quædam, qua colligit fabulam unam tantum actionē, non plures complecti debere: quamuis autem res satis iam patefacta esset, in concludendo tamen quiddam adiungit, quod rem confirmat: fidemq; non paruam ei acquirit: docet enim cum id in aliis artibus, quæ in imitando studium omne suum ponunt, vsu ueniat, oportere idem etiam in arte poetarum, quæ & ipsa imitatrix est, vsu venire: illic enim una imitatio dicitur, quæ vnius tantum rei est, non plurium. Quare & hic unam fabulam, quia fabula facti imitatio est, vnius facti esse, & huius sanè totius atque integri debet. A simili igitur argumentum ducit: intelligit verò picturam: artemque fingendi è luto & simulachra ex omni materia fabricandi, cunctasq; demum alias huiuscemodi. Cum enim Parrhasius fictam simulatamq; insaniam Vlyssis pinxerit, quia illud unum factum fuit, pictura illa una imitatio est. Quòd si eadem in tabula eundem ab apro vulneratum in Parnasso monte penicillo expressisset, duæ illæ imitationes fuissent. eadem igitur ratio fabularum est. Imitationem autem hic vocat opus imitatione expressum: quia nanque non plana omninò hic est oratio: neque enim quum dixisset in aliis imitatricibus, infra posuit, quod ipsi responderet, Ita in hac, putaui hoc à me esse notandum. Arbitror igitur intelligi debere artem poetarum, quæ & ipsa, vt illæ, imitatio quædam est. Quòd verò aut non appellauit ipsam nomine, aut non addidit, quod requiritur, puto satis ipsi fuisse μῦθον fabulamq; loco illius ponere: quum enim perspicuum sit, cuius artis fabula sit imitatio, existimauit verè hoc neminem fallere posse: certumq; esse nota illa significari poeticam. Præcipit etiam aliud, quod in fabula constituenda diligenter seruandum sit: pertinet autē illud ad eius firmitatem, optimamq; partium texturam ostendendam: tradit enim oportere quoque partes rerum earum, quarum fabula est coagmentatio, ita inter se connexas esse: aliamq; ex alia pendere, vt immutata parte aliqua, ordineq; ipsius uariato: vel sublata illa, atque inde dempta, diuersum reddatur, moueaturq; totum. Cum verò ratione aliqua, quod dixerat, confirmare vellet, priorem huius præcepti partem non probat, qua affirmarat requiri in bona rectaq; fabulæ cōstitutione, vt ordo partium immutatus variet ac perturbet vniversam fabulam, sed posteriorem tantum: qua docuerat, oportere etiam, vt si quid inde demptum sit, idem faceret, id est corrumperet ac contaminaret fabulam: atque illam quidem à contrario probat: docet enim illud quod cum alicubi adest aut non adest, præsentiam adsentiamq; sui non demonstrat: nec aliquo modo se aut illic adesse, aut non adesse indicat, partem illius rei, cui aut hæret, aut à qua remotum est, deberi non debere. Ποιεῖν ἐπίδηλον valet, quod explicare volui, aliquid scilicet perspicuum, & vt appareat, reddere. Vnde hic μηδὲν ποιεῖν ἐπίδηλον, si vera hæc lectio est, significat: ne minimam quidem in partem, vt id intelligi possit præstat, nec ulla re declarat aut præsentiam aut absentiam suam. Vidi enim librum calamo exaratū, in quo legitur, aliter interpunctis verbis, & vna præterea particula orationis addita, ὃ γὰρ προσὸν ἢ μὴ προσὸν, μηδὲν ποιεῖ, ἐπίδηλον ὡς οὐδὲ μόριον τοῦ ὅλου ἐστίν: quæ lectio irrepsit etiam in librum, qui Parisiis à Guil. Morelio non sine studio multo excusus est: sed vtro modo legatur, nou magni ad sententiam refert. Nam quod supra inquit μετατιθεμένου τινὸς μέρους, vsus est illic illo verbo, quo etiam in quarto segmento περὶ ἑρμηνείας vsus fuit, cum affirmauit transposita nomina & verba idem significare. Animaduertēdum etiam in extrema hac parte dissentire scriptos libros ab excusis: in illis nanque, qui in meas manus venerunt legitur. οὐδὲν μόριον τοῦ ὅλου ἐστὶ sententia autem non ualde uariatur: hic enim expressum est, quod in illa sine ullo labore intelligitur: illic enim quoque traditur eam, quæ falsò pars existimata fuerit, cum possit & adesse & abesse: nec tamen signum aliquod date sui uel aditus uel abitus, non esse partem ullo modo totius illius, cuius falsò putata est, existimandam. Nam in altero etiam pusillo discrimine parum momenti positum est ad sententiam uariandam.

Φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι οὐ τὸ τὰ γενόμενα λέγειν, τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστὶν: ἀλλ᾽ οἷα ἂν γένοιτο, καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον: ὁ γὰρ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιητὴς, οὐ τῷ ἢ ἔμμετρα λέγειν ἢ ἄμετρα, διαφέρουσιν: ἀλλὰ

γὰρ ἂν τὰ Ἡροδότου εἰς μέτρα τεθῆναι· καὶ οὐδὲν ἧττον ἂν εἴη ἱστορία τις μετὰ μέτρου, ἢ ἄνευ μέτρων· ἀλλὰ τούτῳ διαφέρει, τῷ τὸν μὲν, τὰ γενόμενα λέγειν· τὸν δὲ, οἷα ἂν γένοιτο,

Perspicuum autem ex dictis, & quod non ea, quæ facta sunt dicere, hoc poetæ opus est, sed qualia vtiq; fieri debuerunt, & ea quæ effici possunt, secundum verisimile vel necessarium: historicus enim & poeta non eo, quòd aut metris adhibitis, aut sine metris dicant, differunt: liceret enim Herodoti scripta in metra ponere: & nihilominus vtiq; historia quædam esset, si cum metro esset, quàm sine metris. Verum hoc discrepat, quia hic dicit ea, quæ facta sunt: hic autem, qualia fieri debuerunt.

Cum ostendisset, quomodo capi debeat fabula vna, confutato errore multorum, qui aliter hoc accipiebant. in illis autem non tantum erant, qui existimarent de scriptis poëtarum, sed è numero etiam poetarum ipsorum non pauci: cumq; præcepisset non nihil, quod ad veram fabulæ constitutionem facit, de officio poetæ nunc disputat. & quid sequi debeat in argumento componendo tradit. Quamuis autem nunc huius rei præcipiendæ tempus venerit: eius tamen antea semina non nulla iacta à se fuisse docet, vt nullo negotio intelligi potuerit ex superioribus sententiis partes ipsius esse, non ea penitus quæ facta sunt exponere: nec veritatem rerum gestarum attendere, sed cuiusmodi fieri debuerunt, ita ea facta dicere. Significat autem, ex iam dictis perspicuum hoc esse affirmans, quod præceperat supra, & nunc etiam breui tetigerat, poematis partes ita inter se connexas esse debere, vt posterior priorem sequatur aut necessario, aut saltem verisimiliter: quod non fit semper in iis, qui commemorant res factas: multa enim illic contingunt præter verisimile ac necessarium. Cum verò tradidisset iam illud ipsum, quod expressi: dixissetq; oportere poetam sequi ac pangere οἷα γένοιτο, adiungit declarationis causa καὶ τὰ δυνατὰ, κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον: quorum verborum hæc vis est, & dicere demum, quæ effici possunt proposito sibi ante oculos verisimili, aut necessario, vt scilicet, ea facta esse dicant, quæ fieri verisimile fuerit, aut quæ positis superioribus, necessitate quadam geri debuerint: quæ enim effici possunt verisimiliter, aut necessario in aliquo negotio, ea sunt quæ naturam eam habent, vt facta dicantur, qualia fieri debuere. Non igitur immutandam lectionem puto, vt quibusdam visum est, qui existimarunt, verba hæc: καὶ τὰ δυνατὰ abundare: illa enim constanter in omnibus calamo exaratis libris manserunt. Quare integra hac parte scriptura est. illic potius peccatũ arbitror, quod γινόμενα in excusis legitur, cum videatur tempore immutato, & pro præsenti præterito facto, γενόμενα legendum: neque enim credidit vnquàm aliquis poetæ officium esse, dicere carminibusq; suis celebrare, quæ fiunt: vt non defuerunt qui, quamuis falsò, crederent tamen illum res præteritas ac iam factas posse materiam sui operis sumere. & sanè infra, quo loco ponit discrimen inter poetam & historicum, cum idem ferè repetat, in omnibus libris rectè illo modo scriptum est. Probare autem volens quod dixerat: non esse (inquam) munus poetæ appositè dicere res factas ac veritatem illarum rerum sequi, ostendit si hoc fecerit, ipsum partes historici occupaturum esse, munusq; illi suum erepturum, cum verum discrimen inter poetam atque historicum hoc ipsum sit, quod eorum alter narrat res factas vt factæ sunt, cum fideq; se gerit: alter verò vt fieri debuere, varians euentum illarum: omniaq; ad id, quod oportuit, redigens. Antequàm tamen certum hoc discrimen, & quod nunquam fallit, tradat, tollit, nullumq; esse docet, illud, quo multi vtebantur, in distinguendo poeta ab historico: id autem est, quod orationem aut certis mensuris illigatam, aut solutam, vacuamq; à vinculis pedum, ipsos separare putabant. Non tantum autem momenti ac ponderis in hoc esse significans inquit. Nihil vetare, quin aliquis Herodoti scripta in versus certasq; mensuras redigat: quare si regula il-

la vera

la vera foret, amitteret tunc historici nomen Herodotus, ac poeta fieret: quod tamē non fit: non minus enim illa post, immutatione illa in se suscepta: nnmerisq; ornata quàm prius illis destituta, historia est. Constat igitur hoc non esse, quo discrepat historicus à poeta: deceptosq; magnopere esse illos, qui ita crediderunt: quare discrimen illud verum est, quod indicauit Aristoteles. Non debet igitur, quod alterius studij proprium est, improbè & cum damno etiam sui usurpari à poetis. Valet vero quod inquit. Non nullos existimasse verū certumq; discrimen esse inter poetas & historicos, quod poetæ vterentur oratione metrica: historici verò ipsa uacua à metris, quia videbant hoc perpetuo illos seruare: valet inquam ad refellendam opinionem eorum, qui falsò putant extare genus quoddam poetices, quod vtatur soluta oratione: idq; traditum supra ab hoc auctore fuisse arbitrantur: nam quin discrepét in hoc etiam ab historicis, dubiū non est, quamuis existat alind firmius discrimen, & quod magis naturam illarum rerum attingit: quod etiam non multo post auctor ipse testatur, qui inquit, ὅτι τὸν ποιητὴν μᾶλλον τῶν μύθων εἶναι δεῖ ποιητὴν, ἢ τῶν μέτρων. Animaduertendum autem, quod ad elegantiam orationis facit, vt hic Aristoteles inquit εἰς μέτρα τιθέναι, ita etiam Platonē in ij. de legibus dixisse λόγους ψιλοὺς εἰς μέτρα τιθέντας, cuius loci sententia multo supra à me citata est.

Διὸ καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας ἐστίν: ἡ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου: ἡ δ' ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει. ἔστι δὲ καθόλου μὲν τῷ ποίῳ τὰ ποῖ' ἄττα συμβαίνει λέγειν ἢ πράττειν κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον, οὗ στοχάζεται ἡ ποίησις, ὀνόματα ἐπιτιθεμένη: τὰ δὲ καθ' ἕκαστον, τί Ἀλκιβιάδης ἔπραξεν, ἢ τί ἔπαθεν.

Quare & philosophum magis, & magis studiosum poesis, quàm historia est: poesis enim potius quæ in vuiuersum: historia verò, quæ singillatim fiunt, dicit. est autem vniuersale quidem quali homini qualia contingit dicere aut facere secundum verisimile aut necessarium: quod propositum habet poesis, nomina imponens. Singulare autem, quid Alcibiades fecit, aut passus est.

Cum ostendisset poëtæ munus esse, neglecta plerunq; veritate rerum, cōmemorare illas vt fieri debuere, non vt factæ sunt, hinc elicit corollarij loco, poesim esse rē magis philosophā & magis studiosam grauemq;, quàm historiam. Philosopham autem rem intelligo, vt ipse accepit, qui neutro genere, secundaq; collatione, φιλοσοφώτερον inquit, in qua sapientiæ studiosus libenter versetur, & quæ digna sit materia studij ipsius: valet enim φιλόσοφον, quod inferioris ætatis homines, versati in Latinis literis, philosophicum dixerunt, id est aptum & conueniens viro philosopho, ac studioso bonarum artium. Apud Ciceronemq; in v. quæstione Tusculana illo modo scriptum est in melioribus exemplaribus. A quo non modo impulsi sumus ad philosophas scriptiones: & quæ sequuntur: non philotophicas, vt aliis etiam non nullis in locis. Nam qnin ita à Græcis etiam capiatur hoc nomen dubitari non potest. Non vno tamen eiusdem auctoris exemplo contenti erimus: nam & in j. libro de moribus ad Eudemum inquit. φιλόσοφον γὰρ τὸ τοιοῦτον περὶ ἑκάστην μέθοδον. & in vij. de rep. λέγω δὲ δύο βίους, τόν τε πολιτικὸν, καὶ τὸν φιλόσοφον. Non igitur tantū homines dediti grauioribus subtilioribusq; literis, φιλόσοφοι appellantur, sed quæstiones etiam non nullæ: resq; dignæ animaduersione illorum, ita vocatæ sunt, vt priore exemplo patefactum: & vitæ etiam hominum, totæ occupatæ in quærenda veritate rerum, ita nominatæ, quod posteriore intelligitur. σπουδαιότερον igitur significat, maiore studio dignum, magisq; refertum omni virtnte ac laude. Rationem verò eius reddens, inquit, Poesis enim potius, quæ in vniuersum: historia autem, qnæ singillatim fiunt, dicit. quibus verbis putat, si rectè accepta illa sint, declarari verumque esse intelligi,

intelligi, quod dixit: Ne quis tamen error in illis interpretandis nascatur, ipse explanat, qui sensus eorum sit: nec tamen quid omni loco καθόλου valeat, ostendit, sed in hac ipsa re, de qua hic sermo est. Vniuersale igitur esse inquit videre, quibus moribus instructo homini qualia conuenit dicere aut facere, secundum verisimile aut necessarium: id est vt verisimile sit, nulloq; negotio probetur omnibus, illum ea dixisse aut fecisse: nihilq;, quod postea fingatur aut dictum ab eo aut factum, repugnet ab indole aut vita ipsius. Exempli causa, si iracundum quempiam poëta induxit: si magni animi virum: hi nanque, huiuscemodiq; alij sunt ποιοί, id est qualitatibus quibusdam insigniri, oportet eosdem postea tales custodiat: omniaq; fingat dicere aut facere iracundè aut fortiter: nam si iracundum postea faceret lentè ferre iniurias: aut magnanimum vicino aliquo malo periculoq;, consternari metu, peccaret magnopere: nec, quod decet, seruaret. καθόλου autem hoc vocatur, quia nullam certam personam designat, sed in omnem hominem cadit. Nam quod adiungit, de verisimili ac necessario loquens. Quod ante oculos semper propositum habet poësis, planum est, supraq; traditum, non verum spectare poetas, sed diligenter attendere, quid necesse sit dicere faecereq; iis, quorum dicta factaq; cantant, vt conueniant sibi ipsis: & quid verisimile iridem, opinionibusq; hominum consentaneum, eos aut dixisse aut fecisse. Nam quamuis Homerus Achillem, Hectorem, Agamemnonem, qui certè singulares sunt, inducat aliquid aut loquentes aut gerentes, non tamen tam ipsos, vt definitas personas, quàm vt tales, & ea vita moribusq; instructos inducit: perspicitq; semper diligenter quid illis moribus conueniat. Cum autem hoc fecerint poëtæ, secumq; omnia statuerint, docet eos nomina imponere illis ipsis personis: quod (nisi fallor) significat poetas tunc relicto vniuersali, de illis agere vt de certis personis, singularibusq; hominibus: nomina enim definiunt homines, separantq; ab aliis: neque enim hic arbitror auctorem dicere, quod non nulli crediderunt, poetas quærere debere nomina, quæ exprimant mores eorum, qualitatesq; illas, quibus notati sunt, ostendant: rarum enim hoc est, & nullo modo necessarium, præsertim in tragœdia, cum id fictum appareat: illic autem omnia facta esse, non ficta, existimari debeat. Nam Oedipus nomen, cum vitium pedum, tumoremq; ostendat, à simulatis parentibus, rei illi monstrandæ aptú, impositum antea, non à poeta, fuit. Cum igitur videret Aristoteles hoc quasi repugnare sententiæ suæ, atque id arripere quempiam posse, personæ nanque distinctę nominibus, definitæ iam sunt, quales reperiuntur in fabulis comicorum, vt Chremes, Demea, Pamphilus, Menedemus, & non vniuersales, dissoluit hunc nodum ostendens tempus, quo nomina ipsis poetæ imponunt: tunc enim hoc faciunt, cum omnia iam in animo suo statuerunt, ipsosq; commenti sunt ea fecisse dixisseq;, quæ moribus illis naturisq; congruebant. Nam quod ipsos nominibus illis appellarunt, aliis etiam sine vllo fabulæ damno appellare potuerunt. Altero autem iam nomine, cuius supra meminerat, explicato, alterum aggreditur, exemploq; docet: quid valeat καθ᾽ ἕκαστον; id est singulare: idq; esse inquit, quid in vita sua ingenio illo suo acri fecerit, quidque incommodi attulerit Atheniensibus, aliis ve, Alcibiades: & quid idem ab ipsis perpessus sit, maliq; sustinuerit: cum enim hoc tractatur, certæ personæ respiciuntur, earumq; euentus considerantur, non vt in rebus, quæ in vniuersum fiunt: illic enim mores illi, qualitatesq; spectanrur: nec simul cogitatur quibus illæ impressæ sint: in quibuscunque enim hæserint eadem dicta factaq;, rectè illis accommodantur. Quod vero inquit, significare volens, quæ in vita contigissent Alcibiadi. τί ἔπραξεν ἢ τί ἔπαθεν: complexusq; est, & quæ detrimenta ipse aliis importasset, & quæ studio inimicorum in se accepisset, vidit etiam Homerus, quem nihil vnquàm fefellit, quod acie mentis perspici posset, vtrunque esse tangendum ab illis, qui plenè aliquam rem commemorare vellent: vix enim fieri potest, vt quispiam alicui molestus sit, quin ipse quoque aliquid mali illo tempore perpetiatur. nam in Odysseæ Θ, quo loco inducit Vlyssem Demodocum laudantem, qui eximiè cecinerat incommoda, quæ Græci in bello Troiano sustinuerant: ornátemq; quantum poterat studium illius, fingit Vlyssem dicere hoc Demodocum seruasse. Verba poetæ sunt hæc. ὅσσ᾽ ἔρξαν τ᾽ ἔπαθόν τε καὶ ὅσσ᾽ ἐμόγησαν Ἀχαιοί. Sed etiam in Υ eiusdem

dem operis, vbi narrat Vlyſses vxori, quæ mala perpeſſus eſſet longo illo temporis ſpatio, quo ab ipſa afuiſſet, idem cuſtodiuit: inquit enim. Αὐτὰρ ὁ διογενὴς Ὀδυσσεὺς ὅσα κήδε' ἔθηκεν Ἀνθρώποις, ὅσα τ' αὐτὸς ὀϊζύσας ἐμόγησε. quamuis hic non tam mala importata ab inimicis, quàm labores moleſtiasq́;, quæ non poſſunt declinari in bello, peregrinationeq́; diuturna, propter infirmitatem naturæ noſtræ, videatur ſignificare: quod ſuperiore etiam illo loco, quaſi tertium addidit.

Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμῳδίας ἤδη τοῦτο δῆλον γέγονεν· συστήσαντες γὰρ τὸν μῦθον διὰ τῶν εἰκότων, οὕτω τὰ τυχόντα ὀνόματα ὑποτιθέασι· καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ ἰαμβοποιοὶ περὶ τὸν καθ' ἕκαστον ποιοῦσιν· ἐπὶ δὲ τῆς τραγῳδίας τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται. αἴτιον δ' ὅτι πιθανόν ἐστι τὸ δυνατόν. τὰ μὲν οὖν μὴ γενόμενα, οὔπω πιστεύομεν εἶναι δυνατά· τὰ δὲ γενόμενα, φανερὸν, ὅτι δυνατά· οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο, εἰ ἦν ἀδύνατα.

In comœdia quidem igitur iam hoc manifeſtum extitit: cum enim conſtituerint fabulam per veriſimilia, ſic qualibet nomina imponunt: & non, quemadmodum iamborum auctores, circa ſingulos homines carmen condunt: In tragœdia autem nominibus, quæ iam fuerint, hærent. (auſa autem eſt, quod aptum ad perſuadendum eſt id, quod fieri poteſt. Quæ igitur facta non ſunt, nondum credimus eſſe poſsibilia: quæ autem facta ſunt, perſpicuũ eſt, quod poſsibilia ſunt: neque enim facta fuiſſent, ſi eſſent è genere eorum, quæ fieri non poſſunt.

Cum officij poetarum meminiſſet, qui perſonis, quas inducunt, nomina ipſi imponunt: intelligeretq́; non omnes eodem pacto in hac re verſari: magis enim hoc comici quàm tragici ſeruant, accuratius de hoc diſputat: dicitq́; ex comœdia rem ita ſe habere, planum iam factum eſſe: neminemq́; non animaduertiſſe comicos poetas fingere nomina: ac quomodo ipſis viſum fuerit, appellare eos, quos in fabulis ſuis inducunt: Cum enim (inquit) res coagmentarint, fabulamq́; compoſuerint: hoc enim primum eſt, in quod toto animo incumbunt: & quod tanquàm ſolum ac fundamentum eſt comœdiæ: in qua fabrica veriſimilibus vtuntur: ſequunturq́; ea, quaſi ducem aliquem, ſtatim imponunt perſonis, quæ in illis negotiis occupantur, nomina, quæ ipſis in mentem venerint. τὰ τυχόντα enim valet quælibet: quo verbo etiam intelligi puto verum eſſe, quod ſupra admonui, non cogi poetam omnino fingere nomina, quæ quadrent eorum naturę, ſed liberum eſſe, & ex ſua voluntate, ne dicam libidine, totum hoc gerere & adminiſtrare poſſe. Cum autem conſuetudinem comicorum indicarit, rei magis explanandæ cauſa, à quibus illi tota via diſſentiant, declarat. ij verò ſunt qui ſcribunt iambos: iambici enim poetæ certas perſonas perſtringunt: inimicosq́; ſibi homines, aut turpes viros omnibus contumelijs vexant: quæ definitæ perſonæ nomina, quibus appellantur, habent. vnde illis etiam ipſi vtuntur in illis infamandis. Hoc igitur quoque expoſito, tradit tragicos non valde hoc, neque firmiter cuſtodiſſe: potiusq́; veteribus nominibus, propriisq́; illorum hominum, quorum factum aliquod in ſcenam adducunt, adhæſiſſe. Conſilium autem ipſorum explicat: & quod eos à vero abſtraxerit, docet: Cum enim (inquit) id quod effici poteſt, aptum magnopere ſit ad perſuadendum, hoc ipſum eos impulit, vt ſectarentur certas perſonas, quorum facta nota eſſent: videbant enim hoc pacto res illas accummodatas valde fore ad fidem faciendam: quod in primis ipſi quærunt, ac toto animo procurant. Poſito igitur primum illo, demonſtrat, ſi contrarium feciſſent, ac ficta nomina: resq́;, quas factas eſſe non conſtaret, ſecuti fuiſſent, eos dubitaſſe, ne ita certo, quod cupiunt, obtinere potuiſſent: id eſt materiam

argu-

argumentumq; tractare ad fidem faciendam aptum, quia ea, quæ facta non sunt, incerta adhuc sunt, an effici possint: nec liquido ab hominibus creduntur è genere eorum esse, quæ fieri possunt. Quare sequitur: quod tamen ipse non ponit, vt non penitus apta sint ad persuadendum: hoc enim tantum declarato: Homines (inquã) non solere omnino credere fieri posse, quæ facta adhuc non sunt, redit ad primum illud comprobandum: aitq; dubitari de altero non posse: perspicuumq; esse, quod ea, quæ facta sunt, fieri possint: breuiq; rationem eius à contrario reddit. non enim (inquit) facta essent, si fieri non potuissent. euentus igitur illorum tollit omnem dubitationem, quæ prius in animo hominum de illa re nasci potuisset. Confirmat autem, quod tradit Aristoteles de instituto comicorum, testimonium Antiphanis, qui totus in eo studio versabatur: cum enim ille ostendere vellet sui generis poëtas maioribus difficultatibus premi quàm tragicos: easq; sedulo enumeraret, in illis etiã hoc posuit: dixitq; cogi comicos cuncta nomina noua inuenire: nec non quæ antea illi fecerint, ac quæ illo tempore gerant, comminisci. Verba eius hæc sunt. ἀλλὰ πάντα δεῖ εὑρεῖν ὀνόματα καινά: κἄπειτα τὰ διῳκημένα πρότερον: τὰ νῦν παρόντα. idemq; eodem in loco demonstrauit, quemadmodum omni hoc labore leuarentur tragici: cum enim nomina nota sequantur, statim nomine indicato, succurrere spectatoribus, quid ille incommodi acceperit in uita: quid itidem fecerit: omniaq; subito, sine vlla molestia poëtæ, plana explorataq; esse spectatoribus: quæ in altero illo studio diligenter narrare oporteat. Exemplo vero ille vtitur Oedipi, aliorumq;: ac de Oedipo quidem inquit. τί πέπονθ᾽ οὗτος, τί πεποίηκεν. in quo etiam notandum est ita illum de ipso loqui, vt supra Aristoteles de Alcibiade fecit: cum ambo & quæ fecerint, & quæ sustinuerint personæ illæ, tetigerint: addendumq; hoc etiam superioribus illis, ab Homero acceptis exemplis: quæ nõ tam rei declarandæ causa, quæ sua vi satis aperta erat, quàm illustrandi optimi poetæ, sedulo collegi. Animaduertendum autem arbitrari summum doctorem veritatem huius rei magis vidisse comicos quàm tragicos: studio enim ipsorum, vt tradit apertè, patefactum iam fuerat, quid rectum esset. Nec non videri eundem sperare tragicos quoque ipsos aliquando hoc effecturos; quod præstare non dubitarint comici: quod facto Agathonis intelligi potest. Cumq; duo sint, quæ plurimum ornent eorum opera: comicorum (inquam) & tragicorum: quæ non omnino simul possint obtineri: hoc est fingere in animo suo quales esse debent: & sumere materiam mirifice aptam ad persuadendum, tragicos tantopere posterioris huius cupidos fuisse, vt penè prius illud contempserint: contrà autem comicos prius bonum secutos fuisse, nec timuisse, ne ea de causa fabulæ ipsorum minus probabiles forent.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τραγῳδίαις: ἐν ἐνίαις μὲν, ἓν, ἢ δύο τῶν γνωρίμων ἐστὶν ὀνομάτων: τὰ δὲ ἄλλα, πεποιημένα: ἐν ἐνίαις δὲ, οὐθὲν, οἷον ἐν τῷ Ἀγάθωνος ἄνθει: ὁμοίως γὰρ ἐν τούτῳ τά, τε πράγματα καὶ τὰ ὀνόματα πεποίηται: καὶ οὐδὲν ἧττον εὐφραίνει, ὥστ᾽ οὐ πάντως εἶναι ζητητέον τῶν παραδεδομένων μύθων, περὶ οὓς αἱ τραγῳδίαι εἰσὶν, ἀντέχεσθαι: καὶ γὰρ γελοῖον τοῦτο ζητεῖν: ἐπεὶ καὶ τὰ γνώριμα ὀλίγοις γνώριμά ἐστιν: ἀλλ᾽ ὅμως εὐφραίνει πάντας.

Nec tamen non etiam in tragœdijs: in aliquibus quidem vnum, vel duo notorum nominum sunt: cetera autem ficta: in quibusdam autem nullum, vt in Agathonis flore: similiter enim in hoc & res & nomina facta sunt: & nihilominus delectat adeo vt non omnino quærendum sit, traditis à maioribus fabulis, circa quas tragœdiæ sunt, hærere: etenim ridiculum hoc quærere, quia & nota paucis nota sunt, & tamen oblectant cunctos.

Cum

Cum morem tragicorum poëtarum ostendisset, qui, discrepantes in hoc à comicis, clara illustriaq; nomina in componendis fabulis sectentur: eaq; ex omni memoria eruant: nec non consilium eorum diligenter explanasset, tradit hoc tamen apud illos non vndequaq; firmum esse, cum inueniantur etiam aliquæ tragœdiæ, in quibus vno altero ve, excepto: quæ fama peruulgata sunt, cetera omnia nomina, ficta sunt: à poëtaq; ipso conformata: sed etiam extare affirmat non nullas, in quibus vetus nullum diuulgatumque nomen appareat: cuiusmodi esse inquit Agathonis tragici fabulam quandam, vocatam ἄνθος, quæ Græca vox florem valet: in illa nanque affirmat, vt res, ita etiam nomina personarum ficta, & commenticia fuisse: additque fabulam hanc, quamuis penitus spreuisset consilium tragicorum hac in re, tamen delectare: animosq; spectatorum lætitia perfundere. Tantum autem tribuit iudicio Agathonis, quamuis quod undequaque ipse ausus erat, alij etiam eiusdem studij homines aliqua ex parte tentassent, vt inde corollarium quoddam eliciat, non oportere omnino tragicum poëtam studere traditis ab antiquis fabulis affixum esse: circa quas fabulas, leuiter immutatas, aliquaque parte variatas, nouæ tragœdiæ fiunt: nec putare sibi non permitti totam fabulam ita confingere, vt à nulla nota celebriq; persona apta sit: cum exemplo illorum intelligere possimus id nobis licere. Vocat vero hic μύθους παραδεδομένους, quos infra multo appellat παρειλημμένους, vbi inquit non licere poëtis soluere fabulas acceptas à veteribus: in eadem enim re significanda nunc vtitur persona eorum, qui tradunt: nunc eorum, qui accipiunt, quum hi sine illis esse non possint. Nisi fallor autem huiuscemodi μῦθον vocauit Aristophanes οὐκ ὄντα, quum induxit Euripidem ita cum Aeschylo disputantem βατράχοις, purgantemq; se, quod Phædram nimis sceleratam finxisset: ostendit enim fabulam eam veterem fuisse: nec se primum Phædram talem in scenam induxisse: inquit igitur πότερον δ' οὐκ ὄντα λόγον τοῦτον περὶ τῆς Φαίδρας ξυνέθηκα. Nec tamen funditus Aristoteles consilium reliquorum contemnit: tantum admonet non oportere nos anxio animo id quærere, vt si forte illis destituti simus, non putemus nos vllo pacto tragœdiam scribere posse. in verbo igitur ζητεῖν, meo iudicio, intelligitur sollicitudo quædam & anxia cura inuestigandi id, quod aliquis putet se ægre inuenturum. id autem perspicitur & ex priore hoc loco, & ex inferiore sententia, in qua iterum ipso vtitur: addit enim, contemnens nimium studium eorum, qui in hoc occupati toti erant: rationemque reddens, cur illi inanem laborem suscipiant. Est enim ridiculum hoc quærere, quia nomina etiam illa nota claraque, paucis hominibus nota sunt, & tamen oblectant omnes: nam quod apud ipsum est γνώριμα, referri puto ad nomina personasq; illustres: de quorum uariis euentibus tragœdiæ componuntur: vt supra locutus est, cum inquit, ἐν ἐνίαις μὲν ἓν, ἢ δύο τῶν γνωρίμων ἐστὶν ὀνομάτων: de nominibus certe omnis hic quæstio est: usurpari ne debeant vetera tantum ac nobilia, siue etiam nouis ac commenticiis locus sit. Ratio autem, qua confutat curam studiumq; eorum, qui anxie nomina nota quærebant, hæc est. docet enim eos ne ita quidem omnino consequi quod cupiunt: cum enim sectentur personas nobiles, quorum facta spectatoribus cognita sint, affirmat illa ipsa, quamuis nota satis sint, paucis tamen è magno numero, turbaque infinita, quæ in theatrum uenit, nota esse: & tamen oblectare vniuersos. Videtur igitur ostendere velle Aristoteles, voluptatem illam, quæ perfundit animos spectatorum, fontem etiam alium originemq; habere: & non tantum nasci, quia res præteritæ, & quæ liquido intelliguntur è genere eorum esse, quæ effici possunt, magis aptæ sint ad persuadendum. Notandum vero est aliam hanc esse ποίησιν ὀνομάτων ab ea, de qua multo infra loquetur; nec intelligere ipsum nunc πεποιημένα ὀνόματα, vocabula illa, quæ conformata sunt, ad similitudinem alicuius rei vt δοῦπος, κόναβος, βόμβος: eorum enim magis plena est Græca quàm Latina lingua, sed vt testatus sum, nomina, quibus singuli homines, ostenduntur, & quæ nunc vulgo à Grammaticis propria appellantur.

Δῆλον οὖν ἐκ τούτων, ὅτι τὸν ποιητὴν μᾶλλον τῶν μύθων εἶναι δεῖ ποιητὴν. ἢ τῶν μέτρων, ὅσῳ ποιητὴς κατὰ τὴν μίμησίν ἐστι: μιμεῖται δὲ τὰς πράξεις.

κἂν ἄρα συμβῇ γενόμενα ποιεῖν, οὐθὲν ἧττον ποιητής ἐστι· τῶν γὰρ γενομένων ἔνια οὐδὲν κωλύει τοιαῦτα εἶναι, οἷα ἂν εἰκὸς γενέσθαι· καὶ δυνατὰ γενέσθαι, καθ' ὃ ἐκεῖνος αὐτῶν ποιητής ἐστι.

Perspicuum igitur ex his, quòd poetam magis oportet fabularum esse effectorem, quàm versuum, quanto poeta est secundum imitationem: imitatur autem actiones. Quamuis igitur contigerit res factas pangere, nihilominus poeta est: rerum enim factarum non nullas nihil vetat huiuscemodi esse, quales verisimile est fieri debuisse: & eius generis vt effici illo modo potuerint, secundum quod ille ipsarum poeta est.

Cum improbasset plurimum studium eorum, qui & nomina, & facta nota toto animo acquirunt causamq; attulisset, cur illi sæpe sine causa multum laborarent, quasi veritate iam huius rei explorata, sententiaq; sua comprobata, quæ est. licere tragicis poëtis fingere etiam nomina, & comminisci personas aliquas, quibus ea, quæ apta sunt tragœdiæ componendæ, contigerint, adiungit planum esse è superiore disputatione hisq;, quæ nuper dicta sint, poëtam, id est effectorem magis fabularum esse oportere poëtam, quàm versuum: erat enim vetus opinio multorum, qui putarunt omnes eos, qui carminibus aliquid conderent, poëtas esse, quamuis argumenta non fingerent, nec res vllas imitarentur, ipse igitur contra tradit planum & exploratum ex his esse, quamuis etiam versuum vsus proprius sit poëtarum, tamen maius studium ponere ipsos debere in fabulis componendis, quàm in versibus condendis: ac tanto maius, quanto magis poetam reddit efficitq; imitatio, quàm vincta certis pedibus oratio, ac versus denique ipsi. Addit autem alteram propositionem, qua facilius concludatur, quod probare vult, Poetam, cum imitatur, imitari res: recordari autem debemus fabulam esse coagmentationem rerum. Adiungit tamen Aristoteles, quod valet ad illos, qui contra sentiebant, subleuandos, vel potius ad difficultatem quandam tollendam, Quòd si forte contigerit poetam scribere res factas, nihilominus poetæ nomine dignus erit: argumentari enim aduersus ipsum ita aliquis potuisset. Tuo igitur iudicio omnis poeta, qui rem factam canit, poeta non est, quia qui rem præteritam narrat, nec imitatur fingitq;, poeta non est. ipse igitur hoc videns refellit, atque inquit. non omnes eos qui hoc tentent, aut fortuito incidant in res, quæ exitum iam habuerint, in culpa esse, quia fieri possit, vt res aliquæ factæ, ita factæ sint, vt verisimile sit illas factas esse. & esse denique huiuscemodi, vt effici potuerint. quo nomine (inquit) ille poeta eorum aliquo modo est: officium enim poetæ est verisimile sectari, & ea quæ effici possunt, sumere. quod in illis rebus illo modo factis, non desideratur. Retinet igitur hac de causa nomen poetæ: nec quicquam gerit, quod à persona illius alienum sit. Animaduertendum autem, quod inquit. κἂν ἄρα συμβῇ γενόμενα ποιεῖν. si contigerit enim (inquit) ac casus ipse tulerit: nullo enim modo vult poetam rem gestam exponere, quia gesta est: hoc enim historici officium est: sed si forte aliquando hoc fiat, vt in fabula componenda incidat in rem factam. si eo modo illa facta fuit, quo docet, tunc est apta poetæ, nec ipse reprehendi vllo pacto potest.

Τῶν δὲ ἁπλῶν μύθων καὶ πράξεων αἱ ἐπεισοδιώδεις εἰσὶ χείρισται. λέγω δὲ ἐπεισοδιώδη μῦθον, ἐν ᾧ τὰ ἐπεισόδια μετ' ἄλληλα οὔτ' εἰκὸς, οὔτ' ἀνάγκη εἶναι. τοιαῦται δὲ ποιοῦνται ὑπὸ μὲν τῶν φαύλων ποιητῶν δι' αὐτούς· ὑπὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν διὰ τοὺς ὑποκριτάς· ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντες καὶ παρὰ τὴν δύναμιν παρατείνοντες μῦθον, πολλάκις διαστρέφειν ἀναγκάζονται τὸ ἐφεξῆς.

Simplicium autem fabularum & actionum, episodicæ sunt pessimæ. Appello autem episodicam fabulam: in qua episodia altera post altera neq; verisimile, neque necesse est esse. Huiuscemodi autem efficiuntur à malis poetis propter ipsos: à bonis autem propter histriones: concertationes enim facientes, & supra vires fabulam extendentes, sæpenumero coguntur distorquere ordinem.

Cum quid in eis fabulis bonum esset: quomodoq; partes earum constitui deberent, ostendisset, nunc præcipit, quid merito reprehendi in illis aliquando possit: vitiaq; earum, ea maxime parte, qua superiores laudarat, demonstrat. Inquit igitur. Omnium simplicium fabularum illas esse deterrimas, quas episodicas appellat. significans in hac re nullo alio modo tantopere peccari posse, quantopere hoc committendo. Addidit autem declarationis causa post vocem μῦθον, quod illius ipsius rei, quæ voce illa ostenditur, notionem, vimq; exprimit. id est καὶ πράξεων: fabulæ enim sunt actiones: id est res, quæ fictæ sint à poëta illo modo gestæ: earumq; ipsarum series ac coagmentatio. Relicto vero priore, statim in consequentia sermonis respondet posteriori verbo, quod ipsum facere manifesto declarat diuersum genus verborum, cum, quod infert, muliebre sit, ac respondeat huic ipsi: virilis nanque generis verbum est, quo apud Græcos fabula vocatur. Sed infra etiam, quum inquit τοιαῦται δὲ ποιοῦνται, eadem de causa accipi debent πράξεις. Ne quis autem error sit in sensu eius vocis, qua vitium harum actionum, fabularumq; indicat: illas enim ἐπεισοδιώδεις vocat, explanat quæ vis notioq; huic nomini subiecta sit: episodicamq; fabulam esse ait, in qua episodiorum ordo malus est: nam episodia: id est digressiones, resq; non nullæ extrinsecæ, inculcatæ in mediam fabulam, rectè & ordine collocata illic non sunt: si nanque illa verum ordinem tenerent, atque alterum ex altero natum, aut necessario aut verisimiliter, foret, non à se fabulam appellarent: cum enim omnes fabulæ aliqua in se contineant episodia, quibus ipsarum corpus augeatur, non tamen omnes episodicæ nuncupantur, sed illæ tantum, in quibus hac parte peccatum sit. à vitio igitur ipsæ ita vocatæ sunt. Vt enim res ipsæ, quarum fabula est coagmentatio, ita inter se connexæ debent esse, vt, quæ sequitur pars antecedentem consequatur aut verisimiliter aut necessario, sic etiam quæ importatæ eò, & aliunde aduectæ sunt eodem nexu aliquo modo inter se illigari debent. Quæ etiam origines huius mali, causæq; sint, indicat: easq; duas esse affirmat. inscitiam inquam poëtarum, & cupiditatem seruiendi histrionibus: malos enim poëtas tradit labi in hoc sua culpa: & quia rationem eius artis, quam tractant, non teneant: qui errore illo ducti, non intelligunt se peccare: bonos autem, id est eruditos & prudentes, quia nimis studeant placere & gratificari histrionibus. radix igitur huius culpæ tunc in histrionibus est: nam poëtæ ipsi vident quid faciant: ac nisi deprauarentur ab histrionibus: desiderioq; satisfaciendi studio ipsorum à vero abducerentur, hoc vitio vacarent. Reddit autem rationem diligenter Aristoteles, cur obsit famæ, virtutiq; poëtarum cupiditas hæc placendi histrionibus: & inquit, verba enim Græca nunc ponam, cum difficultatis non parum in se habeant. ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντες. Primũ enim accuratè videndum est, quid valeat hic ἀγώνισμα: & qui sint, qui ἀγωνίσματα faciunt: ipsi ne poëtæ, an histriones. Suspicari vero aliquis non sine causa posset, ex verbo, quod sequitur, accipi debere poëtas: ποιεῖν enim proprium est poetarum: atq; hoc pacto ποιεῖν ἀγωνίσματα, significaret, inserere in fabulam locos non nullos aptos concertationibus excitandis, & in quibus histriones studium suum valde exercere possent. Sic autem manifesto fabula extenderetur, & connexio illa rerum seriesq; frangeretur: nam quod sequitur, Et supra vires fabulam extendentes, sæpe numero distorquere coguntur ordinem. Producere fabulam, pertinere videtur ad poetas, non ad histriones: & officij illorum esse. nec tamen cadit in illos, quod in ea sententia inclusum est παρὰ δύναμιν: illis enim facultas, cum boni poetæ dicti sint, deesse non potest. Videndum igitur an valeat, supra id, quod fabula ipsa fert: videtur enim fa-

bula id non pari: cum, si id fiat, rerum ordo, seriesq; in ipsa corrumpatur: cetera enim præclare conueniunt: poëtis enim ipsis imponi necessitas videtur, si adiuuare velint studia histrionum, interrumpendi seriem rerum: & quod ἐφεξῆς ab auctore appellatur: à Latinis autem, deinceps, dicitur. Quod si quis capere malit histriones, putetq; hoc de illis dictum esse, ποιῶν ἀγωνίσματα, tunc histriones intelligentur, cum in agenda fabula motus corporis excitant: contenduntq; vehementer, ac diutius in hoc studio manent: in hoc enim opere occupati producunt atq; extédunt fabulam, magis quàm aut ipsa ferat, aut vires eorum sustineant, quia histriones ipsi in his concertationibus defatigati, coguntur postea sæpe numero distorquere & suo rectoq; ordine deducere seriem coagmentationémq; illam rerum: hoc enim appellauit ἐφεξῆς, quia constitutum iam est quid quámq; rem, antecedentémq; partem consequi debeat. Notio autem vsq; eius nominis ἀγώνισμα variatur, prout locus totus capitur. Vocabulo vero hoc ipso vsus est Plutarchus in commentario, qno concise nunc exponitur collatio Menandri & Aristophanis comicorum: quæ commoda enim bouaq; attulerit Græcis diuersis temporibus ac locis Menander, expouens, inquit. Ὁ δὲ Μένανδρος μετὰ χαρίτων μάλιστα ἑαυτὸν αὐτάρκη παρέσχηκεν ἐν θεάτροις, ἐν διατριβαῖς, ἐν συμποσίοις, ἀνάγνωσμα, καὶ μάθημα, καὶ ἀγώνισμα κοινότατον, ὧν ἡ Ἑλλὰς ἐνήνοχε καλῶν, παρέχων τὴν ποίησιν. pertinet vero (vt opinor) id verbum eo loco ad actionem: docet enim poëtam cum acumine ingenij sui multum dignitatis attulisse poësi: fecisséq;, vt magna cum voluptate & legi posset: multáq; è fabulis ipsius disci: nec non vt fabulæ eius agerentur ab histrionibus aptè. Vnde ipsi quoque histriones ἀγωνισταὶ vocati sæpe sunt ab hoc ipso fortasse studio concertationis. Animaduertendum autem loqui hic auctorem, de fabula vt de re solida, & quæ corpus habeat: huiuscemodi enim res & extenduntur, & distorquentur, vt corium, pannum, ferrum ve aliquod, ant lignnm. vsus igitur est verbis translatis ob similitudinem harum rerum. nam quod παρατείνοντες inquit addita prepositione παρὰ huic verbo τείνειν, id fecit, vt ostenderet vitium huius rei, ac deprauationem: hanc enim vim habet in compositione verborum præpositio illa, vt perspicitur etiam ex hoc auctoris loco: qui multo infra inquit cum exponeret argumentum Odysseæ καὶ παραφυλαττομένου ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος. Aristophanes quoque ita fecit Βατράχοις Xanthiam seruum loqui, cum ostendere uellet se sine vllo indecoro motu plagas perpessurum ἰδοὺ σκόπει νυν ἤν με παρακινήσαντ' ἴδῃς. nam qui vehementer sensu doloris tenentur, hoc ferè committunt, vt membrum aliquod partem ve corporis aut contrahant, ant sua tanquàm sede moueant. Διαστρέφειν etiam protulit Aristoteles in primo de arte dicendi μεταφορικῶς, vt hoc in loco. vbi accusauit oratores, qui facta ad id oratione, corrumperent iudices, & tanquam machina aliqua adhibita, ipsorum animos deprauarent, ac distorquerent, Exoritur hic etiam scrupulus, cur de fabulis loquens ἁπλῶν addiderit, quasi hoc euenire velit in eo potissimum genere fabularum, quæ simplices & non nexæ sunt: atque eo magis ille molestus est, quia nondum tradidit, quot species fabularum sint: nec docuit quasdam simplices esse: quasdam verò, plexas. idem autem, vt arbitror contingeret in fabulis etiam plexis, nam plexas quoque puto ἐπεισοδιώδεις esse posse. An ualet quicquam ad eum euellendum, quod tragœdia simplex sua sponte non ualde elegans est: cui si accesserit hoc vitium, meritò deterrima vocari potest. Aristoteles certè coagmentationem fabulæ pulcherrimæ vult esse nexam.

Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τελείας ἐστὶ πράξεως ἡ μίμησις, ἀλλὰ καὶ φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν. ταῦτα δὲ γίνεται μάλιστα τοιαῦτα, καὶ μᾶλλον, ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν δι᾽ ἄλληλα: τὸ γὰρ θαυμαστὸν οὕτως ἕξει μᾶλλον, ἢ εἰ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, καὶ τῆς τύχης: ἐπεὶ καὶ τῶν ἀπὸ τύχης ταῦτα θαυμασιώτατα δοκεῖ, ὅσα ὥσπερ ἐπίτηδες φαίνεται γεγονέναι. οἷον ὡς ὁ ἀνδριὰς ὁ τοῦ Μίτυος ἐν Ἄργει ἀπέκτεινεν τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου τῷ Μίτυϊ, θεωροῦντι ἐμπεσών: ἔοικε γὰρ τὰ τοιαῦτα οὐκ εἰκῆ γενέσθαι. ὥστε ἀνάγκη τοὺς τοιούτους εἶναι καλλίους μύθους.

Quia autem non solum perfectæ est actionis imitatio, verumetiam terri-

bilium

bilium & miserabilium: hæc autem fiunt maxime huiuscemodi: & magis quando fuerint præter opinionem inter se connexa: admirabile enim sic habebunt, magis quàm si à casu & fortuna: quia & eorum, quæ à fortuna fiunt, hæc maxime admirabilia videntur, quæcunque tanquam ex industria apparent facta fuisse; sicut statua Mitys Argis interfecit eum, qui causa interitus Mityi fuerat, cum in eum spectantem incidisset: videntur enim huiuscemodi non temere facta esse. Quapropter necesse est huiuscemodi esse pulchriores fabulas.

Cum auctor ostendisset oportere fabulæ partes inter se connexas esse: atque ea, quæ sequuntur, nasci ab iis, quæ antecesserunt aut necessario aut verisimiliter: nec non contrarias his aliquo modo fabulas damnasset; id est in quibus episodia diiuncta sunt, tradit nunc quæ fabulæ pulchriores sint: & facilius, quod ab iis expectatur, præstent. Hoc autem toto animo procurari debere: ac sine ipso tragœdiam ornatam, omnibusq; numeris expletam non fore, ex definitione ipsius, supra posita, declarat. Quòd si nihil aliud in tragœdia requireretur, nisi vt perfectæ integræq; actionis imitatio illa foret, ea quæ adhuc tradita sunt ad eam perficiendam, & omni virtute cumulandam, satis fortasse fuissent; verum quia tragœdia, vt ipse testatur, non solum plenam integramq; actionem referre debet, sed etiam casus quosdam & ad timorem iniiciendum, & ad misericordiam mouendam accommodatos, ideo declarat, quæ ratio sit rerum harum formidabilium, ac misericordiæ plenarum, conformandarum. apta igitur est à definitione hæc præceptio: solumq; ac fundamentum habet ipsius partes: sic enim argumentatur, posita initio particula illa, quam sæpe docui illic ab ipso collocari, cum aliquid aut iam explicatum, aut sua sponte planum, statim adiungitur, & quam necessario infra consequitur quod inde pendet; atque ipsi respondet. inquit igitur. Quia autem imitatio, scilicet tragica: hoc enim desiderari videtur ad sententiam complendam: quod tamen ipse omisit, quia dubitari non poterat de qua imitatione loqueretur. ita vero accipio, quia articulus est ante postremum verbum ἡ μίμησις: quod si illic ille non foret, intelligerem tragœdia: Quia igitur illa non solum perfectæ actionis est imitatio, sed etiam terribilium ac miserabilium, scilicet imitatio est. in definitione autem hæc complexus est, cum ait tragœdiam non vti expositione ad purgandum animum eorum qui audiunt, liberandumq; impetu perturbationum, sed misericordia & metu. Declarato igitur, vel potius in memoriam eruditorum redacto, imitationem hanc, esse imitationem rerum formidolosarum ac miserabilium, putauit officij sui esse, quomodo conflari possit aliquid valde aptum ad metum incutiendum, misericordiamq; mouendam docere: quare mentione nulla officij sui facta, inquit. Hæc autem maximè fiunt huiuscemodi: hæc intelligens, quæ mutuo inter se hæserint, & quæ ipse vocat δι' ἄλληλα, quod verbum in extremo huius sententiæ collocatum est. Fieri vero huiuscemodi dicit, id est & terribilia & miserabilia, significans obscure, quæ ita apta inter se & cohærentia non fuerint, non talia fieri: nec esse apta valde ad metum iniiciendum, & ad misericordiam in animis spectatorum excitandam. Si igitur hoc pacto verba hæc accipiantur, sententia sanè procedit: sed molestum est, quod quæ refert prius verbum ταῦτα, non appellata sunt vicino superiore loco: Si autem putaremus illo nomine significari, quæ propè nominata sunt: id est φοβερὰ & ἐλεεινὰ: intelligeremusq; omnem locum hoc pacto, vt dixerit, quæ speciem aliquam habent rerum formidolosarum & miserabilium fieri huiuscemodi, id est augeri in illa sua vi ac facultate: fieriq; magnopere & terribilia & miserabilia, cum fuerint δι' ἄλληλα, id est, quum alterum ex altero pendet, esset fortasse sententia hæc melior existimanda, faciliorq; aliquanto verborum ordo cui præceptioni statim auctor adderet, magis adhuc ipsa talia fieri, quum id contigerit præter omnem opinionem: vt primum scilicet dicat illa facta, quę sanè sunt & miserabilia & terribilia, magis talia esse, quum

fuerint δι' ἄλληλα: statimq́;, rem augens, magis adhuc ipsa & miserabilia & terribilia fieri affirmet, quum extiterint talia, id est δι' ἄλληλα, præter expectationem: & sanè facile credo voluisse hoc Aristotelem dicere: quamuis ita etiam serupulus aliquis in verbis sit, vt qui attente leget, nullo negotio intelliget: cui difficultati additur, quod à mendo non omninò securi animi sum: magnopere nanque variatam lectionem offendi in scriptis exemplaribus: cuncta enim quæ vidi, magno consensu habent, ταῦτα δὲ γίνεται καὶ μάλιστα καὶ μᾶλλον; & quæ sequuntur: vitiosam quidem illam & perturbatam: quæ tamen à me in tantis salebris silentio præteriri non debuerit. Sed cum certius explicare hunc locum non valuerim, omnemq́; hinc penitus caliginem pellere, eo relicto, ad ea, quæ sequuntur accedam. Nam illas res, eum contra sententias hominum fuerint δι' ἄλληλα, id est alteræ ex alteris proficiscentes, atque ita inter se mutuo consentientes, futuras adhuc esse magis terribiles ac miserabiles, manifesto affirmat: neque dubium hic vllum in verbis etiam est. quod tamen diligenter probat: docet enim sic habituras eas magis admirabilitatem, quàm si temere, fortuitoque fiant, id est si non fuerint δι' ἄλληλα. Sed hoc etiam comprobare volens, res scilicet consilio factas & certo quodam ordine, tunc fore admirabiliores, cum exitus initio medioq́; responderit, quamuis id non expectaretur, tradit ex iis rebus, quæ sine dubio à fortuna prouenerunt, casuq́; gestæ sunt, omnes illas videri maxime admirabiles, quæcunque quasi ex industria apparent extitisse: & adhibito studio factæ ab imperitis iudicantur. Intelligitur autem ex verbis auctoris, facta δι' ἄλληλα contraria esse eorum, quę vocat ἀπὸ τύχης: quæ nanque casu & à fortuna geruntur, non sunt inter se nexa mutuo vllo vinculo, ac temere fiunt: quæ vero δι' ἄλληλα vocat, ideo vocata sunt illo modo, quia alterum ex altero manat, atque inde aptum est. Sunt igitur, quæ fortuitò eueniunt, atque ita à fortuna gesta creduntur, μετ' ἄλληλα: temporis nanque ordo in illis attenditur: quo vocabulo iuncto supra ipse vsus est: nullo autem modo δι' ἄλληλα: multum nanque variant noñonem innctorum horum nominum diuersæ præpositiones, quæ eidem voci initio applicatæ sunt: nam accuratissimus doctor infra etiam aperte testatur magni referre dicere quippiam fieri διὰ τάδε, aut μετὰ τάδε, de quarum non magnopere dissimilium, vocum magno discrimine, suo loco accuratius disputabo. Exemplis autem rem illustrare volens, & quæ res huiuscemodi sint, ostendere, quid forte euenerit in Argo ciuitate cuidam, qui dolo interitum Mityi molitus fuerat, exponit. Cum enim Mityi mortuo virtutis ergò statua à ciuibus suis erecta esset: ac post spatium aliquod temporis improbus ille ac pestifer ciuis eam contemplaretur, cecidit statua in hominem, atque ipsum necauit. Rationem etiam, facto hoc narrato, reddit Aristoteles, cur ea sint admirabiliora: quæ ratio est, quod illa, quæ sanè temere casuque facta sunt, non casu administrata videntur, sed consilio deorum ac ratione. Plutarchus in libello, quo disserit de sera deorum animaduersione in improbos quosdam, ac consceleratos, eandem rem narrat aliquantum variatam: tradit enim occidisse illum impurum hominem Mityn in vrbe seditione concitata: cum hic noster innuat eum potius obscurè, fraudéq; illi mortem importasse. & alia etiam huiuscemodi non nulla sunt, in quibus eandem rem tradentes graues scriptores, leuiter inter se dissentiunt. Simile vero huic est, quod veteres auctores de C. Cæsare memoriæ prodiderunt, interfectum eum fuisse in curia Pompeiana, ante ipsius Pompeij simulachrum: cum enim id casu factum esset, videri poterat consilio deorum administratum: vt scilicet qui armis iniustis dignitatem eius violasset, pœnas aliquando daret clarissimo viro tantæ iniuriæ. Item, quod à Cicerone traditur pro Milone: quod tamen ipse ostendere vult non temerè accidisse, quia vtile id erat causæ Milonis, P. Clodium ante sacrarium bonæ deæ, cum prœlium cum Milone commisisset, vulnus illud accepisse, quo mortem obiret: vt, quemadmodum Cicero factum id interpretatur, non absolutus Clodius iudicio illo nefario videretur, sed ad hanc insignem pœnam reseruatus. Quod sequitur autem apud Aristotelem, Quapropter necesse est huiuscemodi esse pulchriores fabulas, est ἀνταπόδοσις redditioq́; illius ἐπεὶ, quod supra adnotaui: clausula enim totius huius accuratæ disputationis: eiusq́;, quod probare voluit tanta diligentia hoc est.

Εἰσὶ

Εἰσὶ δὲ τῶν μύθων· οἱ μὲν, ἁπλοῖ: οἱ δὲ, πεπλεγμένοι: καὶ γὰρ αἱ πράξεις, ὧν μιμήσεις οἱ μῦθοί εἰσιν, ὑπάρχουσιν εὐθὺς οὖσαι τοιαῦται. λέγω δὲ ἁπλῆν μὲν πρᾶξιν, ἧς γινομένης, ὥσπερ ὥρισται, συνεχοῦς καὶ μιᾶς, ἄνευ περιπετείας ἢ ἀναγνωρισμοῦ ἡ μετάβασις γίνεται. πεπλεγμένη δὲ, ἐξ ἧς μετὰ ἀναγνωρισμοῦ ἢ περιπετείας ἢ ἀμφοῖν ἡ μετάβασίς ἐστι. ταῦτα δὲ δεῖ γενέσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ μύθου, ὥστε ἐκ τῶν προγεγενημένων συμβαίνειν, ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ κατὰ τὸ εἰκὸς γίγνεσθαι ταῦτα: διαφέρει γὰρ πολὺ γίνεσθαι τάδε διὰ τάδε, ἢ μετὰ τάδε.

Sunt autem fabularum hæ quidem simplices: hæ autem plexæ: etenim actiones, quarum imitationes fabulæ sunt, ilico huiuscemodi existunt. Dico autem simplicem quidem actionem, qua facta, quemadmodum definitum est, continua & vna, sine peripetia, vel agnitione transitus fit. Plexa autem est, ex qua cum agnitione vel peripetia, vel ambabus, transitus fit. Hæc autem oportet facta esse ex ipsa coagmentatione fabulæ, vt ex ante factis contingat vel necessario, vel verisimiliter, fieri hæc: differt enim multum fieri hæc propter hæc, vel post hæc.

Cum ostendisset, quomodo fabulæ pulchriores fiant: huiuscemodi enim esse declarauit eas, in quibus res terribiles & miserabiles ita contigere, vt vltima primis respondeant, atque inde apta sint, contra omnium hominum existimationem, qui nihil tale expectabant, partitur fabulas ipsas: affirmatque quasdam illarum simplices esse: quasdam vero plexas: Quod pertinet ad Græca nomina, quibus respondent Latina, ἁπλοῖ μῦθοι: simplicesq; fabulæ vocatæ sunt, quæ explicatæ sunt & apertæ: nihilq; habent inuolutum, vt ab initio statim exitus illarum perspiciatur: contra autem plexæ sunt impeditæ, & quæ longe aliter desinunt, atque aliquis ex initio iudicasset. Quomodo autem vtrunque in ipsis gignatur, exponit: docetque accipere hoc eas à rebus, quarum sunt imitationes: in quibus rebus hoc statim inuenitur, vt sint ipsarum non nullæ simplices: aliæ verò implicatæ. inquit igitur mirari nos non debere, quod tam diuersa contrariaq; vis fabularum sit: actiones nanque, quarum actionum imitationes fabulæ sunt, statim sua vi, ac sine opera vlla, studioue hominum: hoc enim valere arbitror, quod inquit ipse, εὐθὺς: cum in fabulis postea id aliter contingat: efficitur nanque illud non sine industria aliqua poetarum imitantium ipsas. εὐθὺς igitur, id est ilico, vt factæ scilicet sunt, huiuscemodi sunt: id est earum alteræ simplices & eiusdem tenoris: alteræ verò implicitæ atque impeditæ. Declarat autem quid valeant in hac re nomina hæc, quæ aliunde translata videntur: nam vestis proprie simplex & implicita appellatur: factum vero aliquod, quod solidum non est, nec corpus habet, proprie simplex aut inuolutum non potest appellari, sed μεταφορικῶς ita vocatur: quare tanto magis vim & notionem eorum nominum hic debuit interpretari. Tradit igitur se simplicem actionem illam vocare, cuius sine peripetia, admirabiliq; aliquo casu, id est sine subita magnaq; mutatione rerum (hoc enim valet peripetia) ac sine agnitione, fit transitus, & ingens illa rerum variatio, quæ requiritur in tragœdia. Nam ea, quę in medio posuit, id est, quod oporteat ipsam continuam esse & vnam, non propria simplicis fabulæ, sed communia omnium fabularum, quæ vitio ac culpa vacant, esse existimo, id autem videtur significasse, cum ait. ὥσπερ ὥρισται, id est vt à me supra definitum ac constitutum est: hoc enim ipse stabile iam ac certum esse vult, vt fabula continua & vna seruetur: quomodo autem fabula vna sit, supra diligenter docuit. Quod vero continuam eandem esse debere: idq; à se iam traditum esse significauit, puto intelligere eum locum, cum damnauit fabulas episodicas vocatas: in quibus scilicet quæ extra fabulam sunt, valde discre-

pantia inter se sunt, & ordinem, seriemq; fabulæ frangunt atque interrumpunt. Fabula igitur, quæ tanquàm ad migrationem è secundis rebus in malas: aut contrà è malis in secundas uenit, seruatis iis præceptis, quæ tradita sunt, nec in aliquo eorum lapsa, si præterea nullum repentinum admirabilemque casum continebit: nec in ipsa persona aliqua, quę diu ignorata fuerit, atque homines fefellerit, cognoscetur, simplex erit. Declarato autem facto, actioneq; simplici, ostendit quam vocet actionem perplexam: huiuscemodiq; esse inquit illam, ex qua cum agnitione vel peripetia, vel ambabus his rebus migratio fit, & in alium rerum statum transitus. Esse igitur inquit actionem eam perplexam, quæ variatur ac conuertitur, ita vt in ea siue agnitio contineatur, siue peripetia, siue vtrunque: cognitio enim etiam sola, quam non consequatur ingens ac repentina fortunarum immutatio, præstat vt actio illa non simplex, sed perplexa sit: ac non minus peripetia quæ aliunde nascatur, nec proficiscatur ex subita cognitione illius, cuius condicio, vitęq; status magnopere immutatur: multo autem magis impedita inuolutaq; est actio illa, cum vtrunque contingit, quod sępe numero fit. Adiungit autem Aristoteles, vt hæc res rectè, ordineq; tractetur: fabulaq; hac etiam parte reprehensione careat. hæc a agnitionem inquam & peripetiam, oportere nasci ex ipsa constitutione fabulæ, vt scilicet poëta, qui res eas coagmentarit, ita ipsas conflauerit, vt ex rebus antea factis contingat vel necessario vel verisimiliter personam eam cognosci: aut subitam illam ingentemq; fortunarum alicuius immutationem nasci. Significare uero uolens quanto deterior fabula futura sit, si hoc seruatum non fuerit: & si illa tantum tempore consecuta fuerint, ac non ortum ex antecedentibus rebns habuerint: neq; inde apta connexaq; extiterint, docet magni interesse omnibus in rebus, ac multum momenti positum esse ad distinguendas ipsas, sint ne aliquæ res natæ propter has, an post has. id igitur hic quoque locum habere existimandum est. Si autem diligenter custoditum non fuerit, quod præcipitur ab Aristotele, vt scilicet cognitio vel peripetia necessario vel verisimiliter ex rebus antea factis consequatur, tunc posterius hoc erit, vt scilicet hoc tãtum post illud fiat. Quod si ingenio poëtæ prouisioneq; animi, ita illa constituta fuerint; vt gignant efficiantq; ea ratione, qua dixit, & agnitionem & peripetiam, tunc erit, quod prius positum est, id est nasci hæc propter hęc a valet enim hoc initium, causamq; harum rerum in illis positam esse, indeq; ipsas procreari. In ij. etiam libro de arte dicendi ostendit ipse longe aliud esse effici aliquid post aliquid, & effici propter aliquid: quamuis hoc imperiti sæpè non uideant. Vnde illi inducuntur ab oratoribus, ac stultè credunt, quæcunque post id tempus gesta sunt, quo aliquid factum administratumque est, ex illo facto manasse. Eos autem, qui in regenda ciuitate versantur, vti sæpe ait hac fallacia, cum aduersarium criminari volunt; fallacias enim illic & captiosa argumenta exponit, quibus vtuntur oratores; & in illa tradenda versatur, quam dialectici appellant παρὰ τὸ μὴ αἴτιον, ὡς αἴτιον.

Ἔστι δὲ περιπέτεια μὲν, ἡ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραγμάτων μεταβολὴ, καθάπερ εἴρηται. καὶ τοῦτο δὲ, ὥσπερ λέγομεν, κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ ἀναγκαῖον. ὥσπερ ἐν τῷ Οἰδίποδι, ἐλθὼν, ὡς εὐφρανῶν τὸν Οἰδίπουν, καὶ ἀπαλλάξων τοῦ πρὸς τὴν μητέρα φόβου, δηλώσας, ὅστις ἦν, τοὐναντίον ἐποίησε. καὶ ἐν τῷ Λυγκεῖ: ὁ μὲν ἀγόμενος, ὡς ἀποθανούμενος: ὁ δὲ Δαναὸς ἀκολουθῶν, ὡς ἀποκτενῶν, τὸν μὲν συνέβη ἐκ τῶν πεπραγμένων, ἀποθανεῖν: τὸν δὲ, σωθῆναι.

Est autem peripetia quidem in contrarium eorum, quæ aguntur, mutatio, quemadmodum dictum est. & hoc autem, vt dicimus, secundum verisimile aut necessarium. Ceu in Oedipode, cum venisset vt letitia affecturus Oedipum: & liberaturus metu aduersus matrem, cum aperuisset, qui nam ille foret, contrarium effecit. Et in Lynceo: hic quidem ductus

ut mox

vt moriturus: Danaus autem persequens, vt interfecturus: hunc quidem contigit ex rebus gestis mori: hunc vero, conseruari.

Rectum esse censuit accuratus magister declarare vim eorum nominum, quibus in distinguendis fabulis simplicibus à perplexis ipse vsus foret: ac quæ tanti momenti esse in fabula hoc aut illo modo conformanda ostendisset: non eundem tamen ordinem sequitur in illis definiendis, quo supra ipsa collocarat: cum enim prius appellasset agnitionem, nunc peripetiam ante ipsam definit: inquitq; peripetiam esse mutationem in contrarium eorum, quæ aguntur. Non quæuis igitur varietas, quæ gignatur in fortunis alicuius, nec pusilla mutatio rectè potest appellari peripetia, sed quæ naturam illarum valde variet: contrariasq; iis, quæ antea fuerant, reddat. vt ipse exemplis demonstrat. Quod autem antequam illa ponat, inquit. Quemadmodum dictum est, significat modum, rationemq; illam, quam tradidit, seruari debere, vt illa scilicet ingens fortunarum immutatio nascatur vi antecedentium rerum, atq; inde apta sit. Adiungit vero, declarare hoc etiam volens, quomodo inde nasci debeat, id fieri ita debere, vt aliter res cadere non potuerit, sed ortum inde necessario habeat, vt in rebus humanis necessitas inuenitur. aut si vinculum hoc necessarium non habent, saltem verisimile sit rem ita gestam fuisse: hoc enim accuratè repetit, firmum in animo eorum, qui artem acceptum sunt, manere volens: omnes tragœdiæ partes hærere inter se debere: ac nihil illic consequi, quod expectari non debuerint: ortumq; necessarium non habeat, aut verisimile sit, consentaneumq;, ita fieri debuisse. Cum vero duobus exemplis vtatur, prius sumptum est è tragœdia Sophoclis, quæ vocatur nunc Oedipus tyrannus, vt separetur ab altero Oedipo eiusdem poetæ, appellato Coloneo. Nec tamen Aristoteles quicquam illi adiunxit, quo statim intelligeretur, quam significaret: semperq; in hoc libro sine distinctione vlla ipsam nominat: vt sanè veteres scriptores, inferiores etiam multo ætate Aristotelis, aliquando testimonia quædam tragicorum citant: cum enim Euripidis fabula nunc inscribatur Ἡρακλῆς μαινόμενος, Athenæus nudo nomine contentus fuit, qui inquit in ix. libro. χέρνιβα παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Ἡρακλεῖ, ὡς χέρνιβ' ἐς βάψειεν Ἀλκμήνης γόνος: senarius enim hic est in ea fabula. Priscæ vero consuetudinis hoc fuisse testatur gramaticus quidam in argumento Aiacis μαστιγοφόρου: nam quum de inscriptione illa disputasset, addidit ἐν δὲ διδασκαλίαις ψιλῶς Αἴας ἀναγέγραπται. & tamen infra in hoc libro Aristoteles, vbi de moribus differit, inquit, τοῦ δὲ [illegible] ἐν Οἰδίποδι [illegible]. Tyrannus autem illa, dicta est, quia in ea inducitur Oedipus adhuc regnans: cum in altera versetur eiectus domo, & in alieno solo constitutus. Vis vero exempli hæc est, vt ipse narrat. Fingitur in illa venisse Corintho nuntius, qui certiorem Oedipum faceret, creatum eum esse regem eius oppidi. qui postea cum videret ipsum sollicito animo esse. recusantemq; eò accedere, quod metueret, ne se mater incestu contaminaret, eripere ei volens hunc timorem, atque animum ipsius exhilarare, quod putabat se facturum, si veram ipsius stirpem Oedipo indicasset: hoc facto, contrarium eius, quod voluit, effecit, & in maiorem cumulum molestiarum ipsum coniecit: atque hinc nata est peripetia in fortunis Oedipi, vt qui antea haberetur fortunatus, subitò omnium mortalium miserrimus intelligeretur. Animaduertendum vero, quomodo dixerit venisse etiam nuntium illum animo liberandi Oedipum eo metu, quo valde anxius erat: cum enim domo discessit elatus studio Oedipum lætitia afficiendi, vt qui significaturus esset creatum eum regem, non videtur scisse adhuc operam suam requisitum iri in pellendo eo metu è pectore Oedipi, sed id fecisse è re nata. Præterea molestum est, quod non aperuit omnino Oedipo, patefecitq; quis ille foret, vt auctoris verba significant, sed tantum eripuit illi errorem, quo tenebatur, qui falsò putaret se è Polybo & Merope natum: hoc enim tantum sciebat famulus ille, qui ipsum inuentum, à se in Cithærone, ad Polybum comportarat, non veros ipsius parentes compertos habebat. & sanè, vt penitus sciret Oedipus se è Laio & Iocasta procreatum, necessaria fuit opera alterius serui: cuius ministerio in exponendo illo vsa fuerat olim Iocasta. Sed hæc minuta considera-

tio

tio fortasse necessaria hic non est: res enim ipsa, quod ostendere voluit Aristoteles, sine dubio exitum hunc habuit. Posterius exemplum huiuscemodi est, acceptum e fabula Theodectis, appellata Lynceo: illic enim Lynceus, vt videtur, trahebatur ad supplicium: ducebatur certè ab iis, in quorum potestatem venerat, eo animo, vt mori paulo post deberet: ac neci destinatus erat: Danaus autem eum persequebatur, vt ipsum interfecturus, hoc enim in prima fabula constitutum erat. res autem ita gestæ sunt, vt contigerit inde Danaum ipsum mori: Lynceum vero, incolumem ex eo periculo conseruari: quod factum inopinatum: contrariumq; ei penitus quod fieri cœptum erat, appellatur peripetia. perspicitur autem vi horum exemplorum, peripetiam nunc in vnam tantum personam cadere: nunc vero duplicem esse: immutariq; vehementer statum duorum hominum: vt in Lynceo fabula factum est: quo enim malo ipse liberatus est, affectus est ille, qui euentum eum rerum non timebat, & non tantum se liberum eo periculo putabat, sed illud sedulo alteri creabat. Cum autem fabula hæc vnà cum reliquis eius poetæ perierit, nec certi aliquid proferri pręter id, quod ab Aristotele traditur, possit, videtur hic Danaus ille esse sæuus atque impius socer, cuius mandato filiæ, vnà excepta Hypermnestra, quæ Lynceum hunc coniugem suum conseruauit, viros suos noctu interfecerunt: cumq; , posito in hanc rem magno studio, Danaus è fuga generum hunc suum retraxisset: sequereturq; eum ad locum cædi destinatum, infenso animo, vt quod filia, victa pietate, non fecisset, ipse imbutus odio præstaret: ea contigere in illis rebus gerendis, vt Lynceus salutem inuenerit, & Danaus mortuus sit. Quomodo factum id sit docere non possum: tantum secutus indicium Aristotelis, nomen posui auctoris huius tragœdiæ: infra enim in hoc libro mentio fit Lyncei Theodectis. Quod hic auctor id vsu venisse ἐκ τῶν πεπραγμένων narrat, cum valeat primum id, quod ostendi, id est res illas ita gestas & administratas fuisse, vt id, quod non putabatur, inde consecutum sit valet etiam multum ad demonstrandum ingenium poetę: optimamq; earum rerum à primo constitutionem: nam, vt supra declaratum est, hæc omnia nasci debent, tanquam à semine suo stirpibusq; , ab antecedentibus rebus, atque id necessario aut verisimiliter. Nactus autem occasionem sodalem suum ornandi: nam valde ipsum dilexisse Theodectem hunc Phaselitem, memorię proditum est, omittere eam noluit.

Ἀναγνώρισις δ' ἐστὶν, ὥσπερ καὶ τοὔνομα σημαίνει, ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν μεταβολὴ, ἢ ἐς φιλίαν, ἢ ἔχθραν, τῶν πρὸς εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν ὡρισμένων. καλλίστη δὲ ἀναγνώρισις, ὅταν ἅμα περιπέτειαι γίνωνται, οἷον ἔχει ἡ ἐν τῷ Οἰδίποδι.

Agnitio autem est, quemadmodum & nomen significat, ex ignoratione in cognitionem mutatio: vel in amicitiam, vel inimicitias, personarum, quæ ad vitam beatam aut miseram definitæ sunt: Pulcherrima autem agnitio est, cum simul peripetiæ extiterint: quale habet, quæ in Oedipo est.

Cum alteram partem officij sui implesset, explicassetq; iam quid peripetia sit, alteram nunc aggreditur: declaratq; quid agnitio valeat. Cum autem plura genera agnitionum sint, antequàm de illis loquatur, qualis agnitio sit, de qua hic quęritur: & quæ propria fabularum est, ostendit: affirmatq; agnitionem esse mutationẽ in persona aliquorum factam huiuscemodi, vt cum diu quidam ipsos ignorarint, depulsa ignoratione illa, eos cognoscant: id quod nomen etiam, quod huic rei impositum est, significare tradit. Nec tamen semper cum agnoscimus hominem, quem longo tempore, qui fuerit, nescierimus, putare debemus hanc esse agnitionem illam, de qua hic sermo est: ipse enim infra ostendit, quę adhuc desiderentur ad gignendam hanc cognitionem: requiritur enim, vt personam illam statim diligamus, aut odio prosequamur: nam si nihil inde proficisceretur, quod aut ad beneuolen-

tiam

tiam pertinere: aut ad veteres, quas cum homine gesserimus simultates faceret, non esset ne hæc quidem agnitio illa tragœdiæ accommodata. In quo præterea animaduertendum est φιλίας nomine contineri etiam societatem sanguinis, affinitatemq; omnem, vt infra quoque ipse nomen hoc accipit. vbi de coagmentatione rerum, vel de tragœdiæ idonea, disserit. Iphigenia certè, quæ agnita ab Oreste est, erat cum ipso sanguine coniuncta: vt contrà cum ipsa statim fratrem agnouit. Eodemq; pacto apud eundem poëtam Creüsa cognouit adolescentem illum, qui sibi interitum procurabat, conuinctæ ab ipso atrocis sceleris, filium suum esse. itaque demum in personis aut caris, aut infensis huiuscemodi agnitiones nasci debent: aliter enim non magnopere mouerent: nec opus tragœdiæ vllam in partem adiuuarent. Sed adiungitur etiam, vt personæ, quæ agnosci debent, illæ ipsæ sint, quæ fieri illic debent beatæ, aut miseræ: & huic ipsi mutationi in se sustinendæ in fabula componenda, sint à poëta destinatæ. nam si hoc vsu veniret tenuibus hominibus, quales etiam nonnulli in fabulis quoque tragicis inducuntur, nihil hoc ad rem pertineret: neq; enim tragœdia sui quicquam interesse putat, ob dignitatem, quam sedulo seruat, quid fiat de infimæ condicionis hominibus. ὡρισμένοι igitur, vt ostendi, vocati sunt ab Aristotele viri, in quorum persona secum iam statuerit poëta migrationem fieri debere ex aduersis rebus in prosperas, vel contra è prosperis in calamitosas. nã vtrunq; genus tragœdiæ tangere voluit, vt plerunque facere consueuit. hoc autem verum esse: itaque accipi hunc locum, obscurum sanè, difficilemq; debere, perspicitur etiam hoc pacto. Si nanque attendentur personæ, quæ agnoscuntur in tragœdiis, nullo negotio intelligetur ipsas huiuscemodi esse. Oedipus certè, qui tandem, qui foret semetipsum agnouit, huic ingenti varietati fortunarum suarum in se recipiendæ definitus à poëta statim à principio, addictusq; fuerat: eodem pacto Orestes in Iphigenia. Nec repugnat, quod Aristoteles adiungit, pulcherrimam agnitionem esse illam, cum simul peripetiæ nascuntur. quasi hoc modo, quo significaui, in omni agnitione necessario gignatur ingens illa mutatio fortunarum alicuius: quia personæ à poëta definitæ ad vitam miseram aut fortunatam, hæ ipsæ sunt, in quibus fit peripetia: est enim attendendum, quod inquit, Simul eodemq; tempore: ita enim ostendit, quamuis in iis ipsis personis fieri omnino debeat agnitio, illam tamen agnitionem pulcherrimam esse, vincereq; reliquas dignitate, cum ilico, persona aliqua cognita, existit mutatio illa, & non post spatium aliquod temporis: contingere enim potest, vt non statim, vt cognitus aliquis est, sustineat hanc rerum mutationem, sed post tempus aliquod, quod cum fit, agnitio illa non tantopere probatur. Exemplum huius agnitionis est in Helena Euripidis: in eodem enim periculo versatus est Menelaus, postquàm agnouit Helenam, in quo erat prius quàm illam, ipsam quam magnopere similem Helenæ ilico perspexerat, firmiter Helenam esse crederet. quod etiam vsu venit ipsi: neque enim Helena quoque magnopere statum rerum suarum variauit: nec subito potuit consilia sua expedire. Eiusdem generis sunt agnitiones in Electra Euripidis: neque enim ipsas statim secuta est peripetia: quamuis enim cognosset Orestes sororem, & aliquanto post ipse cognitus foret à sene illo, qui olim ipsum è media cæde eripuerat: cuius etiam auctoritatem secuta Electra fratrem suũ esse Orestem agnouit, tamen inde non sunt variatæ fortunæ illorum, nec simul effectum est, quod optabant, sed multo post, cum aggressi essent rem periculosam, interfecissentq; Aegisthum & Clytemnestram, in suis rebus mutationem magnam senserunt: & è malis aduersisq; in bonas ac prosperas inciderunt. Extremum igitur horum verborum credo significare definitionem à poëta factam, cum primum fabulam composuit: iam tunc enim ille animo prospexit, quæ sibi postea in omni fabula custodienda essent. Addidit autem, cum iam cuiusmodi esset agnitio in fabulis ostendisset, pulcherrimam agnitionem illam esse, cum qua coniuncta est peripetia: vt contingat scilicet, simulac quispiam, qui diu fefellerit, cognoscitur, statim ac fortunas ipsius magnopere variari: huiuscemodi vero esse agnitionem illam tradit, quæ est in Oedipo tyranno: statim enim vt cognouit Oedipus, opera aliquo modo illius nuntij, se Laij filium esse, non Polybi, vt falsò antea putabat, perspexit se perpetrasse iam illa scelera, quæ ne imprudens aliquando committeret

mitteret, magnopere cauerat: quare continuo intellexit se miserrimum esse. Vsu autem aliquando venit, vt agnitionem nulla consequatur huius generis rerum immutatio, sed huiuscemodi agnitio non tantopere laudatur, quia non gignit tantam in animis eorum qui audiunt, admirationem. Aliquantum diuersam in extremo hic lectionem offendi: plures enim calamo exarati habent, non vt antea excusi, οἷς ἔχει ἐν τῷ Οἰδίποδι. sed οἷον ἔχει ἐν τῷ Οἰδίποδι. Quare & vt fidem illorum sequerer, & quia magis expressum, quod significare vult Aristoteles, in ea est, ipsam recepi.

Εἰσὶ μὲν οὖν καὶ ἄλλαι ἀναγνωρίσεις: καὶ γὰρ πρὸς ἄψυχα, καὶ τὰ τυχόντα ἐστὶν ὅτε, ὥσπερ εἴρηται, συμβαίνει: καὶ εἰ πέπραχέ τις ἢ μὴ πέπραχεν, ἔστιν ἀναγνωρίσαι. ἀλλ' ἡ μάλιστα τοῦ μύθου, καὶ ἡ μάλιστα τῆς πράξεως ἡ εἰρημένη ἐστίν: ἡ γὰρ τοιαύτη ἀναγνώρισις καὶ περιπέτεια ἢ ἔλεον ἕξει ἢ φόβον. οἵων πράξεων ἡ τραγῳδία μίμησις ὑπόκειται.

Sunt quidem igitur & aliæ agnitiones: etenim ad res inanimes & quaslibet etiam, est quando, vt dictum est, contingit. & si fecit aliquis aut non fecit, licet agnoscere: Sed ea, quæ maximè fabulæ est: & quæ maximè actionis, est, quæ dicta est: huiuscemodi enim agnitio & peripetia vel misericordiam habebit, vel metum, qualium actionum tragœdia imitatio esse supponitur.

Cum veram propriamq; fabularum agnitionem explicuisset: nec tantum quibus in personis illa posita sit, ostendisset, verum etiam quæ principatum in eis obtineat, declarasset, tradit nunc inueniri alias etiam non nullas, diuersas ab hac, agnitiones: quæ genera agnitionum cuiusmodi sint, demonstrat: neque enim dubitari potest, quin alias etiam res, quas prius amiserimus, aut aliquo modo aliquandiu nescierimus, postea sæpè intelligamus. nam (vt ipse narrat) fit etiam aliquando, vt res animi expertes, quæ nos diu fefellerint, agnoscamus, vt locum, anulum, vestem, librum, aliaq; huiuscemodi infinita: in quibus etiam sunt res quædam tenues ac viles. Nam quod, cum hoc doceret, addidit, Quemadmodum dictum est, significat primam partem definitionis huius rei, quæ communis est, & omnes agnitiones complectitur, cum verbis, quæ postea consequuntur, ad fabularum tantum agnitionem illa se referat. intelligo autem, cum inquit agnitionem esse mutationem ex ignoratione in intelligentiam: hic enim quoque id fit, vt subito rem illam inanimem, quam spatio aliquo temporis ignoraramus, intelligamus, & eam esse, quam quærebamus, cognoscamus: neque enim accipi hæc verba possunt tanquam de ipsa suprà quicquam egisset: hoc enim nullo modo verum est. Eum verò, quem dixi, sensum esse huius loci, perspicitur etiam ex verbis, quæ sequuntur. Ex huiuscemodi vero agnitionibus non nascitur in animis eorum, qui spectant, motus aliquis magnus, vt fabulis illæ ualde accommodatæ sint. Sequitur autem genus etiam quoddam esse agnitionis, cum aliquis signis quibusdam perspicit quempiam aliquid fecisse, quod ipse prius ignorabat: aut contra non fecisse, quod fecisse ipsum existimabat: quare agnitio non tantum in personis hominibusq; fit: quod primum est, huicq; studio mirificè aptum, genus cognitionis, sed etiam in rebus animi sensusq; expertibus. quod posterum genus cognitionis complectitur etiam res minutas & abiectas: ac quod tertium videtur in rebus quoque, quæ corpus non habent: nec oculis cernuntur, sed animo tantum comprehenduntur: vt extremum hoc est, quod traditur ab Aristotele: id enim solidum non est. His igitur nunc relictis inferioribus generibus agnitionis, quę quamuis aliquando in fabulas cadant, non sunt tamen, quas quærimus, agnitiones: nec id efficiunt, quod moliuntur illæ in animis spectatorum, agnitionem, quæ præcipue fabulæ est: quæq; in primis est actionis, eam esse inquit, quam tradidit: nam cum. Quæ maxime est fabulæ dixisset, rei magis

exprimendæ

exprimendæ causa, addidit. Et quæ maximè est actionis: agnitio enim in primis pertinet ad actionem, ac valde ipsam immutat: facitq́;, vt longe diuersum cursum, atque antea, habeat: quod quamuis ex priore quoque parte intelligi posset, ex hac tamen multo expressius: & sanè, vt non semel supra declarauit, fabula est imitatio actionis. Cur autem huic præter ceteras agnitioni tantum tribuat, vt propriam eam esse velit fabulæ atque actionis, ratione huius rei allata, declarat. Huiuscemodi enim (inquit) agnitio & peripetia (nam supra quoque agnitionem, cum qua coniuncta esset peripetia; sequereturq́; eam subita ingens fortunarum illius mutatio, qui cognitus esset, pulcherrimam esse affirmauit) aut misericordiam habebit aut metum: id est gignet in animis spectatorum aut hunc aut illum motum. Cum autem cognitio facta, vnde præsertim nascatur tam admirabilis casus, quæq́; excitet aut ad misericordiam, aut ad timorem, actio sit, ideo inquit in concludenda ratione, Qualium actionum, id est aut miserabilium aut formidolosarum: hæ nanque res sunt actiones, tragœdia imitatio esse posita est. Non est autem simpliciter tragœdia imitatio actionum, sed talium, id est quæ excitent aut misericordiam aut metum: hoc enim ad distinguendam tragœdiam à comœdia, aliisq́; imitationibus, necessarium est. Placet autem Græca hæc lectio quæ in primo excusis libris, & in calamo etiam scriptis à me inuenta est. ἡ τραγῳδία μίμησις ὑπόκειται. nam in quosdam excusós postea irrepsit ἡ ἐν τραγῳδίᾳ μίμησις, addita præpositione & variato casu nominis, quod consequitur.

Ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀτυχεῖν καὶ τὸ εὐτυχεῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων συμβήσεται.

Adhuc autem & miserum effici, & valde secundis rebus vti, in huiuscemodi continget.

Alterum hoc argumentum est, quo idem comprobat: veram scilicet esse, propriamq́; tragœdiæ agnitionem eam, quam dixit: ex hac enim inquit cognitione, cum persona diu ignorata in fabulis subito intelligetur, accidet, vt ille magnam sentiat in statu fortunisq́; suis mutationem, ac deniq́; si eius antea res secundæ erant, fiat miser: si verò aduersæ, fortunatus euadat, cum in reliquis generibus cognitionum, hoc vsu non veniat: neque enim si aliquid agnoscimus, quod prius nos fefellerit: exempli causa anulum, vestem, canem, domum: quod tamen ad agnitionem personarum non referatur, nec ipsam adiuuet: nam indicio harum rerum sæpè personæ ipsæ, quæ sint, agnoscuntur, vt apud Terentium Hecyra Philumena inuenta est ea esse, quam vitiarat olim Pamphilus, indicio anuli, qui à matre ipsius in digito Bacchidis perspectus est: vnde Bacchis, cum Parmenoni exponeret, quid ipsum Pamphilo significare oporteret, inquit, Cognosse anulum illum Mirrhinam, & postea cum secum cogitaret, commoda, quæ aduentu suo Pamphilo attulisset, ait. Hic adeo his rebus anulus fuit initium inueniundis, Non igitur si aliquid horum agnoscimus: siue fecisse quempiam aliquid, quod non putabamus: siue etiam nosmetipsos, aut non fecisse, necesse est tantopere statum nostrum commutari: indeq́; fieri nos fortunatos, seu calamitosos: hæc enim sæpe accidere consueuerunt sine magno aliquo animi nostri motu, non tantum sine tanta fortunarum omnium nostrarum commutatione, Videtur verò hoc referri ad id, quod supra significauit, in personis requiri, idoneis huic agnitioni: vt scilicet ipsæ vtrique fortunæ sustinendæ addictæ sint: idem enim nunc significat in ea, quam maxime probat, agnitione vsu venire, quum id in aliis non contingat, vt scilicet inde aliquis cadat in valde malas res è bonis, aut fugiat graue aliquod malum, quod instabat: saluusq́; & incolumis subito fiat: quomodo enim hoc illic non fiet, quum ea secum habeat peripetiam. Animaduertendum autem in Græcis verbis auctoris ἀτυχεῖν positum hic ab eo esse pro δυστυχεῖν: neque enim plerunque valet ἀτυχεῖν incidere in magnam vim molestiarum: premiq́; maximis in rebus iniqua fortuna, sed tantum non consequi finem, propositumq́; in aliquo facto: cum contra δυστυχεῖν magnitudinem malorum significet: impetumq́; in nos fortunæ atrocissimum, Significare vero hic Aristotelem vtrunque

exitum tragœdiæ apertum est: & illius, quæ tristem euentum rerum habet: & illius, quæ hilarem ac fortunatum.

Ἐπεὶ δὲ ἡ ἀναγνώρισις τινῶν ἐστιν ἀναγνώρισις, ἀναγνωρίσεις αἱ μὲν εἰσὶ θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον μόνον, ὅταν ᾖ δῆλος ἕτερος, τίς ἐστιν: ὁτὲ δ᾽ ἀμφοτέρους δεῖ ἀναγνωρίσαι. οἷον ἡ μὲν Ἰφιγένεια τῷ Ὀρέστῃ ἀνεγνωρίσθη ἐκ τῆς πέμψεως τῆς ἐπιστολῆς: ἐκείνῳ δὲ πρὸς τὴν Ἰφιγένειαν ἄλλης ἔδει ἀναγνωρίσεως.

Quia iam agnitio, quorumdam est agnitio, agnitiones hæ quidem sunt alterius ad alterum solum, quando fuerit alter manifestus quis est: aliquando autem ambos oportet agnoscere. ceu Iphigenia Oresti agnita est ex epistolæ missione: illi autem ad Iphigeniam alia opus fuit agnitione.

Cum accurate docuisset, quod potissimum genus agnitionis accommodatum sit fabulis, intelligens ne illam quidem agnitionem semper eodem modo tractari: nunc enim quasi simplicem illam esse: nunc autem duplicem, hoc quoque explicare rectum esse existimauit: quare initio huius rei sumpto à ratione nominis, quo illa significatur: est enim agnitio è genere eorum vocabulorum, quæ cum altero conferuntur, & à Græcis πρός τι vocantur: hoc enim, quod planum & exploratum est, & initium huius animaduersionis, & fundamentum suæ rationis esse volens, inquit. Quia agnitio, quarundam rerum est agnitio: (neque enim vsus vllus huius vocis esse potest, nisi aliquid cognoscatur: multitudinis vero numero dixit τινῶν, id est quorundam quia illo pacto singularem etiam, vniusq; tantum agnitionem complexus est: ac sciebat aliquando etiam, quod nunc tradere vult, duarum simul personarum notitiam acquiri) agnitiones, hæ quidem sunt alterius ad alterum tantum: & quæ sequuntur: hæc enim est ἀνταπόδοσις, redditioq; illius ἐπεί. Libet monstrare locum huic valde similem è primo libro rhetorices: illic enim quoque cum docere vellet cuiusmodi esse deberet illud, quod est mirificè aptum ad persuadendum: in quo indagando ars ea occupata est, vtitur hoc initio illius declarationis: ponitq; illud esse è genere eorum quæ conferuntur cum aliquo: vt hic quoque agnitionem aliquorum esse agnitionem tradit. verba ipsius hæc sunt ἐπεὶ γὰρ τὸ πιθανὸν τινὶ πιθανόν ἐστι. Sed illic plura quasi fundamenta necessaria fuerunt ad eruendum inde quod probare voluit: hic autem vnum hoc satis fuit, huic rei, quam ostendere hic vult, constituendæ. Verba autem illa ἐστιν ἡ, quæ in medio harum sententiarum formis excusi libri habebant, tolli prorsus inde debent, quia multis modis illic manentia, officiunt vimq; huius argumentationis impediunt. Qui autem in Latinum sermonem vertit hunc librum, Paccius, hoc vidit: neque enim illa expressit: & præterea Madius accuratissimus interpres, quiq; singulas sententias magno studio ponderauit, ipsa vacare cognouit, ac de hoc diligenter disseruit. ipse quoque vetustissimum exemplar habui. vnde illa abessent, nisi quod in margine contra eum locum, quem iniuste diu possedere, malo alicuius consilio, reposita etiam in eo fuerant: hoc solum inter me, atque interpretes, qui emendare locum voluere, interest, quod ipsi verbum quoque, quod sequitur ἀναγνωρίσεις. inde sine vlla necessitate sustulere: id enim, aut positum illic esse, vt sententia integra sit: aut certe intelligi debet: quare cum illic requiratur: sedemq; eam obtineat in omnibus exemplaribus, rectius mihi factum videtur, si eo loco relinquatur: præterquam quod cum supra vnitatis numero positum sit: hic vero multitudo requiratur, remouet etiam, ita hic vsurpatum, eam difficultatem: sed lectione iam, vt arbitror, constituta ad sententias explicandas redeamus. cum igitur dixisset agnitiones has quidem esse alterius ad alterum tantum, quomodo id vsu ueniat docet: addit enim quotiescunque alter notus manifestusq; fuerit, qui in eo negotio versatur: id est vbi is, qui agnoscit, obscurus ignotusq; non est illi, qui agnoscitur, sed intelligitur qui sit: nec error vllus in eius persona manet. Exempli causa, In Oedipo Sophoclis Iocasta agnouit illum, quem

viri loco habebat, ex se Laioq; patre natum esse, cum verò falsò prius putabat Polybi regis Corinthiorum, Creusæq; filium: discussis autem his tenebris, req; patefacta, opus non fuit Iocastam ab Oedipo agnosci, quæ nunquam fefellerat: sed intelligebatur ab omnibus Laij vxor fuisse, Creontisq; soror: tantum ipsius nesciebatur, quod ad Oepidum pertineret, cum & ipsa & relinqui ferè omnes putarent, cum infans siluestri loco expositus fuit Oedipus, eum esse à feris deuoratum. Sine exemplo vero re tradita Aristoteles, alterum genus agnitionis declarare volens, inquit. Aliquando autem ambos oportet agnoscere. exemploq; ipse geminam hanc agnitionem, in qua plus obscuritatis esse videbatur, illustrat: sumitq; illud ex Euripidis fabula, quæ uocata nunc est Iphigenia in Tauris: ait enim. Ceu Iphigenia Oresti cognita est missione epistolæ, id est Orestes cognouit sacerdotem illam Dianæ, sororem suam esse, cum ea dedit ipsi litteras ferendas in Græciam: argumentumq; illarum voce explanauit, vt si fortè in tam longa nauigatione, variisq; casibus maris, litteræ periissent. verbis exponere posset, quid illis contineretur, iis, quibus eas reddere debebat. Hoc igitur, quod fecit, vt Iphigenia ab Oreste cognosceretur, præstate non potuit, vt Iphigenia intelligeret eum, cui litteras dederat, fratrem suum esse: quare cum fabula postularet, vt non minus Orestes à sorore cognosceretur, quàm ipse eam cognouisset, altera opus fuit agnitione: necesseq; fuit, vt poeta aliud excogitaret, quod Orestis personam sorori aperiret: indicaretq; quis ille foret. cum prior illa ratio vtilis huic rei non esset, Pusillam maculam, quæ locum hunc apud auctorem obscutarat, deleui: cum enim. ὅτι δι᾽ ἀμφοτέρους prius legeretur. ὅτι δ᾽ ἀμφοτέρους, sublata vna solum littera, quæ importunè illic hæserat, restitui: atque id non tantum iudicio feci, sed auctoritate etiam calamo exarati libri. nullo autem negotio perspicitur hoc modo legi debere: particulaq;, quæ respondere debet, consuetudine Græci sermonis superiori copulæ μὲν, vicina illi est.

Δύο μὲν οὖν τοῦ μύθου μέρη περὶ ταῦτ᾽ ἐστὶ, περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις. τρίτον δὲ, πάθος. τούτων δὲ, περιπέτεια μὲν καὶ ἀναγνώρισις, εἴρηται· πάθος δέ ἐστι πρᾶξις φθαρτικὴ, ἢ ὀδυνηρά. οἷον, οἵ τε ἐν τῷ φανερῷ θάνατοι, καὶ περιωδυνίαι, καὶ τρώσεις, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Duæ quidem igitur fabulæ partes circa hæc sunt, peripetia, & agnitio. Tertia autem passio: Harum peripetia quidem, & agnitio dicta sunt. Passio autem est actio, quæ interitum affert, aut graues dolores gignit, vt quæ in aperto fiunt mortes, & eiulatus, & vulnerationes, & quæcunque huiuscemodi.

Tradito atque explanato altero quoque genere agnitionis: duabusq; iam rebus, quas definiendas sibi sumpserat, diligenter explicatis, cogitans restare aliud, quòd & ipsum circa easdem res versatur, quamuis eo nomine supra, vbi appellauit peripetiam & agnitionem, vsus non fuerit, rectum esse putauit alia de causa id explicare: vt scilicet omnes res, quæ eodem facerent, cognitæ forent, præsertim cum ad aliam præceptionem transiret. Tertia igitur, addita superioribus duabus, pars est πάθος: cum tres tantum fabulæ partes in his rebus versentur: superiores autem fuerunt peripetia, & agnitio, περὶ ταῦτα autem inquit, significare volens, quæ geruntur, id est τὰ πραττόμενα, vt supra ipse in definitione peripetiæ ipsa vocauit, & non multo postea in altero exemplo, quod posuit, mutato tempore eius verbi τὰ πεπραγμένα. illa vero in pulcherrima fabula, vt docuit, eius generis esse debent, vt moueant maximam admirationem spectatoribus, & incutiant in animos eorum metum, exitentq; illic misericordiam: tres enim res inueniuntur, quæ hoc præstant, atque id mirifice efficiunt: earum duæ proximè definitæ sunt: tertia, id est πάθος, est, ut ipse inquit, factum quoddam, quod ad mortem ducit: vimq; habet hominem perdendi: aut si interitum non affert, acerrimos saltem corporis dolores gignit.

Magis autem illustrare rem volens, ac quid intellexitit verbis illis, docere, inquit, Vt & neces coràm spectatoribus allatæ quibusdam, siue cruciatus corporis acerrimi, ac vulnera imposita: nec non quæcunque alia huiuscemodi sunt: hæc nanque cuncta facti παθῶν nomine ostenduntur quia sunt, qui accipiant mali aliquid maioris, ac perpetiantur: neque enim πάθος hic valet perturbationem & quasi morbum animi. Eodem etiam sensu cepit Athanasius, qui luculentam orationem, quam habuit de nece Christi & indignissimo supplicio ipsius, inscripsit περὶ πάθους κυρίου: & quæ sanè contingere in illo interitu, passim Christiani homines Græca voce ita appellabât, ut Latini ea, qua rei docendæ causa vsus sum, passim vtuntur, & si me non fallit magis eam aptam esse ad rem exprimendam, quàm in se elegantiam vllam habeat: à ueterēq; aliquo scriptore vsurpata sit. Περιωδυνίαι sunt, cum quispiam vndiq; correptus est maximis doloribus: & qui ita corpore effectus est, περιώδυνος appellatur. Hunc autem corporis habitum, & quod verbo hoc à Græcis exprimitur, significare vult Cicero, cum ait, quempiam toto corpore ardere doloribus. Græco nomine vsus est Demosthenes contra Cononem, id vsu venisse commemorans importunitate illius hominis, quem accusat. Verba eius sunt, iudicibus iniuriam illam, iudiciumq; medici, exponentis. εἰ μὴ κάθαρσις αἵματος αὐτομάτη μοι, τὴν πολλὴν συνέβη, περιωδύνῳ ὄντι, καὶ ἀπειρημένῳ ἤδη, κἂν ἔμπυος γενόμενος διεφθάρην. Habet autem in se difficultatem, quomodo appellet tres has res tragœdiæ partes: neque enim sunt ex illis partibus, quæ similitudinem habent formarum: neque è numero etiam earum, quas nunc adiungit: & quas augere, & quasi constituere corpus tragœdiæ tradit. Quæ igitur aliæ possunt esse partes? An tres hæ sunt partes partis, vt supra ipse de duabus ipsarum apertè inquit, cum dignitatem fabulæ comprobauit. affirmauit enim eá etiam de causa anteponendam esse fabulam ceteris partibus qualibus, quia quæ maximè capiunt animos spectatorum peripetia & agnitio, fabulæ partes sunt.

Μέρη μὲν οὖν τραγῳδίας, οἷς μὲν, ὡς εἴδεσι δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴπομεν. κατὰ δὲ τὸ ποσὸν, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, τάδε ἐστί: πρόλογος, ἐπεισόδιον, ἔξοδος, χορικόν. καὶ τούτου, τὸ μὲν, πάροδος: τὸ δὲ, στάσιμον. κοινὰ μὲν ἁπάντων ταῦτα: ἴδια δὲ τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς, καὶ κόμμοι.

Partes quidem igitur tragœdiæ, quibus quidem, vt formis, oportet vti, prius diximus. Secundum autem quantum, & in quas diuiditur separatas, hæ sunt: Prologus, episodium, exodus, choricum: & huius quidem altera pars, parodus: altera verò, stasimon. Communia quidem omnium hæc: propria autem, quæ ab scena, & commi.

Antequam tragœdiæ partes, quę corpus eius, magnitudinemq; constituunt, explicet, quod nunc facere aggreditur, repetit paucis, quid proxime egerit: quod cum semper ordinis ostendendi causa libenter faciat, recreandiq; animum lectoris, cum doceat ad finem iam peruentum esse alicuius pręceptionis, eò libètius nunc facit, quia similis multum est vis naturaq; superiorum rerum, illis, ad quas nunc tradendas se parat: vtræq; enim partes vocantur: ne scilicet confunderentur. Aptè autem, partibus illis explicatis, quæ similitudinem formarum habent, ac per omne corpus tragœdię manant, declarat alterum genus partium, quæ magnitudinem constituũt, locisq; disclusæ sunt. Animaduertendum vero ipsum prius illud genus partium, non formas appellare, quia verę formæ speciesq; non sunt, sed ita propter similitudinem vocantur: quare inquit oportere eos ipsis vti tanquàm formis: existimareq; habere illas aliquo modo vim eius rei, quæ in natura animantium forma appellatur, cum reliquæ partes respondeant membris animalium, id est capiti, ceruicibus, humeris, cruribus, pedibus. Inquit igitur, postquam se absoluisse ostendit priores illas partes, quæ in quãtitate manent: in quasq; secatur tragœdia, seorsum positas, has esse: quatuor sanè numero, quarum tamen una rursus secetur in duas: ut ita

quinque

quinque tragœdiæ partes ſint, quæ quantam illam reddunt: quæ ſanè in omni tragœdia inueniantur, nec ab illa poſſint abeſſe: alioquin manca illa inchoataq; foret: cum contra, vt hæ partes communes ſunt omnium tragœdiarum, ita duæ reſtent, quæ propriæ quarundam ſint, & ab aliis abſint, vt illic nullo modo accommodatæ: nec arguant vitium aliquod diminutionemq; earum. Vocantur autem ab ipſo hæ τὰ ἀπὸ σκηνῆς, & κόμμοι: vt duæ prorſus partes eſſe videantur: cum tamen infra vbi diligenter notionem, vimq; omnium partium euoluit, in vnam ipſam redigat: commumq; appellet ploratum lamentationemq; communem & chori, & ab ſcena: vt non videam, quid ſuum propriumq; reſtet perſonarum, quæ in ſcena manent, ſi cum ambo conſentiunt: histriones (inquam) ipſi, & qui chorum, id eſt cantorum gregem, conficiunt, in aliquo aduerſo caſu lugendo, vocatur commus: quamuis cum hic τὰ ἀπὸ σκηνῆς dicat, non οἱ ἀπὸ σκηνῆς, quomodo conſueuit appellare histriones, videatur potius facta quædam ipſorum ſignificare. Si igitur appareret aliquando quippiam ipſos agere, quod non vſitatum, propriumq; foret eorum, qui ſcenam incolunt, hoc vnum ex iis eſſet, quæ propriæ ſunt certarum tragœdiarum partes. Vnum vero hic eſt, quod niſi negligentia librariorum commiſſum ſit, valde me perturbat, quomodo, cum tragœdias videatur ſignificare voluiſſe; atque ita ſanè interpretes acceperint, dixerit ἁπάντων: & non, quo genere vocantur tragœdiæ, ἁπασῶν: neque enim quid capi poſſit ſiue virili, ſiue neutro genere dictum, quod hic quadret, intelligo. Commi autem eiulatus hi, generaq; atrocium lamentationum vocabantur, quia qui graui aliquo dolore premuntur, frontem femurq; ferire conſueuerunt: à verbo enim κόπτω futuro tempore κόμμος deducitur: quo uerbo etiam, in hoc genere fictus ſignificando, vſus eſt Herodotus non ſemel, vt cum ait κόπτονται τὰ μέτωπα προθύμως, καὶ οἰμωγῇ διαχρέωνται ἀπλέτῳ. Aptè autem in primis Euripides in Troadibus: cum enim illic Andromacha narraret Hecubæ, ſe vidiſſe corpus Polyxenæ, quæ in buſto Achillis necata fuerat, operuiſſeq; illud veſtimentis: &, hoc deniq; genere luctus proſecutam caſum illum fuiſſe, inquit. Εἶδον νιν αὐτὴ, κ'ἀποβᾶσα τῶν δ'ὀχῶν, ἔκρυψα πέπλοις, κ'ἀπεκοψάμην νεκρόν. Cicero in epiſtola ad Atticum, cum inquit. Aut ingemuiſſe, vt frontem ferias: nec non in iij. Tuſculana, pectoris, femoris, capitis percuſſiones, hoc videtur ſignificare voluiſſe. Nam Xenophon quoque eundem morem intellexit: & in vij. libro παιδείας affirmauit ipſo Cyrum vſum, quamuis eodem verbo non vtatur, qui inquit. ταῦτα ἀκούσας ὁ Κῦρος ἐπαίσατο ἄρα τὸν μηρόν. Nam idem tragicus in eadem fabula multo poſt, & ipſe verbum variauit, cum tamen idem prorſus oſtendere vellet. reſpondet verò mirifice locus hic illi Ciceroniano, eſt autem vbi Hecuba miſerabiliter lamentatur, quod infans Aſtyanax ad mortem raperetur, è ſinu matris abductus: docet enim cum erga ipſum alijs officijs fungi non poſſit, ſe vnum hoc, quod ereptum ipſi non eſt, vnà cum calamitoſiſſima matre dare. Τάδ' ἔτι δύστηνε πλήγματα κρατὸς, στέρνων τε κτύπους. Vim reliquorum verborum, ſi declaratione egere videbuntur, infra explanabo: nam auctor ipſe ita ſingulas has partes interpretatur, ac quid illis nominibus ſignificetur, oſtendit.

Ἔστι δὲ πρόλογος μὲν μέρος ὅλον τραγῳδίας, τὸ πρὸ χοροῦ παρόδου: ἐπεισόδιον δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας, τὸ μεταξὺ ὅλων χορικῶν μελῶν. ἔξοδος δὲ, μέρος ὅλον τραγῳδίας, μεθ' ὃ οὐκ ἔστι χοροῦ μέλος. χορικοῦ δὲ πάροδος μὲν, ἡ πρώτη λέξις ὅλου χοροῦ: στάσιμον δὲ, μέλος χοροῦ, τὸ ἄνευ ἀναπαίστου καὶ τροχαίου. κόμμος δὲ, θρῆνος κοινὸς χοροῦ καὶ ἀπὸ σκηνῆς.

Eſt autem prologus quidem pars tota tragœdiæ, quæ ante parodum chori. Epiſodium autem pars tota tragœdiæ, quæ interiecta eſt inter totas chori cantilenas. Exodus autem pars tota tragœdiæ, poſt quam non eſt chori cantilena. Chorici autem: parodus eſt prima dictio totius chori: Sta-

ſimon autem cantus chori, qui eſt ſine anapæſto & trochæo. Commus aũt item lamentatio communis chori & ab ſcena.

Cum igitur, verum ordinem ſequens, primum definiat prologum: affirmetq́ue ipſum eſſe totam tragœdiæ partem, collocatam ante parodum aduentumq́; chori: ſignificat (niſi fallor) rectè poëtam in omni illa parte argumentum fabulæ poſiturum eſſe: ſi id initio ac primo ſtatim aditu non fecerit: eſſeq́; ita ipſam omnem aſſignatam prologo: nam non videtur ſatis aptè dicere potuiſſe nihil aliud in ea agi, ſed ſolum paucis indicari, quod vniuerſa penè fabula continetur: hoc enim exiſtimari poſſet falſum eſſe, niſi ita acciperetur, vt per omne id ſpatium ſemina quædam eius rei iacta forent. Euripides plerunque primam perſonam, quæ in ſcenam venerit, hoc munus ſtatim obire facit: ceteri tragici qui hoc non ſeruant, non committunt tamen, vt poſt aduentum primumq́; cantum chori, id commemoretur: ſic enim ſpectatoris animus nimis diu ſuſpenſus incertusq́; foret: nec poſſet in tanta eius, quod agitur ignoratione, percipere ſingularum partium finem atque intellectum: huic enim rei prologus inuentus eſt, ac breuis illa narratio: vt minore negotio cuncta, quæ illic geruntur, percipiantur: nec quicquam accuratum ſpectatorem elabatur: Plautus quoque comœdias ſcripſit, in quibus primæ perſonæ, quæ in ſcenam veniunt, officio prologi non funguntur, nec argumentum fabulæ narrant, vt Militem, Ciſtellariam: & tamen primo in actu, quod idem eſt, atque ante aduentum chori, id ab aliquo conficitur. Monſtrata autem vi prologi à loco potius, quem in tragœdia tenet, quàm à munere aliquo ipſius diligenter explicato: neque enim tradit, quæ ſint partes prologi: quia (vt opinor id ſatis notum erat: ratioq́; eius nominis id aperte indicabat, oſtendit eodem pacto ſedem epiſodij potius, & vbi collocari ipſum debeat, quàm naturam eius rei explanet: epiſodium enim inquit eſſe partem totam tragœdiæ, quæ poſita eſt in medio choricorum cantuum, & ipſorum quoque totorum atque integrorum: non tamen hic quoque (vt opinor) ita accipere debemus, ut uelit omne illud, quod eſt interiectum inter chori cantus, eſſe epiſodium: neque enim locus reſtaret vllus veris propriisq́; partibus fabulæ, niſi in prologo & exodo: hæ nanque tantum tragœdiæ partes non ſunt vndiq́; cinctę chori cantibus. Sed quia hoc durum videri alicui poteſt, ſi id oſtendere auctor voluiſſet, illo modo ipſum locutum fuiſſe, videndum eſt, an forte capiat hic ἐπεισόδιον alio ſignificatu, ac vulgo capitur, & ipſe quoque aliis locis cepit: vocetq́; epiſodium, vt verba ipſa declarant, quidquid incluſum eſt in medio duarum chori cantilenarum. nam ſi quis cogitat illas vt extrema, non ſine cauſa intelliget, ita ipſum appellari potuiſſe. Pollux autem docuit, quid in tragœdia epiſodium vocaretur: idq́; eſſe inquit πρᾶγμα πράγματι συναπτόμενον: quod valet, cum alicui rei, quæ ſua propriaq́; ſit eius facti, adiungitur alia, atque adplicatur, quæ ſuperuenerit: ac ſine qua factum illud prius manebat. id uero à poëtis fit & exornandæ & producendæ fabulæ cauſa: nam argumentum fabulæ, factumq́; illud ſimplex, quod refertur, puſillum eſt: paucisq́; commemoratur. Sed ut ad ſententias Ariſtotelis redeam, ex verbis ipſius videtur neque in prima, neque in extrema tragœdiæ parte rectè, commodeq́; collocari poſſe aliquid, quod ſit alienum à fabula, atque eo aliunde importatum: atque huius ſanè rei, ſi verum hoc eſt, videtur cauſſa eſſe, quia in fronte ipſius componendo illi nodo opera datur, ex quo fabula conſtat: ac nihil eo alienum, ne perturbet ſpectatorem, admiſcetur: vt in extremo etiam in nodum eum expediendum, explicandamq́; confuſionem illam rerum, incumbi debet à poeta: hoc enim videtur ars ipſa, veritasq́; huius rei poſtulare, quam toto hoc libro perſequitur Ariſtoteles: quamuis etiam contra à poëtis ipſis, licentia vſis, aliquid committeretur. Quod verò hic etiam inquit. Intra totas chori cantilenas, ut ita Græcum verbum μέλη reddam. indę elicere videmur poſſe, chorum etiam aliis locis aliquando canere, & non tantum cùm plenos illos integrosq́; cantus edit. Exodum autem, quem ſupra tertio loco commemorauit, eſſe inquit partem totam tragœdiæ, poſt quam non eſt chori cantus: poſt ultimam enim cantilenam chori fabula iam ad exitum finemq́; properat: inde enim vi-

detur

detur potius exodus vocata, quam quod statim chorus abeat: quàmuis quod contrarium huius est, à chori aduentu parodos appellata sit: nam in non nullis tragœdiis inducitur chorus tanquam persona aliqua quippiam illic loqui: & in quibusdam etiam diuisus in duas partes, secum de aliqua re queritur: nec tamen unquam post terminum illum canit. Præterea cum chorus è theatro, non rediturus, discedit, discessus ipsius, vt testatur Pollux, ἄφοδος, non ἔξοδος appellatur. Tribus igitur partibus tragœdiæ iam explicatis, ex iis, quæ magnitudinem, corpusq; eius constituunt, ad chori munera transit: neque id, quod generis similitudinem habet, quamuis supra in partibus his appellandis eo nomine vsus fuisset, definit, quid sit, id est choricum: sed tanquàm species ipsius, partesq;, in quas id partitus fuerat, explicat: illis nanque cognitis omnis vis chorici percepta erit. Parodum autem, quæ ordine quoq; præcedit, primum declarat eadem ratione, qua ostendi eum vsum in reliquis partibus indicandis: neque enim quid agere illic debeat ostendit: sed tantum tradit parodum esse primam dictionem totius chori: quamuis autem λέξιν dicat: quod verbum dictionem locutionemq; sine musicis modis plerunque valet, videtur tamen cantum significare: nam cum inueniantur etiam tragœdiæ, in quibus primæ partes sunt chori, non tamen illic vniuersus chorus loquitur, sed quid sentiant omnes, qui chorum constituunt, vnus pro illis edit. excipio fabulas illas, quæ penitus neglexere terminos, quos veritas ipsa, ratioque huius rei fixit: quosque postea Aristoteles omnibus demonstrauit. Nec tamen, cum id fit, videtur commode aptèque primus cantus totius chori, quod ad vim nominis facit, parodus appellari: necesse enim est prius venerit in scenam chorus, si prius sermonem cum aliquo histrione instituit, aut secum de aliqua re subtiliter disputauit. In tragœdia Sophoclis, quæ inscribitur Oedipus Coloneus, cantus ille, qui continet laudes Athenarum: cuiusque initium est, εὐίππου ξένε τᾶσδε χώρας, parodus appellatus est ab erudito in primis scriptore Plutarcho: illic enim primum chorus canere incœpit: cum tamen antea multa locutus fuisset cum calamitoso illo sene: admiratus nãque fuerat improbitatem eius, qui contra instituta, religionemq; eius loci, contaminasset aditu suo fanum Eumenidum. Idem etiam, quod verè facere potuit, πάροδον appellauit in vita Lysandri cantũ hunc in Electra Euripidis, qui incipit Ἀγαμέμνονος ὦ κόρα ἤλυθον. loquitur vero illic chorus cũ Electra, qui grex erat Argiuarum mulierum inuitantium ipsam ad diem festum colendum. nihil autem antea aut communiter aut aliter chorus in ea fabula ediderat. nam proprie parodus esset primus ingressus chori: atque hoc vocabulum ipsum valer. Pollux præterea ostendere volens, quid parodus sit, inquit. καὶ ἡ μὲν πάροδος τοῦ χοροῦ πάροδος καλεῖται. Post parodi explicationem Aristoteles tradit quid stasimon sit, cui officio chori nomen impositum est à stabilitate: tunc enim, cum cantum eum edebat, eodem loco stabat chorus, nec in vllam se partem mouebat: in parodo nanq; vt nomen significat, dum caneret, gradiebatur. Esse igitur inquit stasimon cantilenam chori, quæ sine anapæsto & trocheo est: hi nanque pedes mobiles sunt: nec vllo modo apti firmitati alicui, mansioniq; declarandæ. Seruabant autem hoc diligenter veteres poetæ, vt in scribendo numeros eligerent aptos rebus, quæ tunc gerentur referendis: quod multum etiam valebat ad eas illustrandas: ante oculosq; penè eorum, qui legerent, audirent ve, collocandas: quare in parodis illi potissimum pedes, qui hinc arcentur, vsurpantur: cœteriq; omnes, qui celeritatis aliquid in se habent. Qui scholion id scripsit in chorum eum Phœnissarum, cuius initium. Τύριον οἶδμα λιποῦσ' ἔβαν: quod scholion tradit cantum eum vocari stasimon: infraque, declarata etiam vi parodi, cum exemplum eius ponere vellet, ab eodem poeta illo sumpto, dixit, parodum esse locum illum ex Oreste fabula, cum chorus inquit. σῖγα σῖγα: λεπτὸν ἴχνος ἀρβύλης τίθετε, tota via errauit: quod nanque stasimon esse vult, parodus est: & quæ parodus ab ipso vocatur, cantus chori non est. Aristoteles enim vt vere pars aliqua chorici, parodus & stasimon vocari possit, requiri ostendit, vt μέλος cantusq; sit: quamuis in definienda parodo μέλος non appellarit: posuit tamen, quod (vt opinor) idem eo loco valet: nam quod ait λέξιν ὅλου χοροῦ, intellexit μέλος. cum enim vniuersus chorus vocem edit, & non vnus aliquis illius gregis vicem omnium sustinet, canit: quin autem primus ille cantus in ea fabula sit, dubitari non

 potest,

potest. Sed sunt etiam illic frequentes pedes mobiles, qui alieni sunt à stasimo: nam si parodus illa esset in Oreste, quæ ne à choro quidem pronuntiata est, sed ab Electra, quamuis in excusis libris falsò chori nota illic posita sit: prima enim verba chori in ea fabula sunt. ἰδοὺ πρόθυμαι, quia tunc chorus in scenam venit, sequeretur etiam, vt, quæ a graui auctore Plutarcho in Oedipo Coloneo hoc nomine vocata est, parodus non foret: prius enim in scena, vt apparet, chorus multum uersatus fuerat. Sed ille (vt arbitror) in hoc deceptus est, quod, notionem nominis secutus, putauit primum quemq; aduentum illius parodum debere vocari, quamuis tunc chorus nō caneret, sed perinde atque histrio aliquis ageret: quod omnino falsum est. Eruditius igitur multo, veriusq; sensit de his rebus, qui confecit argumentum Persarum Aeschyli, vel non nulla potius adnotauit ante illam fabulam, quæ adiutura lectorem eius existimauit: chororum enim genera diuidens, inquit. Eorum quædam esse parodica, quæ sunt, quando chorus exponit, quam ob causam aduenerit, vt illud τύριον οἶδμα λιποῦσα: alia autem stasima, quando stat: incipitq; commemorare incommodum aliquod, quod in illis rebus euenerit: non nulla verò commatica, quando, quod restabat, lamentantur acerbos eos casus. Hic igitur vidit naturam eius cantus Phœnissarum: cognouitq; parodum eum esse: cum enim ex omnibus tragœdiis exemplum sumere ei liceret, illo potissimum vsus est ad parodum ostendendam. Quod verò ad rationem nominis facit, quo cantus chori vocatur stātis, immobilisq; manentis. Aristoteles harmoniam hypodoriam in problematibus, stasimon esse inquit, quia grauis foret, ac numeros stabiles reciperet. Nam Horatium quoq;, quod Græcæ voci respondet, eadem de causa spondeos stabiles appellasse, quia moram scilicet in se habent, apertum est. Non docuit autem Aristoteles, unum ne solum, an plura stasima in cantibus chori forent: sed tantum tradidit cantum eum chori, à quo abessent hi pedes mobiles, quos appellat, κίνησιν vocari. nam parodum vnam esse tantum significauit, cum ait eam esse primam dictionem totius chori. Pollux verò, qui hæc minutius concidit, ostendit, cum contingat aliquando chorum è scena exire, rei alicuius administrandæ causa, quæ seruiat fabulæ, reditum postea ipsius in scenam vocari ἐπιπάροδον, id est secundam & repetitam parodon: in qua omnia, quæ in priore, seruari solita verisimile est: inde enim quoque pedes stabiles, & qui moram in se haberent, eadem de causa remoueri debebant. Monstrato stasimo Aristoteles à pedibus, qui alieni ab eo cantu sunt, declarat quid commus sit: quam rem supra non communem omnium tragœdiarum, sed propriam quarundam partem esse dixit: inquitq; commum esse fletum, lamentumq; commune chori, & ab scena. Nam ἀπὸ σκηνῆς quod inquit, quod videtur valere sonum vocis, qui exit è scena, atque inde proficiscitur, arbitror intelligere ipsum fletum histrionum, quod tamen magis certum foret, si dixisset καὶ τῶν ἀπὸ σκηνῆς: ita nanque consueuit vocare histriones ipsos: Et sanè aliis etiam in locis ita distinxit chorum ab histrionibus, vt in problematibus paulo post supra citatum locum: de amplitudine enim & stabilitate loquens inquit. ταῦτα δὲ ἄμφω χορῷ μὲν ἀνάρμοστα, τοῖς δὲ ἀπὸ σκηνῆς οἰκειότερα. Sed Demosthenes etiam pro Ctesiphonte ita locutus est, cum histriones intelligeret personamq; aliquam, quæ in scena versaretur. Aeschinem enim exagitans, qui ei studio olim incubuisse ferebatur, inquit. Σὺ δὲ, μηδὲ ἥρωα τὸν τυχόντα, ἀλλὰ τούτων τινὰ τῶν ἀπὸ τῆς σκηνῆς, Κρεσφόντην, ἢ Κρέοντα: & quæ sequuntur. Quamuis non omnino verbis illis idem significare videatur voluisse nobilissimus orator, quod Aristoteles. Sed cum se prius, personamq; suam simulatè extenuasset: contraq;, itidem ficte, augere vellet dignitatem aduersarij, inquit. Te autem uis faciam magnum aliquem virum, atque heroem, ac ne quemlibet quidem ex illis, sed eorum aliquem qui in scena versantur: puta Cresphontem, aut Creontem. intelligens (nisi fallor) præstantissimum quemq;, atque illic ualde nobilitatum, quasi honorem aliquem ac dignitatem etiam ipsis afferret, in scenam crebrò eorum facta referri. Videtur autem hinc elici, chorum non solitum manere in scena, sed alium theatri locum ipsi assignatum fuisse, quum dixerit commum esse fletum mixtum è cantibus chori, & vocibus, quæ prodeunt è scena. Vt autem ita quoque coner illustrare hunc locum, indicabo vnum, alterum ve huiuscemodi fletum in tragœdia aliqua, qualem intelligit hic Aristote-

les. primum igitur in Andromacha Euripidis, cum iam nuntius grauis & inexpectati mali venisset Peleo, qui significauit Neoptolemum nepotem ipsius, cæsum Delphis impetu multitudinis, in illum ab Oreste concitatæ: cumq; chorus corpus ipsius adolescentis, quod ferebatur humeris famulorum monstrasset, omnis ille locus, ex quo statim lamentari incipit Peleus acerbum illum casum, & multa colligit, quæ atrocitatem ipsius, calamitatemq; suam testarentur, & vnà cum eo chorus miserabiliter luget: doletq; & indignissimam illam necem, & Pelei ipsius orbitatem, vsque ad subitum aduentum Thetidis, quæ venit, vt consolaretur illum dolorem, commus est: his autem præcipuè verbis, illis à Peleo cum ingenti dolore editis, declaratur commum illum vocari debere. οὐ σπαράξομαι κόμαν; οὐκ ἐπιθήσομαι ἐμῷ κάρᾳ κτύπημα χειρὸς ὀλοόν; tempus enim illud requirere ostendit vt dilaniet capillos, & manibus caput feriat, atque omni genere lugendi vtatur. Eodemq; pacto in Aiace Sophoclis, ubi Tecmessa, inuento corpore Aiacis, adhuc spirante, deplorat mortem illam fortissimi viri: statimq; chorus, re cognita, malumq; illud ante oculos habens, & ipse magnopere dolet: multaq; effundit significantia vehementem dolorem, quo premebatur, commus est: cui etiam fletui se adiungit, incredibiliter dolens, Teucer, qui & ipse indulsit ægritudini & grauiter questus est de illo atroci malo, donec interuenit Menelaus. qui accusaret illum, quod mortem fleret Aiacis, qui pessimè animatus fuisset aduersus exercitũ: vetaretq; eum sepulturæ dare. plures alij huiuscemodi questus existũt in tragœdiis patheticis, quos, qui accuratè leget, nullo negotio cognoscet.

Μέρη δὲ τραγῳδίας, οἷς μὲν, ὡς εἴδεσι δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴπαμεν: κατὰ δὲ τὸ ποσὸν καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, ταῦτ᾽ ἐστίν. ὧν δὲ δεῖ στοχάζεσθαι, καὶ ἃ δεῖ εὐλαβεῖσθαι, συνιστάντας τοὺς μύθους; καὶ πόθεν ἔσται τὸ τῆς τραγῳδίας ἔργον, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον τοῖς νῦν εἰρημένοις.

Partes autem tragœdiæ, quibus quidem, vt formis, oportet vti, prius diximus. Secundum autem quantum & in quas diuiduntur separatas, hæ sunt. Quæ autem oportet coniectare, & quæ oportet cauere, constituentes fabulas, & vnde erit tragœdiæ opus, deinceps tradendum ijs, quæ nunc dicta sunt.

Cum partes quoque, quæ corpus tragœdiæ constituunt: locoq; distinctæ ac separatæ sunt, explicuisset, docet venisse tempus rerum illarum tradendarum, quas oportet poëtas in componendis fabulis proponere sibi, ac capessere conari: quasq; contra totis viribus decet in ea re fugere ac vitare: & vnde deniq; obtineri possit, vt tragœdia id efficiat, cui efficiendo præstandoq; inuenta est. Sed antequam verba quæ hoc valent: quæq; ordinem, quem sequi velit accuratissimus scriptor, interpreter, libet suspicionem animi mei indicare: veritus enim quandoq; sum, atque id (vt opinor) non sine causa, ne plura verba, quæ initio huius partis apud auctorem collocata sunt, è superiore loco in inferiorem hunc fluxerint, atque hic nullo modo legi debeant: cum enim illa duobus vicinis locis, nulla penè immutatione facta legantur, arbitrabar in altero eorum ea superuacanea esse, cum mecum cogitarem, vbi nam illa verius manere possent, putabam superiorem sedem magis illi conuenire. intelligo autem, quamuis id dubium esse non possit, ac cuiuis accuratè legenti, si iteratio earundem sententiarum suspecta merito esse debeat: quibus commemorat se docuisse partes, quibus oportet vti tanquàm formis; nelleq; se nunc tradere partes, quę in quantitate positæ sunt, in quasq; tragœdia secatur seiunctas. Existimabam autem illa magis propria illius loci, quia mos Aristotelis est absoluta iam aliqua præceptione, cum velit ad alia transire, breui repetere quæ fecerit: indicareq; iidem, quæ sequantur, non aliquibus rebus iam explicatis ostendere, diuisione facta & quid mul to supra & quid etiam proxime fecerit: nec ordinem rerum futurarum aperire: sed

contra

contra patefacere tantum, & quasi digito monstrare id, quod iam effectum est: hoc enim valent verba illa ταῦτ' ἐστὶ: suntq; ostendentis, & manum eò intendentis: nam cum semel iam testatus esset se tradidisse partes tragœdiæ, quibus vt formis vti oportet, atque id suo aptoq; loco fecisset, quid opus fuit, alieno idem importunè docere? hic enim satis esse videbatur à se partes, quæ quantam fabulam reddunt explanatas esse. Sed tamen in hoc huius rei iudicio, cum hoc seorsum ab illo repetitum non sit, molestum uidetur, quod statim indicarentur ab auctore quæ sequuntur, sine ulla proxima vicinæ rei repetitione: quod non est consuetudinis ipsius: nam particula etiam δὴ, quæ initio eius declarationis posita est, eam, quæ ipsi respondet, requirit. Quare & hoc & consensum omnium librorum aduersari mihi intelligens, nihil temere ausus sum immutare, tantum scrupulum, qui animo meo iniectus esset, volui indicare. Sed his relictis. Cum optimus magister supra multa præcepisset, quæ ostendunt, quomodo oportet fabulam texere, resq; illas coagmentare, antequam etiam doceret duplex esse genus partium ipsius. cum alteræ qualitatem fabulæ indicent, alteræ magnitudinem eiusdem, corpusq; constituant: videretq; nunc, explicato iam vtroque genere partium, esse quædam, quæ multum elegantiæ ac virium tragœdiæ afferunt, manentia in constructione fabulæ: non nullaq; itidem alia, quæ impediunt, corrumpuntq; officium ipsius, vt facilius bona obtineantur, mala autem vitiaq; declinentur, ostendit quæ illa sint, quæ opus finemq; tragœdiæ adiuuant, ac quæ deprauant. Non alienum autem est, quamuis ratio viaq; alicuius artis tradita iam sit, non nulla tamen admonere, quæ ad expoliendum opus pertinent; monstrandumq; quomodo, quod summum in eo perfectumq; est, confici possit. Quare non arbitror nunc auctorem præstare, quod initio libri proposuit, vt non nulli credidere: neque præceptionem hanc illi parti respondere puto, cum ait. Et quomodo oportet constituere fabulas, si debet se bene habere poësis: nam præter quam quod id iam effecit, ordo etiam ita valde ab eo immutatus esset: nam verba hæc præcedunt illa, quibus declarat se disputaturum ex quot, & qualibus partibus constet poësis: quod in tragœdia iam effectum ab eo est. Si accurate autem attendimus, hic Aristoteles ostendere vult, quæ pulcherrimam tragœdiam, & cui nihil addi possit, efficiunt: nam vt illa opus suum ad exitum rectè perducat, magna ex parte in constructione fabulæ positum est. vnde inquit. Quæ autem oportet sibi proponere ac persequi: verbum enim, quo ipse vsus est, στοχάζεσθαι, translatum est ab iis, qui arcu vtuntur, sagittisq; locum destinatum appetunt. vt igitur illi oculos eò dirigunt, ita in reliquis studiis, quæ nobis vtilia putamus, obtinereq; cupimus semper quasi posita ante oculos habemus: quare id verbum in consuetudine Græcorum fuit. Quæ igitur (inquit) opus est magna diligentia persequi; quæq; contra oportet fugere ac toto animo vitare poëtas, dum fabulas constituunt, tanquam scopulum aliquem: nec non unde existet, parabiturq; à nobis, vt tragœdia munus suum obeat: ac moliri ea possit, quæ ab ipsa expectantur: officiũ autem ipsius finisq; notus est: vt ex consequentibus etiam verbis intelligitur: excitare enim in animis spectatorum illa debet metum, & misericordiam. Hęc (inquam) omnia requirit ordo huius præceptionis, vt post nunc explicatas res tradamus. Quod enim inquit λεκτέον, munus officiumq; suum esse declarat illi rei incumbere. Nam ἐφεξῆς, quod idem in Græco sermone valet, quod deinceps in Latino, verum & non interruptum ordinem significare apertum est.

Ἐπειδὴ οὖν δεῖ τὴν σύνθεσιν εἶναι τῆς καλλίστης τραγῳδίας, μὴ ἁπλῆν, ἀλλὰ πεπλεγμένην: καὶ ταύτην φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν εἶναι μιμητικήν: τοῦτο γὰρ ἴδιον τῆς τοιαύτης μιμήσεώς ἐστι. πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι οὔτε τοὺς ἐπιεικεῖς ἄνδρας δεῖ μεταβάλλοντας φαίνεσθαι ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν: οὐ γὰρ φοβερὸν, οὐδὲ ἐλεεινὸν τοῦτο, ἀλλὰ μιαρόν ἐστιν.

Quia igitur oportet compositionem esse pulcherrimæ tragœdiæ non simplicem, sed nexam: & hanc formidolosorum & miserabilium esse imitatricem:

tricem: hoc enim proprium huiuſcemodi imitationis eſt, primum quidem manifeſtum, quod neque æquos & probos homines oportet mutatos apparere ex felicitate in infelicitatem: non enim formidoloſum, neque miſerabile hoc, ſed ſceleratum eſt.

Cum propoſitum Ariſtoteli ſit oſtendere quæ captāda, quæq; fugienda ſint in optima fabulæ tragicę conſtitutione, primum docet quas potiſſimum ſumere perſonas debeamus: de quarum magna fortunarum mutatione ſcribatur à nobis tragedia: dumq; harum conditionem vitamq; inueſtigat, ſimul declarat quæ ſint declinandę, vt nullo modo muneri proprio tragœdiarū obeundo accomodatę: vel potius monſtrandis harum vitiis, venatur eas, quæ ab iis culpis vacuæ ſint, & omni re vtili ad hunc finem abundent. Ponens igitur duo iam explicata planáq; facta, vnde naſcatur & liquido intelligatur quid facto hic opus ſit, inquit. Quia igitur oportet pulcherrimæ tragœdiæ compoſitionem eſſe, non ſimplicem, ſed plexam (hoc enim alterum eorum eſt, in quibus fundat hanc præceptionem:) ſupra autem probauit, fabulas, rerúmq; coagmentationes, inuolutas & in quibus agnitio peripetiaq; exiſteret, anteponendas eſſe ſimplicibus argumentis: quamuis enim ex ſimplici apertoq; argumento fabula confici poſſit non mala, cum tamen hic de pulcherrima, omnibuſq; rebus ornata tragœdia loquatur, merito illam remouet. Adiungit autem. Et hanc formidoloſorum, & miſerabilium eſſe imitatricem: quod & ipſum ſupra comprobatum eſt: & vt certum, hic poſitum. commune verò hoc eſt omnium tragœdiarum: non pulcherrimæ & vndique abſolutæ proprium: quæ nanque non haberet argumentum aut ad metum iniiciendum in animos hominum, aut ad miſericordiam illic excitandam aptum, tragœdia non foret, vt ſtatim ipſe declarat, qui ait. Hoc enim proprium eſt huiuſcemodi imitationis: nulla enim alia genera poeſeos proponunt ſibi imitandas res terribiles, aut ad gignendam miſericordiam accommodatas. His igitur duobus poſitis infert (quod enim ſequitur eſt ἀνταπόδοσις & redditio ſuperioris illius coniuctionis ἐπεὶ) Primum quidem manifeſtum eſt, quod neque æquos ac probos viros oportet mutatos apparere è rebus valde ſecundis in res valde aduerſas: in qua redditione non ſimpliciter, vt conſueuit, inquit ἁπλῶς, ſed ante illud, πρῶτον poſuit: neque enim id tantum inde planum eſſe, naſciq; è ſuperioribus illis vult, ſed alia etiam non nulla, quæ adiuuent hanc cognitionem: Tria autem illa eſſe videntur: quæ antequàm oſtendat quid aptum ſit coagmentationi optimæ fabulæ, inde remouet: atque illa quidem omnia in perſonis, in quibus fundata eſt fabula, poſita. Primum igitur eorum eſt, quod ſtatim inde certo intelligi docet. Cum verò quærendum ſit, cum πρῶτον dixerit, cur non addiderit infra εἶτα: aut ſi tertium etiam quoddam ex illis tanquam fundamentis exoriebatur, ἔπειτα, vt ratio ipſa poſcere videbatur: ſi nanque nihil aliud inde pręter primum illud eliciebatur, quid opus fuit πρῶτον ponere? ſiue ita locus accipiendus eſt: ſiue alia quædam intellexit, quæ ſecundum tertium ve locum ſubirent, vt quæ ipſe appellaui vnius quaſi corporis ſint: & uno cuncta, quod inde manifeſto teneatur, comprehendantur. Non poteſt autem quod dixit, contingere, vt tanta commutatio fortunarum alicuius fiat, niſi in argumento inuoluto: in hoc enim manet peripetia, quæ non verſatur in ſimplici & aperta fabula: quare recte ſupra genus illud fabulæ reiecit. Rationem vero eius, quod dixerat reddens, inquit. Non enim formidoloſum, neque miſerabile hoc, ſed ſceleſtum eſt. Significat autem hoc argumentum alienum eſſe à fine tragœdiæ: nec poſſe præſtare illa propter quæ expetitur tragœdia: cum ipſum neque metui incutiendo, neque excitandæ miſericordiæ in animis hominum idoneum ſit, ſed maius quiddam moliatur: ac ſceleſtum nefariumq; factum habeatur: valet enim (niſi fallor) omnis hæc ſententia. Cum homines vident innocentem virum, atque inſignis probitatis amittere præclaras opes, & incidere in res maxime aduerſas, accuſant penè deos immortales, qui hoc paſſi ſint, nec defenderint integrum virum, & exemplum quoddam bonitatis, vt videbatur oportuiſſe: iudicantq; prorſus id factum

conſcelo-

conſceleratum, & huiuſcemodi, quod fieri nullo modo debuerit. μιαρὸν certe valet ſcelere inquinatum ac contaminatum. Euellitur autem ſcrupulus, qui animum alicuius male habere potuiſſet, hoc pacto: non ſine cauſa enim aliquis putaret tunc præcipue gigni in animis noſtris miſericordiam, cum cernimus probum virum iniqua fortuna vexatum, quod verum eſt: euellitur (inquam) ſi capimus id verbum ἐπιεικῆ, valere hic egregia probitate præditum, & non mediocris alicuius bonitatis hominem. nam in ij. libro de arte dicendi ipſe tradit miſericordiam commoueri, cũ videmus aliquem malo quopiam magno oppreſſum, indignum illis malis: multi autem indigni ſunt malo, quamuis plenam abſolutamq; bonitatem non habeant: nec vtitur ille hac voce in explicatione huius perturbationis, niſi vbi tradit miſericordia non poſſe moueri eum, qui peſſimè omnino ſentiat de genere humano, nec quempiam eſſe putet probum virum, & ἐπιεικῆ: quo ſanè loco videtur capere ἐπιεικῆ pro indigno aliquo malo eius generis, quæ ſignificauit, & mediocris etiam probitatis homine. Verba eius ſunt, καὶ οἰόμενοί τινας εἶναι ἐπιεικεῖς: aliter igitur hic cepit hoc nomen, quàm eo loco. Quamuis non ſtultè fortaſſe aliquis diceret hoc pacto diſſolui hanc quæſtionem, concedens ἐπιεικεῖς nomine intelligi etiam mediocriter probum: vt tanta rerum commutatio, quantam hic tradit, id efficiat, ac ſceleratum quiddam eſſe dicatur: nulla enim maior dici poteſt, quàm è maxime bonis rebus cadere quẽpiam in res vndiq; malas. Quod niſi tam acerba fortuna in illos fuiſſet: in medioceq; malum ipſos coniecisſet, inueniſſent miſericordiam: nec ſceleratum ac nefarium id factum habitum fuiſſet, vt nunc, cum amiſſa eximia fortuna, obruti ſunt cumulo maximorum malorum. Non ſine cauſa autem exiſtimare aliquis poſſet, fretus hoc teſtimonio ſummi doctoris, peccaſſe Euripidem, qui ſumpſit perſonam Hippolyti tanquam tragœdiæ aptam: miſericordiæq; mouendę idoneam: caſus nanque illius, vt docet hic auctor, dirus fuit, ac nefarius, non miſerabilis: neque enim decebat tam integrum & caſtum adoleſcentem in eam miſeriam cadere: nec fructum aliquem ipſi ferre eximiam illam pietatem, qua præditus erat: quis enim non indignetur, quum huiuſcemodi quicquam contingit? An purgari poteſt poëta, quia quamuis eximiæ probitatis foret Hippolytus, tamen contempſerat Venerem: ipſiusq; dignitatem læſerat, eſt vero erratum non paruum, graueq; crimen, committere quicquàm contra deum aliquem. Euelli præterea poſſe putarem hunc ſcrupulum, quia infra auctor docet, ſi quis diſcedat ab his finibus, terminisq;, quos ipſe monſtrauit, potius in eam partem migrandum, vt meliori, quàm deteriori poëta fingat id eueniſſe: concederemq; Hippolytum meliorem fuiſſe, quàm ille maxime idoneus huic rei, quem deſcripſit Ariſtoteles. Sed ille non tantum melior fuit, ſed præſtans exemplum probitatis ac pudicitię, vt ſi illius caſus non dicatur nefarius ac μιαρὸς, non facile alius inueniatur, qui verius hoc nomine appelletur. non inſulsè quoque quæreret aliquis, cur in monſtrandis iis, qui ſunt apta materia tragœdiis, ab illis ipſis non initium ducat ſuæ pręceptionis, ſed à contrariis, & qui deſtituti ſunt rebus, factis ad ea pręſtanda, quæ hoc poëma requirit. Qui tamen diligenter attendet, inueniet hoc crebrò facere hunc auctorem, vt prius indicet quæ aliena ſunt à bono, quod in ea re eſt, conſequendo: illa enim videntur impedire & quaſi viam ad illud obſtruere. nam ſupra etiam, cum docere vellet quę fabula ſit vna, prius ſedulo declarauit quę verè non eſſet vna, quamuis ita falsò à non nullis exiſtimaretur. Sed infra etiam, cum oſtenderet, quæ potiſſimum res atroces ſint, & quæ miſerabiles, primũ ſignificauit quæ illiuſmodi nullo modo forent. Hoc autem præcipuè loco, cum idoneum huic ſtudio eſſe velit medium quendam & interiectum inter duos extremos, iuſtam cauſam habuit illos antea accuratè demonſtrandi. Τοιαύτης μιμήσεως inquit, & non ταύτης, vt opinor, quia non omninò illa definita eſt, nec habet certos terminos, & qui nullo modo variari poſſint: nam quę vicina etiam ſimiliſq; admodum huic eſt, probatur recipiturq;: eodem pacto paulo poſt ait ἡ τοιαύτη σύστασις: illic enim quoq; non penitus ſe ad eam refert, ſed ſignificat etiam propinquam ipſi.

Οὔτε τοὺς μοχθηροὺς ἐξ ἀτυχίας εἰς εὐτυχίαν: ἀτραγῳδότατον γὰρ τοῦτ᾽ ἐστὶ πάντων; οὐδὲν γὰρ ἔχει ὧν δεῖ: οὔτε γὰρ φιλάνθρωπον, οὔτε ἐλεεινὸν, οὔτε φοβερόν ἐστιν.

βερόν ἐστιν. Οὐδ' αὖ τὸν σφόδρα πονηρὸν ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταπίπτειν· τὸ μὲν γὰρ φιλάνθρωπον ἔχοι ἂν ἡ τοιαύτη σύστασις, ἀλλ' οὔτε ἔλεον, οὔτε φόβον. ὁ μὲν γὰρ περὶ τὸν ἀνάξιόν ἐστι δυστυχοῦντα· ὁ δὲ, περὶ τὸν ὅμοιον. ἔλεος μὲν περὶ τὸν ἀνάξιον· φόβος δὲ, περὶ τὸν ὅμοιον, ὥστε οὔτε ἐλεεινὸν, οὔτε φοβερὸν ἔσται τὸ συμβαῖνον.

Neque prauos ex infelicitate in felicitatem: hoc enim è cunctis alienum maxime est à tragœdia: nihil enim habet eorum, quæ oportet: neque enim gratum hominibus, neque miserabile, neque formidolosum est. Neque rursus vehementer improbum ex felicitate in infelicitatem cadere: quod gratum enim sit hominibus, haberet sanè huiuscemodi constitutio, sed neque misericordiam, neque timorem: hæc enim circa indignum est, rebus malis oppressum: hic autem circa similem. Misericordia quidem, circa indignum: timor autem, circa similem. Quare neque miserabile, neque formidolosum erit quod contingit.

Primo iam tradito, indicat reliqua duo genera hominum, quæ & ipsa varijs de causis accommodata non sunt tragœdiæ, si eorum etiam fortunæ exitum illum habuerint, qui, nisi vitium in personis mansisset, proprius tragœdiæ extitisset. Alterum eorum est, quod prius explicat: quodq; expers eorum omnium esse affirmat, quæ requiruntur in hoc poemate, si fingantur praui homines lapsi esse è maxime bonis rebus in maxime malas. Quare admonet hos declinandos, si quibus forte in vita hoc aliquando vsu venit: vt cum praui essent, ijdemq; aduersis casibus conflictati, tanta immutatio facta in illis sit, vt felices euaserint. Quod autem ad structuram verborum facit, cum accusandi casu hos ponat, apta sunt hæc omnia è superioribus: repetique debent verba illa δεῖ μεταβάλλοντας φαίνεσθαι. Non oportet igitur (inquit) neque viros prauos apparere mutari è rebus omnino secundis in aduersas: rationem autem huius præcepti reddens, inquit, Maxime enim alienum est hoc à tragœdia omnium, quæ non conueniunt ipsi aliqua de causa. Sed cum hoc tam remotum alienumq; ab optime constituta tragœdia esse dixisset: huius quoque dicti causam afferre voluit: curque tantopere fugiendum id esset, declarauit. Primum igitur ait: Nihil enim habet, scilicet hæc rerum constitutio, eorum, quæ requiruntur: quæq; habere oportet tragicarum rerum constitutionem. Postea autem, magis animi sui sensum explicans; quæq; illinc absint accurate declarans, inquit, Neq; enim gratum hominibus, neque miserabile, neque formidolosum id est: quæ omnia scilicet inueniri debent in optimè constituta tragœdia. nam de duobus extremis dubitari non potest. primum, quod ipse φιλάνθρωπον vocat, quomodo & ipsum abesse non possit à tragœdia, videndum; simulq; quid valeat hoc loco id nomen. Significare igitur hic puto φιλάνθρωπον quod gratum esse possit hominibus, & eius generis, quod acceptum est humanæ naturæ, capitque animos mortalium. id autem elicio ex voce ipsa, quæ iuncta est è duobus nominibus, separatim hoc valentibus, & è sententia, quæ valde accommodata hic est: Nec tamen me fallit hominem vocari φιλάνθρωπον plerunque, qui studiosus est commodorum hominum, diligitq; ipsos magnopere: aliter tamen hic res φιλάνθρωπος videtur appellari, quæ grata scilicet & accepta sit hominibus, vt ostendi: neque enim hoc abhorret à vi iuncturaq; huius verbi, vt docui: Multo quoque infra Aristoteles (nisi fallor) ita cepit hoc nomen, cum inquit: τραγικὸν γὰρ τοῦτο καὶ φιλάνθρωπον. explicans nanque, cuiusmodi argumentum intelligat, inquit: sententiam enim eorum verborum exprimam. Est autē hoc quando sapiens aliquis: idemq; improbus deceptus fuerit, ceu Sisyphus: aut fortis sanè, iniustus tamen, victus superatusq; in contentione pugnaq; fuerit; gaudent enim homines, cum imponitur callido viro ac versuto; si idem affinis maximis vitijs fuerit,

& ex re magnam lætitiam capiunt. eadem ratio est alterius exempli, ne nunc alieno loco totum id accurate explicem. Restat uidere, quomodo hoc unum esse ex illis tradat, quæ abesse non possunt à tragœdiis, cum supra semper duo, que sequuntur, appellarit. Arbitror igitur Aristotelem illic primum omisisse ut planum: nihil inquam afferri debere in scenam, quod contra voluntatem & desideria sit spectatorum: cum enim poëtæ placere studeant ipsis, contrarium inde penitus sequeretur: & huius fortasse semen quoddam est, quod supra docuit poëtas quosdam, vt magis placerent spectatoribus, verum finem tragœdiæ reliquisse, & ad comicum se trãstulisse. Non docet hic etiam, cur factum illud miserabile non sit, neqne formidolosum: erat enim hoc planum: cum enim contra aliquid fit, misericordia excitatur, si persona indigna fuit ea magnitudine malorum: nec non timor in animis nostris nascitur, si probus vir impetu fortunę vexatus est: hic autem improbus ab ipsa præter modum ornatur: quare hoc relicto, alterum genus hominum demonstrat, quod & ipsum declinare oporteat, vt ostendit, à fortuna iactatum: quamuis non tot vitiis laboret hoc argumentum. est autem ipsum tertium genus personarum, quod est sedulo fugiendum, inquit igitur. Neque rursus uehementer improbum ex felicitate in infelicitatem cadere: non debere, inquam, poëtam ita res coagmentare, ac fabulam texere, vt illic aliquis ualde improbus amittat res suas secundas, cadatq; in aceruum miseriarum. Videns autem hanc rerum constitutionem contrariam eius esse, quam supra non φιλανθρώπων esse docuit, quare non posse eidem culpæ affinem esse, sed potius illo nomine laudari debere: hoc verum esse fatetur: nam inquit. Quod enim gratum hominibus fit, haberet hæc constitutio. causa vero huius rei aperta est: quis enim non gaudeat probus vir eo facto, cum videt improbissimnm hominem ac maximis vitiis notatum è secundis rebus in aduersas cadere. Posse autem id habere, & non omnino necessarioq; habere inquit: quia non ualde plerunq; delectantur mortales incommodis aliorum: & qui non penitus uacui à culpa sunt, sibi exemplo illo timere incipiunt. Sed addit, casum eum neque misericordiam, neque timorem in se continere: quod verũ esse confirmat, omnem rem diligenter tradens. inquit enim. Alter enim motus circa indignum est, opertum grauibus malis: alter verò circa similem: Quia tamen non omnino planum erat, uter eorum motuum propter indignum malo, vexatum tamen eum maximis incommodis: & uter propter similem itidem exoriretur: nam ambo hi motus animorum virili genere in Gręco sermone appellantur: quare ipse supra in explicatione huius sententiæ, hoc in ambiguo seruare cupiẽs, motum addidi, rem adhuc auctor magis explanans, inquit. Misericordia quidem circa indignum: metus autem circa similem. In ij. autem libro de arte dicendi, accuratè ipse declarauit, cur misericordia nasceretur in animis nostris, cum videmus tantum homines probos, & indignos iniqua illa fortuna, magnopere premi: nec non cur timemus solum, eum uidemus aliquot pares nobis malo oppressos quare qni exquisitius omnia discere vult, eò adeat, ubi uis omnis harum perturbationum explicatur. Adiungit autem hic, concludens, quod proxima hac disputatione probare uoluit. Quapropter neqne miserabile, neque formidolosum erit, quod contingit atque inde vsu uenit. sequitur igitur, ut nullo modo aptum sit tragœdię hoc argumentum. Non aperuit tamen, cur id neque miserabile, neqne formidolosum esset: apparebat enim ex definitionibus illarum rerum: quis enim angeretur videns valde improbum virum in statum illum uitæ cadere, quo dignus est? aut quis ita de se male existimat, vt faciat se similem perdito homini, ac turpibus maculis inquinato? Secutus vero fidem calamo exaratorum librorum, verbum hic mutaui: atque ex eo, quod prius erat φαίνηται τὸ συμβαῖνον: vt esset ἴσως τὸ συμβαῖνον effeci: nam præter auctoritatem codicum, sententiam etiam hanc uetiorem puto.

Ὁ μεταξὺ ἄρα τούτων λοιπός. ἔστι δὲ τοιοῦτος, ὁ μήτε ἀρετῇ διαφέρων, καὶ δικαιοσύνῃ: μήτε διὰ κακίαν καὶ μοχθηρίαν μεταβάλλων εἰς τὴν δυστυχίαν. ἀλλὰ δι᾽ ἁμαρτίαν τινά, τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων καὶ εὐτυχίᾳ. οἷον Οἰδίπους, καὶ Θυέστης: καὶ οἱ ἐκ τῶν τοιούτων γενῶν ἐπιφανεῖς ἄνδρες.

Qui

Qui in medio igitur horum reliquus: est autem huiuscemodi, qui neque virtute præstat ac iustitia: neque propter vitium & prauitatem mutatur, caditq́; in res aduersas, sed propter errorem quendam, hominum, qui sunt in magna existimatione & abundantia omnium bonorum. Ceu Oedipus & Thyestes, & qui ex huiuscemodi familijs clari atque illustres viri.

Cum indicasset iam personas tragœdiæ non idoneas: admonuissetq́; poëtas, ne in rebus coagmentandis, fabulisq́; texendis casus ipsorum in scenam afferrent; restabat, reiectis illis, ostendere, quas sectari oporteret: quare huic rei nunc toto animo incumbit: & inquit, extremis improbatis, restare in medio eorum situm, atque interiectum inter illos: qui si cetera habuerit, quæ exponit, idoneus erit: & ualde huic studio atque operi accommodatus. Cum autem restare dixisset interiectum inter illos, ne quis error existeret, explanat quis hic sit: & inquit esse illum huiuscemodi aliquem, qui scilicet neque virtute antecellit ceteris, neque iustitia: & cum in fortunis ipsius tanta immutatio facta sit, non amiserit eximia illa bona, lapsusq́; sit in calamitatem propter animi vitium & prauitatem: verum propter erratum aliquod: quibus etiam adiungatur, vt non sit vnus e populo, & obscura aliqua persona, sed è numero eorum aliquis, quorum magnum nomen est: quiq́; opulenti sint, atque à fortuna omnibus commodis ornati. Non repugnat autem. quod ipsum uirtute aliqua præstanti præditum esse non vult: eundem tamen laude & existimatione excellentem probat, quamuis virtutis comes honor ac gloria plerumque sit: loquitur enim ex opinione multitudinis, quæ admiratur magis imaginem virtutis, atque inanem, quàm veram gloriam: & tamen non negat, quin in illo esse possit mediocris aliqua virtus, sed eximiam tantum ac preclaram ab eo remouet. Exemplis etiam huiuscemodi genus hominum, & quales maxime tragœdia requireret, demonstrauit: dixit enim. Ceu Oedipus & Thyestes, de quorum aduersis rebus plures tragœdiæ scriptæ fuerunt. Cum alios etiam huiuscemodi reperiri significare vellet, addidit. Et ex huiuscemodi familiis illustres alij: quibus scilicet ea contingerint, quæ docuit vt scilicet in miseriam lapsi sint errore quopiam animi, maloq́; consilio: non insigni nequitia aut prauitate. Ἐπιφανεῖς, quo verbo vsus est in iis significandis, qui idonei sunt huic poëmati homines, appellantur à Græcis, qui insignes sunt inter ceteros, ac clari ob aliqua eximia bona atque honesta facta. Vnde Isocrates in laudatione Helenæ vocauit magnum nomen ac claritatem, quam aliqui in vita consequuntur, ἐπιφάνειαν: ita enim in conferendis inter se bonis Herculis atque Helenæ locutus est. αἰδὼς δὲ τοὺς λαμπροτάτους καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους οὐκ ἐκ τῆς ἡσυχίας, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν πολέμων καὶ ἀγώνων γενομένους: & quæ sequuntur. Animaduertendum autem, cum supra prius appellasset ἀρετὴν, quo nomine cunctæ virtutes significantur: genus enim id est singillatim omnium: genere vero aliquo posito, cunctæ ipsius partes formæq́; positæ intelliguntur, quid attinuerit δικαιοσύνην statim nominare? An ἀρετῆς nomine hic abusus est: vocauitque ita vnam aliquam ex ipsis: nam Romani homines militatem fortitudinem virtutem plerunque appellabant. Vel iustitiam, quia præcipue inter ceteras fulgeret: magnaque ipsius vis esset, nomine præterea suo ostendendam censuit. Quid autem propriè ἁμαρτία foret, docuit ipse in quæstione xxvj. segmenti eius, quo explicat ea, quæ pertinent ad Harmoniam. inquit enim ἁμαρτία δ᾽ ἐν τῷ χείρονι πρᾶξις. Cum igitur aliquis relicto eo, quod facere præstabat, propter imprudentiam id, quod est deterius gerit, tunc labitur ac peccat. Exempli causa. Oedipus lapsus est, quia ita commotus interfecit Laium: nec cognouit eum partem esse: præstabat autem iniuriam eam, quam acceperat ab eius satellite, æquo animo ferre, nec tantopere excandescere.

Ἀνάγκη ἄρα τὸν καλῶς ἔχοντα μῦθον, ἁπλοῦν εἶναι μᾶλλον ἢ διπλοῦν, ὥσπερ τινές φασι: καὶ μεταβάλλειν οὐκ εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας, ἀλλὰ τοὐναν-

τίον ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν· μὴ διὰ μοχθηρίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν μεγάλην· ἢ οἵου εἴρηται, ἢ βελτίονος μᾶλλον, ἢ χείρονος.

Necesse igitur bene habentem fabulam simplicem esse potius quàm duplicem, quemadmodum non nulli aiunt: & mutari non in felicitatem ex infelicitate, sed contra ex felicitate in infelicitatem: non propter prauitatem, verum propter peccatum magnum, vel qualis dictum est, vel melioris potius quàm deterioris.

Ex iis, quæ supra tradita, diligenterq́; explicata sunt, ad optimam rerum coagmentationem, fabulamq́; pertinentia, quædam nunc elici ostendit, ac necessario inde consequi, quæ & ipsa notata, custoditaq́; à poëta magnam ipsi laudem adferent: illa autem tria numero esse videntur. Eorum vero primum quomodo è superiore disputatione ducatur, non tam apertum est, quàm reliqua: Nam quin cuncta hæc, vt certa & confirmata nunc adferat, dubitare non possumus; præterquam enim quod hæc non constituit vllis argumentis, declarat hoc particula ἄρα, qua initio vtitur: inquit enim hoc sensu, Necesse igitur bene se habentem fabulam simplicem esse potius quàm duplicem, Planum autem est aliter nunc ipsum accipere verbum ἁπλοῦν, quàm supra fecerit, vbi fabulas plexas anteponendas esse docuit simplicibus atque euolutis: nunc enim contrà simplices meliores esse vult, quàm contrarias, quæ hic non sunt inuolutæ: & in quibus persona aliqua diu ignorata cognoscatur: magnaq́; sæpe inde fiat ac repentina fortunarum alicuius immutatio: sed duplices, id est in quibus geminæ fiant duarumq́; personarum vitæ commutationes: cuius sententiæ quosdam fuisse ostendit, qui magis duplices fabulas probauerint; easq́; ipsas anteponendas simplicibus affirmarint, à quibus ipse dissentit: nec tamen nomen eorum indicat, qui illo modo censuerint. Infra quoque parcit eorundem dignitati, de hac re aliter atque ipse faciat, illic quoque ipsos sentire tradens. In iiij. libro πολιτικῶν, cum Platonem intelligeret, eodem pacto locutus est: inquit enim. οὐ δεῖ δὲ τιθέναι δημοκρατίαν, καθάπερ εἰώθασί τινες νῦν ἁπλῶς οὕτως, ὅπου κύριον τὸ πλῆθος: Plato enim fuit, qui nulla alia nota addita, dixit statum ciuitatis popularem esse, vbi dominatur multitudo. Vt vero hic Aristoteles ἁπλοῦν esse vult contrarium eius, quod ἁπλοῦν vocauerat, ita Euripides, apud quem Orestes, improbans Pyladis consilium, inquit, ἁπλᾶς δὲ λύπας εἶπεν, οὐχὶ διπλᾶς: infra autem exemplo Odysseæ declarat, quæ sint fabulæ duplices; in quibusq́; duorum diuersorum generum hominum mutationes nascantur: nec tamen omnino fabulas illas condemnat, sed animi sui iudicium aperit: ostenditq́;, se magis absolutam perfectamq́; fabulam illam putare, quæ simplex sit, vniusq́; tantum commutationem fortunarum contineat, quam duplicem: Hecuba igitur Euripidis hoc pacto fabula duplex erit: sunt enim in illa gemini casus tragici; nam priori materiæ, quæ nex est Polidori, animaduersioq́; in impurum & consceleratum hospitem, adiungitur interitus Polyxenæ. quæ ad Achillis bustum mactata est. Hoc vero, vt arbitror fecit Euripides, quia priorem illam materiam, tenuem & exilem putauit: quare ita corpus eius tragœdiæ augere & ornare voluit. Non sine causa autem putaret aliquis, quod primum necessario consequi è superioribus ostendit, duci ex eo, quod sæpe dixit supra, vnius rei imitationem hanc esse oportere: quum enim duplex est fabula, duo casus manifestò exprimuntur, sed videtur repugnare, quod hoc multo ante protulerat: vnde vero hoc infertur, propinquius esse debebat: fortasseq́; si inde hoc aptum esset, illud repetisset. Alterum, quod auctor intelligi etiam posse ostendit ex superiore disputatione, quod cum duo, contrarijq́; ij inter se sint transitus fortunarum maximi, aut è rebus bonis in malas, aut contra è malis in bonas, oportere in optime constituta fabula affirmat commutationem fieri è secundis rebus in aduersas, non ex aduersis in secundas: dixerat enim finem tragœdiæ misericordiam & metum excitare debere: quod tunc fit, cum aliquis indignus aduersa illa fortuna, par ac similis, cadit in aliquod infortunium. Si

quis enim contra subito exierit è maximis malis, præclaraq; bona consecutus sit, hęc res non misericordiam aut metum, sed lætitiam ac spem bonis viris creabit. Tertium, quod in bene constituta fabula seruari debet, esse dicit, ne propter animi vitium cadat in grauia illa mala, sed errore quopiam magno eò impulsus sit. Adiungit etiam personam aut omnino custodiẽdam esse qualis descripta supra & informata est: aut si quid ab ea declinandum est, ad meliorem virum, potius quàm ad deteriorem vergendum. Nihil igitur omisit eorum, quæ faciunt ad pulcherrimæ fabulæ coagmentationem. nam primum tradidit exitum eius miserum esse oportere: deinde significauit, cuiusmodi esse oporteat causam eius mali: ad extremum, qualis esse debeat persona, tangit. Postremum verò hoc (vt opinor) valde ad dissoluendam quæstionem illam: quod in ij. de arte dicendi tradit misericordiam capere homines proborum virorum & ἐπιεικῶν, cum vident illos in aduersas res incidisse: vt enim facilius hic animi motus exoriri possit, si quid à media illa natura ac moribus recedendum est, potius meliorem versus, quàm deteriorem, inclinandum esse inquit: vir enim improbus, ac vicinus illi moribus, ut supra declaratum est, quamuis cadat in atrocia mala, misericordiam in pectoribus eorum, qui vident, non excitat,

Σημεῖον δὲ καὶ τὸ γιγνόμενον. πρὸ τοῦ μὲν γὰρ οἱ ποιηταὶ τοὺς τυχόντας μύθους ἀπηρίθμουν: νῦν δὲ, περὶ ὀλίγας οἰκίας καὶ αἱ κάλλισται τραγῳδίαι συντίθενται. οἷον περὶ Ἀλκμαίωνα, καὶ Οἰδίπουν, καὶ Ὀρέστην, καὶ Μελέαγρον, καὶ Θυέστην, καὶ Τήλεφον, καὶ ὅσοις ἄλλοις συμβέβηκεν ἢ παθεῖν δεινὰ, ἢ ποιῆσαι. ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν τέχνην καλλίστη τραγῳδία ἐκ ταύτης τῆς συστάσεώς ἐστι.

Signum autem est & id, quod fit antea quidem enim poetæ quaslibet fabulas enumerabant; nunc autem circa paucas domos pulcherrimæ tragœdiæ componuntur. Ceu circa Alcmæonem, & Oedipum, & Orestem, & Meleagrum, & Thyestem, & Telephum, & quibuscunque alijs contigit aut perpessos ipsos esse atrocia mala, aut fecisse. Pulcherrima igitur tragœdia secundum artem ex hac constitutione fit.

Quamuis intelligi posse docuerit ex iis, quæ supra disputata sunt, quales esse debeant personę idoneæ optimæ rerum coagmentationi: satisq; illa ualeant ad veritatem huius rei ostendendam, confirmat tamen præcepta ea iudicio, testimonioq; poëtarum, qui huic studio incumbunt, cum ipsi quoque sententiam mutauerint, ac veterem consuetudinem damnauerint. Quare rectè argumentum hoc, signum uocat: neque enim causam inuestigat huius rei, nec rationem vllam affert, qua poëtæ tragici mutationem sui consilij comprobarint, sed factum eorum tantum exponit, qui manifesto tenentur ex eo idem de hac re sensisse. Nota igitur, inquit, huius rei, & quod ea, quæ tradidi vera sunt: neque enim puto Aristotelem tantum confirmare voluisse, quod extremum preceperat, sed cuncta, quæ ad idoneam personam captandam faciunt: nota (inquam) est, quod vsu uenit, & in hac re cotidie fit: Antea enim (inquit) poëtæ quaslibet fabulas enumerabant: id est omnes casus, qui euenissent aliquibus ac quidquid deniq; similitudinem aliquam huius rei haberet, in numerum tragœdiarum referebant, nec dubitabant inde fabulam texere. Non distinguebant igitur veram materiam à parum utili antiqui poëtæ. Nunc autem (inquit) errore illo cognito, longe aliter se gerunt; ac circa paucas domos pulcherrimæ tragœdiæ componuntur: nam verbo etiam illo vtitur, quo rerum coagmentatio fabulaq; significatur: venustas enim ac dignitas tragœdiæ aliunde quoque acquiritur. Nomina etiam multorum ponit, quibus atroces ij casus contigissent, qui casus sunt apta materia tragœdiæ: in quorumq; persona cetera etiam reperirentur, quæ requiruntur in optimè constituta fabula eorum malasatis nota ac uulgata sunt, quamuis fabulę ipsæ uetustate perierint. Addit autem, appellatis pluribus. Ac qui-

 buscunque

buſcunque aliis contingit aut paſſus eſſe grauia mala: ſuiſq; in fortunis illa ſuſtinuiſſe, aut aliis inuexiſſe: hi enim quoque omnes idonea materia ac ſeges erunt tragœdiæ. Colligens vero ad extremum, concludensque diſputationem hanc omnem, quæ pertinet ad optimam rerum coagmentationem, inquit. Pulcherrima igitur tragœdia, quod ab arte expectari poteſt, naſcetur ex hac conſtitutione. Quare intelligitur hinc, ſi quis multum diſceſſerit ab hac ipſa conſtitutione rerum, non poſſe eum vllo pacto conficere pulcherrimam, & perfectiſſimam tragœdiam. Secundum artem inquit, quia pariter ipſis elegantiæ aliquid ac ſplendoris non nullis aliis rebus, quę in artis pręceptis poſitæ non ſunt, exempli cauſa, magnificentia apparatus: nam vulgus magnopere capitur ipectatione harum rerum: ſed ab arte, rationeque huius rei tradendæ, ad tragœdiam pulcherrimam conficiendam, nihil amplius præſidii afferri poteſt. Non debet autem nos perturbare, quod inquit pulcherrimam fabulam contexi de iis hominibus, qui atrocia mala perpeſſi ſint, aut aliis importarint, cum tamen perſonæ eorum, qui magnam alicui iniuriam intulerint non aptę ſint ad miſericordiam gignendam, quod requiritur in omni tragœdia: tunc enim ob incōmoda & indigna mala aliarum perſonarum hic motus excitatur, quę perſonę & ipſæ in eadem fabula verſentur; nam miſericordia mouemur eorū, qui malum accipiunt, non qui dant, niſi extiterint aliqui, qui ſemetipſos propter imprudentiam, aut vehementem animi motum perdiderint; hi tamen tunc non vt auctores proprii mali cogitantur. neque eo nomine miſericordia digni habentur, ſed vt qui acceperint ac perpeſſi ſint. Et ſanè putare debemus Ariſtotelem potius ſpectari voluiſſe mala, quæ aliquis habet atque ipſe perpetitur, quamuis complexus etiam ſit quę facit: vt ſupra etiam locutus eſt, vbi, quid ſingulare eſſet, docens, Alcibiadis perſona vſus eſt: eodemq; modo inquit, quid Alcibiades fecit, aut accepit: in quem locum plura notaui. Hac parte diſcedunt calamo ſcripti libri, quos vidi ab excuſis puſilla in re, & quę ſenſum penè non variat: cùm enim impreſſi habeant κρειτ̃, illi κρεῖττον habent.

Διὸ καὶ οἱ Εὐριπίδῃ ἐγκαλοῦντες τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνουσιν, ὅτι τοῦτο δρᾷ ἐν ταῖς τραγῳδίαις, καὶ πολλαὶ αὐτοῦ εἰς δυστυχίαν τελευτῶσι: τοῦτο γάρ ἐστι, ὥσπερ εἴρηται, ὀρθόν. σημεῖον δὲ μέγιστον: ἐπὶ γὰρ τῶν σκηνῶν καὶ τῶν ἀγώνων τραγικώταται αἱ τοιαῦται φαίνονται, ἂν κατορθωθῶσι. καὶ ὁ Εὐριπίδης, εἰ καὶ τὰ ἄλλα μὴ εὖ οἰκονομεῖ, ἀλλὰ τραγικώτατός γε τῶν ποιητῶν φαίνεται.

Quare & qui inſimulant Euripidem in eadem re, peccant, quod hoc facit in tragœdiis, & multæ ipſius in infelicitatem deſinunt: hoc enim eſt, quemadmodum dictum eſt, rectum. Signum autem maximum: in ſcenis enim & certaminibus maxime tragicæ huiuſcemodi apparent, ſi euentum bonum habuerint. Et Euripides, & ſi alioqui non bene texit, verumtamen maxime tragicus veiq; poetarum apparet.

Si pulcherrima tragœdia eſt ea, quam iudicauit, cum in ceteris eius condicionibus ſit, vt tranſitus in ea fiat è vita beata in miſeram, falsò illi ſentiebant, qui Euripidem hoc nomine accuſarent: ipſum igitur defendit, atque illos, qui eum reprehendebant magis dignos eſſe, qui reprehenderentur, oſtendit. Non potuit autem eorum falſam opinionem non refellere, cum contra iudicium ſuum, quod ipſe bonum eſſe affirmaſſet, illi damnarent. Vt igitur poëtas eos, qui lætum finem tragœdiarum fingerent, atque eum meliorem eſſe triſti exitu exiſtimarent, in errore verſari docuerat: ita nunc illos peccare affirmat, qui quod optimum erat in Euripide, id criminarentur: hoc enim valet coniunctio poſita initio huius partis: quę tamen pars vt certa planaq; è ſuperiore diſputatione infertur: eſt enim tanquā corollarium quoddam. Cum autem dixiſſet verſari etiam in eodem errore, quo ſuperiores, qui vitio darent Euripidi, quod hoc faceret, quid ſit id, declarat, addens. Ac multæ ipſius fa

bulæ in infelicitatem desinunt. Errare verò adinngit, quia id reprehenderent, quod rectnm est, vt supra ipse declaranit: cuins tamen præterea rei signum hoc afferri posse ostendit: hic enim quoque, ut supra à consequenti argumentatur: signum autem hoc leue non esse affirmat, nec è genere eorum, quæ incerta valde sunt: ac paruam uim habét aliquid ostendendi: maximum enim ipsum appellat, vt qnod magnopere aptnm fit ad id, quod abditum foret, aperiendum, ac penè ante oculos ponendum: est verò hoc, quod in scenis ac certaminibus maximè tragicæ huiuscemodi fabulæ appparent, atque esse intelliguntur, in quibus scilicet transitus fit è secundis rebus in aduersas. Maxime autem tragicæ cognoscuntur esse, quia ex illis multo magis nascitur, quàm è contrarijs, id quod proprinm est tragœdiarum, finisq; huius poëmatis: id est excitatur misericordia ac metus recitatione earũ maxime in animis spectatorum. Nam quod inquit ipsas in scenis ac certaminibus huiusçemodi apparere distinxit ipsas ab iisdem, cum leguntur: ac domi, remoto omni apparatu, studioq; illo contentionis, in manus capiuntur: neque enim tunc vis earum tantopere cernitur: nec adeo commouent animos eorum qui audiunt: quia illæ res tunc cogitantur, non fieri videntur. Quod autem auctor inquit εὖ κατορθῶσιν, valet si fabulæ ipsę rectum exitum nactæ fuerint, nec in illis agendis aliquid incommodi euenerit: multa enim sunt, quæ impedire possunt: magna tamen eorum pars in officio histrionnm posita est. Si actores igitur bene munus suum obierint, nec alia ulla calamitas interuenerit, has esse maximè tragicas affirmat: cum enim illiusmodi aliquid contingebat, mirum non erat, si tragœdiæ quoque, quæ hunc exitum haberent, tragœdiarum munus non omninò exeqnerentur; neque ob id iudicium hoc de illis mutari debebat: vitium enim culpaq; in aliis manebat. Pergit antem hoc bonum in eodem poëta landare: magisque ipsum quàm reliqnos omnes vidisse affirmat: ac rę etiam præstitisse, quod à tragœdia in primis expectatur: nec tamen non simul ostendit, quid in eo merito desideretur: vt enim hoc cum laude ipse tractauit, ita fabulæ partes non sane aptè composuit: nec bonam semper œconomiam, verumq; rerum ordinem ac texturam instituit: hoc enim puto ualere μὴ εὖ οἰκονομεῖ: verbum enim hoc à rei familiaris cura dispensationeq;, vbi proprium ipsius domicilium est, huc migranit: appellataq; est οἰκονομία fabulæ, vt Cicero quoque οἰκονομίαν epistolæ vocauit. Τἆλλα vero quod inquit, significat alioqui, nisi fallor: nec ita accipi deber, quasi auctor partem eius œconomiæ probet, partem improbet: in hoc enim ipsius industriam semper non sine causa desideratam esse ostendit: estq; hæc eius poëtæ propria ruina. Peccauit igitur Euripides magnopere in partibus fabulæ collocandis. rebusq; ipsis, ex quibus ea consistit, coagmentandis: vt non magno negotio qui attente ipsum leget intelligeret poterit: contra autem multum in hoc Sophocles valuit: id verò contigere potuit, quia Euripides in rep. versatus non est: totaq; ætate occupatus fuit in studiis literarum, ac philosophia ipsa, cum Sophocles multum incubuerit reip. vt exercitum etiam duxerit, ac magnis rebus interfuerit: qui tantus vsus rerum erudire ipsum potuit, quomodo fingi instituiq; facta deberent, ut uerisimilia forent. ille enim alter, qui animo tantum ea, cogitationeq; viderat, mirum non est, si in imitandis postea ipsis lapsus est: nec omnino potuit ea similia veri efficere. Quamuis autem hoc merito desideraretur in eo, tamen ipsum vicisse ceteros affirmat hoc ipso bono, quod maxime omnium tragicus esset. vnde perspicitur magis, quod propium tragœdiarum est, præstarę fabulas, quas docuit: cuius generis multas, vt aiebant ipsius aduęsarij, hic poëta scripsit: multas enim illi quoque, qui eum insimulabant, huiuscemodi Euripidem composuisse dicebant, nõ ex omni ipsarum numero maiorem partem tristem exitum habentes ipsum finxisse ei obiiciebant; quod uerum esset, quamuis etiam multo plures ipsius hilarem ac fortunatum exitum haberent; nam negari non potest, quin earum, quæ restiterunt, bona magnaq; pars lætum finem habeat: Hecubam enim quoque in numerum illarum contulerim: cum enim initium fabulæ triste admodum ac miserum sit, exitus lętus est, vt in malis; Hecubæ nanque fortuna, à qua fabula vocatur, non Polymestoris spectanda est: satiauit autem illa oculos animumq; suum pœna inimicissimi hominis cuius rei acri desiderio tenebatur: & cum ulta fuerit iustum dolorem, vt generosa

mulier, maximam inde voluptatem cepit. Perspicitur autem iam (nisi fallor) illos deceptos esse, qui putarunt τραγικώτατον hic valere, summum atque optimum tragicum poëtam: atque hoc testimonio grauissimi auctoris freti, non dubitarunt longe anteponendum esse Euripidem Sophocli affirmare: ipsiq; palmam huius studij dedere: quomodo enim, qui in re tanti ponderis labitur, corpusq; ipsum tragœdiæ non recte componit, primas inde reportare potest? Quod si hoc etiam verum foret, de quo meum non est nunc sententiam ferre dubitari non debet, quin ita verbum τραγικώτατος accipiendum sit: τραγικὸν enim semper valet factum seuum, ac plenum maximorum malorum. Valet etiam ad hoc confirmandum illud, quod multo infra inquit. καὶ οὐ τραγικόν· ἀπαθὲς γάρ· si nanque ἐμπαθὲς non est, non est tragicum: contraq;, quod refertum est his casibus, quos ipse vocat πάθη, tragicum est. Quare τραγικὸς significat plenus huiuscemodi grauissimorum incommodorum.

Δευτέρα δ', ἡ πρώτη λεγομένη ὑπό τινων, ἐστὶ σύστασις ἡ διπλῆν τε τὴν σύστασιν ἔχουσα, καθάπερ ἡ Ὀδύσσεια, καὶ τελευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς βελτίοσι καὶ χείροσι. δοκεῖ δ' εἶναι πρώτη διὰ τὴν τῶν θεάτρων ἀσθένειαν: ἀκολουθοῦσι γὰρ οἱ ποιηταὶ κατ' εὐχὴν ποιοῦντες τοῖς θεαταῖς: ἔστι δὲ οὐχ αὕτη ἀπὸ τραγῳδίας ἡδονή, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς κωμῳδίας οἰκεία: ἐκεῖ γὰρ ἂν οἱ ἔχθιστοι ὦσιν ἐν τῷ μύθῳ. οἷον Ὀρέστης καὶ Αἴγισθος, φίλοι γενόμενοι ἐπὶ τελευτῆς ἐξέρχονται: καὶ ἀποθνήσκει οὐδεὶς ὑπ' οὐδενός.

Secunda autem, quæ prima dicta est à non nullis, est constitutio, duplicem constitutionem habens, quemadmodum Odyssea, & desinit contrario modo melioribus & peioribus: videtur autem esse prima propter imbecillitatem theatrorum: comitantur enim poetæ, morem gerentes spectatoribus, est autem non hæc à tragœdia voluptas: sed potius comœdiæ propria: illic enim, si sunt, inimicissimi, qui extiterint in fabula, ceu Orestes, & Aegisthus, amici facti in fine exeunt, & moritur nullus ab vllo.

Cum quæ prima foret suo iudicio rerum coagmentatio docuisset, quamuis non nulli dissentirent: nunc quæ secunda sit, ac post illam sequatur, ostendit. Secunda autem est, quia cedit illi: inferiorq; dignitate est: antequam tamen verbis explanet, quæ nam illa sit, rursus meminit sententiæ illorum, qui à se discreparent: varietatemq; opinionum earum tangit in fabula perfectiore melioreq; indicanda: neque enim cœlat summus doctor se habere in hoc aduersarios, sed fatetur, ac potius præ se id fert, vt rursus causam refellendi eos habeat: originem enim erroris eorum aperiet, & quid mouerit poëtas quosdam, vt duplici argumento fabulas configerent, exponet. inquit igitur. Secunda autem, quæ prima dicta est ab non nullis constitutio, duplicem constitutionem habens: id est fabula, quæ duarum personarum vel duorum generum hominum facta complexa est. Exemplo vero cuiusmodi hoc foret, declarare volens, illustre id, positumq; ante oculos sumpsit: inquit enim. Quem admodum se Odyssea habet: arbitror enim eum Odysseam Homeri intelligere, in qua manifesto hoc fit. Nec impedit (nisi fallor) quamuis de tragœdiis nunc disserat, quin ab alterius generis poëmate exemplum sumat, si illud egregie præstat, quod opus nunc est: dubitandum enim non est, quin id poëma constitutionem suam habeat: sitq; illa duplex, ea ratione qua ipse infra ostendit. Nam adiuuat etiam Odysseam Homeri accipi hic debere: itaque illam vocatam, quia duo diuersa hominum genera illic versentur, locus qui est infra, vbi exponit τὸ καθόλου eius fabulæ: inquit enim primo, Quum quidam peregrinaretur multos annos: & post, Quum fortunæ ipsius ita se haberent: & quæ sequuntur. Cum igitur Aristoteles constitutionis certum genus indicare vellet, quomodo peccasse existimari debet, si aptam admodum

rei docendæ, claramq́; constitutionem proposuit? neque enim nunc de vniuersa tragœdia, eiusq́; excellentia loquitur, sed de hac parte tantum. nec tamen in re tam obscura, & incerta negarim fieri etiam posse, ut tragœdia aliqua reperiretur, quæ eodem nomine vocata, parem Homericæ Odysseæ & ipsa constitutionem haberet. Sed hoc relicto, quod non magni sanè ponderis est, illud potius accuratè quærendum, quomodo duplex hæc fabula accipi debeat: neque enim arbitror duplicem fabulam omnem esse, in qua duo contraria inter se hominum genera contrarium exitum rerum suarum nanciscuntur, si socij etiam illi sint eiusdem facti, sed requiri in primis puto, vt actiones duas in se contineat: cui etiam adiungatur, vt diuersæ naturæ, morumq́; hominibus illę administrentur: quod in exemplo manifesto fit: dum enim Vlysses in mari versaretur, multisq́; aduersis casibus conflictaretur, proci illi, quibus nulla in re tunc cum eo conueniebat, domi ipsius delicatè viuebant: nec vlli rei parcebant, vt pudiciciam vxoris ipsius expugnarent. Hæc igitur mihi verè duplex fabula videtur vocanda, quæ complectitur duas actiones distinctas: ac spatio etiam loci separatas, non tantum diuersis consiliis gestas, nam si duplicem fabulam omnem esse credimus, in qua longe dissimiles inter se personæ, longe alios & oppositos inter se exitus consequuntur, omnis penè tragœdia, cuius exitus tristis est, duplex erit: vix enim fieri potest, quin, cum aliqui cadunt in res aduersas, alij non subleuentur, & ex incommodis illorum commodum aliquod adipiscantur: nam Oedipo etiam è summo loco lapso, & obruto grauissimis malis, Thebanus populus liberatus est pestilentia, & aliis aduersis rebus, quibus premebatur: & tamen fabula illa sine dubio simplex hoc pacto est. Eadem ratio est (nisi fallor) reliquarum tragœdiarum; cunctæ enim in quibus vna tantum actio existit quamuis duæ contrariæ hominum conditiones, quæ contrarios etiam ad extremum euentus habeant, in ea uersentur, simplices fabulæ sunt habendæ. Sed alterius scenæ exemplis vtamur: quod enim docet Aristoteles in tragœdiis inueniri, vt non nullæ ipsarum simplices: aliæ verò duplices sint, idem etiam in comœdiis vsu venire arbitror, & hoc sensu videtur Terentius illud in prologo ἑαυτὸν τιμωρουμένος dixisse, Duplex quæ ex argumento facta est simplici. Andria igitur duplex fabula erit, quæ constat è duabus actionibus, idest è geminis amoribus duorum adolescentium, Pamphili (inquam) & Charini: quod animaduertit etiam Donatus. & cum primum Charini persona sollicita de nuptiis illis simulatis Pamphili in scenam venit & in exitu fabulæ, cum locum eum interpretaretur. Atque adeo longum est illum expectare dum exeat: inquit enim. Quia audacter & artificiosè binos amores duorum adolescentium, & binas nuptias in vna fabula machinatus est: & id extra præscriptum Menandri, cuius comœdiam transferebat. Idem etiam admonuit cunctas Terentij fabulas, vna excepta Hecyra, huiusecmodi esse. Quæ igitur (ut opinor) in tragœdiarum genere similis Andriæ: reliquisq́; duplicibus Terentij comœdiis erit, tragœdia duplex erit: & hæc mea est de hac re sententia. Solum hoc difficultatis restat, quod pares personæ sunt hic, non tantopere inter se vita ac moribus discrepantes, vt earum alteræ, melioris indolis: alteræ deterioris sint appellandæ. Cum autem exemplo docuisset, quæ secunda cõstitutio sit, alia ratione ipsam explicat, atque inquit. Et definit contrario modo melioribus, scilicet hominibus ac personis, quæ in ea versantur, ac veterioribus: quod tamen etiam illic contingit: vt existimari non sine causa pars hæc possit exempli declaratio: in Odyssea nanque manifesto hoc fit: Vlysses enim qui virtutem colebat, conflictatus multis incommodis fortunatum tandem exitum rerum suarum nactus est: delicata autem illa iuuentus, quæ in otio diu deguit, atque alienis bonis voluptates suas expleuit, misera facta est, ac iusta pœna affecta. Quod igitur auctor inquit τοῖς βελτίοσι, ad personas referendum puto: nec sentio cum illis qui acceperunt his verbis meliores constitutiones. Hoc tradito Aristoteles, vnde falsa hæc opinio manarit, exponit: & qui fons esset huius erroris: docet enim spectatores causam fuisse huius mali, & in errorem traxisse poëtas: qui poëtæ nisi nimis studiosi fuissent placendi spectatoribus, à culpa sine dubio afuissent, sed desiderium satisfaciendi illis, in eo etiam, quod fortasse non rectum esse sentirent, ipsos, vt peccarent, impulit. Inquit igitur. Videtur autem prima propter theatrorum imbecillitatem.

tatem. Quod autem consequentibus verbis rationem reddere uidetur alicuius rei, quæ dubia foret: est enim illic coniunctio γὰρ, quæ hoc indicat, existimare debemus occurrere ipsum ei, quod contra dici potuisset, atq; hanc difficultatem tollere: quomodo scilicet vitium spectatorũ obesse potuerit poëtis: ac persuadere ipsis, vt quod deterius esse intelligerent, meliori anteponerent. inquit igitur poëtas hoc committere, quia plerunque sequuntur spectatorum voluntatem, atque omnia, quæ ipsis grata esse sentiunt, in animum inducunt facere: vt beneuolentiam eorum fauoremq; adipiscantur. Hoc igitur quoque declarato, quod noceret existimationi poëtarum, si iudicium de illis fiat ab eruditis ingeniosisq; hominibus, adiungit, Huiuscemodi voluptatem, quæ capitur è fabulæ fine læto ac tranquillo, non esse propriam tragœdiæ: nec eam, quæ inde expectari meritò debet: sed magis propriam comœdiæ, suamq; diuersi illius poëmatis. Magis autem, non omnino propriam eam esse dicit comœdiæ, quia sciebat è multis etiam tragœdiis illam hauriri, quatum migratio esset è rebus aduersis in secundas. Comprobare verò id volens, ostendereq; nunquã id non fieri in comœdijs: vt quæuis, quamuis magna turba, difficultasq; ad extremum componatur: omniaq; tranquilla lætitiæq; plena restent, inquit: Illic enim si inimicissimi etiam inter se extiterint, qui in fabula versantur, ceu Orestes & Aegisthus, amici facti in extremo è scena exeunt: omnesq; eorum controuersiæ sedantur: exemplum enim atrocissimarum discordiarum, & quæ nullo pacto viderentur componi posse, voluit esse Orestem & Aegisthum, quamuis eorum personæ comœdiæ aptæ nullo modo sint: & sanè nullas magis inter se infensas, iustioribusq; de causis, excogitare potuit. Addit etiam in coagmentatione rerum comicarum numquam contingere vt aliquis, quamuis acerbam iniuriam ab alio acceperit, eum interficiat, cum contra omnino fiat in tragœdia. Vnum autem, atque id sane pusillum, quod tamen contemni non debuit, initio huius partis immutaui: diuisi nanque particulam δὲ: sic enim prius in excusis libris legebatur, cum duæ litteræ ex quibus illa constat, negligentia librariorum coaluissent: legi nanque videtur debere δ' ἡ, vt etiam scriptum offendi in quibusdam calamo exaratis exemplaribus: hoc autem excepto, nihil in illis varietatis inueni: nec puto vlla in parte hunc totum locum correctione egere. Ἀσθένεια, quod verbum proprie valet imbecillitas atque infirmitas corporis, à corpore ad animum translatum hoc loco est; significatque (vt opinor) hic animum tenerum ac mollem spectatorum, qui tanto desiderio voluptatis percipiendæ tenentur, vt resistere ipsi nullo pacto queant: & non suo loco genus etiam quoddam ipsius requirant: nam lætitia prorsus afficitur, qui videt sedari maximas turbas, & animos, qui prius odio flagrabant inter se, repentè reconciliari. Latinum ipsum verbum, quod huic aliâs respondet, videtur ita etiam Cicero cepisse, qui in Lælio inquit: Imbecilla enim natura est ad contemnendam potentiam: Valet enim. Non tam firmum est humanum ingenium constansq;, vt acri desiderio huius boni consequendi resistat. Græcum quoque verbum, vt hic Aristoteles, accepit etiam Plutarchus in Erotico: quo loco positis exemplis confirmat opulentissimos reges, amore illarum captos, seruisse turpiter vilissimis mulieribus, ac plus illis stultitia sua tribuisse, quàm mortali fœminæ concedere vllo pacto par fuerit. Verba ipsius sunt, καὶ ὥσπερ ἐκεῖνοι δι' ἀσθένειαν ἴσως τῆς καὶ μαλακίαν, ἐλάττω χρήματα ... γυναικῶν, οὕτω πάντα ἄδοξοι καὶ πένητες ἕτεροι, πλουσίαις γυναιξὶ καὶ λαμπραῖς συναλλάξαντες, οὐ δεῖ ... & quæ sequuntur. nam verbum, quod sequitur manifestò declarat: est enim tanquàm declaratio ipsius, hunc sensum, quem docui, esse verbi illius, quod antecedit. Est sanè locus hic, vt imminutus, notatus in excusis libris. sed aut integer ille est: sineq; causa suspectus fuit: aut quæ desiderantur, eò ita inculcata erant, vt priorem sententiam, illinc etiam dempta, non corrumpant. Κατ' εὐχὴν autem ποιεῖν significare videtur, morem alicui gerere, & vt optat ille, aliquid facere. κατ' εὐχὴν, sanè sine verbo ποιεῖν, quod crebrum est apud hunc auctorem in libris, quos scripsit de republica, valet ex voto aliquid obtinere & perfectum vndiq;: id est quo melius optare in ea re aliquis non potuisset. In ij. eorum librorum statim à principio de optima rep. loquens. ἡ κρατίστη πασῶν τοῖς δυναμένοις ζῆν ὅτι μάλιστα κατ' εὐχήν. & non multo post iterum. Sed in iiij. etiam eorundem librorum, non longe itidem ab initio, καὶ ποία τις

εὐχὴν

αὖ ἔτι μάλιστα ἂν κατ' εὐχὴν, μηδενὸς ἐμποδίζοντος τῆς ἐκτὸς. Libet hoc etiam addere, vt auctor hic cepit ἀκολουθεῖν, ita etiam Platonem in ij. libro de rep. idem verbum, addita tamen illi præpositione, vsurpasse: inquit enim: ἀλλ' ἀνάγκη τὸν πράττοντα τῷ πραττομένῳ ἐπακολουθεῖν, id est accommodare se illi, & quasi voluntatem ipsius attendere.

Ἔστι μὲν οὖν τὸ φοβερὸν καὶ ἐλεεινὸν ἐκ τῆς ὄψεως γίνεσθαι: ἔστι δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τῶν πραγμάτων, ὅπερ ἐστὶ πρότερον καὶ ποιητοῦ ἀμείνονος: δεῖ γὰρ καὶ ἄνευ τοῦ ὁρᾶν, οὕτω συνεστάναι τὸν μῦθον, ὥστε τὸν ἀκούοντα τὰ πράγματα γινόμενα καὶ φρίττειν καὶ ἐλεεῖν ἐκ τῶν συμβαινόντων, ἅπερ ἂν πάθοι τις ἀκούων τὸν τοῦ Οἰδίποδος μῦθον: τὸ δὲ διὰ τῆς ὄψεως τοῦτο παρασκευάζειν ἀτεχνότερον, καὶ χορηγίας δεόμενόν ἐστι.

Licet quidem igitur formidolosum & miserabile ex apparatu nasci, licet autem & ex ipsa constitutione rerum; quod quidem est prius & poetæ melioris: oportet enim & quamuis non videat, sic constitutam esse fabulam, vt qui audit res quæ fiunt, & horreat & misericordia moueatur ex ijs, quæ contingunt: in quos affectus cadat ille, qui Oedipi fabulam audit: Ope autem apparatus hoc conficere, artificij magis expers est, & magnos sumptus requirit.

Constabat finem esse tragœdiæ, metum ac misericordiam excitare: cum autem intelligeret diligens magister hoc duobus modis effici posse: quorum alter altero melior esset, expositis primum illis, docet postea vter vtri anteponendus sit: & causas etiam iudicij sui affert. inquit igitur. Fieri sanè potest, vt quod adhibetur ad metum inijciendum & misericordiam excitandam nascatur ex aspectu: fieri etiam potest vt proficiscatur ex ipsa constitutione rerum: quod valet, vt ostendi, idem duabus rationibus præstari posse. quarum prior est, cum ita scena ornatur: itaque actores ipsi & vestimentis & omnibus alijs rebus ad perterrefaciendum aptis instruuntur, vt qui in theatro sunt reformident, ac misericordia eorum, qui mala illa patiuntur, moueantur: posterior verò ratio est, cum initio à poëta ita res coagmentatæ sunt: itaq; fabula ficta, vt sine apparatu, præsidioque rerum aduenticiarum, & metu & misericordia, qui audiunt, occupentur. Posteriore autem hoc modo exposito, laudat eum, & anteponendum priori docet his verbis. Quod quidem est prius & poetæ melioris. πρότερον vero valet, vt ipse quoque in categorijs admonuit, aliquando posse hoc verbum, præstantius ac maioris dignitatis. Nam quin melioris etiam id poetæ sit, dubitare non possumus, præstare scilicet, quod munus ipsius est, suo ingenio atque artificio, sine auxilio rei alicuius externæ: Reddit autem statim rationem, cur id melioris esse poetæ affirmarit: quodq; effici ab eo debeat, declarat. ait enim. Oportet enim, quamuis ille non videat oculis, quæ gerantur, ita constitutam esse fabulam, vt qui audit res cum fiunt & horrescat & misericordia moueatur propter res, quæ illic contingunt. est igitur hæc quasi lex quædam, quæ à bono poeta diligenter custodienda est. Nam quod in Græcis auctoris verbis est. καὶ ἄνευ τοῦ ὁρᾶν, puto ad eum referri debere, qui audit, quamuis infra ipsum, interiectis non nullis verbis, appellet: potest enim ille dum audit, auribusq; percipit voces histrionum, simul res eas geri videre: potest etiam solo sensu aurium vti, nec in theatro versari: aut si illic manet, conniuere. Illa igitur fabulæ constitutio, quæ hoc præstat, melior est. Ἐκ τῶν συμβαινόντων valet, cum aliquid in illis rebus nascitur, quod metum inijcere possit, aut misericordia dignum sit, Huiuscemodi autem quiddam significare videtur Cicero voluisse: συμβαίνοντα q; expressisse, cum inquit in epistola ad L. Lucceium. At viri sæpè excellentis ancipites varijq; casus, habent admirationem, expectationem, lætitiam, molestiam, spem, timorem. Adiungit Aristoteles, quod exempli vim

habet

habet, ita penè necessario commoueri, perfundiq; horrore quodam, ac misericordia eum, qui Oedipi, tyranni scilicet, fabulam audit. Patefacere verò ipse volens horrorem, ac misericordiam, quam dixerat, nasci debere in animis eorum qui audiunt ex apta rerum coagmentatione, non potuit illustrius exemplum sumere, quàm tragœdiam illam: nemo enim fabulam eam legit, qui non in singularum partium expositione, animo contremiscat: totusq; horrore perfundatur: ac non minus reformidet, ne inueniatur optimus rex, imprimisq; indignus illa graui fortuna, affinis ei culpæ, quam imprudens commiserat, quàm si in semetipsum id incommodum casurum putaret; ita vero animus omnium suspensus tenetur vsque ad extremum, vt quamuis aliquando videatur metus ille leuari, nunqnam tamen penitus extinguatur: ad extremum verò totus foras erumpat. ille autem, miser iniquo fato natus, dum liberare alios studet grauissimis malis, semetipsum coniecit in cumulum maximarũ molestiarum. Cum iam, quod melius putat esse accuratus doctor, confirmasset, alterius rationis, quam improbat, vitia, incommodaq; exponit, hoc pacto. Conficere autem hoc auxilio spectationis atqne apparatus, magis expers est artificij, & magno sumptu eget. Quod vero minorem artem hoc in se habere tradit, intelligit artem eã, quæ propria est poetæ: nam sine arte aliqua illa effici non posse constat: requirit enim scenæ & histrionum ornatus, operam architecti, & pictoris, qui possit oculis imponere, & aliarũ etiam non nullarum artium industriam: quibus omnibus in rebus cum magni sumptus fiant, dixit modum hunc requirere pecuniæ effusionẽ.

Οἱ δὲ μὴ τὸ φοβερὸν διὰ τῆς ὄψεως, ἀλλὰ τὸ τερατῶδες μόνον παρασκευάζοντες, οὐδὲν τραγῳδίᾳ κοινωνοῦσιν: οὐ γὰρ πᾶσαν δεῖ ζητεῖν ἡδονὴν ἀπὸ τραγῳδίας, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν.

Qui autem non formidolosum ope apparatus, sed monstruosum tantum moliuntur, communionem nullam habent cum tragœdia: non enim omnem oportet quærere voluptatem è tragœdia, sed suam propriamq;.

Cum priorem modum metus incutiendi in animos spectatorũ, misericordiamque illic excitandi, meliorem altero esse docuisset: vitiaq; posterioris patefecisset, qui reddit fabulam formidolosam ac miserabilem auxilio apparatus, magis adhuc reprehensione dignos esse quosdam affirmat, qui confugientes itidem ad apparatum, non tamen conficerent aliquid formidabile, sed monstruosum tantum: quamuis enim in illis quoque desiderari posset officium boni tragici poetæ, minus tamen à proprio ipsorum munere discedebant, cum hi penitus inde se remouerent: efficiebant enim illi res formidulosas, aptasq; ad metum inijciendum, qui tragœdiæ finis est, quamuis non sua veraque via id molirentur: hi verò ne id quidem faciunt, quare vere dicti sunt ab optimo harum rerum existimatore nihil communionis habere cum tragœdia. Quia tamen (vt arbitror) aliquis occurrere posset illi sententiæ hoc pacto: diceretq; non malam esse rationem hanc, nec omnino repudiandam; ope scilicet apparatus efficiendi aliquid, quod esset prodigij simile, quia hinc quoque voluptas hauriatur: concedit res etiam monstruosas gignere voluptatem: non tamen voluptatem eam, quæ iure optimo à tragœdia postuletur: dicitq; improbe facere eos, qui omne genus voluptatis ab ea requirant: nec sua propriaq; eius poematis contenti sint.

Ἐπεὶ δὲ τὴν ἀπὸ ἐλέου, καὶ φόβου διὰ μιμήσεως δεῖ ἡδονὴν παρασκευάζειν τὸν ποιητήν, φανερὸν ὡς τοῦτο ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμποιητέον.

Quia autem quæ à misericordia & metu per imitationem nascitur oportet voluptatem fabricare poetam, manifestum, quod hoc decet in rebus inserere.

Ostendit

Ostendit quæ propria sit voluptas tragœdiæ: vel potius, cum de hoc dubitari non possit: est enim exploratum: sumptaq; ab ipso traditum, germanam veramq; tragœdiæ voluptatem esse, quæ ducitur à metu & misericordia, vtitur ipso ad confirmandam certamq; esse docendam priorem illam rationem: orta igitur mentione voluptatis, quæ capitur à tragœdia, inde quoque argumentum ducit, quod multum valet ad idem corroborandum: posito enim illo, quo vtitur tanquam firmo ac plano, hoc inde necessario consequitur. Quia autem eam, quæ à misericordia & metu per imitationem nascitur, oportet voluptatem conficere poëtam (nam intelligentiæ gratia verbum addidi, quod in Græca oratione non est) manifestum, quod in rebus hoc moliendum efficiendumq; est. Quod autem addidit, per imitationem, arbitror valere, quia nisi intercederet imitatio, non possent res terribiles atque ita acerbæ, vt misericordiæ mouendæ aptæ sint, voluptatem gignere: quod enim illæ delectant, ab imitatione proficiscitur. Si (inquam) illæ ita expressæ fuerint, vt veritatem ipsam reddere videantur: hoc enim est, quod ablectat animum, ac voluptate perfundit. Quod verò inquit, τοῦτο ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμποιητέον, significat officium esse poëtæ ita res componere, atque huius rei semina in coagmentatione fabulæ ea iacere, vt inde voluptas hæc exoriatur, quæ capitur ex rebus terribilibus, ac miserabilibus, cum rectè illæ expressæ à poëta sunt: contrariumque eius est, quod significauit deteriores quosdam poëtas facere, qui recurrebant ad apparatum, operaque ipsius studebant res terribiles ac miserabiles efficere. Cum autem particula ἐπεί, initio huius sententiæ posita, requireret quippiam: indicium enim illa semper est, quod aliquid consequi debeat, ἀνταπόδοσιν ipsius, redditaq; est φανερόν: & quæ sequuntur. Si igitur in coagmentationem rerum hoc inserere oportet, quod plane perspicitur ea ratione, qua docuit: qui aliter fabulam reddunt terribilem ac miserabilem, non seruant officium tragicorum ita autem loquitur Aristoteles, vt suspicari aliquis non sine causa possit, posse res aliquas simul & monstruosas, & formidolosas esse: cum reprehendat eos, qui apparatus opera aliquid monstruosum tantum moliuntur. Non tam igitur accusat illos, qui rem prodigialem in tragœdiam inferunt, si forte eadem apta est ad metum inijciendum, quam qui tantum ipsam talem fingunt, vt non possit simul timorem gignere, præsertim si faciant id ope apparatus. Sed etiã quæri posse puto, an ex coagmentatione rerum existat aliquid aliquando prodigij simile: & sane rerum constitutionem monstruosam parere arbitror exitum fabulæ monstruosum: vt constitutionem rerum terribilium, timoris plenum exitum gignere. nam cum in Homeri poëmate non pauca prodigij similia sint; vt quæ significare voluit Horatius, cum inquit de illo. vt speciosa dehinc miracula promat Antiphatem Scyllamq; & cum Cyclope Carybdin, illa manifesto nascuntur è fabula ipsa, non in apparatu consistunt. Vt igitur peccaret, qui voluptatem, quæ capitur ex his rebus à tragœdia peteret, ita iure optimo potest aliquis ab heroico poemate ipsam postulare: vt enim ipsa, quod admonuit optimus doctor, aliena est ab eo poemate, ita huius propria, suaq;, Aeschylus autem huic culpæ, quam hic exagitat Aristoteles, existimatus est affinis fuisse: qui apparatu quandoq; monstruoso vsus est ad consternandos spectatores: & fabulas etiam non nullas prodigij similes finxit.

Ποῖα οὖν δεινὰ, ἢ ποῖα οἰκτρὰ φαίνεται τῶν συμπιπτόντων, λάβωμεν. Ἀνάγκη δὲ ἢ φίλων εἶναι πρὸς ἀλλήλους τὰς τοιαύτας πράξεις, ἢ ἐχθρῶν, ἢ μηδετέρων. ἂν μὲν οὖν ἐχθρὸς ἐχθρὸν ἀποκτείνῃ, οὐδὲν ἐλεεινὸν, οὔτε ποιῶν οὔτε μέλλων δείκνυσι, πλὴν κατ' αὐτὸ τὸ πάθος· οὐδ' ἂν μηδετέρως ἔχοντες. ὅταν δὲ ἐν ταῖς φιλίαις ἐγγένηται τὰ πάθη· οἷον ἢ ἀδελφὸς ἀδελφὸν, ἢ υἱὸς πατέρα, ἢ μήτηρ υἱὸν, ἢ υἱὸς μητέρα ἀποκτείνῃ, ἢ μέλλῃ, ἢ τοιοῦτόν τι ἄλλο δρᾷ, ταῦτα ζητητέον.

Qualia igitur atrocia, vel qualia miserabilia apparent eorum, quæ contingunt, capiamus. Necesse autem aut amicorum esse inter se huiuscemodi actiones, aut inimicorum, aut neutrorum. Si quidem igitur inimicus inimi-

cum interfecerit, nihil miserabile neque faciens, neque facturus, ostendit, preterquam in ipso illo malo: neque rursus neutro modo habentes. Quotiescunque autem in necessitudinibus extiterint hæc mala: Ceu vel frater fratrem, vel filius patrem: vel mater filium, vel filius matrem interfecerit, aut interfecturus fuerit, aut huiuscemodi aliquid aliud facit, hæc quærendum est.

Cum multis locis supra tradidisset oportere tragicos poëtas persequi casus quosdam factos ad metum iniiciendum ac misericordiam excitandam: nunc ipsumq; docuisset posse res huiuscemodi fieri duabus rationibus, quarum tamen alteram improbasset, videbatur requiri ab eo posse, vt semel indicaret, quæ nam facta hominum huiuscemodi forent, ac metum misericordiamq;, cum audirentur, facile mouerent. Voluntati igitur horum satisfacit: ac quod suum officium esset, gerit: inquit enim. Qualia igitur grauia, vel qualia miserabilia apparent eorum, quæ contingunt hominibus, capiamus: qua in sententia animaduertendum est ipsum non vti iisdem nominibus, quibus supra semper appellauit res formidolosas ac miserabiles, quamuis idem significare voluerit, sed pro φοβερὰ, vsurpauit δεινὰ: locoq; vocis ἐλεεινὰ posuit οἰκτρὰ, intelligit autem hic δεινὰ mala quædam grauia atque acerba: huiuscemodi enim cum fiunt, perturbare homines, timoremq; magnum incutere animis eorum consueuerunt. οἶκτος vero, cum idem, quod ἔλεος valeat, eadem etiam habenda sunt οἰκτρὰ, quæ ἐλεεινά. Quod vero Capiamus inquit, valet cum harum rerum naturam diligenter indagauerimus, inde quod huiuscemodi esse intelligemus, posthabitis ceteris vt inutilibus, eruemus. Vtitur autem in his rebus capessendis diuisione, omne genus personarum, inter quas huiuscemodi iniuriæ nasci possunt, perpẽdens, ac reiiciens eas, quæ idoneæ non sunt: sumensq; contra huic rei accommodatas. Quia vero nullam hominis condicionem relinquit, quæ non in examen hoc veniat, ait necesse esse, nec fieri aliter posse: aut enim hi amici inter se erunt, caræq; admodum personæ, in quibus hæ iniuriæ nascuntur: aut inimici, mutuoq; odio perciti, aut medii interiectiq; inter hos: Tribus igitur personarũ generibus indicatis: nec enim aliter animo affecti inter se esse possunt, in quos cadunt hæc mala, ostendit primum, qui idonei non sint. Si igitur dicens inimicus inimicum sibi hominem sustulerit, nihil miserabile, nequedum id malum molitur, neque cum statim aggredi id deberet, antequàm faceret, excitabit, preterquàm in ipso facto: quod tamen factum ipse, personam attendens eius qui patitur, malumq; id sustinet, non eius qui facit, πάθος vocauit: Vsus autem est eo verbo, à quo fabulæ, quæ continuerint in se huiuscemodi casus, patheticæ vocantur: cuiusq; ipse supra vim notionemq; diligenter expressit. Quod vero hoc excepit, nec inficiatus est gigni misericordiam aliquam tunc etiam, cum hostis hostem perimit, id factum esse puto, quia cum homines simus, propensiq; natura ad hunc affectum, quando cernimus aliquem necari, aut graui aliquo malo vexari, misericordia eius mouemur, illoq; ipso tempore aliquantum perturbamur: quo tamen perpetrato facto statim motus ille extinguitur. Tollit autem medium etiam genus hominum: affirmatq; cum etiam inter hos huiuscemodi aliqua iniuria extiterit, non posse casus illos miserabiles vocari: nec præstare ipsos, quod tragœdia requirit. Quare tertium genus restat, quod huic rei vehementer accommodatum est, vt docet: inquit enim. Quando autem in necessitudinibus extiterint huiuscemodi casus, ipse πάθη vocat: quid autem eo nomine capere debeamus, accuratè demonstratum est: interq; personas aut sanguine aut beneuolentia magna inter se coniunctas: sed potissimum sanguine, vt exemplis, quæ ponit, manifestum fiet, illi casus sunt captandi, & è vetere etiam memoria sedulo eruendi: hoc enim valere puto, quod extremum hic est ταῦτα ζητητέον. Quod verò ἐν ταῖς φιλίαις inquit, amorem illum, quo cognati affinesq; inter se flagrant, illo nomine etiam indicari, ab ipso manifestum est: genusq; quoddam amicitiæ est, coniunctio cognatorum affiniumq; inter se, vt in libris de moribus disseruit. Exemplis autem illustrare ac patefacere volens, quod significarat hoc nomine, inquit. Ceu quando aut

fratrem: quod Oedipi liberis Polynici Eteocliq; contigit aut filius patrem; quod vsu uenit Oedipo, qui Laium parentem imprudens interfecit: aut mater filium, in quam culpam Merope penè cecidit, quæ errore ducta Cresphontem filium interficere voluit: aut filius matrem, cuiusmodi fuit factum Orestis, & Alcmæonis. Addit etiam in extremo, quod desiderabatur ad sententiam absoluendam. Aut interfecerit, inquit, aut in animo habuerit interficere, ac paulo post id aggressura fuerit: verum quia non tantum nex, quæ infertur, πάθος nomine significatur, ac misericordiam excitat, sed etiam vulnera doloresq; corporis acerrimi, addit: quod pendet à verbo μέλλῃ, Aut huiusce modi aliquid facere: significat igitur mala, quæ nisi vitam eripiant, maximos tamen cruciatus corporis gignant. nisi potius hoc addidit, quia quamuis aliquis non interficiat aut vulneret, potest tamen non paruam aliam iniuriam iniungere caræ personæ, quæ res penè idem efficeret, quod mors. exempli causa, quod infra ponit ex Helle, cuicuimodi illud sit: aut huiuscemodi demum aliquid, quod pietatem violet. Animaduertendum vero hac parte in calamo exaratis libris non legi post illa verba ἢ μέλλῃ ἢ ἐχθρὸς ἐχθρὸν, quod sequitur in quibusdam excusis ἀποκτείνῃ: sed ab Aldino quoque exemplari id verbum abest: similiq; modo non legi in ijsdem scriptis δρῶντες: quod non multo post in omnibus formis impressis inuenitur: vis tamen notioq; aut horum aut parium verborum intelligenda est, si forte breuitatis causa illa aliquando omisit auctor: ac quod ad absoluendam sententiam pertinet, reliquit in animo eorum, qui legerent. Quomodo autem graues iniuriæ, atque hæc ipsa vltima mala nascantur inter amicos, exemplis multis cotide cognoscitur: nec tamen illi continuo vetus nomen amittunt, inimiciq; appellantur: præsertim in eo genere beneuolentiæ, coniunctionisq;, de quo loquitur, vt exemplis perspicitur. Sed illi etiam, qui mutuis tantum animis copulati prius fuerint, quam uis dissentire inter se grauiter cœperint, non statim inimici vocantur: cumq; amici appellantur, respicitur pristinus ipsorum animus ac vetus consuetudo, vt cum apud Euripidem Phœnissis Iocasta inquit, admonens Eteoclem, vt oculos in fratris vultum conuerteret. ὅταν φίλος τις ἀνδρὶ θυμωθεὶς φίλῳ: & quæ sequuntur: quamuis enim hoc generatim prolatum ab ea sit, in communi illo continebantur & Polynices & Eteocles, inter quos atroces iniuriæ jam extiterant,

Τοὺς μὲν οὖν παρειλημμένους μύθους λύειν οὐκ ἔστι. λέγω δὲ, οἷον: τὴν Κλυταιμνήστραν ἀποθανοῦσαν ὑπὸ τοῦ Ὀρέστου: καὶ τὴν Ἐριφύλην ὑπὸ τοῦ Ἀλκμαίωνος. αὐτὸν δὲ εὑρίσκειν δεῖ, καὶ τοῖς παραδεδομένοις χρῆσθαι καλῶς: τὸ δὲ καλῶς, τί λέγομεν, εἴπωμεν σαφέστερον. ἔστι μὲν γὰρ οὕτω γίνεσθαι τὴν πρᾶξιν, ὥσπερ οἱ παλαιοὶ ἐποίουν, εἰδότας καὶ γινώσκοντας, καθάπερ καὶ Εὐριπίδης ἐποίησεν ἀποκτείνουσαν τοὺς παῖδας τὴν Μήδειαν: ἔστι δὲ πρᾶξαι μὲν, ἀγνοοῦντας δὲ πρᾶξαι, τὸ δεινόν: εἶθ' ὕστερον ἀναγνωρίσαι τὴν φιλίαν, ὥσπερ ὁ Σοφοκλέους Οἰδίπους. τοῦτο μὲν οὖν ἔξω τοῦ δράματος: ἐν δ' αὐτῇ τῇ τραγῳδίᾳ. οἷον ὁ Ἀλκμαίων ὁ Ἀστυδάμαντος, ἢ ὁ Τηλέγονος ὁ ἐν τῷ τραυματίᾳ Ὀδυσσεῖ. ἔτι δὲ τρίτον παρὰ ταῦτα, τὸν μέλλοντα ποιεῖν τι τῶν ἀνηκέστων δι' ἄγνοιαν, ἀναγνωρίσαι πρὶν ποιῆσαι: καὶ παρὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἄλλως: ἢ γὰρ πρᾶξαι ἀνάγκη ἢ μή: καὶ εἰδότας, ἢ μὴ εἰδότας.

Acceptas quidem igitur fabulas soluere non licet. Dico autem, ceu Clytæmnestram necatam ab Oreste: & Eriphylem ab Alcmæone: ipsum autem inuenire oportet, & traditis vti recte. Recte autem quid dicimus; exponamus apertius: licet quidem enim sic fieri factum, quemadmodum antiqui faciebant, intelligentes ac cognoscentes: veluti & Euripides fecit interficientem filios Medeam. Licet etiam agere quidem: ignorantes au-

tem facere facinus atrox: deinde postea agnoscere amicitiam, quemadmodum Sophoclis Oedipus: hoc quidem igitur extra fabulam est: in ipsa autem tragœdia, ceu Alcmaeon Astydamantis, vel Telegonus in Vlisse vulnerato. Adhuc autem tertium præter hæc, eum qui facere debebat sæuum facinus propter ignorantiam, agnouisse prius quàm faceret: & præter hæc non licet aliter: Aut enim facere oportet, aut non: & scientes, aut non scientes.

Cum ostendisset quæ facta tragœdiæ condendæ idonea sint, quod inde nascantur ij motus animorum, qui in eo poëmate requiruntur: intelligeretq; poetam, cum animum ad scribendum adplicat, necessario aut vetus aliquod argumentum capere aut nouum fingere: & in vtroque posse illum aut peccare aut laudem consequi, admonet quomodo se gerere vtraq; in re debeat: primumq; præcipit ne veteres famulas, quasq; accepimus à maioribus frangamus, ac dissipemus: hoc enim arbitror valere hoc loco λύειν, id est dissoluere, vt penitus contrà quàm illæ compositę sunt à superioribus poetis, eas fingamus. Significare vero hoc ipsum hic dissoluere, intelligitur exemplis, quæ ponit: testatur enim apertè accuratus magister, se velle ostendere hoc pacto, quid valeat id verbum: & est hæc manifestò declaratio quędam: cũ enim traditum sit à veteribus tragicis Clytemnestram interfectam fuisse ab Oreste, & Eriphylem ab Alcmæone, qui aliter rem fingeret: nec matres has opera, manuq; filiorum necatas induceret, dissolueret, ac peruerteret fabulas illas. Quærere vero posset aliquis, an quod aduersarij Terentio obijciebant, qui dicerent ipsum contaminare fabulas Græcorum comicorum, hoc ipsum sit, quod Aristoteles hic λύειν μύθους vocat. quod sanè non puto: quamuis hoc ipsum, quod non decere fieri tradit hic optimus auctor, non malè fortasse illo verbo exprimeretur: qui nanque huiuscemodi etiam quippiam tentat in fabulis iam receptis & ipse sine dubio illas contaminat. nam Terentius ipse illic aperit, quod facere sit solitus, nullo modo probatum illis, & vt ipse existimat, sine causa: ostendit enim se in comœdiis, quas Græci poetæ fecerant, vertendis, partem aliquam alicuius fabulæ ex illa, cuius propria erat, in alteram transferre solitum: & ita tanquàm è duabus diuulsis, vnam integram componere & coagmentare. hoc nanque ipse testatur in prologo Andriæ apertè, vbi inquit. Menander fecit Andriam & Perinthiam, & paulo post. Quæ conuenere in Andriam ex Perinthia, Fatetur transtulisse, atque vsum pro suis. Sed etiam in Heauton timorumenu. Nam quod rumores distulerunt maleuoli Multas contaminasse Græcas, dum facit Paucas Latinas, factum hic esse id non negat. Aristoteles autem capit soluere fabulas pro corrumpere illas, & omnem ipsarum euentum variare. Exempli causa, cum consensu omnium veterum traditum sit Alcmæonem matrem interfecisse, qui faceret ipsam ab alio, non à filio necatam: hic fabulam eam dissolueret at contrà qui fingeret sane ipsam opera filij mortuam, sed ignorantis ipsam matrem esse, hic fabulam non dissolueret, vt narrat paulo post Aristoteles Astydamantem hoc factum in scenã induxisse. Iidem etiam poetæ in quadam fabula fingebant aliquando quippiam in aliqua tellure factum esse: in alia vero fabula in alia regione. vt Euripides qui in Hecuba scripsit Polyxenam in Thracia ad bustum Achillis mactatam: in Troasi vero in Troiana tellure. neque tamen hæc loci mutatio potest fabulam illam soluere ac deprauare: vt etiam nihil valet ad tragœdiam meliorem deteriorem ve reddendam: nec est quod Aristoteles hic inquit, χρῆσθαι καλῶς illis rebus, aut contra: longè enim alia commoda secuti poetæ aliquando hoc committunt. Præterea declarat aliud hic ab Aristotele pręcipi: aliud vero à Terentio significari, quia noster doctor μύθους appellat partem tragœdiæ, quæ proprie hoc nomine vocatur, id est coagmentationem rerum: Latinus vero comicus intelligit illo verbo comœdiam: ita enim sæpe à meliore ipsarum parte & comœdias & tragœdias appellare Latini scriptores consueuerunt. nam si aliter hæ res inter se non discreparent,

rent, diuersum genus poëmatum, ad quod adhibitæ forent, ipsas non immutaret: & si non tam vsu fortasse venire potest, vt tragœdia aliqua, sicut comœdia, dissolnatur: neque enim comici poëtæ, vt tragici, pendent ab argumentis antiquorum, sed ipsa tota comminiscuntur: cum illi plerunque res factas sequantur, casusq; aliquos acerbos certarum familiarum sumant: Ita etiam cepisse videtur λύειν Paccius, qui reddidit mutare, quod valet apud eum, vt arbitror penitus variare atque alias facere: neque enim loqui potest hic auctor de fabulæ solutione, quam concedit mutari: & quam non solum sine culpa, verum etiam cum laude non parua variari posse vult: cum omnino vetet, nec vllo modo sine reprehensione attingi posse putet, hanc, de qua loquitur, dissolutionem. Idem autem arbitror tragicis suasisse Horatium, cum ait. Aut famam sequere. Cum igitur sustulerit, quod tentari non debet, Aristoteles in coagmentatione rerum, ponit nunc quid facere tragicum poëtam oporteat: duobus autem modis potest id vitium vitari: aut noua argumenta inueniendo, aut recte veteribus vtendo. inquit igitur. Ipsum autem inuenire oportet, si maiorum scilicet vestigia sequi non vult: vt facit etiam, praua tamen ratione, qui fabulas eorum dissoluit atque euertit: Et rectè vti fabulis traditis nobis, quod faciet qui corriget, si quid peccati, aut incuriæ in illis erat: aut si emendatione ipsæ non egebant, quidquid illic variat, atque aliter fingit, recte, & ordine pertractat. animaduertendum autem ipsum diuersis vocabulis idem significare: eædem enim sunt fabulæ, quas nunc μύθους παρειλημμένους: nunc vero παραδεδομένους vocat: primum enim respicit personam eorum, qui quod ipsis traditum erat, accipiebant: postea relictis illis, attendit personam eorum, qui quod ingenio, curaq; sua excogitassent, alijs tradebant. Quos verò hic & παρειλημμένους & παραδεδομένους μύθους vocat Aristoteles, videtur Aristophanes βατράχοις appellasse ὄντας, id est qui existerent: & contra quod hic noster vocat εὑρεῖν, ipse vocauit συνθεῖναι. ita enim finxit Euripidem se purgare, quum ei obijceretur, quod Phædram impuram & consceleratam mulierem induxisset: non enim se talem eam finxisse dicit, sed fabulam prius conformatam eo modo de ipsa in scenam attulisse. πότερον δ' οὐκ ὄντα, λόγον τοῦτον περὶ τῆς Φαίδρας ξυνέθηκα. Nã quod χρῆσθαι Aristoteles inquit, contrarium hic eius, quod dixerat εὑρεῖν: is enim vtitur, qui rem iam inuentam ab alio in vtilitatem aliquam suam transfert. χρῆσθαι vero καλῶς hic inquit, vt infra quoque, vbi loquitur de agnitionibus, quæ fiunt auxilio notarum: gradus enim quidam in ea quoque re tractanda sunt: potestq; id & melius & deterius administrari. Cum autem obscurum ignotumq; alicui esse posset, quo modo recte ipse vtatur argumentis fabulisq; aliorum, vim eorum verborum declarat, aperitq; diligenter, quid intelligat: primumq; se obscurum breuemq; fuisse fatetur, dicens: Quid autem rectè dicimus, apertius explanemus; statimq; toti rei explicandæ incumbit, diuisione vtens: Licet quidem enim sic fieri actionem, quemadmodum antiqui faciebant scientes & cognoscentes. Primum igitur hanc vnam è rationibus esse docet: vt qui inducuntur, aliquid fecisse, ex quo fabula texatur, intelligentes quid agant: vimq; penitus illius rei perspicientes, inducãtur: quod fuisse institutum priscorũ tragicorum narrat, cum tragœdia rudis adhuc & impolita erat. Exemplum autẽ huius rationis ponit Medeam Euripidis, quæ filios sciens volensq; necauit. Nec tamen testimonio Euripidis vsus est, vt vno è vetustis tragicis: neque enim rectè hic in illis numeratur, sed ostendit ea in fabula ipsum fecisse, consilium fortasse suum quoddam secutum, quod tragici antiqui passim gerebant: propriumq; ipsorum erat: id verò coniunctio etiam indicat, quæ posita est post aduerbium καθάπερ: hoc enim manifestò ipsa valet, Quare peccauit interpres, qui ipsam non expressit, cum ita verterit. Vt Euripides fecit: his enim verbis comprehenditur Euripides in antiquis tragicis, quod falsum est. Alteram rationem auctor hanc esse vult: licere enim quoque tradit aliquos sanè facere rem atrocem: ignorantes autem facere: post gestam verò iam rem agnoscere coniunctionem, necessitudinemq;, quam scilicet violauerint: vel qua deuincti erant cum eo, quem imprudentes graui malo affecerint. Huiuscemodi vero esse factum Oedipi Sophoclei narrat, qui imprudens Laium interfecit, & matrem constuprauit. intelligens autem non valde accommodatum hoc exemplum esse: neque enim id factum argumentum fabulę est, neque in

ijs, quæ eo tempore geruntur, continetur, id notat: aliaq; exempla ponit, dicens. Sed hoc, extra drama, fabulamq; est. in ipsa autem tragœdia, vt Alcmæon Astydamantis: qui Alcmæon eius poëtæ, longe aliter, atque Alcmæones aliorum poëtarum, vt ex hoc loco intelligere licet, ignoratione eius ductus, interfecerat matrem: post autem, tenebris illis pulsis, quo scelere se contaminasset cognouerat: matremq; eam esse, quam necauerat, perspexerat; exemplum tamen hoc irritum est, quia fabula perijt: vt ea quoque, vnde tertium exemplum sumitur. Sequitur enim. Et Telegonus in Vlysse vulnerato: hic enim index erat fabulæ, cuius auctor certus nunc non est. Variæ autem fabulæ de Vlysse scriptæ fuere, cum multis casibus hic vir conflictatus esset: variaq; in vita ei contigissent. nam citatur etiam ab antiquis grammaticis Sophoclis Ὀδυσσεὺς ἀκανθοπλήξ, quia spina ipse ictus, materiam poëtis dederit scribendæ tragœdiæ. Telegonus Vlyssis filius fuit è Circe procreatus, qui à non nullis scriptoribus ferebatur interfecisse patrem. vnde ab Horatio in ode quadam parricida vocatus est. Eius quoque mentionem fecit Plutarchus in parallelis, qui narrat eum missum, vt aliquid de patre indagaret, condidisse Præneste oppidum. Sextus etiam, capite, quo quærit εἰ συνετινὸς τὸ ἔσχατον, docens de Vlyssis exitu varia memoriæ prodita esse, cum extiterint etiam qui dixerint, ipsum à Telegono filio imprudenter &, vt ipse quoque loquitur, κατ' ἄγνοιαν interfectum esse. Adiungit Aristoteles tertium adhuc quiddam esse præter hæc: vt ille scilicet, qui facturus erat aliquod atrox facinus propter imprudentiam, personæq; illius ignorationem, agnosceret eam, antequàm faceret. exempla ipse huius casus infra ponet. Tertia vero hac ratione exposita, ostendit præter hæc, quæ docuit: id est præter tres has rationes, aliter fieri rem non posse: nec nouam quampiam rationem restare: quod diuisione partiumq; duarum coniunctione colligit hoc pacto. Aut enim egisse necesse est aut non egisse, & scientes vel non scientes. Et ipse autem alibi & interpretes ipsius Græci, docent ita prorsus se rem habere & ex hoc numero terminorum, qui simul connectantur, nasci prorsus has ipsas coniugationes: primis autem Simplicius in categorias, vbi interpretatur hæc auctoris verba. τῶν ὄντων τὰ μὲν καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται & quæ sequuntur: accuratè enim totam rem explanat: & viam hanc omnem, rationemq; tradit, qua, proposito quouis numero terminorum, intelligi statim possit non magno negotio, quot inde existunt huius generis coniunctiones. qui etiam aperuit, cur necessario semper hoc fieret, & ab omni fallacia hæc tanquàm norma quædam certa remota esset.

Τούτων δὲ τὸ μὲν γινώσκοντα μελλῆσαι, καὶ μὴ πρᾶξαι, χείριστον: τό, τε γὰρ μιαρὸν ἔχει, καὶ οὐ τραγικόν: ἀπαθὲς γάρ. διόπερ οὐδεὶς ποιεῖ ὁμοίως, εἰ μὴ ὀλιγάκις, οἷον ἐν Ἀντιγόνῃ τὸν Κρέοντα ὁ Αἵμων: τὸ γὰρ πρᾶξαι, δεύτερον. βέλτιον δὲ τὸ, ἀγνοοῦντα μὲν, πρᾶξαι: πράξαντα δὲ, ἀναγνωρίσαι: τότε γὰρ μιαρὸν οὐ πρόσεστι, καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἐκπληκτικόν.

Horum autem cognoscentem quidem facturum fuisse & non fecisse, pessimum: immane nanque in se habet, & non est tragicum: vacuum enim est ab eo, quod vocatur πάθος. Quapropter nemo facit similiter, nisi raro. Ceu in Antigona Creontem Aemon: egisse enim secundum est. Melius autem imprudentem quidem egisse: cum egerit autem agnouisse: immane enim non adest, & agnitio stuporem gignit.

Vim nunc trium harum rationum perpendit, & quæ deterrima ipsarum sit: quæq; optima, docet: nec non quæ medium inter extremas has locum obtineat. inquit igitur. Harum autem ea, cum aliquis, personam intelligens facinus facturus iam erat; nec tamen peregit, deterrima est: quibus in uerbis videndum quomodo τοῦτο dicat: manifesto enim hic nonus quidam modus est, nec vnus aliquis trium illorum su-

pra

pra enumeratorum: qui enim tertium locum obtinuit, cum conatus esset efficere, quod scelus in se habebat, nec tamen patrauit, personæ ignoratione ducebatur: primus autem, cui persona nota erat, effecit. videtur igitur ex ambobus his concretus esse: Vitia autem statim huius constitutionis ostendit: rationemq; reddit, cur tantopere ipsam damnarit, declarans eam id in se habere, quod est alienum à tragœdia: carereq; illo, quod proprium ipsius est: inquit enim. Habet nanque in se quod nefarium est, ac consceleratum: ita enim appellemus μιαρόν. Hoc autem ipsum, μιαρὸν inquam, alienum esse à tragœdia, supra quoque declarauit, cum coagmentationem illam, in qua maximæ probitatis vir è secundis admodum rebus in valde aduersas cadit, non formidolosam esse, neque miserabilem, sed μιαρὸν affirmauit. Cuiusmodi vero facta hoc nomine digna sint, exemplo, quod hic ponit, intelligitur, cum scilicet aliquis se contaminat parricidio, aut huiuscemodi quopiam atroci scelere. Nec tantum, quum rem iam effecit, sed etiam quum facere aggreditur: violatur enim pietas cogitatione etiam ac voluntate: per ipsum nanque non stetit, quin res illa sceleratum exitum habuerit. Primum igitur hoc nomine improbatur hæc ratio: deinde quia nihil tragicum in se habet, vt ipse adiungit. cuius etiam rei causam affert, carere ipsam dicens eo, quod vocatur πάθος, vt ita nunc nominem, quod ipse uno uerbo appellauit ἀπαθές: cuius uerbi uis diligenter animaduertenda hoc loco est: quomodo inquam vocet ἀπαθὲς factum illud, cum aliquis prudens intelligensq; caram personam interficere voluit: neque enim videtur hic ἀπαθὲς valere sine affectu, & motu illo animi turbido, qui vocatur πάθος: cum enim id fit, misericordia metusq; in animis eorum, qui vident, excitatur: aliquem scilicet furore impulsum penè eò sceleris peruenisse. Quare arbitror potius illud ἀπαθὲς vocatum, quia illic non nascitur πάθος illud, quod est tragœdiæ proprium: & quod ipse supra definiuit, id est aut mors aut vulnus: quomodo etiam paulo antea cepit πάθος cum inquit, ὅταν δὲ ἐν ταῖς φιλίαις ἐγγίνηται τὰ πάθη: planum enim est illic valere hoc verbum huiuscemodi iniurias. Quod si hoc verum est, ut puto, percipitur hinc etiam à contrario ipsum vocare tragicum factum, in quo existant neces & vulnera. quod valet ad confirmandum, significare quod supra de Euripide protulit, τραγικώτατον eum esse τῶν ποιητῶν, superare ipsum ceteros poëtas in hac re, id est plures quàm alij ulli huiuscemodi acerbos casus in tragœdiis ipsum complecti. Vitia autem huius coagmentationis cognita iam esse, & ab omnibus damnata, ostendit, nulla alia de causa affirmans eam repudiatam esse quum à priscis poëtis frequentaretur, nisi quia illis malis abundaret: nec, quod proprium tragœdiæ est, imprimisq; talem eam reddit, in se haberet. inquit igitur. Quare nemo facit similiter; id est nullus hac ætate inuenitur, qui res ita coagmentet, rationemq; illorum probet: nec quisquam est nouorum poëtarum, qui ipsos in hoc imitetur, nisi raro admodum: declinant enim hoc tanquàm scopulum aliquem. Sequitur nanque, Nisi rarò atque infrequenter: non enim facile vetera vitia atque errata extirpantur: semperq; aliqua eorum vestigia restant. Exemplum verò huius rationis affert Aemonem Sophoclis, qui in Antigona fabula Creontem patrem interficere voluit: nec tamen effecit, quod magno impetu animi conatus est, quia pater ictum vitauit, fugaq; sibi salutem quæsiuit. Tota res ita se habet. Aemon Antigonæ amore flagrabat, quæ cum à Creonte, quod fratrem illa sepellisset, morti damnata foret, conatus est infelix amator precibus salutem eius à patre impetrare, quæ preces cum duriter nimis ab eo repudiatæ fuissent, statuit ille vna cũ virgine mori: & in eundem tumulum se contulit, quo accepto, serò delinitus pater, eò cucurrit, reuocareq; frustra filium studuit ab eo proposito: ille enim nedum persuaderi se passus sit, responderitq; ipsius orationi: despuit in faciem patris: eductoq; gladio interficere ipsum voluit: cum tamen ille periculum id fuga declinasset: Vnde postea vulnus, quo furore percitus, patrem petiuit, sibi inflixit, atque ita se vita priuauit: hæc enim sine dubio sententia est eorum versuum: docente hoc etiam summo hoc nostro doctore: quæ nanque excogitata sunt à Græco homine, qui apud poëtam declarare eum locum voluit, inania sunt ac falsa: labitur enim, vt in multis aliis locis, quos scholiis illis suis illustrare se putauit. Sequitur apud Aristotelem. Egisse enim secundum est, quo significatur minus peccaturum poëtam, si quem induxerit

atrox facinus patrare volentem, finxerit ad exitum consilium suum perduxisse, atque effecisse quod nefarie conatus est: quamuis enim hic aliquid sit, quod non satis accommodatum est tragœdiæ, quia hæc constitutio habet μιαρὸν, id est coutinet in se quod est sceleratum ac nefarium, habet tamen eadem πάθος: quod nascitur ex facto: consilioq́; illo nefario impleto & ad finem perducto: vel potius ipsum illud factum est: huiuscemodi enim aliquid vocat auctor hoc in libro plerunque πάθος, de quo paulo supra accuratius disputaui. Adiungit autem statim, quod huic etiam, meliori sane priore, anteponendum est, atque inquit. Melius autem est nescientem quidem egisse: cum egerit autem, agnouisse: nam proximus uicinus casus fuit eius, qui sciens, intelligensq́; quid ageret, egisset. Hic autem nesciens aggreditur rem, ac peragit: Rationem verò eius, quod dixerat, reddens ait. Non enim scelus illi facto hæret: & agnitio res est, quæ stuporem gignit. Abesse autem scelus inde: nec pusse id factum, vt nefarium insimulari, dicit, quia personam ignorans: nec sciens se illi sanguine coniunctum esse, id fecit: qui autem uolentes inuitiq́; huiuscemodi aliquid committunt, non se scelere contaminant.

Κράτιστον δὲ τὸ τελευταῖον. λέγω δὲ, οἷον ἐν τῷ Κρεσφόντῃ ἡ Μερόπη μέλλει τὸν υἱὸν ἀποκτείνειν: ἀποκτείνει δὲ οὔ: ἀλλ' ἀνεγνώρισε. καὶ ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἡ ἀδελφὴ τὸν ἀδελφόν. καὶ ἐν τῇ Ἕλλῃ ὁ υἱὸς τὴν μητέρα ἐκδιδόναι μέλλων, ἀνεγνώρισεν.

Optimum autem est postremum, Dico autem, ceu in Cresphonte Merope parata erat filium interficere: non interficit autem, sed agnouit. & in Iphigenia soror fratrem: & in Helle filius matrem dediturus, agnouit.

Omnibus iam constitutionibus, modisq́; declaratis: nec non gradibus duorum priorum indicatis, cum à deterrimo incœperit, tertij gradum vimq́; exponit: qui cæteris omnibus antecellit, atque inquit. Optimum autem est extremum: intelligens constitutionem, quam vltimam posuerat, cuius gradus est altissimus. Nequis autem error nascatur, tribus exemplis illam declarat: quorum priora duo manifesto sumpta sunt ab Euripide: tertium verò, cuius auctoris sit, non apparet. Euripides enim scripsit fabulam Cresphontem quod testimonio Ciceronis intelligitur, qui in prima Tusculana inquit. Qua est sententia in Cresphonte vsus Euripides: vt auctoritatibus prætereaGrecorum scriptorum in re plana supersedeam: nam de secundo, cum fabula in manibus sit, dubitari non potest. inquit igitur: Dico autem ceu in Cresphonte Merope interfectura filium erat: non tamen interfecit, sed agnouit. Huius erroris Meropes, quæ ignoratione ducta filium penè interfecit, pútans eum esse hostem, meminit Aristoteles in iij. libro de moribus ad Nichomachum: nec non Plutarchus in libello secundo de carnibus vorandis. Alterum exemplum est, cum inquit, Et in Iphigenia soror fratrem: intelligit autem Iphigeniam, quæ nunc vocatur in Tauris, vt ab altera eiusdem poëtæ Iphigenia, distinguatur: illic enim virgo hęc Agamemnonis filia, parata erat Orestem imolare ad aram Dianæ, vt institutum eorũ sacrorum seruaret, quibus ipsa præposita erat, cum eum fratrem suum esse nesciret: antequam tamen id faceret, cognouit ipsum, atque eò periculo liberauit. Eruditus vero & ingeniosus poëta præclarè & ipse vidit vim huius loci, nam fletum inde etiam excitauit, vsus persona Orestis, qui in ea fabula quæsiuit è sorore, si, quod fato quodam iniquo penè factum est, ad exitum peruenisset, vt ipsa manibus suis fratrem interfecisset, quanta illius miseræ temeritas futura fuerit, illa autem mente versans, quid periculi subierit, & quanto penè scelere se inquinarit, ita respondet: nam necem etiam illam nefariam ac conisceleratam futuram fuisse significat. Δείν' ἔτλαν, δείν' ἔτλαν τῶ μοι σύγγονε. παρὰ δ' ὀλίγον ἀμπέφυγας ὄλεθρον ἀνόσιον ἐξ ἐμᾶν δαϊχθεὶς χερῶν. Tertium exemplum è fabula, quæ vocabatur Helle, acceptum est: illic enim (vt narrat Aristoteles: neque enim quicquam alibi de eo legimus) filius matrem in potestatem hostium traditurus, cum eam matrem esse ignoraret, antequam id faceret, eam

aguouit.

agnouit. Quid omnino hic valeat ἐκδίδοναι, cum factum ipsum ignotum sit, certò intelligi non potest. Significat autem hoc verbum aliquando dare seruos ad quæstionem: vt contrà ἐξαιτεῖν, poscere illos in iudicio ab heris eadem de causa. aliquando etiam valet in manum & potestatem aduersariorum tradere. Nisi fabula ipsa rerumq; eius coagmentatio, periisset; quæ notio hoc loco foret eius verbi, non falleret. Vt autem suppleam in locum huius, quod amissum est, exemplum satis elegans. Euripides in Ione fabula eodem pacto res coagmentauit. Ion enim Creusæ scelere comperto, cum sensisset eam sibi interitum procurasse, vlcisci iniuriam illam studebat. Creüsa verò in aram confugerat: nec tamen cessabat Ion omnia facere, vt dolorem suum expleret: ac verbis, cum aliud non posset, matrem lædebat: quam tamen matrem esse adhuc nesciebat: vt neque illa Ionem ex se natum: dum autem illic, freta sanctitate loci, maneret, vidit cistellam cum monimentis, quam Pythia ferebat: quibus cognitis: cum illis enim olim Ionem exposuerat, filium agnouit: indeq; fidem filio fecit ipsum ex se natum. quare placauit illum, qui nisi ipsam agnouisset, prorsus immani scelere, maternoq; sanguine se imprudens polluisset. Animaduertendum autem, quomodo affirmet optimum esse postremum argumentum, in quo res ad exitum non peruenit, & antequàm aliquis caram sibi personam imprudens occidat: huiuscemodi ve aliqua iniuria afficiat, ipsam agnoscit, cum supra improbarit magnopere rationem illam Sophoclis in Antigona: dixeritq; illud non esse tragicum, quia careat facto, & facto illius generis, quæ sunt materia tragœdiarum. Quomodo igitur hæc constitutio potest ceteris omnibus anteponi, quæ habet in se quod tragicum non est: hoc autem, quia non est impletum, quod geri est cœptum, nec πάθος illic existit. An nihil vetat tragœdiam optimam esse, quæ tam atroces casus in se non contineat: videmus enim ipsum præclarè sentire de Iphigenia in Tauris, quæ sine dubio huiuscemodi est: id enim quod in ea fabula crudeliter cœptum est fieri, exitum non habuit, sed intercedente agnitione interruptum fuit: quod vero meritò potuit displicere in impetu illo animi Aemonis, tentatum est ab ipso sciente. Siue qui semel aggressus est facinus aliquod in argumento alicuius tragœdiæ, magis seruit illi poëmati, si ad finem consilium suum perducit, non alia de causa, nisi quia sæui illi, & acerbi casus, necesq; demum, materia sunt tragœdiæ: qui tamen, cum nesciret, quem violaret, cum propè accesserit ad finem illius facti, minus tamen quod voluit, peregit, eodem penè pacto consternat spectatorem, & pietati simul consulit, quæ violatur aliquo modo, si aliquis etiam errore ductus, sanguine suorum se commaculauit. Quantum verò motum animorum gignant etiam huiuscemodi casus, docuit Plutarchus ipse in facto illo Meropes tradendo, eo loco, quem indicaui: cum enim illa securim in filium sustulisset, vt in interfectorem filij, atque ei plagam infligere properaret, voce etiam edita, quæ odium suum in illum significaret, theatrum omne, vt narrat, cohorruit, ne ictus manum senis, qui impediit, præueniret, atque ita misera mater innocentem filium necaret. Considerandum præterea quomodo velit coagmentationem hanc rerum esse optimam, cum desinat in bonis rebus: videtur enim cum hoc vsu venit, exitus illius duri casus non malus esse: neque enim conatus ille finem nactus est: ipse autem magis probauit tragœdiam, quæ transit è bonis valde rebus, in valde malas, quàm contrariam. Nec tamen non idem intelligitur multis modis non alienus fuisse ab Iphigenia in Tauris, vt eodem redeamus: placuisseq; ipsi mirificè hanc fabulam, in qua manifestò hoc vsu venit: componunturque ad extremum illæ turbæ sine vllo magno malo, constat. nisi aliquis contendat, aliis de causis illam ab ipso in primis laudari.

Διὰ γὰρ τοῦτο, ὅπερ πάλαι εἴρηται, οὐ περὶ πολλὰ γένη αἱ τραγῳδίαι εἰσί: ζητοῦντες γὰρ, οὐκ ἀπὸ τέχνης, ἀλλ' ἀπὸ τύχης, εὗρον τὸ τοιοῦτον παρασκευάζειν ἐν τοῖς μύθοις. ἀναγκάζονται οὖν ἐπὶ ταύτας τὰς οἰκίας ἀπαντᾶν, ὅσαις τὰ τοιαῦτα συμβέβηκε πάθη. περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν πραγμάτων συστάσεως, καὶ ποίους τινὰς εἶναι δεῖ τοὺς μύθους, εἴρηται ἱκανῶς.

Propter

Propter hoc enim, quodsane iam pridem dictum est, non circa multas familias tragœdiæ sunt: quærentes enim, non ab arte, sed à casu, inuenerunt huiuscemodi conficere in fabulis. Coguntur igitur ad has domos occurrere, quibuscunque huiuscemodi casus atroces contigere. De constitutione quidem igitur rerum, & quales quasdam esse oportet fabulas, dictum est satis.

Reddit nunc rationem eius, quod aliquibus admirationem gignere potuisset: quodq; ipse supra fieri in hac re significarat. Cur inquam paucæ familię seges & materia sint tragœdiarum; vel potius ostendit hoc è superiore disputatione elici, si quis diligenter illam attendat: causamq; inde intelligi, cur non magnum numerum domorum illæ comprehenderent: quam tamen causam ipse explicat: fieriq; id declarat, quia poëtæ, qui huic studio incumberent, cum quærerent toto animo, quomodo id præstarent molirenturq; in tragœdiis, quod proprium ipsarum est, indeq; expectatur, id est quomodo metum misericordiamq; excitarent in animis spectatorum, non auxilio artis, cuius expertes erant, id inuenerunt: neque ipsius præcepta in eo inuestigando secuti sunt, sed fortuito casuq; in id inciderunt. culpam verò hoc & imperitiam priorum tragicorum declarat: illi nanque. si rationem huius rei veram tenuissent: artemq; ducem sequi voluissent, non coacti fuissent tanto studio perscrutari res factas, proposito suo accommodatas, sed ipsi fingere ac comminisci potuissent. Adiungit autem Aristoteles eos cogi illa de causa, quia, scilicet non artem ducē habent, sed fortunam, recurrere ad easdem domos, quas primo aliqui viderunt incidisse in eos casus, qui sunt apti tragœdiæ conflandæ: neque enim in omni memoria plures familiæ: illustresq; domus, tam grauia mala perpessæ sunt, vt commode inde tragœdia scribi possit: ac si quæ consequentibus temporibus ita à fortuna vexatæ sunt, quā uis pauci extiterint, qui huic studio cum laude incubuerint, de illarum quoque non nullis tragœdiæ à posterioris ętatis poëtis conscriptę sunt. Quod autē inquit ἀναγκάζονται, quo verbo significatur necessitas, quę ipsis huius rei efficiendę imposita sit, ostendit eos destitutos arte: neque ipsius pręcepta sequentes in his angustiis versari, atque ita se gerere cogi. Quę sequuntur sunt ab auctore prolata, vt indicaret se ad finem peruenisse huius disputationis: cum enim supra proposuisset tradere, qualis esse debeat constitutio fabulę: ac quę sequenda in ea, quęq; vitanda forent, docet se hoc affatim effecisse. inquit igitur. De constitutione igitur rerum, & quales nam oportet esse fabulas, dictum est satis. idem autem significari videtur vtraq; hac sententia: posterioremq; declarationem esse prioris. Nisi aliquis putet vno tempore ipsum respondere duobus, magno spatio inter se remotis, locis, quibus in ambobus de fabula disseruit: diuerso tamen consilio: nam priore eorū docuit, quomodo res coagmentandæ forent: posteriore verò de virtute aut vitio huius rei disputauit. Quum igitur hic inquit. περὶ τῆς τῶν πραγμάτων συστάσεως. intellexit fortasse locum illum, quū ait. διωρισμένων δὲ τούτων λέγωμεν μετὰ ταῦτα ποίας τινὰ δεῖ τὴν σύστασιν εἶναι τῶν πραγμάτων. Cum vero addidit καὶ ποίους τινας εἶναι δεῖ τοὺς μύθους, eū qui multo post sequitur ὅθεν δὲ δεῖ στοχάζεσθαι, καὶ ἃ δεῖ εὐλαβεῖσθαι. Probo autem consilium Paccij, qui sustulit hinc coniunctionem καὶ, quæ interiecta erat inter ποίους & τινας in Aldino exemplari: arbitrorq; id ipsum fecisse secutum auctoritatem calamo scriptorum librorum. ipse certè in nullo eorum ipsam inueni. abesse vero illam inde debere, declarat, quod frequens usitatusq; hic modus est loquendi apud hunc auctorem: cum enim ποίους vocet, qualitate tantum insignitos, eo nomine quod additur, ostenditur quæcunq; illa sit: ac se non statuere tunc, quales omnino illi sint, dummodo quales sint, & è numero eorum aliqui: quamuis hic testetur hoc pacto se superiore disputatione declarasse, reiectis ceteris parum aptis qualitatibus, cuiusmodi esse debeant fabulæ.

Περὶ δὲ τὰ ἤθη, τέτταρά ἐστιν, ὧν δεῖ στοχάζεσθαι. ἓν μὲν καὶ πρῶτον, ὅπως χρηστὰ ᾖ. ἕξει δὲ ἦθος μὲν, ἐὰν, ὥσπερ ἐλέχθη, ποιῇ φανερὰν ὁ λόγος, ἢ ἡ πρᾶ-

ξις, προ-

ξις, προαίρεσίν τινα: φαῦλον μὲν, ἐὰν φαύλην: χρηστὸν δὲ, ἐὰν χρηστήν. ἔστι δὲ ἐν ἑκάστῳ γένει: καὶ γὰρ γυνή ἐστι χρηστὴ, καὶ δοῦλος: καί τοι γε ἴσως, τούτων: τὸ μὲν, χεῖρον: τὸ δὲ, ὅλως φαῦλόν ἐστι. δεύτερον δὲ τὰ ἁρμόττοντα: ἔστι γὰρ ἀνδρεῖον μὲν τὸ ἦθος: ἀλλ' οὐχ ἁρμόττον γυναικὶ, τὸ ἀνδρείαν, ἢ δεινὴν εἶναι. τρίτον δὲ τὸ ὅμοιον: τοῦτο γὰρ ἕτερον τοῦ χρηστὸν τὸ ἦθος, καὶ ἁρμόττον ποιῆσαι, ὥσπερ εἴρηται. τέταρτον δὲ, τὸ ὁμαλόν: κἂν γὰρ ἀνώμαλός τις ᾖ ὁ τὴν μίμησιν παρέχων, καὶ τοιοῦτον ἦθος ὑποτιθεὶς, ὅμως ὁμαλῶς ἀνώμαλον δεῖ εἶναι.

Circa autem mores, quattuor sunt, quæ oportet sibi proponere. Vnum quidem ac primum, vt boni sint. Habebit autem mores quidem, si, quemadmodum dictum est, fecerit manifestam oratio vel factum, electionem quandam: malos quidem, si malam: bonos autem si bonam. est autem singulis in generibus: etenim mulier est bona & seruus; & si fortasse horum hoc quidem deterius: hoc autem omnino malum est. Secundum autem conuenientes: est enim fortis quidem indoles ac natura, sed non conueniens mulieri fortem vel acrem esse. Tertium autem similes: hoc enim diuersum ab eo, quod est, probos mores & conuenientes fingere, quemadmodum dictum est. Quartum autem æquabiles: quamuis enim inæquabilis quidam fuerit, qui præbet imitationem: taliq; indole ac moribus fictus sit: tamen æquabiliter inæquabilem oportet esse,

Traditis iis, quæ pertinent ad optimam fabulæ constitutionē: quæq; in ea fingenda, aut persequenda aut fugienda sunt, explicat, eundem locum in alia materia urgens, quæ in moribus animaduerti ac custodiri debent: his enim aut illis moribus prædite finguntur personæ, quæ in fabulam inducuntur: vt sanè in vita ipsa colenda homines esse consueuerunt: hi enim natura procliues ad hanc rem sunt: illi verò ad aliam. Docet igitur quattuor esse, quæ in hac re attendenda sint: quæq; poëta toto animo, vt consequatur, prouidere debet. Vnum autem eorum, atque id quidem primum, esse dicit, videre vt mores boni sint: eorum scilicet, qui inducuntur in fabulā, quiq; artificio poëtæ exprimuntur: hoc enim uitæ prodest, nam qui spectant cum hæc in fabulis laudari, plausuq; excipi vident, ad ea facta imitanda excitantur, quæ ab illis moribus proueniunt: conanturq; & ipsi tales euadere. Vnde inquit hoc primum esse omnium, quæ in indole ac moribus attendi debent, quia maiores vtilitates gignit, si seruatum diligenter fuerit: contraq; nocet, si poëta id neglexerit: malisque moribus præditas personas induxerit. Quare ea de causa poëtæ maiorem laudem aut uituperationem afferre potest. Cum autem admonuisset poëtas, quid primum ipsos in hoc facere oporteat, docet quomodo persona aliqua morata ab ipsis fingenda sit, & quæ his aut illis moribus prædita esse intelligatur, si quis forte hoc nesciret: rationemq;, qua præstari potest, non teneret: hoc enim primum scire opus est. inquit igitur. Habebit autem mores, scilicet aliquis in fabulam inductus: neq; enim tradit nunc Aristoteles qui sermo & quæ actio mores habere dicatur, vt non nulli acceperunt: contra enim illis vtitur tanquàm signis quibusdam quæ declarent eius, vnde maturauerint, mores. Habebit igitur, inquit, mores aliquis, id est præditus esse his, aut illis moribus intelligetur, si, vt dictum est, fecerit manifestum oratio ipsius factum ve aliquod, electionemq; quandam, id est quæ, reiectis ceteris, ille probat: ipsisq; gerendis se dat, Duo igitur sunt indicia ingenij hominum, quod occultum aliter esset, oratio & factum aliquod ipsius: hæcq; sequi & attendere in ea re existimanda debemus. Sed quia ita morata est persona aliqua, si indicat ipsa ora-

tione factone aliquo suo sensum animi sui prauum, vt si probum indicaret, adiungit qui improbam voluntatem ostenderint, improbos esse mores: qui verò probam, probos. Exemplum vero illustre personæ moratæ, in qua oratio ipsa indicet voluntatem eius qui loquitur ac προαίρεσιν, si quærat aliquis, inueniet apud Euripidem Iphigenia in Tauris: vbi enim Pylades cum sodali suo ita loquitur: asseueratq; se Orestem magis mortuum, quàm viuum amore prosecuturum, specimen verbis suis dat veræ amicitiæ: multa autem eo loco adiungit, quæ idem aperiant ac testentur. Hippolytus etiam eiusdem poëtæ in fabula ab ipso vocata, videtur luculentum exemplum esse alterius partis: quum scilicet mores alicuius intelliguntur facto aliquo ipsius: temperatem enim se prorsus esse Hippolytus indicauit: abhorrereq; ab omni amatoria leuitate, quum, inuitatus ab ipsa, copiam sui facere pulcherrimæ mulieri noluit. Declarat etiam hoc singulis in generibus seruari: genera nunc appellans sexus conditionesq; hominum, vt exemplis patet: ait enim. Etenim mulier est proba & seruus: docens hoc reperiri etiam in his, in quibus rarius id est & infrequentius: nam cum bona indoles ac natura plerunque in viris reperiatur, inuenitur tamen aliquando etiam in mulieribus ac seruis. Addit autem, quod dixi ostendere volens; id est hoc bonum rarum esse in his generibus, quamuis non eodem pacto ambo illa à virtute remota sint. Et si fortasse horum alterum genus est indole moribusq; deterius: alterum autem omnino malum: mulieres enim viris deteriores natura sunt; serui verò vndiq; mali. In ix. libro de historia animantium ipse multa vitia muliebris sexus collegit, in quæ illæ natura procliues sunt: quod nunc etiam videtur significare voluisse: nam seruos tanta fortunæ iniquitate oppressos, nihil gerere plerunque, quod speciem vllam probitatis in se habeat, mirari non debemus: extincti enim sunt in illis omnes igniculi virtutis. Vt autem & hic & supra, vbi docuit quid esset ἦθος inquit ἔχειν ἦθος: illic manifestò de oratione loquens: hic vero vt opinor, de persona, quæ in fabulam inducitur, ita quoque in problematibus, quo loco expedit nodos quosdam, qui ad harmoniam pertinent: cum enim causam quæreret, cur ex omni genere sensilium, solum illud quod auribus percipitur, mores refert: eorumq; imaginem quandam secum portat, inquit, διὰ τί τὸ ἀκουστὸν μόνον ἔχει ἦθος τῶν αἰσθητῶν. quod non contingere statim accuratè docet in iis, quæ aliorum sensuum materia sunt, id est colore, odore, suco. Sed etiam, quod huic loco illustrando accommodatum est, in extremo illius quæstionis inquit, actiones esse significationem, indiciumq; morum, quia vt arbitror, illæ declarent mores & quasi indolem earum rerum, vnde proficiscuntur: hi enim videntur esse illi posteriores motus, de quibus illic differit: quos gignit tantum hoc sensile aurium: nam priores motus non absunt ab vllo genere sensilis: & color enim & odor, & sucus, excitant & ipsi suos singuli sensus longè alia ratione. cui motui in sensili aurium comitatur alter ille motus. Secundum, quod præcipit, vt diligenter seruent poëtæ, est vt mores conuenientes personis inducant, sine quo ostendit superius præceptum fructum nullum fere: ac posse deniq; multis modis in hoc à poëtis peccari: si quis enim cum viderit indolem, moresq; probos laudari: intelligens fortitudinem partem esse virtutis, induxerit mulierem fortem, atque omnia pericula pro dignitate subeuntem: bonos quidem mores ei affinget: est enim indoles quidem fortis, vt ait, quæ laude digna est: non tamen ipsi conuenientes, & qui congruant ei sexui, vt testatur. Sed non est dicens indoles congruens aptaq; mulieri, fortem eam, aut acrem vehementemq; in rebus gerendis esse: hoc enim quod posterius duobus Latinis vocabulis notaui, ualere hìc arbitror δεινὴν. Tertium esse inquit, quod seruandum in hac re sit, videre vt mores similes sint. Non docens autem quomodo natura similis accipienda sit, declarat hoc diuersum esse ab iis duobus, quæ tradita iam sunt: quemadmodum supra quoq; ostendit indolem congruentem personæ alicui diuersam esse ab ea, quæ bona ab ipso vocata fuerat. Sed tamen maior est labor tertium hoc à primo secundoq; distinguere. ipse igitur arbitror mores similes vocatos, qui diuersi alieniq; non sunt à moribus eius temporis, quo inducuntur: ac respondent moribus, quibus mulieres viriq; eius seculi præditi sunt. Sic certe supra vocabulum hoc ipse cepit vbi de naturis ac moribus, quos imitantur poëtæ differens, rei illustrandę causa similitudine pictorum vsus

rum vsus

rum visus est: affirmauitq; idem ipsos facere, quod pictores: è numero enim pictorum Dionysium dicit similes ipsos penicillo exprimere solitum. id est quales illis forent, quos penicillo exprimeret, cum Polygnotus meliores: Pauson autem deteriores ipsos fingeret, quàm verè essent. Diuersum verò hoc est à secunda natura indoleq;: congruentes enim mores sunt, qui conueniunt illi personæ, cui affinguntur: non cum viriles mores tribuuntur mulieri alicui: qui autem id committeret, quod vitiosum esse hic docetur, peccaret, quia siue viris siue mulieribus, affingeret mores valde diuersos à moribus eius seculi: Nam quomodo hoc etiam discrepet à primo, apparet: mores enim dissimiles à moribus, quibus præditi vulgo sunt homines eius seculi, possent probi induci: atque ita primum vitium declinaretur, cum in tertio præcepto offenderetur, si illi longo interuallo superarent probitatem, quæ in hominibus eius seculi perspicitur à quarta autem indole non distinguit tertiam hanc, quia illa nondum tradita erat. Sed antequam quartam aggrediamur, in tertia hac subtiliter animaduertenda, exoritur scrupulus hic: si nanque simile [illegible] vocauit, quod alienum non sit, disparq; à moribus hominum, qui tunc viuunt, atque id laudauit sedulòq; à poëtis exprimi debere dixit; quo modo hoc facere potuit, quum tragici meliores, quos imitentur, studio suo reddant: quod præter quam quod supra testatus est, infra quoque præcipit, rationemq; eius rei efficiendæ tradit, vbi inquit. ἐπεὶ δὲ μίμησίς ἐστιν ἡ τραγῳδία βελτιόνων & quæ sequuntur. An ita pellitur hæc difficultas, quia similitudo seruatur, quamuis formæ aliquid addatur. Vt significauit ipse, qui, de instituto pictorum loquens, inquit. ὁμοίους ποιοῦντες καλλίους γράφουσιν. Sed his nunc relictis, quartam ita persequitur. Quartum enim quod seruari oportere in moribus inquit, est, vt illi æquabiles sint, ac perpetuo eundem tenorem seruent, neque dissentiant à semetipsis. Non explicat autem hos mores cuiusmodi sint: sed rei augendæ gratia studensq; ostendere, quantopere hoc præceptum custodiendum sit, affirmat, si quis fortè in fabula aliqua varius dissimilisq; sibi inductus semel sit, eum talem in omni facto totius fabulæ seruandum esse, vt æquabilitas à poëta custodiatur in natura illa inæquabili ostendenda: quod non fieret, si aliquis leuis, nec in eodem proposito permanens inductus, paulo postea firmus & obstinati animi fingeretur. Si morum igitur inæqualitas, naturæq; inconstantia constanter seruanda est, quanto magis natura indolesq; stabilis, par sibi ac iugis ad extremum seruari debet. Animaduertendum verò hic ita ipsum loqui, ut supra locutus est, vbi de recta & vitiosa rerum coagmentatione præcepta dedit, inquit enim. ὧν δὲ δεῖ στοχάζεσθαι καὶ ἃ δεῖ εὐλαβεῖσθαι, quamuis hic posteriorem partem non addat: & tamen facit hoc, id est ostendit, quæ opus sit cauere paulo post, vbi docet, exemplis positis, qui poëtæ in hoc aut in illo peccarint. Μίμησιν autem παρέχων dicitur aliquis, cum eius natura vitaq; à poëta exprimitur: est enim ille quem sibi summo studio imitandum proposuit. Ἦθος τοιοῦτον hic valet varij mores ac discrepantes à semetipsis, & qui nunquam in eadem voluntate permaneant,

Ε'ςι δὲ παράδειγμα πονηρίας μὲν ἤθους μὴ ἀναγκαῖον. οἷον ὁ Μενέλαος ἐν τῷ Ὀρέστῃ. τοῦ δὲ ἀπρεποῦς, καὶ μὴ ἁρμόττοντος, ὅτι θρῆνος Ὀδυσσέως ἐν τῇ Σκύλλῃ: καὶ ἡ τῆς Μελανίππης ῥῆσις: τοῦ δὲ ἀνωμάλου, ἡ ἐν Αὐλίδι Ἰφιγένεια: οὐδὲν γὰρ ἔοικεν ἡ ἱκετεύουσα τῇ ὑστέρᾳ.

Est autem exemplum improbitatis quidem morum, non necessarium, Ceu Menelaus in Oreste. Eius vero, quod non deceat & non conueniat sibi ipsi, & lamentatio Vlyssis in Scylla & Menalippæ disputatio. Morum autem inæqualium, Iphigenia in Aulide: nullam enim in partem similis est ea, quæ suppliciter orat posteriori.

Cum quatuor morum differentias tradidisset: ac quæ seruari in illis oportet, docuisset, exempla nunc contrariorum vitiorum ponit, ostendens quantopere pecca-

rum in illis à non nullis tragicis sit, qui ea præcepta neglexerunt. Primum autem indicat Euripidem in primam culpam lapsum, qui in Oreste fabula insigniter improbum finxerit Menelaum, atque id sine iusta causa, fecerit: sine tanta nanque clari viri turpitudine fabula ad exitum commodè perduci poterat. Quamuis igitur iam præcepisset, quid facto opus esset in hac re, non contentus veritatem explanasse, patefactis etiã vitijs reuocare poëtas ab hoc voluit: documento enim nobis sunt peccata aliorum, ne huiuscemodi quicquam cõmittamus. Exemplum igitur valet insigne in ea re peccatum: nihil enim excogitari potest tantopere abhorrens, & quod omnes numeros eius vitij in se contineat, quàm quod illic fecit Euripides, tantam indolis improbitatem affingens honesto viro, & qui reliqua in vita cum laude se gessisset: timidi enim atque ingrati animi illic inducitur Menelaus: fœdatusq; demum omni macula, qui fratris filio, in tanto periculo constituto, quod patris sui necem, eiusdemq; Menelai ipsius fratris vltus esset, auxilium non tulerit: eiusq; preces repudiarit. Non necessarium autem id appellat, quia, vt supra testatus sum, fabulæ finis inueniri poterat sine hoc tanti viri dedecore: neque enim à principio res ita constitutæ fuerant, vt hoc inde sequi necesse foret. Et sanè Euripides notatus est: maleq; à superioris etiam ætatis grammaticis acceptus, qui hoc in Oreste effecerit: cunctasq;, vna excepta, personas improbas illic, culpæq; alicui magnæ affines, induxerit: quod tamen non omninò verum est: quin tamen, quod de Menelao memoriæ prodiderunt, ita se habeat, dubitari non potest: in omni enim oratione factoq; suo ille signa non parua dedit, quod fratris filium non subleuaturus esset. Infra etiam multo Aristoteles, non longe à fine huius libri, eiusdem huius Euripidis peccati mentionem fecit, affirmans quoque illic Euripidem finxisse in ea fabula Menelaum insignis nequitiæ sine vlla necessaria causa. Secundi præcepti & ipsius neglecti, id est: morum, qui non deceant personam illam, nec ei vllo modo quadrent, ipsi adtributorum exemplum esse inquit lamentationem Vlyssis in Scylla. arbitror autem hoc ab aliquo tragico commissum fuisse, qui cum illac cum nauibus transeuntem induceret Vlyssem, finxerit illum muliebriter lamentantem, nec æquo fortiq; animo malum illud ac periculum tolerantem, cum tamen viri ille ab aliis poëtis omni in vita tradatur patientissimus fuisse laborum: neque enim mihi videtur hoc fecisse Homerus, qui commemorat ipsum magno animo se in illo casu præstitisse: auctoremq; fuisse sociis, vt patienter ferrent id incommodum, ac memoria veterum laborum illos consolatum esse. Fortasse ita illum in aliqua fabula induxit Euripides: nam alterum huius vitij exemplum sine vlla dubitatione, inde sumptum est: quamuis ne illic quidem poëtæ nomen positum sit. Videtur autem Cicero penè huius vitij Sophoclem insimulare voluisse, qui in Trachiniis Herculem intoleranter dolentem, vt ait, induxerit: nam quod eundem etiam fractum fuisse dolore dicit, habet hoc in se iustam reprehensionem: purgari tamen (nisi fallor) facilius potest Sophocles: magna enim vis est corporis dolorum; nec humana natura par ipsis tolerandis est; illos verò fuisse acerrimos ita significare poëta voluit, cum vir fortissimus, atque omni vita exercitus grauissimis laboribus, illos sine lamentis, vocibusq; lugubribus sustinere non potuerit. Quærere etiam non insulsè, vt arbitror, aliquis posset, cur non hoc exemplo vsus Aristoteles fuerit: magna enim persona est Herculis: nec quicquam minus videtur conuenire, quàm ipsum muliebriter lamentari. Vis posterioris exempli, quo declaratur itidem poëtam peccasse contra decorum, atque id quod conuenit ei personæ, est subtilis accurataq; disputatio Menalippes in tragœdia ab ipsa vocata; vt enim illa, quæ à patre falsò virgo putabatur, vitium sibi oblatum à Neptuno, seque peperisse tegeret, ex opinione Anaxagoræ, qui omnia in omnibus esse affirmabat, probare studuit infantes in stabulo ab ipso inuentos, quos ipsa illic ediderat, è bubus sanè nasci potuisse: nec esse id monstrũ: quare non oportere ipsos interimi: pater enim prodigium esse putans comburere parabat. Tam acuta autem quæstio, & quę vix percipitur à viris, qui multum temporis consumpserint in studiis sapientię, nullo modo conuenit puellæ. Tota res diligenter exposita est à Dionysio Halicarnasseo, vbi præcipit de oratione figurata. Aptum etiam valde huic vitio declarando argumentum est, quo vsus Orestes apud eundem poëtam, probare voluit initio orationis

tionis suæ contra Tyndarum accusatorem se recte fecisse, qui matrem necarit, vt ulcisceretur interitum patris: docet enim se magis patri, quàm matri obligatum fuisse, eum ex eius semine procreatus esset: mater autem tantum alimenta præbuisset: magna enim quæstio est inter physicos, an mulieres semine adiuuent generationem, siue exceptum tantum uiri semen foueant, atque ita fœtum nutriant. Parum igitur conuenit adolescenti, reconditis literis minime instituto, hæc subtilis & obscura quæstio. Perspicitur verò exemplis, quæ ponit, peccari posse duobus modis in hac re, & siquis deteriores mores quàm proprij suiq; illius sint, personæ alicui affingat, & siquis etiam meliores. Nam Vlysses, quum inductus esset muliebriter flere, deteriorum morum, quàm erat, fingebatur: & Menalippe, quæ subtiliter disputauit de rebus naturalibus, melioris ingenij morumq;, quam in muliere sint, inducta erat. Videbatur secundo vitio declarato, exemplum ab Aristotele poni debuisse alicuius, qui non seruasset id, quod ipse seruandum diligenter docuit; sed contra mores dissimiles affinxisset alicui morum, quibus eo tempore condiciones illæ generaq; prædita sunt, non tamen hic quicquam legitur, quod eò pertineat, cum ceterarum lapsionum accuratè exempla ponat. Quare non stultè aliquis fortasse sentiret, qui suspicaretur hanc partem defecisse. Quarti errati exemplum esse inquit, cum scilicet indoles valde dissentit à semetipsa: nec seruat eundem, quem cœpit, tenorem, Iphigeniam in Aulide: explicat autem ipsum, causamq; affert, cur verè indoles illa, moresq; inæquabiles appellari debeant: ait enim illam ipsam virginem, vt primum inducitur à poëta, nullam similitudinem habere cum ea, quæ postea fingitur: primum enim indolis illius inducitur, cuius ferè uirgines sunt, id est timidi animi ac mortem ualde reformidantis: postea verò incredibili fortitudine prædita, ac quanta vix in viris inuenitur: nam & morti se offert, & gloriæ desiderio flagrat: tanta verò & tam subita naturæ immutatio consentanea non videtur. Animaduertendum autem; vno excepto, de quo non constat, cetera omnia exempla horum uitiorum sumpta esse ab Euripide: quo magis adhuc nouo hoc argumento, in eadem sententia cōfirmor, vt putem Vlyssem demissè nimis muliebriterq; eiulantem, propinquo maximo periculo, ab eodem poëta inductum in fabulam fuisse.

Χρὴ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἤθεσιν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων συστάσει, ἀεὶ ζητεῖν ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἢ τὸ εἰκός. ὥστε τὸν τοιοῦτον τὰ τοιαῦτα λέγειν ἢ πράττειν ἢ ἀναγκαῖον ἢ εἰκός; καὶ τοῦτο μετὰ τοῦτο γίνεσθαι ἢ ἀναγκαῖον ἢ εἰκός.

Oportet autem & in moribus, quemadmodum & in rerum constitutione, semper quærere vel necessarium, vel verisimile, adeo vt talem talia dicere vel agere, vel necessarium, vel verisimile sit: & hoc post hoc fieri vel necessarium, vel verisimile.

Cum quattuor esse ostendisset, quæ in moribus personarum fingendis, à poëtis spectanda sint: exemplaq; contrariorum his virtutibus vitiorū posuisset, addit nunc idem in hac re, quod in rebus coagmentandis, præceperat, custodiri oportere. illic autem docuerat quidquid sequitur, proficisci debere à superioribus, aptumq; ab illis rebus esse: vt quod postea fit, nascatur vel necessario, vel verisimiliter ex rebus antea factis: in idem igitur incumbere debere poëtas in his, quæ ad mores pertinent ordinandis, affirmat: vt quod dicitur, agitur ve ab his, quibus hos aut illos mores affinxerit, respondeat illis naturis: necessariumq; sit aut verisimile dici aut agi debuisse ab hominibus præditis illa indole. Quod inquit dicere vel agere, respondet superiori sententiæ, cum dixit, habituram esse personam aliquam mores, si oratio aliqua ipsius, factum ve voluntatem ipsius indicarit, quid deniq; ille in animo suo statuerit de rebus expetendis, aut fugiendis: in quo animaduertendum etiam est, vt ambæ hæ res indicia notæq; sunt eius ingenij, ita ipsas ab illis moribus ingenioq; proficisci: nisi enim hoc fieret, non essent illæ, signa eorum morum, neq; aliquid vale-

 sent

rent ad eos significandos. Adiungit autem, postquam tradidit hoc præceptum, quæ ad ordinem pertinent, quo hæc in tragœdia gerenda sunt: ipsum enim quoque diligenter custodiendum docet. inquit igitur animaduertendum esse à poëtis, vt quæ facta finguntur, necessarium sit, aut verisimile illo ordine gesta esse. Pertinet verò hoc quoque ad mores, in aliqua persona expressos: quæcunq; enim ab ea finguntur dici aut geri, & ipsa ordinem suum retinere debent. nec vllo modo hic quoque à poëta aliquid committendum est, quod non aut necessario, aut verisimiliter illo tempore dictum factumve esse videatur. Hęc autem sunt, quę sedulo nunc pręcipiuntur ab Aristotele, in quibus plura verba, maioremq; partem huius sententię, restitui: quę cuncta verba desiderabantur in excusis libris: accepi autem illa è calamo exarato libro, nulla immutatione facta. Sed eadem etiam leguntur in altero exemplari, parum variata: quę sanè pusilla varietas, nihil immutet sententiam: vt dubitandum non arbitrer de veritate huius lectionis. Sed origo etiam huius errati apparet: lapsus enim fuit librarius, quia tres comprehensiones in eadem voce desinebant. omisit igitur secundam partem: omniaque illa, quę inter primum ac secundum εἶναι continebantur.

Φανερὸν οὖν, ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν: καὶ μὴ, ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ, ἀπὸ μηχανῆς: καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ τὸν ἀπόπλουν. ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἰδέναι, ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ δεῖται προαγορεύσεως καὶ ἀγγελίας: ἅπαντα γὰρ ἀποδίδομεν τοῖς θεοῖς ὁρᾶν. ἄλογον δὲ μηδὲν εἶν ἐν τοῖς πράγμασιν. εἰ δὲ μὴ, ἔξω τῆς τραγῳδίας. οἷον τὸ ἐν τῷ Οἰδίποδι τοῦ Σοφοκλέους.

Manifestum igitur, quod & solutiones fabularum ex ipsa oportet fabula contingere: & non, quemadmodum in Medea, à machina: & in Iliade, ea, quæ pertinent ad renauigationem. Sed machina vtendum est ad ea, quæ sunt extra drama: siue quæcunq; antea facta fuere, quæ fieri non potest vt homo sciat: siue quæcunq; postea, quæ egent prædictione ac significatione. omnia enim tribuimus dijs videre, absurdum autem nihil esse in rebus. Si non, extra tragœdiam. ceu quod est in Oedipo Sophoclis.

Cum accuratè nuper docuisset, quę pertinent ad mores, ita apta esse debere à superioribus, vt qui hoc aut illo modo moratus inductus est, & dicat & faciat ea, quæ conueniunt illis moribus, atque inde merito expectari poterant, quia aut necessarium sit aut verisimile, talem talia dicturum vel facturum fuisse: quod repetit in constitutione rerum pręceptum antea fuisse, adiungit, quod inde liquido elici possit: hoc enim valet quo vtitur. Apertum igitur est: si namque cetera, quę illic fiunt, & hoc etiam eodem modo fieri debet. Cum enim affirmasset in moribus non minus, atque in fabula constituenda cuncta fieri debere alterutro eorum modorum, verè dicere potuit constare inde talem quoque esse debere exitum fabularum: nam ceterarum partium nulla pertinet ad texturam tragœdię: quod igitur in ambabus his contingit, in omni tragœdia necessario vsu venit. Pręterea si hoc minoribus in rebus diligenter seruari debet, quanto magis in re tanti ponderis ac momenti, quanti est conclusio totius fabulę. Adiungit igitur, exitum etiam fabulę & illius quasi modi dissolutionem nasci itidem debere è fabula ipsa, ac pręterita rerum coagmentatione: & non auxilio machinę tractari: ita enim Gręci vocant, cum repente deus aliquis in scenam prodit, aut aliqua huiuscemodi ratio adhibetur, quę superet humanam vim ac potestatem: tunc enim machina necessaria erat, quę deum ipsum in scenam cœlitus comportaret: id est histrionem qui personam eius agat: ille enim simulatus

non verus, deus aliter eò non descendisset. Rationem huius fabularum exitus tetigere multi Græci, Latiniq; scriptores, vt Cicero in primo libro de natura deorum; qui existimari potest id accepisse à Platone: ille enim antea acutè lepideq; simili illo vsus fuerat. Sed Demosthenes quoque in eo iocatus est in oratione aduersus Bœotum, cum refelleret testem, quem vnum atque eum quidem subitum & inopinatum in iudicium illud aduersarius adduxerat: nam alterum antea docuerat dignum non esse, qui eo nomine vocaretur: vt meritò suspectus ille esse deberet. ait enim. Τιμοκράτης δὲ μόνος, ὥσπερ ἀπὸ μηχανῆς, μαρτυρεῖ μοι: & quę sequuntur. Cum autem quid fieri opus esset, ostendisset, docet etiam atque exemplis confirmat, quid declinandum sit: ait enim exitum fabulæ non oportere esse, à machina. quod valet extra sumptum: & non cohærens cum superiore fabula, atque inde aptum, quod factum esse narrat in Medeá. Ipse autem non dubito, quin Medeam Euripidis, quæ in manibus est, intelligat: quamuis enim illic deus aliquis in scenam non veniat, qui res componat, ac sedet turbas illas, tamen fingitur Medea illinc fugere diuino auxilio: uehiculoq;, quod accepit à Sole, qui patrem ipsius Aetam procrearat: aliter enim illa; septa muris Corinthi. & regis eius oppidi, & viri sui impetum declinare non potuisset: nisi autem hoc factum esset, fabula exitum suum non habuisset: salua enim illa, cum ingratum virum ulta fuisset, ex eo periculo exire debebat. Reprehensus autem est hoc nomine poëta, quia semina nulla huius fabulæ exitus antea iacta erant: nec quicquam ipsum adiuuant superiores partes tragœdiæ. Scholion autem in Prometheum Aeschyli, vel potius ratio ipsa eius fabulæ, ac quod finxit poëta, de machina tradit, quod conuenit meę de illa sententię: docet enim gregem nympharum, è quo chorus constabat, quum loqueretur cum Prometheo, machinæ impositum fuisse: Hæc verò declarationis illius ipsius verba sunt. Ταύτας δέ φασιν εἰσηγμένας διά τινος μηχανῆς· ἄτοπον γὰρ κάτωθεν διαλέγεσθαι τῷ Προμηθεῖ τῷ ἐφ᾽ ὕψους ὄντι. Secundum exemplum penè irritum nunc est, quia tragœdia, quam citat, periit: tragœdiam enim fuisse puto Iliadem vocatam: nec intelligere ipsum arbitror Iliadem Homeri, in quá quę facta dictaq; sunt, commemorantur: nec persona aliqua, siue dei, siue hominis sit, vlla ratione in medium prodit. Quin autem antiquæ fabulæ hic index fuerit, dubitari non potest. Accium certè in Latinis tragicis Iliadem docuisse memoriæ proditum est, qui existimandus est à Græco aliquo ipsam vertisse. Hæc igitur pars eius fabulæ, qua exprimebatur reditus Græcorum cum classe è Troiano bello (hoc enim valet ἀπόπλους) ita tractata fuerat; & huiuscemodi aliquo modo conclusa: eum autem indicare, cum fabula non extet, atque id multis modis contingere potuerit, sanè non valeo. Meminit tamen Longinus in libro περὶ ὕψους, huius reditus Græcorum; appellatq; ipsum eodem nomine, quo noster doctor & hic & multo infra, vbi tradit quot tragœdiæ cõfici possent ex parua Iliade. est autem vbi magnus ille rhetor, & qui plurimum iudicio valuit, celebrat quasdam eximias phantasias poëtarum: cum enim locum ex Oedipo Coloneo mirificè laudasset, addit statim in reditu etiam illo summo ingenio à poëta excogitatum fuisse, repente simulachrũ Achillis apparuisse in ipsius busto: petiisseq; ab exercitu, vt imolarent sibi Polyxenam. neque tamen perspicitur quomodò fabula illa vocata sit; ἀπόπλους ne: an Ilias. quemadmodum etiam poëtæ nomen non certo tenetur. non sine causa tamen putaret aliquis eum fuisse Sophoclem: supra enim ipsum in altera phantasia exponenda nominarat. Quod si, quod illic fingitur ad dissolutionem fabulę faceret: ac non potius videretur initium noui rei, & quasi tragœdiæ ipsius caput, putarem eum locum ab Aristotele hic significatum, vt opus fuerit eo tempore machina ad simulachrum illud excitandum. nam subitò vmbram illam visam esse narrat etiam Longinus, ac nihil minus tunc expectantibus cunctis. Verba ipsius sunt, ἄκρως δὲ καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐπὶ τοῦ θνήσκοντος Οἰδίπου, καὶ ἑαυτὸν μετὰ διοσημείας τινὸς θάπτοντος, πεφάντασται, καὶ κατὰ τὸν ἀπόπλουν τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τοῦ Ἀχιλλέως προφαινομένου τοῖς ἀναγομένοις ὑπὲρ τοῦ τάφου. Totam verò hanc rem non ineleganter expressit Ouidius in xiij. metamorphoseos, cuius etiam hi versus sunt. Hic subito, quantus, quum viueret, esse solebat, Exit humo late rupta: similisq; minanti Temporis illius vultum referebat Achilles, Quo ferus iniusto petiit Agamemnona ferro. Immemoresq; mei disceditis, inquit, Achiui, Obrutaq; est mecum virtutis

gratia nostræ, & quæ sequuntur. Cum verò docuisset exitum fabulę, machina inuentum, vitiosum esse, ostendit quando poëtæ illa vti possint sine reprehensione: neque enim penitus machinam è scena eiicit: nam quædam tempora sunt, quibus illa necessaria est. Oportere igitur vsum illius reseruari affirmat ad ea, quæ sunt extra fabulam: ipse δρᾶμα vocat: δρᾶμα enim propriè fabulaq; sunt ea, quę illa die aguntur: in quibus machina locum non habet: cum in tragœdiis etiam quædam antea gesta, aut post futura narrentur, quæ machina adiuuantur: in duo enim hæc tempora partitur, præteritum scilicet ac futurum, res, quæ extra fabulam positæ, in scena tractantur: nec ad omnia tamen, quæ prius facta sunt, machinam adhiberi vult: quædam enim nota ac peruulgata possunt exponi ab hominibus: nec egent voce diuina: sed è numero earum ad ea tantum, quæ fieri non potest, vt homo sciat: vt ad res etiã quæ postea fieri debent: quarum cognitio necessaria est in fabula: hoc enim significare voluit, cum ait: Quæ egent prædictione & expositione: requirit enim aliquando fabula aliqua, vt quod factum adhuc non est, sed consequenti tempore fieri debet, narretur, quod humana opera fieri non potest: hominibus enim quod futurum est, incertum est. Contra autem id nullo negotio dij ipsi pręstant. rationem tamen reddidit, cur illis rebus prædicendis persona alicuius dei adhibeatur. Omnia enim inquit tribuimus diis immortalibus videre, id est omnes mortales sumus huius opinionis, quod dij omnia ante oculos posita habeant, quæ etiam multis temporibus postea fieri debent. quod nisi ita firmiter sentiremus, de natura diuina, machina etiam aduentusq; dei fructum nullum in hac re ferret. Rectè igitur, & vt fieri oportere censet optimus magister, vsus est machina Sophocles initio Aiacis, vt à dea aperiretur, quod in tenebris factum erat: ac mortalis nemo, vnde factum esset, sciebat: illa autem docuit auctorem illius cędis extitisse Aiacem, ac pessimum ipsius animum in eum ipsum, cui rem totam narrauit: nec non ducem Græcarum copiarum, exposuit: quod sciri ac planè intelligi, ratio eius fabulę postulabat. Eodem pacto & Euripides in Hippolyto prudenter fecit Venerem sustinere personam prologi: oportebat enim occultum amorem Phædrę patefieri, morbumq;, quo illa affligebatur, ne rudes diutius forent spectatores eius rei. id verò tunc omnes homines fugiebat. Addit autem statim hoc tradito, magnopere cauere debere poetas, ne quid absonum, ac ratione carens sit in rebus. res vero videtur hic vocare, si spectes quod sequitur, & ea in quibus fabula manet: & ea etiam, quę illic exponuntur extra veram fabulam: cum tamen solitus sit appellare res, & constitutionem rerum, quę in scena aguntur, non quæ antea facta, aut post futura, eò comportantur. Sequitur autem: Sin hoc penitus obtineri non possit, quia arduum admodum sit fabulam omnino liberam hac culpa, maloque conficere, ferri magis hoc posse, si extra tragœdiam sit: tragœdiam enim hic vocat, quod supra δρᾶμα appellarat. Hoc autem facit: vt supra putem rerum nomine comprehensas etiam esse eas, quæ sunt extra fabulam: nisi enim hoc esset, non oporteret nunc hoc excipere: dicereque minus incommodum esse, si hic maneat, quod absurdum, nec consentaneum videtur: pręterquam quod dubitare non possumus, quin absolutior fabula sit, quę nusquam habeat hoc malum: nam multo infra testatur rursus Aristoteles omnia facienda esse, vt prorsus uacua sit ab hoc vitio tragœdia: nec in ulla sui parte vmbram vllam illius malí habeat: vbi omnia repetit: apertius tamen illic explanatiusque. Exemplum autem rei fictæ parum verisimiliter, atque absurdæ, hoc loco positę, esse inquit id, quod est in Oedipo Sophoclis: singulari enim numero τὸ, non, vt in excusis antea erat, τὰ legi debet: Vnum enim tantum absonum est in ea fabula, non plura: quod etiam confirmatur auctoritate scriptorum librorum: id verò est, quia fingitur illic Oedipus nescisse modum rationemque, qua Laius mortuus foret: non est autem verisimile, cum ipse ei in regno successerit, non statim ipsum auctorem illius necis inuestigatum fuisse, præterquam quod modus, quo tam clarus fortunatusq; vir interfectus sit: locusque, in quo id contigerit, à nullo penè ignorari potuit. Hoc tamen ideo finxit poeta, quia si, recenti adhuc re, studij aliquid in hoc facto indagando posuisset Oedipus, subito se auctorem illius necis extitisse cognouisset: nec fabula de illo argumento condi potuisset. quare ne omnibus uir-

tutibus ornatum expolitumque argumentum amitteret, æquo animo tulit illam maculam.

Ἐπεὶ δὲ μίμησίς ἐστιν ἡ τραγῳδία βελτιόνων, ἡμᾶς δεῖ μιμεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς εἰκονογράφους: καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν οἰκείαν μορφὴν, ὁμοίους ποιοῦντες, καλλίους γράφουσιν: οὕτω καὶ τὸν ποιητὴν μιμούμενον καὶ ὀργίλους, καὶ ῥαθύμους καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα ἔχοντας ἐπὶ τῶν ἠθῶν, τοιούτους ὄντας ἐπιεικέας ποιεῖν παράδειγμα, ἢ σκληρότητος δεῖ. οἷον τὸν Ἀχιλλέα Ἀγάθων, καὶ Ὅμηρος.

Quia autem imitatio est tragœdia meliorum, nos oportet imitari bonos formarum expressores: etenim illi, cum tribuerint suam, propriamq; formam, similes facientes, pulchriores pingunt: Sic & poetam imitantem & iracundos & inertes, & alia huiuscemodi habentes in moribus, tales existentes, probitatis facere exemplum, vel duritiæ oportet. Ceu Achillem Agathon & Homerus.

Tradit nunc oportere tragicos poëtas in moribus ac naturis exprimendis, quas imitantur, hoc etiam seruare, vt ea augeant, & quantum res patitur, pleniora & perfectiora in illo genere reddant. Ducit autem hoc præceptum è sententia certa, supraq; probata: atque id nouæ huius animaduersionis fundamentum esse vult: posita initio particula illa, quæ indicat, quod sequitur certum esse: aliudq; inde necessario nasci debere: inquit enim. Quoniam autem tragœdia est imitatio meliorum: hoc autem est, quod certum atque exploratum est: cum enim ambę imitatio sint: tragœdia, inquam, ac comœdia: hoc primum inter eas interest, quod earum altera meliorum hominum: altera deteriorum imitatio est: tragœdia igitur meliorum est imitatio. ἀνταπόδοσις autem, redditioq; est illius ἐπεὶ: quod sequitur. Nos oportet imitari bonos: artisq; suę valde peritos iconographos: hoc enim nomine ipse vtitur, quo declarantur non solum pictores, qui penicillo imitantur, sed reliqui etiam omnes opifices, qui quauis ratione atque instrumento, effigies hominum aliarum ve rerum exprimunt. Vel potius hoc iuncto verbo significauit nationis ipsius pictorũ non nullos, qui hoc ipso toto animo versantur, pręcipueq; operã suã ponunt in effigie, vultuq; hominũ, summo artificio exprimendo. Quid autem illi facere soleant, adiungit, explanans ipsum simile: illi etenim cum singulis tribuerint suam propriamq; formã, similes ipsos efficientes, pulchriores fingunt. Animaduertẽdum autem hic, quod inquit, Similes efficientes, declarationẽ esse antecedentis sententię, qua tradiderat ipsos suã propriamq; formam illius rei, quã exprimunt, operibus suis assignare solitos: hoc namq; est similes facere. Simili autẽ explicato, referre se debere ad eorum consilium tragicos docens, ait. Sic & poëtam imitantem & iracundos, & inertes: aliaq; huiusce modi in moribus habentes, tales existentes, probitatis efficere exemplar, aut duritiei oportet: nam τοιούτους ὄντας, quę verba ab excusis libris aberant, in Græco exemplari restitui, inuenta à me in calamo exaratis libris: videntur autem illa hic necessaria: respondentq; verbis illis, ὁμοίως ὄντας: hoc enim sedulò semper in imaginibus seruari oportet, vt omnia omnibus respondeant. Poëta igitur cum imitatur aut iracundos aut inertes, aut huiuscemodi aliquibus moribus præditos, primum curare debet, vt similes illi sint iis, unde exemplar sumit: deinde quod adiungit, efficere: probitatis inquam exemplar prębere, aut morum duritiei: quod valet ornare & augere eos motus animorum, vt ad summum veniant: ac specimen quoddam aliis earum rerum sint, siue affines illi motus virtuti, siue uitio sint: reiq; quæ merito reprehendi possit: hoc enim valere puto exemplar quoddam reddere probitatis aut duritiei: neque enim quæ supra posui, huiuscemodi sunt, vt penitus referant probitatem animi, aut duritiem asperitatemq; naturæ: iracundos tamen quos vocauit, & iner-

tes, vitij partes videntur: mores autem, qui virtutem oleant, speciemque eius habeant. significantur verbis illis, cum ait: Aliaq; talia in motibus habentes: neque enim ita illud Talia accipere debemus, vt significet similia superioribus illo modo, quia & ipsa sint pars vitiorum: sed tantum, quia habitus quosdam animi, inclinationesq; ad aliquas res, significent. Notio eius nominis ἐπιεικεῖς, visq; aperta est, quod sequitur σκληρότητος, verbum translatum est à corporibus solidis, cum dura sunt, nec facile frangi possunt, ad animum, qui & ipse cum precibus aut misericordia non mollitur, durus videtur. Eodem etiam pacto Latini, durum & asperum hominem appellant, animi vitia, non corporis habitum, verbis illis translatis significantes. Exemplo vero hoc illustrare cupiens inquit. Ceu Achillem Agathon, & Homerus: ipsum enim ambo hi poëtæ insignem finxerunt in his motibus animorum, quibus affinis fuit: vt non tantum eum iracundum, durumq; fecerint, sed documentum exemplarq; omnibus illarum rerum ipsum esse voluerint. Quales autem exstiterint mores huius herois: & in quos motus natura ille procliuis fuerit, docuit etiam, cum præcepta multa traderet, artis poëtarum, Horatius. Nam mendum, quod hunc locum in excusis libris fœdarat, sustuli, secutus fidem vnius exemplaris: in quo ita legi notaui: ac non minus coniectura ductus, & importunitate eius lectionis admonitus: nihil enim minus quadrabat moribus ac naturæ Achillis, quàm id epitheton ἀγαθὸν: coniunctio etiam καὶ, quæ sequebatur, potuit vitium eius sententiæ indicare: superuacanea enim illic erat, cum esset illo pacto nihil, quod copularet. Agathonem vero delicias Platonis, familiaremq; Aristotelis, poëtam tragicum fuisse constat: cuius etiam, vt aliis in libris, ita in hoc aliàs mentionem fecit: quare non arbitror de veritate lectionis dubitandum. Videtur autem id, quo tanquam solo ac fundamento nunc vtitur huius sententiæ Aristoteles, tentari posse: nam repugnat ei, quod multo supra ad refellendum errorem quorundam protulit: cum enim de ordine partium tragœdiæ qualium disputaret: doceretq; fabulam antecellere ceteris, inquit: Tragœdia nanque imitatio est, non hominum, verum actionis: & quæ sequuntur: hic verò tradit tragœdiam imitationem esse meliorum, hominum scilicet. Nisi fallor autem ita euellitur hic scrupulus: si quis acutè subtiliterq; rem ipsam cogitet, qui tragœdiam scribit, propositum habet imitari factum tale, nec primo attendit personam, à qua id profectum fuerit: verum quia homines sunt auctores eorum factorum: indeque ipsa manant, non potest negari, quin tragici hominum etiam imitatores sint, & eorum quidem melioris notæ.

Ταῦτα δὲ δεῖ διατηρεῖν· καὶ πρὸς τούτοις τὰ παρὰ τὰς ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθούσας αἰσθήσεις τῇ ποιητικῇ· καὶ γὰρ κατ' αὐτὰς ἔστιν ἁμαρτάνειν πολλάκις· εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς ἐκδεδομένοις λόγοις ἱκανῶς.

Hæc iam oportet seruare, & præter hæc, ea, quæ à sensibus, qui ex necessitate consequuntur poeticam: etenim secundum ipsos licet peccare sæpe. Dictum autem est de ipsis in editis sermonibus satis.

Cum docuisset quattuor esse, quæ in moribus, quibus finguntur præditæ personæ venientes in scenam, diligenter à poëtis animaduertenda forent, breui multa præcepta edidit, quæ & ipsa valdè tragœdiam adiuuarent: eamque ab omni macula ac vitio remotam præstarent: illa vero à me quanto studio potui, explicata sunt. Nunc autem, cum quasi ad finem eorum peruenisset, repetit hæc esse, quæ sanè opus sit seruare: quæ est tanquam clausula superioris disputationis. Adiungit tamen vnum, quod restare videbatur, quod & ipsum si non accurate custoditum foret, causa sæpe esset magnorum malorum: faceretque vt poëta exploderetur. id autem est, ut poëta diligenter attendat, oculosque semper directos habeat ad ea, quæ nascuntur proveniuntque à sensibus: qui sensus non possunt abesse ab operibus poetarum, studioque omni eorum. intelligit autem ne committat aliquid, in scriptisque suis fingat, quod illis sensibus repugnet, aut aduersetur: cum enim aut agi in theatro poema,

ma, aut recitari debeat, ut finem suum adipiscatur, necessario consequitur, vt quæ agantur illic exponanturq́;, aut videantur, aut audiantur: hi enim sensus sunt, qui comitantur poëticæ: si quid autem videtur à spectatoribus, aut auditur, quod non respondeat sententiis, arguit negligentiam poëtarum existimationiq́; eorum obest. & ne hoc mirum alicui videatur, nec dignum, quod tam accuratè præciperetur, quia nullo negotio vitari hoc malum possit, docet non tam hoc leue esse, vt aliquis falsò existmaret: hancq́; causam sæpe esse magnorum incommodorum: Male autem factum est, quod cum hanc rem breui obscureq́; hic tangat, quia illam iam planè copioseq́; explicarat quibusdam in disputationibus, quæ editæ diuulgatæq́; fuerant, illæ periere: nec difficultati huic illo auxilio obsisti potest: volebat enim Aristoteles inde peti, quæ hic desiderarentur, ne frustra eundem laborem rursus caperet. Infra ipse, vbi exempla cognitionum quarundam ponit, non nulla tradit, quæ huc pertinere videntur. nam quod multo etiam supra, cum de iusta mensura fabularum dissereret, quæ non eadem semper est, inquit. Si quis respiciat studium illud, quo inter se contendunt histriones, sensusq́;, non posse ab arte definiri longitudinem tragœdiæ: eodem illic, quo hic, significatu sensus cepit: verba eius sunt. τοῦ δὲ μήκους ὅρος πρὸς μὲν τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὴν αἴσθησιν, οὐ τῆς τέχνης ἐστί. & sanè poëtæ cum scribunt: domique tragœdiam pangunt, nisi valde diligentes sint, vix possunt huiuscemodi malum vitare: neque enim omnia luminibus ingenij videre possunt, quæ postea in agendo occurrunt. Non arbitror autem quicquam hic à poëta tangi, quod pertineat ad artem histrionum: vitiumq́; hoc in persona officioq́; poëtæ manere puto: cum in id negligentia inciditur: nec disputationes librosq́;, quos hic intelligit, vllo pacto esse illos puto, quorum initio tertij libri de arte dicendi meminit. Quum autem materia hæc intelligatur facere ad studium poëtarum, verisimile est ipsum de illa accuratè egisse in huiuscemodi quapiam scriptione, quæ artem hanc ornaret, coniunctionisque demum aliquid cum ipsa haberet. Quare putari posset Aristotelem hanc pertractasse in libris illis, quos scripsit de poëtis, vt opinor, claris & illustribus. vt ita nunc libros illos vocarit, quia ipsos iam edidisset. Sed cum cognoscatur etiam testimonio Harpocrationis nostrum hunc summū doctorem scripsisse διδασκαλίας. ille quoque locus non alienus fuisset ab explicatione huius rei. Eius verò operis argumentum existimare licet simile magnopere fuisse superiori huic: notatum enim illic erat (vt opinor) quas fabulas singuli poëtę diuersis temporibus simul docuissent: quod enim à Cicerone quoque Latinis verbis expressum est. διδάσκειν κωμῳδίαν, & τραγῳδίαν in consuetudine Attici sermonis crebrum erat. vnde etiam διδάσκαλοι vocati sunt qui hoc facerent: cuius verbi notionem cum aperiret Harpocration, id, quod ostendi, protulit: inquit enim, probare volens Pentaclea quendam poëtam fuisse, cuius mentio antea facta fuerat: ὅτι δὲ ὁ Ῥοπαιδαι ποιητὴς, δεδήλωκεν Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς διδασκαλίαις. Harum autem διδασκαλιῶν, non tamen fortasse illarum ab Aristotele literis proditarum, meminit quoque grammaticus ille, qui scripsit argumentum Aiacis μαστιγοφόρου: cum enim de indice illius fabulæ disputaret: nomineq́;, quod Aiaci nunc additum est, inquit. τὸ δὲ ταῖς διδασκαλίαις ψιλῶς Αἴας ἐπιγέγραπται. qui locus à me multo supra monstratus est. Plutarchus præterea in Cimone nomen hoc, eo sensu, quem ostendi capi etiam ipsum solitum, vsurpauit. cum contentionem inter spectatores aliquando ortam recitatis fabulis Aeschyli & Sophoclis commemoraret, cui malo remedium adhibuit clarus ille vir: res enim penè ad manus venerat, cum hi, Sophocli: hi verò, Aeschylo fauerent. narrat igitur eam fuisse primam fabulam, quam Sophocles docuerat, cum adulescens adhuc esset. Verba ipsius sunt, quæ huc pertinent. πρώτην γὰρ διδασκαλίαν τοῦ Σοφοκλέους ἔτι νέου καθέντος. & quæ sequuntur. Arbitrari etiam posset aliquis: hæc enim prorsus obscura, & incerta sunt, eādem Aristotelis scriptionem &, vt ipse loqui solet, πραγματείαν; duobus nominibus quondam appellatam fuisse: quia eodem in volumine ille, & ætates clarorū poetarum, & quis etiam ipsi fabulas docuissent complexus esset. Sustuli autem hinc mendum scripturæ: cum enim prius in excusis esset τὰ παρὰ τὰ ἐξ ἀνάγκης, sine dubio deprauatæ: neque enim sensus iubet obseruare, sed ea, quę à sensibus proficiscuntur, correxi τὰ παρὰ τὰς: atque id secutus fidem scriptorum librorum, ac rem ipsam.

Ἀναγνώρισις

Ἀναγνώρισις δὲ τί μέν ἐστιν, εἴρηται πρότερον. εἴδη δὲ ἀναγνωρίσεως, πρώτη μὲν, ἡ ἀτεχνοτάτη, καὶ ᾗ πλεῖστοι χρῶνται δι' ἀπορίαν, ἡ διὰ τῶν σημείων. τούτων δὲ, τὰ μὲν σύμφυτα, οἷον, λόγχην, ἣν φοροῦσι γηγενεῖς: ἢ ἀστέρας, οἵους ἐν τῷ Θυέστῃ Καρκῖνος: τὰ δὲ, ἐπίκτητα. καὶ τούτων: τὰ μὲν, ἐν τῷ σώματι, οἷον οὐλαί: τὰ δὲ, ἐκτὸς, τὰ περιδέραια. καὶ οἷον ἐν τῇ Τυροῖ διὰ τῆς σκάφης.

Agnitio autem quid quidem est, dictũ est prius: species autem agnitionis prima quidem, quæ maximè est expers artis: & qua plurimi vtuntur propter penuriam, ea quæ per signa: Horum autem, hæc quidem innata: vt lanceam, quam ferunt è terra nati: aut stellas, quales in Thyeste Carcinus. Hæc autem aduenticia. & horum hæc quidem in corpore, vt sunt cicatrices: hæc autem extra, monilia: & vt in Tyrone per cunam.

Traditis iam plurimis, quæ magnopere videbantur studium tragici poetæ adiuuare: ipsumq; à multis culpis ac vitiis remouere, si custodita forent, explicat quot genera sint agnitionum: nam variis modis aliquis agnoscere potest personam, quæ diu ipsum fefellerit: neque enim hic vim huius rei explanat: ac quid hoc nomine contineatur docet, cum ab ipso supra diligenter id factum sit, vt refert. Cum autem ordo, quem nunc sequitur, habeat in se difficultatis aliquid, non est alienum, prius quàm hæc pars explicetur, diligenter de eo quærere. Non videtur igitur, quod nunc tradit, satis hærere proximè vicinæ disputationi, in qua disserebat de moribus, cum agnitio sit pars fabulæ: post moresq; explicatos sequatur agere de dianœa: hæc nanq; series rerum est, quam proposuit. id verò ipse facit multo infra, his, quæ nunc præcipit, antea explanatis. nam tunc demum inquit: περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἤδη εἴρηται. λοιπὸν δὲ περὶ λέξεως καὶ διανοίας εἰπεῖν. Præterea plenam esse & absolutam præceptionem de coagmentatione fabulæ multo antea significarat illis verbis. περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν πραγμάτων συστάσεως, καὶ ποίας τινὰς εἶναι δεῖ τοὺς μύθους, εἴρηται ἱκανῶς. ita autem mihi nunc succurrit posse nodum hunc dissolui, vt cum optimus magister tradidisset, quomodo res coagmentari debeant: præciperetq; quæ oporteet toto animo persequi, & quę cauere, ac tanquam scopulum aliquem declinare, egerit nunc non tam de morum vi, quàm de ratione & via, qua res hęc magni ponderis ita in tragœdiis tractari possit, vt cumulata sit omni laude, & vitio absit: nam multum etiam hoc facit ad elegantem perfectamq; fabulę constitutionem. eadem igitur ratione, qua de morum vtilitate nunc disseruit, de agnitione rursus agit: cum enim vt ipse accurate docet, plura genera sint agnitionum, quę acutior, magisq; plena artis ostendere voluit: quęq; huic propinqua, vt ceteris reiectis posthabitisq;, cum id facere possint, has potissimum sectentur poetæ. ingeniosa autem, summaq; industria confecta, agnitio, quanti ponderis sit ad commendandam tragœdiam, constat. Postquàm autem quid in moribus sequi oporteret poetas, summi loci cupidos significauit, non statim aggressus est tradere, quę optima omnium esset agnitio: in medio enim quiddam admonuit, quod & ipsum valeret ad poetas culpa liberandos. intelligo inquam, quod ad sensus, qui comitantur tragœdię, obseruandos facit: vt post explicatas etiam agnitiones: declaratasq; deteriores ac meliores, redit ad non nulla precipienda, quę & ipsa multum adiuuant coagmentationem rerum: redduntque ipsam politiorem ac perfectiorem. Quare his de causis non est existimandus auctor veterem, priusque monstratum ordinem deserere. Sed hoc nunc relicto. Primam agnitionem, viamq; aliquem agnoscendi, quem multo tempore ignoraueris, esse inquit eam, quę simplex est, & maxime vacua ab arte: quaq; maior pars poetarum vtuntur, quia facultate carent acutiorem viam inueniẽdi: hoc enim manifestò hic valet δι' ἀπορίαν: quia nequeant scilicet excogitare subtiliorem agnitionem: id enim ingenium magnum requirit: artificiiq; proprium est. illa inquam, quæ fit per signa, huiuscemodi est. Quod autem Greci passim dicunt διὰ σημείων, Cicero per notas inquit in ij. de diuinatione.

natione. Quam ſcitè per notas nos certiores facit Iuppiter, quamuis de aliis notis illic loquatur: nam idem etiam iiſdem Græcis verbis id protulit in epiſtola quadam ad Atticum. Cum verò plura quoque genera horum ſignorum ſint, partitur illa. Prima autem diuiſio in duo membra eſt: ſignorum enim alterum eſt ingenitum: alterum autem aduenticium, ac poſtea partum. poſterioris autem huius generis ſunt itidem duæ partes: ſignorum enim poſtea partorum, & non vna nobiſcum natorũ, quædam ſunt in corpore, quædam extra corpus. Quod in altero illo genere ſignorum vlu venire non poteſt: ſigna namque inſita non poſſunt eſſe extra corpus: homo enim naſcitur nudus. Rectè igitur vtitur diuiſione notarum in corpore & extra corpus ſitarum in explicandis tantum ſignis poſtea partis. Exemplis autem cuncta illuſtrat. ingenitorum enim ſignorum exempla ponit. Primum lanceæ formam, quam corpore gerebat Thebis familia ortum ducens ab iis, qui tellure procreati olim erãt, cum enim in primis illis extitiſſet ea nota, indicium eorum originis, multis poſtea ſeculis in poſteris ipſorum conſeruata eſt. Plutarchus hoc teſtatus eſt in libro, quo diſputauit de inſtituto quodam deorum, qui conſueuerunt ſerò animaduertere in improbos non nullos homines. Sed de hoc accuratius diſſerui in viij. libro mearum variarum lectionum. Huiuſcemodi etiam ſunt næui ac notæ demum omnes corporis, cum quibus naſcimur, vt quas mulieres putãt referre deſideria alicuius cibi, quo ipſæ prægnantes affectæ fuerint. Vnde patrio noſtro ſermone à cupiditate nomen ipſis impoſitum eſt. Alterum autem ſtellas: quales in Thyeſte Carcinus poëta. intelligit autem ſtellarum formas, in corpore alicuius à primo ortu impreſſas; neque enim conſtat corpori ne ipſius Thyeſtis forma hæc hæſerit, an alius, qui in ea fabula, Thyeſte vocata, inductus eſſe: cum enim fabula hæc perierit: nec quicquam apud veteres ſcriptores, quod ſciam, reſtet, quod vim habeat vllam hoc explanandi, rem in incerto relinquo. Nec tamen me fallit, Franciſcum Robortellum, poſtquam confecit commentarios in hunc librum, diligenter diſputaſſe de hoc loco in annotationibus quibuſdam ſuis, qui ſane putat ipſum corruptum eſſe, legiq; debere pro ἀστέρας, ὀστέα, vel ὀστᾶ; ſignificariq; ab auctore oſſum illud eburneum in humero Pelopis, deorum conſilio pro vero repoſitum: cuius hiſtoriæ teſtem citat interpretem Lycophronis, qui commemorarit hanc notam fuiſſe familiæ Pelopidarum, non minus, atque lanceam illam gentis illius Thebanæ, quam oſtendi. Et ſane res mirifice conueniret, niſi quædam (vt opinor) repugnarent, quæ libere exponam, non certandi ſtudio, ſed veritatis indagandæ: neque enim aliter ab amico, & quem, vt dignus eſt, honeſtum undiq; eſſe cupio, diſſentirem. Primum autem me mouet, quod vt hoc ſignificetur, oportet ſcripturam valde immutare, quod caute ſemper faciundum eſt, præſertim in hoc auctore: neque tantum illud ipſum verbum contaminare opus eſſet, verum etiam illud, quod conſequitur οἵους: neque enim vllo modo reſpondet nomini ab ipſo reſtituto, quod neutri generis, non virilis, eſt. Deinde notio ipſius ea eſt, vt videatur oſtendere pares illis, aſſimileſq; alias inueniri, quod in oſſe illo eburneo non contingeret: Sed etiam (niſi fallor) impedit, quia oſſa non cernuntur oculis: ſigna verò hæc aſpici, luminibuſq; percipi omnino debent. Præterea ἐν τῷ Θυέστῃ, vt eſt conſuetudo Græcorum, valet in fabula ita vocata, non in corpore perſonaq; Thyeſtis. quare fieri poteſt ut illa nota hæreret alij, qui in eam fabulam inductus foret; nec unus aliquis illius generis eſſet. Arbitror igitur notas aliquas ſignificari, quæ ſimilitudinem ſtellarum haberent, vnde ita illæ vocatæ vulgo forent: nomenq; id nactæ. huiuſcemodi autem quaſdam in ea fabula, quæ Thyeſtes vocata foret, finxerat (vt puto) Carcinus impreſſas fuiſſe corpori alicuius, quarum indicio ille agnitus ſit. Vt autem notæ quædam ἀστέρας appellari à Græcis potuere, ita ſua ætate quaſdam roſas à mulieribus vocatas tradit noſter Boccaccius, quarum ope pater agnouit filium, qui ad ſupplicium nudus ducebatur: illæ autem quoque à primo ortu in pectore eius inſitæ fuerant. Tota res exponitur in fabella vij. quintæ diei. Exẽplum verò aſſumptorum ſignorum, eorundemq; in corpore collocatorum eſſe dicit οὐλάς, id eſt cicatrices: quæ ex ictu aliquo, vulnereq; in cute remanſerint: ita enim à Græcis notæ illæ appellantur. Signa extra corpus poſita eſſe inquit, monilia: huiuſcemodiq; alia, vt anuli ſunt, ac veſtimenta: quorum indicio perſonæ aliquæ aliquando,

quando, quæ nos fallebant cognitæ sunt. Huiuscemodi genus signorum intellexit Terentius, cum induxit Thaidem ita cum ancilla loquentem. Abi tu cistellam domo effer cum monimentis: à quo etiam arcæ genere inditum nomen est Plautinæ fabulæ; quod in ea signa hęc seruarentur: in antiquissimo libro declaratio hæc legitur illius Terentianæ vocis, Cum monimentis: crepundiis, quę infantes gestare solent: neque tamen monimentorum nomine crepundia tantum intelliguntur, sed reliqua etiam omnia, quæ restiterint eiusdem generis. Cicero quoque & cognitionis huius, & signorum mentionem fecit, cum in Bruto ait. Nunc quoniam totum me, non næuo aliquo, aut crepundiis, sed corpore omni videris uelle cognoscere: & quæ sequuntur. Et primi enim generis & postremi signa sunt. Aristoteles autem significare volens plura esse huius generis, addidit in tragœdia, quæ Tiro vocaretur, cognitionem factam esse per scapham: intelligens (vt arbitror) cunam, in qua infantes habentur: cum enim plures sint notiones huius Græcę vocis: vt alio loco à me accurate declaratum est, valet etiam hoc ipsum scapha: verisimile autem est huius monimenti auxilio, vt Terentiano verbo vtar, eum, qui longo tempore ignoratus sit, cognitum illic fuisse: nihil enim in veterum commentariis reppeti, quod ad hunc locum illustrandum faceret. Tyro sanè prodita memoriæ est filia fuisse Salmonei illius, contumacis & impij hominis, de cuius immanitate, & pœna etiam apud inferos Virgilius quoque eleganter cecinit, eademq; amasse Enipeum fluuium Elidis dicta est, cum pater ipsius illic regnaret: quod tetigisse etiam in Aeolo fabula Euripidem testatur Strabo, quamuis de nomine eius telluris non idem senserint inferioris ætatis scriptores, quod prisci, qui de illis rebus egerant, tradente hoc etiam eodem auctore. Vnde poëta noster recentiores sequutus est, qui inquit. mediasque per Elidis vrbes. Nullo autem modo est eadem hæc fabula cum ea, quam infra citat, vbi de secundo genere agnitionis agit: illa inquam, in qua ope radij textorij agnitio facta est: & si auctor ambarum idem est. Scholion quoque in Prometheum vinctum citat Sophoclem Τηρεῖ, quamuis in excusis, negligentia librariorum, scriptum sit περὶ. Signorum verò eorum, quæ corpori innata sunt, & eorum quæ postea illic aduenere, meminit itidem auctor in primo libro de ortu animantium, vbi quærit de semine humano, à toto ne corpore, an à certis ipsius partibus manet: quatuor enim argumentis expositis, quibus videtur credi debere fundi id ab vniuerso corpore; addidit adiuuare opiniones eas, quod non tantum filij similes parentibus sunt in notis corporis insitis, sed etiam in assumptis: iisdem autem, quibus hic nominibus vtitur: hæc enim eius verba sunt. οὐ γὰρ μόνον τὰ σύμφυτα προσεοικότες τοῖς γεννῶσι γίνονται οἱ παῖδες, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπίκτητα· οὐλάς τε γὰρ ἐχόντων τῶν γεννησάντων ἔνιοι ἔχουσιν ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις. Est præterea diligenter attendendum in verbis auctoris vnde apti sunt casus illi accusandi λόγχην, & ἀστέρας: videbatur enim nominandi potius casu dicere debuisse: οἷον λόγχη, & infra ἀστέρες. Sed etiam difficultatis non nihil habet, quod inquit οἵους ἐν τῷ Θυέστῃ Καρκίνος & non οἵ. vt paulo supra fecerat, cum ait οἷον λόγχην, ἣν φοροῦσι γηγενεῖς. Ita enim certæ & definitæ stellæ illæ videbantur esse debuisse, vt lancea, quam impressam corpore habebant terra prognati.

Ἔστι δὲ καὶ τούτοις χρῆσθαι ἢ βέλτιον ἢ χεῖρον. οἷον Ὀδυσσεὺς διὰ τῆς οὐλῆς ἄλλως ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς τροφοῦ, καὶ ἄλλως ὑπὸ τῶν συβοτῶν: εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν πίστεως ἕνεκα ἀτεχνότεραι καὶ αἱ τοιαῦται πᾶσαι: αἱ δὲ ἐκ περιπετείας, ὥσπερ ἡ ἐν τοῖς Νίπτροις, βελτίους.

Licet autem & his vti vel melius, vel deterius. ceu Vlysses per cicatricem aliter agnitus est à nutrice, & aliter à subulcis: sunt enim quæ fidei faciendæ causa adhibentur, magis artis expertes: & huiuscemodi omnes, Quæ verò repentino quodam casu, vt quæ in Niptris, meliores.

Docet nunc expositis tribus signorum generibus, non eundem semper eorũ vsum esse, sed duplicem: & qui gradus etiam in iis virtutis habeat: neque enim tantum diuersæ

diuersæ res illis efficiuntur: sed eorum alter, magis artis expers: alter verò ingeniosior acutiorq; est. Nam quod inquit licere etiam iis vti melius ac deterius, arbitror ipsum coniunctionem addidisse, quia supra quoque dixerat, quum de fabula differeret, posse poëtas iis, quæ acceptæ forent à maioribus, vti & recte, & vitiose: admonueratq; illos, vt recte veteribus fabulis vterentur. Exemplo vero Vlyssis: notæq; in cruxe ipsius ab apro, dum in Parnasso venaretur, impressæ, hoc demonstrat: admonetq; interim poëtas, vt subtiliorem viam sequantur: vtanturq; signis eo pacto, vt gignant rem aliquam admirabilem, subitamq; cõmutationem. Vlyssem igitur ope cicatricis, quod signum est medij illius generis, aliter agnitum fuisse dicit à nutrice, & aliter à subulcis: discrimen autem earum agnitionum ponit, cum aliis temporibus seruiant: longeq; diuersus sit illarum vsus. Vt autem Vlysses apud Homerum auxilio huius notæ agnitus est à nutrice, ita apud Euripidem in Electra Orestes à pastore illo sene: vidit enim cicatricem, quam in fronte habebat, cũ puer olim, hinulum domi persequens, cecidisset: eodem etiam illic Euripides, quo hic Aristoteles, verbo ipsam appellauit. Superiorum verò sententiarum explicandarum causa, quæ sequuntur posita fuisse, declarat particula γὰρ, quæ illic est: illa enim ratio alicuius rei redditur. Quæ igitur adhibitę sunt fidei faciendę causa, vt cũ Vlysses subulcis, credere nolentibus Vlyssem eum esse, ostendit cicatricẽ ex vulnere, quod aper ille inflixerat ipsis olim cognitam, vt omne dubium ex animis eorum expelleret, minus artificium in se habere inquit: Quæ verò repente existunt, ac non meditato: vt cum idem à nutrice nolens inuitusq;, abluentę illius pedes, cognitus est, meliores ingeniosioresq; sunt. Non valet igitur hic περιπέτεια, mutationem illam ingentem fortunarũ, sed ἐκ περιπετείας significat casu, fortuitò: & quia ita cecidit. Nã qui notus sibi ipsi sit, tegens autem alios, periculi alicuius vitandi causa, stirpem suã, cum videt transisse iam malum illud, resq; in tuto positas, aperiret genus suum, planumq; faceret ope quarundam notarum se illum esse, quem dicit, posset magnopere variare statũ rerum suarum. & è malis, secundas illas adipisci. Quare nasceretur illic περιπέτεια: nec tamen hæc esset acuta illa ratio vtendi signis, quam laudat Aristoteles: idq; factum non dici posset ἐκ περιπετείας: sed contra consulto & meditato. Contigit autem, vt cum Vlysses, mendici hominis vestitu domi suæ versaretur, Euryclea pedes eius lauaret: dumq; id munus obiret, cicatricem eam aspiceret: vnde repentè eum agnouit. Fingere autem hoc in fabula aliqua acutioris poëtæ est: nam alterum minus artificium requirit: est enim semper in manu positũ eius, qui ignoratur: si ipse scit, qui sit; vt auxilio huiuscemodi alicuius signi probet se eum esse. Nam quod ἐν τοῖς νίπτροις inquit, certum non est an Aristoteles intelligat tragœdiam ita inscriptam. cuius mentionem etiam Cicero fecit in ij. Tusculana: illa enim in Latinum sermonem à Pacuuio conuersa fuerat. Ait igitur. Non nimis in Niptris ille sapientissimus Græciæ saucius lamentatur. & paulo post. Itaq; in extremis Niptris alios quoq; obiurgat, siue partẽ eam Odysseę, in qua id commemoratur. Et sane cũ quod supra auctor inquit, aliter Vlyssem agnitum fuisse à nutrice: aliter à subulcis, pertineat manifesto ad loca Homeri, verisimile est ex eodẽ opere exẽplum hoc quoq; petitum, præsertim quũ illustre admodum, & clarum illic sit.

Δεύτεραι δὲ, αἱ πεποιημέναι ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ. διὸ ἄτεχνοι. οἷον Ὀρέστης ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἀνεγνώρισε τὴν ἀδελφὴν, ἀναγνωρισθεὶς ὑπ' ἐκείνης: ἐκείνη μὲν γὰρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς: ἐκεῖνος δὲ ταῦτα οὖν αὐτὸς λέγει, ἃ βούλεται ὁ ποιητὴς, ἀλλ' οὐχ ὁ μῦθος. διὸ ἐγγύς τι τῆς εἰρημένης ἁμαρτίας ἐστὶν: ἐξῆν γὰρ ἂν ἔνια καὶ ἐνεγκεῖν: καὶ ἐν τῷ Σοφοκλέους Τηρεῖ ὁ τῆς κερκίδος φωνή.

Secundæ autem, quæ factæ sunt à poeta: quare expertes artis. Ceu Orestes in Iphigenia agnouit sororem, agnitus ab ipsa: illa quidem enim per epistolam: ille vero Hæc igitur ipse dicit, quæ vult poeta, sed non fabula. Quare propè dictum peccatum est: licebat enim quædam & portare. & in Sophoclis Tereo radij vox.

Primo genere agnitionis declarato, quod fit per notas, secundum aggreditur. Secundas autem agnitiones esse dicit, quę à poëta factę sunt: factas verò à poëta ipsas vocat, quia poëta, vt rem eò deduceret tribuit quasdam sententias illis personis: fecitq; non nulla ab iis dici, quæ finem eum adiuuent: ita autem appellatæ sunt, vt distinguerentur ab illis, quæ ex intimo artificio depromuntur: huiuscemodi nanque agnitiones ex coagmentatione rerum, non subito studio poëtæ nascuntur. Non multo etiam postea, hæc ipsa intelligens opera poëtæ fabricata, πεποιημένα signa vocat. addit autem hic, quod exiguam earum laudem indicaret: simulq; sententiam concluderet. Quare expertes artificij sunt: illæ nanque, quas diximus, artis compotes sunt, declarantq; summum ingenium poëtæ, illæ inquam, quę nascuntur ex contextu ipso. Rectè autem concludit agnitiones factas à poëta arte carere: nullum enim magnū artificium poëtæ requirit, hoc aut illud ponere in ore alicuius personę, quod valeat ad efficiendum, quod illi volunt: faciuntq; hoc passim ipsi nullo negotio. ars eorum acumenq; positum est in rebus ita texendis, vt id nascatur, erumpatq; ex antecedentibus rebus, sine vlla ipsorum tunc in ea re adhibita opera. Exemplo verò rem explanare volens, locum Euripidis adducit, in quo duæ diuersorum generum agnitiones tractantur: illa scilicet, quæ artificium ingens in se habet: & hæc, quæ expers ipsius est. Ceu inquit Orestes in Iphigenia agnouit sororem, ratione scilicet illa, quæ plena est artis. agnitus autem & ipse postea fuit ab ea deteriore via (ita enim accipi locus debet, non credi ab auctore dictum esse agnitum prius Orestem, sororem deinde agnouisse, quod ex verbis ipsius falsò aliquis putaret) sed Aristoteles ipse totam rem explanat: ait enim illam ab Oreste cognitam fuisse per epistolam, quam dederat illi in Græciam portandam: cuius etiam epistolæ, cum ipsa, verita maris pericula, argumentum narraret, manifesto intellecta est esse filia Agamemnonis: hoc autem ita fieri ex præteritis rebus, primaq; fabulæ textura, necessarium aut saltem verisimile erat. sed exemplum in hoc positum non est. Incommodum autem acceptum est, quod infra verba quædam defecerunt, quibus tradebatur, quomodo cognitus foret: quarumq; rerum auxilio, Orestes à sorore: neque enim illa statim credere voluit, cum Orestes se fratrem eius esse prædicauit: ac ne dolus aliquis subesset, timuit. Antiquus sane liber habet in spatio illo, quod in excusis olim inane relictum fuit. ἀδοφμένον: cui tamen lectioni non confido: cum enim pluribus argumentis Orestes probare conetur se fratrem eius esse, non omnia sunt eius generis, vt signa vocari meritò debeant. Vel potius nihil illic monstratur, quod valeat ad fidem faciendam, vt cognoscantur personę aliquæ diu ignotę, signis. præterea si ope notarum posterius hoc genus agnitionis conficeretur, nulla re differret à priore. Quare cum liquido intelligatur ex loco ipso poëtę, quomodo fidem fecerit sorori Orestes se eum esse, qui erat, quo pacto vocarit Aristoteles concursum eorum argumentorum non apparet: Alij autem aliter in scriptis libris se inuenisse testantur, quod non oportet mirari: hoc enim vulgo fit, cum, veritate incerta: hi hoc modo: alij alio, ex ingenio, quod defecit supplere conantur. Verba, quę statim sequuntur docent merito hanc agnitionem expertem artis vocatam. ait enim. Hęc igitur ipse dicit, quę vult poeta: id est Orestes ita cum sorore agit: eaq; verba ad illam edit, quę poëta in ore eius ponit, non quæ fabula, contextusq; rerum pręteritarum, iubet cogitq; eum pronuntiare: quod in altero illo genere agnitionis factum est. Adiungit autem accuratus magister, quod valet ad declarandum, non valde probari posse rationem hanc. Quare propè dictum peccatum est: quia si illa, quibus vsus est Orestes, non omnino signa fuerunt; neque enim ostendi potuerunt, propè tamen illa accesserunt: atque ita propè, vt quędam ex ipsis illius prorsus generis fuerint, quamuis ita ipsis ille vsus non sit: hoc enim arbitror valere. Licebat enim quędam etiam portare: id est manu tenere, & iubere vt ipsa videret ac reminisceretur. E' numero inquam eorum, quæ protulit Orestes ad probandum se esse Orestem, quædam huiuscemodi erant, vt liceret illa oculis exponere, & quasi è sinu depromere. Peccatum igitur vocat superius genus agnitionis, quod constat signis. Peccatum autem, vt opinor, quia maxime artis expers est: & quia eò se conferunt, qui veram rationem ob ingenij tarditatem non vident: aut suscipere laborem in subtiliore excogitanda

agnitione nolunt. Quod ad lectionis integritatem pertinet, quid hic esse putarim, indicaui: ceteris in partibus consentientes inter se scriptos libros inueni, vt verear ne qui coniectura emendare voluerint, magis contaminarint. Alterum exemplum adducere volens huius cognitionis Aristoteles, sumpsit illud à Sophocle, qui in fabula, quę Tereus vocabatur: illa autem periit, vt vim penè nullam habeat rem illustrandi posterius hoc exemplum, radij voce fecit quendam, qui ignorabatur cognosci: illic enim quoque, quod allatum est, conformatum à poëta est, & non ex fabula, contextuq; primo rerum, profectum: hanc puto fuisse vim huius exempli, quantum suspicari licet.

Τρίτη ἡ διὰ μνήμης, τῷ αἰσθέσθαί τι ἰδόντα, ὥσπερ ἡ ἐν κυπρίοις τοῖς Δικαιογένους: ἰδὼν γὰρ τὴν γραφὴν, ἔκλαυσε: καὶ ἡ ἐν Ἀλκίνου ἀπολόγῳ: ἀκούων γὰρ τοῦ κιθαριστοῦ, καὶ μνησθεὶς ἐδάκρυσεν. ὅθεν ἀνεγνωρίσθη.

Tertia, quæ per memoriam, sentire aliquid videntem: quemadmodum quæ in Cyprijs Dicæogenis: cum enim vidisset picturam, luxit: & quæ in Alcini narratione: audiens enim citharœdum & recordatus, lacrimauit. Unde agnitus est.

Tertium genus agnitionis tradit, quod auxilio memorię tractatur: id autem huiuscemodi est, vt exemplis, quæ ponit, potest existimari: quamuis alterum illorum non multum iuuet: cum tragœdia, quę ipso vtebatur, perierit: sed verba etiam, quibus id explicare voluit: hoc ostendere videntur: in quibus tamen obscuritatis non nihil est. Est igitur, vt opinor, huiuscemodi. Qui agnosci debet, cum videt aut audit quippiam, recordatus inde sui ipsius, veterumq; suarum fortunarum; gerit aliquid, vnde cognosci possit: quod spectans, qui eum ignorabat, agnoscit hominem: atque ita agnitio fit per memoriam, quia nisi ille in memoriam sui ipsius rediisset, nō lacrimasset, aliud ne quid fecisset: cuius rei auxilio cognosci ab astantibus potuisset. Initio huius partis hoc discrimen inueni in scripto quodam exemplari: quod τῷ αἰσθέσθαι, dandi casu, non τὸ nominandi, illud habet. Attendendum autem, an ἰδόντα referri debeat ad eum, qui paulo post agnosci debet: vt ipsum dicat, cum viderit quippiam, recordari alicuius rei, in memoriamq; redire sui ipsius, atque ita agnosci: sed repugnare videtur, quia posterior cognitio non à sensu oculorum, sed aurium proficiscitur: recordatus enim est suarum rerum Vlysses audito sono citharæ. An cernentem eum, qui astat, ipsum tunc aliquid recordatum, ope alicuius sensus intelligere ipsum, qui prius ignorabatur; Valet autem hic, vt opinor, αἰσθέσθαι attendere, animaduertere, illum scilicet, qui antea quis esset, ignorabatur cernentem aliquid attente: hoc enim mihi verius videtur: inclinatq; magis animus in hanc partem: contingit enim vt ille ex ea aspectatione recordetur aliquam rem, vnde quippiam gerat, id est aut ploret, aut ingemiscat, aut rideat: quod quum aspexerit ille, inde agnoscat hominem: nam recordationem in illum cadere intelligere licet ex verbis auctoris, qui in secundo exemplo hoc aperit: quamuis alius sensus mentio illic sit. Huius generis fuisse dicit agnitionem quandam, quæ in Cypriis Dicæogenis continebatur. Cum autem poëma hoc vetustate interierit, nihil penè lucis huc affert hoc exemplum: tantum ex verbis eius intelligimus, fuisse illic quempiam, qui pictura spectata, luxerit: quæ origo fuerit cognitionis. Cypria vero epicum carmen fuisse putaret, non tragœdiam aliquam, qui testimonium Pausanię sequeretur: ille nanque, auctorem eius operis significans, ait. ὁ ποιήσας τὰ ἔπη τὰ κύπρια, si tamen eadem Cypria intelligit: neque enim poetæ nomen ponit, sed ita loquitur, vt fieri solitum erat de operibus non nullis, quorum auctor incertus erat. Eustathius quoque in primum librum Iliadis, eodem pacto poëma hoc citat, vbi de Briseidis patria disserit. Si idem igitur opus hi omnes intelligebant, longe aliter de auctore ipsius sentiebant, cum eum nomine appellet Aristoteles: illi autem in ambiguo id relinquerent: sed magis verisimile est fuisse duo Cypria: ita enim loquitur hic noster: vt non sine causa

hoc suspicari liceat: quasi enim distinguere ipsa volens, videtur addidisse τῆς Ἀλκινόου: & Cypria hęc fuisse tragœdiam: memoriæ nanque proditum est ab antiquis Græcis grãmaticis Dicæogenem tragicum poëtam fuisse: qui tamen in dithyrambicis quoque ab illis numeratur. Cognitionem quoque eam, quæ in apologo Alcinoi fit, eodem pacto natam esse narrat. Locum autem Homeri notum, qui ita vocabatur, intelligit: cuius etiam aliis in libris mentionem fecit. Inquit autem, significare volens eam per memoriam tractatam: Audiens enim citharistam: intelligit autem Demodocum, qui in epulis Alcinoi canebat, Et recordatus: suorum scilicet malorum, quæ in Troiano bello pertulerat, lacrimas edidit: Vnde inquit, agnitus est: atque hoc, si legimus ἀνεγνωρίσθη. nam ita quoque à me in vetere exemplari inuentum est, quãmuis quod excusi libri habebant, penitùs improbari non possit, vt respondeat superiori etiam agnitioni. Animaduertendum autem, quamuis apud Virgilium Aeneas, cum Carthagine spectauit in pariete templi pictum bellum Troianum, vsus fuerit verbo proprio huius rei: dixeritq;. Nec procul hinc Rhesi niueis tentoria velis Agnoscit lacrimans: & post. Se quoque principibus permixtum agnouit Achiuis, Eoasq; acies & nigri Memnonis arma: non esse tamen illam agnitionẽ hanc, de qua nunc sedulo præcipit Aristoteles. nam si fortè fuisset illic aliquis, exempli causa Dido, quæ animaduerso motu illo animi Aeneæ ac gemitu existimasset inde picturam illam valde ad eum pertinere: cognossetq; tandem, aliis etiam coniecturis adiuta, illum esse Aeneam, hæc sanè vera cognitio extitisset: & hunc ipsum sanè ortum habuisset. nunc vero, cum tradatur tantum à poëta Aeneam imagine illarum rerum captum, recordatum fuisse veterum malorum: cumq; recordatio illa pectus ipsius pupugisset, fleuisse; nec præsentes aliqui adfuerint, qui id notarint, facit hoc potius ad id quod multo antea docuit noster hic magister: vbi aperuit fontem eius voluptatis, quæ nascitur ex rebus accurata imitatione expressis: Aeneas enim agnouit, coloribus formisq; eximiè redditas res, quibus olim, cum gererentur, ipse interfuerat: atq; inde, vt singuli illi casus poscebãt, affectus est animo ac perturbatus.

Τετάρτη δὲ ἡ ἐκ συλλογισμοῦ. οἷον ἐν χοηφόροις: ὅτι ὅμοιός τις ἐλήλυθεν. ὅμοιος δὲ οὐθεὶς, ἀλλ' ἢ Ὀρέστης: οὗτος ἄρα ἐλήλυθεν. καὶ ἡ Πολυΐδου τοῦ σοφιστοῦ περὶ τῆς Ἰφιγενείας: εἰκὸς γὰρ τὸν Ὀρέστην συλλογίσασθαι, ὅτι ἥ τ' ἀδελφὴ ἐτύθη, καὶ αὐτῷ συμβαίνει θύεσθαι. καὶ ἡ ἐν τῷ τοῦ Θεοδέκτου Τυδεῖ, ὅτι ἐλθὼν, ὡς εὑρήσων υἱὸν, αὐτὸς ἀπόλλυται. καὶ ἡ ἐν τοῖς Φινίσιν: ἰδοῦσαι γὰρ τὸν τόπον συνελογίσαντο τὴν εἱμαρμένην, ὅτι ἐν τούτῳ εἵμαρτο ἀποθανεῖν αὐταῖς: καὶ γὰρ ἐξετίθησαν ἐνταῦθα.

Quarta autem est, quæ ex syllogismo. ceu in Choephoris, quod similis quidam venit: similis autem nullus præterquàm Orestes: hic igitur venit. Et agnitio Polyidis sophistæ de Iphigenia: verisimile nanque Orestem rationem hanc subduxisse, quod soror imolata est, & ipsi contingit imolari. & in Theodectis Tydeo: quod cum venisset vt filium inuenturus, ipse periit: Et quæ in Phinisin: cum enim vidissent locum, rationem fati subduxerunt: quod in hoc fata editum fuerat ipsis mori debere: etenim expositæ hic fuere.

Quartum genus agnitionis esse inquit, quod syllogismo efficitur, cum qui in cognitionem alicuius, quem paulo antea ignoraret, redit, subducta diligenter alicuius rei ratione id facit. Primum ipsius exemplum ponit agnitionem Choëphorarum, quæ fabula est Aeschili: cui fabulæ nunc verum nomen redditum est, cum illa diu alieno appellata esset: quæ res causa fuit, vt acuti & dilligentes interpretes maculam, quæ hic prius erat, non viderint: nec versari in manibus tragędiam eam cognorint;

Id vero mendum olim à duobus eruditis & ingeniosis adolescentibus, familiaribus meis: Bartholomęo Barbadoro & Hieronymo Meo ope antiquissimi exemplaris correctum est: quos ego nunc, toto animo in huius libri declarationem incumbens, eo libentius appello, quia cum ipsis iam pridem me ducem in sententiis eius interpretandis præbuissem, illi postea assidua ipsius lectione atque omnium Græcarum tragœdiarum euolutione tantum profecerunt, vt mihi sæpe vtiles in hoc meo labore esse potuerint: & studia illa mea vetera erga ipsos, beneuolentiamq; singularem, opera sedulitateq; sua compensarint. Sed in illis nunc testimonio meo commendandis non ero longior. tantum officij gratia nunc tangere volui, quod mihi visus sum, occasionem huius rei nactus, non posse præterire: confusæ igitur erant Choëphoræ cum Agamemnone: sed cum diligentia ipsorũ quę deerant Agamemnonis restituta illic poëtæ fuissent, in lucemq; edita postea studio meo, vt seorsum nunc suo nomine vocata fabula, quæ sequebatur, excusa sit: prima tantum sui parte mutilata: locusq; omnis integer maneat, vbi cognitio facta est, non ero longior in re ipsa accuratè explicanda: cuncta enim nullo negotio apud poetam ipsum legi possunt: paucis tantum, quod necesse hic est, commemorabo. Cum Electra ad bustum Agamemnonis venisset, portans ea vina cum grege ancillarum, quibus placari manes Agamemnonis possent, inuenit illic cæsariem, quam cum similem esse suæ cognouisset ex colore capillorum, argumentata est venisse fratrem suum Orestem, vt ait Aristoteles: inquit enim. Venit quidam similis mihi (similitudo autem perspecta est ex coma) similis autem mihi nullus est præter Orestem: Orestes igitur venit. Apparet igitur cognitionem esse factam ratiocinatione. Secundi exempli vis, vt arbitror, hæc est: qua ratione vsum dicit Polyidem sophistam, qui & ipse tragœdias aliquando scripserat, quamuis ab altero potius studio, quo itidem teneretur, ab Aristotele nunc ostendatur. Cum Orestes venisset in eas terras, vbi Dianæ humanis hostiis facere mos erat: captusq; ab incolis foret, ac paulo postea imolari deberet, inductus est à poëta, verisimile secuto, rationem huius rei subduxisse atque ita quasi exclamasse: O fatum iniquum nostræ familiæ. Soror mactata est, & me quoque contingit mactari: qua voce accepta Iphigenia, quæ astabat ministratrix eorum sacrorum, cœpit suspicari Orestem illum esse, atque hęc origo fuit agnitionis: in hæc enim verba erupisse Orestem puto, cum penè iam aræ admotus esset, illic deprehensum, non multis antea temporibus accepto nuntio de sacrificio sororis: neque enim tunc diuinare potuit, idem sibi vsu venturum, quod sorori: eliciturq; hoc ex loco, qui infra positus est, vbi iterum argumento fabulæ huius exposito, docet variatum esse in hoc ab Euripide, & Polyide, qui diuersis rationibus eam agnitam finxerunt. Tertium exẽplum è fabula Theodectis, quæ Tydeus vocabatur, sumit. Cum autem argumentum eius tragœdiæ incognitum sit, planè rem tradere non possum: arbitror tamen, vt coniectura consequi licet, ita illic cognitionem factam: vt is qui domo discesserat animo inueniendi, conseruandiq; filium: quum in eum locum venisse se videret, vt dum ei salutem dare vult, ipse suam amitteret, dixerit hoc ipsum palam. Veni filio salutem daturus, propriam autem amisi. Questus nanque ille accipi debet aperte de illo exitu contrario fini ac consilio suo. Vnde cognitus sit ab illo ipso, quẽ quærebat, cum præsens adesset: atque vt ipse ab eo ignoraretur, ita etiam prius patrem ignoraret: verisimile nanque est, hoc eum dixisse, cui id contigisset. Eandem rationem fuisse tradit Aristoteles illius agnitionis, quæ facta est in Phinisin: illic enim quoque coniectura locum habuit. Quarti autem huius exempli explicatio durior adhuc est: quia ne fabulæ quidem nomen certum est: cum enim excusi olim habeant muliebri genere φύσιν, & scripti etiam quidam: in aliis calamo exaratis virili genere legitur φινίδαι. A Phineo autem rege, qui oculis priuatus fuit, personæ natæ, videntur huic fabulæ nomen dedisse. Sophocles vero, vt testimonijs antiquorum scriptorum percipitur, Phineum fabulam scripserat: ipse certe Phinidarum mentionem fecit, paucisque sæuum illum casum exponit in Antigonæ choro, cuius initium est ἔτλα καὶ Δανάας οὐράνιον φῶς. Fieri autem potest, vt duo illi fratres, Phinei filij, nomen fabulæ dederint, in qua sororibus ipsorum hoc, quod tradit hic Aristoteles, contigisset: quin autem mulieres fuerint, quæ ratione subducta, letum sibi propinquum

esse cognorint, vocemq; eam ediderint, dubitari non potest: hoc enim aperte ex verbis Græcis intelligitur. inquit igitur. Cum enim vidissent locum, ratione subducta perceperunt fatum, quod ipsis editum fuerat: in hoc enim loco fato statutum erat ipsis mori debere: etenim illic expositæ fuerant; videtur autem sors ipsis edita fuisse, vitam eas finituras illo in loco, in quo primum, vt natæ sunt, expositæ fuerint: quod factum initio fuerat consilio eas perdendi: illud igitur periculum cum eo tempore vitassent, aliquando tamen fore putabant, vt cum eò rediissent, necessario illic interirent. Existimare autem debemus vocem hanc earum acceptam causam fuisse, vt illæ, quæ prius ignorabantur, agnoscerentur: aut demum huiuscemodi aliquid euenisse, quod eas notas faceret: exemplum enim hoc est agnitionis: in omnibus nanq; his quattuor exemplis auctor ratiocinantem tantum exposuit, opera cuius agnitio postea facta sit; de hoc verò nihil egit, sed in mente cogitationeque eius, qui legeret, reliquit.

Ἔστι δέ τις καὶ σύνθετος ἐκ παραλογισμοῦ τοῦ θεάτρου. οἷον ἐν τῷ Ὀδυσσεῖ τῷ ψευδαγγέλῳ. ὁ μὲν γὰρ τὸ τόξον ἔφη γνώσεσθαι, ὃ οὐχ ἑωράκει: ὁ δὲ ὡς δι' ἐκείνου ἀναγνωριοῦντος, διὰ τούτου ἐποίησε παραλογισμόν.

Est autem quædam & composita ex paralogismo theatri, vt in Vlysse falso nuntio: hic quidem enim arcum inquit futurum vt cognoscat, quem non viderat: hic autem vt per illum agnituro, per hoc fecit paralogismum.

In hoc loco explicando conjectore aliquo opus esset, tanta ipsum vndiq; caligo tegit: cunctaq;, quæ ad ipsum illustrandum faciebant vetustate amissa sunt. non video igitur quomodo possim ipsi aliquid opis ferre, vt cuperem: neque enim in declarandis scriptis antiquorum diuinatione vti consueui; nec oportere puto à me huc aliquid fictum ac commẽticium afferri. Qui autem antea me librum hunc interpretati sunt, plurimum diligentiæ adhibuerunt in nodo hoc expediendo: nec ipse, posito in hoc magno studio, quicquam postea inuenire potui, quod magnopere valeret ad eum dissoluendum, aut ad illorum industriam vllo modo superandam. ne tamen videar silentio ipsum prætermisisse, quid excogitarim, in medium afferam, & si sentio illa exigua esse ac pusilla, potiusq; apta ad difficultatem ipsam magis patefaciendam, quam ad tenebras has discutiendas. Tradit igitur diligens magister, (in cuius tamen animum vbiq; inflammatum studio docendi, incurrit hoc loco iniqua fortuna superiorum temporum,) extare etiam quandam agnitionem, quæ iuncta concretaq; sit ex paralogismo theatri, atque his paucis verbis exponit nouum hoc ipsius genus, vel potius valde simile propinquo, ac penè idem quod illud, nisi quod spectatorum persona hanc agnitionem adiuuit, fallaci syllogismo via. quod in illa ipsa factum nõ est: illic enim actores personæq;, quæ in scena versarentur vt docuit, ratione aliquid concluserunt, Huic breuitati verborũ succurrebat exemplum, quod omnia tunc ante oculos collocabat: erat enim notum & illustri loco positum. id vero cum è manibus ereptum sit, quasi omnis lux hinc simul pulsa est: nec extat (vt arbitror) ratio vlla, qua huic malo remedium adhiberi possit. nam & poetæ nomen, si quid etiam hoc ad rẽ faceret, qui hæc confinxerat, notum non est: & index etiam fabulæ ipsius non omnino planus: cum enim hoc factum esse tradat in Vlysse falso nuntio, non perspicitur, an Vlysses ipse venerit, qui astutè alium se esse finxerit vt facilius imponere posset inimicis, & consilium suum ad exitum perducere. atque ea de causa falsa quædam Penelopæ narrarit, vt significari videtur his verbis: primum enim Vlyssis ipsius nomen positum est, & sanè ita ille, consilioq; hoc vsus, inducitur ab Homero in patriam tellurem rediisse. Siue alius quispiam, qui falsò quædam commemorarit de Vlysse, quales non nulli ad Penelopem venerant. sollicitam de salute viri: atq; omnia auidè audientem: hæc enim ita incerta sunt, vt stultum esse videatur aliquid ipsorum affirmare. Sequitur etiam scrupulus non paruus, quia dubia variaq; scriptura est: cum enim excusi olim libri haberent, ὁ μὲν τὸ: & infra eodem genere, ui-

cill

rili scilicet. ὁ δ' ἂν. in omnibus quos vidi, calamo exaratis neutro genere legitu ambobus in locis. τὸ μὲν. & τὸ δ'. quod sanè ponderis alicuius esset ad veritatē ipsam indagandam, si historia teneretur, vel potius cognita illa, quomodo legi deberet exploratum esset. nam superius lectionis discrimen sententiam non variat, quod in quibusdam exemplaribus pro σύνθετος, legitur συνθετή. Priore autem loco si legimus τὸ, aptum illud erit à verbo, quod consequitur. τόξον, hoc sensu. Vlysses, qui alius videri volebat, siue falsus ille nuntius, affirmauit se arcum agniturum. Quod verò additum est. ὃ οὐχ ἑωράκει; valetq́;, nisi aliquid subest, quem non viderat, uidetur repugnare: si nanque arcum eum oculis contemplatus nunquam fuerat, quomodo poterat ipsum agnoscere? nisi putamus hoc alio sensu ab auctore prolatum: significareq́; illius uanitatem, qui pollicitus erat se id facturum, quod præstare non poterat. Siue Vlysses, qui clam esse studebat, aiebat se cogniturum arcum, quàmuis ipsum non uidisset, coniecturis quibusdam. nam si confessus esset, se illum antea vidisse, non fallere potuisset. nam alterum τὸ refertur ad theatrum, videturq́; omnis hæc pars significare, spectatores ita accepisse illam vocem, tanquàm si ipsi rei illius auxilio ipsum agnituri essent. vnde statim Aristoteles adiungit. inde natam esse captionem, quæ origo caputq́; fuerit illius agnitionis. hic vero est etiam varietas verborum: cum enim olim excusi habeant, ἐποίησε, in scriptis exemplaribus legitur ποιῆσαι. quam lectionem, vt superiores etiam omnes, quas hoc loco indicaui, recepit liber qui Parisiis à Guil. Morelio excusus est: secuto fidem, vt testatur, veteris exemplaris. Quædam autem mihi in mentem venerunt, quomodò constare potuerit hæc captio ac fallacia. quæ tamen, quia valde incerta sunt: totaq́; in coniectura posita, malo reticere. pluribus autem modis: magnopereq́; inter se discrepantibus, posse confici fallaciam, quæ παραλογισμὸς vocatur, apertum est: multò quoque infra Aristoteles vsus est hoc nomine, vbi laudat Homerum, qui aptè docuerit, quomodo oporteat vti mendaciis: tradit enim illam omnem rem, ne facilè dolus intelligatur, constare paralogismo: fallaciq́; conclusione, quam totam accuratè explanat.

Πασῶν δὲ βελτίστη ἀναγνώρισις ἡ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων τῆς ἐκπλήξεως γιγνομένης δι' εἰκότων. οἷον ἡ ἐν τῷ Σοφοκλέους Οἰδίποδι καὶ τῇ Ἰφιγενείᾳ: εἰκὸς γὰρ βούλεσθαι ἐπιθεῖναι γράμματα: αἱ γὰρ τοιαῦται μόναι ἄνευ τῶν πεποιημένων σημείων καὶ περιδεραίων. δεύτεραι δὲ αἱ ἐκ συλλογισμοῦ.

Omnium autem optima agnitio est, quæ ex ipsis rebus, consternatione nata per verisimilia. Ceu ea quæ in Sophoclis Oedipo, & Iphigenia: verisimile enim velle dare literas: huiuscemodi enim sola, sine factis signis, & monilibus, Secundæ verò, quæ ex syllogismo constant.

Expositis iam cunctis rationibus, quibus in fabulis personæ aliquæ, diu ignoratæ, agnoscuntur: quæ agnitio cæteris anteponenda sit, principatumque in reliquis obtineat, docet: nec non quæ huic proxima dignitate sit, relictis ceteris, quæ aut minus multo artificium, aut nullum habent. Has autem, quæ maiorem uirtutem in se continent, potissimum ostendit, vt ad illas imitandas poëtas excitet. Omnium igitur agnitionum, quæ traditæ sunt, optimam esse dicit illam, quæ proficiscitur ex ipsis rebus, id est ex coagmentatione fabulæ, quia à principio res illæ ita constitutæ sunt, vt necessario vel verisimiliter hoc fieri debuerit; ita enim reiicit illas, quæ in re ipsa à poëta concinnantur. Addit autem, Nata consternatione ex verisimilibus: sic nanque appello, quam ipse ἔκπληξιν vocauit: cum enim huiuscemodi quicquam nascitur, vt persona, quæ diu fefellerit, repentè cognoscatur, qui audiunt propter admirationem consternantur, ac stupidi penè fiunt. ἔκπληξιν igitur vocauit ingentem illam vim admirationis. supra quoque, voce ab eodem hoc vocabulo conformata, dixit agnitionem esse ἐκπληκτικήν, id est efficere in animis eorum qui audiunt hanc admirationem ac pauorem: quæ autem agnitiones apud poëtas huius generis forent,

nominibus duarum positis, declarauit: eamq;, quæ in Oedipo Sophoclis facta est, huiuscemodi esse inquit. intelligit autem Oedipum, qui nunc tyrannus inscribitur: nam in Coloneo nulla persona agnoscitur. Sed illam quoque Euripidis in Iphigenia, apud Tauros scilicet barbaram nationem, manente, eiusdem generis esse inquit: cum autem in ea fabula geminæ tractentur agnitiones: quarum altera multum alteri virtute præstet, vtram intelligat perspicitur verbis, quæ statim adiungit: in priore nanq; id contingit: illud vero ab Aristotele additum fuit, vt probaret agnitionem eam ortum habere ex statu præteritarum rerum: verisimile enim (inquit) est, voluisse Iphigeniam, quæ inuita illic manebat: iniquoque animo ferebat, se illi sacrificio sæuo præesse, nactam egregiam eius rei facultatem, dare Græcis illis literas: domumq; ad suos scribere. Adiungit autem quod penitus illas constituit: vimque ipsarum ac laudem aperit. Huiuscemodi enim solæ sine factis signis & monilibus: quanto enim magis se quælibet remouet ab vsu signorum, tanto magis laude digna est. Has autem ex omnibus agnitionum generibus, solas ait manere, atque efficere quod volunt, sine signis à poeta scilicet factis & excogitatis & monilibus, id est nostis extra corpus positis, vt anulis, vestimentis, aliisq; eiusdem generis. Quod vero solas has non vti signis inquit, verum esse ex eo etiam patet, quia quæ primum dignitatis locum post has habent, id est quæ syllogismo constant, vtuntur sanè signis: habentq; fundamentum suarum conclusionum signa quædam, vt manifesto perspicitur ex agnitione Choëphorarum; Electra enim inuenta cæsarie in busto Agamemnonis, inde argumentata est, propter similitudinem capillorum, uenisse Orestem. Non dubito autem, quin πεποιημένα, factaq; signa vocarit: excogitata; & ut ei commodum fuit, ficta & conformata tunc à poeta, non nata ex præcedentibus rebus, atque illinc ortum ducentia: cuius modi fuerunt etiam signa illa, quibus Electra ratiocinata est, fratrem eò aduenisse: sunt nanque orta ex antecedentibus. Secundum gradum honoris tribuit agnitionibus, quæ syllogismo constant, dignasq; eas esse tradit, quæ post primas illas recipiantur: nec vltra de illis quicquam agit, vt in primo gradu assignando fecit: diligenter enim illic consilij sui rationem reddidit.

Δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι, καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι, ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον: οὕτω γὰρ ἂν ἐναργέστατα ὁρῶν, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις, εὑρίσκοι τὸ πρέπον: καὶ ἥκιστα ἂν λανθάνοιτο τὰ ὑπεναντία.

Oportet autem fabulas constituere, & oratione conficere, quàm maximè ante oculos sibi ponentem: sic enim vtiq; euidentissime cernens, tanquam rebus ipsis præsens adfuerit, cum gerebantur, inueniret id quod decet: & minime ipsum fefellerint ea, quæ subcontraria sunt.

Cum & quot genera agnitionum essent: & quę agnitiones ceteris meliores forent, docuisset, quia magnam laudem poetis fert seruare in fabulis scribendis id, quod decet singulas personas: liberatq; eos magna culpa, non committere, vt in ipsis quicquam inueniatur, quod repugnet & aduersetur sibi ipsi, admonet quomodo hæc obtineri possint: sedulo autem hoc præcipit, quia in tam longa actione: tantaq; rerum ac vocum expositione, difficile admodum est hoc penitus cauere. iubet igitur poetas, & cum fabulas componunt: & cum oratione postea ipsas peragunt, ac scribunt deniq;, quibus verbis singulæ personæ in animi sui sententiis edendis, vsæ fuerint, operam dare, vt quàm maximè fieri potest. res illas sibi ante oculos ponant. Res enim intelligere debemus, quamuis verbum, quod hoc valet, apud auctorem positum non sit, inclusum tamen illud est in nomine illo μύθοις: quod videtur sententiam absoluere: fabula nanque nihil aliud est nisi res illo modo coagmentatæ. Cum vero oportere hoc ipsos facere illis temporibus, diligentiæq; eorum esse id tradiderit, exponit, quæ commoda inde nasci debeant: sunt autem ea quæ supra indicaui:

vt con-

vt consequantur scilicet illud magnum bonum tribuendi vnicuiq; id, quod ipsum decet: (in quo sæpe negligentes poëtæ labuntur) & declinent id malum incidendi in res leuiter contrarias & sibi non nihil repugnantes, quod aliter vix vitari potest: sed non tantum commoda, quæ inde oriantur, ostendit, verum etiam quare illa ita compararentur, declarat: in quo etiam, rei illustrandæ causa, simili vtitur, inquit igitur. Sic enim cum apertissime: in primisq; perspicuè cuncta contempletur, tanquam præsens adsit illis rebus dum geruntur, inuenire poterit, quod decorum vocant: & minime ipsum fugient, quæ illis speciem aliquam contrariorum habent. Quin autem, qui præsens adest, dum aliqua res geritur, subtiliter omnia perspiciat, quę illic eueniunt, dubium non est. unde hoc ipse vsus est, ad rem non tam apertam illustrandam: facilius enim aliquid fugere potest in his rebus, mentis aciem, quàm lumina oculosq;. Τ'ἀναντία verò inquit, & non ἐναντία, quia quę penitus repugnant, nullum negotium est intelligere, nec facile in tam apertum vitium laberetur poëta: quæ verò similia illis sunt, facilius fallunt. Valet autem Sic, cum in fabula componenda, & sententiis etiam verbisq; illa texenda, vtetur hac cura, diligentiáq; omnium earum rerum, quæ fiunt, sibi ante oculos collocationę: quod consequetur fixa cogitatione & toto animo ad eas res conuerso.

Σημεῖον δὲ τούτου, ὃ ἐπιτιμᾶται τῷ Καρκίνῳ: ὁ γὰρ Ἀμφιάραος ἐξ ἱεροῦ ἀνῄει, ὃ μὴ ὁρῶντα τὸν θεατὴν, ἐλάνθανεν: ἐπὶ δὲ τῆς σκηνῆς ἐξέπεσεν, δυσχερανάντων τοῦτο τῶν θεατῶν.

Signum autem huius, quod reprehensionem afferebat Carcino. Amphiaraus enim è fano exijt, quod non videntem spectatorem fefellit: in scena autem lapsus, atque explosus est, stomachantibus hoc spectatoribus.

Vt magis vtilitatem, quam in se hoc studium diligētiaq; haberet, ostenderet, commemorat quid incommodi euenerit veteri poëtæ, qui hac diligentia vsus non fuerit: nec sibi cum ad fabulam componendam, eandemq; postea scribendam accessit, res ipsas ante oculos accurate collocauit. puto enim hoc exemplum esse incommodi, in quod sæpè inciditur ab eo, qui id, quod præcipit Aristoteles, non seruauit. existunt nanque in fabula aliquando loca non nulla contraria, quę non apparent ei, qui non omnia propè oculis notarit, dum res coagmentaret, ac verbis postea expli- caret: vt hoc ipsum fuit, quod narrat. Hoc vero valere hunc locum arbitror, diligenter ponderatis verbis auctoris. nam cum fabula amissa sit: nec quicquam alibi de hoc legatur, nihil certi huc afferri potest: hoc inquam valere opinor, vt fabulæ ratio, quam scripsit Carcinus, postularit, vt Amphiaraus exiret è fano nō animaduersus, neque cognitus hoc facere ab iis, qui aderant: quod sanè fingi potuit, & à poëta facile domi conformari: in fabula tamen postea agenda, & cum ipsa in scenam uenit, commentum illud exitum non habuit, quia spectatores, qui mente & oculis in scenam conuersi stabant, hoc viderunt, & poëtam ipsum exploserunt: indigne hoc ipsum ferentes, atque id tentatum ab eo stomachantes. Quia autem vitium huius rei declaratur à consequenti, & à malo quod natum est in fabula, in qua hoc, quod similitudinem contrarij habebat, quia res ipsa repugnabat consilio poëtæ, vocat illud signum: dicitq; indicium & argumentum esse eius rei, id quod fraudi fuit Carcino: & de quo ille insimulatus est: nam hoc requirere videtur sententia, vt dictum fuerit ab Aristotele, quamuis in verbis Græcis uitij fortasse aliquid sit: non sine causa enim illa suspecta sunt: quod scilicet illic est. ὃ ἐπιτιμᾶ τῷ καρκίνῳ. Vt non temerè suspicetur aliquis legi debere ὃ ἐπιτιμᾶται καρκίνῳ: cuius sentētiæ fuit magni nominis philosophus: idemq; accuratus huius libri interpres, Madius. Ita igitur uidetur corrigi debere, siue ἐπιτιμᾶν pro ἐπιτιμᾶ τῷ, quemadmodum locutus est non longè ab extremo huius libri, ubi ταῦτα καὶ πάλιν... ἐπιτιμᾶν inquit. Nisi aliquis putet, ualere hic ἐπιτιμᾶ τῷ καρκίνῳ, culpam & reprehensionem illi affert, vt hoc nomine ipse vulgo

vulgo insimuletur. Sed ne verbum quidem illud ἀνῄει certum puto: vereorq; ne illic etiam maculæ aliquid sit: cum præsertim ea parte parum sibi constent scripti libri, vt melius fortasse legi possit ἀνίει: quod in margine etiam quorundam calamo exaratorum adnotatum inueni. Ἐξ ἱεροῦ quod inquit, certum fanum sacellumq; significat, dicatum, inquam, ipsi illi Amphiarao: vocatumq; vulgo Ἀμφιαρεῖον: notum enim est huic, vt summo auguri, maximos honores habitos post mortem: hominesq; inde oracula petere solitos: in ipsum vero hoc fanum confugisse illum in prælio aduerso Argiuorum cecinit etiam Sophocles, si quid fortasse hoc ad hunc locum aliquo modo illustrandum faciat. Indicat autem hoc Strabo in ix. libro, qui etiam poëtæ ipsius id exponentis duos versus ponit. Quod sequitur. ὁ μὴ ὁρῶν τε τὸν θεατὴν ἐλάνθανεν, valere puto, quæ res fallere potuit spectatorem, si aliò conuersos oculos habuisset: consiliumq; poëtę, qui id clam esse volebat, nec intelligi, ita exitum habuisset. Sed in scena hoc obtineri non potest, vt scilicet omnes qui in theatro sedent, aliò spectent: cum contra illi, intentis oculis semper ea, quæ illic fiunt, aspiciãt: nec quicquam ipsos fugiat. Quod verò inquit: hoc ipsos indignatos, arbitror ea de causa id factum esse, quantum de re incerta, & valde obscura proferre licet, quia ægre tulerint illud de se iudicium à poëta factum: ac tam negligentes stolidosq; ipsos ab eo existimatos, vt id clam esse posse putauerit.

Ὅσα δὲ δυνατὸν καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον ποιεῖν: πιθανώτατοι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως οἱ ἐν τοῖς πάθεσίν εἰσι: καὶ χειμαίνει ὁ χειμαζόμενος: καὶ χαλεπαίνει ὁ ὀργιζόμενος, ἀληθινώτατα. διὸ εὐφυοῦς ἡ ποιητική ἐστιν, ἢ μανικοῦ: τούτων γὰρ οἱ μὲν, εὔπλαστοι: οἱ δὲ, ἐξεταστικοί εἰσι.

Quæcunq; autem possibile & figuris conficientem facere: maximè enim apti ad persuadendum ab eadem natura, qui in perturbationibus sunt. & fluctuare facit alium, qui ipse fluctibus agitatur: & ad iram commouet, qui ira commotus est verissime. Quare ingeniosi hominis poetica est, aut furiosi: horum enim hi quidem facile formantur: hi autem facti sunt ad inquirendum.

Admonet nunc poëtas, postquam docuit, quomodo ipsi facile videre possint, quod deceat singulas personas, & cauere tanquam scopulum, ne in fabulis sit, quod sibi ipsi repugnet, qua via obtinere possint, vt personæ, quæ inducuntur in fabulas, facile fidem faciant: & in eosdem motus, quibus ipsæ affectæ sunt, traducant eos, qui audiunt. Iubet igitur, vt cum scribunt, carminiq; pangendo dant operam, exprimant etiam corpore gestus earum personarum, quas tunc fingunt: & tanquam illi ipsi fiant; nihil prætermittentes, quod non ipsi primum præbeant, eorum quæ in illis oratione effingunt. Verum quia hoc difficile esse sentit: nec in omnibus rebus præstari posse intelligit, excipit illas res, quæ hoc non patiuntur: sed tamen, vt apparet, nihil relinqui vult, quod exprimi vlla ratione possit. Valet igitur (nisi fallor (καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον, vt poëta addat superiori diligentiæ, qua iussit illum cuncta sibi ante oculos collocare, hanc etiam sedulitatem, vt scilicet ipse omnes corpore gestus agat, quos affingit personis illis: nam hoc quoque ad veritatem rei cognoscendam: acutosq; sensus & idoneos rebus illis monstrandis excogitandos, multum adiuuat: neque enim hic puto Aristotelem quicquam pręcipere, quod faciat ad histriones instruendos: artemq; eorum tradendam: sed ad poëtas ornandos, & in arte sua eruditiores reddendos. Rationem autem huius rei reddit: & quare vtile sit in hoc elaborare docet, hoc pacto. Sunt enim (inquit) maxime apti ad persuadendum ab eadem natura, qui in perturbationibus sunt. Cum igitur, vt ipse affirmat, ac res ipsa testatur, maximè accommodati sint ad fidem faciendam, qui commoto animo sunt, atque ita affecti aliquid pronuntiant, poëtæ ipsi qui in locis quibusdam

tractandis

tractandis animo commouentur, conuertuntq; se in personas illas, quas oratione exprimunt: egregie idem præstabunt. Licet autem intelligere ex eo, quod commemorat Cicero in Bruto, narratum à P. Rutilio, Ser. Galbam, grauem illum ac vehementem oratorem, naturę suæ vi, suo illo in studio hoc facere solitum: eaq; de causa curam hanc ipsius magnos sæpe fructus tulisse illis, qui ad eloquentiam eius confugerant: ita enim in consideranda causa, componendaq; se gerebat, vt si in foro cominus cum aduersario tunc congressus esset: ac nõ in remoto soloq; loco, quid postea in agendo sibi faciendum esset, meditaretur: vnde postea in contentione ipsa fortis acerq; apparebat. Quum autem semel hoc ipsum fecisse ostendere vellet cum magna vtilitate publicanorum, qui ad eum causam detulerant, vsus est his tanquàm signis. Interim quum esset ei nuntiatum tempus esse, exisse in ædes eò colore, & iis oculis, vt egisse causam, non commentatum putares. addebat etiam, idq; ad rem pertinere putabat: scriptores illos male multatos exisse cum Galba: ex quo significabat illum non in agendo solum, sed etiam in meditando vehementem atque incensum fuisse. Restat, vt videamus, quid valeant hic verba illa, ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως, quę Robortellus quoque aliquid in se scrupuli habere: diligenterq; esse perpendenda, rectè existimauit. Cum autem superiorem omnem locum eximiè ab eo, subtiliterq; declaratum putem, in hoc liberè ab eo vt amicus ab amico, de veritate dissentiam: arbitror enim potius conferre inter se Aristotelem homines pari natura ingenioq; præditos: quorum tamen alteri vacui ab omni motu animi sint: alteri vero vehementer commoti: dicereq; illos, qui correpti perturbationibus sint, magis id, quod hic quęritur, præstare posse quàm alteros: id est multo facilius imprimere in animos auditorum, quod volunt, quàm alteros, qui sedato animo dicunt. Hunc vero sensum esse huius loci (nisi fallor) elicitur ex iis, quæ sequuntur: neque enim comparat orationem, quæ proficiscitur à natura, cum ea, quæ ab arte prouenit: nam præter alia argumenta, non inquit. ἀπὸ τῆς φύσεως, sed ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως: neque sane sermones habitos inter se confert: sed personas, quales ego descripsi. Quare non video vnde manare potuerit illud λόγοι, quod legitur apud eum in explicatione huius loci: in contextu sanè verborum auctoris illud non est. Cum igitur quantopere persuasionem adiuuarent animi motus ostendere vellet, vt vtilitatem eius præcepti explanaret, affirmauit qui perturbationibus tenentur maxime omnium aptos esse ad persuadendum. Sed quia hoc ita sine exceptione prolatum, verum fortasse non fuisset, quia possunt reperiri aliqui maiore ingenio, quàm ipsi præditi, qui in hoc ipsos vincerent: inquit se loqui de hominibus eodem pariq; ingenio præditis: in quibus res dubitationem nullam habet. Addit autem, quod est declaratio confirmatioq; eiusdem sententiæ. Et excitat fluctus in animis auditorum, qui ipse quoque fluctibus agitatur: cum enim ipse vsus sit ad rem illustrandam, magnitudinemq; ipsius indicandam, verbis translatis, ego quoque imitari ipsum studui. Adiungit etiam: Qui ipse iratus est, exasperare alios, & in eundem animi motum trahere verissime: cui sententiæ adnectit tanquàm corollarium: posse inde, inquam, intelligi, poëticam esse, id est studium condendi carmina aut ingeniosi viri, aut insani: nam quin ingeniosus quoque multum in hoc studio valeat: possitq; cum laude præstare, quod illic requiritur, dubium non est. Id vero, quia ingenij acumine perspicit, quid singula tempora, rationesq; personarum postulent: atque ea sibi asciscit in condendo carmine, vt infra auctor ipse docet. Qui autem vehementi motu animi, & tanquam furore quodam percitus sit, posse etiam egregiè hoc tractare, supra quasi declaratum fuerat. Quare potuit hoc certo affirmare: sed tamen id explanare voluit: causamq; attulit vtriusq; sententiæ. inquit enim. Horum nanque hi facile in quodlibet finguntur: & omnem formam nullo negotio recipiunt: hoc enim valet εὔπλαστοι: non qui ipsi fingunt aliquid ac comminiscuntur, sed qui quasi cera, in omnes formas transeunt. intelligit vero μανικοὺς: id est proclives ad insaniam ac furorem. Sequitur autem. Hi vero sunt facti ad inquirendum, atque omnes omnium mores motusq; animi perscrutandos: omninò enim puto legi debere ἐξεταστικοί, quamuis & ipse in calamo exarato quodam inuenerim ἐκστατικοί quod verbum habere locum hic (nisi fallor) non potest: cum enim superior sententia prolata sit de procliuibus

ad

ad insaniam, necessario hoc pertinet ad ingeniosos: nam procliues ad insaniam & qui semina non parua eius rei in se habent, transeunt facile in omnes habitus animorum, & finguntur tanquam cera. ingeniosi ipsi non huiuscemodi sunt: neque se induunt facile omnibus motibus animorum: sed cum facti à natura sint acerrimi rerum perscrutatores, ob vim illam eximiam ingenii, qua pręditi sunt, acie mentis omnia perlustrant: vtunturque illo habitu animi ad excogitandas sententias aptas omnibus personis: diuersisque earum perturbationibus. dicere autem μανικοὺς esse ἐκστατικούς. vt verbis Græcis vtar, quod necesse esset, si lectionem illam sequeremur: præter quàm quod frigidum & insulsum esset: idem enim prorsus vtraque voce significatur, nihil præ se ferret, quod ad artem studiumque poetarum pertineret. Vt vero hic peruulgatam lectionem retinendam censeo, ita sustuli, secutus auctoritatem plurium scriptorum librorum, è superiori parte particulam δὲ, quæ antea in excusis legebatur ante locum illum καὶ χειμαίνει ὁ χειμαζόμενος: neque enim arbitror hoc inferri, & quasi elici è superiore sententia, sed potius, vt tradidi, ad illam explanandam constituendamque positum esse. nec volo etiam omittere, quin admoneam illud ποιεῖν, quod paulo antea positum est, ab iisdem libris abesse, vt fortasse tanquam declaratio quædam additum sit: si manet autem illic (vt opinor) valet pangere ac versus condere. Similis vero est hic locus illi in iij. libro de arte dicendi, ubi incipit disserere de vocibus vrbanis, rationemque illarum accuratè tradit: inquit enim excogitare ipsas esse aut ingeniosi hominis, aut exercitati, quemadmodum monstrare, quomodo conformetur, esset artis illius, quam tunc tradebat. Vtitur etiam eodem nomine in eodem genere hominum significando: dixit enim. ποιεῖν μὲν οὖν ἐστι τοῦ εὐφυοῦς ἢ τοῦ γεγυμνασμένου, & quæ sequuntur. Vocati autem hic sunt ab Aristotele, οἱ ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες homines illi, qui tunc aliquo animi motu turbido tenentur. Exempli causa, metu, ira, amore: Ita quoque locutus est, atque eodem pacto ipsos vocauit in libro de insomniis, quo loco tradidit eos, qui huiuscemodi aliqua perturbatione correpti sunt, facile decipi eo tempore in rebus sensu aliquo existimandis, vt si forte rem quampiam videant, quæ paruã modo similitudinem eius habeat, quod animum ipsorum perturbatum tenet, illud ipsum esse statim asseuerent. Exemplis verò multis rem explanat, quibus in omnibus eadem locutio est, inquit igitur. Ῥᾳδίως ἀπατώμεθα περὶ τὰς αἰσθήσεις ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες; ἄλλοι δὲ ἐν ἄλλοις, οἷον ὁ δειλὸς ἐν φόβῳ; ὁ δὲ ἐρωτικὸς ἐν ἔρωτι, & quæ sequuntur.

Τούς τε λόγους, καὶ τοὺς πεποιημένους δεῖ καὶ αὐτὸν ποιοῦντα ἐκτίθεσθαι καθόλου. εἶθ' οὕτως ἐπεισοδιοῦν καὶ παρατείνειν. λέγω δὲ οὕτως ἂν θεωρεῖσθαι τὸ καθόλου. οἷον τῆς Ἰφιγενείας. τυθείσης τινὸς κόρης καὶ ἀφανισθείσης ἀδήλως τοῖς θύσασιν: ἱδρυνθείσης δὲ εἰς ἄλλην χώραν, ἐν ᾗ νόμος ἦν τοὺς ξένους θύειν τῇ θεῷ, ταύτην ἔσχε τὴν ἱερωσύνην. χρόνῳ δ' ὕστερον τῷ ἀδελφῷ συνέβη ἐλθεῖν τῆς ἱερείας, διὰ τί; ὅτι ἀνεῖλεν ὁ θεός, διά τινα αἰτίαν, ἔξω τοῦ καθόλου, ἐλθεῖν ἐκεῖ: καὶ ἐφ' ὅτι δὲ, ἔξω τοῦ μύθου. ἐλθὼν δὲ, καὶ ληφθείς, θύεσθαι μέλλων, ἀνεγνώρισεν: εἴθ' ὡς Εὐριπίδης, εἴθ' ὡς Πολυίδης ἐποίησε κατὰ τὸ εἰκὸς εἰπὼν, ὅτι οὐκ ἄρα μόνον τὴν ἀδελφὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἔδει τυθῆναι. καὶ ἐντεῦθεν ἡ σωτηρία.

Hosq; sermones & factos oportet, & ipsum facientem, exponere vniuerse: deinde sic episodia inserere & producere. Dico autem sic vtiq; spectari, quod vniuersum est, ceu Iphigeniæ: Cum imolata esset quædam virgo, sublataq; foret è medio, ita vt qui imolauerant, uidere non potuerint; eademq; comportata in aliam regionem esset, in qua lex erat hospites imolare deæ, hoc nacta est sacerdotium. Sequenti autem tempore fratri con-

tigit

tigit eò venire, sacrorum eorum causa. cur? quia responsum dedit deus ob quandam ob causam, quæ extra vniuersum, venire eò: & quod vtiq; vt consequeretur, extra fabulam est. Cum venisset verò & captus foret, imolaris debens, agnouit: siue vt Euripides, siue vt Polyides fecit, vt verisimile erat dicens. Quod profectò non solum sororem, sed & ipsum oportuit imolari, & hinc salus.

Cum præcepisset non nulla hoc loco, quæ poëtas instruerent: viamq; ipsis monstrarent, qua possent consequi suo in studio summam laudem, & ab omni culpa abesse: extremum autem eorum fuerat, vt gestibus etiam omniq; motu corporis exprimerent personas illas, quibus sententias affingerent, adiungit nunc oportere illos hoc quoque diligentiæ adhibere, vt argumenta, quæ aut antea ab aliis ficta fuerint, aut quę ipsi primi finxerint sui commodi causa, antequam episodiis illa augeant, inculcentq; eo quicquam, quod fabulæ proprium non sit, vniuersè exponant: quod cum fecerint, posse illos ostendit rebus aduenticiis argumentum ornare: corpusq; ipsius extendere. Animaduertendum tamen oportere priusquàm hoc faciant, ipsos personis nomina imponere: neque enim aliter apta episodia eò inserere possent: quod paulo infra ipse declarat: & quasi à se nunc relictum admonet: ita enim illic loquitur, vt facile aliquis hoc suspicari queat. Ne autem quempiam fallat, quid in fabula quapiam commune vniuersumq; sit, exemplo Iphigeniæ id demonstrat: cuius fabulæ argumentum, demptis omnibus, quæ aut certa definitaq;: aut eò ornatus gratia comportata sint, commemorat: sed antequàm, si quid illic est, quod explicatione egeat, declarem, non nulla, quæ superiore hac in parte animaduertenda videntur, adnotabo. Primum enim quos λόγους appellauit, arbitror significare ipsum voluisse argumenta: quamuis non me fallat, quæ Latini argumenta vocant, grammaticos appellare solitos ὑποθέσεις: eodem certe sensu, quo hic Aristoteles, videtur cepisse hoc verbum Antiphanes comicus, cuius plures versus apud Athenæum initio sexti libri leguntur: in quibus queritur studium illud suum multis modis vinci, ac superari ab opere tragicorum. initium igitur illius carminis est. μακάριόν ἐστιν ἡ τραγῳδία ποίημα κατὰ πάντ', εἴγε πρῶτον οἱ λόγοι ὑπὸ τῶν θεατῶν εἰσιν ἐγνωρισμένοι. πρὶν καί τιν' εἰπεῖν, ὡς ὑπομνῆσαι μόνον. Δεῖ τὸν ποιητήν. ille autem locus eius poëtæ, cum plura in se habeat cognitu digna, & quæ intelligentiam non nullorum huius libri locorum adiuuant, sæpè à me citandus est. Aut igitur λόγους dicentes & Aristoteles & Antiphanes, intellexerunt argumenta, aut fabulas: nam λόγον fictam etiam aliquam narrationem, fabellamq; significare apertum est. fabulas tamen si accipimus, non, vt vulgò fabulæ poëtarum intelliguntur, accipere debemus, id est auctas episodiis, sed simplices atque illis carentes: nam quod & ipsum, scilicet poëtam, dixit oportere hoc facere coniunctione addita, non sine illa ipsum, arbitror id factum: quia hoc alij potius facere consueuerant, qui fabulam eam diligenter lecturi essent, vt nunc videmus argumenta fabularum ante fabulas ipsas scribi, maioris intelligentiæ causa: quamuis arguméta hæc ipsa tragœdiarum comœdiarumq; non solum quod in vniuersum est, complectantur. ipse igitur poëtam etiam ipsum hoc facere iubet: quod nouum erat & inusitatum. Deinde quod in excusis antea erat ἐπεισοδιοῦν καὶ παροτείνειν, immutaui posterius verbum, ac pro παροτείνειν, excudi volui παρατείνειν, quomodo fere legitur in omnibus, quæ uidi, scriptis exemplaribus in illis enim est περιτείνειν: quia quod contigit infinitis locis, librarius aliquis vt existimare licet, lapsus olim fuit in præpositione illa reddenda, quæ fortasse ita perperam π. scripta fuerat, παρατείνειν. sanè multo supra ipse inquit, cum (vt opinor) idem, quod hic significare vellet: ait enim. ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντες, καὶ παρὰ δύναμιν παρατείνοντες τὸν μῦθον: & quæ sequuntur. nam quod prius erat παροτείνειν, potius ordinem texturamq; videtur significare, quàm ad porrigendam fabulam, supplendamq; aliqua re externa pertinere. Est præterea aliud, quod admonuisse oportuit, cum illic communem lectionem variauerim: initio enim huius partis cuncti calamo exarati τούτους habent pro τοῦ: qui ta-

men statim in aliis pusillis rebus inter se dissentiunt: quidam enim ipsorum habet τούτοις τε λόγοις: alius verò τούτοις τε σὺν λόγοις; nec deest etiam in quo legatur τούτοις δὲ λόγοις. Sequitur autem. Dico autem sic spectari, quod in vniuersum est. Ceu Iphigeniæ: neque enim contentus fuit optimus magister præcepisse quid hic opus facto esset, sed exemplo etiam id illustrare voluit. necesse autem habuit sumere argumentum aliquod, fabulamq; notam. Quare sumpsit casum illum, qui continetur tragœdia, quæ vocata postea est Iphigenia: neque tamen Iphigeniam Euripidis intelligit, sed omnis poëtæ, qui leuiter etiam immutatum argumentum illud persecutus esset. non tamen facere potuit, quin argumentum aliquod certum appellaret: ostenderetq; cuius fabulæ vniuersale exponeret: quod enim in vniuersum est in hac fabula, nullo modo est in alia. in eo autem postea exponendo nomen virginis reticuit: quia quod Iphigeniæ contigit, alij etiam virgini vsu venire potuit. Iphigeniæ igitur exemplo rem explanare voluit: atque inquit τυθείσης τινὸς κόρης, id est cum imolata esset: hoc enim tempore res factas, & ad exitum perductas significare solent: hoc tamen repugnat, quia si mactata fuisset, in alias terras comportari non potuisset: quare videtur hic valere cum deducta ad aras esset, vt imolaretur: ac sacerdos iam, quod muneris sui erat, peregisset, illa subitò è conspectu omnium sublata est, ita, vt nemo ministrorum illorum, quomodo id factum sit, videre potuerit. addit autem, Quamuis ratio ipsa omnes fugerit, eam comportatam fuisse in aliam tellurem, in qua cum institutum esset peregrinos atque externos homines imolare deæ, huic ipsam sacerdotio ministerioque præpositam fuisse. Animaduertendum vero hinc, omnia remouere Aristotelem, quæ rem definiunt: nec nomen regionis eius ponere, nec deæ: idem enim contingere potuit, si in aliam terram virgo illa deuecta fuisset, in qua idem mos sacrificandi extitisset. Adiungit autem post spatium temporis, quod consecutum est, vsu venisse fratri ipsius, cuius etiam nomen non ponit, sed tantum, quod res postulabat, fratrem eum fuisse narrat, vt eò veniret illorum sacrorum causa: quod factum docet, vt iter (inquam) illud susciperet, quia deus iusserat, eò accedere: sed ne causam quidem eius itineris poni oportere dicit, quia id extra vniuersale foret: vt enim illò accessit, vt expiaret scelus, quod commiserat, Orestes, ita alia de causa, aut ipse, aut alia persona proficisci potuit. Ostendit etiam causam, quæ eum impulerit, vt eò accederet, extra fabulam esse: quia id non fuit è numero earum rerum, quæ ea die geri debuerunt, sed quæ superiore tempore gestæ sunt. Sequitur autem. Cum eò venisset, captusq; foret. Omnibus iam paratis, vt ex consuetudine eius regionis imolaretur, ipsum sororem agnouisse: cuius agnitionis geminæ iam rationes traditæ fuerant, & ea, qua vsus est Euripides, quam non commemorat: ille enim epistolam, quam dedit alteri eorum captiuorum Iphigenia, vt eam in vrbem Argos ferret, originem agnitionis fuisse voluit. Et ea, quam Polyides excogitauit, qui verisimilis auxilio id factum narrauit: quia verisimile erat Orestem, cum eò loci venisset: vidissetq; sibi tanquam victimæ alicui paratam necem, recordatum eiusdem interitus, quo vitam finierat ipsius soror, cum gemitu in ea verba proruptum. Non solum igitur sororem meam, sed me quoque ipsum fato datum erat imolari debere. Extremum autem huius in vniuersum: atque sublatis & personis certis & locis & temporibus narrationis, hinc salutem nactum, atque è tam magno periculo illum conseruatum fuisse. hinc verò, id est è cognitione hac. Animaduertendum autem, præter quàm quod aliud initium ponit agnitionis Polyides ab Euripide, in hoc etiam ipsos inter se dissensisse: quod Euripides facit fratrem sororem primum agnouisse: Iphigenia enim indicauit, quæ foret, cum argumentum epistolæ exposuit: Polyides verò sororem primam fratrem suũ illum esse perspexisse: audita nanque voce illa suspicata est esse illum Orestem.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἤδη ὑποθέντα τὰ ὀνόματα, ἐπεισοδιοῦν. ὅπως δὲ ἔσται οἰκεῖα τὰ ἐπεισόδια, σκοπεῖν. οἷον ἐν τῷ Ὀρέστῃ ἡ μανία, δι' ἧς ἐλήφθη, καὶ ἡ σωτηρία διὰ τῆς καθάρσεως.

Post hac autem, cum iam supposueris nomina, episodia inserere: quomodo

modo autem erunt sua propriaq́; illarum rerum, episodia videre. Ceu in Oreste insania, per quam captus est, & salus per expiationem.

Officium omne diligentis & eruditi tragici tradit Aristoteles, instruitq́; ipsum accuratè, vt plurimam è suo studio gloriam adipiscatur: cum enim supra docuisset oportere ipsum primum exponere in vniuersum fabulam atque argumentum: deinde illo facto episodiis ipsam augere, tradita ratione, qua cognosci possit id, quod suũ propriumq́; est omnis fabulæ: exemplo nanq; vnius quomodo cęterarum omnium argumenta intelligantur, explanauit, nunc quæ restant, atque ordine consequuntur, præcipit. Primum igitur, cum in expositione illa fabulæ in vniuersum nomina, vt patefactum est, defuerint, affirmat oportere poëtam nomina personis imponere: ita enim personas certas definiendo discedere incipit à narratione illa, quæ in vniuersum facta erat. Sed hoc munere ipsius tantum indicato: temporeq́;, quo ei rei opera danda est, monstrato, id, quod maiorem curam requirit, diligenter præcipit, vt impositis scilicet nominibus omnibus personis, episodia fabulæ adnectat: cuius etiam rei tempore indicato, cuiusmodi illa esse debeant, docet: neque enim omnia episodia eodem pacto laudantur aut improbantur, nec cuncta deniq; sunt eiusdem tenoris; quædam enim cũ vera fabula admodum coniuncta sunt, propriaq́; illarum rerum: quedã contra inde aliena, valdeq́; ab ipsa remota. iubet igitur, vt sua propriaq́; illarum rerum, quæ continentur in fabula, episodia captentur. Cur autem non prius oportere putet, quàm nomina imposita sint personis, episodia inserere, facile intelligitur, si quis accuratè attendat: cum enim velit, vt sua propriaq́; illa sint, si personæ incertæ adhuc fuissent, id effici nullo pacto potuisset, quum inde ipsa ducantur, vt statim declarat: necesse igitur fuit, vt hoc præstari posset, id expectare: Exemplis verò ostendit: quę episodia eius generis existimari debeant, dicens. Ceu in Oreste insania, per quam captus est, id est in potestatem venit pastorum eorum, qui captiuum illum ad Thoantem regem ut imolaretur, duxerunt: hoc enim valet ἐλήφθη, quo verbo etiam vsus est supra, in re generatim exponenda: inquit enim λαθὼν ἤ, καὶ ληφθεὶς non, vt quidam videntur accepisse, qua captus fuit, quasi significarit, quæ ipsum inuasit: hoc enim nullo modo verum est: ostendit enim Aristoteles, quæ sint episodia illius ipsius tragœdiæ, cuius vniuersale iam exposuit. Nec tamen me fallit ληφθῆναι νόσῳ illo intellectu dici, quum morbo aliquo quispiam tentatur: ita enim quoque Sophocles hoc verbo locutus est. Sed quæstio nunc est de re ipsa, non de verbis, & sermonis ipsius proprietate: Quomodo autem Orestes vnà cum sodali suo Pylade captiuus factus sit: & quomodo insania causa fuerit eius incõmodi, accuratè illic exponit bubulcus Iphigeniæ. Nam cum furore Orestes agitari cœpisset, postquam in Tauricam regionem venit, dum tempus consilio suo peragendo expectaret, impetum fecit in greges & armenta, quæ in vicinum litus compulerant pastores, districto gladio: vnde malo coacti quidam pastores buccina reliquos conuocarunt: citoq́; magnum numerum & pastorum & agricolarum coëgerunt: qui omnes ægre & post magnam concertationem illos fessos ceperunt. Hoc igitur manifesto valet hic locus. Nam in eo etiam quod sequitur, id est in altero episodio, suo & ipso illius personæ ac rerum, eodem modo iidem lapsi videntur: neq; enim quod auctor inquit, Et salus per purgationem, valet eum insania liberatum esse, quia scelus ipsius maternæ necis expiatum est: hoc enim in ea fabula non efficitur: sed significat cũ cognitum iam à se Orestem Iphigenia periculo illo liberare vellet: erat enim neci destinatus: vrgebatq́; rex eius telluris, ut peregrinos illos ex more mactaret, illa hanc rationem excogitauit: dixitq́; oportere prius purgare simulacrum inquinatum aspectu matricidæ, sed hostiam etiam illam impuram prius abluere necesse esse: illo enim modo nõ posse vllo pacto idoneam victimam esse Dianæ, cum statim etiam visum à se ipsa eum auersata esset. ad hoc autem mirifice aptam esse, quæ ablueret illas omnes maculas, aquam nauis. Quare statuisse se & Orestem, & simulacrum eius deæ impositum in nauim longe à terra asportare, ne aliquis aspectaret: ita enim astute regi illi imposuit: fratriq́; salutem dedit, quem sine huiuscemodi aliquo callido

commento eripere morti non poterat. Aut igitur hoc significat hoc in loco σώζειν: idem scilicet, quod superiore locu, quo itidem vsus est hoc verbo, aut valet eum conseruatum esse, saluumq; ex ea regione dimissum: duabus enim rationibus eguit Orestes, quæ ambæ salutem ipsi darent: neque enim satis illi erat non mactatum in ara Dianæ esse, sed incolumis ex ea tellure, manibusq; diri regis dimitti debuit. In fabula etiam hac ipsa Euripides, vbi inducit Iphigeniam fratri narrantem, quemadmodum saluum illum inde abducere cogitaret, ac quid in mentem ipsi venisset, aptū ad regem decipiendum, hoc penè verbo vsus est, nam inquit. Οὐ καθαρὸν ὄντα. τὸν δ᾽ ὅσιον δ᾽ ὁσιῶ σ᾽ ἐγώ. Significat igitur ἐν τῷ Ὀρέστῃ hic in persona illius adolescentis: neq; enim intelligit tragœdiam Euripidis ab ipso appellatam, in qua nihil agitur, quod ad explandum scelus ipsius, aut aliam vllam rem purgandam faciat: nam in ea etiam episodium ex insania ipsius depromptum est: ita enim illic quoque fingitur insanire, ut Electra nulla ratione eum consolari posset: demereq; ipsi illum inanem metum: notum enim est Orestem, statim vt matrem interfecit, genere quodam insaniæ vexari cœptum: falsisq; imaginibus perterreri: putabat enim furias se persequi tædis ardentibus, vt scelus illius necis vlciscerentur: nam hoc alterum genus insaniæ esse testatus etiam est Celsus, positis exemplis ipsius, & Aiacis. Ita igitur accipi debet ἐν τῷ Ὀρέστῃ: nisi forte, quia hoc durum videtur, quod ad locutionem pertinet, aliquis credat abundare hic præpositionem ἐν, inculcatam temere ab aliquo, qui falsò putarit intelligi hic debere tragœdiam ab ipso vocatam, non personam Orestis: nam illo modo moris est potius fabulam significare: existimetq;, si remoueatur illa, locutionem plenam, vsitatamq; esse, quia intelligatur αὐτῷ: sine dubio enim insania, quæ conficit episodium, conuenit personæ ipsius: fecisseq; ea ipsum, quæ gessit, furore correptum, cadit in hominem eum.

Ἐν μὲν οὖν τοῖς δράμασι τὰ ἐπεισόδια σύντομα: ἡ δ᾽ ἐποποιία τούτοις μηκύνεται. τῆς γὰρ Ὀδυσσείας μακρὸς ὁ λόγος ἐστὶν, ἀποδημοῦντός τινος ἔτη πολλὰ, καὶ παραφυλαττομένου ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ μόνου ὄντος, ἔτι δὲ τῶν οἴκοι οὕτως ἐχόντων, ὥστε τὰ χρήματα ὑπὸ μνηστήρων ἀναλίσκεσθαι: καὶ τὸν υἱὸν ἐπιβουλεύεσθαι: αὐτὸς δὲ ἀφικνεῖται χειμασθεὶς, καὶ ἀναγνωρίσας τινὰς, αὐτοῖς ἐπιθέμενος, αὐτὸς μὲν ἐσώθη. τοὺς δ᾽ ἐχθροὺς διέφθειρε. τὸ μὲν οὖν ἴδιον τοῦτο: τὰ δ᾽ ἄλλα, ἐπεισόδια.

In dramatibus igitur episodia concisa: epopœia autem his producitur. Odyssea nanque longum argumentum est, Peregrinantis cuiusdam annos multos, & obseruati à Neptuno, & solius existentis. Adhuc autem domesticis rebus sic se habentibus, vt fortunæ ipsius à procis absumerentur: & filius insidijs appeteretur. ipse autem venit tempestatibus vexatus, & cum agnouisset quosdam, ipsis imponens, ipse quidem conseruatus est: inimicos autem perdidit, Proprium quidem igitur hoc est: alia autem episodia.

Cum episodia tragœdiarum, comœdiarumq; propria non sint, sed communia ipsis cum epico carmine: nec tamen omnino paria in his diuersis poëmatum generibus, quid discriminis inter illa versetur, admonet: affirmatq; in dramatibus: ita enim poëmata illa omnia appellantur, in quibus inducuntur personæ ipsæ, quæ gerunt aliquid, non eorum facta à poëta commemorantur, episodia concisa breuiaq; esse debere: in epopœia autem, prolixa: genus enim illud carminis porrigitur, longitudinemq; acquirit, ope horum episodiorum: Nam quin epopœia longum fusumque poëma sit, dubitari non potest: hoc enim manifestò tenetur ex Iliade, atque Odyssea, nec non aliis etiam operibus eius generis poëtarum. Non multo etiam infra significauit hoc poëma longum esse: de ipsoq; loquens, vsurpauit vocabulum, vnde

hoc

hoc verbum conformatum est: inquit enim. ἵνα μὴ ὅ δὰ τὸ μῆκος λαμβάνῃ τὰ μέρη τὸ πρέπον μέγεθος. Sed etiam multo infra huius ipsius poëmatis coagmentationem dixit habere μῆκος: discrimina ostendens, quæ inter ipsum sunt & tragœdiam. & non multo post eum locum, vocauit μακρὰν coagmentationem omnis operis, quod carmine heroico scriberetur, cuiusmodi in primis epopœia foret. quare videtur, si quis hos tres locos attendat, quos vt aptos huic sententiæ confirmandæ, indicaui, non tantum poëma ipsum, refertum episodiis, posse vocari, de quo dubium non est, longum atque prolixum, verum etiam σύστασις coagmentatioq; illius longa esse rectè dici eum tamen ex iis ipsis verbis, quæ in manibus habemus, aliter acceptis, posset aliquis suspicari rem contra se habere: cum enim tradat epopœiam episodiorum ope extendi, longamq; reddi (valet enim ἐν ἐποποιίᾳ τούτοις μηκύνεται (nisi fallor) contrarium eius quod dixerat in dramasin episodia esse concisa: significat igitur in epopœia illa esse prolixa) videtur simul ostendere ipsam sua ui breuem pusillamq; esse. & sane omnis difficultas in hoc manet: cum inquit scilicet. τῆς γὰρ Ὀδυσσείας μακρὸς ὁ λόγος ἐστίν, cuius rei rationem reddere voluerit, probare ne ac constituere longitudinem ipsius, siue confirmare Odysseam, non adhuc ornatam episodiis, exilem esse ac minutam: quamuis in ea quoque tali, id est in fabula illa simplici & argumento ipso, appareat prolixitas quædam, propter spatium saltem temporis, & varietatē illam rerum. Quare si accipimus vt supra feci, reddit planè rationem eius, quod verba illa significant. id est probat epopœiam ope episodiorum in iustam longitudinem porrigi. Si vero credimus ipsum causam afferre eius, quod inde etiam elici potest, id est probare velle sine episodiis pusillam futuram fuisse epopœiam, ita quoque vt arbitror sententia aliena non erit, vt significare voluerit longitudinem illam, quæ cernitur in omni opere epico, comportari eò ab episodiis: nec propriam esse argumenti: imperitus enim aliquis, & qui distinguere non posset episodia ab argumento eius poëmatis, prolixitatem illam oriri putaret ab argumento. Verum oportebit lectionem immutare, ac pro μακρὸς scribere μικρὸς. quæ sane peruersio scripturæ, cum magna non sit: possitque sine multa licentia corrigi, tamen coniectura nititur: omnes namque & excusos, & scriptos libros constat μακρὸς habere. Posset autem aliquis falsum esse putare, quod illis verbis significatur. Odysseæ inquam λόγον esse prolixum, qui acciperet illud verbum λόγον, vt accipi sine dubio debet, pro argumento eius operis, ac fabula ipsa, v..de remota sint episodia, atque existimaret Odysseæ argumentum pusillum esse, ideoq; à me coniectura restitutam lectionem probarer. Hoc v..rò verum esse videtur in primis ostēdere, quod statim exposito illo, quasi hoc ipsum monstrare vellet, inquit. τὸ μὲν οὖν ἴδιον τοῦτο. tanquā enim affirmat hoc, quod paucis narrauit, suum ac proprium esse eius fabulæ. Sed etiam in principio ipsius videtur auctor ipse idem significare, qui inquit. Peregrinantis inquam cuiusdam annos multos: in quo animaduertendum, est cum quod vniuersum est eius operis narret. non ponere ipsum illius nomen, qui tam longo temporis spatio errauit: quamuis supra Odysseam appellarit, cum poëma ipsum refertum, ornatumq; omnibus rebus intelligeret, vt supra quoque fecerat, cum tragœdiæ argumentum exponere vellet. Iphigeniæ enim illic inquit. Vnde certo perspicitur, quomodo locus ille accipiendus sit: sed non tantum Vlyssis nomen inde remouet, sed reliqua etiam omnia, quæ definire res illas potuissent. Peregrinantis igitur tantum cuiusdam narrationem illic esse docet, & obseruati à Neptuno, qui illi iratus reditum eius impediebat. Hoc enim vt opinor, ostendit præpositio παρὰ, quæ adnexa est huic verbo innēto: valet enim illa, dolum astutumq; consilium in ea re adhibitum: quam rem verbum illud, cum quo coniuncta est, significat. Ostendit igitur hic Neptunum semper Vlyssem post mortem Cyclopis seruasse, animo nocendi. Nam qui φυλάττονται, simpliciter, vt adiuuentur, defendanturq; à malo, plerunque custodiuntur. Sequitur autem. Et solius existentis: quo declaratur illum amisisse socios, variis casibus conflictatum, relictumq; solum, tamen vix inuenisse finem tantorum laborum. Quibus ipsius malis adiuncta esse narrat, quod res ipsius domesticæ ac priuatæ pessimè se habebant: nam patrimonium illius à delicata iuuentute, amatoribusq; vxoris dissipabatur: ac filio insidiæ fiebant: ipse igitur in hoc statu rerum suarum domum rediit tempestate

iactatus, ac cum quosdam agnouisset, procis illis imposuit: ipseq; ex eo certamine saluus euasit: inimicis interfectis. Quod autem apud auctorem est. καὶ ἀναγνωρίσας τινὰς αὐτοῖς ἐπιθέμενος, videndum est an valeat, cum insidiatum fuisse procis, cum è procorum ipsorum numero quosdam agnouisset: siue potius cum è suis quosdam agnouisset, omnibus procis imposuisse, in extremo verò posuit, exposito iam in vniuersum argumento eius operis: quod ostenderet id quod proxime fecisset, rationemq; traditam esse significaret, qua distinguerentur episodia à rebus propriis eius poëmatis. inquit enim. Proprium igitur Odysseæ hoc est, quod scilicet paucis narraui: reliquæ autem omnes partes sunt episodia, id est res alienæ, & augendi ornandiq; poëmatis eius causa eò inuectæ. Auxilio vero huius distinctionis intelligi poterit, quod suum propriumq; eius fabulæ est, & quod extrinsecum atque aduenticium, in alio quolibet poëmate. Animaduertendum autem, quod inquit ἡ δ' ἐποποιΐα τούτοις μηκύνεται: neque enim epopœïa tantum episodiorum ope porrigitur, sed tragœdia quoque eadem ratione crescit. Cur igitur hoc epopœïæ soli tribuitur? An μηκύνεται cum dixerit, ostendere voluit immensam ipsius lõgitudinẽ: quamuis enim tragœdia quoque ab episodiis incrementi aliquid accipat, non tamen ad eandem longitudinem peruenit. Quare supra de illa differens, vsus est verbo παρατείνειν, quod ualet portigere & extendere. Nolo etiam præterire, quin indicem me suspicari verba illa. ἐπεὶ δὲ τῇ οἰκεῖοι οὕτως ἐχόντων, mendi aliquid continere: arbitrariq; ἔτι δὲ legi debere: nam quod infra coniunctionem δὲ, restitui, cum prius excusi tantum haberent, [illegible] χημ..., id feci secutus fidem, consensumque plurium scriptorum librorum.

Ἔστι δὲ πάσης τραγῳδίας: τὸ μὲν, δέσις: τὸ δὲ, λύσις. τὰ μὲν ἔξωθεν, καὶ ἔνια τῶν ἔσωθεν πολλάκις ἡ δέσις: τὸ δὲ λοιπὸν, ἡ λύσις. λέγω δὲ δέσιν μὲν εἶναι τὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τούτου τοῦ μέρους, ὃ ἔσχατόν ἐστιν, ἐξ οὗ μεταβαίνει εἰς ἀτυχίαν: λύσιν δὲ, τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταβάσεως μέχρι τέλους. ὥσπερ ἐν τῷ Λυγκεῖ τοῦ Θεοδέκτου: δέσις μὲν τά τε προπεπραγμένα, καὶ ἡ τοῦ παιδίου λῆψις. λύσις δὲ ἡ ἀπὸ τῆς αἰτιάσεως τοῦ θανάτου μέχρι τοῦ τέλους.

Est autem omnis tragœdia: hoc quidem, nexus: hoc autem, solutio. Ea quidem quæ extrinsecus, ac non nulla eorum, quæ intrinsecus, sæpe sunt colligatio: reliquum autem est dissolutio. Dico autem colligationem quidem esse eam, quæ à principio est, vsque ad hanc partem, quæ postrema est, ex qua transit in res secundas. dissolutionem autem, quæ est à principio transitus vsque ad finem, quemadmodum in Lynceo Theodectis, nexus sunt ea omnia, quæ ante gesta sunt, & pueri sumptio: dissolutio autem à loco illo, quo causa mortis obycitur vsque ad finem.

Cum longe aliud esse in tragœdiis docuisset veram materiam atque argumentum ab episodiis: & episodiorum etiam ipsorum discrimina posuisset: neque enim eadem est longitudo episodiorum, quibus producuntur tragœdiæ, cum longitudine episodiorum, quibus epopœïæ corpus extenditur, atque in immensum trahitur, tradit nunc quod commune est omnis tragœdiæ; & illius, quæ complicata vocari potest: ab ipso enim πεπλεγμένη appellata est: & illius etiam, quę simplex: vt altera ipsarum pars ligatio nexusq; fit, qua res perturbatę confusæq; inter se continentur: & nedum, quousque ad alteram partem veniant, nodus aliquis dissoluatur, potius semper magis implicatur: altera verò cum paulatim explicatur, ac nodi illi dissoluuntur. Cum hoc igitur à nulla tragœdia abesse posse tradat, quę pars ipsius hoc, ac quę illo nomine vocetur, declarat: primumq; quę ordine procedit, explanat, affirmans,

quæ ſumpta ſunt extra, & non nulla etiam eorum, quæ condita intus ſunt, ſæpe numero eſſe colligationem: quo ſignificare videtur, cuncta, quæ aſcita illuc ſunt, adiuuare nexum fabulæ, ac parti illi ſeruire. cui tamen etiam rei aliquando pars eorum, quæ poſita ſunt in fabula, ſeruiat. Neque enim videntur manere poſſe externa hæc & aduenticia, niſi habeant, in quo tanquam in ſolo quodam hæreant, aliquid fabulæ proprium. Cum vero docuerit, quid plerunque fiat, ac ratio ipſa poſtulet, non oſtendit quomodo hoc aliter geratur: arbitror autem intelligi debere, quum hoc, quod verius eſt negligitur, ac res deniq; quauis ratione aliter adminiſtratur: quare videtur conſtare nexus è genere duarum harum rerum: cum diſſolutio tota conformata ſit è rebus fabulæ propriis, & quæ fixæ ſint in viſceribus ipſius: vt cum poëta eò venerit, toto animo incumbat in diſſolutionem ipſius: nihilq; illuc inculcet, quod alienum ſit: ſed non ita apertè tradit Ariſtoteles, è quibus diſſolutio conflata ſit, vt fecit, cum docuit, quæ foret materia connexionis, quia fortaſſe ipſa non permixta eſt, confuſaq; è duobus generibus: inquit enim ſolum. Reliquum autem fabulæ eſt diſſolutio. Cum autem quaſi materiam oſtendiſſet, è quibus ipſæ manent, alia ratione: à locoq;, quem illæ occupant, ambas demonſtrat; inquit enim primum priorem aggrediens, ſignificansq; ſe hoc facere animo rem magis explanandi: Dico autem colligationem quidem eſſe, quæ à principio vſque ad hanc partem, quæ vltima eſt, ex qua migrat in res ſecundas. illam igitur nexionem eſſe ait, quæ ab initio ipſo fabulæ incipit, & extenditur vſque ad partem eam, quæ poſtrema eſt: neque enim terminus ipſius fixus certusq; eſt: ſunt enim quædam breuiores, quædam vero productiores connexiones. poſtremam autem non fabulæ ipſius: ſed, vt ipſe docet, poſt quam ſtatim immutatur vis fabulæ: cumq; res omnes aduerſæ antea in ea fuiſſent, plenæq; magnorum malorum, lux incipit apparere: ratioq;, quomodo inde exiri poſſit, & in contrarium fortunæ ſtatum tranſiri: exemplo enim vtitur tragœdiarum illarum, quarum initium triſte erat: exitus vero lætus. Hac autem parte ita quoque explicata, alteram explanat: aitq; diſſolutionem eſſe eam, quæ incipit ab initio non fabulæ, ſed tranſitus ac migrationis, id eſt quæ ducit originem ab eo loco, vbi terminatur connexio: tunc enim incipit fabula ſolui, cum variatur natura earum rerum, ita, vt contraria paulatim fiat. Cum vero omnia exemplo illuſtraſſet bonus & eruditus magiſter, male factum eſt, quod fabula illa, vnde ipſum ſumpſit, periit, vt quod inde expectari debuit, lucis nobis nihil afferat. Lynceus autem illa vocabatur: Theodectesq; Phaſelites auctor eius tragœdiæ fuerat: pauca verò, quæ de illa tradit, & ipſa obſcura ſunt: cum amiſſo argumento eius fabulæ, omnia in incerto reſtent. illic igitur inquit connexionem eſſe omnia, quæ antea geſta ſunt: & præterea pueri acceptionem: ſecutus enim ipſe quoque conſenſum ſcriptorum librorum, προπεπραγμένα lego: nam quomodo hic accipi debeat, cum plures eius nominis notiones ſint, λῆψις: resq; de qua agitur penitus incerta, affirmare non auſim: valeat ne cum puer eſt ſumptus in manus, ſiue cum in poteſtatem inimicorum venit, vt putauit Paccius, qui captiuitatem reddidit. & ſane πόλις χαλεπὴ λαβεῖν dicta eſt à Demoſthene, quæ munita foret, ac vix expugnari poſſet: & paulo ſupra, vbi epiſodiorum, quæ conuenirent perſonæ Oreſtis, mentionem fecit, ἐλήφθη eodem pacto ab auctore vſurpatum eſt. Sed quamuis de hoc liquido aliquid affirmare poſſemus, non tamen ea de cauſa vim exempli teneremus. Diſſolutionem verò in ea fabula eſſe inquit, omnem eam partem, quæ à loco illo incipit: in quo quidam reus agitur mortis: cædisq; factæ: crimenq; id ipſi obiicitur: vſque ad finem tragœdiæ. nam αἰτίασιν hoc quod dixi, valere arbitror. Polynices quoque apud Euripidem, cum ſe patriæ purgare vellet: doceretq; cauſam eorum malorum, quæ ipſi impendebant, apud fratrem manere, directo ad eam ſermone, ait. κἄν τί σοι πόλις χρήζῃ, μέμφου. τὸν δ᾽ αἴτιον. Cum autem interpretes, qui ante me commentarios in hunc librum confecerunt, viderent exemplum ab Ariſtotele poſitum, irritum eſſe, remedium huic malo adhibere volentes, acceſſerunt ad nobiliſſimam Sophoclis fabulam: in Oedipoq; ipſo monſtrare conati ſunt, qui connexus illic eſſet, ac quæ diſſolutio. Diſſentit verò Madius à Robortello in ſolutionis initio exiſtimando, ſeduloq; contra ipſum diſputauit: ipſe igitur quoque arbitror me debere, quid mei iudicij de hac re ſit, patefacere: & cum aperte ab au-

ctore traditum sit dissolutionem incipere ex eo loco, vbi initium ac fons est migrationis, puto dissolui nodum illic cœpisse, statim, vt Oedipus cognouit ex sermone Iocastæ interfectum fuisse Laium à viatoribus: subito enim timere cœpit, ne ipse auctor eius cædis fuisset, qui in prætereuntem olim fortunatum hominem, impetu facto, iniuria à famulo eius in uia accepta, eum comitesq; ipsius, vno excepto, omnes interfecit: hæc enim hoc exponentis ipsius verba sunt. οἷον μ' ἀκούσαντ' ἀρτίως ἔχει γύναι ψυχῆς πλάνημα, κἀνακίνησις φρενῶν. Quin autem tantus animi motus: suspicioque ingens, ne se magno scelere contaminarit, perturbare statum fortunarum ipsius, ac conuellere uitam antea beatam debuerit, dubitare non possumus.

Τραγῳδίας δὲ εἴδη εἰσὶ τέσσαρα: τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ μέρη ἐλέχθη: ἡ μὲν πεπλεγμένη, ἧς τὸ ὅλον ἐστὶ περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις: ἡ δὲ παθητική. οἷον οἵ τε Αἴαντες, καὶ οἱ Ἰξίονες: ἡ δὲ ἠθική. οἷον αἱ Φθιώτιδες, καὶ ὁ Πηλεύς. τὸ τέταρτον. οἷον αἵ τε Φορκίδες καὶ Προμηθεύς, καὶ ὅσα ἐν ᾅδῃ.

Tragœdiæ autem species sunt quattuor: tot enim & partes dictæ sunt: hæc quidem perplexa: cuius totum est peripetia & agnitio: hæc autem pathetica. Ceu Aiacesq; & Ixiones: hæc autem morata, vt Phthiotides, & Peleus. Quartum autem, vt Phorcidesq;, & Prometheus, & quæcunq; apud inferos.

Cum affirmasset, nullam inueniri tragœdiam, in qua non esset & nodus ille vinculumq;, quod ipse nunc vocat δέσιν: alibi verò πλοκὴν appellauit: & dissolutio eius nodi, & quæ in tragœdia partes hæ forent, & vbi manerent, docuisset, nunc tradit quot species ipsius inueniantur, & quibus qualitatibus ipsæ inter se distinctæ sint. Finis tamen ipsius nunc est, non solum hæc tradere, sed etiam admonere poëtam & instruere, vt possit in omnibus his diuersis fabularum generibus egregie se gerere, ac summam in illis tractandis laudem adipisci: cum enim explicatis iam penè iis, quæ ad fabulam pertinent, cogitet ad alias partes transire, colligit prius non nulla, quæ sedulo sint à poëtis seruanda, & vim præceptorum quorundam habeant. Vnde sæpè his vocabulis vtitur, quæ ad hoc efficiendum valent, & initium plerunq; sunt ὑποθετικῶς id est δεῖ, & χρή. Cum tamen aliquando hæ præceptiones requirant, antequàm tradatur quid facto opus sit, explanationem aliquam, vt prima hæc, non in principio statim hoc ponit. sed infra, exposita iam re. Vbi verò res satis certa est, orditur à voce hac, quæ præcipit & mandat, quid facere opus sit. Cum autem superiores duas partes, locis separatas in omni tragœdia inueniri necesse sit. Contra hic se res habet, vt tragœdia, quæ vna harum specierum prædita sit, careat reliquis: neq; enim eadem & pathetica & morata est, quamuis in parte quapiam fabulæ contingere possit, vt mores personarum egregie exprimantur, in alia verò acerbæ non nullæ res contineantur: tragœdiæ enim non vocantur moratæ, aut patheticæ, si leuiter, pusillaq; sua in parte illa continuerint: verum si totæ aut magna ex parte, illiusmodi fuerint: eadem ratio est reliquarum partium. Quod si in tragœdia implicita, aut simplici exprimuntur etiam appositè, magnoq; cum studio mores personarum, aut illa tota plena sit malorum atrocium, erit eadem duabus qualitatibus insignita: duæq; species in ea spectari poterunt: nam cum tragœdia nulla extet, quæ non aut simplex aut implicita sit, necessarium videtur, vt in altero horum generum aut mores declarentur, aut sæui acerbiq; casus referantur. Cum autem initio huius partis difficultas quędam exoriatur. nam statim vt dixit tragœdię species esse quattuor: quasi probare hoc vellet: rationemq; eius afferre, inquit: Tot enim & partes dictę sunt esse. nec aperte tradit quę sit res illa, cuius dictę sint esse eodem numero partes: interpretesq; sedulò de hoc quęsiuerint, ipse quoq; quomodo accipi putem debere hunc locum, ostendam, Primum igitur arbitror ipsum partes quales intelligere: significareq; locum eum, cum fabularum, quasdam simplices: alias verò, implicitas esse

dixit: ac demum diuisit fabulas ipsas in suas species, quamuis illic fabulas se in suas species diuidere significet: hic de tragœdiæ speciebus agat: quod enim in præstanti ipsius parte est, idem etiam in tragœdia verè existere dici potest. Nec impedit, quod illic quartam speciem, id est mores non addidit, sed tertiam tantum, quæ foret declarauit, id est πάθος: atque id, ubi diligenter definita & peripetia & agnitione, cum ostendisset etiam in quadam agnitione, si altera tantum persona cognoscatur, impletam eam esse: in alia verò requiri, vt ambæ cognoscantur, addidit, duas fabulæ partes manere in illis rebus, quæ sanè illæ ipsę sint: restare autem πάθος, quod statim definit. nam infra, inculcata in medium explicatione partium quantarum: cum de coagmentatione etiam rerum studiosa disputasset, ac quales esse debeant fabulæ docuisset, de moribus disseruit: hoc enim quoque multum valet ad fabulas expoliendas, & magna virtute imbuendas: si moribus iis personę in ipsis præditę fuerint, qui omnibus modis probari possint. omnia tamen planiora essent, si hanc quartam fabulæ partem esse indicasset, ut fecit, quum ἦθος superioribus duobus addidit: aut si non tam longè ab illis de hac, quæ coniuncta cum ipsis aliquo modo est, pręcepisset. nam non est dubium quin, quemadmodum factum quoddam simplex est: aliud verò implicitum: nec non tertium quoddam patheticum, ita quartum etiam ipsius genus reperiatur moratum, quod scilicet ita instructum sit, ut tradidit illic optimus magister, habeatq; eos tales, quales maximè oportet. Sed infra etiam, vbi de epopœiæ speciebus disserit, ipsam nomine appellat: qui locus valde hunc illustrat: & cum multis modis, quem nunc in manibus habemus, obscurus locus sit, non parum lucis ipsi ab eo affertur: quod vidit etiam acute Vincentius Madius. Nam quamuis μέρη appellet, intelligere ipsum partes, quæ uerius εἴδη vocarentur, confirmatur etiam exemplis illius ipsius, qui aliis quoque locis eodem pacto locutus est: Infra enim cum inquit, καὶ τὰ μέρη ἔξω μελοποιίας καὶ ὄψεως ταὐτά, manifestò intellexit has ipsas partes, quæ vim & naturam formarum habent. Sed etiam non multo infra hunc locum eodem pacto visus est hac voce, ubi ait γεγόνασι γὰρ καθ᾽ ἕκαστον μέρος ἀγαθῶν ποιητῶν: dubitari enim illic non potest, quin intelligat tragœdias implicatas, simplices, moratas, & patheticas. Valet etiam ad ostendendum accipi debere partes quales, quamuis quattuor eas esse nunc dicat, cũ supra sex ipsas esse docuerit: quod in explicatione ipsarum, quattuor has tantum ponit: ac relinquit ὄψιν, & μελοποιίαν. Cum autem cognosci facile posse tragœdiæ species quattuor esse dixisset Aristoteles, quia totidem numero dictæ sint esse ipsius partes, exponit ipsas: affertq; discrimina hæc tragœdiarum. Primum igitur tragœdiam quandam inueniri tradit, quæ implicita sit: nec contentus nomine eam indicasse, quod in aliis facit, vtitur breui ipsius explanatione: ostenditq; huiuscemodi eam esse, cuius totum, summaq; est peripetia & agnitio: totum autem, quia hæ res luce & admiratione sua obscurant reliquas tragœdię illius partes: ac multo maioris ponderis, quàm ipsæ sunt: quæ autem illæ sint, cum supra tam accurate ab ipso explanatæ fuerint, superuacaneum foret demonstrare. Secundum genus tragœdiæ esse inquit patheticas: nam inueniuntur quædam tragœdiæ, quæ propter rerum, quæ illic continentur atrocitatem, inde nomen capiunt. quod autem genus rerum facile possit hoc præstare, ipse supra declarauit, ubi πάθος esse dixit factum, quod aut perdendi uim habeat, aut acerrimos dolores inurat. argumenta verò huiuscemodi, personasque ad hoc aptas esse inquit, Aiaces & Ixiones: cum enim Aiax sibi manus attulerit, & ob ingentem uim doloris è potestate exierit, qui hoc factum in scenam ferebat, mœrore & gemitu omnia complebat. Aeschilus autem Ixionem scripsit, vt ex indice fabularum ipsius, & testimoniis ueterum grammaticorum perspicitur. Sed Euripides quoque fertur eodem nomine fabulam edidisse: cuius etiam acuta uox à Plutarcho recitatur: cum enim Ixion, quem finxerat, vt impius & consceleratus à non nullis accusaretur, reprehendereturq; poëta, qui tantam vim improbitatis in uno mortali collocasset, quasi hoc moribus noceret: vidistis (inquit) ea de causa me non prius illum è scena abduxisse, quàm rotæ adfixus sit: nam Aiacem à Sophocle illo modo tractatum: fabulamq; eam in primis patheticam esse, cum in manibus ea sit, omnes nouerunt. Non alienum etiam esse puto admonere, postquam auctor non aperuit, cuiusmodi sint tragœdię, & pathe-

& patheticæ, & moratæ, sed exemplis tantum ipsas monstrauit, vt videant studiosi huius libri, an intelligi debeant & tanquàm ἀπὸ κοινοῦ repeti & hic & infra, verba illa, quæ in explicatione fabulæ perplexæ posuit. intelligo, inquam, hæc ἧς τὸ ὅλον ἐστίν. & quod præterea vtroque loco conuenit, inde sumptum, vt quemadmodnm inquit in discribenda illa perplexa. ἧς τὸ ὅλον ἐστὶ περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις. ita in pathetica ἧς τὸ ὅλον αἴτια πάθη, & in morata ἧς τὸ ὅλον αἴτιον ἤθη. Tertium genus fabularum inquit esse, quæ moratæ sint: cum autem quæ huiuscemodi forent indicare vellet, Phthiotides & Peleum appellauit: quę verò fuerint mulieres, Phthiotides à loco patriaue Phthia vocatę: & quomodo illę inductæ sint, quibus ve moribus ornatæ: boni nanque multis modis homines esse possunt, mihi compertum non est. Peleum autem probum virum fuisse, & insignis castitatis, memoriæ proditum est, vt eo etiam nomine valde acceptus fuerit diis immortalibus & magnis periculis auxilio cœlesti liberatus. Quare eius persona in primis apta est indoli tali, moribusq; exprimendis: vt qui exemplar temperantiæ ponere ante oculos velint, commode ipsa vti possint. Significauit hoc etiam obscurè Euripides Iphigenia in Tauris, vbi illam ipsam virginem induxit atrocem illum suum casum, memoria repetentem: narrat enim ipsa in aliis, quemadmodum antequàm dolum intellexisset, fictasq; nuptias eas esse, sibi temperarit ab honestis etiam quibusdam officiis, ne pudorem vllam in partem violaret, vt quæ se stultè putaret in Pelei domum venturam. Animaduertendum autem tragœdiam illam vocari moratam, quæ non solum accuratè mores exprimit, sed eos etiam inducit probos: quod ipse significauit supra, vbi de moribus disseruit: primum enim præcepit, vt χρηστὰ ἤθη fingerentur: hoc vero exemplis quoque declarabatur vt opinor: licet enim suspicari Phthiotidas fuisse fœminas castas atq; integras: nam de Peleo dubitari non potest. In quarto, quod restat, genere explicando plus negotij est, cum defecerit illic nomen, quod cuiusmodi ipsum foret, indicaret: & sanè non sine causa existimari potest ex inferiore loco, quo auctor tradit easdem species oportere habere epopœïam quas habuit tragœdia: easq; enumerat, legi hic debere ἁπλῆν: reliqua sanè nomina eadem sunt. Quare verisimile est, idem etiam hic fuisse: atque idem illo significatum: neque enim potuit hic non appellare tragœdias simplices, cum manifesto plures tales reperiantur, omnes scilicet, quæ contrariæ sunt complicatis: à quibusq; absunt agnitio & peripetia. ex libris calamo exaratis cognoscitur tantum hic aliquid desiderari: vestigia enim quæ restant eius vocis ita obscura & perturbata sunt, vt ope illorum indagari non possit verbum, quod hic erat: sic enim in duobus offendi, ως. tertium quoddam exemplar habet ὁμαλόν, quod quomodo hic manere possit, non video: suspicorq; aliquem, cum supplere hanc lacunam vellet, coniectura ductum, ac satis quidem illa infirma, vel potius falsa, reposuisse è superiore loco ὁμαλόν: supra enim cum quattuor morum discrimina explicaret quæ summo studio oportet poëtas exprimere, tribus eorum iam explanatis, inquit. τέταρτον δὲ τὸ ὁμαλόν. vt autem verbum hoc distinguendis moribus aptum est, ita diuerso generi fabulę ostendendo nullo modo quadrat. Exempla verò ponit Aristoteles huius quarti generis Phorcidas & Prometheum. Phorcides fuit fabula Aeschyli, quæ periit. Virginum autem harum quæ à patre ita vocatæ sunt, mentionem ipse fecit in Prometheo, cum Prometheú ipsum induxit monstrantem Inoni errorem, quo longo vexari illa debebat: initio enim illius narrationis, cum meminisset Gorgoniorum Cisthines camporum inquit ἔνθ' αἱ Φορκίδες ναίουσι δηναιαὶ κόραι τρεῖς, κυκνόμορφοι κοινὸν ὄμμ' ἐκτημέναι μονόδοντες, ἃς οὔθ' ἥλιος προσδέρκεται ἀκτῖσιν, οὔθ' ἡ νύκτερος μήνη ποτέ. declaratio eius loci in antiquo libro docet ita vocatas Phorcidis filias, qui Phorcis è Ponto & terra natus fuit: numeroq; illas tres extitisse, quarum etiam nomina ponit, sunt autem hæc, Enyò, Pephydò, & Dinò: reliqua, quæ exponit, è poëtæ verbis accepta sunt. Prometheum verò cum indicet Aristoteles exemplum esse huius quarti generis: pluresq; de eo fabulæ scriptæ forent, quæ diuersa ipsius facta complecterentur: cognominibusq; adiectis essent distinctæ, quam potissimum ex illis intelligat, quærendum. De ipso arctis vinculis in Caucaso illigato: vnde Προμηθεὺς δεσμώτης vocatus est, fabulam composuit Aeschylus, quæ vna è tribus restat: tres nanque de illo scripsisse hunc poëtam certum est: vnde ipse in indice fabularum ipsius addidi, Προ-

μηθέα

μηθεὺς λυόμενος: cuius fabulæ nomen in excusis prius desiderabatur: secutus autem in ea re sum & antiquissimi libri fidem, & auctoritatem veterum grammaticorum, qui ipsam citant: vt enim de ipso, cum vinciretur, fabulam scripsit Aeschilus, ita etiã de eodem, cum solueretur: nam tertia, quæ, vt apparet ordine ac tempore superiores duas antecedebat, Προμηθεὺς πυρφόρος appellabatur, ob hoc enim quod ignem ille attulit mortalibus, supplicio eo affectus est. Cunctis autem fortasse iis in hoc conueniebat, vt essent argumenta simplicia, & eodem tenore ab initio ad exitum perducta: quare non oportuit ipsas distinguere. Quod autem his exemplis positis: definitisq; personis, de quibus huiuscemodi fabulæ forent, communiter, ac genus quoddam complecti volens, inquit (si verè dici potest hæc ipsum protulisse, cum contaminata videantur) Et quæcunq; in inferorum locis, difficultatem non paruam habet: primum enim in dubium uenit lectio: incertumque est, an hoc, quod expressi, significare vnquam voluerit Aristoteles. deinde cuiusmodi fuerint hæ tragœdiæ: si modo vllæ aliquando extitére, quæ tale argumentum habuerint, non facile possum iudicare: exemplumq; ipsarum requiro. Durum autem in primis est locum tantum posse, vt cunctæ, quæ illic finguntur, res gestę, vnius generis sint: hoc enim non à loco videbatur expectari debere, sed ab aliqua ipsarum qualitate. Quod verò ad primum illum, qui mihi iniectus est, scrupulum facit, in libro olim ab Aldo excuso legitur. καὶ ὅσα ἐν ᾅδῃ: quorum verborum sensus valde discrepat à superiore sententia: & si non video qui locus hic sit pudori: nec scripturam hanc veram vllo modo esse arbitror: in pluribus calamo exaratis exemplaribus aliter legitur, quamuis nec in iis etiam omnibus eodem pacto: quædam enim habent ᾅδου: non nulla, quæ lectio irrepsit in quosdam Lutetiæ excusos libros, imminuto eo verbo, ᾅδῃ: in alio vero est ᾅδου: cui lectioni magis accederem, si mihi pateret scriptas aliquando esse tragœdias, quæ persequerentur res gestas apud inferos. Quin tamen Aristophanis comœdia, cui à ranis nomen impositum est, huiuscemodi sit, dubitandum non est: notum verò est argumentum ipsius. præcipue autem me impellit, vt hoc non inane falsumq; penitus esse putem, fides huius exemplaris, vel potius modus hic loquendi vetustus: propriusq; Atticorum ἐν ᾅδου: cui absoluendo, cum præcisus sit, adiungitur extra nomen noto casu, & quem præpositio illa postulat. Nam Plato quoq; in sermone, vocato Ione, eodem pacto locutus est: qui locus fortasse valet etiam non nihil ad sententiam explanandam: inquit enim καὶ περὶ τῶν οὐρανίων παθημάτων, καὶ περὶ τῶν ἐν ᾅδου, καὶ γενέσεις καὶ θεῶν καὶ ἡρώων. Valde autem Platonico huic similes sunt duo loci alius scriptoris, quos etiam indicabo, si quid inde quoque auxilij capi possit ad has tenebras discutiendas: Lucianus enim in libello de saltatione, cum enumerasset plurimas fabulas, res gestas apud superos continentes, quæ materia illius artis essent, attingere volens etiam eas, quæ apud inferos erant fictæ, inquit. ὅσα τε δὴ καὶ τὴν ἐν ᾅδου ἅπασαν τραγῳδίαν, καὶ τὰς κολάσεις, καὶ τὰς ἐφ᾽ ἑκάστῳ αἰτίας, καὶ τὴν Πειρίθου καὶ Θησέως ἄχρι τοῦ ᾅδου ἑταιρείαν. Idemq; in eo, cuius index est Φιλοψευδής, iisdem verbis ait. ἐμοὶ γοῦν πολλάκις αὐτῷ ἔδοξεν ὑπὲρ αὐτῆς ἱκετεύειν, ὁπότε ἐρασθῇ τομὴν ἢ Προμηθέως δεσμὰ διηγοῦνται, καὶ γελάντων ἐπαινέσοντων καὶ τὴν ἐν ᾅδου πᾶσαν τραγῳδίαν. quamuis tamen illic dicta sit τραγῳδία ἐν ᾅδου, non puto significari ab ipso veram tragœdiam, sed casus illos tragicos, id est horribiles ac sæuos, quales eorum erant, qui à poetis fingebantur illic grauiter plecti, ob ea quæ nefariè, consceleratéq; gesserant, dum in vita manerent: tragœdia enim ita quoque capi solet ab optimis auctoribus. nam hoc etiam admonere volui, vt penitus sensum animi mei, de omni hac re, aperirem.

Μάλιστα μὲν οὖν ἅπαντα δεῖ πειρᾶσθαι ἔχειν· εἰ δὲ μή, τὰ μέγιστα καὶ πλεῖστα, ἄλλως τε καὶ ὡς νῦν συκοφαντοῦσι τοὺς ποιητάς· γεγονότων γὰρ καθ᾽ ἕκαστον μέρος ἀγαθῶν ποιητῶν, ἕκαστον τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ ἀξιοῦσι τὸν ἕνα ὑπερβάλλειν.

Præcipue quidem igitur omnia oportet conari habere: sin autem, maxima & plurima: præsertim & vt nunc criminantur poetas: cum enim

extiterint

extiterint vnaquaq; in parte boni poetæ, singulos proprio in bono postulant vnum superare.

Non hortatur Aristoteles tragicos poetas, vt vna in tragœdia ea complectantur, quæ coniungi non possunt: neque auctor est illis, vt in eo efficiendo omnes neruos contendant, quod præstare non valeant: sed quod præcipit huiuscemodi est (nunc enim demum explanata iam omni re, quæ declarari debuit, præcipit, quod officium illorum sit, in hoc loco persequendo) Oportere tragicum poëtam curare, vt præditus sit facultate præclare tractandi omnes has coagmentationes, & diuersas species fabularum, vt cum opus sit, valeat egregiè mores exprimere: & argumentum, in quo præcipue requiratur hæc industria poëtæ, cum laude exequi: alioq; tempore res sæuas & luctuosas, & in quibus existant vehementes crebriq; motus animorum, eximie itidem conficere: vt simplices etiam, nexasq; coagmentationes ita tractare, vt probetur iudicio eorum, qui existimare possunt in illis rebus aptè componendis. Siquis ita locum hunc capiet, effugiet omnes difficultates, quæ aliter explicari non possunt: neque enim arbitror hic ipsum loqui de epopœia, aut alio vllo genere poëmatis. Qui igitur diligenter verba attendet, planè hunc fuisse sensum auctoris intelliget: inquit enim. Præcipue quidem igitur omnia oportet tentare habere. Spectat autem ad hortandum hæc oratio: extremo verò horum verborum declaratur, quod dixi: ait enim habere, id est instructum esse ac præditum hac facultate: ac tenere deniq; vim illam: non ipsam vna eademq; in fabula explicare: nam quod tentare & experiri inquit, id protulit cognoscens quàm arduum sit hoc efficere, vt idem homo tam diuersas res satis commodo possit absoluere: vnum enim ingenium vni rei perficiendæ vix sufficit. Sequitur vero quod idem & ipsum demonstrat. Sin autem, maxima & plurima: id est si inde excluderis, nec obtinere potes, vt omnibus eodem pacto ornatus sis, saltem studere debes, vt meliorem maioremq; eorum partem consequare, id est ea, quæ fuerint maioris ponderis, ac quanto plura illorum potueris. Quod deinde adiungit, stimuli vim habet: valetq; ad necessitatem ostendendam, quæ quasi poëtæ ipsi imponitur tanto studio se ornandi, & facultatem hãc, si vllo modo potest, adipiscendi: illa autem fundatur in instituto eius temporis, ac fortasse parum æquo iudicio eorum, qui tunc de tragœdiis existimabant. Significat enim Aristoteles id per se pulchrum, ac præclarum esse, & omni tempore, si obtineri posset, laudem mereri: sed ea ętate propè necessarium: magisq; ab omni poëta tragico tunc ei rei studendum, vt reprehensionem fugiat; & non incurrat in uoces criminosorum. Inquit igitur. Presertim & vt nunc insimulant poëtas: quibus verbis declaratur quod dixi; parum ęquos illos esse in iudicando: quasi enim inquit, cum hac ętate sit omnino hic mos, plurimiq; reperiantur, qui libenter poetas accusent, & quidquid non omni ex parte perfectum atque absolutum in illis notarint, reprehendant: verbo enim συκοφαντοῦσιν indicauit eos hoc studio delectari, & arripere omnia, quę possint ad reprehendendum. Vnde autem mala hęc consuetudo fluxerit, declarat, dicens. Cum enim extiterint singulis in partibus boni poetę, id est cum inuenti sint tragici, qui singulas species tragœdiarum egregie tractarint, meritoq; laudati in illis sint: μέρη enim hic ipsum arbitror vocare vt supra quoque fecit, quę propriè ἤθη appellantur, id est, cum iam extiterint non nulli, qui mirifice mores expresserint: aliiq;, qui argumenta turbulenta, plenaq; acerborum malorum cum laude peregerint: eademq; ratione cum hac ętate inuenti sint, qui reliquas duas species commodè persecuti sint: hoc enim significare voluit, cum appellauit illos bonos poetas: hi inquit postulant, vt vnusquisq; poeta, vnus ipse superet omnes illos in iis rebus bonisq;, quę propria sunt singulorum illorum: nam hinc etiam perspicitur, quàm indignum hoc putet: neque enim inquit æqualem se illis ac parem prębere, sed vincere ipsos ac longe superare: hoc enim valet ὑπερβάλλειν, quo vsus est. Sed etiam verbo illo ἀξιοῦσιν, idem significatur. Ostendit enim id ipsos petere tanquam ęquum & rectum: quod tamen huiuscemodi non est. Nam ἀγαθὸν valere dotem aliquam, & quasi virtutem apertum est. infra multo ipse vtitur eodem

nomine

nomine eodē significatu: ἕκαστον verò hic accusandi casu, nō generandi ἑκάστου, vt antea in excusis erat, legi debere cognoscitur etiam testimonio omnium scriptorū librorū.

Δίκαιον δὲ καὶ τραγῳδίαν ἄλλην, καὶ τὴν αὐτὴν λέγειν οὐδὲν ἴσως τῷ μύθῳ· τοῦτο δὲ, ὧν ἡ αὐτὴ πλοκὴ καὶ λύσις.

Iustum autem & tragædiam aliam & eandem dicere nihil fortasse ob fabulam: Hoc autem, quarum eadem plicatio & solutio.

Pergit explicare animaduersiones quasdam, quæ cognitæ poëtas ipsos instruunt; & præterea eos, qui de ipsorum scriptis iudicium facturi sunt, erudiunt. Hoc autem præceptum huiusmodi est: Nam quod dixit: Iustum autem, & ipsum nota est huius rei: valetq; ad officium ostendendum. Docet igitur quomodo intelligatur, quæ tragœdia eadem cum alia sit, & quæ diuersa: nam possent in hoc multi falli, qui putarent tragœdiam eandem esse omnem illā, quæ idem argumentum habet: aliam verò diuersamq; semper, eam, cuius discrepans est argumentum: cum res aliter se habeat: longeq; aliud nos in statuendo de hac re spectare oporteat. Si verè igitur de hoc existimare volumus, nō oportere nos inquit fabulam argumentumq; ipsum spectare: vtiq; ipsa tanquàm norma quadam certa: sed attēdere potius, an plicatio ipsius, dissolutioq; eadem aut diuersa sit: tragœdiasq; eas, quæ eundem nodum, eandemq; explicationem eius nodi habeant, quamuis personæ diuersæ sint, factaq; discrepantia, vnam eandemq; putare: quæ vero diuersum nodum longeq; aliam dissolutionem habuerint, quamuis & personæ & res eædem sint, alias ac diuersas inter se fabulas existimare: nam cum intelligeret accuratus huius artis magister aduersari se opinioni multorum, posseq; aliquo modo non sine ratione, de hac re illo pacto sentiri, caute locutus est: ac fortasse addidit, & tamen ueritate fretus protulit, quod in animo habebat: & cum illi fabulam tantum spectarent, id est factum ipsum ac personas, ausus est dicere, tota linea dissentiens ab illis, nihil fortasse oportere nos hoc spectare. τῷ μύθῳ autem dandi casu cum dixerit, significauit ob fabulam: quia illa tanti ponderis non sit, vt nos secuti eam rectè de hoc existimare possimus: quam verò supra δέσιν vocauit, hic πλοκὴν appellat: duobus enim his nominibus idem significatur. Verba verò illa τοῦτο δὲ, habent (vt opinor) hanc vim: nos verè tragœdias illas vnam dicturos, in quibus est, quod adiungit: & quod, secuti superiorem normam, rectè facere nō possumus, si huc oculos direxerimus, sine vllo errore facturos. Cum autem præceptum hoc satis (vt arbitror) explicatum sit, videndum est, an forte possim ipsum exemplis quoque illustrare. Sophocles igitur & Euripides ambo Electram scripserunt, id est ex facto illo, quo Orestes, socia sibi illius facti adiuncta Electra, interfecit Aegisthum & Clytemnestram, tragœdiam confecerunt. nodus eius fabulæ non est idem, quamuis ambæ ducant initium à rebus malis, & desinat in bonas, quia Sophocles finxit Electram ad id temporis uirginem domi sedisse: Euripides fecit illam, ab Aegistho cum colono quodam in matrimonium collocatam, extra urbem uiuere. Sophocles meminit illius somnij, quod uehementer perturbauit Clytemnestram, quare misit munera illa, quibus moris tunc erat placare manes mortuorum, ad bustum Agamemnonis, ministerio Chrysothemidis, alterius ipsius filiæ, in hac re vsa. Huius verò somnij mentionem nullam fecit Euripides; neque enim Electra, quæ in agrum amandata erat, quicquàm scire poterat eorum, quæ matri subitò contigissent. Fingitur apud Sophoclem Orestem mortuum, cuius rei falso nuntio facilius & ipse, &, socius illius facti, pædagogus efficere potuerunt, quod cogitabant: lætitia enim affecta Clytemnestra virum rure euocauit, vt secum domi gaudio illo frueretur: qui ea de causa, timore omni ex animo suo pulso minus prouidit saluti suæ: vnaque cum impura illa muliere minore periculo potuit obtruncari. nam hoc etiam diuersum est, quod apud hunc Clytemnestra prius quàm Aegisthus, necatur. Euripides hoc commento vsus non est: fecitq; Orestem & Pyladem ab Aegistho, in agro manente: nymphisq; rem diuinam faciente, vt hospites, participesq; eius sacri-

ficij, acceptos, illic ipsum obtruncasse: post autem Clytemnestram, in insidias tractam ab Electra, & ipsam etiam ab iisdem necatam. quare hoc in primis declarat vinculum harum fabularum esse diuersum. Dissolutio sine dubio longè alia est: Sophocles enim facit interempta Clytemnestra lætitia ingenti affectos Orestem atque Electram, compotes iam altera ex parte eius rei, quam toto animo expetiuerant: nam intus interfecto Aegistho, foras postea non exierunt. ægritudinis certè mœrorisq; signum nullum illic reperitur. Apud Euripidem contra, machina necessaria fuit: aduentusq; Dioscurorum, qui & mandarent quæ oportebat, & consolarentur ipsos: statim enim cæde facta, Orestem atque Electram doluit id fecisse: scelerisq; se condemnarunt, qui materno sanguine se inquinassent. Declaratum igitur est (nisi fallor) fabulas has, quamuis factum idem sit, iis de causis, quas ostendit Aristoteles, diuersas appellari debere. Sed cum Aeschylus quoque eodem argumento vsus sit, indeq; tragœdiam scripserit, quam vocauit χοηφόρους, vt factũ ipsum idem est, ita etiam apparet fabulam eandem cum Electra Sophoclea esse: eadem enim prorsus uidetur magna ex parte coagmentatio illarum rerum: venit enim Orestes clam Argos, aperuitq; qui foret Electræ, cum cognosset illam ex longa & graui querela, quam ipsa habuerat ad sepulchrum patris: nec non ex accurato sermone, quem cum choro habuit, cum illic inuenisset cæsariem, quam ipse in eo busto dedicarat. qua parte tamen propius accedit ad coagmentationem Euripidis. Agnitio præterea altera eodem pacto ab Aeschylo, quo ab Sophocle tractata est. nam Orestes cum à sorore agnosci voluit, vsus est signis extra se positis, apud hunc veste ab illa olim elaborata, apud Sophoclem anulo, quem pater olim gestarat. Sed etiam somnium Clytemnestræ illic exponitur, quod magnopere auxit animum Orestis: præterea falsa illa narratione illic vsus est de se mortuo: interfecit etiam ambos illos domi. additur tamen in Choëphoris Orestem, quamuis putaret se rectè fecisse, ægritudine magna cõmotum fuisse ob cædem maternam: neque solum hoc, sed etiam subito furiis agitari cœptum. quo in statu rerum tragœdia desiuit. quare machinæ vsus nullus fuit. finis igitur Coëphorarum Aeschyli, & ipse similis est Elestreo illi Sophoclis, nisi quod apud Sophoclem fabula terminatur ante aduentum furiarum. Sed hac nunc relicta. Eodem fortasse pacto superior fabula Euripidis, & eiusdem Iphigenia in Tauris, vna eademq; tragœdia haberi debent: quamuis facta longè alia, valdeq; discrepantia inter se sint: dissolutio enim atque exitus vtriusq; valde similis est: terminantur nanque ambæ in rebus secundis. Sed etiam machina in Iphigenia adhibetur. in qua re hoc etiam animaduertendum est, non uideri ipsam in neutra illarum magnopere necessariam fuisse in nodo aliquo expediendo, fineq; imponendo rebus illis, quę factæ iam erant, ac votis eorum, qui fecerant, respondebant, verum potius in rebus, quæ postea fieri debebant, demonstrandis, locum habuisse: antequam enim nautæ armamenta expedissent, & equites à Thoante missi fauces illas portus occupassent, fingi potuit nauis Orestis effugisse. Eodemq; pacto in Electra Dioscuri docent quid facto opus sit, consilio Orestis Electræq; iam ad exitum perducto: neque enim quod appareat periculum vllum illic ipsis instabat, vt in fabula Oreste: vbi Menelaus pœnas ab ipsis occisæ coniugis repetebat, & omnis multitudo Argiuorum concitata contra ipsos erat. Initium vtriusq; fabulæ triste perturbatumq; est: idem enim adolescens diuersis temporibus duo aggressus est magno animo facinora, pietatis ambo, officiiq; plena: vlcisci inquàm mortem patris, & è Colchorum tellure simulachrum Dianæ Athenas comportare. venit autem in ea ipsa loca clam: doloq; in illis rebus efficiendis vti cogitans: quare in ambabus his fabulis, cum res tulisset, vt auxilio aliquorum egeret ad rem peragendam, agnitione opus fuit: nec tamen vt in Iphigenia, antequàm faceret, Orestes deprehensus fuit ac penè vita priuatus in Electra: tantum enim illic ea pericula subiit, quæ abesse non possunt ab iis, qui magnas eas res aggrediuntur, quę sanè pericula maxima sunt, & grauium malorum plenissima. agnitum vtraq; in fabula Orestem fuisse bono illi fuit: & magnopere finem ipsius adiuuit. quare iis de causis puto non male colligationem harum duarum fabularum eandem posse existimari, vt iam expeditionem illarum similem esse paremq; declaraui. Nisi fallor igitur exemplum vtriusq; rei adlatum est. quod si non vndiq; pares ipsæ in fabulis à me

notatis esse ab aliquo iudicantur, aptiores aliæ, magisq; huic rei ostendendæ, accommodatæ indagentur. rationem certè veram ac viam hoc intelligendi, omnibus demonstraui: neque tamen omnino similes, penitusq; easdem, in diuersis factis inueniri facilè posse, est existimandum. præsertim cum paucæ admodum restent antiquorum tragicorum, quæ casus eosdem persequantur: maiore parte tragœdiarum, quas illi fecerunt, amissa vetustate.

Πολλοὶ δὲ, πλέξαντες εὖ, λύουσι κακῶς. δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι.

Multi autem, qui complicarunt bene, soluunt male: oportet autem ambo semper cum plausu excipi.

Et hoc etiam breue præceptum est: cum enim superiore in sententia nexus fabularum, solutionisq; mentionem fecisset, quid in his rebus crebro contingat, admonet: neque enim iidem semper poëtæ vtrunq; præclarè efficiunt. Sed, vt sunt diuersa hominum ingenia, quidam, qui in altero plurimum valent, alterum cum laude nõ præstant. An hoc naturæ assignari non debet? neque existimandum est fieri, quia huic rei magis, quàm illi, aliquis idoneus sit: neque hoc sanè apertè dicit Aristoteles, sed à cura potius, ac negligentia proficisci vult, quod priore in parte studij multum posuerint: in posteriore verò ingenij vires remiserint: inquit enim. Multi autem, qui complicarunt bene, soluunt male, id est inuenti sunt multi poëtæ, qui cum egregium nodum, connexionemq; rerum arctam excogitassent, iidem postea male nodum illum expedierunt. Cicero quoque significauit hoc aliquando committere solitos quosdam poëtas, non ingenij culpa, sed fuga laboris: in libello enim de senectute ita induxit Catonem loquentem, cum probare vellet naturam ipsam rerum lõgè aliter suis in operibus se gerere, nec vnquam solitam defatigari, quam scilicet ipse sequeretur, atque imitari studeret: simili enim hoc vsus est in contrario vitio ostendendo, qui sanè inquit. A' qua non verisimile est, cum ceteræ partes ætatis benè descriptæ sint, extremum actum tanquàm ab inerti poëta esse neglectum: illic enim incumbi debet toto animo à poëta in dissolutionem nodi: eaq; præcipuè fabulæ pars est, quæ requirit plurimum diligentiæ. Quod sequitur autem facit ad illos instruendos: declaratq; quod munus ipsorum sit: ait enim. Oportet autem ambo semper cum plausu excipi, id est mirifice probari: & ita tractari, vt multitudo, quæ in theatro sedet, sensum animi sui indicans: &, quantopere ea re delectata sit, declarans, plausum det. κροτεῖσθαι plane valet, quod dixi: ita autem à Græcis hoc verbum sæpe vsurpari solitum docuit Budæus in eruditissimis suis Græcæ linguæ commentariis. An autem plaudi à Latinis aliquando ita captum sit, affirmare non ausim: nam exemplum vnum, quo ille fretus hoc testatus est, incertum est: in optimo enim meo libro locus ille, quem citat ad Atticum, non illo modo legitur, sed victoriæ quidem plauditur: qui modus loquendi frequens. Significat autem Aristoteles hoc in eorum potestate & industria positum esse, ac si in animum induxerint laborare, omnino id eos consecuturos: cum enim ita perfectam & ornatam solutionem ut connexionem, esse oportere dicat, hoc manifestò declarat.

Χρὴ δὲ, ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, μεμνῆσθαι, καὶ μὴ ποιεῖν ἐποποιικὸν σύστημα τραγῳδίαν. ἐποποιικὸν δὲ λέγω τὸ πολύμυθον. οἷον εἴτις τὸν τῆς Ἰλιάδος ὅλον ποιεῖ μῦθον: ἐκεῖ μὲν γὰρ διὰ τὸ μῆκος λαμβάνει τὰ μέρη τὸ πρέπον μέγεθος: ἐν δὲ τοῖς δράμασι. πολὺ παρὰ τὴν ὑπόληψιν ἀποβαίνει.

Oportet autem, quod dictum est sæpè, recordari: & non facere epopœicã coagmentationem tragœdiam: epopœicã autem dico, quæ est multarum fabularum: vt si quis Iliadis totam facit fabulam: illic quidem enim propter

longitudinem capiunt partes conuenientem magnitudinem: in dramatibus vero multum præter existimationem euenit.

Admonet nunc tragicos poëtas, vt in argumento sumendo: rebusq;, ex quibus componant fabulam, eligendis, videant accuratè quid poëma illud requirat: nec labantur in hoc, quod antea quoque tanquam scopulum aliquem debere illos vitare significatum est: ex coagmentationeq; apta epopœiæ, fingant tragœdiam. Restitui autem hic in principiò plura verba, quæ in excusis libris defecerant: illa verò hinc abesse, cum in calamo exaratis inueniantur, vidit quoque Vincentius Madius: sententiamq; eorum probauit, si tamen illa leuiter emendentur, vel potius si coniunctio, quæ statim sequitur, inde expugnatur: quod ipse necessarium non puto: nam sine vlla immutatione lectionem hanc veram, accommodatamq; huic loco esse arbitror: primum enim, re adhuc non patefacta, narrat officium esse tragicorum poëtarum recordari, quod sæpe iam dictum est: id verò cum supra non semel traditum sit, poterat ipsis in mente, atque animo restare: & tamen nunc magis id explanat: totamq; rem accuratius exponit. Est igitur, quod inquit, Et non facere epicam coagmentationem tragœdiam, declaratio eius, quod obscurè significarat, vel potius ne significarat quidem, sed in memoria lectoris conditum oportere esse existimarat. Cum autem epopœicam: propriamq; eius poëmatis, coagmentationem appellasset, quam intelligat, aperit: ostenditq; se intelligere constitutionem rerum, in qua existant multæ fabulæ: nec contentus hac declaratione, exemplo præterea, quæ huiusce modi sit, explanat, atque inquit. Vt si quis Iliadis totam fabulam pangit, argumentumq; tragœdiæ vnius facit. Puto autem ipsum Homericam Iliadem intelligere: argumentumq; nobilis illius poëmatis. Totam verò inquit, quia dubitari non potest, quin ex ipsa dissecta plures fabulæ fiant. Cur autem id, quod illic præclare conuenit, tam alienum sit à tragœdia, docet: causasq; huius rei affert: inquit enim. Illic quidem enim ob longitudinem capiunt partes conuenientem magnitudinem, id est in epopœia, quia id carmen longum prolixumq; est, partes eius constitutionis, ac tanquàm corporis, suscipiunt iustam debitamq; magnitudinem, vt nihil efficiatur illic, quod non quadret, atque inter se mirifice congruat. In dramatibus autem (ait) multum præter existimationem contingit: id est in tragœdia, quæ angustis finibus coercetur, illud σύστημα & argumentum amplum nimis ac copiosum erit: adeo vt intelligas te in errore versatum: resq; longe alium exitum habeat, ac putaris: neque enim poterit illic includi: aut si omnino pergas id facere, partes minutæ necessario erunt: nec respondebunt magnitudini eius tanquã corporis. Quod verò ipse inquit, Multum contingit præter existimationem, valet (vt opinor) qui hoc tentarunt, ac putarunt se posse argumentum epicum in tragœdiam includere, falsi opinione fuere: expertiq; postea in re ipsa sunt multo maiorem difficultatem, quàm primo existimarunt: atque exitus valde diuersus fuit ab eorum opinionibus: nam multa ibi nata sunt, quæ nunquam crediderunt. Exempli causa, illi sperauerunt se fabulas illas minores: partesq; grandioris illius fabulæ commodè complecti posse angustis illis terminis: cognitum tamen postea ab ipsis est, effici non posse. Vt autem hoc contra eorum opinionem factum est, ita multa alia, quæ nunquàm ipsis in mentem prius venerint, contigere. παρὰ τὴν ὑπόληψιν, quo ipse vsus est, hoc sine dubitatione valet, Cicero cum in priore concione in Catilinam, inquit, Cum ei nihil adhuc præter ipsius voluntatem cogitationemq; contigerit: & quæ sequuntur, videtur hoc significare voluisse: quanquam plerunq; voluntatem vocat, vt hoc in loco, quod Aristoteles προαίρεσιν appellat, & si Latino verbo vis Græci nominis non exprimitur. Quamuis autem auctor hic noster dramatis vocabulum vsurparit: quod comœdiæ quoque commune est, videtur tamen tragœdiam significare: supra enim manifestò ipsam appellauit: præceptaq; hic huius poëmatis, rectè ac sine vitio vllo condendi, dat: & si comicos quoque poëtas hoc præceptum instruit: studioq; ipsorum non minus accommodatum est: illi enim quoq; peccarent, si argumentum epicum, refertumq; multis fabellis in comœdiam transferrent. Sed non vno tantum hoc nomine illic peccarent.

Σημεῖον δὲ, ὅσοι πέρσιν Ἰλίου ὅλην ἐποίησαν, καὶ μὴ κατὰ μέρος, ὥσπερ Εὐριπίδης Νιόβην, καὶ μὴ ὥσπερ Αἰσχύλος, ἢ ἐκπίπτουσιν, ἢ κακῶς ἀγωνίζονται: ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ: ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις, καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς πράγμασι στοχάζονται ὧν βούλονται, θαυμαστῶς: τραγικὸν γὰρ τοῦτο καὶ φιλάνθρωπον.

Signum autem, quicunq; expugnationem Ilij totam fecerunt, & non particulatim: quemadmodum Euripides Niobem, & non quemadmodum Aeschylus, vel labuntur, vel male certant. Siquidem & Agathon lapsus est in hoc vno: in peripetijs autem & simplicibus rebus assequuntur, quæ volunt admirabiliter: tragicum enim hoc & acceptum hominibus.

Vtilitatem superioris præcepti, & quàm verum illud sit, cognosci posse affirmat ex eo, quod vsu venit non nullis, qui ipsum non intellexerunt: id autem erat, vt viderent tragici poëtæ, ne coagmentationem rerum, propriam epopœiæ atque illi prolixiori poëmati accommodatam, tribuerent tragœdiæ: argumentatur enim ab eo, quod consequutum est, dicens. Signum autem, quicunq; expugnationem Ilij totam fecerunt, & non singulas seorsum partes: & quæ sequuntur, id est documento sunt omnes illi poëtæ, qui, tragœdiam scribentes, plenam integramq; direptionem Ilij: partemq; eius belli totam, qua id oppidum captum est, materiam illius poëmatis fecerunt: & non quod rectum est, ratioq; postulat, singulas seorsum partes persecuti sunt, ac plures fabulas scripserunt: cuncti enim (inquit) vel labuntur, quo nullum maius incommodum accidit poëtæ: vel, quod ipsum etiam nullam dignitatem aut laudem habet, male certant: id est cum tragœdia agitur, ægrè auersoq; ab ea animo spectatorum, ipsam ad finem preducunt. Animaduersione autem hic dignum est, quod, cum πέρσιν Ἰλίου hic appellet, videtur materiem intelligere, quam minime capiat tragœdia: & tamen exitus ille eius belli, factumq;, quo Ilium in potestatem hostium venit, commode videtur posse tragœdia vna includi: cuius rei argumentum est, quod infra, vbi narrat è pusilla Iliade multas tragœdias confici potuisse, & quæ superarent etiam numerum octo tragœdiarum in illis posuit huius tituli fabulam. An discrimen est in eo, quod hic adiungitur: totam enim integramq; dixit. Quare aut factum quoque illud plures partes habuit, & eas quidem, quæ materia sint non vnius tantum fabulæ: vel totam expugnationem dices Ilij, intelligit totum bellum, quo Ilium deuictum est. Quæ, antequam sententia absoluta sit, prolata in mediumq; coniecta sunt, exempli vim habent: extitisseq; aliquos, qui hoc, nullo consilio vsi, tentarint, declarant: quemadmodum etiam ostendunt inuentos non nullos, qui vitio eius rei cognito, illud vitauerint: eamq; vberioris eius fabulæ partem sumpserint, ex qua aptè tragœdia conficeretur. Neque tamen existimare debemus Niobes fabulam partem esse expugnationis Ilij: hoc enim falsum prorsus est. Sed significare hic voluit (vt opinor) Aristoteles idem in hac re, quod in illa vsu uenire, vt integram totamq; Niobem, ac fortunas plenas miseræ illius mulieris aliquis vna tragœdia complectatur: aliquis autem in partes dissectam pluribus temporibus ipsam in scenam ferat. Euripidem igitur Aeschylumq; appellat, qui in hac re diuersa ratione se gesserunt. Vter autem eorum laude dignus sit, ac, quod poscit ars, viderit: & vter culpæ hæreat, non omnino (nisi fallor) certum est: neque enim hoc aperte ostendunt verba auctoris: & tragœdiæ ipsæ, vnde id liquido perspiceretur, periere. Qui ante me commentarios confecerunt in hunc librum, putauerunt Aeschylum in hoc peccasse: Euripidem autem à culpa afuisse, vel potius laudem in hoc meruisse. ipse tamen, contrà existimo Aeschylum plus in hoc vidisse: Euripidem verò hic hallucinatum fuisse: præsertim cum ab Aristotele traditum sit peccare in hoc sæpe Euripidem solitum, nec satis bene fabulas disponere. Nec sequitur, vt quamuis Aeschylus ætate antecesserit, non rationem alicuius rei intelligere potuerit, quam

ignorarit, qui tempore ipsum consecutus est, Euripides: nam libenter etiam nostrum hunc scriptorem peccata ipsius coarguere, ab eruditis viris animaduersum est. Non parum etiam valet ad idem confirmandum, quod Aristoteles consueuit primum indicare, vt refellere etiam, qui in aliqua re peccarint: deinde qui rectè se illic gesserint: primum enim studet conuincere errores, quod infra quoque custodiuit, vbi eodem penè modo locutus est: inquit enim, de officio chori loquens: & quid ipsum facere oporteat docens. καὶ συναγωνίζεσθαι μὴ ὥσπερ παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὥσπερ παρὰ Σοφοκλεῖ. Omnis autē difficultas in eo posita est: toti ne superiori sententiæ respondeat, quod inquit. Quemadmodum Euripides Niobem, an contrario ipsius tantum, & tanquàm proximæ vicinæ parti, si inde dematur particula negandi: Nam integra illa vitium indicat: posterior verò illius pars sublato inde, quod dixi, quomodo hoc rectè tractari possit, declarat. Si igitur ita capimus. Quemadmodum Euripides Niobem, qui scilicet ita hanc prolixam ac multorum capitum, fabulam tractauit, vt omnem eam vna tragœdia complecteretur, intelligetur manifestò in id vitium ipsum lapsum, in quod incideret, qui vniuersam expugnationē Ilij vna fabula persequeretur. Quod autem sequitur: Et non quemadmodum Aeschylus, ita tunc caperetur, qui scilicet partem tantum eius sumpsit & in hoc multum vidit. Omnes inquam qui se ita gessere, vt declaratum est, vel labuntur penitusq; eiiciuntur, vel in multas difficultates incidunt: Quod autem in Sudæ commentariis lectum protulit Robortellus ac diligenter ponderauit, non declarat Aeschylum peccare solitum in rerum coagmentatione, sed commemoratum est ab eo, qui primus hoc literis prodidit, ut ostenderet nimis seruire solitum eum poëtam grauitati personarum: qui scilicet, ut induceret ipsas vndiq; grandes, & dignitatis suæ tuendæ valde studiosas, exagitatus sit ab Aristophane, & maledictis vexatus. probare verò hoc ille volens (videtur autem fuisse vetus grammaticus, qui vitam Aeschyli scripsit: inde enim acceptus omnis ille locus est à Suda) hoc de Niobe recitauit; quamuis vno hoc exemplo contentus non fuerit: nam alterum etiam, ex aliis tragœdiis depromptum, ponit. Sed cum verba illa mendosa sint in excusis Sudæ exemplaribus, vt in libris quoque eius poëtæ: quod mendum etiam nescio quomodo irrepsit in meam editionem. illic enim est, ἕως τρίτης ἡμέρας, non sine causa ipsa doctissimo viro molestiam exhibuerunt: valde enim incertus in eorum sententia fuit. Non verisimile autem est Aeschylum fabulam composuisse, quæ tanto numero dierum egeret. in antiquissimo certe & optimo libro legitur, ἕως τριταμέρους, id est vsque ad tertiam partem eius fabulæ: cum enim silentium dignitatem personæ, quæ vtitur eo, augeat: graviterq; se gessisse in acerbo illo suo casu Niobem significare vellet hoc etiam pacto poëta, modum in ea re non tenuit: induxit enim ipsam obuoluto capite sedentem prope bustum filiorum mãsisse sine voce vlla, donec tertia pars eius fabulæ peracta esset: Ita verò legi hunc locum debere declarat etiam, vt arbitror, id, quod infra narratur, eundem poëtam in altera fabula, quæ vocabatur Hectoris lytra, induxisse itidem Achillem & ipsum operto capite nihil loquentem, præterquàm pauca initio eius tragœdiæ ad Mercurium, qui paucis respondit orationi ipsius: hic enim quoque eius fabulę vitiũ indicatur. Vt suspicari autem licet, plura fuerant facta Niobes, quę non poterant commodè vna fabula includi: vnde Aeschylus prudenter ipsa seiunxit. Quemadmodum idem etiam, summo consilio vsus, quum plura diuersaq; inter se forent facta Promethei, de illis confecit tres fabulas. Primum argumentum fuit, quum ignem mortalibus attulit. Secundum, quum ob id pœna affectus est à Ioue, vinctusq; in Caucaso. Tertium, quum solutus est, vinculisq; illis liberatus: qui igitur omnes has res, diuersis temporibus gestas, vna fabula complexus esset, peccasset. Eadem ratio est domus Agamemnoniæ, è cuius rebus aduersis idem tragicus confecit tragœdias, quæ sunt in manibus, Agamemnonem, Coëphoras, Eumenidas. Probare autem volens Aristoteles, quàm difficile sit hanc culpam vitare, vtitur exemplo Agathonis, quem cum libenter laudet: deq; eo, vt de sodali suo, ingeniosoq; viro, bene sentiat, fatetur tamen in hoc ipsum peccasse: qui tamen ab omnibus aliis vitiis, vt testatur, sibi cauere potuit: Vnde intelligitur, quod dixi, hunc locum fraudi etiam eruditis acutisq; poëtis fuisse. Verba verò hæc quasi huc inculcata sunt ad planius significandum, quod tradide-

rat:

rat: nam statim, relicta persona Agathonis, redit ad superiorum illorum facultatem exponendam: qui quamuis inciderint in culpas, quas ostendit, tamen rectè se gerunt aliis in partibus: laudemq; merito adipiscuntur: hoc enim valet. In peripetiis autem & simplicibus rebus, consequuntur quod volunt admirabiliter. Perspicitur autem id vsu venire non propter virium imbecillitatem, sed quia vitiosum argumentum ceperunt: neque enim ipsis facultas deest egregiè & cum laude tractandi peripetias, id est fabularum partes in quibus magnæ rerum mutationes existunt, subitiq; casus. & vt peripetias, ita etiam simplices res, id est argumentū coagmentationemq; in qua non fit repentina illa, magnaq; fortunarum varietas: cum autem simplices res appellarit, non partes fabulæ, sed argumentum eius generis, quod ostendi, non sine causa putaret aliquis peripetias vocatas argumenta itidem fabularū, in quibus casus illi subiti, mutationesq; fortunarum magnæ continerentur: πράγματα vero hic vocauit (nisi fallor) Aristoteles, quam supra σύστασιν πραγμάτων appellauit: id est res, cum rerum coagmentationem intelligeret. Causam verò huius rei, & cur poëtę, qui illic peccarent, hic contra præclarè se gererent, esse inquit, quia hoc, quod ipsi cum laude tractant, tragicum est, & acceptum hominibus. Tragicum autem, id est accommodatum studio ipsorum, & idonea materia tragœdiæ conficiendæ, vt illud sci licet ab ipsa alienum. Acceptum vero hominibus: ita enim interpretor φιλάνθρωπον, de qua notione huius nominis supra disputaui, id est quod capit animos eorum, sensibusq; mortalium congruit. Vt autem sumere argumenta implicita: nec non simplicia quoque, non est alienum à studio tragico: ita contrà velle ex argumento epico conficere tragœdiam, non est proprium tragici poetæ. Quum autem in rebus perturbatis & simplicibus itidem duo animaduerterit: esse nanque illud, quod inde existit, inquit. Et tragicum & φιλάνθρωπον, non videtur posterius hoc in contrariis debere requiri, sed prius tantum: neque enim video, cur argumentum epicum τὸ φιλάνθρωπον esse non possit. Quod ad veritatem lectionis facit, sunt plures libri calamo exarati in quibus pro πάθος legitur πλῆθος: nec tamen puto commutandam cū hac esse receptam lectionem: nam multo infra eodem nomine vocauit eandem fabulam: & πλῆθος olim arbitror fuisse declarationem illius vocis, quæ postea in locum eius irrepserit. Quod itidem prius Νιόβην ἢ Μήδειαν excusi libri habebant, primum tantum mulieris nomen inueni in iisdem exemplaribus: rectèq; puto, quod consequebatur, eiectum inde à Madio fuisse.

Ἔστι δὲ, τοῦτο ὅταν ὁ σοφὸς μὲν, μετὰ πονηρίας δὲ, ἐξαπατηθῇ, ὥσπερ Σίσυφος: καὶ ὁ ἀνδρεῖος μὲν: ἄδικος δὲ, ἡττηθῇ. ἔστι δὲ τοῦτο εἰκὸς, ὥσπερ Ἀγάθων λέγει: εἰκὸς γὰρ γίνεσθαι πολλὰ καὶ παρὰ τὸ εἰκός.

Est autem hoc, quando sapiens quidem, cum improbitate autem, deceptus fuerit: quemadmodum Sisyphus: & fortis quidem, iniustus autem, superatus in pugna sit: est autem hoc verisimile, quemadmodum Agathon dicit: verisimile enim fieri multa & contra verisimile.

Exemplis declarat quod tragicum esse dixit, & gratum hominibus: id autem esse inquit, cum vir sanè sapiens, id est vafer ac multarum rerum peritus: ita enim nūc Græco more, & vt consuetudo erat, non vt philosophi loquuntur, capit hoc nomen: idem tamen improbus, & vitio alicui affinis, deceptus sit quod contigit Sisypho. Fingere igitur poetam huiuscemodi homini aliquos imposuisse, in fraudemq; ipsum lapsum, qui cum callidi consilij sit: non sit tamen à culpa vacuus, sed coniunctam habeat cum ea dote animi vitium aliquod, est aptum tragœdiæ: necesseq; est, vt sit gratum hominibus: quis enim non gaudeat incommodo ac malo illius, qui malitia fretus iniuriam faciat innocenti viro: & vt hoc, ita etiam fortis, iniustus tamen, victus in pugna aliqua, est scilicet eadem ratione & tragicum & acceptum hominibus. Contingit autem astutum hominem decipi, quia vitium illud animi, quod coniunctum

est cum hoc bono, non finit illum acie mentis vti, ac dolum sentire: eodemq; pacto magnis corporis viribus, ac robore animi præditus homo, fieri potest vt vincatur in prælio, si idem iniustus sit, quia dum aliquid iniuste procurat, amittit vsum fortitudinis. Exemplum prioris casus est Polymestor apud Euripidem in Hecuba: qui, cum callidus vir fingatur, deceptus tamen est, tractusq; in insidias à muliere: persuasit enim illi Hecuba, vt custodes corporis à se remoueret, quo facilius posset vlcisci dolorem suum, auxilioq; conseruarum ipsum malè habere. vitium igitur animi auaritiaq; ipsum in fraudem induxit. Cum autem requiratur, vt quidquid in tragœdia geritur, verisimile sit: huiuscemodi verò euentus rerum, repugnare verisimili videantur, soluit hunc nodum: Nam inquit hoc etiam verisimile esse: non tamen verum, propriumq; verisimile: id enim est, quod plerunq; fit: quin potius contrarium illi: sed tamen genus quoddam verisimilis: illud inquam, quod excogitatum est ab Agathone: verisimile enim ille esse inquit quippiam aliquando fieri contra id, quod verisimile erat fieri debere, vt manifestò in his rebus contigit. credibile enim erat callidum virum dolos cogniturum: & fortem, victorem è pugna rediturum. Disseruit autem pluribus ipse de hoc verisimilis genere in ij. libro de arte dicendi verbis etiam ipsius poëtæ positis. Dionysius verò Halicarnasseus in epistola ad Ammeum, fallax in primis & captiosum putat esse hoc argumentum, atque ipsum exagitat quantum potest: cum aliquis id, quod nullo modo verisimile est, conatur ostendere aliquando fieri verisimile.

Καὶ τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν, καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὅλου, καὶ συναγωνίζεσθαι, μὴ ὥσπερ παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὥσπερ παρὰ Σοφοκλεῖ. τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ διδόμενα μᾶλλον τοῦ μύθου, ἢ ἄλλης τραγῳδίας ἐστί. διὸ ἐμβόλιμα ᾄδουσι, πρώτου ἄρξαντος Ἀγάθωνος τοῦ τοιούτου; καίτοι τί διαφέρει ἢ ἐμβόλιμα ᾄδειν, ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττειν, ἢ ἐπεισόδιον ὅλον.

Et chorum autem vnum oportet existimare histrionum, & partem esse totius, & vnà contendere: non quemadmodum apud Euripidem, sed quemadmodum apud Sophoclem. Reliquis autem, quæ dantur plus fabula, vel alia tragœdia sunt. Quare embolima canunt, cum Agathon primus principium dederit huiuscemodi rei. Atqui quid differt vel embolima canere, vel disputationem ex alio in aliud accõmodare, vel episodium totum.

Cum modo præceperit tragicis, ne sumant materiem sui operis argumentum epicum, & quæ incommoda, si id fiat, inde nascantur docuerit, disserit nunc de choro, atque officio ipsius, cum veteres poëtæ diuersa ratione illo vsi sint. Primum igitur tradit ipsos huius animi esse debere, quod ad partes chori facit, quum ad scribendum accedunt, vel potius ad res illas texendas, ac deniq; sentire de choro, vt de vno aliquo histrione, putareq; ipsum idem munus habere, id est studere, vt fabula ad exitum perducatur, adiuuareq; opus illud, quod manifestius histriones faciunt, quamuis chorus grex quidam sit: histriones autem singulæ personæ. Quod adiungit vim habet declarationis. Et partem esse totius: nam cantus chori, si sententias extra rem persequeretur, tanquam histrio haberi non posset: nec pars totius, id est coagmentationis illius rerum, foret. Contra autem qui fixum in animo habebit non esse chorum quippiam aduenticium, accommodatas fabulæ sententias ipsis affinget. Sequitur autem oportere poëtas existimare: hoc enim videtur repeti debere, chorum vnà certare: laborareq; in eo opere: non quemadmodum apud Euripidem, sed quemadmodum apud Sophoclem. Quod valet, cum iam affirmasset imitari illum debere histriones: adiuuareq; studio suo fabulam, ita se in illo munere gerere ipsum debere, vt se gerit Sophoclis chorus, non vt Euripidis. Vnde (nisi fallor) elicitur chorum etiam Euripidis συναγωνίζεσθαι, id est vna cum histrionibus, quos ἀγωνιστὰς uocant à certatione.

certatione, qua vtuntur: studioq; in peragenda fabula, operam dare vt illa ad finem perducatur: non tamen eodem pacto, vt chorus Sophoclis: Vt discrimen tantum apud eos sit in modo atque ratione, qua illi diuersa vtuntur: nam manifestò anteponit rationem huius poëtæ rationi concertationiq; Euripidis. Videnda igitur differentia, quæ fuerit inter illos, si verum est, quod dixi, vt apud ambos chorus aliquo modo munus obeat histrionis. Mensura sanè, longitudoque cantilenarum eadem, aut non valdè dissimilis videtur. Quare in hoc discrimen non est: nec sanè existimandus est peccare in hoc Euripides, quod non nulli putarunt, qui dixerunt ipsum non multa loquentem chorum inducere: sed potius quia apud eum chorus, quamuis nõ omnino diiunctus sit à fabula, sed aliquantulum tangat res illas, non valde tamen adiuuat exitum fabulæ: in extremoq; tantum, cum antea sæpe longè digressus sit, eò redit: cum magis Sophoclei chori rebus illis hæreant: nam quod facit etiam ad sententiam eam refellendam, non præcipit hic optimus huius artis magister de partibus illis, sententiisq; chori, quæ senariis versibus eduntur: sed chorum vocat cantilenam illius musici gregis: hoc autem inde etiam perspicitur: infra nanque vbi institutum ceterorum, qui longè aliam rationem secuti sunt, in primisq; ueterum exponit, inquit. τὰ διδόμενα: non conferret enim quæ publicè dantur, canunturq; cum iis, quæ tanquam ab histrionibus pronuntiantur: verum etiam non est chorum, cum semel in scenam venisset, nunquàm inde, nisi peracta fabula, exire solitum, cum certis nominibus exitus inde, reditusq; ipsius diuersi, vt ostendit Pollux, distincti forent. An aliter verba hæc accipienda, & illud συναγωνίζεσθαι, id est concertare, est declaratio antecedentis sententiæ, qua affirmauit, chorum esse debere partem totius: qui enim certat, sine dubio pars illius quasi pugnæ contentionisque habendus est. Quod verò sequitur. Non quemadmodum apud Euripidem, significat rationem Euripidis nullo modo probandam esse, qui inducit chorum nullam in partem fabulam adiuuare: quod sane in maxima parte cantilenarum ille facit: vereq; hoc de illo pronuntiari potuit. Adiungit statim Aristoteles, quod valet ad peccatum in mensura chori magnum ceterorum poëtarum ostendendum. Reliquis autem, quæ dantur plus fabula, vel alia tragœdia sunt, intelligit vero poëtas, cum illi ex altera parte respondeant Euripidi & Sophocli, qui manifesto tragici, non histriones sunt. Διδόμενα quod inquit, intellexit, vt opinor, quattuor illos cantus chori, qui actus tragœdiarum distinguunt: μέλη enim accipere debemus. διδόμενα verò quia magistratus eos dabat: publicis nanq; sumptibus cantorum greges instruebantur. hoc enim supra auctor ipse significauit, quamuis de comœdia illic loquatur: ait enim καὶ τὸν χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἐδίδου. idem tamen, quod illic, in tragœdia quoque vsu venire existimandum, præter quàm quod hoc grauissimus testis Plato confirmat: vt alia nunc testimonia omittam, quibus in eo loco explicando id confirmaui. cum autem illic ostenderim moris fuisse, vt poëtæ ipsi chorum peterent: magistratusq; aut daret, aut negaret, vt ipsi visum fuisset, libet idem declarare auctoritate Plutarchi: qui & ipse hoc institutum tetigit in Erotico: cum enim res narrari deberet, quæ comici facti similitudinem habebat, ambagibus opus illic non esse quidam affirmabat, qui in colloquio illo ac sermone versabatur, quia res ipsa vel potius caput origoq; illius, talis omnino erat: poscebatq; sua vi chorum ac scena tantum egebat, cum aliis rebus abundè instructa foret, quæ in comœdia requiruntur. inquit igitur. αὐτὴ ἡ πρόφασις, ἐξ ἧς ὡρμήθησαν οἱ λόγοι, χορὸν αὐτοῖ τῷ πάθει καὶ σκηνῆς δεῖται: τὰ δ' ἄλλα δράματος οὐδὲν ἐνδεῖ. omnes præterea illi loci valent etiam ad lectionem hanc constituendam, quæ sine causa à non nullis tentata est. sed hoc egregie in primis facit: declaratque receptam veram esse, vetus grammaticus, qui scripsit vitam Aristophanis: in extremo enim, vbi de partibus & ipse comœdiæ differit, inquit. δίδοται χορικὸν, τὸ τοῦ χοροῦ διδόμενον μέλος. omnem autem eum locum manifestò ille accepit ab hoc nostro auctore. Quod verò Aristoteles addidit, cum, Plus quàm fabula sunt, dixisset, Vel alia tragœdia, est (vt opinor) declaratio antecedentis vocis: ostenditq; quomodo fabulam hic accipere debeamus: fabula enim propriè est coagmentatio ipsa rerum, quę tunc aguntur, sine episodiis: tragœdia autem aucta his partibus extrinsecis: neque enim puto aliam diuersam ab illam ipsa tragœdiam ipsum intelligere. Nec me tamen fallit,

fallit, quod in mentem uenerit Madio, acutè sanè atque eruditè, qui putat desiderari hic ante vocem μᾶλλον particulam negandi. Vt autem ita existimet, ducitur coniectura quadam, non vestigiis vllis huius lectionis, quæ in scripto aliquo libro appareant: & certe locus ille perturbatus est, quod iam demonstratum est. Quod si tantum licentię permittere nobis possemus, quasi poscente hoc sentētia veritateq; ipsa, vt syllabam, quæ negandi vim habet, adderemus, magis in explicanda sententia ratio nominum retineretur: nec quicquam infrequens durumq; hic reperiretur: tunc enim μᾶλλον valebit magis: aliamq; tragœdiam, diuersam ab ipsa, capiemus: fabulam autem illam ipsam, in qua chorus modum nullum tenet, vt omnis sensus, quemadmodum ille quoque tradit, hic sit. Reliquis autem tragicis, quæ dantur, magis fabula, aliaue omni tragœdia sunt, quæ scilicet cum choris huius conferatur, remotis choris illius ipsius. Narrat etiam Aristoteles, vnde fluxerit hic mos, vt in tragœdia embolima canerentur, id est res penitus extrinsecæ, atque eò inculcatæ: & quis auctor fuerit huius instituti: causamq; huius fuisse dicit, quod studerent augere partes chori: magnamq; partem tragœdiæ consumere vellent in choris: vt enim hoc facilius præstarent, comportabant eò etiam aliena: Agathon autem primus hoc facere ausus est, quem etiam hoc nomine reprehendit. Quàm improbum autem, vitiosumq; hoc sit, docet, simile esse declarans alij, quod manifestò insulsum est, & à nullo adhuc tentatum: vtiturq; modo illo, qui multum valet ad stultam aliquam sententiam refellendam. Atqui enim inquit quid differt vel embolima canere, vel disputationem ex alio in aliud, si quadrat, vel episodium totum? Simile igitur dicit illos facere, qui embolima canant, illis, qui ῥῆσιν ex alio in aliud transferant, si quadrat. ῥῆσιν autem appellat partem tragœdiæ, in qua disputatio aliqua perfecta sit, quæ plerunq; minor est episodio. vtuntur crebrò veteres scriptores hoc verbo, cum id, quod ostendi, significare volunt: neque tamen (nisi fallor) ῥῆσιν partem chori vocarent, sed explicationem alicuius sententiæ, habitam ab histrione quopiam: sed de vi huius nominis supra accuratius disputatum est. inquit igitur, qui id committunt, quod reprehendit in choro; idem facere atque illos, qui traducunt ex alia in aliam fabulam disputationem aliquam de aliqua re, si forte illa quadrat: quod sanè ab omnibus improbatur, & importunum putatur. Cum verò in Græcis auctoris verbis neutro genere sit ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο, non omnino apparet quid intelligi debeat: quamuis supra ipse, vt de tragœdia prolatum, ceperim: genera enim non respondent: hoc igitur adnotare volui. Sed quia hic locus omnis valde contaminatus est; tacere nolo in scriptis pluribus exemplaribus inueniri particulam ἢ, quæ hic necessaria videtur; nec tamen illic ea suo loco posita est, nisi fallor: ita enim illi habent. ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττειν. nam extremum etiam hoc verbum indicandi modo, non optandi, illic positum est. quare, si coniungeretur cum hoc verbo copula hæc, utilis hic foret: valeretq; quod significaui: ita enim nimis remota est. Quod sequitur, Vel episodium totum, additum est ad augendum absurdum: nam quin hoc nullo modo deceat, integrum, inquam episodium ex alia in aliam fabulam traducere, nemo negaret. Est etiam in extremis his verbis discriminis quiddam: duo nanq; scripti libri habent ὅλως, loco vocis ὅλον: ex qua tamen uarietate lectionis commodum nullum sensum elicio.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἤδη εἴρηται. λοιπὸν δὲ περὶ λέξεως, ἢ διανοίας εἰπεῖν. τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν διάνοιαν ἐν τοῖς περὶ ῥητορικῆς κείσθω: τοῦτο γὰρ ἴδιον μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου. ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι. μέρη δὲ τούτων, τό, τι ἀποδεικνύναι καὶ τὸ λύειν, καὶ τὸ πάθη παρασκευάζειν, οἷον ἔλεον, ἢ φόβον, ἢ ὀργὴν, καὶ ὅσα τοιαῦτα: καὶ ἔτι μέγεθος καὶ σμικρότητα. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς πράγμασι ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν δεῖ χρῆσθαι, ὅταν ἢ ἐλεεινὰ, ἢ δεινὰ, ἢ μεγάλα, ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευάζειν: πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαίνεσθαι ἄνευ διδασκαλίας: τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρα-

σκευάζεσθαι, καὶ παρὰ τὸν λόγον γίνεσθαι τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φαίνοιτο ἡδέα καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον.

De alijs quidem igitur iam dictum est: reliquum autem de locutione vel sententia dicere. Quæ quidem igitur circa sententiam in libris de arte dicendi posita sint: hoc enim proprium magis illius rationis ac viæ. Sunt autem secundum sententiam hæc, quæcunq; ab oratione oportet comparari: partes autem horum demonstrare, & soluere, & affectus excitare: Ceu misericordiam, vel metum, vel iram: & quæcunq; huiuscemodi: & præterea magnitudinem & paruitatem. Perspicuum autem quod & in rebus ab ijsdem formis oportet vti, quando vel miserabiles, vel acerbas, vel magnas, vel verisimiles oportuerit conficere: nisi quod tantum discrepant quod hæc quidem oportet apparere sine doctrina: quæ autem in oratione, ab dicente comparari. & ab oratione fieri: quod enim vtiq; esset dicentis opus, si apparerent iucunda, & non propter orationem?

Cum multa iam tradidisset, quæ, quomodo corpus tragœdiæ, fabulaq;, sine vitio constitui posset, docerent: nec non de moribus accurate præcepisset: præcipuè enim duo hæc videtur significasse, De aliis dicens. Quum igitur hæc sedulo explicasset, tempusq; iam venisset disputandi de locutione illi poëmati apta, indicat peruentum esse ad finem superioris præceptionis, quæ satis longa & accurata fuit: excitatq; lectorem ostendendo, quid nunc sequatur, vt plena integraq; hæc ars explicetur. Restare igitur dicit, vt de locutione agat. Sed quia ratio postulabat, vt prius de sententiis diligenter præciperet: antea enim quid dicatur oportet habere: postea quibus verbis id exponatur, videre: neque enim vsus vllus esset verborum, nisi quid illis significaretur, haberemus. Et præterea quia supra hoc ordine vsus fuerat in appellandis partibus his tragœdiæ, quæ qualitatis aliquid ipsi aspergunt: διάνοιαν q; ante locutionem collocarat, cur nunc supersedeat accurata disputatione de illa, declarat: causamq; huius rei esse inquit, quia quæ pertinebant ad sententias, vnde scilicet illæ eruerentur, & aptæ vndiq; illi tempori redderentur, iam in libris de arte dicendi, diligenter traditum fuerat. Cum igitur, nondum aperto consilio suo, ordinem, quem tenere vellet, ostendisset: vidissetq; difficultatem hanc in animo lectoris nasci prorsus debere statim, quasi se purgans, ait. Vel de sententia: quod scilicet verius fuerat. cur tamen nunc hoc relinquatur, docet. Ea nanque, quæ ad sententiam faciunt, accipi vult, ut in libris de arte dicendi pertractata sunt, nec vllam in partem immutari. Cur verò illic potius, quam hic accuratè de hoc disputarit, exponit: idq; à se factum esse ratione docet, quia magis proprium est illius, quam huius methodi, hoc moliri: magis autem proprium quia illic veræ causæ, non fictæ, vt in fabulis, aguntur: & illæ quidem vnde maioris ponderis res nascuntur: & salus deniq; alicui aut pestis nascitur: nec homini tantum, sed etiam ciuitati ac genti. Quamuis autem, quæ sententiæ sunt, peti iubeat è libris de arte dicendi, breui tamen quæ illa sint, exponit: esseq; inquit ea, quæ pertinent ad sententiam, communiter vniuersa illa, quæ ab oratione opus est confici ac comparari, vt omnis cura operaq; dicentis in illis occupata esse debeat. Cum verò generatim ipsa hoc pacto ostendisset, singillatim ea exponit: partesq; horum esse inquit: id est in illis numerari, demonstrare atque aliquid argumento probare: nec non dissoluere & confutare: præterea affectus excitare: quorum motuum partem enumerat, ceu enim inquit misericordiam, vel metum, vel iracundiam: reliquos autem reticet. Non sine causa verò aperit, quæ vocet πάθη; exemplaq; ipsorum ponit: hoc enim in libro plerunq; aliud appellat πάθη, vt ex definitione ipsius, quam attulit, patet: non solos tamen illos esse qui affectus vocari

possint,

possint, declarat; addens. Et quicunque alij huiuscemodi. Quanta verò cura, diligentiaq; persequutus sit hanc rem initio secundi eorum librorum, & quam subtiliter, acuteq; illic omnia explicarit, nihil attinet dicere. vt quum opus illud eruditionis elegantiæq; plenum sit, hanc in primis ipsius partem docti & ingeniosi viri nō sine causa magnopere admirati sint. Sed quum non solum quidquid ad affectus hos facit, illic summo studio explicarit, verum etiam qui mores sint & singularum ætatum, & fortunarum hominum: nec non etiam, quos mores creent, & motus illi turbidi animorum & habitus, qui sedati sunt, illic tradiderit, non sine causa quispiam quæreret, cur partem hanc hic reliquerit, quum manifestò & ipsa ope orationis efficiatur: δεινώσεώςq; opus sit, non minus, atque illa, quæ appellauit. Quin autem huiusmodi oratio, in qua appareant mores eius, qui dicit, magnam vim habeat ad fidem faciendam, dubitari non potest. Adiungit statim hic, quæ itidem sententiæ sunt. Et adhuc magnitudinē & paruitatem: quis enim nescit ui orationis, artificioq; dicentis, res & amplificari & minui: cum extiterint etiam qui in his duobus præcipuè positam esse artem dicendi voluerint. Cum, & quæ sententiæ sint, & partes ipsius docuisset tradit dubitari non posse, quin ab iisdem formis & quasi locis, rationes harum rerum ducendæ sint, cum tragicus poëta quippiam horum efficere vult, à quibus in altero illo studio ducuntur, cum orator & ipse aliquid horum molitur: ambas enim has diuersas artes eodem accedere oportet. Inquit igitur. Perspicuum autem est, quod & in rebus ab iisdem formis oportet vti, quando vel miserabiles vel acerbas vel magnas vel verisimiles opus fuerit conficere: à quibus scilicet formis sumunt, cum eadem præstare volunt, oratores: vt non aliæ sint formæ lociq;, qui instruunt oratorem: & alij, qui poëtam ornent: rationemq; eum doceant, quomodo eorum aliquid efficere possit. Πράγματα hic vocat res, quæ in scenam veniunt, & argumentum ipsum, eadem ratione, qua dixit fabulam esse πραγμάτων σύστασιν, quo loco manifestò πράγματα idem valent: sed Horatius etiam Latina voce, quæ huic respondet, idem appellat in epistola de arte poëtica, vbi ait. Aut agitur res in scenis, aut acta refertur. In eo, quod sequitur, quod quidam affirmant in libris calamo exaratis legi ἰδεῶν pro illo, quod in excusis est, εἰδῶν: ipse quoque inueni eandem scripturam in tribus exemplaribus; nec tamen receptam lectionem hinc eiiciendam puto: auctor certe ipse in primo de arte dicendi, quo loco declarat, quid intelligat hac voce, εἴδη appellat, non ἰδέας; neque etiam si ἰδέας hic legeretur, idem valeret hoc nomen, quod apud Hermogenem valet: longè enim aliæ illæ ab his ἰδέαι sunt quod nullo negotio intelligitur: εἴδη enim, vt ipsemet testatur, appellat, singulorum generum, disciplinarumq; proprias propositiones: cum loci sint, qui communes sunt omnium generum: & vbi manent argumenta, apta cunctis artibus confirmandis. Quod vero verbum χρῆσθαι hic vsurpauit, valet illud: promere & quasi vtendum illinc sumere atque mutuari. Est pusillum adhuc discrimen hac parte in libris calamo exaratis: pro δεῖ enim, partim illorum habent γὰρ: partim autem δὲ: nec tamen censeo à communi lectione discedendum. Cum autem similitudinem, quæ in his rebus versatur, ostenderit, quid discriminis illa inter se habeant, declarat. inquit igitur ipsa inter se hoc tantū distare, quod res ipsas oportet sua vi tales uideri, & spectatoribus apparere miserabiles scilicet, aut acerbas, aut amplas, aut aliquid huius generis, sine opera munereq; alicuius, qui id doceat: & quamuis nō explicentur, atq; ab aliquo huiuscemodi esse declarentur: nam quod apud auctorem est: τὰ μὲν, arbitror significare πράγματα vt supra locutus est, & eò referri: ex eo autem quod sequitur manifesto percipitur, quomodo supra ceperit πράγματα: cōtrarium enim eius est, quod nunc inquit: τὰ ἐν τῷ λόγῳ: in scena enim res fiunt, ab histrionibusq; ita administrantur, vt si eo tempore gererentur: ab oratore autem exponuntur: & antea factæ commemorantur: in orationeq; demum positæ sunt. inquit igitur. Quæ autem in oratione manent, oportet scilicet: hoc enim repetendum est, à dicente confici ac comparari: quod contrarium eius est, quod supra dixit, quamuis non doceatur, & accuratè declaretur. id est ἄνευ διδασκαλίας: quod enim conficitur studio dicentis docetur & explanatur: illud verò cuiusmodi sit sua vi apparet, Addidit etiam hic, quod tanquam declararet proxima vicina verba, id est quod dixerat à dicente comparari:

id verò

Id verò est & ab oratione nasci: quod enim ab eo, qui verba facit de ea re conficitur, id ab oratione proficiscitur: indeq; ortum habet. Probare verò volens, quod dixerat, res illas tales fieri opera dicentis, à contrario id constituit: inquit enim. Si nanq; res illæ sua vi intelligerentur esse iucundæ, & non tales efficerentur ab oratione, & accurata ipsius disputatione, quod restaret opus, officiumq; dicentis? quasi dicat sustinere ille posset oratione; nec haberet cur in ea se tantopere iactaret: hoc autem absurdum est, quasi silentium indici oratoribus: nec operam eorum requiri, quæ tantopere prodest causis. Fructus igitur est, quia, vt commodum est, causaq; postulat, quæ exponuntur, efficiuntur aut iucundæ, aut tristes, aut atroces, aut aliquid eiusmodi: quamuis enim nunc vnum horum ponat id est iucunda, reliqua tamen audienda sunt.

Τῶν δὲ περὶ τὴν λέξιν, ἓν μέν ἐστιν εἶδος θεωρίας, τὰ σχήματα τῆς λέξεως, ἅ ἐστιν εἰδέναι τῆς ὑποκριτικῆς, καὶ τοῦ τὴν τοιαύτην ἔχοντος ἀρχιτεκτονικήν. οἷον τί ἐντολή, καὶ τί εὐχή, καὶ διήγησις, καὶ ἀπειλή, καὶ ἐρώτησις, καὶ ἀπόκρισις, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον: παρὰ γὰρ τὴν τούτων γνῶσιν ἢ ἄγνοιαν, οὐδὲν εἰς τὴν ποιητικὴν ἐπιτίμημα φέρεται, ὅ, τι καὶ ἄξιον σπουδῆς. τί γὰρ ἄν τις ὑπολάβοι ἡμαρτῆσθαι, ἃ Πρωταγόρας ἐπιτιμᾷ; ὅτι εὔχεσθαι οἰόμενος, ἐπιτάττει, εἰπών. Μῆνιν ἄειδε θεά: τὸ γὰρ κελεῦσαι (φησι) ποιεῖν τι ἢ μή, ἐπίταξίς ἐστι. διὸ παρείσθω, ὡς ἄλλης, καὶ οὐ τῆς ποιητικῆς ὂν θεώρημα.

Eorum autem, quæ circa locutionem: vna quidem species est animaduersionis figuræ locutionis, quas percepisse est histrionicæ, & eius, qui huiuscemodi habet architectonicam. ceu quid mandatum est, & quid preces, & narratio, & minæ, & interrogatio, & responsio; & si quid aliud huiuscemodi: ab cognitione enim vel inscitia harum rerum nulla in poeticam artem reprehensio affertur, quæ quidem dicimus pretij sit. Quid enim aliquis existimet vitiose tractata esse ea, quæ Protagoras accusat, quòd cum putet precari, præcipit, vbi dixit. Iram cane dea: iubere enim inquit aliquid facere aut non, præceptio est. Quare omittatur, vt alius, & non poeticæ artis, consideratio.

Cum supra ostendisset restare, vt de locutione, sententiaq; disputaretur: quarum tamen duarum rerum alteram hic accuratè non persequitur, quia vt narrat, exposita illa sit, diligenterq; tractata in libris de arte dicendi: quamuis nunc quoque breui tradat, & quid ipsam conficiat, & quæ partes eius sint, aggreditur alteram, id est locutionem: & cum plura in natura eius, viq; spectanda animaduerti possint, vnum illorum esse ait, figuras, quas appellat, locutionis: quæ autem illæ sint, ipse docet. Animaduertendum autem in primis longè aliam rem intelligere magistros dicendi; quamuis vtantur iisdem nominibus, quum dicunt σχήματα λέξεως: ita enim ipsi vocant ornatus quosdam & tanquam lumina orationis: distinguuntq; posteriore nomine ab iis luminibus, quæ manent in sententiis, quæ σχήματα διανοίας ea de causa ab ipsis vocantur. Sed hoc nunc relicto, quod admonuisse satis fuit; vocatæ hæ figuræ ita videntur, quia aliter atque aliter vultus, totum ne corpus, cum variantur illæ, conformatur, vt meritò hac de causa schemata figuræq; ipsæ appellatæ sint. Has igitur exquisitè nosse non poeticæ artis, sed histrionicæ officium esse inquit: quia autem ars à strato separata nihil cognoscit, sed illi adiuncta tantum percipit, quod percipit, quasi declarationis loco addit. Et eius qui huiuscemodi teneat architectonicam: τοιαύτην verò, non ταύτην, videtur dixisse id est huiuscemodi, non hanc, quasi non omnino velit histrionicam esse, in cuius potestate illa sit, quæ moderatur

ac fingit corpus, vt postulant diuersę rationes ac modi pronuntiandi, sed similem ipsi quandam, quæ in inferiores multas ius habet, & tanquàm præcipit, quid ipsis facto opus sit, vt princeps eorum fabris in domo ædificanda: hoc enim valet architectonicam esse. Exemplis autem, & singularum partium appellatione, declarare volens, quæ sint figuræ hæ, inquit, Ceu quid sit mandatio, quid precatio, & quæ narratio. vocat autem ἐντολὴν, vocis orisq́; formam, qua quis alicui quippiam mandat: vt precationem etiam, quomodo quis fingit vocem, cum votum facit, & oratione sua poscit aliquid à diis immortalibus. eadem ratio reliquorum modorum est: nec tamen eorum omnium nomina ponit: etiam in extremo multis iam enumeratis, quasi dubitans an aliqua restent, ait, Et si quid aliud huiuscemodi. Probare autem volens, non oportere sollicitam esse artem poëticam de his rebus, nec debere exquisitè ipsa percipere, rationem hanc eius rei reddit: docet enim ab harum rerum scientia, aut inscitia, non posse in artem poetarum cadere vllam reprehensionem, quę momenti alicuius sit. Cum igitur labi in aliquo horum, nec vim eius tenere, non afferat poetæ iustam vllam reprehensionem, intelligitur curæ ipsius non esse hæc minutè perdiscere. Respondet igitur, quod inquit, παρὰ γὰρ, & quæ sequuntur, superiori illi parti ἥ ἐστιν ἐκείνης ἀρχιτεκτονικῆς: affertur enim causa his verbis manifestò alicuius rei: illa autem est, quod officium poetices non est ea tenere, sed histrionicæ: Poetices verò non esse significauit, quamuis id non expresserit, quum histrionices esse affirmauit. Videndum autē cur non solum dixerit ab ignoratione, verum etiam à scientia harum rerum nihil veræ reprehensionis cadere posse in artem poetarum: neque enim cognitio alicuius artis occasionē vnquam videtur dare peccandi. & fanè quamuis contrarias res appellarit, vt consuetudo videtur esse loquendi: ab altera tantum deterioreq́; parte videtur nasci vitium, ansaq́; erroris. Παρὰ hic eandem vim, quam supra, habet, cum inquit καὶ παρὰ τὴν λέξιν γίνεσθαι: valet enim ab: motumq́; alicunde significat. Multis autem locis ipse ità hanc particulam cepit: sed alij quoq; Greci auctores, vt Polybius in iij. libro historiarum, cum inquit. μὴ παρὰ τοὺς τῶν δυνάμεων ἀποδειλιάσαι, ἀλλὰ παρὰ τὴν τῶν ἡγεμόνων ἀβουλίαν: id est in mentem venit Romanis, quod res antea male gesta esset: consternatæq́; animo in pugna aliqua visæ forent eorum copiæ, non natum esse id à timore militum, sed à ducis metu, & nimia in conserendo prælio cautione. Φώνημα ἐπιτίμημα dictum est, vt ἐκφώνημα, ἐπίφθεγμα, ἐφύμνιον, & plura alia huiuscemodi: ita enim crebrò locutus est hic scriptor. Quod itidem inquit, ὅ, τι καὶ ἄξιον σπουδῆς, manifestò significat quod dixi, id est quod alicuius sit ponderis: nam non defuerunt, qui ob has res poetas accusarint, & ipsis vitio verterint, quod lapsi sint in his gestibus, vt ipse Protagoræ exemplo confirmat: sed negligi possunt huiuscemodi illorum criminationes: nec dignæ sunt, quas aliquis adhibito studio refellat. Tanquam igitur deterrere voluit eos, qui contra sentirent, ita interrogans ipsos: & quod illi arripere potuissent, tanquàm opinioni suæ confirmandæ aptum, antea confutans, Quid enim peccati aliquis in se continere putaret ea, quæ Protagoras reprehendit: quod existimans orare, precesq; adhibere Homerus, imperat, his verbis vsus. Iram cane dea: quamuis autem vnum tantum eorum ponat, quæ in summo poeta accusare solitus erat Protagoras, plura tamen illa fuisse apparet, cuncta eiusdem generis, ex verbis Aristotelis, qui inquit, Ea, quæ, quam autem ille reddebat rationem huius rei, exponit hoc pacto: iubere enim inquit Protagoras facere aliquid, aut non, est præceptio, id est formam habet imperandi, personæq́; præstantiam significat. Quod verò auctor adiungit. Quare omittatur, habet hanc uim: declaratq; non oportere ipsum de hic figuris gestibusq; orationis accuratè præcipere: quia, ut statim aperit, non est propria eius artis, quam nunc tradit, hæc contemplatio atque animaduersio, sed alius, id est histrionicę: nam oratores etiam, qui aliter uitia quædam in agendo à se depellere non potuerunt, ab histrione aliquando emendati sunt. Vidit etiam Eustathius hoc, quod obiici aliquo modo poterat Homero in primis statim uerbis Iliadis, ac diligenter purgauit. Cum autem illustris locus sit: nec Aristoteles nunc contendat poetam defendere: contentusq; fuerit inanitatem eius criminationis indicasse, supersedebo & ipse loci illius explicatione.

Τῆς δὲ λέξεως ἁπάσης τάδ' ἐστὶ τὰ μέρη. στοιχεῖον, συλλαβὴ, σύνδεσμος, ὄνομα, ῥῆμα, ἄρθρον, πτῶσις, λόγος.

Locutionis autem omnis hæ sunt partes, elementum, syllaba, coniunctio, nomen, verbum, articulus, casus, oratio.

Cum, officium suum constituens, ostendisset non esse nunc diligenter explicandam quæstionem illam de figuris ac gestibus locutionis, quia est alius artis propria illa consideratio, se parat ad ea videnda, quæ ratio huius studij poscebat, & quæ non sine culpa negligentiæ omitti poterant: primumq; definit, quid locutio sit: ita enim appello, quam ipse vocauit λέξιν. cum manifestò intelligatur longe aliam rem ipsum esse velle λέξιν, ac λόγον: nam λέξιν, totum quoddam & quasi genus: λόγον vero, (vocemus id nunc orationē) partem & tanquam speciem esse vult: numerat enim ipsam in partibus locutionis: extremam tamen, vt quæ plenior & compositior sit. Ammonius quoque, qui diligenter de his rebus disseruit in commentariis in librum Aristotelis περὶ ἑρμηνείας, ita hunc locum cepit: aperteq; declarauit, quid discriminis esse putaret inter locutionem atque orationem, vt sequar superiorem meam horum verborum interpretationem: neque enim me fallit Latinis his nominibus sæpe veteres auctores indifferenter vsos esse. Putat igitur ille orationem esse comprehensionem in primis vocum res significantium. Locutionem verò simpliciter omnium, quæ assumuntur in rationem loquendi, ac sensus animi proferendi: hoc enim arbitror ipsum illic appellasse διαλεκτικήν. omnium verò scilicet vocum comprehensionem. articuli igitur, coniunctiones, aduerbia, & præpositiones, qui primo res non significant, sed potius vinciunt orationis partes, valentq; ad aptam illarum compositionem ac seriem, non sunt orationis partes, sed locutionis. Animaduertendum tamen, an Aristoteles, cum dixerit. Locutionis omnis, non simpliciter locutionis, appendice illa separarit locutionem ab oratione: quæ vocabula si sumpta simpliciter fuerint, ac sine additamento vllo, discrimen nullum inter se habitura fuerint, vt sanè cęteri scriptores illa vsurpare consueuerunt. Aut hoc certè, aut aliud quippiam illic ipsa valet. Singula, quæ sequuntur, verba, id est partes ipsas locutionis, non oportet nunc accuratê explicare, cum ipse diligenter in hoc opus, illorum ordine seruato, incumbat: ab elemento autem orditur, hoc pacto.

Στοιχεῖον μὲν οὖν ἐστι φωνὴ ἀδιαίρετος: οὐ πᾶσα δὲ, ἀλλ' ἐξ ἧς πέφυκε συνετὴ γίνεσθαι φωνή: καὶ γὰρ τῶν θηρίων εἰσὶν ἀδιαίρετοι φωναὶ, ὧν οὐδεμίαν λέγω στοιχεῖον.

Elementum quidem igitur est. vox indiuidua: non omnis autem, sed ex qua natura fit, vt nascatur intelligibilis vox: et enim beluarum sunt indiuiduæ voces, quarum nullam dico elementum.

Literam vocat eodem nomine, quo quattuor initia rerum, vnde vniuersus orbis constitutus est, à Græcis appellantur: huius autem nominis veram caussam esse puto, quod omnis vox ex illis conflatur primis partibus, & cum dissoluitur, in easdem recidit: quæ ratio est elementorum ipsorum. Primum igitur genus ipsius ponit: esseq; affirmat vocem: sed quia plurimæ voces inueniuntur, quæ cum secentur, nullo modo elementa vocari possunt, primum ipsas reiicit: separatq; hanc ab illis omnibus, addens, indiuidua: hæc enim diuidi secariq; in partes non potest: Verum quia non satis hoc est ad separandam ipsam à cęteris omnibus vocibus, quia inueniuntur etiam voces aliquæ, quæ quamuis diuidi non possint, non tamen sunt elementa, addit quod adhuc desiderabatur: id est huiuscemodi illam esse debere, vt ex ipsa commode conflari possit vox quæ aliquid significet: ac cuius vis ab aliquo, qui auribus ipsam accipiat, percipiatur: hoc enim arbitror valere συνετή. Inquit autem auctor

ficij, acceptos, illic ipsum obtruncasse: post autem Clytemnestram, in insidias tractam ab Electra, & ipsam etiam ab iisdem necatam. quare hoc in primis declarat vinculum harum fabularum esse diuersum. Dissolutio sine dubio longè alia est: Sophocles enim facit interempta Clytemnestra lætitia ingenti affectos Orestem atque Electram, compotes iam altera ex parte eius rei, quam toto animo expetiuerant: nam intus interfecto Aegistho, foras postea non exierunt. ægritudinis certè mœrorisq; signum nullum illic reperitur. Apud Euripidem contra, machina necessaria fuit: aduentusq; Dioscurorum, qui & mandarent quæ oportebat, & consolarentur ipsos: statim enim cæde facta, Orestem atque Electram doluit id fecisse: scelerisq; se condemnarunt, qui materno sanguine se inquinassent. Declaratum igitur est (nisi fallor) fabulas has, quamuis factum idem sit, iis de causis, quas ostendit Aristoteles, diuersas appellari debere. Sed cum Aeschylus quoque eodem argumento vsus sit. indeq; tragœdiam scripserit, quam vocauit χοηφόρους, vt factũ ipsum idem est, ita etiam apparet fabulam eandem cum Electra Sophoclea esse: eadem enim prorsus uidetur magna ex parte coagmentatio illarum rerum: venit enim Orestes clam Argos, aperuitq; qui foret Electræ, cum cognosset illam ex longa & graui querela, quam ipsa habuerat ad sepulchrum patris: necnon ex accurato sermone, quem cum choro habuit, cum illic inuenisset cæsariem, quam ipse in eo busto dedicarat. qua parte tamen propius accedit ad coagmentationem Euripidis. Agnitio præterea altera eodem pacto ab Aeschylo, quo ab Sophocle tractata est. nam Orestes cum à sorore agnosci voluit, vsus est signis extra se positis, apud hunc veste ab illa olim elaborata, apud Sophoclem anulo, quem pater olim gestarat. Sed etiam somnium Clytemnestræ illic exponitur, quod magnopere auxit animum Orestis: præterea falsa illa narratione illic vsus est de se mortuo: interfecit etiam ambos illos domi. additur tamen in Choëphoris Orestem, quamuis putaret se rectè fecisse, ægritudine magna cõmotum fuisse ob cædem maternam: neque solum hoc, sed etiam subito furiis agitari cœptum. quo in statu rerum tragœdia desinit. quare machinæ vsus nullus fuit. finis igitur Coëphorarum Aeschyli, & ipse similis est Elestreo illi Sophoclis, nisi quod apud Sophoclem fabula terminatur ante aduentum furiarum. Sed hac nunc relicta. Eodem fortasse pacto superior fabula Euripidis, & eiusdem Iphigenia in Tauris, vna eademq; tragœdia haberi debent: quamuis facta longè alia, valdeq; discrepantia inter se sint: dissolutio enim atque exitus vtriusq; valde similis est: terminantur nanque ambæ in rebus secundis. Sed etiam machina in Iphigenia adhibetur. in qua re hoc etiam animaduertendum est, non videri ipsam in neutra illarum magnopere necessariam fuisse in nodo aliquo expediendo, fineq; imponendo rebus illis, quę factæ iam erant, ac votis eorum, qui fecerant, respondebant, verum potius in rebus, quæ postea fieri debebant, demonstrandis, locum habuisse: antequam enim nautæ armamenta expedissent, & equites à Thoante missi fauces illas portus occupassent, fingi potuit nauis Orestis effugisse. Eodemq; pacto in Electra Dioscuri docent quid facto opus sit, consilio Orestis Electræq; iam ad exitum perducto: neque enim quod appareat periculum vllum illic ipsis instabat, vt in fabula Oreste: vbi Menelaus pœnas ab ipsis occisæ coniugis repetebat, & omnis multitudo Argiuorum concitata contra ipsos erat. Initium vtriusq; fabulæ triste perturbatumq; est: idem enim adolescens diuersis temporibus duo aggressus est magno animo facinora, pietatis ambo, officiiq; plena: vlcisci inquàm mortem patris, & è Colchorum tellure simulachrum Dianæ Athenas comportare. venit autem in ea ipsa loca clam: doloq; in illis rebus efficiendis vti cogitans: quare in ambabus his fabulis, cum res tulisset, vt auxilio aliquorum egeret ad rem peragendam, agnitione opus fuit: nec tamen vt in Iphigenia, antequàm faceret, Orestes deprehensus fuit ac penè vita priuatus in Electra: tantum enim illic ea pericula subiit, quæ abesse non possunt ab iis, qui magnas eas res aggrediuntur, quę sanè pericula maxima sunt, & grauium malorum plenissima. agnitum vtraq; in fabula Orestem fuisse bono illi fuit: & magnopere finem ipsius adiuuit. quare iis de causis puto non male colligationem harum duarum fabularum eandem posse existimari, vt iam expeditionem illarum similem esse paremq; declaraui. Nisi fallor igitur exemplum vtriusq; rei adlatum est. quod si non vndiq; pares ipsæ in fabulis à me

notatis esse ab aliquo iudicantur, aptiores aliæ, magisq; huic rei ostendendæ, accommodatæ indagentur. rationem certè veram ac viam hoc intelligendi, omnibus demonstraui: neque tamen omnino similes, penitusq; easdem, in diuersis factis inueniri facilè posse, est existimandum. præsertim cum paucæ admodum restent antiquorum tragicorum, quæ casus eosdem persequantur: maiore parte tragœdiarum, quas illi fecerunt, amissa vetustate.

Πολλοὶ δὲ, πλέξαντες εὖ, λύουσι κακῶς. δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι.

Multi autem, qui complicarunt bene, soluunt male: oportet autem ambo semper cum plausu excipi.

Et hoc etiam breue præceptum est: cum enim superiore in sententia nexus fabularum, solutionisq; mentionem fecisset, quid in his rebus crebro contingat, admonet: neque enim iidem semper poëtæ vtrunq; præclarè efficiunt. Sed, vt sunt diuersa hominum ingenia, quidam, qui in altero plurimum valent, alterum cum laude nō præstant. An hoc naturæ assignari non debet? neque existimandum est fieri, quia huic rei magis, quàm illi, aliquis idoneus sit: neque hoc sanè apertè dicit Aristoteles, sed à cura potius, ac negligentia proficisci vult, quod priore in parte studij multum posuerint: in posteriore verò ingenij vires remiserint: inquit enim. Multi autem, qui complicarunt bene, soluunt male, id est inuenti sunt multi poëtæ, qui cum egregium nodum, connexionemq; rerum arctam excogitassent, iidem postea male nodum illum expedierunt. Cicero quoque significauit hoc aliquando committere solitos quosdam poëtas, non ingenij culpa, sed fuga laboris: in libello enim de senectute ita induxit Catonem loquentem, cum probare vellet naturam ipsam rerum lōgè aliter suis in operibus se gerere, nec vnquam solitam defatigari, quam scilicet ipse sequeretur, atque imitari studeret: simili enim hoc vsus est in contrario vitio ostendendo, qui sanè inquit. A' qua non verisimile est, cum ceteræ partes ætatis benè descriptæ sint, extremum actum tanquàm ab inerti poëta esse neglectum: illic enim incumbi debet toto animo à poëta in dissolutionem nodi: eaq; præcipuè fabulæ pars est, quæ requirit plurimum diligentiæ. Quod sequitur autem facit ad illos instruendos: declaratq; quod munus ipsorum sit: ait enim. Oportet autem ambo semper cum plausu excipi, id est mirifice probari: & ita tractari, vt multitudo, quæ in theatro sedet, sensum animi sui indicans: &, quantopere ea re delectata sit, declarans, plausum det. κροτεῖσθαι plane valet, quod dixi: ita autem à Græcis hoc verbum sæpe vsurpari solitum docuit Budęus in eruditissimis suis Grӕcę linguæ commentariis. An autem plaudi à Latinis aliquando ita captum sit, affirmare non ausim: nam exemplum vnum, quo ille fretus hoc testatus est, incertum est: in optimo enim meo libro locus ille, quem citat ad Atticum, non illo modo legitur, sed victoriæ quidem plauditur: qui modus loquendi frequens. Significat autem Aristoteles hoc in eorum potestate & industria positum esse, ac si in animum induxerint laborare, omnino id eos consecuturos: cum enim ita perfectam & ornatam solutionem ut connexionem, esse oportere dicat, hoc manifestò declarat.

Χρὴ δὲ, ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, μεμνῆσθαι, καὶ μὴ ποιεῖν ἐποποιικὸν σύστημα τραγῳδίαν. ἐποποιικὸν δὲ λέγω τὸ πολύμυθον. οἷον εἴτις τὸν τῆς Ἰλιάδος ὅλον ποιεῖ μῦθον: ἐκεῖ μὲν γὰρ διὰ τὸ μῆκος λαμβάνει τὰ μέρη τὸ πρέπον μέγεθος: ἐν δὲ τοῖς δράμασι. πολὺ παρὰ τὴν ὑπόληψιν ἀποβαίνει.

Oportet autem, quod dictum est sæpè, recordari: & non facere epopæicā coagmentationem tragœdiam: epopæicā autem dico, quæ est multarum fabularum: vt si quis Iliadis totam facit fabulam: illic quidem enim propter

longitudinem capiunt partes conuenientem magnitudinem: in dramatibus vero multum præter existimationem euenit.

Admonet nunc tragicos poëtas, vt in argumento sumendo: rebusq;, ex quibus componant fabulam, eligendis, videant accuratè quid poëma illud requirat: nec labantur in hoc, quod antea quoque tanquam scopulum aliquem debere illos vitare significatum est: ex coagmentationeq; apta epopœiæ, fingant tragœdiam. Restitui autem hic in principio plura verba, quæ in excusis libris defecerant: illa verò hinc abesse, cum in calamo exaratis inueniantur, vidit quoque Vincentius Madius: sententiamq; eorum probauit, si tamen illa leuiter emendentur, vel potius si coniunctio, quæ statim sequitur, inde expugnatur: quod ipse necessarium non puto: nam sine vlla immutatione lectionem hanc veram, accommodatamq; huic loco esse arbitror: primum enim, re adhuc non patefacta, narrat officium esse tragicorum poëtarum recordari, quod sæpe iam dictum est: id verò cum supra non semel traditum sit, poterat ipsis in mente, atque animo restare: & tamen nunc magis id explanat: totamq; rem accuratius exponit. Est igitur, quod inquit, Et non facere epicam coagmentationem tragœdiam, declaratio eius, quod obscurè significarat, vel potius ne significarat quidem, sed in memoria lectoris conditum oportere esse existimarat. Cum autem epopœïcam: propriamq; eius poëmatis, coagmentationem appellasset, quam intelligat, aperit: ostenditq; se intelligere constitutionem rerum, in qua existant multæ fabulæ: nec contentus hac declaratione, exemplo præterea, quæ huiuscemodi sit, explanat, atque inquit. Vt si quis Iliadis totam fabulam pangit, argumentumq; tragœdiæ vnius facit. Puto autem ipsum Homericam Iliadem intelligere: argumentumq; nobilis illius poëmatis. Totam verò inquit, quia dubitari non potest, quin ex ipsa dissecta plures fabulæ fiant. Cur autem id, quod illic præclare conuenit, tam alienum sit à tragœdia, docet: causasq; huius rei affert: inquit enim. Illic quidem enim ob longitudinem capiunt partes conuenientem magnitudinem, id est in epopœïa, quia id carmen longum prolixumq; est, partes eius constitutionis, ac tanquàm corporis, suscipiunt iustam debitamq; magnitudinem, vt nihil efficiatur illic, quod non quadret, atque inter se mirifice congruat. In dramatibus autem (ait) multum præter existimationem contingit: id est in tragœdia, quæ angustis finibus coercetur, illud σύστημα & argumentum amplum nimis ac copiosum erit: adeo vt intelligas te in errore versatum: resq; longe alium exitum habeat, ac putaris: neque enim poterit illic includi: aut si omnino pergas id facere, partes minutæ necessario erunt: nec respondebunt magnitudini eius tanquã corporis. Quod verò ipse inquit, Multum contingit præter existimationem, valet (vt opinor) qui hoc tentarunt, ac putarunt se posse argumentum epicum in tragœdiam includere, falsi opinione fuere: expertiq; postea in re ipsa sunt multo maiorem difficultatem, quàm primo existimarunt: atque exitus valde diuersus fuit ab eorum opinionibus: nam multa ibi nata sunt, quæ nunquam crediderunt. Exempli causa, illi sperauerunt se fabulas illas minores: partesq; grandioris illius fabulæ commodè complecti posse angustis illis terminis: cognitum tamen postea ab ipsis est, effici non posse. Vt autem hoc contra eorum opinionem factum est, ita multa alia, quæ nunquàm ipsis in mentem prius venerint, contigere. παρὰ τὴν ὑπόληψιν, quo ipse vsus est, hoc sine dubitatione valet, Cicero eum in priore concione in Catilinam, inquit, Cum ei nihil adhuc præter ipsius voluntatem cogitationemq; contigerit: & quæ sequuntur, videtur hoc significare voluisse: quanquam plerunq; voluntatem vocat, vt hoc in loco, quod Aristoteles προαίρεσιν appellat, & si Latino verbo vis Græci nominis non exprimitur. Quamuis autem auctor hic noster dramatis vocabulum vsurparit: quod comœdiæ quoque commune est, videtur tamen tragœdiam significare: supra enim manifestò ipsam appellauit: præceptaq; hic huius poëmatis, recte ac sine vitio vllo condendi, dat: & si comicos quoque poëtas hoc præceptum instruit: studioq; ipsorum non minus accommodatum est: illi enim quoq; peccarent, si argumentum epicum, refertumq; multis fabellis in comœdiam transferrent. Sed non vno tantum hoc nomine illic peccarent.

Σημεῖον δὲ, ὅσοι πέρσιν Ἰλίου ὅλην ἐποίησαν, καὶ μὴ κατὰ μέρος, ὥσπερ Εὐριπίδης Νιόβην, καὶ μὴ ὥσπερ Αἰσχύλος, ἢ ἐκπίπτουσιν, ἢ κακῶς ἀγωνίζονται: ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ: ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις, καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς πράγμασι στοχάζονται ὧν βούλονται, θαυμαστῶς: τραγικὸν γὰρ τοῦτο καὶ φιλάνθρωπον.

Signum autem, quicunq; expugnationem Ilij totam fecerunt, & non particulatim: quemadmodum Euripides Niobem, & non quemadmodum Aeschylus, vel labuntur, vel male certant. Siquidem & Agathon lapsus est in hoc vno: in peripetijs autem & simplicibus rebus assequuntur, quæ volunt admirabiliter: tragicum enim hoc & acceptum hominibus.

Vtilitatem superioris præcepti, & quàm verum illud sit, cognosci posse affirmat ex eo, quod vsu venit non nullis, qui ipsum non intellexerunt: id autem erat, vt viderent tragici poëtæ, ne coagmentationem rerum, propriam epopœiæ atque illi prolixiori poëmati accommodatam, tribuerent tragœdiæ: argumentatur enim ab eo, quod consequutum est, dicens. Signum autem, quicunq; expugnationem Ilij totam fecerunt, & non singulas seorsum partes: & quæ sequuntur, id est documento sunt omnes illi poëtæ, qui, tragœdiam scribentes, plenam integramq; direptionem Ilij: partemq; eius belli totam, qua id oppidum captum est, materiam illius poëmatis fecerunt: & non quod rectum est, ratioq; postulat, singulas seorsum partes persecuti sunt, ac plures fabulas scripserunt: cuncti enim (inquit) vel labuntur, quo nullum maius incommodum accidit poëtæ: vel, quod ipsum etiam nullam dignitatem aut laudem habet, male certant: id est cum tragœdia agitur, ægrè auersoq; ab ea animo spectatorum, ipsam ad finem preducunt. Animaduersione autem hic dignum est, quod, cum πέρσιν Ἰλίου hic appellet, videtur materiem intelligere, quam minime capiat tragœdia: & tamen exitus ille eius belli, factumq;, quo Ilium in potestatem hostium venit, commode videtur posse tragœdia vna includi: cuius rei argumentum est, quod infra, vbi narrat è pusilla Iliade multas tragœdias confici potuisse, & quæ superarent etiam numerum octo tragœdiarum in illis posuit huius tituli fabulam. An discrimen est in eo, quod hic adiungitur: totam enim integramq; dixit. Quare aut factum quoque illud plures partes habuit, & eas quidem, quæ materia sint non vnius tantum fabulæ: vel totam expugnationem dices Ilij, intelligit totum bellum, quo Ilium deuictum est. Quæ, antequam sententia absoluta sit, prolata in mediumq; coniecta sunt, exempli vim habent: extitisseq; aliquos, qui hoc, nullo consilio vsi, tentarint, declarant: quemadmodum etiam ostendunt iuuentos non nullos, qui vitio eius rei cognito, illud vitauerint: eamq; vberioris eius fabulæ partem sumpserint, ex qua aptè tragœdia conficeretur. Neque tamen existimare debemus Niobes fabulam partem esse expugnationis Ilij: hoc enim falsum prorsus est; Sed significare hic voluit (vt opinor) Aristoteles idem in hac re, quod in illa vsu uenire, vt integram totamq; Niobem, ac fortunas plenas miseræ illius mulieris aliquis vna tragœdia complectatur: aliquis autem in partes dissectam pluribus temporibus ipsam in scenam ferat. Euripidem igitur Aeschylumq; appellat, qui in hac re diuersa ratione se gesserunt. Vter autem eorum laude dignus sit, ac, quod poscit ars, viderit: & vter culpæ hæreat, non omnino (nisi fallor) certum est: neque enim hoc aperte ostendunt verba auctoris: & tragœdiæ ipsæ, vnde id liquido perspiceretur, periere. Qui ante me commentarios confecerunt in hunc librum, putauerunt Aeschylum in hoc peccasse: Euripidem autem à culpa afuisse, vel potius laudem in hoc meruisse. ipse tamen, contrà existimo Aeschylum plus in hoc vidisse: Euripidem verò hic hallucinatum fuisse: præsertim cum ab Aristotele traditum sit peccare in hoc sæpe Euripidem solitum, nec satis bene fabulas disponere. Nec sequitur, vt quamuis Aeschylus ætate antecesserit, non rationem alicuius rei intelligere potuerit, quam

ignorarit, qui tempore ipsum consecutus est, Euripides: nam libenter etiam nostrum hunc scriptorem peccata ipsius coarguere, ab eruditis viris animaduersum est. Non parum etiam valet ad idem confirmandum, quod Aristoteles consueuit primum indicare, vt refellere etiam, qui in aliqua re peccarint: deinde qui rectè se illic gesserint: primum enim studet conuincere errores; quod infra quoque custodiuit, vbi eodem penè modo locutus est: inquit enim, de officio chori loquens: & quid ipsum facere oporteat docens. καὶ συναγωνίζεσθαι μὴ ὥσπερ παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὥσπερ παρὰ Σοφοκλεῖ, Omnis autẽ difficultas in eo posita est: toti ne superiori sententiæ respondeat, quod inquit. Quemadmodum Euripides Niobem, an contrario ipsius tantum, & tanquàm proximæ vicinæ parti, si inde dematur particula negandi: Nam integra illa vitium indicat: posterior verò illius pars sublato inde, quod dixi, quomodo hoc rectè tractari possit, declarat. Si igitur ita capimus. Quemadmodum Euripides Niobem, qui scilicet ita hanc prolixam ac multorum capitum, fabulam tractauit, vt omnem eam vna tragœdia complecteretur, intelligetur manifestò in id vitium ipsum lapsum, in quod incideret, qui vniuersam expugnationẽ Ilij vna fabula persequeretur. Quod autem sequitur: Et non quemadmodum Aeschylus, ita tunc caperetur, qui scilicet partem tantum eius sumpsit & in hoc multum vidit. Omnes inquam qui se ita gessere, vt declaratum est, vel labuntur penitusq; eiiciuntur, vel in multas difficultates incidunt. Quod autem in Sudæ commentariis lectum protulit Robortellus ac diligenter ponderauit, non declarat Aeschylum peccare solitum in rerum coagmentatione, sed commemoratum est ab eo, qui primus hoc literis prodidit, ut ostenderet nimis seruire solitum eum poëtam grauitati personarum: qui scilicet, ut induceret ipsas vndiq; grandes, & dignitatis suæ tuendæ valde studiosas, exagitatus sit ab Aristophane, & maledictis vexatus. probare verò hoc ille volens (videtur autem fuisse vetus grammaticus, qui vitam Aeschyli scripsit: inde enim acceptus omnis ille locus est à Suda) hoc de Niobe recitauit, quamuis vno hoc exemplo contentus non fuerit: nam alterum etiam, ex alia tragœdia depromptum, ponit. Sed cum verba illa mendosa sint in excusis Sudæ exemplaribus, vt in libris quoque eius poëtæ: quod mendum etiam nescio quomodo irrepsit in meam editionem. illic enim est, ἕως τρίτης ἡμέρας, non sine causa ipsa doctissimo viro molestiam exhibuerunt: valde enim incertus in eorum sententia fuit. Non verisimile autem est Aeschylum fabulam composuisse, quæ tanto numero dierum egeret. in antiquissimo certe & optimo libro legitur, ἕως τριτημερίας, id est vsque ad tertiam partem eius fabulę: cum enim silentium dignitatem personæ, quæ vtitur eo, augeat: grauiterq; se gessisse in acerbo illo suo casu Niobem significare vellet hoc etiam pacto poëta, modum in ea re non tenuit: induxit enim ipsam obuoluto capite sedentem prope bustum filiorum mãsisse sine voce vlla, donec tertia pars eius fabulæ peracta esset: Ita verò legi hunc locum debere declarat etiam, vt arbitror, id, quod infra narratur, eundem poëtam in altera fabula, quæ vocabatur Hectoris lytra, induxisse itidem Achillem & ipsum operto capite nihil loquentem, præterquàm pauca initio eius tragœdiæ ad Mercurium, qui paucis respondit orationi ipsius: hic enim quoque eius fabulę vitiũ indicatur. Vt suspicari autem licet, plura fuerant facta Niobes, quę non poterant commodè vna fabula includi: vnde Aeschylus prudenter ipsa seiunxit. Quemadmodum idem etiam, summo consilio vsus, quum plura diuersaq; inter se forent facta Promethei, de illis confecit tres fabulas. Primum argumentum fuit, quum ignem mortalibus attulit. Secundum, quum ob id pœna affectus est à Ioue, vinctusq; in Caucaso. Tertium, quum solutus est, vinculisq; illis liberatus: qui igitur omnes has res, diuersis temporibus gestas, vna fabula complexus esset, peccasset. Eadem ratio est domus Agamemnoniæ, è cuius rebus aduersis idem tragicus confecit tragœdias, quæ sunt in manibus, Agamemnonem, Coëphoras, Eumenidas. Probare autem volens Aristoteles, quàm difficile sit hanc culpam vitare, vtitur exemplo Agathonis, quem cum libenter laudet: deq; eo, vt de sodali suo, ingeniosoq; viro, bene sentiat, fatetur tamen in hoc ipsum peccasse: qui tamen ab omnibus aliis vitiis, vt testatur, sibi cauere potuit: Vnde intelligitur, quod dixi, hunc locum fraudi etiam eruditis acutisq; poëtis fuisse. Verba verò hæc quasi huc inculcata sunt ad planius significandum, quod tradiderat:

rat:

rat: nam statim, relicta persona Agathonis, redit ad superiorum illorum facultatem exponendam: qui quamuis inciderint in culpas, quas ostendit, tamen rectè se gerunt aliis in partibus: laudemq; merito adipiscuntur: hoc enim valet. In peripetiis autem & simplicibus rebus, consequuntur quod volunt admirabiliter. Perspicitur autem id vsu venire non propter virium imbecilitatem, sed quia vitiosum argumentum ceperunt: neque enim ipsis facultas deest egregiè & cum laude tractandi peripetias, id est fabularum partes in quibus magnæ rerum mutationes existunt; subitiq; casus. & vt peripetias, ita etiam simplices res, id est argumentũ coagmentationemq; in qua non sit repentina illa, magnaq; fortunarum varietas: cum autem simplices res appellarit, non partes fabulæ, sed argumentum eius generis, quod ostendi, non sine causa putaret aliquis peripetias vocatas argumenta itidem fabulasq; in quibus casus illi subiti, mutationesq; fortunarum magnæ continerétur: πράγματα vero hic vocauit (nisi fallor) Aristoteles, quam supra σύνθεσιν πραγμάτων appellauit: id est res, cum rerum coagmentationem intelligeret. Causam verò huius rei, & cur poëtę, qui illic peccarent, hic contra præclarè se gererent, esse inquit, quia hoc, quod ipsi cum laude tractant, tragicum est, & acceptum hominibus. Tragicum autem, id est accommodatum studio ipsorum, & idonea materia tragœdiæ conficiendæ, vt illud scilicet ab ipsa alienum. Acceptum vero hominibus: ita enim interpretor φιλάνθρωπον, de qua notione huius nominis supra disputaui; id est quod capit animos eorum; sensibusq; mortalium congruit. Vt autem sumere argumenta implicita: nec non simplicia quoque, non est alienum à studio tragico: ita contrà velle ex argumento epico conficere tragœdiam, non est proprium tragici poetæ. Quum autem in rebus perturbatis & simplicibus itidem duo animaduerterit: esse nanque illud, quod inde existit, inquit. Et tragicum & φιλάνθρωπον, non videtur posterius hoc in contrariis debere requiri, sed prius tantùm: neque enim video, cur argumentum epicum φιλάνθρωπον esse non possit. Quod ad veritatem lectionis facit, sunt plures libri calamo exarati in quibus pro μῦθον legitur πέρσιν: nec tamen puto commutandam cũ hac esse receptam lectionem: nam multo infra eodem nomine vocauit eandem fabulam: & πέρσιν olim arbitror fuisse declarationem illius vocis, quæ postea in locum eius irrepserit. Quod itidem prius Νιόβην ἢ Μήδειαν excusi libri habebant, primum tantum mulieris nomen inueni in iisdem exemplaribus: recteq; puto, quod consequebatur, eiectum inde à Madio fuisse.

Ἔστι δὲ, τοῦτο ὅταν ὁ σοφὸς μὲν, μετὰ πονηρίας δὲ, ἐξαπατηθῇ, ὥσπερ Σίσυφος: καὶ ὁ ἀνδρεῖος μὲν: ἄδικος δὲ, ἡττηθῇ. ἔστι δὲ τοῦτο εἰκὸς, ὥσπερ Ἀγάθων λέγει: εἰκὸς γὰρ γίνεσθαι πολλὰ καὶ παρὰ τὸ εἰκός.

Est autem hoc, quando sapiens quidem, cum improbitate autem, deceptus fuerit: quemadmodum Sisyphus: & fortis quidem, iniustus autem, superatus in pugna sit: est autem hoc verisimile, quemadmodum Agathon dicit: verisimile enim fieri multa & contra verisimile.

Exemplis declarat quod tragicum esse dixit, & gratum hominibus: id autem esse inquit, cum vir sane sapiens, id est vafer ac multarum rerum peritus: ita enim nũc Græco more, & vt consuetudo erat, non vt philosophi loquuntur, capit hoc nomen: idem tamen improbus, & vitio alicui affinis, deceptus sit quod contigit Sisypho. Fingere igitur poetam huiuscemodi homini aliquos imposuisse, in fraudemq; ipsum lapsum, qui cum callidi consilij sit: non sit tamen à culpa vacuus, sed coniunctam habeat cum ea dote animi vitium aliquod, est aptum tragœdiæ: necesseq; est, vt sit gratum hominibus: quis enim non gaudeat incommodo ac malo illius, qui malitia fretus iniuriam faciat innocenti viro: & vt hoc, ita etiam fortis, iniustus tamen, victus in pugna aliqua, est scilicet eadem ratione & tragicum & acceptum hominibus. Contingit autem astutum hominem decipi, quia vitium illud animi, quod coniunctum

est cum hoc bono, non finit illum acie mentis vti, ac dolum sentire: eodemq; pacto magnis corporis viribus, ac robore animi præditus homo, fieri potest vt vincatur in prælio, si idem iniustus sit, quia dum aliquid iniuste procurat, amittit vsum fortitudinis. Exemplum prioris casus est Polymestor apud Euripidem in Hecuba: qui, cum callidus vir fingatur, deceptus tamen est, tractusq; in insidias à muliere: persuasit enim illi Hecuba, vt custodes corporis à se remoueret, quo facilius posset vlcisci dolorem suum, auxilioq; conseruarum ipsum malè habere. vitium igitur animi auaritiaq; ipsum in fraudem induxit. Cum autem requiratur, vt quidquid in tragœdia geritur, verisimile sit: huiuscemodi verò euentus rerum, repugnare verisimili videantur, soluit hunc nodum: Nam inquit hoc etiam verisimile esse: non tamen verum, propriumq; verisimile: id enim est, quod plerunq; fit: quin potius contrarium illi: sed tamen genus quoddam verisimilis: illud inquam, quod excogitatum est ab Agathone: verisimile enim ille esse inquit quippiam aliquando fieri contra id, quod verisimile erat fieri debere, vt manifestò in his rebus contigit. credibile enim erat callidum virum dolos cogniturum: & fortem, victorem è pugna rediturum. Disseruit autem pluribus ipse de hoc verisimilis genere in ij. libro de arte dicendi verbis etiam ipsius poëtæ positis. Dionysius verò Halicarnasseus in epistola ad Ammeum, fallax in primis & captiosum putat esse hoc argumentum, atque ipsum exagitat quantum potest: cum aliquis id, quod nullo modo verisimile est, conatur ostendere aliquando fieri verisimile.

Καὶ τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν, καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὅλου, καὶ συναγωνίζεσθαι, μὴ ὥσπερ παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὥσπερ παρὰ Σοφοκλεῖ. τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ διδόμενα μᾶλλον τοῦ μύθου, ἢ ἄλλης τραγῳδίας ἐστί. διὸ ἐμβόλιμα ᾄδουσι, πρώτου ἄρξαντος Ἀγάθωνος τοῦ τοιούτου, καίτοι τί διαφέρει ἢ ἐμβόλιμα ᾄδειν, ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττειν, ἢ ἐπεισόδιον ὅλον.

Et chorum autem vnum oportet existimare histrionum, & partem esse totius, & vnà contendere: non quemadmodum apud Euripidem, sed quemadmodum apud Sophoclem. Reliquis autem, quæ dantur plus fabula, vel alia tragœdia sunt. Quare embolima canunt, cum Agathon primus principium dederit huiuscemodi rei. Atqui quid differt vel embolima canere, vel disputationem ex alio in aliud accomodare, vel episodium totum.

Cum modo præceperit tragicis, ne sumant materiem sui operis argumentum epicum, & quæ incommoda, si id fiat, inde nascantur docuerit, differit nunc de choro, atque officio ipsius, cum veteres poëtæ diuersa ratione illo vsi sint. Primum igitur tradit ipsos huius animi esse debere, quod ad partes chori facit, quum ad scribendum accedunt, vel potius ad res illas texendas, ac deniq; sentire de choro, vt de vno aliquo histrione, putareq; ipsum idem munus habere, id est studere, vt fabula ad exitum perducatur, adiuuareq; opus illud, quod manifestius histriones faciunt, quamuis chorus grex quidam sit: histriones autem singulæ personæ. Quod adiungit vim habet declarationis. Et partem esse totius: nam cantus chori, si sententias extra rem persequeretur, tanquam histrio haberi non posset: nec pars totius, id est coagmentationis illius rerum, foret. Contra autem qui fixum in animo habebit non esse chorum quippiam aduenticium, accommodatas fabulæ sententias ipsis affinget. Sequitur autem oportere poëtas existimare: hoc enim videtur repeti debere, chorum vnà certare: laborareq; in eo opere: non quemadmodum apud Euripidem, sed quemadmodum apud Sophoclem. Quod valet, cum iam affirmasset imitari illum debere histriones: adiuuareq; studio suo fabulam, ita se in illo munere gerere ipsum debere, vt se gerit Sophoclis chorus, non vt Euripidis. Vnde (nisi fallor) elicitur chorum etiam Euripidis συναγωνίζεσθαι, id est vna cum histrionibus, quos ἀγωνιστὰς uocant à

certatione.

certatione, qua vtuntur: studioq; in peragenda fabula, operam dare vt illa ad finem perducatur: non tamen eodem pacto, vt chorus Sophoclis: Vt discrimen tantum apud eos sit in modo atque ratione, qua illi diuersa vtuntur: nam manifestò anteponit rationem huius poëtæ rationi concertationiq; Euripidis. Videnda igitur differentia, quæ fuerit inter illos, si verum est, quod dixi, vt apud ambos chorus aliquo modo munus obeat histrionis. Mensura sanè, longitudoq; cantilenarum eadem, aut non valdè dissimilis videtur. Quare in hoc discrimen non est: nec sanè existimandus est peccare in hoc Euripides, quod non nulli putatunt, qui dixerunt ipsum non multa loquentem chorum inducere: sed potius quia apud eum chorus, quamuis nō omnino disiunctus sit à fabula, sed aliquantulum tangat res illas, non valde tamen adiuuat exitum fabulæ: in extremoq; tantum, cum antea sæpe longè digressus sit, eò redit: cum magis Sophoclei chori rebus illis hæreant: nam quod facit etiam ad sententiam eam refellendam, non præcipit hic optimus huius artis magister de partibus illis, sententiisq; chori, quæ senariis versibus eduntur: sed chorum vocat cantilenam illius musici gregis: hoc autem inde etiam perspicitur: infra nanque vbi institutum ceterorum, qui longè aliam rationem secuti sunt: in primisq; ueterum exponit, inquit. τὰ διδόμενα: non conferret enim quæ publicè dantur, canunturq; cum iis, quæ tanquam ab histrionibus pronunciantur: verum etiam non est chorum, cum semel in scenam venisset, nunquàm inde, nisi peracta fabula exire solitum, cum certis nominibus exitus inde, reditusq; ipsius diuersi, vt ostendit Pollux, distincti forent. An aliter verba hæc accipienda, & illud συναγωνίζεσθαι, id est concertare, est declaratio antecedentis sententiæ, qua affirmauit, chorum esse debere partem totius: qui enim certat, sine dubio pars illius quasi pugnæ contentionisque habendus est. Quod verò sequitur. Non quemadmodum apud Euripidem, significat rationem Euripidis nullo modo probandam esse, qui inducit chorum nullam in partem fabulam adiuuare: quod sane in maxima parte cantilenarum ille facit: vereq; hoc de illo pronuntiari potuit. Adiungit statim Aristoteles, quod valet ad peccatum in mensura chori magnum ceterorum poëtarum ostendendum. Reliquis autem, quæ dantur plus fabula, vel alia tragœdia sunt, intelligit vero poëtas, cum illi ex altera parte respondeant Euripidi & Sophocli, qui manifesto tragici, non histriones sunt. Διδόμενα quod inquit, intellexit, vt opinor, quattuor illos cantus chori, qui actus tragœdiarum distinguunt: μέλη enim accipere debemus. διδόμενα verò quia magistratus eos dabat: publicis nanq; sumptibus cantorum greges instruebantur. hoc enim supra auctor ipse significauit, quamuis de comœdia illic loquatur: ait enim καὶ τὸν χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν. idem tamen, quod illic, in tragœdia quoque vsu venire existimandum, præter quàm quod hoc grauissimus testis Plato confirmat: vt alia nunc testimonia omittam, quibus in eo loco explicando id confirmaui. cum autem illic ostenderim moris fuisse, vt poëtæ ipsi chorum peterent: magistratusq; aut daret, aut negaret, vt ipsi visum fuisset, libet idem declarare auctoritate Plutarchi: qui & ipse hoc institutum tetigit in Erotico: cum enim res narrari deberet, quæ comici facti similitudinem habebat, ambagibus opus illic non esse quidam affirmauit, qui in colloquio illo ac sermone versabatur, quia res ipsa vel potius caput origoq; illius, talis omnino erat: poscebatq; sua vi chorum ac scena tantum egebat, cum aliis rebus abundè instructa foret, quæ in comœdia requiruntur. inquit igitur. αὐτὴ ἡ πρόφασις, ἐξ ἧς ὡρμήθησαν οἱ λόγοι, χορὸν αἰτεῖ τῷ πάθει καὶ σκηνῆς δεῖται: τὰ δ' ἄλλα δράματος οὐδὲν ἐνδεῖ. omnes præterea illi loci valent etiam ad lectionem hanc constituendam, quæ sine causa à non nullis tentata est. sed hoc egregie in primis facit; declaratque receptam veram esse, vetus grammaticus, qui scripsit vitam Aristophanis: in extremo enim, vbi de partibus & ipse comœdiæ disserit, inquit. διάταξιν χορικὸν, τὸ τοῦ χοροῦ διδόμενον μέλος. omnem autem eum locum manifestò ille accepit ab hoc nostro auctore. Quod verò Aristoteles addidit, cum, Plus quàm fabula sunt, dixisset, Vel alia tragœdia, est (vt opinor) declaratio antecedentis vocis: ostenditq; quomodo fabulam hic accipere debeamus: fabula enim propriè est coagmentatio ipsa rerum, quę tunc aguntur, sine episodiis: tragœdia autem aucta his partibus extrinsecis: neque enim puto aliam diuersam ab illam ipsa tragœdiam ipsum intelligere. Nec me tamen fallit,

fallit, quod in mentem uenerit Madio, acutè sanè atque eruditè, qui putat desiderari hic ante vocem μᾶλλον particulam negandi. Vt autem ita existimet, ducitur coniectura quadam, non vestigiis vllis huius lectionis, quæ in scripto aliquo libro appareant: & certe locus ille perturbatus est, quod iam demonstratum est. Quod si tantum licentiæ permittere nobis possemus, quasi poscente hoc sentētia veritateq; ipsa, vt syllabam, quæ negandi vim haber, adderemus, magis in explicanda sententia ratio nominum retineretur: nec quicquam infrequens durumq; hic reperiretur: tunc enim μᾶλλον valebit magis: aliamq; tragœdiam, diuersam ab ipsa, capiemus: fabulam autem illam ipsam, in qua chorus modum nullum tenet, vt omnis sensus, quemadmodum ille quoque tradit, hic sit. Reliquis autem tragicis, quæ dantur, magis fabula, aliaue omni tragœdia sunt, quæ scilicet cum choris huius conferatur, remotis choris illius ipsius. Narrat etiam Aristoteles, vnde fluxerit hic mos, vt in tragœdia embolima canerentur, id est res penitus extrinsecæ, atque eò inculcatæ: & quis auctor fuerit huius instituti: causamq; huius fuisse dicit, quod studerent augere partes chori: magnamq; partem tragœdiæ consumere vellent in choris: vt enim hoc facilius præstarent, comportabant eò etiam aliena: Agathon autem primus hoc facere ausus est, quem etiam hoc nomine reprehendit. Quàm improbum autem, vitiosumq; hoc sit, docet, simile esse declarans alij, quod manifestò insulsum est, & à nullo adhuc tentatum: vtiturq; modo illo, qui multum valet ad stultam aliquam sententiam refellendam. Atqui enim inquit quid differt vel embolima canere, vel disputationem ex alio in aliud, si quadrat, vel episodium totum? Simile igitur dicit illos facere, qui embolima canant, illis, qui ῥῆσιν ex alio in aliud transferant, si quadrat. ῥῆσιν autem appellat partem tragœdiæ, in qua disputatio aliqua perfecta sit, quæ plerunq; minor est episodio. vtuntur crebrò veteres scriptores hoc verbo, cum id, quod ostendi, significare volunt: neque tamen (nisi fallor) ῥῆσιν partem chori vocarent, sed explicationem alicuius sententiæ, habitam ab histrione quopiam: sed de vi huius nominis supra accuratius disputatum est. inquit igitur, qui id committunt, quod reprehendit in choro; idem facere atque illos, qui traducunt ex alia in aliam fabulam disputationem aliquam de aliqua re, si forte illa quadrat: quod sanè ab omnibus improbatur, & importunum putatur. Cum verò in Græcis auctoris verbis neutro genere sit ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο, non omnino apparet quid intelligi debeat: quamuis supra ipse, vt de tragœdia prolatum, ceperim: genera enim non respondent: hoc igitur adnotare volui. Sed quia hic locus omnis valde contaminatus est; tacere nolo in scriptis pluribus exemplaribus inueniri particulam εἰ, quæ hic necessaria videtur; nec tamen illic ea suo loco posita est, nisi fallor: ita enim illi habent. ἢ εἰ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττει. nam extremum etiam hoc verbum indicandi modo, non optandi, illic positum est. quare, si coniungeretur cum hoc verbo copula hæc, utilis hic foret: valeretq; quod significaui: ita enim nimis remota est. Quod sequitur, Vel episodium totum, additum est ad augendum absurdum: nam quin hoc nullo modo deceat, integrum inquam episodium ex alia in aliam fabulam traducere, nemo negaret. Est etiam in extremis his verbis discriminis quiddam: duo nanq; scripti libri habent ὅλως, loco vocis ὅλον: ex qua tamen uarietate lectionis commodum nullum sensum elicio.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἤδη εἴρηται. λοιπὸν δὲ περὶ λέξεως, ἢ διανοίας εἰπεῖν. τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν διάνοιαν ἐν τοῖς περὶ ῥητορικῆς κείσθω: τοῦτο γὰρ ἴδιον μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου. ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι. μέρη δὲ τούτων, τό, τε ἀποδεικνύναι καὶ τὸ λύειν, καὶ τὸ πάθη παρασκευάζειν, οἷον ἔλεον, ἢ φόβον, ἢ ὀργὴν, καὶ ὅσα τοιαῦτα: καὶ ἔτι μέγεθος καὶ σμικρότητα. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς πράγμασι ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν δεῖ χρῆσθαι, ὅταν ἢ ἐλεεινὰ, ἢ δεινὰ, ἢ μεγάλα, ἢ εἰκότα δεῖ παρασκευάζειν: πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαίνεσθαι ἄνευ διδασκαλίας: τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρα-

σκευάζ

σκευάζεσθαι, καὶ παρὰ τὸν λόγον γίνεσθαι τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φανοῖτο ἡδέα καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον.

De alijs quidem igitur iam dictum est: reliquum autem de locutione vel sententia dicere. Quæ quidem igitur circa sententiam in libris de arte dicendi posita sint: hoc enim proprium magis illius rationis ac viæ. Sunt autem secundum sententiam hæc, quæcunq; ab oratione oportet comparari: partes autem horum demonstrare, & soluere, & affectus excitare: Ceu misericordiam, vel metum, vel iram: & quæcunq; huiuscemodi: & præterea magnitudinem & paruitatem. Perspicuum autem quod & in rebus ab iisdem formis oportet vti, quando vel miserabiles, vel acerbas, vel magnas, vel verisimiles oportuerit conficere: nisi quod tantum discrepant quod hæc quidem oportet apparere sine doctrina: quæ autem in oratione, ab dicente comparari. & ab oratione fieri: quod enim vtiq; esset dicentis opus, si appareremt iucunda, & non propter orationem?

Cum multa iam tradidisset, quæ, quomodo corpus tragœdiæ, fabulaq;, sine vitio constitui posset, docerent: nec non de moribus accurate præcepisset: præcipuè enim duo hæc videtur significasse, De aliis dicens. Quum igitur hæc sedulo explicasset, tempusq; iam venisset disputandi de locutione illi poëmati apta, indicat peruentum esse ad finem superioris præceptionis, quæ satis longa & accurata fuit: excitatq; lectorem ostendendo, quid nunc sequatur, vt plena integraq; hæc ars explicetur. Restare igitur dicit, vt de locutione agat. Sed quia ratio postulabat, vt prius de sententiis diligenter præciperet: antea enim quid dicatur oportet habere: postea quibus verbis id exponatur, videre: neque enim vsus vllus esset verborum, nisi quid illis significaretur, haberemus. Et præterea quia supra hoc ordine vsus fuerat in appellandis partibus his tragœdiæ, quæ qualitatis aliquid ipsi aspergunt: διάνοιαν q; ante locutionem collocarat, cur nunc supersedeat accurata disputatione de illa, declarat: causamq; huius rei esse inquit, quia quæ pertinebant ad sententias, vnde scilicet illæ eruerentur, & aptæ vndiq; illi tempori redderentur, iam in libris de arte dicendi, diligenter traditum fuerat. Cum igitur, nondum aperto consilio suo, ordinem, quem tenere vellet, ostendisset: vidissetq; difficultatem hanc in animo lectoris nasci prorsus debere statim, quasi se purgans, ait. Vel de sententia: quod scilicet verius fuerat. cur tamen nunc hoc relinquatur, docet. Ea nanque, quæ ad sententiam faciunt, accipi vult, ut in libris de arte dicendi pertractata sunt, nec vllam in partem immutari. Cur verò illic potius, quam hic accuratè de hoc disputarit, exponit: idq; à se factum esse ratione docet, quia magis proprium est illius, quam huius methodi, hoc moliri: magis autem proprium quia illic veræ causæ, non fictæ, vt in fabulis, aguntur: & illæ quidem vnde maioris ponderis res nascuntur: & salus deniq; alicui aut pestis nascitur: nec homini tantum, sed etiam ciuitati ac genti. Quamuis autem, quæ sententiæ sunt, peti iubeat è libris de arte dicendi, breui tamen quæ illa sint, exponit: esseq; inquit ea, quæ pertinent ad sententiam, communiter vniuersa illa, quæ ab oratione opus est confici ac comparari, vt omnis cura operaq; dicentis in illis occupata esse debeat. Cum verò generatim ipsa hoc pacto ostendisset, singillatim ea exponit: partesq; horum esse inquit: id est in illis numerari, demonstrare atque aliquid argumento probare: nec non dissoluere & confutare: præterea affectus excitare: quorum motuum partem enumerat, ceu enim inquit misericordiam, vel metum, vel iracundiam: reliquos autem reticet. Non sine causa verò aperit, quæ vocet πάθη; exemplaq; ipsorum ponit: hoc enim in libro plerunq; aliud appellat πάθος, vt ex definitione ipsius, quam attulit, patet: non solos tamen illos esse qui affectus vocari

possint,

iactatus, ac cum quosdam agnouisset, procis illis imposuit: ipseq; ex eo certamine saluus euasit: inimicis interfectis. Quod autem apud auctorem est. καὶ ἀναγνωρίσας τινὰς αὐτοῖς ἐπιθέμενος, videndum est an valeat, cum insidiatum fuisse procis, cum è procorum ipsorum numero quosdam agnouisset: siue potius cum è suis quosdam agnouisset, omnibus procis imposuisse, in extremo verò posuit, exposito iam in vniuersum argumento eius operis: quod ostenderet id quod proxime fecisset, rationemq; traditam esse significaret, qua distinguerentur episodia à rebus propriis eius poëmatis. inquit enim. Proprium igitur Odysseæ hoc est, quod scilicet paucis narraui: reliquæ autem omnes partes sunt episodia, id est res alienæ, & augendi ornandiq; poëmatis eius causa eò inuectæ. Auxilio vero huius distinctionis intelligi poterit, quod suum propriumq; eius fabulæ est, & quod extrinsecum atque aduenticium, in alio quolibet poëmate. Animaduertendum autem, quod inquit ἡ δ' ἐποποιΐα τούτοις μηκύνεται: neque enim epopœia tantum episodiorum ope porrigitur, sed tragœdia quoque eadem ratione crescit. Cur igitur hoc epopœiæ soli tribuitur? An μηκύνεται cum dixerit, ostendere voluit immensam ipsius lõgitudinẽ: quamuis enim tragœdia quoque ab episodiis incrementi aliquid accipat, non tamen ad eandem longitudinem peruenit. Quare supra de illa disserens, vsus est verbo παρατείνειν, quod ualet porrigere & extendere. Nolo etiam præterire, quin indicem me suspicari verba illa, ἔτι δὲ τῇ οἴκοι οὕτως ἐχόντων, mendi aliquid continere: arbitrariq; ἔτι δὲ legi debere: nam quod infra coniunctionem δὲ, restitui, cum prius excusi tantum haberent, ὥστε ἀναλωθῆναι χρήματα, id feci secutus fidem, consensumque plurium scriptorum librorum.

Ἔστι δὲ πάσης τραγῳδίας: τὸ μὲν, δέσις: τὸ δὲ, λύσις. τὰ μὲν ἔξωθεν, καὶ ἔνια τῶν ἔσωθεν πολλάκις ἡ δέσις: τὸ δὲ λοιπὸν, ἡ λύσις. λέγω δὲ δέσιν μὲν εἶναι τὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τούτου τοῦ μέρους, ὃ ἔσχατόν ἐστιν, ἐξ οὗ μεταβαίνει εἰς εὐτυχίαν: λύσιν δὲ, τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταβάσεως μέχρι τέλους. ὥσπερ ἐν τῷ Λυγκεῖ τοῦ Θεοδέκτου: δέσις μὲν τά τε προπεπραγμένα, καὶ ἡ τοῦ παιδίου λῆψις. λύσις δὲ ἡ ἀπὸ τῆς αἰτιάσεως τοῦ θανάτου μέχρι τοῦ τέλους.

Est autem omnis tragœdiæ: hoc quidem, nexus: hoc autem, solutio. Ea quidem quæ extrinsecus, ac non nulla eorum, quæ intrinsecus, sæpe sunt colligatio: reliquum autem est dissolutio. Dico autem colligationem quidem esse eam, quæ à principio est, vsque ad hanc partem, quæ postrema est, ex qua transit in res secundas. dissolutionem autem, quæ est à principio transitus vsque ad finem, quemadmodum in Lynceo Theodectis, nexus sunt ea omnia, quæ ante gesta sunt, & pueri sumptio: dissolutio autem à loco illo, quo causa mortis obycitur vsque ad finem.

Cum longe aliud esse in tragœdiis docuisset veram materiam atque argumentum ab episodiis: & episodiorum etiam ipsorum discrimina posuisset: neque enim eadem est longitudo episodiorum, quibus producuntur tragœdiæ, cum longitudine episodiorum, quibus epopœiæ corpus extenditur, atque in immensum trahitur, tradit nunc quod commune est omnis tragœdiæ, & illius, quæ complicata vocari potest: ab ipso enim πεπλεγμένη appellata est: & illius etiam, quę simplex: vt altera ipsarum pars ligatio nexusq; fit, qua res perturbatę confusæq; inter se continentur: & nedum, quousque ad alteram partem veniant, nodus aliquis dissoluatur, potius semper magis implicatur: altera verò cum paulatim explicatur, ac nodi illi dissoluuntur. Cum hoc igitur à nulla tragœdia abesse posse tradat, quę pars ipsius hoc, ac quę illo nomine vocetur, declarat: primumq; quę ordine procedit, explanat, affirmans,

quæ ſumpta ſunt extra, & non nulla etiam eorum, quæ condita intus ſunt, ſæpe numero eſſe colligationem: quo ſignificare videtur, cuncta, quæ aſcita illuc ſunt, adiuuare nexum fabulæ, ac parti illi ſeruire: cui tamen etiam rei aliquando pars eorum, quæ poſita ſunt in fabula, ſeruiat. Neque enim videntur manere poſſe externa hæc & aduenticia, niſi habeant, in quo tanquam in ſolo quodam hæreant, aliquid fabulæ proprium. Cum vero docuerit, quid plerunque fiat, ac ratio ipſa poſtulet, non oſtendit quomodo hoc aliter geratur: arbitror autem intelligi debere, quum hoc, quod verius eſt negligitur, ac res deniq; quauis ratione aliter adminiſtratur: quare videtur conſtare nexus è genere duarum harum rerum: cum diſſolutio tota conformata ſit è rebus fabulæ propriis, & quæ fixæ ſint in viſceribus ipſius: vt cum poëta eò venerit, toto animo incumbat in diſſolutionem ipſius: nihilq; illuc inculcet, quod alienum ſit: ſed non ita apertè tradit Ariſtoteles, è quibus diſſolutio conflata ſit, vt fecit, cum docuit, quæ foret materia connexionis, quia fortaſſe ipſa non permixta eſt, confuſaq; è duobus generibus: inquit enim ſolum. Reliquum autem fabulæ eſt diſſolutio. Cum autem quaſi materiam oſtendiſſet, è quibus ipſæ manent, alia ratione: à locoq;, quem illæ occupant, ambas demonſtrat; inquit enim primum priorem aggrediens, ſignificansq; ſe hoc facere animo rem magis explanandi: Dico autem colligationem quidem eſſe, quæ à principio vſque ad hanc partem, quæ vltima eſt, ex qua migrat in res ſecundas. illam igitur nexionem eſſe ait, quæ ab initio ipſo fabulæ incipit, & extenditur vſque ad partem eam, quæ poſtrema eſt: neque enim terminus ipſius fixus certusq; eſt: ſunt enim quædam breuiores, quædam vero productiores connexiones. poſtremam autem non fabulæ ipſius: ſed, vt ipſe docet, poſt quam ſtatim immutatur vis fabulæ: cumq; res omnes aduerſæ antea in ea fuiſſent, plenæq; magnorum malorum, lux incipit apparere: ratioq;, quomodo inde exiri poſſit, & in contrarium fortunæ ſtatum tranſiri: exemplo enim vtitur tragœdiarum illarum, quarum initium triſte erat: exitus vero lætus. Hac autem parte ita quoque explicata, alteram explanat: aitq; diſſolutionem eſſe eam, quæ incipit ab initio non fabulæ, ſed tranſitus ac migrationis, id eſt quæ ducit originem ab eo loco, vbi terminatur connexio: tunc enim incipit fabula ſolui, cum variatur natura earum rerum, ita, vt contraria paulatim fiat. Cum vero omnia exemplo illuſtraſſet bonus & eruditus magiſter, male factum eſt, quod fabula illa, vnde ipſum ſumpſit, periit, vt quod inde expectari debuit, lucis nobis nihil afferat. Lynceus autem illa vocabatur: Theodectesq; Phaſelites auctor eius tragœdiæ fuerat: pauca verò, quæ de illa tradit, & ipſa obſcura ſunt: cum amiſſo argumento eius fabulæ, omnia in incerto reſtent: illic igitur inquit connexionem eſſe omnia, quæ antea geſta ſunt: & præterea pueri acceptionem: ſecutus enim ipſe quoque conſenſum ſcriptorum librorum, προπεπραγμένα lego: nam quomodo hic accipi debeat, cum plures eius nominis notiones ſint, λῆψις: resq; de qua agitur penitus incerta, affirmare non auſim: ualeat ne cum puer eſt ſumptus in manus, ſiue cum in poteſtatem inimicorum venit, vt putauit Paccius, qui captiuitatem reddidit. & ſane πόλις χαλεπὴ λαβεῖν dicta eſt à Demoſthene, quæ munita foret, ac vix expugnari poſſet: & paulo ſupra, vbi epiſodiorum, quæ conuenirét perſonæ Oreſtis, mentionem fecit, ἐλήφθη eodem pacto ab auctore vſurpatum eſt. Sed quamuis de hoc liquido aliquid affirmare poſſemus, non tamen ea de cauſa vim exempli teneremus. Diſſolutionem verò in ea fabula eſſe inquit, omnem eam partem, quæ à loco illo incipit: in quo quidam reus agitur mortis: cædisq; factæ: crimenq; id ipſi obiicitur: vſque ad finem tragœdiæ. nam αἰτίασιν hoc quod dixi, valere arbitror. Polynices quoque apud Euripidem, cum ſe patriæ purgare vellet: doceteq; cauſam eorum malorum, quæ ipſi impendebant, apud fratrem manere, directo ad eam ſermone, ait. κεἰ τί σοι πόλις χλίεται, μέμφου τὸν δ' αἰτιῶ. Cum autem interpretes, qui ante me commentarios in hunc librum confecerunt, viderent exemplum ab Ariſtotele poſitum, irritum eſſe, remedium huic malo adhibere volentes, acceſſerunt ad nobiliſſimam Sophoclis fabulam: in Oedipoq; ipſo monſtrare conati ſunt, qui connexus illic eſſet, ac quæ diſſolutio. Diſſentit verò Madius à Robortello in ſolutionis initio exiſtimando, ſeduloq; contra ipſum diſputauit: ipſe igitur quoque arbitror me debere, quid mei iudicij de hac re ſit, patefacere: & cum aperte ab au-

ctore traditum sit dissolutionem incipere ex eo loco, vbi initium ac fons est migrationis, puto dissolui nodum illic cœpisse, statim, vt Oedipus cognouit ex sermone Iocastæ interfectum fuisse Laium à viatoribus: subito enim timere cœpit, ne ipse auctor eius cædis fuisset, qui in prætereuntem olim fortunatum hominem, impetu facto, iniuria à famulo eius in uia accepta, eum comitesq; ipsius, vno excepto, omnes interfecit: hæc enim hoc exponentis ipsius verba sunt. οἷόν μ' ἀκούσαντ' ἀρτίως ἔχει γύναι ψυχῆς πλάνημα, κἀνακίνησις φρενῶν. Quin autem tantus animi motus: suspicioque ingens, ne se magno scelere contaminarit, perturbare statum fortunarum ipsius, ac conuellere uitam antea beatam debuerit, dubitare non possumus.

Τραγῳδίας δὲ εἴδη εἰσὶ τέσσαρα: τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ μέρη ἐλέχθη: ἡ μὲν πεπλεγμένη, ἧς τὸ ὅλον ἐστὶ περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις: ἡ δὲ παθητική. οἷον οἵ τε Αἴαντες, καὶ οἱ Ἰξίονες: ἡ δὲ ἠθική. οἷον αἱ Φθιώτιδες, καὶ ὁ Πηλεύς. τὸ τέταρτον. οἷον αἵ τε Φορκίδες καὶ Προμηθεύς, καὶ ὅσα ἐν ᾅδῃ.

Tragœdiæ autem species sunt quattuor: tot enim & partes dictæ sunt: hæc quidem perplexa: cuius totum est peripetia & agnitio: hæc autem pathetica. Ceu Aiacesq; & Ixiones: hæc autem morata, vt Phthiotides, & Peleus. Quartum autem, vt Phorcidesq;, & Prometheus, & quæcunq; apud inferos.

Cum affirmasset, nullam inueniri tragœdiam, in qua non esset & nodus ille vinculumq;, quod ipse nunc vocat δέσιν: alibi verò πλοκὴν appellauit: & dissolutio eius nodi, & quæ in tragœdia partes hæ forent, & vbi manerent, docuisset, nunc tradit quot species ipsius inueniantur, & quibus qualitatibus ipsæ inter se distinctæ sint. Finis tamen ipsius nunc est, non solum hæc tradere, sed etiam admonere poëtam & instruere, vt possit in omnibus his diuersis fabularum generibus egregie se gerere, ac summam in illis tractandis laudem adipisci: cum enim explicatis iam pene iis, quæ ad fabulam pertinent, cogitet ad alias partes transire, colligit prius non nulla, quæ sedulo sint à poëtis seruanda, & vim præceptorum quorundam habeant. Vnde sæpe his vocabulis vtitur, quæ ad hoc efficiendum valent, & initium plerunq; sunt [illegible] id est δεῖ, & χρή. Cum tamen aliquando hæ præceptiones requirant, antequàm tradatur quid facto opus sit, explanationem aliquam, vt prima hæc, non in principio statim hoc ponit, sed infra, exposita iam re. Vbi verò res satis certa est, orditur à voce hac, quæ præcipit & mandat, quid facere opus sit. Cum autem superiores duas partes, locis separatas in omni tragœdia inueniri necesse sit. Contra hic se res habet, vt tragœdia, quæ vna harum specierum prædita sit, careat reliquis: neq; enim eadem & pathetica & morata est, quamuis in parte quapiam fabulæ contingere possit, vt mores personarum egregie exprimantur, in alia verò acerbæ non nullæ res contineantur: tragœdiæ enim non vocantur moratæ, aut patheticæ, si leuiter, pusillaq; sua in parte illa continuerint: verum si totæ aut magna ex parte, illiusmodi fuerint: eadem ratio est reliquarum partium. Quod si in tragœdia implicita, aut simplici exprimuntur etiam apposite, magnoq; cum studio mores personarum, aut illa tota plena sit malorum atrocium, erit eadem duabus qualitatibus insignita: duæq; species in ea spectari poterunt: nam cum tragœdia nulla extet, quæ non aut simplex aut implicita sit, necessarium videtur, vt in altero horum generum aut mores declarentur, aut sæui acerbiq; casus referantur. Cum autem initio huius partis difficultas quędam exoriatur. nam statim vt dixit tragœdię species esse quattuor: quasi probare hoc vellet: rationemq; eius afferre, inquit: Tot enim & partes dictę sunt esse. nec aperte tradit quę sit res illa, cuius dictę sint esse eodem numero partes: interpretesq; sedulò de hoc quęsiuerint, ipse quoq; quomodo accipi putem debere hunc locum, ostendam. Primum igitur arbitror ipsum partes quales intelligere: significareq; locum eum, cum fabularum, quasdam simplices: alias verò, implicitas esse

dixit:

dixit: ac demom diuisit fabulas ipsas in suas species, quamuis illic fabulas se in suas species diuidere significet: hic de tragœdiæ speciebus agat: quod enim in præstanti ipsius parte est, idem etiam in tragœdia verè existere dici potest. Nec impedit, quod illic quartam speciem, id est mores non addidit, sed tertiam tantum, quæ foret declarauit, id est πάθος: atque id, ubi diligeoter definita & peripetia & agnitione, cum ostendisset etiam in quadam agnitiooe, si altera tantum persooa cognoscatur, impletam eam esse: in alia verò requiri, vt ambæ cognoscantur, addidit, duas fabulæ partes manere in illis rebus, quæ sanè illæ ipsę sint: restare autem πάθος, quod statim definit. nam infra, ineulcata in medium explicatione partium quantarum: cum de coagmentatione etiam rerum studiosa disputasset, ac quales esse debeant fabulæ docuisset, de moribus disseruit: hoc enim quoque multum valet ad fabulas expoliendas, & magna virtute imbuendas: si moribus iis personę in ipsis præditę fuerint, qui omnibus modis probari possint. omnia tamen planiora essent, si hanc quartam fabulæ partem esse iodicasset, ut fecit, quum πάθος superioribus duobus addidit: aut si non tam longè ab illis de hac, quæ coniuncta cum ipsis aliquo modo est, pręcepisset. nam non est dubium quin, quemadmodum factum quoddam simplex est: aliud verò implicitum: nec noo tertium quoddam patheticum, ita quartum etiam ipsius genus reperiatur moratum, quod scilicet ita instructum sit, ut tradidit illic optimus magister, habeatq; eos tales, quales maximè oportet. Sed infra etiam, vbi de epopœiæ speciebus disserit, ipsam nomine appellat: qui locus valde hunc illustrat: & cum multis modis, quem nunc in manibus habemus, obscurus locus sit, oon parum lucis ipsi ab eò affertur: quod vidit etiam acute Vincentius Madius. Nam quamuis μέρη appellet, intelligere ipsum partes, quæ uerius εἴδη vocarentur, coofirmatur etiam exemplis illius ipsius, qui aliis quoque locis eodem pacto locutus est: Infra enim cum inquit, καὶ τὰ μέρη ἔξω μελοποιΐας καὶ ὄψεως ταὐτά, manifestò iotellexit has ipsas partes, quæ vim & naturam formarum habent. Sed etiam non multo infra hunc locum eodem pacto vsus est hac voce, ubi ait γεγονότων γὰρ καθ' ἕκαστον μέρος ἀγαθῶν ποιητῶν: dubitari enim illic non potest, quin intelligat tragœdias implicatas, simplices, moratas, & patheticas. Valet etiam ad ostendendum accipi debere partes quales, quamuis quattuor eas esse nunc dicat, cũ supra sex ipsas esse docuerit: quod in explicatione ipsarum, quattuor has tantum ponit: ac relinquit ὄψιν, & μελοποιΐαν. Cum autem cognosci facile posse tragœdiæ species quattuor esse dixisset Aristoteles, quia totidem numero dictæ sint esse ipsius partes, exponit ipsas: affertq; discrimina hæc tragœdiarum. Primum igitur tragœdiam quandam inueniri tradit, quæ implicita sit: nec cootentus nomine eam indicasse, quod in aliis facit, vtitur breui ipsius explanatiooe: ostenditq; huiuscemodi eam esse, cuius totum, summaq; est peripetia & agnitio: totum autem, quia hæ res luce & admiratione sua obscurant reliquas tragœdię illius partes: ac multo maioris ponderis, quàm ipsæ sunt: quæ autem illæ siot, cum supra tam accurate ab ipso explanatæ fuerint, superuacaneum foret demonstrare. Secundum genus tragœdiæ esse inquit patheticas: nam inueniuntur quædam tragœdiæ, quæ propter rerum, quæ illic cootioentur atrocitatem, inde nomen capiunt. quod autem genus rerum facile possit hoc præstare, ipse supra declarauit, ubi πάθος esse dixit factum, quod aut perdendi uim habeat, aut acerrimos dolores inurat. argumenta verò huiuscemodi, personasque ad hoc aptas esse inquit, Aiaces & Ixiones: cum enim Aiax sibi manus attulerit, & ob ingentem uim doloris è potestate exierit, qui hoc factum in scenam ferebat, mœrore & gemitu omnia complebat. Aeschilus autem Ixionem scripsit, vt ex iodice fabularum ipsius, & testimoniis ueterum grammaticorum perspicitur. Sed Euripides quoque fertur eodem nomine fabulam edidisse: cuius etiam acuta uox à Plutarcho recitatur: cum enim Ixion, quem finxerat, vt impius & consceleratus à ooo oullis accusaretur, reprehendereturq; poëta, qui tantam vim improbitatis in uno mortali collocasset, quasi hoc moribus noceret: vidistis (inquit) ea de causa me non prius illum è scena abduxisse, quàm rotæ adfixus sit: oam Aiacem à Sophocle illo modo tractatum: fabulamq; eam in primis patheticam esse, cum io manibus ea sit, omnes nouerunt. Non alienum etiam esse puto admonere, postquam auctor non aperuit, cuiusmodi sint tragœdię,

& pathe-

& patheticæ, & moratæ, sed exemplis tantum ipsas monstrauit, vt videant studiosi huius libri, an intelligi debeant & tanquàm ἀπὸ κοινοῦ repeti & hic & infra, verba illa, quæ in explicatione fabulæ perplexæ posuit. intelligo, inquam, hæc ὡς τὸ ὅλον ἐστί. & quod præterea vtroque loco conuenit, inde sumptum, vt quemadmodnm inquit in discribenda illa perplexa. ὡς τὸ ὅλον ἐστὶ περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις, ita in pathetica ὡς τὸ ὅλον αὐτὶ πάθος, & in morata ὡς τὸ ὅλον αὐτὶν ἦθος. Tertium genus fabularum inquit esse, quæ moratæ sint: cum autem quæ huiuscemodi forent indicare vellet, Phthiotides & Peleum appellauit: quę verò fuerint mulieres, Phthiotides à loco patriaue Phthia vocatę: & quomodo illę inductæ sint, quibus ve moribus ornatæ: boni nanque multis modis homines esse possunt, mihi compertum non est. Peleum autem probum virum fuisse, & insignis castitatis, memoriæ proditum est, vt eo etiam nomine valde acceptus fuerit diis immortalibus & magnis periculis auxilio cœlesti liberatus. Quare eius persona in primis apta est indoli tali, moribusq; exprimendis: vt qui exemplar temperantiæ ponere ante oculos velint, commode ipsa vti possint. Significauit hoc etiam obscurè Euripides Iphigenia in Tauris, vbi illam ipsam virginem induxit atrocem illum suum casum, memoria repetentem: narrat enim ipsa in aliis, quemadmodum antequâm dolum intellexisset, fictasq; nuptias eas esse, sibi temperarit ab honestis etiam quibusdam officiis, ne pudorem vllam in partem violaret, vt quæ se stultè putaret in Pelei domum venturam. Animaduertendum autem tragœdiam illam vocari moratam, quæ non solum accuratè mores exprimit, sed eos etiam inducit probos: quod ipse significauit supra, vbi de moribus disseruit: primum enim præcepit, vt χρηστὰ ἤθη fingerentur: hoc vero exemplis quoque declarabatur vt opinor: licet enim suspicari Phthiotidas fuisse fœminas castas atq; integras: nam de Peleo dubitari non potest. In quarto, quod restat, genere explicando plus negotij est, cum defecerit illic nomen, quod cuiusmodi ipsum foret, indicaret: & sanè non sine causa existimari potest ex inferiore loco, quo auctor tradit easdem species oportere habere epopœïam quas habuit tragœdia: easq; enumerat, legi hic debere ἁπλῆν: reliqua sanè nomina eadem sunt. Quare verisimile est, idem etiam hic fuisse: atque idem illo significatum: neque enim potuit hic non appellare tragœdias simplices, cum manifesto plures tales reperiantur. omnes scilicet, quæ contrariæ sunt complicatis: à quibusq; absunt agnitio & peripetia. ex libris calamo exaratis cognoscitur tantum hic aliquid desiderari: vestigia enim quæ restant eius vocis ita obscura & perturbata sunt, vt ope illorum indagari non possit verbum, quod hic erat: sic enim in duobus offendi, ωκ. tertium quoddam exemplar habet ὁμαλὸν, quod quomodo hic manere possit, non video: suspicorq; aliquem, cum supplere hanc lacunam vellet, coniectura ductum, ac satis quidem illa infirma, vel potius falsa, reposuisse è superiore loco ὁμαλόν: supra enim cum quattuor morum discrimina explicaret quæ summo studio oportet poëtas exprimere, tribus eorum iam explanatis, inquit. τέταρτον δὲ τὸ ὁμαλόν. vt autem verbum hoc distinguendis moribus aptum est, ita diuerso generi fabulę ostendendo nullo modo quadrat. Exempla verò ponit Aristoteles huius quarti generis Phorcidas & Prometheum. Phorcides fuit fabula Aeschyli, quæ periit. Virginum autem harum quæ à patre ita vocatæ sunt, mentionem ipse fecit in Prometheo, cum Prometheú ipsum induxit monstrantem Inoni errorem, quo longo vexari illa debebat: initio enim illius narrationis, cum meminisset Gorgoniorum Cisthines camporum inquit ἵνα αἱ Φορκίδες ναίουσι δηναιαὶ κόραι τρεῖς, κυκνόμορφοι κοινὸν ὄμμ' ἐκτημέναι μονόδοντες, ἃς οὔθ' ἥλιος προσδέρκεται ἀκτῖσιν, οὔθ' ἡ νύκτερος μήνη ποτέ. declaratio eius loci in antiquo libro docet ita vocatas Phorcidis filias, qui Phorcis è Ponto & terra natus fuit: numeroq; illas tres extitisse, quarum etiam nomina ponit, sunt autem hæc, Enyò, Pephydò, & Dinò: reliqua, quæ exponit, è poëtæ verbis accepta sunt. Prometheum verò cum indicet Aristoteles exemplum esse huius quarti generis: pluresq; de eo fabulæ scriptæ forent, quæ diuersa ipsius facta complecterentur: cognominibusq; adiectis essent distinctæ, quam potissimum ex illis intelligat, quærendum. De ipso arctis vinculis in Caucaso illigato: vnde προμηθεὺς δεσμώτης vocatus est, fabulam composuit Aeschylus, quæ vna è tribus restat: tres nanque de illo scripsisse hunc poëtam certum est: vnde ipse in indice fabularum ipsius addidi, προμηθεὺς

μηθεὺς λυόμενος cuius fabulæ nomen in excusis prius desiderabatur: secutus autem in ea re sum & antiquissimi libri fidem, & auctoritatem veterum grammaticorum, qui ipsam citant: vt enim de ipso, cum vinciretur, fabulam scripsit Aeschilus, ita etiā de eodem, cum solueretur: nam tertia, quæ, vt apparet ordine ac tempore superiores duas antecedebat, Προμηθεὺς πυρφόρος appellabatur, ob hoc enim quod ignem ille attulit mortalibus, supplicio eo affectus est. Cunctis autem fortasse iis in hoc conueniebat, vt essent argumenta simplicia, & eodem tenore ab initio ad exitum perducta: quare non oportuit ipsas distinguere. Quod autem his exemplis positis: definitisq; personis, de quibus huiuscemodi fabulæ forent, communiter, ac genus quoddam complecti volens, inquit (si verè dici potest hæc ipsum protulisse, cum contaminata videantur) Et quæcunq; in inferorum locis, difficultatem non paruam habet: primum enim in dubium uenit lectio: incertumque est, an hoc, quod expressi, significare vnquam voluerit Aristoteles. deinde cuiusmodi fuerint hæ tragœdiæ: si modo vllæ aliquando extitére, quæ tale argumentum habuerint, non facile possum iudicare: exemplumq; ipsarum requiro. Durum autem in primis est locum tantum posse, vt cunctæ, quæ illic finguntur, res gestę, vnius generis sint: hoc enim non à loco videbatur expectari debere, sed ab aliqua ipsarum qualitate. Quod verò ad primum illum, qui mihi iniectus est, scrupulum facit, in libro olim ab Aldo excuso legitur. καὶ ὅσα ἐν ᾅδου: quorum verborum sensus valde discrepat à superiore sententia: & si non video qui locus hic sit pudori: nec scripturam hanc veram vllo modo esse arbitror: in pluribus calamo exaratis exemplaribus aliter legitur, quamuis nec in iis etiam omnibus eodem pacto: quædam enim habent ᾅδου: non nulla, quæ lectio irrepsit in quosdam Lutetiæ excusos libros, imminuto eo verbo, ᾅδ: in alio vero est ᾅδου: cui lectioni magis accederem, si mihi pateret scriptas aliquando esse tragœdias, quæ persequerentur res gestas apud inferos. Quin tamen Aristophanis comœdia, cui à ranis nomen impositum est, huiuscemodi sit, dubitandum non est: notum verò est argumentum ipsius. præcipue autem me impellit, vt hoc non inane falsumq; penitus esse putem, fides huius exemplaris, vel potius modus hic loquendi vetustus: propriusq; Atticorum ἐν ᾅδου: cui absoluendo, cum præcisus sit, adiungitur extra nomen noto casu, & quem præpositio illa postulat. Nam Plato quoq; in sermone, vocato Ione, eodem pacto locutus est: qui locus fortasse valet etiam non nihil ad sententiam explanandam: inquit enim καὶ περὶ τῶν οὐρανίων παθημάτων, καὶ περὶ τῶν ἐν ᾅδου, καὶ γενέσεις καὶ θεῶν καὶ ἡρώων. Valde autem Platonico huic similes sunt duo loci alius scriptoris, quos etiam indicabo, siquid inde quoque auxilij capi possit ad has tenebras discutiendas: Lucianus enim in libello de saltatione, cum enumerasset plurimas fabulas, res gestas apud superos continentes, quæ materia illius artis essent, attingere volens etiam eas, quæ apud inferos erant fictæ, inquit. ἅπαντα δὲ καὶ τὴν ἐν ᾅδου ἅπασαν τραγῳδίαν, καὶ τὰς κολάσεις, καὶ τὰς ἐφ' ἑκάστῳ αἰτίας, καὶ τὴν Πειρίθου καὶ Θησέως ἄχρι τοῦ ᾅδου ἑταιρίαν. Idemq; in eo, cuius index est Φιλοψευδὴς, iisdem verbis ait. ἐμοὶ γοῦν πολλάκις αἰδεῖσθαι ὑπὲρ αὐτῆς ἐπῄειν, ὁπόταν οὐρανοῦ τομὴν ἢ Προμηθέως δεσμὰ διηγῶνται, καὶ γιγάντων ἐπανάστασιν καὶ τὴν ἐν ᾅδου πᾶσαν τραγῳδίαν. quamuis tamen illic dicta sit τραγῳδία ἐν ᾅδου, non puto significari ab ipso veram tragœdiam, sed casus illos tragicos, id est horribiles ac sæuos, quales eorum erant, qui à poetis fingebantur illic grauiter plecti, ob ea quæ nefariè, consceleratèq; gesserant, dum in vita manerent: tragœdia enim ita quoque capi solet ab optimis auctoribus. nam hoc etiam admonere volui, vt penitus sensum animi mei, de omni hac re, aperirem.

Μάλιστα μὲν οὖν ἅπαντα δεῖ πειρᾶσθαι ἔχειν· εἰ δὲ μὴ, τὰ μέγιστα καὶ πλεῖστα, ἄλλως τε καὶ ὡς νῦν συκοφαντοῦσι τοὺς ποιητάς· γεγονότων γὰρ καθ' ἕκαστον μέρος ἀγαθῶν ποιητῶν, ἑκάστου τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ ἀξιοῦσι τὸν ἕνα ὑπερβάλλειν.

Præcipue quidem igitur omnia oportet conari habere: sin autem, maxima & plurima: præsertim & vt nunc criminantur poetas: cum enim

extiterint

extiterint vnaquaq; in parte boni poetæ, singulos proprio in bono postulant vnum superare.

Non hortatur Aristoteles tragicos poetas, vt vna in tragœdia ea complectantur, quæ coniungi non possunt: neque auctor est illis, vt in eo efficiendo omnes neruos contendant, quod præstare non valeant: sed quod præcipit huiuscemodi est (nunc enim demum explanata iam omni re, quæ declarari debuit, præcipit, quod officium illorum sit, in hoc loco persequendo) Oportere tragicum poëtam curare, vt præditus sit facultate præclare tractandi omnes has coagmentationes, & diuersas species fabularum, vt cum opus sit, valeat egregiè mores exprimere: & argumentum, in quo præcipue requiratur hæc industria poëtæ, cum laude exequi: alioq; tempore res sæuas & luctuosas, & in quibus existant vehementes crebriq; motus animorum, eximie itidem conficere: vt simplices etiam, nexasq; coagmentationes ita tractare, vt probetur iudicio eorum, qui existimare possunt in illis rebus aptè componendis. Siquis ita locum hunc capiet, effugiet omnes difficultates, quæ aliter explicari non possunt: neque enim arbitror hic ipsum loqui de epopœïa, aut alio vllo genere poëmatis. Qui igitur diligenter verba attendet, planè hunc fuisse sensum auctoris intelliget: inquit enim. Præcipue quidem igitur omnia oportet tentare habere. Spectat autem ad hortandum hæc oratio: extremo verò horum verborum declaratur, quod dixi: ait enim habere, id est instructum esse ac præditum hac facultate: ac tenere deniq; vim illam: non ipsam vna eademq; in fabula explicare: nam quod tentare & experiri inquit, id protulit cognoscens quàm arduum sit hoc efficere, vt idem homo tam diuersas res satis commode possit absoluere: vnum enim ingenium vni rei perficiendæ vix sufficit. Sequitur vero quod idem & ipsum demonstrat. Sin autem, maxima & plurima: id est si inde excluderis, nec obtinere potes, vt omnibus eodem pacto ornatus sis, saltem studere debes, vt meliorem maioremq; eorum partem consequare, id est ea, quæ fuerint maioris ponderis, ac quanto plura illorum potueris. Quod deinde adiungit, stimuli vim habet: valetq; ad necessitatem ostendendam, quæ quasi poëtæ ipsi imponitur tanto studio se ornandi, & facultatem hãc, si vllo modo potest, adipiscendi: illa autem fundatur in instituto eius temporis, ac fortasse parum æquo iudicio eorum, qui tunc de tragœdiis existimabant. Significat enim Aristoteles id per se pulchrum, ac præclarum esse, & omni tempore, si obtineri posset, laudem mereri: sed ea ętate propè necessarium: magisq; ab omni poëta tragico tunc ei rei studendum, vt reprehensionem fugiat; & non incurrat in uoces criminosorum. Inquit igitur. Præsertim & vt nunc insimulant poëtas: quibus verbis declaratur quod dixi; parum ęquos illos esse in iudicando: quasi enim inquit. cum hac ętate sit omnino hic mos, plurimiq; reperiantur, qui libenter poetas accusent, & quidquid non omni ex parte perfectum atque absolutum in illis notarint, reprehendant: verbo enim συκοφαντοῦσιν indicauit eos hoc studio delectari, & arripere omnia, quę possint ad reprehendendum. Vnde autem mala hęc consuetudo fluxerit, declarat, dicens. Cum enim extiterint singulis in partibus boni poetę, id est cum inuenti sint tragici, qui singulas species tragœdiarum egregie tractarint, meritoq; laudari in illis sint: μέρη enim hic ipsum arbitror vocare vt supra quoque fecit, quę propriè ἤθη appellantur, id est, cum iam extiterint non nulli, qui mirifice mores expresserint: aliiq;, qui argumenta turbulenta, plenaq; acerborum malorum cum laude peregerint: eademq; ratione cum hac ętate inuenti sint, qui reliquas duas species commodè persecuti sint: hoc enim significare voluit, cum appellauit illos bonos poetas: hi inquit postulant, vt vnusquisq; poeta, vnus ipse superet omnes illos in iis rebus bonisq;, quę propria sunt singulorum illorum: nam hinc etiam perspicitur, quàm indignum hoc putet: neque enim inquit æqualem se illis ac parem prębere, sed vincere ipsos ac longe superare: hoc enim valet ὑπερβάλλειν, quo vsus est. Sed etiam verbo illo ἀξιοῦσιν, idem significatur. Ostendit enim id ipsos petere tanquam ęquum & rectum: quod tamen huiuscemodi non est. Nam ἀγαθὸν valere dotem aliquam, & quasi virtutem apertum est. infra multo ipse vtitur eodem

nomine eodē significatu: ἕκαστον verò hic accusandi casu, nō generandi ἑκάστου, vt antea in excusis erat, legi debere cognoscitur etiam testimonio omnium scriptorū librorū.

Δίκαιον δὲ καὶ τραγῳδίαν ἄλλην, καὶ τὴν αὐτὴν λέγειν οὐδὲν ἴσως τῷ μύθῳ· τοῦτο δὲ, ὧν ἡ αὐτὴ πλοκὴ καὶ λύσις.

Iustum autem & tragœdiam aliam & eandem dicere nihil fortasse ob fabulam: Hoc autem, quarum eadem plicatio & solutio.

Pergit explicare animaduersiones quasdam, quæ cognitæ poëtas ipsos instruunt; & præterea eos, qui de ipsorum scriptis iudicium facturi sunt, erudiunt. Hoc autem præceptum huiusmodi est: Nam quod dixit: Iustum autem, & ipsum nota est huius rei: valetq; ad officium ostendendum. Docet igitur quomodo intelligatur, quæ tragœdia eadem cum alia sit, & quæ diuersa: nam possent in hoc multi falli, qui putarent tragœdiam eandem esse omnem illā, quæ idem argumentum habet: aliam verò diuersamq; semper, eam, cuius discrepans est argumentum: cum res aliter se habeat: longeq; aliud nos in statuendo de hac re spectare oporteat. Si verè igitur de hoc existimare volumus, nō oportere nos inquit fabulam argumentumq; ipsum spectare: vtiq; ipsa tanquàm norma quadam certa: sed attēdere potius, an plicatio ipsius, dissolutioq; eadem aut diuersa sit: tragœdiasq; eas, quæ eundem nodum, eandemq; explicationem eius nodi habeant, quamuis personæ diuersæ sint, factaq; discrepantia, vnam eandemq; putare: quæ vero diuersum nodum longeq; aliam dissolutionem habuerint, quamuis & personæ & res eædem sint, alias ac diuersas inter se fabulas existimare: nam cum intelligeret accuratus huius artis magister aduersari se opinioni multorum, posseq; aliquo modo non sine ratione, de hac re illo pacto sentiri, caute locutus est: ac fortasse addidit, & tamen ueritate fretus protulit, quod in animo habebat: & cum illi fabulam tantum spectarent, id est factum ipsum ac personas, ausus est dicere, tota linea dissentiens ab illis, nihil fortasse oportere nos hoc spectare. τῷ μύθῳ autem dandi casu cum dixerit, significauit ob fabulam: quia illa tanti ponderis non sit, vt nos secuti eam rectè de hoc existimare possimus: quam verò supra δέσιν vocauit, hic πλοκὴν appellat: duobus enim his nominibus idem significatur. Verba verò illa τοῦτο δὲ, habent (vt opinor) hanc vim: nos verè tragœdias illas vnam dicturos, in quibus est, quod adiungit: & quod, secuti superiorem normam, rectè facere nō possumus, si huc oculos direxerimus, sine vllo errore facturos. Cum autem præceptum hoc satis (vt arbitror) explicatum sit, videndum est, an forte possim ipsum exemplis quoque illustrare. Sophocles igitur & Euripides ambo Electram scripserunt, id est ex facto illo, quo Orestes, socia sibi illius facti adiuncta Electra, interfecit Aegisthum & Clytemnestram, tragœdiam confecerunt. nodus eius fabulæ non est idem, quamuis ambæ ducant initium à rebus malis, & desināt in bonas, quia Sophocles finxit Electram ad id temporis uirginem domi sedisse: Euripides fecit illam, ab Aegistho cum colono quodam in matrimonium collocatam, extra urbem uiuere. Sophocles meminit illius somnij, quod uehementer perturbauit Clytemnestram, quare misit munera illa, quibus moris tunc erat placare manes mortuorum, ad bustum Agamemnonis, ministerio Chrysothemidis, alterius ipsius filiæ, in hac re vsa. Huius verò somnij mentionem nullam fecit Euripides: neque enim Electra, quæ in agrum amandata erat, quicquàm scire poterat eorum, quæ matri subitò contigissent. Fingitur apud Sophoclem Orestem mortuum, cuius rei falso nuntio facilius & ipse, & socius illius facti, pædagogus efficere potuerunt, quod cogitabant: lætitia enim affecta Clytemnestra virum rure euocauit, vt secum domi gaudio illo frueretur: qui ea de causa, timore omni ex animo suo pulso minus prouidit saluti suæ: vnaque cum impura illa muliere minore periculo potuit obtruncari. nam hoc etiam diuersum est, quod apud hunc Clytemnestra prius quàm Aegisthus, necatur. Euripides hoc commento vsus non est: fecitq; Orestem & Pyladem ab Aegistho, in agro manente: nymphisq; rem diuinam faciente, vt hospites, participesq; eius sacrificij,

notatis esse ab aliquo iudicantur, aptiores aliæ, magisq; huic rei ostendendæ, accommodatæ indagentur. rationem certè veram ac viam hoc intelligendi, omnibus demonstraui: neque tamen omnino similes, penitusq; easdem, in diuersis factis inueniri facilè posse, est existimandum. præsertim cum paucæ admodum restent antiquorum tragicorum, quæ casus eosdem persequantur: maiore parte tragœdiarum, quas illi fecerunt, amissa vetustate.

Πολλοὶ δὲ, πλέξαντες εὖ, λύουσι κακῶς. δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι.

Multi autem, qui complicarunt bene, soluunt male: oportet autem ambo semper cum plausu excipi.

Et hoc etiam breue præceptum est: cum enim superiore in sententia nexus fabularum, solutionisq; mentionem fecisset, quid in his rebus crebro contingat, admonet: neque enim iidem semper poëtæ vtrunq; præclarè efficiunt. Sed, vt sunt diuersa hominum ingenia, quidam, qui in altero plurimum valent, alterum cum laude nõ præstant. An hoc naturæ assignari non debet? neque existimandum est fieri, quia huic rei magis, quàm illi, aliquis idoneus sit: quod sanè apertè dicit Aristoteles, sed à cura potius, ac negligentia proficisci vult, quod priore in parte studij multum posuerint: in posteriore verò ingenij vires remiserint: inquit enim. Multi autem, qui complicarunt bene, soluunt male, id est inuenti sunt multi poëtæ, qui cum egregium nodum, connexionemq; rerum arctam excogitassent, iidem postea male nodum illum expedierunt. Cicero quoque significauit hoc aliquando committere solitos quosdam poëtas, non ingenij culpa, sed fuga laboris: in libello enim de senectute ita induxit Catonem loquentem, cum probare vellet naturam ipsam rerum lõgè aliter suis in operibus se gerere, nec vnquam solitam defatigari, quam scilicet ipse sequeretur, atque imitari studeret; simili enim hoc vsus est in contrario vitio ostendendo, qui sanè inquit. A' qua non verisimile est, cum ceteræ partes ætatis benè descriptæ sint, extremum actum tanquàm ab inerti poëta esse neglectum: illic enim incumbi debet toto animo à poëta in dissolutionem nodi: eaq; præcipuè fabulæ pars est, quæ requirit plurimum diligentiæ. Quod sequitur autem facit ad illos instruendos: declaratq; quod munus ipsorum sit: ait enim. Oportet autem ambo semper cum plausu excipi, id est mirifice probari: & ita tractari, vt multitudo, quæ in theatro sedet, sensum animi sui indicans: &, quantopere ea re delectata sit, declarans, plausum det. κροτεῖσθαι plane valet, quod dixi: ita autem à Græcis hoc verbum sæpe vsurpari solitum docuit Budæus in eruditissimis suis Græcę linguæ commentariis. An autem plaudi à Latinis aliquando ita captum sit, affirmare non ausim: nam exemplum vnum, quo ille fretus hoc testatus est, incertum est: in optimo enim meo libro locus ille, quem citat ad Atticum, non illo modo legitur, sed victoriæ quidem plauditur: qui modus loquendi frequens. Significat autem Aristoteles hoc in eorum potestate & industria positum esse, ac si in animum induxerint laborare, omnino id eos consecuturos: cum enim ita perfectam & ornatam solutionem ut connexionem, esse oportere dicat, hoc manifestò declarat.

Χρὴ δὲ, ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, μεμνῆσθαι, καὶ μὴ ποιεῖν ἐποποιικὸν σύστημα τραγῳδίαν. ἐποποιικὸν δὲ λέγω τὸ πολύμυθον. οἷον εἴ τις τὸν τῆς Ἰλιάδος ὅλον ποιεῖ μῦθον: ἐκεῖ μὲν γὰρ διὰ τὸ μῆκος λαμβάνει τὰ μέρη τὸ πρέπον μέγεθος: ἐν δὲ τοῖς δράμασι. πολὺ παρὰ τὴν ὑπόληψιν ἀποβαίνει.

Oportet autem, quod dictum est sæpè, recordari: & non facere epopœicã coagmentationem tragœdiam: epopœicã autem dico, quæ est multarum fabularum: vt si quis Iliadis totam facit fabulam: illic quidem enim propter

Σημεῖον δὲ, ὅσοι πέρσιν Ἰλίου ὅλην ἐποίησαν, καὶ μὴ κατὰ μέρος, ὥσπερ Εὐριπίδης Νιόβην, καὶ μὴ ὥσπερ Αἰσχύλος, ἢ ἐκπίπτουσιν, ἢ κακῶς ἀγωνίζονται: ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ: ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις, καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς πράγμασι στοχάζονται: ὧν βούλονται, θαυμαστῶς: τραγικὸν γὰρ τοῦτο καὶ φιλάνθρωπον.

Signum autem, quicunq; expugnationem Ilij totam fecerunt, & non particulatim: quemadmodum Euripides Niobem, & non quemadmodum Aeschylus, vel labuntur, vel male certant. Siquidem & Agathon lapsus est in hoc vno: in peripetijs autem & simplicibus rebus assequuntur, quæ volunt admirabiliter: tragicum enim hoc & acceptum hominibus.

Vtilitatem superioris præcepti, & quàm verum illud sit, cognosci posse affirmat ex eo, quod vsu venit non nullis, qui ipsum non intellexerunt: id autem erat, vt viderent tragici poëtæ, ne coagmentationem rerum, propriam epopœiæ atque illi prolixiori poëmati accommodatam, tribuerent tragœdiæ: argumentatur enim ab eo, quod consequutum est, dicens. Signum autem, quicunq; expugnationem Ilij totam fecerunt, & non singulas seorsum partes: & quæ sequuntur, id est documento sunt omnes illi poëtæ, qui, tragœdiam scribentes, plenam integramq; direptionem Ilij: partemq; eius belli totam, qua id oppidum captum est, materiam illius poëmatis fecerunt: & non quod rectum est, ratioq; postulat, singulas seorsum partes persecuti sunt, ac plures fabulas scripserunt: cuncti enim (inquit) vel labuntur, quo nullum maius incommodum accidit poëtæ: vel, quod ipsum etiam nullam dignitatem aut laudem habet, male certant: id est cum tragœdia agitur, ægrè auersoq; ab ea animo spectatorum, ipsam ad finem preducunt. Animaduersione autem hic dignum est, quod, cum πέρσιν Ἰλίου hic appellet, videtur materiem intelligere, quam minime capiat tragœdia: & tamen exitus ille eius belli, factumq;, quo Ilium in potestatem hostium venit, commode videtur posse tragœdia vna includi: cuius rei argumentum est, quod infra, vbi narrat è pusilla Iliade multas tragœdias confici potuisse, & quæ superarent etiam numerum octo tragœdiarum in illis posuit huius tituli fabulam. An discrimen est in eo, quod hic adiungitur: totam enim integramq; dixit. Quare aut factum quoque illud plures partes habuit, & eas quidem, quæ materia sint non vnius tantum fabulæ: vel totam expugnationem dices Ilij, intelligit totum bellum, quo Ilium deuictum est. Quæ, antequam sententia absoluta sit, prolata in mediumq; coniecta sunt, exempli vim habent: extitisseq; aliquos, qui hoc, nullo consilio vsi, tentarint, declarant: quemadmodum etiam ostendunt inuentos non nullos, qui vitio eius rei cognito, illud vitauerint: eamq; vberioris eius fabulæ partem sumpserint, ex qua aptè tragœdia conficeretur. Neque tamen existimare debemus Niobes fabulam partem esse expugnationis Ilij: hoc enim falsum prorsus est. Sed significare hic voluit (vt opinor) Aristoteles idem in hac re, quod in illa vsu uenire, vt integram totamq; Niobem, ac fortunas plenas miseræ illius mulieris aliquis vna tragœdia complectatur: aliquis autem in partes dissectam pluribus temporibus ipsam in scenam ferat. Euripidem igitur Aeschylumq; appellat, qui in hac re diuersa ratione se gesserunt. Vter autem eorum laude dignus sit, ac, quod poscit ars, viderit: & vter culpæ hæreat, non omnino (nisi fallos) certum est: neque enim hoc aperte ostendunt verba auctoris: & tragœdiæ ipsæ, vnde id liquido perspiceretur, periere. Qui ante me commentarios confecerunt in hunc librum, putauerunt Aeschylum in hoc peccasse: Euripidem autem à culpa afuisse, vel potius laudem in hoc meruisse. ipse tamen, contrà existimo Aeschylum plus in hoc vidisse: Euripidem verò hic hallucinatum fuisse: præsertim cum ab Aristotele traditum sit peccare in hoc sæpe Euripidem solitum, nec satis bene fabulas disponere: Nec sequitur, vt quamuis Aeschylus ætate antecesserit, non rationem alicuius rei intelligere potuerit, quam

ignorarit, qui tempore ipsum consecutus est, Euripides: nam libenter etiam nostrum hunc scriptorem peccata ipsius coarguere, ab eruditis viris animaduersum est. Non parum etiam valet ad idem confirmandum, quod Aristoteles consueuit primum indicare, vt refellere etiam. qui in aliqua re peccarint: deinde qui recte se illic gesserint: primum enim studet conuincere errores, quod infra quoque custodiuit, vbi eodem penè modo locutus est: inquit enim, de officio chori loquens: & quid ipsum facere oporteat docens. καὶ συναγωνίζεσθαι μὴ ὥσπερ παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὥσπερ παρὰ Σοφοκλεῖ, Omnis autē difficultas in eo posita est: toti ne superiori sententiæ respondeat, quod inquit. Quemadmodum Euripides Niobem, an contrario ipsius tantum, & tanquam proximæ vicinæ parti, si inde dematur particula negandi: Nam integra illa vitium indicat: posterior verò illius pars sublato inde, quod dixi, quomodo hoc recte tractari possit, declarat. Si igitur ita capimus. Quemadmodum Euripides Niobem, qui scilicet ita hanc prolixam ac multorum capitum, fabulam tractauit, vt omnem eam vna tragœdia complecteretur, intelligetur manifestò in id vitium ipsum lapsum, in quod incideret, qui vniuersam expugnationē Ilij vna fabula persequeretur. Quod autem sequitur: Et non quemadmodum Aeschylus, ita tunc caperetur, qui scilicet partem tantum eius sumpsit & in hoc multum vidit. Omnes inquam qui se ita gessere, vt declaratum est, vel labuntur penitusq; eiiciuntur, vel in multas difficultates incidunt. Quod autem in Sudæ commentariis lectum protulit Robortellus ac diligenter ponderauit, non declarat Aeschylum peccare solitum in rerum coagmentatione, sed commemoratum est ab eo, qui primus hoc literis prodidit, ut ostenderet nimis seruire solitum eum poëtam grauitati personarum: qui scilicet, ut induceret ipsas vndiq; grandes, & dignitatis suæ tuendæ valde studiosas, exagitatus sit ab Aristophane, & maledictis vexatus. probare verò hoc ille volens (videtur autem fuisse vetus grammaticus, qui vitam Aeschyli scripsit: inde enim acceptus omnis ille locus est à Suda) hoc de Niobe recitauit; quamuis vno hoc exemplo contentus non fuerit: nam alterum etiam, ex alia tragœdia depromptum, ponit. Sed cum verba illa mendosa sint in excusis Sudæ exemplaribus, vt in libris quoque eius poëtæ: quod mendum etiam nescio quomodo irrepsit in meam editionem: illic enim est, ἕως τριῶν ἡμερῶν, non sine causa ipsa doctissimo viro molestiam exhibuerunt: valde enim incertus in eorum sententia fuit. Non verisimile autem est Aeschylum fabulam composuisse, quæ tanto numero dierum egeret. in antiquissimo certe & optimo libro legitur, ἕως τριμέρους, id est vsque ad tertiam partem eius fabulę: cum enim silentium dignitatem personæ, quæ vtitur eo, augeat: grauiterq; se gessisse in acerbo illo suo casu Niobem significare vellet hoc etiam pacto poëta, modum in ea re non tenuit: induxit enim ipsam obuoluto capite sedentem prope bustum filiorum mansisse sine voce vlla, donec tertia pars eius fabulæ peracta esset: Ita verò legi hunc locum debere declarat etiam, vt arbitror, id, quod infra narratur, eundem poëtam in altera fabula, quæ vocabatur Hectoris lytra, induxisse itidem Achillem & ipsum operto capite nihil loquentem, præterquàm pauca initio eius tragœdiæ ad Mercurium, qui paucis respondit orationi ipsius: hic enim quoque eius fabulę vitiū indicatur. Vt suspicari autem licet, plura fuerant facta Niobes, quę non poterant commodè vna fabula includi: vnde Aeschylus prudenter ipsa seiunxit. Quemadmodum idem etiam, summo consilio vsus, quum plura diuersaq; inter se forent facta Promethei, de illis confecit tres fabulas. Primum argumentum fuit, quum ignem mortalibus attulit. Secundum, quum ob id pœna affectus est à Ioue, vinctusq; in Caucaso. Tertium, quum solutus est, vinculisq; illis liberatus: qui igitur omnes has res, diuersis temporibus gestas, vna fabula complexus esset, peccasset. Eadem ratio est domus Agamemnoniæ, è cuius rebus aduersis idem tragicus confecit tragœdias, quæ sunt in manibus, Agamemnonem, Coëphoras, Eumenidas. Probare autem volens Aristoteles, quàm difficile sit hanc culpam vitare, vtitur exemplo Agathonis, quem cum libenter laudet: deq; eo, vt de sodali suo, ingeniosoq; viro, bene sentiat, fatetur tamen in hoc ipsum peccasse: qui tamen ab omnibus aliis vitiis, vt testatur, sibi cauere potuit: Vnde intelligitur, quod dixi, hunc locum fraudi etiam eruditis acutisq; poëtis fuisse. Verba verò hæc quasi huc inculcata sunt ad planius significandum, quod tradide-

rat:

rat: nam statim, relicta persona Agathonis, redit ad superiorum illorum facultatem exponendam: qui quamuis inciderint in culpas, quas ostendit, tamen rectè se gerunt aliis in partibus: laudemq; merito adipiscuntur: hoc enim valet. In peripetiis autem & simplicibus rebus, consequuntur quod volunt admirabiliter. Perspicitur autem id vsu venire non propter virium imbecilitatem, sed quia vitiosum argumentum ceperunt: neque enim ipsis facultas deest egregiè & cum laude tractandi peripetias, id est fabularum partes in quibus magnæ rerum mutationes existunt; subitiq; casus. & vt peripetias, ita etiam simplices res, id est argumentū coagmentationemq; in qua non sit repentina illa, magnaq; fortunarum varietas: cum autem simplices res appellarit, non partes fabulæ, sed argumentum eius generis, quod ostendi, non sine causa putaret aliquis peripetias vocatas argumenta itidem fabulasq; in quibus casus illi subiti, mutationesq; fortunarum magnæ continerētur: πράγματα vero hic vocauit (nisi fallor) Aristoteles, quam supra σύνθεσιν πραγμάτων appellauit: id est res, cum rerum coagmentationem intelligeret. Causam verò huius rei, & cur poëtę, qui illic peccarent, hic contra præclarè se gererent, esse inquit, quia hoc, quod ipsi cum laude tractant, tragicum est, & acceptum hominibus. Tragicum autem, id est accommodatum studio ipsorum, & idonea materia tragœdiæ conficiendæ, vt illud scilicet ab ipsa alienum. Acceptum vero hominibus: ita enim interpretor φιλάνθρωπον, de qua notione huius nominis supra disputaui; id est quod capit animos eorum, sensibusq; mortalium congruit. Vt autem sumere argumenta implicita: nec non simplicia quoque, non est alienum à studio tragico: ita contrà velle ex argumento epico conficere tragœdiam, non est proprium tragici poetæ. Quum autem in rebus perturbatis & simplicibus itidem duo animaduerterit: esse nanque illud, quod inde existit, inquit. Et tragicum & φιλάνθρωπον, non videtur posterius hoc in contrariis debere requiri, sed prius tantum: neque enim video, cur argumentum epicum φιλάνθρωπον esse non possit. Quod ad veritatem lectionis facit, sunt plures libri calamo exarati in quibus pro πρῶτον legitur τέρθασιν: nec tamen puto commutandam eū hac esse receptam lectionem: nam multo infra eodem nomine vocauit eandem fabulam: & τέρθασιν olim arbitror fuisse declarationem illius vocis, quæ postea in locum eius irrepserit. Quod itidem prius Νιόβην ἢ Μήδειαν excusi libri habebant, primum tantum mulieris nomen inueni in iisdem exemplaribus: recteq; puto, quod consequebatur, eiectum inde à Madio fuisse.

Ἔστι δὲ, τοῦτο ὅταν ὁ σοφὸς μὲν, μετὰ πονηρίας δὲ, ἐξαπατηθῇ, ὥσπερ Σίσυφος: καὶ ὁ ἀνδρεῖος μὲν: ἄδικος δὲ, ἡττηθῇ. ἔστι δὲ τοῦτο εἰκὸς, ὥσπερ Ἀγάθων λέγει: εἰκὸς γὰρ γίνεσθαι πολλὰ καὶ παρὰ τὸ εἰκός.

Est autem hoc, quando sapiens quidem, cum improbitate autem, deceptus fuerit: quemadmodum Sisyphus: & fortis quidem, iniustus autem, superatus in pugna sit: est autem hoc verisimile, quemadmodum Agathon dicit: verisimile enim fieri multa & contra verisimile.

Exemplis declarat quod tragicum esse dixit, & gratum hominibus: id autem esse inquit, cum vir sane sapiens, id est vafer ac multarum rerum peritus: ita enim nūc Græco more, & vt consuetudo erat, non vt philosophi loquuntur, capit hoc nomen: idem tamen improbus, & vitio alicui affinis, deceptus sit quod contigit Sisypho. Fingere igitur poetam huiuscemodi homini aliquos imposuisse, in fraudemq; ipsum lapsum, qui cum callidi consilij sit: non sit tamen à culpa vacuus, sed coniunctam habeat cum ea dote animi vitium aliquod, est aptum tragœdiæ: necesseq; est, vt sit gratum hominibus: quis enim non gaudeat incommodo ac malo illius, qui malitia fretus iniuriam faciat innocenti viro: & vt hoc, ita etiam fortis, iniustus tamen, victus in pugna aliqua, est scilicet eadem ratione & tragicum & acceptum hominibus. Contingit autem astutum hominem decipi, quia vitium illud animi, quod coniunctum

est cum hoc bono, non finit illum acie mentis vti, ac dolum sentire: eodemq; pacto magnis corporis viribus, ac robore animi præditus homo, fieri potest vt vincatur in prælio, si idem iniustus sit, quia dum aliquid iniuste procurat, amittit vsum fortitudinis. Exemplum prioris casus est Polymestor apud Euripidem in Hecuba: qui, cum callidus vir fingatur, deceptus tamen est, tractusq; in insidias à muliere: persuasit enim illi Hecuba, vt custodes corporis à se remoueret, quo facilius posset vlcisci dolorem suum, auxilioq; conseruarum ipsum malè habere. vitium igitur animi auaritiaq; ipsum in fraudem induxit. Cum autem requiratur, vt quidquid in tragœdia geritur, verisimile sit: huiuscemodi verò euentus rerum, repugnare verisimili videantur, soluit hunc nodum: Nam inquit hoc etiam verisimile esse: non tamen verum, propriumq; verisimile: id enim est, quod plerunq; fit: quin potius contrarium illi: sed tamen genus quoddam verisimilis: illud inquam, quod excogitatum est ab Agathone: verisimile enim ille esse inquit quippiam aliquando fieri contra id, quod verisimile erat fieri debere, vt manifestò in his rebus contigit. credibile enim erat callidum virum dolos cogniturum: & fortem, victorem è pugna rediturum. Disseruit autem pluribus ipse de hoc verisimilis genere in ij. libro de arte dicendi verbis etiam ipsius poëtæ positis. Dionysius verò Halicarnasseus in epistola ad Ammeum, fallax in primis & captiosum putat esse hoc argumentnm, atque ipsum exagitat quantum potest: cum aliquis id, quod nullo modo verisimile est, conatur ostendere aliquando fieri verisimile.

Καὶ τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν, καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὅλου, καὶ συναγωνίζεσθαι, μὴ ὥσπερ παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὥσπερ παρὰ Σοφοκλεῖ. τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ διδόμενα μᾶλλον τοῦ μύθου, ἢ ἄλλης τραγῳδίας ἐστί. διὸ ἐμβόλιμα ᾄδουσι, πρώτου ἄρξαντος Ἀγάθωνος τοῦ τοιούτου, καί τοι τί διαφέρει ἢ ἐμβόλιμα ᾄδειν, ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττειν, ἢ ἐπεισόδιον ὅλον.

Et chorum autem vnum oportet existimare histrionum, & partem esse totius, & vnà contendere: non quemadmodum apud Euripidem, sed quemadmodum apud Sophoclem. Reliquis autem, quæ dantur plus fabula, vel alia tragœdia sunt. Quare embolima canunt, cum Agathon primus principium dederit huiuscemodi rei. Atqui quid differt vel embolima canere, vel disputationem ex alio in alium accomodare, vel episodium totum.

Cum modo præceperit tragicis, ne sumant materiem sui operis argumentum epicum, & quæ incommoda, si id fiat, inde nascantur docuerit, disserit nunc de choro, atque officio ipsius, cum veteres poëtæ diuersa ratione illo vsi sint. Primum igitur tradit ipsos huius animi esse debere, quod ad partes chori facit, quum ad scribendum accedunt, vel potius ad res illas texendas, ac deniq; sentire de choro, vt de vno aliquo histrione, putareq; ipsum idem munus habere, id est studere, vt fabula ad exitum perducatur, adiuuareq; opus illud, quod manifestius histriones faciunt, quamuis chorus grex quidam sit: histriones autem singulæ personæ. Quod adiungit vim habet declarationis. Et partem esse totius: nam cantus chori, si sententias extra rem persequeretur, tanquam histrio haberi non posset: nec pars totius, id est coagmentationis illius rerum, foret. Contra autem qui fixum in animo habebit non esse chorum quippiam aduenticium, accommodatas fabulæ sententias ipsis affinget. Sequitur autem oportere poëtas existimare: hoc enim videtur repeti debere, chorum vnà certare: laborareq; in eo opere: non quemadmodum apud Euripidem, sed quemadmodum apud Sophoclem. Quod valet, cum iam affirmasset imitari illum debere histriones; adiuuareq; studio suo fabulam, ita se in illo munere gerere ipsum debere, vt se gerit Sophoclis chorus, non vt Euripidis. Vnde (nisi fallor) elicitur chorum etiam Euripidis συναγωνίζεσθαι, id est vna cum histrionibus, quos ἀγωνιστὰς uocant à certatione.

certatione, qua vtuntur: studioq; in peragenda fabula, operam dare vt illa ad finem perducatur: non tamen eodem pacto, vt chorus Sophoclis: Vt discrimen tantum apud eos sit in modo atque ratione, qua illi diuersa vtuntur: nam manifestò antepo-nit rationem huius poëtæ rationi concertationiq; Euripidis. Videnda igitur differentia, quæ fuerit inter illos, si verum est, quod dixi, vt apud ambos chorus aliquo modo munus obeat histrionis. Mensura sanè, longitudoque cantilenarum eadem, aut non valdè dissimilis videtur. Quare in hoc discrimen non est: nec sanè existimandus est peccare in hoc Euripides, quod non nulli putarunt, qui dixerunt ipsum non multa loquentem chorum inducere: sed potius quia apud eum chorus, quamuis nō omnino disiunctus sit à fabula, sed aliquantulum tangat res illas, non valde tamen adiuuat exitum fabulæ: in extremoq; tantum, cum antea sæpe longè digressus sit, eò redit: cum magis Sophoclei chori rebus illis hæreant: nam quod facit etiam ad sententiam eam refellendam, non præcipit hic optimus huius artis magister de partibus illis, sententiisq; chori, quæ senariis versibus eduntur: sed chorum vocat cantilenam illius musici gregis: hoc autem inde etiam perspicitur: insta nanque vbi institutum ceterorum, qui longè aliam rationem secuti sunt, in primisq; ueterum exponit. Inquit. τὰ διδόμενα: non conferret enim quæ publicè dantur, canunturq; cum iis, quæ tanquam ab histrionibus pronuntiantur: verum etiam non est chorum, cum semel in scenam venisset, nunquàm inde, nisi peracta fabula exire solitum, cum certis nominibus exitus inde, reditusq; ipsius diuersi, vt ostendit Pollux, distincti forent. An aliter verba hæc accipienda, & illud συναγωνίζεσθαι, id est concertare, est declaratio antecedentis sententiæ, qua affirmauit, chorum esse debere partem totius: qui enim certat, sine dubio pars illius quasi pugnæ contentionisque habendus est. Quod verò sequitur. Non quemadmodum apud Euripidem, significat rationem Euripidis nullo modo probandam esse, qui inducit chorum nullam in partem fabulam adiuuate: quod sane in maxima parte cantilenarum ille facit: vereq; hoc de illo pronuntiari potuit. Adiungit statim Aristoteles, quod valet ad peccatum in mensura chori magnum ceterorum poëtarum ostendendum. Reliquis autem, quæ dantur plus fabula, vel alia tragœdia sunt. intelligit vero poëtas, cum illi ex altera parte respondeant Euripidi & Sophocli, qui manifesto tragici, non histriones sunt. Διδόμενα quod inquit, intellexit, vt opinor, quattuor illos cantus chori, qui actus tragœdiarum distinguunt: μέλη enim accipere debemus. διδόμενα verò quia magistratus eos dabat: publicis nanq; sumptibus cantorum greges instruebantur. hoc enim supra auctor ipse significauit, quamuis de comœdia illic loquatur: ait enim καὶ τὸν χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν. idem tamen, quod illic, in tragœdia quoque vsu venire existimandum, præter quàm quod hoc grauissimus testis Plato confirmat: vt alia nunc testimonia omittam, quibus in eo loco explicando id confirmaui. cum autem illic ostenderim moris fuisse, vt poëtæ ipsi chorum peterent: magistratusq; aut daret, aut negaret, vt ipsi visum fuisset, libet idem declarare auctoritate Plutarchi: qui & ipse hoc institutum tetigit in Erotico: cum enim res narrari deberet, quæ comici facti similitudinem habebat, ambagibus opus illic non esse quidam affirmauit, qui in colloquio illo ac sermone versabatur, quia res ipsa vel potius caput origoq; illius, talis omnino erat: poscebatq; sua vi chorum ac scena tantum egebat, cum aliis rebus abundè instructa foret, quæ in comœdia requiruntur. inquit igitur. αὐτὴ ἡ περίστασις, ἐξ ἧς ὡρμήθησαν οἱ λόγοι, χορὸν αὐτῷ τῷ πάθει καὶ σκηνῆς δεῖται: τὰ δ' ἄλλα δράματος οὐδὲν ἐνδεῖ. omnes præterea illi loci valent etiam ad lectionem hanc constituendam, quæ sine causa à non nullis tentata est. sed hoc egregie in primis facit; declaratque receptam veram esse, vetus grammaticus, qui scripsit vitam Aristophanis: in extremo enim, vbi de partibus & ipse comœdiæ disserit, inquit. δι' ὅπερ χορικὸν, τὸ τοῦ χοροῦ διδόμενον μέλος. omnem autem eum locum manifestò ille accepit ab hoc nostro auctore. Quod verò Aristoteles addidit, cum, Plus quàm fabula sunt, dixisset, Vel alia tragœdia, est (vt opinor) declaratio antecedentis vocis: ostenditq; quomodo fabulam hic accipere debeamus: fabula enim propriè est coagmentatio ipsa rerum, quę tunc aguntur, sine episodiis: tragœdia autem aucta his partibus extrinsecis: neque enim puto aliam diuersam ab illam ipsa tragœdiam ipsum intelligere. Nec me tamen fallit,

fallit, quod in mentem uenerit Madio, acutè sanè atque eruditè, qui putat desiderari hic ante vocem μᾶλλον particulam negandi. Vt autem ita existimet, ducitur coniectura quadam, non vestigiis vllis huius lectionis, quæ in scripto aliquo libro appareant: & certè locus ille perturbatus est, quod iam demonstratum est. Quod si tantum licentiæ permittere nobis possemus, quasi poscente hoc sententia veritateq; ipsa, vt syllabam, quæ negandi vim habet, adderemus, magis in explicanda sententia ratio nominum retineretur: nec quicquam infrequens durumq; hic reperiretur: tunc enim μᾶλλον valebit magis: aliamq; tragœdiam, diuersam ab ipsa, capiemus: fabulam autem illam ipsam, in qua chorus modum nullum tenet, vt omnis sensus, quemadmodum ille quoque tradit, hic sit. Reliquis autem tragicis, quæ dantur, magis fabula, aliaue omni tragœdia sunt, quæ scilicet cum choris huius conferatur, remotis choris illius ipsius. Narrat etiam Aristoteles, vnde fluxerit hic mos, vt in tragœdia embolima canerentur, id est res penitus extrinsecæ, atque eò inculcatæ: & quis auctor fuerit huius instituti: causamq; huius fuisse dicit, quod studerent augere partes chori: magnamq; partem tragœdiæ consumere vellent in choris: vt enim hoc facilius præstarent, comportabant eò etiam aliena: Agathon autem primus hoc facere ausus est, quem etiam hoc nomine reprehendit. Quàm improbum autem, vitiosumq; hoc sit, docet, simile esse declarans alij, quod manifestò insulsum est, & à nullo adhuc tentatum: vtiturq; modo illo, qui multum valet ad stultam aliquam sententiam refellendam. Atqui enim inquit quid differt vel embolima canere, vel disputationem ex alio in aliud, si quadrat, vel episodium totum? Simile igitur dicit illos facere, qui embolima canant, illis, qui ῥῆσιν ex alio in aliud transferant, si quadrat. ῥῆσιν autem appellat partem tragœdiæ, in qua disputatio aliqua perfecta sit, quæ plerunq; minor est episodio. vtuntur crebrò veteres scriptores hoc verbo, cum id, quod ostendi, significare volunt: neque tamen (nisi fallor) ῥῆσιν partem chori vocarent, sed explicationem alicuius sententiæ, habitam ab histrione quopiam: sed de vi huius nominis supra accuratius disputatum est. inquit igitur, qui id committunt, quod reprehendit in choro; idem facere atque illos, qui traducunt ex alia in aliam fabulam disputationem aliquam de aliqua re, si forte illa quadrat: quod sanè ab omnibus improbatur, & importunum putatur. Cum verò in Græcis auctoris verbis neutro genere sit ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο, non omnino apparet quid intelligi debeat: quamuis supra ipse, vt de tragœdia prolatum, ceperim: genera enim non respondent: hoc igitur adnotare volui. Sed quia hic locus omnis valde contaminatus est; tacere nolo in scriptis pluribus exemplaribus inueniri particulam ἂν, quæ hic necessaria videtur: nec tamen illic ea suo loco posita est, nisi fallor: ita enim illi habent. ἂν ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττει. nam extremum etiam hoc verbum indicandi modo, non optandi, illic positum est. quare, si coniungeretur cum hoc verbo copula hæc, utilis hic foret: valeretq; quod significaui: ita enim nimis remota est. Quod sequitur, Vel episodium totum, additum est ad augendum absurdum: nam quin hoc nullo modo deceat, integrum inquam episodium ex alia in aliam fabulam traducere, nemo negaret. Est etiam in extremis his verbis discriminis quiddam: duo nanq; scripti libri habent ὅλως, loco vocis ὅλον: ex qua tamen uarietate lectionis commodum nullum sensum elicio.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἤδη εἴρηται. λοιπὸν δὲ περὶ λέξεως, ἢ διανοίας εἰπεῖν. τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν διάνοιαν ἐν τοῖς περὶ ῥητορικῆς κείσθω: τοῦτο γὰρ ἴδιον μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου. ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι. μέρη δὲ τούτων, τό, τε ἀποδεικνύναι καὶ τὸ λύειν, καὶ τὸ πάθη παρασκευάζειν, οἷον ἔλεον, ἢ φόβον, ἢ ὀργὴν, καὶ ὅσα τοιαῦτα: καὶ ἔτι μέγεθος καὶ σμικρότητα. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς πράγμασι ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν δεῖ χρῆσθαι, ὅταν ἢ ἐλεεινὰ, ἢ δεινὰ, ἢ μεγάλα, ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευάζειν: πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαίνεσθαι ἄνευ διδασκαλίας: τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρα-

σκευάζεσθαι, καὶ παρὰ τὸν λόγον γίνεσθαι. τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φανοῖτο ἡδέα καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον.

De alijs quidem igitur iam dictum est: reliquum autem de locutione vel sententia dicere. Quæ quidem igitur circa sententiam in libris de arte dicendi posita sint: hoc enim proprium magis illius rationis ac viæ. Sunt autem secundum sententiam hæc, quæcunq; ab oratione oportet comparari: partes autem horum demonstrare, & soluere, & affectus excitare: Ceu misericordiam, vel metum, vel iram: & quæcunq; huiusce modi: & præterea magnitudinem & paruitatem. Perspicuum autem quod & in rebus ab ijsdem formis oportet vti, quando vel miserabiles, vel acerbas, vel magnas, vel verisimiles oportuerit conficere: nisi quod tantum discrepant quod hæc quidem oportet apparere sine doctrina: quæ autem in oratione, ab dicente comparari. & ab oratione fieri: quod enim vtiq; esset dicentis opus, si apparerent iucunda, & non propter orationem?

Cum multa iam tradidisset, quæ, quomodo corpus tragœdiæ, fabulaq;, sine vitio constitui posset, docerent: nec non de moribus accurate præcepisset: præcipuè enim duo hæc videtur significasse, De aliis dicens. Quum igitur hæc sedulo explicasset, tempusq; iam venisset disputandi de locutione illi poëmati apta, indicat peruentum esse ad finem superioris præceptionis, quæ satis longa & accurata fuit: excitatq; lectorem ostendendo, quid nunc sequatur, vt plena integraq; hæc ars explicetur. Restare igitur dicit, vt de locutione agat. Sed quia ratio postulabat, vt prius de sententiis diligenter præciperet: antea enim quid dicatur oportet habere: postea quibus verbis id exponatur, videre: neque enim vsus vllus esset verborum, nisi quid illis significaretur, haberemus. Et præterea quia supra hoc ordine vsus fuerat in appellandis partibus his tragœdiæ, quæ qualitatis aliquid ipsi aspergunt: διάνοιαν q; ante locutionem collocarat, cur nunc supersedeat accurata disputatione de illa, declarat: causamq; huius rei esse inquit, quia quæ pertinebant ad sententias, vnde scilicet illæ eruerentur, & aptæ vndiq; illi tempori redderentur, iam in libris de arte dicendi, diligenter traditum fuerat. Cum igitur, nondum aperto consilio suo, ordinem, quem tenere vellet, ostendisset: viditq; difficultatem hanc in animo lectoris nasci prorsus debere statim, quasi se purgans, ait. Vel de sententia: quod scilicet verius fuerat. cur tamen nunc hoc relinquatur, docet. Ea nanque, quæ ad sententiam faciunt, accipi vult, ut in libris de arte dicendi pertractata sunt, nec vllam in partem immutari. Cur verò illic potius, quam hic accuratè de hoc disputarit, exponit: idq; à se factum esse ratione docet, quia magis proprium est illius, quam huius methodi, hoc moliri: magis autem proprium quia illic veræ causæ, non fictæ, vt in fabulis, aguntur: & illæ quidem vnde maioris ponderis res nascuntur: & salus deniq; alicui aut pestis nascitur: nec homini tantum, sed etiam ciuitati ac genti. Quamuis autem, quæ sententiæ sunt, peti iubeat è libris de arte dicendi, breuì tamen quæ illa sint, exponit: esseq; inquit ea, quæ pertinent ad sententiam, communiter vniuersa illa, quæ ab oratione opus est confici ac comparari, vt omnis cura operaq; dicentis in illis occupata esse debeat. Cum verò generatim ipsa hoc pacto ostendisset, singillatim ea exponit: partesq; horum esse inquit: id est in illis numerari, demonstrare atque aliquid argumento probare: nec non dissoluere & confutare: præterea affectus excitare: quorum motuum partem enumerat, ceu enim inquit misericordiam, vel metum, vel iracundiam: reliquos autem reticet. Non sine causa verò aperit, quæ vocet πάθη; exemplaq; ipsorum ponit: hoc enim in libro plerunq; aliud appellat πάθη, vt ex definitione ipsius, quam attulit, patet: non solos tamen illos esse qui affectus vocari

possint,

possint, declarat, addens: Et quicunque alij huiuscemodi. Quanta verò cura, diligentiaq; persequutus sit hanc rem initio secundi eorum librorum, & quam subtiliter, acuteq; illic omnia explicarit, nihil attinet dicere. vt quum opus illud eruditionis elegantiæq; plenum sit, hanc in primis ipsius partem docti & ingeniosi viri nó sine causa magnopere admirati sint. Sed quum non solum quidquid ad affectus hos facit, illic summo studio explicarit, verum etiam qui mores sint & singularum ætatum, & fortunarum hominum: nec non etiam, quos mores creent, & motus illi turbidi animorum & habitus, qui sedati sunt, illic tradiderit, non sine causa quispiam quæreret, cur partem hanc hic reliquerit, quum manifestò & ipsa ope orationis efficiatur: διανοίας q; opus sit, non minus, atque illa, quæ appellauit. Quin autem huiusmodi oratio, in qua appareant mores eius, qui dicit, magnam vim habeat ad fidem faciendam, dubitari non potest. Adiungit statim hic, quæ itidem sententiæ sunt. Et adhuc magnitudiné & paruitatem, quis enim nescit ui orationis, artificioq; dicentis, res & amplificari & minui: cum extiterint etiam qui in his duobus præcipuè positam esse artem dicendi voluerint. Cum, & quæ sententiæ sint, & partes ipsius docuisset tradit dubitari non posse, quin ab iisdem formis & quasi locis, rationes harum rerum ducendæ sint, cum tragicus poëta quippiam horum efficere vult, à quibus in altero illo studio ducuntur, cum orator & ipse aliquid horum molitur: ambas enim has diuersas artes eodem accedere oportet. Inquit igitur. Perspicuum autem est, quod & in rebus ab iisdem formis oportet vti, quando vel miserabiles vel acerbas vel magnas vel verisimiles opus fuerit conficere: à quibus scilicet formis sumunt, cum eadem præstare volunt, oratores: vt non aliæ sint formæ lociq;, qui instruunt oratorem: & alij, qui poëtam ornent: rationemq; eum doceant, quomodo eorum aliquid efficere possit. Πράγματα hic vocat res, quæ in scenam veniunt, & argumentum ipsum, eadem ratione, qua dixit fabulam esse πραγμάτων σύστασιν, quo loco manifestò πράγματα idem valent: sed Horatius etiam Latina voce, quæ huic respondet, idem appellat in epistola de arte poëtica, vbi ait. Aut agitur res in scenis, aut acta refertur. In eo, quod sequitur, quod quidam affirmant in libris calamo exaratis legi ἰδεῶν pro illo, quod in excusis est, εἰδῶν: ipse quoque inueni eandem scripturam in tribus exemplaribus; nec tamen receptam lectionem hinc eiiciendam puto: auctor certe ipse in primo de arte dicendi, quo loco declarat, quid intelligat hac voce, εἴδη appellat, non ἰδέας; neque etiam si ἰδέας hic legeretur, idem valeret hoc nomen, quod apud Hermogenem valet: longè enim aliæ illæ ab his ἰδέαι sunt quod nullo negotio intelligitur: εἴδη enim, vt ipsemet testatur, appellat, singulorum generum, disciplinarumq; proprias propositiones: cum loci sint, qui communes sunt omnium generum: & vbi manent argumenta, apta cunctis artibus confirmandis. Quod vero verbum χρῆσθαι hic vsurpauit, valet illud: promere & quasi vtendum illinc sumere atque mutuari. Est pusillum adhuc discrimen hac parte in libris calamo exaratis: pro δὴ enim, partim illorum habent γὰρ: partim autem δὲ: nec tamen censeo à communi lectione discedendum. Cum autem similitudinem, quæ in his rebus versatur, ostenderit, quid discriminis illa inter se habeant, declarat. inquit igitur ipsa inter se hoc tantú distare, quod res ipsas oportet sua vi tales uideri, & spectatoribus apparere miserabiles scilicet, aut acerbas, aut amplas, aut aliquid huius generis, sine opera munereq; alicuius, qui id doceat: & quamuis nó explicentur, atq; ab aliquo huiuscemodi esse declarentur: nam quod apud auctorem est: τὰ μὲν, arbitror significare πράγματα vt supra locutus est, & eò referri: ex eo autem quod sequitur manifesto percipitur, quomodo supra ceperit πράγματα: cótrarium enim eius est, quod nunc inquit: τὰ ἐν τῷ λόγῳ: in scena enim res fiunt, ab histrionibusq; ita administrantur, vt si eo tempore gererentur: ab oratore autem exponuntur: & antea factæ commemorantur: in orationeq; demum positæ sunt. inquit igitur. Quæ autem in oratione manent, oportet scilicet: hoc enim repetendum est, à dicente confici ac comparari: quod contrarium eius est, quod supra dixit, quamuis non doceatur, & accuratè declaretur. id est ἄνευ διδασκαλίας: quod enim conficitur studio dicentis docetur & explanatur: illud verò cuiusmodi sit sua vi apparet, Addidit etiam hic, quod tanquam declararet proxima vicina verba, id est quod dixerat à dicente comparari:

id verò

Id verò est & ab oratione nasci: quod enim ab eo, qui verba facit de ea re conficitur, id ab oratione proficiscitur: indeq; ortum habet. Probare verò volens, quod dixerat, res illas tales fieri opera dicentis, à contrario id constituit: inquit enim. Si nanq; res illæ sua vi intelligerentur esse iucundæ, & non tales efficerentur ab oratione, & accurata ipsius disputatione, quod restaret opus, officiumq; dicentis? quasi dicat si persedere ille posset oratione; nec haberet cur in ea se tantopere iactaret: hoc autem absurdum est, quasi silentium indici oratoribus: nec operam eorum requiri, quæ tantopere prodest causis. Fructus igitur est, quia, vt commodum est, causaq; postulat, quæ exponuntur, efficiuntur aut iucundæ, aut tristes, aut atroces, aut aliquid eiusmodi: quamuis enim nunc vnum horum ponat: id est iucunda, reliqua tamen audienda sunt.

Τῶν δὲ περὶ τὴν λέξιν, ἓν μέν ἐστιν εἶδος θεωρίας, τὰ σχήματα τῆς λέξεως, ἅ ἐστιν εἰδέναι τῆς ὑποκριτικῆς, καὶ τοῦ τὴν τοιαύτην ἔχοντος ἀρχιτεκτονικήν. οἷον τί ἐντολή, καὶ τί εὐχή, καὶ διήγησις, καὶ ἀπειλή, καὶ ἐρώτησις, καὶ ἀπόκρισις, καὶ ἔτι ἄλλο τοιοῦτον: παρὰ γὰρ τὴν τούτων γνῶσιν ἢ ἄγνοιαν, οὐδὲν εἰς τὴν ποιητικὴν ἐπιτίμημα φέρεται, ὅ, τι καὶ ἄξιον σπουδῆς. τί γὰρ ἄν τις ὑπολάβοι ἡμαρτῆσθαι, ἃ Πρωταγόρας ἐπιτιμᾷ; ὅτι εὔχεσθαι οἰόμενος, ἐπιτάττει, εἰπών. Μῆνιν ἄειδε θεά: τὸ γὰρ κελεῦσαι (φησὶ) ποιεῖν τι ἢ μή, ἐπίταξίς ἐστι. διὸ παρείσθω, ὡς ἄλλης, καὶ οὐ τῆς ποιητικῆς ὂν θεώρημα.

Eorum autem, quæ circa locutionem: vna quidem species est animaduersionis figuræ locutionis, quas percepisse est histrionicæ, & eius, qui huiuscemodi habet architectonicam, ceu quid mandatum est, & quid preces, & narratio, & minæ, & interrogatio, & responsio, & si quid aliud huiuscemodi: ab cognitione enim vel inscitia harum rerum nulla in poeticam artem reprehensio affertur, quæ quidem alicuius precij sit. Quid enim aliquis existimet vitiose tractata esse ea, quæ Protagoras accusat, quod cum putet precari, præcipit, vbi dixit. Iram cane dea: iubere enim inquit aliquid facere aut non, præceptio est. Quare omittatur, vt alius, & non poeticæ artis, consideratio.

Cum supra ostendisset restare, vt de locutione, sententiaq; dispuraretur: quarum tamen duarum rerum alteram hic accuratè non persequitur, quia vt narrat, exposita illa sit, diligenterq; tractata in libris de arte dicendi: quamuis nunc quoque breui tradat, & quid ipsam conficiat, & quæ partes eius sint, aggreditur alteram, id est locutionem: & cum plura in natura eius, viq; spectanda animaduerti possint, vnum illorum esse ait, figuras, quas appellat, locutionis: quæ autem illæ sint, ipse docet. Animaduertendum autem in primis longè aliam rem intelligere magistros dicendi, quamuis vtantur iisdem nominibus, quum dicant σχήματα λέξεως: ita enim ipsi vocant ornatus quosdam & tanquam lumina orationis: distinguuntq; posteriore nomine ab iis luminibus, quæ manent in sententiis: quæ σχήματα διανοίας ea de causa ab ipsis vocantur. Sed hoc nunc relicto, quod admonuisse satis fuit, vocatæ hæ figuræ ita videntur, quia aliter atque aliter vultus, totum ve corpus, cum varlantur illæ, conformatur, vt meritò hac de causa schemata figuræq; ipsæ appellatæ sint. Has igitur exquisitè nosse non poeticæ artis, sed histrionicæ officium esse inquit: quia autem ars à strato separata nihil cognoscit, sed illi adiuncta tantum percipit, quod percipit, quasi declamationis loco addit. Et eius qui huiuscemodi teneat architectonicam. τοιαύτην verò, non ταύτην, videtur dixisse: id est huiuscemodi, non hanc, quasi non omnino velit histrionicam esse, in cuius potestate illa sit, quæ moderatur

extiterint vnaquaq; in parte boni poetæ, singulos proprio in bono postulant vnum superare.

Non hortatur Aristoteles tragicos poetas, vt vna in tragœdia ea complectantur, quæ coniungi non possunt: neque auctor est illis, vt in eo efficiendo omnes neruos contendant, quod præstare non valeant: sed quod præcipit huiuscemodi est (nunc enim demum explanata iam omni re, quæ declarari debuit, præcipit, quod officium illorum sit, in hoc loco persequendo) Oportere tragicum poëtam curare, vt præditus sit facultate præclare tractandi omnes has coagmentationes, & diuersas species fabularum, vt cum opus sit, valeat egregiè mores exprimere: & argumentum, in quo præcipue requiratur hæc industria poëtæ, cum laude exequi: alioq; tempore res sæuas & luctuosas, & in quibus existant vehementes crebriq; motus animorum, eximie itidem conficere: vt simplices etiam, nexasq; coagmentationes ita tractare, vt probetur iudicio eorum, qui existimare possunt in illis rebus aptè componendis. Siquis ita locum hunc capiet, effugiet omnes difficultates, quæ aliter explicari non possunt: neque enim arbitror hic ipsum loqui de epopœia, aut alio vllo genere poëmatis. Qui igitur diligenter verba attendet, planè hunc fuisse sensum auctoris intelliget: inquit enim. Præcipue quidem igitur omnia oportet tentare habere. Spectat autem ad hortandum hæc oratio: extremo verò horum verborum declaratur, quod dixi: ait enim habere, id est instructum esse ac præditum hac facultate: ac tenere deniq; vim illam: non ipsam vna eademq; in fabula explicare: nam quod tentare & experiri inquit, id protulit cognoscens quàm arduum sit hoc efficere, vt idem homo tam diuersas res satis commode possit absoluere: vnum enim ingenium vni rei perficiendæ vix sufficit. Sequitur vero quod idem & ipsum demonstrat. Sin autem, maxima & plurima: id est si inde excluderis, nec obtinere potes, vt omnibus eodem pacto ornatus sis, saltem studere debes, vt meliorem maioremq; eorum partem consequare, id est ea, quæ fuerint maioris ponderis, ac quanto plura illorum potueris. Quod deinde adiungit, stimuli vim habet: valetq; ad necessitatem ostendendam, quæ quasi poëtæ ipsi imponitur tanto studio se ornandi, & facultatem hãc, si vllo modo potest, adipiscendi: illa autem fundatur in instituto eius temporis, ac fortasse parum æquo iudicio eorum, qui tunc de tragœdiis existimabant. Significat enim Aristoteles id per se pulchrum, ac præclarum esse, & omni tempore, si obtineri posset, laudem mereri: sed ea ętate propè necessarium: magisq; ab omni poëta tragico tunc ei rei studendum, vt reprehensionem fugiat; & non incurrat in voces criminosorum. Inquit igitur. Prętertim & vt nunc insimulant poëtas: quibus verbis declaratur quod dixi; parum ęquos illos esse in indicando: quasi enim inquit, cum hac ętate sit omnino hic mos, plurimiq; reperiantur, qui libenter poetas accusent, & quidquid non omni ex parte perfectum atque absolutum in illis notarint, reprehendant: verbo enim συκοφαντοῦσιν indicauit eos hoc studio delectari, & arripere omnia, quę possint ad reprehendendum. Vnde autem mala hęc consuetudo fluxerit, declarat, dicens. Cum enim extiterint singulis in partibus boni poetę, id est cum inuenti sint tragici, qui singulas species tragœdiarum egregie tractarint, meritoq; laudati in illis sint: μέρη enim hic ipsum arbitror vocare vt supra quoque fecit, quę propriè εἴδη appellantur, id est, cum iam extiterint non nulli, qui mirifice mores expresserint: aliiq;, qui argumenta turbulenta, plenaq; acerborum malorum cum laude peregerint: eademq; ratione cum hac ętate inuenti sint, qui reliquas duas species commodè persecuti sint: hoc enim significare voluit, cum appellauit illos bonos poetas: hi inquit postulant, vt vnusquisq; poeta, vnus ipse superet omnes illos in iis rebus bonisq;, quę propria sunt singulorum illorum: nam hinc etiam perspicitur, quàm indignum hoc putet: neque enim inquit æqualem se illis ac parem prębere, sed vincere ipsos ac longe superare: hoc enim valet ὑπερβάλλειν, quo vsus est. Sed etiam verbo illo ἀξιοῦσιν, idem significatur. Ostendit enim id ipsos petere tanquam ęquum & rectum: quod tamen huiuscemodi non est. Nam ἀγαθὸν valere dotem aliquam, & quasi virtutem apertum est. infra multo ipse vtitur eodem

nomine

nomine eodẽ significatu: δίκαιον verò hic accusandi casu, nõ generandi δικαίου, vt antea in excusis erat, legi debere cognoscitur etiam testimonio omnium scriptorũ librorũ.

Δίκαιον δὲ καὶ τραγῳδίαν ἄλλην, καὶ τὴν αὐτὴν λέγειν οὐδὲν ἴσως τῷ μύθῳ: τοῦτο δὲ, ὧν ἡ αὐτὴ πλοκὴ καὶ λύσις.

Iustum autem & tragœdiam aliam & eandem dicere nihil fortasse ob fabulam: Hoc autem, quarum eadem plicatio & solutio.

Pergit explicare animaduersiones quasdam, quæ cognitæ poëtas ipsos instruunt: & præterea eos, qui de ipsorum scriptis iudicium facturi sunt, erudiunt. Hoc autem præceptum huiusmodi est: Nam quod dixit: Iustum autem, & ipsum nota est huius rei: valetq; ad officium ostendendum. Docet igitur quomodo intelligatur, quæ tragœdia eadem cum alia sit, & quæ diuersa: nam possent in hoc multi falli, qui putarent tragœdiam eandem esse omnem illã, quæ idem argumentum habet: aliam verò diuersamq; semper, eam, cuius discrepans est argumentum: cum res aliter se habeat: longeq; aliud nos in statuendo de hac re spectare oporteat. Si verè igitur de hoc existimare volumus, nõ oportere nos inquit fabulam argumentumq; ipsum spectare: vtiq; ipsa tanquàm norma quadam certa: sed attẽdere potius, an plicatio ipsius, dissolutioq; eadem aut diuersa sit: tragœdiasq; eas, quæ eundem nodum, eandemq; explicationem eius nodi habeant, quamuis personæ diuersæ sint, factaq; discrepantia, vnam eandemq; putare: quæ vero diuersum nodum longeq; aliam dissolutionem habuerint, quamuis & personæ & res eædem sint, alias ac diuersas inter se fabulas existimare: nam cum intelligeret accuratus huius artis magister aduersari se opinioni multorum, posseq; aliquo modo non sine ratione, de hac re illo pacto sentiri, caute locutus est: ac fortasse addidit, & tamen ueritate fretus protulit, quod in animo habebat: & cum illi fabulam tantum spectarent, id est factum ipsum ac personas, ausus est dicere, tota linea dissentiens ab illis, nihil fortasse oportere nos hoc spectare. τῷ μύθῳ autem dandi casu cum dixerit, significauit ob fabulam: quia illa tanti ponderis non sit, vt nos secuti eam rectè de hoc existimare possimus: quam verò supra δέσιν vocauit, hic πλοκὴν appellat: duobus enim his nominibus idem significatur. Verba verò illa τοῦτο δὲ, habent (vt opinor) hanc vim: nos verè tragœdias illas vnam dicturos, in quibus est, quod adiungit: & quod, secuti superiorem normam, rectè facere nõ possumus, si huc oculos direxerimus, sine vllo errore facturos. Cum autem præceptum hoc satis (vt arbitror) explicatum sit, videndum est, an forte possim ipsum exemplis quoque illustrare. Sophocles igitur & Euripides ambo Electram scripserunt, id est ex facto illo, quo Orestes, socia sibi illius facti adiuncta Electra, interfecit Aegisthum & Clytemnestram, tragœdiam confecerunt. nodus eius fabulæ non est idem, quamuis ambæ ducant initium à rebus malis, & desinãt in bonas, quia Sophocles finxit Electram ad id temporis uirginem domi sedisse: Euripides fecit illam, ab Aegistho cum colono quodam in matrimonium collocatam, extra urbem uiuere. Sophocles meminit illius somnij, quod uehementer perturbauit Clytemnestram, quare misit munera illa, quibus moris tunc erat placare manes mortuorum, ad bustum Agamemnonis, ministerio Chrysothemidis, alterius ipsius filiæ, in hac re vsa. Huius verò somnij mentionem nullam fecit Euripides: neque enim Electra, quæ in agrum amandata erat, quicquàm scire poterat eorum, quæ matri subitò contigissent. Fingitur apud Sophoclem Orestem mortuum, cuius rei falso nuntio facilius & ipse, & socius illius facti, pædagogus efficere potuerunt, quod cogitabant: lætitia enim affecta Clytemnestra virum rure euocauit, vt secum domi gaudio illo frueretur: qui ea de causa, timore omni ex animo suo pulso minus prouidit saluti suæ: vnaque cum impura illa muliere minore periculo potuit obtruncari: nam hoc etiam diuersum est, quod apud hunc Clytemnestra prius quàm Aegisthus, necatur. Euripides hoc commento vsus non est: fecitq; Orestem & Pyladem ab Aegistho, in agro manente: nymphisq; rem diuinam faciente, vt hospites, participesq; eius sacri-

ficij, acceptos, illic ipsum obtruncasse: post autem Clytemnestram, in insidias tractam ab Electra, & ipsam etiam ab iisdem necatam. quare hoc in primis declarat vinculum harum fabularum esse diuersum. Dissolutio sine dubio longè alia est: Sophocles enim facit interempta Clytemnestra lætitia ingenti affectos Orestem atque Electram, compotes iam altera ex parte eius rei, quam toto animo expetiuerant: nam intus interfecto Aegistho, foras postea non exierunt. ægritudinis certè mœrorisq; signum nullum illic reperitur. Apud Euripidem contra, machina necessaria fuit: aduentusq; Dioscurorum, qui & mandarent quæ oportebat, & consolarentur ipsos: statim enim cæde facta, Orestem atque Electram doluit id fecisse: scelerisq; se condemnarunt, qui materno sanguine se inquinassent. Declaratum igitur est (nisi fallor) fabulas has, quamuis factum idem sit, iis de causis, quas ostendit Aristoteles, diuersas appellari debere. Sed cum Aeschylus quoque eodem argumento vsus sit, indeq; tragœdiam scripserit, quam vocauit χοηφόρους, vt factũ ipsum idem est, ita etiam apparet fabulam eandem cum Electra Sophoclea esse: eadem enim prorsus uidetur magna ex parte coagmentatio illarum rerum: venit enim Orestes clam Argos, aperuitq; qui foret Electræ, cum cognosset illam ex longa & graui querela, quam ipsa habuerat ad sepulchrum patris: nec non ex accurato sermone, quem cum choro habuit, cum illic inuenisset cæsariem, quam ipse in eo busto dedicarat. qua parte tamen propius accedit ad coagmentationem Euripidis. Agnitio præterea altera eodem pacto ab Aeschylo, quo ab Sophocle tractata est. nam Orestes cum à sorore agnosci voluit, vsus est signis extra se positis, apud hunc veste ab illa olim elaborata, apud Sophoclem anulo, quem pater olim gestarat. Sed etiam somnium Clytemnestræ illic exponitur, quod magnopere auxit animum Orestis. præterea falsa illa narratione illic vsus est de se mortuo: interfecit etiam ambos illos domi. additur tamen in Choëphoris Orestem, quamuis putaret se rectè fecisse, ægritudine magna cõmotum fuisse ob cædem maternam: neque solum hoc, sed etiam subito furiis agitari cœptum. quo in statu rerum tragœdia desinit. quare machinæ vsus nullus fuit. finis igitur Coëphorarum Aeschyli, & ipse similis est Electreo illi Sophoclis, nisi quod apud Sophoclem fabula terminatur ante aduentum furiarum. Sed hæc nunc relicta. Eodem fortasse pacto superior fabula Euripidis, & eiusdem Iphigenia in Tauris, vna eademq; tragœdia haberi debent: quamuis facta longè alia, valdeq; discrepantia inter se sint: dissolutio enim atque exitus vtriusq; valde similis est: terminantur nanque ambæ in rebus secundis. Sed etiam machina in Iphigenia adhibetur. in qua re hoc etiam animaduertendum est, non videri ipsam in neutra illarum magnopere necessariam fuisse in nodo aliquo expediendo, fineq; imponendo rebus illis, quę factæ iam erant, ac votis eorum, qui fecerant, respondebant, verum potius in rebus, quæ postea fieri debebant, demonstrandis, locum habuisse: antequam enim nautæ armamenta expedissent, & equites à Thoante missi fauces illas portus occupassent, fingi potuit nauis Orestis effugisse. Eodemq; pacto in Electra Dioscuri docent quid facto opus sit, consilio Orestis Electræq; iam ad exitum perducto: neque enim quod appareat periculum vllum illic ipsis instabat, vt in fabula Oreste: vbi Menelaus pœnas ab ipsis occisæ coniugis repetebat, & omnis multitudo Argiuorum concitata contra ipsos erat. Initium vtriusq; fabulæ triste perturbatumq; est: idem enim adolescens diuersis temporibus duo aggressus est magno animo facinora, pietatis ambo, officiiq; plena: vlcisci inquàm mortem patris, & è Colchorum tellure simulachrum Dianæ Athenas comportare. venit autem in ea ipsa loca clam: doloq; in illis rebus efficiendis vti cogitans: quare in ambabus his fabulis, cum res tulisset, vt auxilio aliquorum egeret ad rem peragendam, agnitione opus fuit: nec tamen vt in Iphigenia, antequàm faceret, Orestes deprehensus fuit ac penè vita priuatus in Electra: tantum enim illic ea pericula subiit, quæ abesse non possunt ab iis, qui magnas eas res aggrediuntur, quę sanè pericula maxima sunt, & grauium malorum plenissima. agnitum vtraq; in fabula Orestem fuisse bono illi fuit: & magnopere finem ipsius adiuuit. quare iis de causis puto non male colligationem harum duarum fabularum eandem posse existimari, vt iam expeditionem illarum similem esse paremq; declaraui. Nisi fallor igitur exemplum vtriusq; rei adlatum est. quod si non vndiq; pares ipsæ in fabulis à me

notatis esse ab aliquo iudicantur, aptiores aliæ, magisq; huic rei ostendendæ, accommodatæ indagentur. rationem certè veram ac viam hoc intelligendi, omnibus demonstraui: neque tamen omnino similes, penitusq; easdem, in diuersis factis inueniri facilè posse, est existimandum. presertim cum paucæ admodum restent antiquorum tragicorum, quæ casus eosdem persequantur: maiore parte tragœdiarum, quas illi fecerunt, amissa vetustate.

Πολλοὶ δὲ, πλέξαντες εὖ, λύουσι κακῶς. δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι.

Multi autem, qui complicarunt bene, soluunt male: oportet autem ambo semper cum plausu excipi.

Et hoc etiam breue præceptum est: cum enim superiore in sententia nexus fabularum, solutionisq; mentionem fecisset, quid in his rebus crebro contingat, admonet: neque enim iidem semper poëtæ vtrunq; præclarè efficiunt. Sed, vt sunt diuersa hominum ingenia, quidam, qui in altero plurimum valent, alterum cum laude nõ præstant. An hoc naturæ assignari non debet? neque existimandum est fieri, quia huic rei magis, quàm illi, aliquis idoneus sit: neque hoc sanè apertè dicit Aristoteles, sed à cura potius, ac negligentia proficisci vult, quod priore in parte studij multum posuerint: in posteriore verò ingenij vires remiserint: inquit enim. Multi autem, qui complicarunt bene, soluunt male, id est inuenti sunt multi poëtæ, qui cum egregium nodum, connexionemq; rerum arctam excogitassent, iidem postea male nodum illum expedierunt. Cicero quoque significauit hoc aliquando committere solitos quosdam poëtas, non ingenij culpa, sed fuga laboris: in libello enim de senectute ita induxit Catonem loquentem, cum probare vellet naturam ipsam rerum lõgè aliter suis in operibus se gerere, nec vnquam solitam defatigari, quam scilicet ipse sequeretur, atque imitari studeret: simili enim hoc vsus est in contrario vitio ostendendo, qui sanè inquit. A' qua non verisimile est, cum ceteræ partes ætatis benè descriptæ sint, extremum actum tanquàm ab inerti poëta esse neglectum: illic enim incumbi debet toto animo à poëta in dissolutionem nodi: eaq; præcipuè fabulæ pars est, quæ requirit plurimum diligentiæ. Quod sequitur autem facit ad illos instruendos: declaratq; quod munus ipsorum sit: ait enim. Oportet autem ambo semper cum plausu excipi, id est mirifice probari: & ita tractari, vt multitudo, quæ in theatro sedet, sensum animi sui indicans: &, quantopere ea re delectata sit, declarans, plausum det. κροτεῖσθαι plane valet, quod dixi: ita autem à Græcis hoc verbum sæpe vsurpari solitum docuit Budæus in eruditissimis suis Græcæ linguæ commentariis. An autem plaudi à Latinis aliquando ita captum sit, affirmare non ausim: nam exemplum vnum, quo ille fretus hoc testatus est, incertum est: in optimo enim meo libro locus ille, quem citat ad Atticum, non illo modo legitur, sed victoriæ quidem plauditur: qui modus loquendi frequens. Significat autem Aristoteles hoc in eorum potestate & industria positum esse, ac si in animum induxerint laborare, omnino id eos consecuturos: cum enim ita perfectam & ornatam solutionem ut connexionem, esse oportere dicat, hoc manifestò declarat.

Χρὴ δὲ, ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, μεμνῆσθαι, καὶ μὴ ποιεῖν ἐποποιικὸν σύστημα τραγῳδίαν. ἐποποιϊκὸν δὲ λέγω τὸ πολύμυθον. οἷον εἴτις τὸν τῆς Ἰλιάδος ὅλον ποιεῖ μῦθον: ἐκεῖ μὲν γὰρ διὰ τὸ μῆκος λαμβάνει τὰ μέρη τὸ πρέπον μέγεθος: ἐν δὲ τοῖς δράμασι. πολὺ παρὰ τὴν ὑπόληψιν ἀποβαίνει.

Oportet autem, quod dictum est sæpè, recordari: & non facere epopœicã coagmentationem tragœdiam: epopœicã autem dico, quæ est multarum fabularum: vt si quis Iliadis totam facit fabulam: illic quidem enim propter

Σημεῖον δὲ, ὅσοι πέρσιν Ἰλίου ὅλην ἐποίησαν, καὶ μὴ κατὰ μέρος, ὥσπερ Εὐριπίδης Νιόβην, καὶ μὴ ὥσπερ Αἰσχύλος, ἢ ἐκπίπτουσιν, ἢ κακῶς ἀγωνίζονται: ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ: ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις, καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς πράγμασι στοχάζονται ὧν βούλονται, θαυμαστῶς: τραγικὸν γὰρ τοῦτο καὶ φιλάνθρωπον.

Signum autem, quicunq; expugnationem Ilij totam fecerunt, & non particulatim: quemadmodum Euripides Niobem, & non quemadmodum Aeschylus, vel labuntur, vel male certant. Siquidem & Agathon lapsus est in hoc vno: in peripetijs autem & simplicibus rebus assequuntur, quæ volunt admirabiliter: tragicum enim hoc & acceptum hominibus.

Vtilitatem superioris præcepti, & quàm verum illud sit, cognosci posse affirmat ex eo, quod vsu venit non nullis, qui ipsum non intellexerunt: id autem erat, vt viderent tragici poëtæ, ne coagmentationem rerum, propriam epopœiæ atque illi prolixiori poëmati accommodatam, tribuerent tragœdiæ: argumentatur enim ab eo, quod consequutum est, dicens. Signum autem, quicunq; expugnationem Ilij totam fecerunt, & non singulas seorsum partes: & quæ sequuntur, id est documento sunt omnes illi poëtæ, qui, tragœdiam scribentes, plenam integramq; direptionem Ilij: partemq; eius belli totam, qua id oppidum captum est, materiam illius poëmatis fecerunt: & non quod rectum est, ratioq; postulat, singulas seorsum partes persecuti sunt, ac plures fabulas scripserunt: cuncti enim (inquit) vel labuntur, quo nullum maius incommodum accidit poëtæ: vel, quod ipsum etiam nullam dignitatem aut laudem habet, male certant: id est cum tragœdia agitur, ægrè auersoq; ab ea animo spectatorum, ipsam ad finem producunt. Animaduersione autem hic dignum est, quod, cum πέρσιν Ἰλίου hic appellet, videtur materiem intelligere, quam minime capiat tragœdia: & tamen exitus ille eius belli, factumq;, quo Ilium in potestatem hostium venit, commode videtur posse tragœdia vna includi, cuius rei argumentum est, quod infra, vbi narrat è pusilla Iliade multas tragœdias confici potuisse, & quæ superarent etiam numerum octo tragœdiarum in illis posuit huius tituli fabulam. An discrimen est in eo, quod hic adiungitur: totam enim integramq; dixit. Quare aut factum quoque illud plures partes habuit, & eas quidem, quæ materia sint non vnius tantum fabulæ: vel totam expugnationem dices Ilij, intelligit totum bellum, quo Ilium deuictum est. Quæ, antequam sententia absoluta sit, prolata in mediumq; coniecta sunt, exempli vim habent: extitisseq; aliquos, qui hoc, nullo consilio vsi, tentarint, declarant: quemadmodum etiam ostendunt inuentos non nullos, qui vitio eius rei cognito, illud vitauerint: eamq; vberioris eius fabulæ partem sumpserint, ex qua aptè tragœdia conficeretur. Neque tamen existimare debemus Niobes fabulam partem esse expugnationis Ilij: hoc enim falsum protsus est. Sed significare hic voluit (vt opinor) Aristoteles idem in hac re, quod in illa vsu uenire, vt integram totamq; Niobem, ac fortunas plenas miseræ illius mulieris aliquis vna tragœdia complectatur: aliquis autem in partes dissectam pluribus temporibus ipsam in scenam ferat. Euripidem igitur Aeschylumq; appellat, qui in hac re diuersa ratione se gesserunt. Vter autem eorum laude dignus sit, ac, quod poscit ars, viderit: & vtèr culpæ hæreat, non omnino (nisi fallor) certum est: neque enim hoc aperte ostendunt verba auctoris: & tragœdiæ ipsæ, vnde id liquido perspiceretur, periere. Qui antè me commentarios confecerunt in hunc librum, putauerunt Aeschylum in hoc peccasse: Euripidem autem à culpa afuisse, vel potius laudem in hoc meruisse. ipse tamen, contrà existimo Aeschylum plus in hoc vidisse: Euripidem verò hic hallucinatum fuisse: præsertim cum ab Aristotele traditum sit peccare in hoc sæpe Euripidem solitum, nec satis bene fabulas disponere. Nec sequitur, vt quamuis Aeschylus ætate antecesserit, non rationem alicuius rei intelligere potuerit, quam

ignorarit, qui tempore ipsum consecutus est, Euripides: nam libenter etiam nostrum hunc scriptorem peccata ipsius coarguere, ab eruditis viris animaduersum est. Non parum etiam valet ad idem confirmandum, quod Aristoteles consueuit primum indicare, vt refellere etiam. qui in aliqua re peccarint: deinde qui rectè se illic gesserint: primum enim studet conuincere errores; quod infra quoque custodiuit, vbi eodem penè modo locutus est: inquit enim, de officio chori loquens: & quid ipsum facere oporteat docens. καὶ συναγωνίζεσθαι μὴ ὥσπερ παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὥσπερ παρὰ Σοφοκλεῖ, Omnis autē difficultas in eo posita est: toti ne superiori sententiæ respondeat, quod inquit. Quemadmodum Euripides Niobem, an contrario ipsius tantum, & tanquam proximæ vicinæ parti, si inde dematur particula negandi: Nam integra illa vitium indicat: posterior verò illius pars sublato inde, quod dixi, quomodo hoc rectè tractari possit, declarat. Si igitur ita capimus. Quemadmodum Euripides Niobem, qui scilicet ita hanc prolixam ac multorum capitum, fabulam tractauit, vt omnem eam vna tragœdia complecteretur, intelligetur manifestò in id vitium ipsum lapsum, in quod incideret, qui vniuersam expugnationē Ilij vna fabula persequeretur. Quod autem sequitur: Et non quemadmodum Aeschylus, ita tunc caperetur, qui scilicet partem tantum eius sumpsit & in hoc multum vidit. Omnes inquam qui se ita gesfere, vt declaratum est, vel labuntur penitusq; eiiciuntur, vel in multas difficultates incidunt. Quod autem in Sudæ commentariis lectum protulit Robortellus, ac diligenter ponderauit, non declarat Aeschylum peccare solitum in rerum coagmentatione, sed commemoratum est ab eo, qui primus hoc literis prodidit, ut ostenderet nimis seruire solitum eum poëtam grauitati personarum: qui scilicet, ut induceret ipsas vndiq; grandes, & dignitatis suæ tuendæ valde studiosas, exagitatus sit ab Aristophane, & maledictis vexatus. probare verò hoc ille volens (videtur autem fuisse vetus grammaticus, qui vitam Aeschyli scripsit: inde enim acceptus omnis ille locus est à Suda) hoc de Niobe recitauit; quamuis vno hoc exemplo contentus non fuerit: nam alterum etiam, ex alia tragœdia depromptum, ponit. Sed cum verba illa mendosa sint in excusis Sudæ exemplaribus, vt in libris quoque eius poëtæ: quod mendum etiam nescio quomodo irrepsit in meam editionem. illic enim est, ἕως τρίτης ἡμέρας, non sine causa ipsa doctissimo viro molestiam exhibuerunt: valde enim incertus in eorum sententia fuit. Non verisimile autem est Aeschylum fabulam composuisse, quæ tanto numero dierum egeret. in antiquissimo certe & optimo libro legitur, ἕως τριταμερίας, id est vsque ad tertiam partem eius fabulę: cum enim silentium dignitatem personæ, quæ vtitur eo, augeat: grauiterq; se gessisse in acerbo illo suo casu Niobem significare vellet hoc etiam pacto poëta, modum in ea re non tenuit: induxit enim ipsam obuoluto capite sedentem prope bustum filiorum mansisse sine voce vlla, donec tertia pars eius fabulæ peracta esset: Ita verò legi hunc locum debere declarat etiam, vt arbitror, id, quod infra narratur, eundem poëtam in altera fabula, quæ vocabatur Hectoris lytra, induxisse itidem Achillem & ipsum operto capite nihil loquentem, præterquàm pauca initio eius tragœdiæ ad Mercurium, qui paucis respondit orationi ipsius: hic enim quoque eius fabulę vitiū indicatur. Vt suspicari autem licet, plura fuerant facta Niobes, quę non poterant commodè vna fabula includi: vnde Aeschylus prudenter ipsa seiunxit. Quemadmodum idem etiam, summo consilio vsus, quum plura diuersaq; inter se forent facta Promethei, de illis confecit tres fabulas. Primum argumentum fuit, quum ignem mortalibus attulit. Secundum, quum ob id pœna affectus est à Ioue, vinctusq; in Caucaso. Tertium, quum solutus est, vinculisq; illis liberatus: qui igitur omnes has res, diuersis temporibus gestas, vna fabula complexus esset, peccasset. Eadem ratio est domus Agamemnoniæ, è cuius rebus aduersis idem tragicus confecit tragœdias, quæ sunt in manibus, Agamemnonem, Coëphoras, Eumenidas. Probare autem volens Aristoteles, quàm difficile sit hanc culpam vitare, vtitur exemplo Agathonis, quem cum libenter laudet: deq; eo, vt de sodali suo; ingeniosoq; viro, bene sentiat, fatetur tamen in hoc ipsum peccasse: qui tamen ab omnibus aliis vitiis, vt testatur, sibi cauere potuit: Vnde intelligitur, quod dixi, hunc locum fraudi etiam eruditis acutisq; poëtis fuisse. Verba verò hæc quasi huc inculcata sunt ad planius significandum, quod tradiderat:

rat: nam statim, relicta persona Agathonis, redit ad superiorum illorum facultatem exponendam: qui quamuis inciderint in culpas, quas ostendit, tamen rectè se gerunt aliis in partibus: laudemq; merito adipiscuntur: hoc enim valet. In peripetiis autem & simplicibus rebus, consequuntur quod volunt admirabiliter. Perspicitur autem id vsu venire non propter virium imbecilitatem, sed quia vitiosum argumentum ceperunt: neque enim ipsis facultas deest egregiè & cum laude tractandi peripetias, id est fabularum partes in quibus magnæ rerum mutationes existunt: subitiq; casus. & vt peripetias, ita etiam simplices res, id est argumentū coagmentationemq;, in qua non sit repentina illa, magnaq; fortunarum varietas: cum autem simplices res appellarit, non partes fabulæ, sed argumentum eius generis, quod ostendi, non sine causa putaret aliquis peripetias vocatas argumenta itidem fabulasq;, in quibus casus illi subiti, mutationesq; fortunarum magnæ continerentur: πράγματα vero hic vocauit (nisi fallor) Aristoteles, quam supra σύστασιν πραγμάτων appellauit: id est res, cum rerum coagmentationem intelligeret. Causam verò huius rei, & cur poëtę, qui illic peccarent, hic contra præclarè se gererent, esse inquit, quia hoc, quod ipsi cum laude tractant, tragicum est, & acceptum hominibus. Tragicum autem, id est accommodatum studio ipsorum, & idonea materia tragœdiæ conficiendæ, vt illud scilicet ab ipsa alienum. Acceptum vero hominibus: ita enim interpretor φιλάνθρωπον, de qua notione huius nominis supra disputaui: id est quod capit animos eorum; sensibusq; mortalium congruit. Vt autem sumere argumenta implicita: nec non simplicia quoque, non est alienum à studio tragico: ita contrà velle ex argumento epico conficere tragœdiam, non est proprium tragici poetæ. Quum autem in rebus perturbatis & simplicibus itidem duo animaduerterit: esse nanque illud, quod inde existit, inquit. Et tragicum & φιλάνθρωπον, non videtur posterius hoc in contrariis debere requiri, sed prius tantùm: neque enim video, cur argumentum epicum φιλάνθρωπον esse non possit. Quod ad veritatem lectionis facit, sunt plures libri calamo exarati in quibus pro πράγμασι legitur ἔθνεσι: nec tamen puto commutandam cū hac esse receptam lectionem: nam multo infra eodem nomine vocauit eandem fabulam: & ἁπλοῖς olim arbitror fuisse declarationem illius vocis, quæ postea in locum eius irrepserit. Quod itidem prius Νιόβην ἢ Μήδειαν excusi libri habebant, primum tantum mulieris nomen inueni in iisdem exemplaribus: recteq; puto, quod consequebatur, eiectum inde à Madio fuisse.

Ἔστι δὲ, τοῦτο ὅταν ὁ σοφὸς μὲν, μετὰ πονηρίας δὲ, ἐξαπατηθῇ, ὥσπερ Σίσυφος: καὶ ὁ ἀνδρεῖος μὲν: ἄδικος δὲ, ἡττηθῇ. ἔστι δὲ τοῦτο εἰκὸς, ὥσπερ Ἀγάθων λέγει: εἰκὸς γὰρ γίνεσθαι πολλὰ καὶ παρὰ τὸ εἰκός.

Est autem hoc, quando sapiens quidem, cum improbitate autem, deceptus fuerit: quemadmodum Sisyphus: & fortis quidem, iniustus autem, superatus in pugna sit: est autem hoc verisimile, quemadmodum Agathon dicit: verisimile enim fieri multa & contra verisimile.

Exemplis declarat quod tragicum esse dixit, & gratum hominibus: id autem esse inquit, cum vir sanè sapiens, id est vafer ac multarum rerum peritus: ita enim nūc Græco more, & vt consuetudo erat, non vt philosophi loquuntur, capit hoc nomen: idem tamen improbus, & vitio alicui affinis, deceptus fit, quod contigit Sisypho. Fingere igitur poetam huiuscemodi homini aliquos impositile, in fraudemq; ipsum lapsum, qui cum callidi consilij sit: non sit tamen à culpa vacuus, sed coniunctam habeat cum ea dote animi vitium aliquod, est aptum tragœdiæ: necesseq; est, vt sit gratum hominibus: quis enim non gaudeat incommodo ac malo illius, qui malitia fretus iniuriam faciat innocenti viro: & vt hoc, ita etiam fortis, iniustus tamen, victus in pugna aliqua, est scilicet eadem ratione & tragicum & acceptum hominibus. Contingit autem astutum hominem decipi, quia vitium illud animi, quod coniunctum

certatione, qua vtuntur: studioq; in peragenda fabula, operam dare vt illa ad finem perducatur: non tamen eodem pacto, vt chorus Sophoclis: Vt discrimen tantum apud eos sit in modo atque ratione, qua illi diuersa vtuntur: nam manifestò anteponit rationem huius poëtæ rationi concertationiq; Euripidis. Videnda igitur differentia, quæ fuerit inter illos, si verum est, quod dixi, vt apud ambos chorus aliquo modo munus obeat histrionis. Mensura sanè, longitudoque cantilenarum eadem, aut non valdè dissimilis videtur. Quare in hoc discrimen non est: nec sanè existimandus est peccare in hoc Euripides, quod non nulli putarunt, qui dixerunt ipsum non multa loquentem chorum inducere: sed potius quia apud eum chorus, quamuis nõ omnino disiunctus sit à fabula, sed aliquantulum tangat res illas, non valde tamen adiuuat exitum fabulæ: in extremoq; tantum, cum antea sæpe longè digressus sit, eò redit: cum magis Sophoclei chori rebus illis hæreant: nam quod facit etiam ad sententiam eam refellendam, non præcipit hic optimus huius artis magister de partibus illis, sententiisq; chori, quæ senariis versibus eduntur: sed chorum vocat cantilenam illius musici gregis: hoc autem inde etiam perspicitur: infra nanque vbi institutum ceterorum, qui longè aliam rationem secuti sunt: in primisq; ueterum exponit. Inquit. τὰ διδόμενα: non conferret enim quæ publicè dantur, canunturq; cum iis, quæ tanquam ab histrionibus pronuntiantur: verum etiam non est chorum, cum semel in scenam venisset, nunquàm inde, nisi peracta fabula exire solitum, cum certis nominibus exitus inde, reditusq; ipsius diuersi, vt ostendit Pollux, distincti forent. An aliter verba hæc accipienda, & illud συναγωνίζεσθαι, id est concertare, est declaratio antecedentis sententiæ, qua affirmauit, chorum esse debere partem totius: qui enim certat, sine dubio pars illius quasi pugnæ contentionisque habendus est. Quod verò sequitur. Non quemadmodum apud Euripidem, significat rationem Euripidis nullo modo probandam esse, qui inducit chorum nullam in partem fabulam adiuuare: quod sane in maxima parte cantilenarum ille facit: vereq; hoc de illo pronuntiari potuit. Adiungit statim Aristoteles, quod valet ad peccatum in mensura chori magnum ceterorum poëtarum ostendendum. Reliquis autem, quæ dantur plus fabula, vel alia tragœdia sunt. intelligit vero poëtas, cum illi ex altera parte respondeant Euripidi & Sophocli, qui manifesto tragici, non histriones sunt. διδόμενα quod inquit, intellexit, vt opinor, quattuor illos cantus chori, qui actus tragœdiarum distingnunt: μέλη enim accipere debemus. διδόμενα verò quia magistratus eos dabat: publicis nanq; sumptibus cantorum greges instruebantur. hoc enim supra auctor ipse significauit, quamuis de comœdia illic loquatur: ait enim καὶ γὰρ χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν. idem tamen, quod illic, in tragœdia quoque vsu venire existimandum, præter quàm quod hoc grauissimus testis Plato confirmat: vt alia nunc testimonia omittam, quibus in eo loco explicando id confirmaui. cum autem illic ostenderim moris fuisse, vt poëtæ ipsi chorum peterent: magistratusq; aut daret, aut negaret, vt ipsi visum fuisset, libet idem declarare auctoritate Plutarchi: qui & ipse hoc institutum tetigit in Erotico: cum enim res narrari deberet, quæ comici facti similitudinem habebat, ambagibus opus illic non esse quidam affirmauit, qui in colloquio illo ac sermone versabatur, quia res ipsa vel potius caput origoq; fabulæ, talis omnino erat: poscebatq; sua vi chorum ac scena tantum egebat, cum aliis rebus abundè instructa foret, quæ in comœdia requiruntur. inquit igitur. δεῖ ὁ προφασις, εἰ ὡς ὑφημάθυτες οἱ λόγοι, χοροῦ αὐτῷ τὸ πάθος καὶ σκηνῆς δεῖται: τὰ δ' ἄλλα δράματος διήκει. omnes præterea illi loci valent etiam ad lectionem hanc constituendam, quæ sine causa à non nullis tentata est. sed hoc egregie in primis facit: declaratque receptam veram esse, vetus grammaticus, qui scripsit vitam Aristophanis: in extremo enim, vbi de partibus & ipse comœdiæ differit, inquit. μέλος χορικὸν, τὸ τῷ χορῷ διδόμενον μέλος. omnem autem eum locum manifestò ille accepit ab hoc nostro auctore. Quod verò Aristoteles addidit, cum, Plus quàm fabula sunt, dixisset, Vel alia tragœdia, est (vt opinor) declaratio antecedentis vocis: ostenditq; quomodo fabulam hic accipere debeamus: fabula enim propriè est coagmentatio ipsa rerum, quæ tunc aguntur, sine episodiis: tragœdia autem aucta his partibus extrinsecis: neque enim puto aliam diuersam ab illam ipsa tragœdiam ipsum intelligere. Nec me tamen fallit,

fallit, quod in mentem uenerit Madio, acutè sanè atque eruditè, qui putat desiderari hic ante vocem μᾶλλον particulam negandi. Vt autem ita existimet, ducitur coniectura quadam, non vestigiis vllis huius lectionis, quæ in scripto aliquo libro appareant: & certe locus ille perturbatus est, quod iam demonstratum est. Quod si tantum licentię permittere nobis possemus, quasi poscente hoc sententia veritateq; ipsa, vt syllabam, quæ negandi vim habet, adderemus, magis in explicanda sententia ratio nominum retineretur: nec quicquam infrequens durumq; hic reperiretur: tunc enim μᾶλλον valebit magis: aliamq; tragœdiam, diuersam ab ipsa, capiemus: fabulam autem illam ipsam, in qua chorus modum nullum tenet, vt omnis sensus, quemadmodum ille quoque tradit, hic sit. Reliquis autem tragicis, quæ dantur, magis fabula, aliaue omni tragœdia sunt, quæ scilicet cum choris huius conferatur, remotis choris illius ipsius. Narrat etiam Aristoteles, vnde fluxerit hic mos, vt in tragœdia embolima canerentur, id est res penitus extrinsecæ, atque eò inculcatæ: & quis auctor fuerit huius instituti: causamq; huius fuisse dicit, quod studerent augere partes chori: magnamq; partem tragœdiæ consumere vellent in choris: vt enim hoc facilius præstarent, comportabant eò etiam aliena: Agathon autem primus hoc facere ausus est, quem etiam hoc nomine reprehendit. Quàm improbum autem, vitiosumq; hoc sit, docet, simile esse declarans alij, quod manifestò insulsum est, & à nullo adhuc tentatum: vtiturq; modo illo, qui multum valet ad stultam aliquam sententiam refellendam. Atqui enim inquit quid differt vel embolima canere, vel disputationem ex alio in aliud, si quadrat, vel episodium totum? Simile igitur dicit illos facere, qui embolima canant, illis, qui ῥῆσιν ex alio in aliud transferant, si quadrat. ῥῆσιν autem appellat partem tragœdiæ, in qua disputatio aliqua perfecta sit, quæ plerunq; minor est episodio. vtuntur crebrò veteres scriptores hoc verbo, cum id, quod ostendi, significare volunt: neque tamen (nisi fallor) ῥῆσιν partem chori vocarent, sed explicationem alicuius sententiæ, habitam ab histrione quopiam: sed de vi huius nominis supra accuratius disputatum est. Inquit igitur, qui id committunt, quod reprehendit in choro; idem facere atque illos, qui traducunt ex alia in aliam fabulam disputationem aliquam de aliqua re, si forte illa quadrat: quod sanè ab omnibus improbatur, & importunum putatur. Cum verò in Græcis auctoris verbis neutro genere sit ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο, non omnino apparet quid intelligi debeat: quamuis supra ipse, vt de tragœdia prolatum, ceperim: genera enim non respondent: hoc igitur adnotare volui. Sed quia hic locus omnis valde contaminatus est; tacere nolo in scriptis pluribus exemplaribus inueniri particulam εἰ, quæ hic necessaria videtur; nec tamen illic ea suo loco posita est, nisi fallor: ita enim illi habent. ἢ εἰ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττει. nam extremum etiam hoc verbum indicandi modo, non optandi, illic positum est. quare, si coniungeretur cum hoc verbo copula hæc, utilis hic foret: valeretq; quod significaui: ita enim nimis remota est. Quod sequitur, Vel episodium totum, additum est ad augendum absurdum: nam quin hoc nullo modo deceat, integrum inquam episodium ex alia in aliam fabulam traducere, nemo negaret. Est etiam in extremis his verbis discriminis quiddam: duo nanq; scripti libri habent ἄλλος, loco vocis ὅλον: ex qua tamen uarietate lectionis commodum nullum sensum elicio.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἤδη εἴρηται. λοιπὸν δὲ περὶ λέξεως, ἢ διανοίας εἰπεῖν. τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν διάνοιαν ἐν τοῖς περὶ ῥητορικῆς κείσθω: τοῦτο γὰρ ἴδιον μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου. ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι. μέρη δὲ τούτων, τό, τε ἀποδεικνύναι καὶ τὸ λύειν, καὶ τὸ πάθη παρασκευάζειν, οἷον ἔλεον, ἢ φόβον, ἢ ὀργὴν, καὶ ὅσα τοιαῦτα: καὶ ἔτι μέγεθος καὶ σμικρότητα. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς πράγμασι ἀπὸ τῶν αὐτῶν εἰδῶν δεῖ χρῆσθαι, ὅταν ἢ ἐλεεινὰ, ἢ δεινὰ, ἢ μεγάλα, ἢ εἰκότα δεῖ παρασκευάζειν: πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαίνεσθαι ἄνευ διδασκαλίας: τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρα-

σκευάζ

σκευάζεσθαι, καὶ παρὰ τὸν λόγον γίνεσθαι τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φαίνοιτο ἡδέα καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον.

De alijs quidem igitur iam dictum eſt: reliquum autem de locutione vel ſentencia dicere. Quæ quidem igitur circa ſententiam in libris de arte dicendi poſita ſint: hoc enim proprium magis illius rationis ac viæ. Sunt autem ſecundum ſententiam hæc, quæcunq; ab oratione oportet comparari: partes autem horum demonſtrare, & ſoluere, & affectus excitare: ceu miſericordiam, vel metum, vel iram: & quæcunq; huiuſcemodi: & præterea magnitudinem & paruitatem. Perſpicuum autem quod & in rebus ab iiſdem formis oportet vti, quando vel miſerabiles, vel acerbas, vel magnas, vel veriſimiles oportuerit conficere: niſi quod tantum diſcrepant quod hæc quidem oportet apparere ſine doctrina: quæ autem in oratione, ab dicente comparari. & ab oratione fieri: quod enim vtiq; eſſet dicentis opus, ſi apparerent iucunda, & non propter orationem?

Cum multa iam tradidiſſet, quæ, quomodo corpus tragœdiæ, ſabulaq;, ſine vitio conſtitui poſſet, docerent: nec non de moribus accurate præcepiſſet: præcipuè enim duo hæc videtur ſignificaſſe, De aliis dicens. Quum igitur hæc ſedulo explicaſſet, tempusq; iam veniſſet diſputandi de locutione illi poëmati apta, indicat peruentum eſſe ad finem ſuperioris præceptionis, quæ ſatis longa & accurata fuit: excitatq; lectorem oſtendendo, quid nunc ſequatur, vt plena integraq; hæc ars explicetur. Reſtare igitur dicit, vt de locutione agat. Sed quia ratio poſtulabat, vt prius de ſententiis diligenter præciperet: antea enim quid dicatur oportet habere: poſtea quibus verbis id exponatur, videre: neque enim vſus vllus eſſet verborum, niſi quid illis ſignificaretur, haberemus. Et præterea quia ſupra hoc ordine vſus fuerat in appellandis partibus his tragœdiæ, quæ qualitatis aliquid ipſi aſpergunt: διάνοιαν q; ante locutionem collocarat, cur nunc ſuperſedeat accurata diſputatione de illa, declarat: cauſamq; huius rei eſſe inquit, quia quæ pertinebant ad ſententias, vnde ſcilicet illæ eruerentur, & aptæ vndiq; illi tempori redderentur, iam in libris de arte dicendi, diligenter traditum fuerat. Cum igitur, nondum aperto conſilio ſuo, ordinem, quem tenere vellet, oſtendiſſet: vidiſſetq; difficultatem hanc in animo lectoris naſci prorſus debere ſtatim, quaſi ſe purgans, ait. Vel de ſententia: quod ſcilicet verius fuerat. cur tamen nunc hoc relinquatur, docet. Ea nanque, quæ ad ſententiam faciunt, accipi vult, ut in libris de arte dicendi pertractata ſunt, nec vllam in partem immutari. Cur verò illic potius, quam hic accuratè de hoc diſputarit, exponit: idq; à ſe factum eſſe ratione docet, quia magis proprium eſt illius, quam huius methodi, hoc moliri: magis autem proprium quia illic veræ cauſæ, non fictæ, vt in fabulis, aguntur: & illæ quidem vnde maioris ponderis res naſcuntur: & ſalus deniq; alicui aut peſtis naſcitur: nec homini tantum, ſed etiam ciuitati ac genti. Quamuis autem, quæ ſententiæ ſunt, peti iubeat è libris de arte dicendi, breuì tamen quæ illa ſint, exponit: eſſeq; inquit ea, quæ pertinent ad ſententiam, communiter vniuerſa illa, quæ ab oratione opus eſt confici ac comparari, vt omnis cura operaq; dicentis in illis occupata eſſe debeat. Cum verò generatim ipſa hoc pacto oſtendiſſet, ſingillatim ea exponit: parteſq; horum eſſe inquit: id eſt in illis numerari, demonſtrare atque aliquid argumento probare: nec non diſſoluere & confutare: præterea affectus excitare: quorum motuum partem enumerat, ceu enim inquit miſericordiam, vel metum, vel iracundiam: reliquos autem reticet. Non ſine cauſa verò aperit, quæ vocet πάθη; exemplaq; ipſorum ponit: hoc enim in libro pleruną; aliud appellat πάθος, vt ex definitione ipſius, quam attulit, patet: non ſolos tamen illos eſſe qui affectus vocari

possint, declarat, addens. Et quicunque alij huiuscemodi. Quanta verò cura, diligentiaq; persequutus sit hanc rem initio secundi eorum librorum, & quam subtiliter, acuteq; illic omnia explicarit, nihil attinet dicere. vt quum opus illud eruditionis elegantiæq; plenum sit, hanc in primis ipsius partem docti & ingeniosi viri nō sine causa magnopere admirati sint. Sed quum non solum quidquid ad affectus hos facit, illic summo studio explicarit, verum etiam qui mores sint & singularum ætatum, & fortunarum hominum: nec non etiam, quos mores creent, & motus illi turbidi animorum & habitus, qui sedati sunt, illic tradiderit, non sine causa quispiam quæreret, cur partem hanc hic reliquerit, quum manifestò & ipsa ope orationis efficiatur: διανοίας; opus sit, non minus, atque illa, quæ appellauit. Quin autem huiusmodi oratio, in qua appareant mores eius, qui dicit, magnam vim habeat ad fidem faciendam, dubitari non potest. Adiungit statim hic, quæ itidem sententiæ sunt. Et adhuc magnitudinē & paruitatem. quis enim nescit ui orationis, artificioq; dicentis, res & amplificari & minui: cum extiterint etiam qui in his duobus præcipuè positam esse artem dicendi voluerint. Cum, & quæ sententiæ sint, & partes ipsius docuisset tradit dubitari non posse, quin ab iisdem formis & quasi locis, rationes harum rerum ducendæ sint, cum tragicus poëta quippiam horum efficere vult, à quibus in altero illo studio ducuntur, cum orator & ipse aliquid horum molitur: ambas enim has diuersas artes eodem accedere oportere. Inquit igitur. Perspicuum autem est, quod & in rebus ab iisdem formis oportet vti, quando vel miserabiles vel acerbas vel magnas vel verisimiles opus fuerit conficere: à quibus scilicet formis sumunt, cum eadem præstare volunt, oratores: vt non aliæ sint formæ lociq;, qui instruunt oratorem: & alij, qui poëtam ornent: rationemq; eum doceant, quomodo eorum aliquid efficere possit. Πράγματα hic vocat res, quæ in scenam veniunt, & argumentum ipsum, eadem ratione, qua dixit fabulam esse πραγμάτων σύνθεσιν, quo loco manifestò πράγματα idem valent: sed Horatius etiam Latina voce, quæ huic respondet, idem appellat in epistola de arte poëtica, vbi ait. Aut agitur res in scenis, aut acta refertur. In eo, quod sequitur, quod quidam affirmant in libris calamo exaratis legi ἰδεῶν pro illo, quod in excusis est, εἰδῶν: ipse quoque inueni eandem scripturam in tribus exemplaribus: nec tamen receptam lectionem hinc eiiciendam puto: auctor certe ipse in primo de arte dicendi, quo loco declarat, quid intelligat hac voce, εἴδη appellat, non ἰδέας: neque etiam si ἰδέας hic legeretur, idem valeret hoc nomen, quod apud Hermogenem valet: longè enim aliæ illæ ab his ἰδέαι sunt quod nullo negotio intelligitur: εἴδη enim, vt ipsemet testatur, appellat, singulorum generum, disciplinarumq; proprias propositiones: cum loci sint, qui communes sunt omnium generum: & vbi manent argumenta, apta cunctis artibus confirmandis. Quod vero verbum χρῆσθαι hic vsurpauit, valet illud: promere & quasi vtendum illinc sumere atque mutuari. Est pusillum adhuc discrimen hac parte in libris calamo exaratis: pro δεῖ enim, partim illorum habent γε: partim autem δή: nec tamen censeo à communi lectione discedendum. Cum autem similitudinem, quæ in his rebus versatur, ostenderit, quid discriminis illa inter se habeant, declarat. inquit igitur ipsa inter se hoc tantū distare, quod res ipsas oportet sua vi tales uideri, & spectatoribus apparere miserabiles scilicet, aut acerbas, aut amplas, aut aliquid huius generis, sine opera munereq; alicuius, qui id doceat: & quamuis nō explicentur, atq; ab aliquo huiuscemodi esse declarentur: nam quod apud auctorem est τὰ μὲν, arbitror significare πράγματα vt supra locutus est, & eò referri: ex eo autem quod sequitur manifesto percipitur, quomodo supra ceperit πράγματα: cōtrarium enim eius est, quod nunc inquit: τὰ ἐν τῷ λόγῳ: in scena enim res fiunt, ab histrionibusq; ita administrantur, vt si eo tempore gererentur: ab oratore autem exponuntur: & antea factæ commemorantur: in orationeq; demum positæ sunt. inquit igitur. Quæ autem in oratione manent, oportet scilicet: hoc enim repetendum est, à dicente confici ac comparari: quod contrarium eius est, quod supra dixit, quamuis non doceatur, & accuratè declaretur. id est ἄνευ διδασκαλίας: quod enim conficitur studio dicentis docetur & explanatur: illud verò cuiusmodi sit sua vi apparet. Addidit etiam hic, quod tanquam declararet proxima vicina verba, id est quod dixerat à dicente comparari:

id verò

id verò est & ab oratione nasci: quod enim ab eo, qui verba facit de ea re conficitur, id ab oratione proficiscitur: indeq; ortum habet. Probare verò volens, quod dixerat, res illas tales fieri opera dicentis, à contrario id constituit: inquit enim: Si nanq; res illæ sua vi intelligerentur esse iucundæ, & non tales efficerentur ab oratione, & accurata ipsius disputatione, quod restaret opus, officiumq; dicentis? quasi dicat su persedere ille posset oratione; nec haberet cur in ea se tantopere iactaret: hoc autem absurdum est, quasi silentium indici oratoribus: nec operam eorum requiri, quæ tantopere prodest causis. Fructus igitur est, quia, vt commodum est, causaq; postulat, quæ exponuntur, efficiuntur aut iucundæ, aut tristes, aut atroces, aut aliquid eiusmodi: quamuis enim nunc vnum horum ponat: id est iucunda; reliqua tamen audienda sunt.

Τῶν δὲ περὶ τὴν λέξιν, ἓν μέν ἐστιν εἶδος θεωρίας, τὰ σχήματα τῆς λέξεως, ἅ ἐστιν εἰδέναι τῆς ὑποκριτικῆς, καὶ τοῦ τὴν τοιαύτην ἔχοντος ἀρχιτεκτονικήν. οἷον τί ἐντολὴ, καὶ τί εὐχὴ, καὶ διήγησις, καὶ ἀπειλὴ, καὶ ἐρώτησις, καὶ ἀπόκρισις, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον: παρὰ γὰρ τὴν τούτων γνῶσιν ἢ ἄγνοιαν, οὐδὲν εἰς τὴν ποιητικὴν ἐπιτίμημα φέρεται, ὅ, τι καὶ ἄξιον σπουδῆς. τί γὰρ ἄν τις ὑπολάβοι ἡμαρτῆσθαι, ἃ Πρωταγόρας ἐπιτιμᾷ; ὅτι εὔχεσθαι οἰόμενος, ἐπιτάττει, εἰπών. Μῆνιν ἄειδε θεά; τὸ γὰρ κελεῦσαι (φησι) ποιεῖν τι ἢ μὴ, ἐπίταξίς ἐστι. διὸ παρείσθω, ὡς ἄλλης, καὶ οὐ τῆς ποιητικῆς ὂν θεώρημα.

Eorum autem, quæ circa locutionem: vna quidem species est animaduersionis figuræ locutionis, quas percepisse est histrionicæ, & eius, qui huiuscemodi habet architectonicam, ceu quid mandatum est, & quid preces, & narratio, & minæ, & interrogatio, & responsio, & si quid aliud huiuscemodi: ab cognitione enim vel inscitia harum rerum nulla in poeticam artem reprehensio affertur, quæ quidem alicuius precij sit. Quid enim aliquis existimet vitiose tractata esse ea, quæ Protagoras accusat, quod cum putet precari, præcipit, vbi dixit. Iram cane dea: iubere enim inquit aliquid facere aut non, præceptio est. Quare omittatur, vt alius, & non poeticæ artis, consideratio.

Cum supra ostendisset restare, vt de locutione, sententiaq; disputaretur: quarum tamen duarum rerum alteram hic accuratè non persequitur, quia vt narrat, exposita illa sit, diligenterq; tractata in libris de arte dicendi: quamuis nunc quoque breui tradat, & quid ipsam conficiat, & quæ partes eius sint, aggreditur alteram, id est locutionem: & cum plura in natura eius, viq; spectanda animaduerti possint, vnum illorum esse ait, figuras, quas appellat, locutionis: quæ autem illæ sint, ipse docet. Animaduertendum autem in primis longè aliam rem intelligere magistros dicendi, quamuis vtantur iisdem nominibus, quum dicunt σχήματα λέξεως. ita enim ipsi vocant ornatus quosdam & tanquam lumina orationis: distinguuntq; posteriore nomine ab iis luminibus, quæ manent in sententiis, quas σχήματα διανοίας eadem causa ab ipsis vocantur. Sed hoc nunc relicto, quod admonuisse satis fuit; vocatæ hæ figuræ ita videntur, quia aliter atque aliter vultus, totum ue corpus, cum variantur illæ, conformatur, vt meritò hac de causa schemata figuræq; ipsæ appellatæ sint. Has igitur exquisitè nosse non poeticæ artis, sed histrionicæ officium esse inquit: quia autem ars à strato separata nihil cognoscit, sed illi adiuncta tantum percipit, quod percipit, quasi declarationis loco addit. Et eius qui huiuscemodi teneat architectonicam. τοιαύτην verò, non ταύτην, videtur dixisse: id est huiuscemodi, non hanc, quasi non omnino velit histrionicam esse, in cuius potestate illa sit, quæ imperatur

ac fingit corpus, vt postulant diuersę rationes ac modi pronuntiandi, sed similem ipsi quandam, quæ in inferiores multas ius habet, & tanquàm præcipit, quid ipsis facto opus sit, vt princeps eorum fabris in domo ædificanda: hoc enim valet architectonicam esse. Exemplis autem, & singularum partium appellatione, declarare volens, quæ sint figuræ hæ, inquit, Ceu quid sit mandatio, quid precatio, & quæ narratio. vocat autem ἐντολὴν, vocis orisq; formam, qua quis alicui quippiam mandat: vt precationem etiam, quomodo quis fingit vocem, cum votum facit, & oratione sua poscit aliquid à diis immortalibus. eadem ratio reliquorum modorum est: nec tamen eorum omnium nomina ponit: nam in extremo multis iam enumeratis, quasi dubitans an aliqua restent, ait: Et si quid aliud huiuscemodi. Probare autem volens, non oportere sollicitam esse artem poëticam de his rebus, nec debere exquisitè ipsa percipere, rationem hanc eius rei reddit: docet enim ab harum rerum scientia, aut inscitia, non posse in artem poetarum cadere vllam reprehensionem, quę momenti alicuius sit. Cum igitur labi in aliquo horum, nec vim eius tenere, non afferat poetæ iustam vllam reprehensionem, intelligitur curæ ipsius non esse hæc minutè prædiscere. Respondet igitur, quod inquit, παρὰ γὰρ, & quæ sequuntur, superiori illi parti ἔστιν εἰδέναι τῆς ὑποκριτικῆς: affertur enim causa his verbis manifestò alicuius rei: illa autem est, quod officium poetices non est ea tenere, sed histrionicæ: Poetices verò non esse significauit, quamuis id non expresserit, quum histrionices esse affirmauit. Videndum autē cur non solum dixerit ab ignoratione, verum etiam à scientia harum rerum nihil veræ reprehensionis cadere posse in artem poetarum: neque enim cognitio alicuius artis occasionē vnquam videtur dare peccandi. & sanè quamuis contrarias res appellarit, vt consuetudo videtur esse loquendi: ab altera tantum deterioreq; parte videtur nasci vitium, ansaq; erroris. Παρὰ hic eandem vim, quam supra, habet, cum inquit καὶ παρὰ τὴν λέξιν γίνεσθαι: valet enim ab: motumq; alicunde significat. Multis autem locis ipse ita hanc particulam cepit: sed alij quoq; Greci auctores, vt Polybius in iij libro historiarum, cùm inquit: μὴ παρὰ τοὺς ἐν ὅπλοις ἀποδειλιᾶσαι, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ προεστῶτος ἀλόγιστον ἠγεμονίαν: id est in mentem venit Romanis, quod res antea male gesta esset: consternatæq; animo in pugna aliqua visæ forent eorum copiæ, non natum esse id à timore militum, sed à ducis metu, & nimia in conserendo prælio cautione. Φασὶ τὸ ἐπιτίμημα dictum est, vt φασὶ τὸ ἐννοεῖς, φασὶ τὸ ἐπιτυχεῖς, & plura alia huiuscemodi: ita enim crebrò locutus est hic scriptor. Quod ibidem inquit. ὅ, τι καὶ ἄξιον σπουδῆς, manifesto significat quod dixi, id est quod alicuius sit ponderis: nam non defuerunt, qui ob has res poetas accusarint, & ipsis vitio verterint, quod lapsi sint in his gestibus, vt ipse Protagoræ exemplo confirmat: sed negligi possunt huiuscemodi illorum criminationes: nec dignæ sunt, quas aliquis adhibito studio refellat: Tanquam igitur deterrere voluit eos, qui contra sentirent, ita interrogans ipsos: & quod illi arripere potuissent, tanquàm opinioni suæ confirmandæ aptum, antea confutans. Quid enim peccati aliquis in se continere putaret ea, quæ Protagoras reprehendit: quod existimans orare, precesq; adhibere Homerus, imperat, his verbis vsus. Iram cane dea: quamuis autem vnum tantum eorum ponat, quæ in summo poeta accusare solitus erat Protagoras, plura tamen illa fuisse apparet: sed cuncta eiusdem generis, ex verbis Aristotelis, qui inquit, Ea, quæ: quam autem ille reddebat rationem huius rei, exponit hoc pacto: iubere enim inquit Protagoras facere aliquid, aut non, est præceptio, id est formam habet imperandi, personæq; præstantiam significat. Quod verò auctor adiungit. Quare omittatur, habet hanc uim: declaratq; non oportere ipsum de hic figuris gestibusq; orationis accuratè præcipere: quia, ut statim aperit, non est propria eius artis, quam nunc tradit, hæc contemplatio atque animaduersio, sed alius, id est histrionicę: nam oratores etiam, qui aliter uitia quædam in agendo à se depellere non potueruut, ab histrione aliquando emendati sunt. Vidit etiam Eustathius hoc, quod obiici aliquo modo poterat Homero in primis statim uerbis Iliadis, ac diligenter purgauit. Cum autem illustris locus sit: nec Aristoteles nunc contendat poetam defendere: contentusq; fuerit inanitatem eius criminationis indicasse, supersedebo & ipse loci illius explicatione.

Τῆς δὲ λέξεως ἁπάσης τά δ᾽ ἐστὶ τὰ μέρη. στοιχεῖον, συλλαβὴ, σύνδεσμος, ὄνομα, ῥῆμα, ἄρθρον, πτῶσις, λόγος.

Locutionis autem omnis hæ sunt partes, elementum, syllaba, coniunctio, nomen, verbum, articulus, casus, oratio.

Cum, officium suum constituens, ostendisset non esse nunc diligenter explicandam quæstionem illam de figuris ac gestibus locutionis, quia est alius artis propria illa consideratio, se parat ad ea videnda, quæ ratio huius studij poscebat, & quæ non sine culpa negligentiæ omitti poterant: primumq; definit, quid locutio sit: ita enim appello, quam ipse vocauit λέξιν. cum manifestò intelligatur longe aliam rem ipsum esse velle λέξιν, ac λόγον: nam λέξιν, totum quoddam & quasi genus: λόγον vero, (vocemus id nunc orationẽ) partem & tanquam speciem esse vult: numerat enim ipsam in partibus locutionis: extremam tamen, vt quæ plenior & compositior sit. Ammonius quoque, qui diligenter de his rebus disseruit in commentarlis in librum Aristotelis περὶ ἑρμηνείας, ita hunc locum cepit: aperteq; declarauit, quid discriminis esse putaret inter locutionem atque orationem, vt sequar superiorem meam horum verborum interpretationem: neque enim me fallit Latinis his nominibus sæpe veteres auctores indifferenter vsos esse. Putat igitur ille orationem esse comprehensionem in primis vocum res significantium. Locutionem verò simpliciter omnium, quæ assumuntur in rationem loquendi, ac sensus animi proferendi: hoc enim arbitror ipsum illic appellasse διάλεκτον. omnium verò scilicet vocum comprehensionem. articuli igitur, coniunctiones, aduerbia, & præpositiones, qui primo res non significant, sed potius vinciunt orationis partes, valentq; ad aptam illarum compositionem ac seriem, non sunt orationis partes, sed locutionis. Animaduertendum tamen, an Aristoteles, cum dixerit. Locutionis omnis, non simpliciter locutionis, appendice illa separarit locutionem ab oratione: quæ vocabula si sumpta simpliciter fuerint, ac sine additamento vllo, discrimen nullum inter se habitura fuerint, vt sanè ceteri scriptores illa vsurpare consueuerunt. Aut hoc certè, aut aliud quippiam illic ipsa valet. Singula, quæ sequuntur, verba, id est partes ipsas locutionis, non oportet nunc accuratê explicare, cum ipse diligenter in hoc opus, illorum ordine seruato, incumbat: ab elemento autem orditur, hoc pacto.

Στοιχεῖον μὲν οὖν ἐστι φωνὴ ἀδιαίρετος: οὐ πᾶσα δὲ, ἀλλ᾽ ἐξ ἧς πέφυκε συνετὴ γίνεσθαι φωνή: καὶ γὰρ τῶν θηρίων εἰσὶν ἀδιαίρετοι φωναὶ, ὧν οὐδεμίαν λέγω στοιχεῖον.

Elementum quidem igitur est. vox indiuidua: non omnis autem, sed ex qua natura fit, vt nascatur intelligibilis vox: et enim beluarum sunt indiuiduæ voces, quarum nullam dico elementum.

Literam vocat eodem nomine, quo quattuor initia rerum, vnde vniuersus orbis constitutus est, à Græcis appellantur: huius autem nominis veram caussam esse puto, quod omnis vox ex illis conflatur primis partibus, & cum dissoluitur, in easdem recidit: quæ ratio est elementorum ipsorum. Primum igitur genus ipsius ponit: esseq; affirmat vocem: sed quia plurimæ voces inueniuntur, quæ cum eæ sint, nullo modo elementa vocari possunt, primum ipsas reiicit: separatq; hanc ab illis omnibus, addens, indiuidua: hæc enim diuidi secariq; in partes non potest: Verum quia non satis hoc est ad separandam ipsam à ceteris omnibus vocibus, quia inueniuntur etiam voces aliquæ, quæ quamuis diuidi non possint, non tamen sunt elementa, addit quod adhuc desiderabatur: id est huiuscemodi illam esse debere, vt ex ipsa commode conflari possit vox. quæ aliquid significet: ac cuius vis ab aliquo, qui auribus ipsam accipiat, percipiatur: hoc enim arbitror valere συνετή. inquit autem auctor

πέφυκε γίνεσθαι, & non γίνεται, nisi fallor, quia non semper ceteræ voces sequuntur, quæ aut syllabam aut dictionem constituunt: & tamen ipsa, quantum in ipsa fuit, hoc præstare poterat, neque per illam stetit, quo minus id efficeretur: neque enim verum puto, quod non nulli dixere, ita hoc prolatum esse, & quasi natura additum, quia elementum, aut vox ex elementis proferri potest, & ab aliquo non audiri: hoc enim inclusum est in eo, quod infra voci adiectum est, id est in verbo συνετήν: neque enim valet illud, quod omnino percipitur, sed quod, nisi aliquid obstiterit, intelligi potest. Caussam autem attulit, cur posterius hoc addiderit, & inquit, Etenim beluarum sunt indiuiduæ voces, quarum nullam appello elementum. Cum sint igitur voces non nullæ expertium rationis animantium, quæ eadem illa ratione diuidi non possunt, quia ex eis non efficitur vox, quæ significet aliquid; & vnde sensus eius, qui eam profert, intelligatur, non sunt habendæ illæ elementa. Sibilus autem, screatus, huiuscemodiq; non nulla, quæ quamuis significent aliquid, non tamen aut elementa sunt, aut ex elementis constant, inde excluduntur, vt arbitror, quia ex ipsis non conformatur vox (vt ipse appellat) συνετή. alioqui voces etiam beluarum, cum quibus hæ, aut eædem, aut valde similes sunt, & ipsæ etiam forent συνεταί, id est ratione quadam certa intelligerentur, & earum esse firma exquisitaq; scientia: quod in his non contingit. Subtiliter autem admonuit Madius fieri etiam posse, vt voces non nullæ, quæ constant ex elementis, non significent: quod ipse exemplo quodam frequenti apud dialecticos, probat: id est voce blitiri: neque enim quamuis oporteat omnino constare ex elementis vocem, quæ ordine certo significet, necesse est omnem vocem, quæ id habet, posse percipi, & certa ratione cognosci: aut, quod fortasse verius est, quamuis è genere earum sit, quæ percipi possunt: hoc enim supra ostendi valere συνετήν, non tamen percipi, quia non sit in consuetudine: nec ea utantur homines ad aliquid significandum: nam noua, quæ cuduntur, nomina, cum vsu comprobantur, huiuscemodi & ipsa sunt: antea enim ab aliquo temerè prolata, quamuis ex elementis constassent, nihil significassent: & tamen vi sua, naturaq; συνετὰ extitissent.

Ταύτης δὲ μέρη, τό, τε φωνῆεν καὶ τὸ ἡμίφωνον, καὶ ἄφωνον. ἔστι δὲ φωνῆεν μὲν ἄνευ προσβολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστήν, οἷον τὸ α̅, καὶ τὸ ω̅: ἡμίφωνον δέ, τὸ μετὰ προσβολῆς, ἔχον φωνὴν ἀκουστήν. οἷον τὸ σ̅, καὶ τὸ ρ̅. ἄφωνον δέ, τὸ μετὰ προσβολῆς καθ' αὑτὸ μὲν οὐδεμίαν ἔχον φωνήν: μετὰ δὲ τῶν ἐχόντων τινὰ φωνήν, γινόμενον ἀκουστόν, οἷον τὸ γ̅ καὶ τὸ δ̅. ταῦτα δὲ διαφέρει σχήμασί τε τοῦ στόματος, καὶ τόποις, καὶ δασύτητι, καὶ ψιλότητι, καὶ μήκει, καὶ βραχύτητι: ἔτι δὲ καὶ ὀξύτητι, καὶ βαρύτητι, καὶ τῷ μέσῳ. περὶ ὧν καθ' ἕκαστον ἐν τοῖς μετρικοῖς προσήκει θεωρεῖν.

Huius autem partes, vocaleq; & semiuocale, & mutum. est autem vocale quidem, quod sine ictu habet vocem, quæ audiri potest, ceu α̅, & ω̅. Semiuocale autem, quod cum ictu habet vocem, quæ audiri potest, vt σ̅, & ρ̅. Mutum autem, quod cum ictu per se quidem nullam habet vocem: cum his autem, quæ habent aliquam vocem, efficitur huiuscemodi, vt exaudiri possit. ceu γ̅, & δ̅. Hæc autem differunt inter se figuris oris, & locis, & crassitudine & tenuitate, & longitudine & breuitate. Adhuc autem acumine, & grauitate & medio. De quibus singillatim in metricis conuenit contemplari.

Cum quid elementum foret docuisset: vocemq; indiuiduam illud esse significasset, explicaturus quot partes species ve elementorum sint, in diuisione hac non respondet

spondet nomini elementi. sed ei, quo tanquàm genere elementorum vsus fuerat: id est voci, quæ muliebri etiam genere Græcè, vt Latinè, appellatur: inquit enim. ταύτης δὲ μέρη. Hoc autem admonui, quia quod huic respondet in Latino sermone fallere posset: commune enim omnium generum est. Huius igitur inquit, scilicet vocis indiuiduæ, quæ sua distinguitur à ceteris indiuiduis vocibus, vt significauit, partes sunt, vocale scilicet elementum: (nunc enim addit, quod supra definitum fuerat reliquit) & semiuocale, & mutum: Tres igitur sunt partes elementorum, siue literarum; ita inter se distinctæ, vt nunc declarabit. Ordinem autem persequens, primum vocale elementum definit: quod esse inquit id, quod sine ictu habet vocem, quæ auribus percipi audiriq; possit, quod reliquis duobus diuersa ratione non contingit: προσβολὴν, quod est apud auctorem, sanè arbitror ualere ictum ac percussionem, non tamen cum vox ferit fauces, siue linguam, siue palatum, siue labia: nam hoc commune omnium literarum puto, sed cum litera aliqua in alteram incurrit, ad eamq; offendit, dum pronunciatur, ea ratione, qua infra diligentius ostendetur. Litera igitur vocalis, vt sonus eius audiatur, non eget hoc ictu: quamuis si accidat etiam, vt cum alia litera coniuncta sit, & in pronunciando cum ea collidatur, sonus eius non impeditur ea de causa, sed addito etiam illo exauditur: & tamen quod inquit nunc Aristoteles, quamuis hoc ei non contingat; & sine ictu hoc ipso, habet eam vim, vt per se ipsa audiatur. Hæc, nisi fallor, est sententia huius loci. Cum autem infra & semiuocalis & mutæ literæ exempla posuerit; inueneritmq; in antiquo libro hic quoque eadem ratione exemplum uocalis: quod in excusis antea non legebatur, reponendum illud censui. Primam igitur & postremam uocalium exemplum esse uoluit Aristoteles eius, quod dixerat, & declarare uocem omnes illas habere, quæ sine concursu, auxilioq; consequentis literæ exaudiri possint. Hac verò explicata, tradit semiuocale elementum esse, quod cum ictu hoc habet vocem, quæ audiri possit, id est beneficio illius hoc obtinet: quod si solum illud elementum pronuntietur, & non incurrat in aliud, à quo excitetur, quod sepultum in eo erat: atque ita obscurum, vt commode exaudiri prius non posset, uox ipsius non perciperetur. Habet igitur & ipsum vocem, sed, vt docui, tenuem admodum, & quasi sopitam. cum ictu igitur hoc sentitur auribus: sine illo verò, nullo modo. cur autem vocem ἀκουστὴν, id est quę audiri possit dicat, & non affirmet illam audiri, apparet: quamuis enim nemo adsit, qui audiat, nihilominus tamen illa huiuscemodi est: habetq; eam potestatem, ut auribus percipi queat. Restat tertium genus, quod ita explanat. Mutum autem, quod cum ictu per sequidem nullam habet vocem. Cum his autem, quæ habent aliquam vocem, fit huiuscemodi, vt sub auditum cadat. discrimen igitur inter ipsum & semiuocale videtur esse, vt quod adiuuat semiuocale, & huiuscemodi ipsum reddit, vt auribus percipi possit, non adiuuet elementum mutum: neque enim ut illud, partem vllam in se vocis habet, sed penitus ipsa orbatum est. Semiuocale verò, vt ostendi, non nihil vocis in se continebat, sed obscurum illud & exile: in quamcunq; uero vocem ipsum incideret, statim excitabatur in ipso, quod antea non apparebat, & quasi sopitum iacebat. Fieri autem potest, vt muta litera concurrat cum multis, nec tamen ope eius percussionis acquirat uocem, nec huiuscemodi fiat, vt sub auditum cadat: solum enim ei contingit, vt audiri possit, cum ferit aliquam, quæ particeps sit vocis; accipit enim ab illa id, cuius ipsa sua vi expers est. Qui putarunt intelligendam esse percussionem, quæ fit, cum vox ferit linguam, palatum, labia, meo iudicio peccarunt: illud enim proprium est vocis: neque enim existere vox potest, nisi spiritus incidat in eas corporis partes; longe autem alium concursum nunc arbitror ipsum intelligere, vbi de sono voceq; literarum disputat: & vt supra ostendi, ictum qui fit cum litera, quæ consequitur. hunc igitur ictum non semper adiuuare dicit literam mutam, nec reddere illam talem, ut exaudiri possit, sed tunc solum, cum ea, in quam incidit, vocem habet, quæ exaudiri queat. Concursus igitur, ictusq; non ea ratione, qua concursus est, hoc efficit: nam si hoc ipse præstaret, quilibet concursus hoc efficeret: sed concursus cum litera, quæ vocem possidet: acquiritur enim muto aliquid vocis concursu illo antecedenti literæ, quæ antea omnino ipsa carebat. intelligit autem manifestò literas vocales: solæ enim ex omnibus vocales literæ ha-

[illegible]

beut vocem. Mutæ igitur incurrentes in vocales & ipsæ huiuscemodi fiunt, vt auribus percipi possint: aliter auté nullo modo: exemplum verò harum ponit γ, & δ. Sequitur apud auctorem, quod commune est omnium elementorum. Hæc autem differunt figurisq; oris & locis: quorum verborum vis aperta est: significant enim, de quo diligenter copioseq; disseruit Halicarnasseus, quomodo id in singulis contingeret, declarans: quasdam literas pronunciari hoc pacto ore conformato: alias autem, longe aliter eodem ficto, ac diuersa demum figura: nam aliæ etiam summis labiis, aliæ interioribus partibus oris, ac faucibus pronuntiantur. Quod sequitur. Et crassitudine & tenuitate, apertum & ipsum est: quædam enim literæ crassæ sunt, quæ numero tres sunt: θ, scilicet, & φ, & χ. quædam verò tenues, & quæ sonum exilem habeant, quæ sunt, vt videtur ipse existimare, reliquæ omnes è numero mutarum. Inferioris tamen ætatis grammatici tertium adhuc genus excogitarunt, quod interiectum est inter hæc duo: ideoq;, quod mediam quandam naturam retineat, appellarunt ipsum medium: illud autem conficere voluerunt tres superiores, si demato inde sonus ille crassior, & aspiratio deniq;: fiatq; pro θ: τ. & pro φ, π: eademq; ratione pro χ. κ. Noster tamen doctor hoc non tangit, vt qui subtiliter nunc de his non agat & hanc curam relinquat illis, quorum munus est id exquisitè tractare. Addit autem. Et longitudine, & breuitate: quo declaratur literas quasdam esse natura productas, ac prolixo tempore pronuntiari: alias verò correptas, quæ breui tempore edantur. Sed hic quoque, quod supra iidem fecerat, in literarum crassitudine, aut tenuitate consideranda: medium, quod versatur inter has: quarum alteræ, longæ: alteræ verò, breues sunt, non considerat: sunt enim non nullæ animaduersæ ab his, qui curiosius hæc inuestigarunt, quæ ancipites sunt: ac geminum tempus: id est nunc correptum, nunc productum habent. An quod in extremo posuit. Et medio, non proprium est illius distinctionis, sed commune ipsi cum superioribus his duabus, &, vt loquuntur, ἀπὸ κοινοῦ inseruit tribus his partibus? Quod sanè verius puto, ne cogamur fateri hunc locum apud hunc diligentem magistrum inchoatum esse: illic verò collocasse id uidetur, ne cum tedio aliquo idem tribus tam vicinis locis repeteret. Restare adhuc dicit, quod facit ad sonos eos, quos ipse alibi vocat τόνους: alij autem, qui suo proprioq; nomine ipsos ostendere voluerunt, appellant προσῳδίας: Latini vocant accentus. Discrepare igitur adhuc dicit literas hac ipsa re, id est acumine, grauitate, & medio: quædam enim literæ acutum sonum habent: quædam grauem: aliæ non nullæ medium inter hos: qui est ille, qui vocatur περισπωμένη προσῳδία. Cicero his verbis in oratore ipsos significat, vbi de ui vocis, incredibiliq; ipsius suauitate differit. Acutum, grauem, inflexum sonum. His verò omnibus expositis, de illis singillatim, exquisiteq; oportere differere inquit in his quæstionibus, quæ pertinent ad rationem metrorum tradendam: quas disputationes, scriptionesq; appellat μετρικά: eadem ratione, qua διαλεκτικά, ῥητορικά, φυσικά, accuratas disputationes de illis rebus, vocare consueuit. locus igitur proprius harum explicationum est, vbi condendorum versuum ratio, arsq; traditur: illicq; decet diligenter has quæstiones persequi, quæ minus aptè hic explicarentur.

Συλλαβὴ δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος, συνθετὴ ἐξ ἀφώνου, καὶ φωνὴν ἔχοντος: καὶ γὰρ τὸ γ̄ ρ̄ ἄνευ τοῦ ᾱ συλλαβή, καὶ μετὰ τοῦ ᾱ, οἷον τὸ γρᾱ. ἀλλὰ καὶ τούτων θεωρῆσαι τὰς διαφορὰς τῆς μετρικῆς ἐστι.

Syllaba autem est vox, quæ nihil significat, composita è muto & vocem habente: etenim γ̄ ρ̄, absque ᾱ, syllaba est, & cum ᾱ. Ceu γρᾱ: sed & horum contemplari differentias metricæ est.

Cum literam definisset, breuiq; de vi ipsius disputasset, quod ordine sequebatur aggreditur, id est syllabam: eamq; esse dicit vocem sine significatu, compositam è muto & uocem habente, scilicet elemento. præter igitur quàm quod valde concisus est in hac re explicanda, ita obscurè loquitur, ut non nullæ statim exoriantur quæstiones.

ftiones. Prima earum eft, quod uidetur uelle, literæ vnius vocem non rectè poffe fyllabam appellari, cum tamen plurimæ huiufcemodi reperiantur: & fanè nomen, quod huic rei impofitum eft, & ipfum idem oftendere uidetur: nam fyllaba vocata eft ab συλλαβεῖν, quod ualet comprehendere: Vnde à Latinis quibufdam grammaticis ipfæ vocatæ fuere cõnexiones, fiue conceptiones, quibus Latinis vocabulis uim Græci nominis exprimere illi ftuduerunt. Sed peccarunt ea parte, qua fyllabam effe dixerunt literam vocalem, aut literarum coitum: neque enim, fi auctoritatem Ariftotelis fequimur, fyllaba eft coitus literarum, fed vocum potius, nifi forte, ne ab eius fententia difcedamus, præftat dicere fyllabam vocem iunctam, connexamq; è fono literarum: apertius tamen illi contra iudicium ipfius commififfe uidentur, cum dixerunt, fyllabam effe literam vocalem: præter enim quàm quod fyllaba non eft litera, ut declaratum eft, fed vox, debét illa compofita effe: hæc verò nullo modo concreta eft è duabus. Admirationem præterea gignit, quod affirmat fyllabam vocem effe, quæ fignificatu careat: cum tamen in Græco fermone plurima nomina reperiantur, quæ fingulis fyllabis conftant, vt in Latino, mus, bos, lux: quin autem illa fignificent, dubium non eft. Quare aut cum hoc accidit, illæ non ut fyllabæ confiderantur, fed vt nomina plena, quomodo intepretes huius libri hunc nodum foluerunt: aut longe aliter nofter hic doctor, quàm illi faciant, fyllabam capit: quod multis de caufis, fi diligenter attendimus, fufpicari poffumus: nam hoc etiam valde durum eft, & contra peruulgatam opinionem, quod fyllabam exiftere poffe fine litera vocali uult: & fanè fi fyllaba eft vox, cum coitus mutæ ac femiuocalis vocem aliquã in fe contineat, uidetur illa non omnino falsò fyllaba vocari poffe. Sed cum uoluerit vocem illam tenuem & obfcuram femiuocalis excitari ictu, ac concurfu, videtur ea ratione uerius fyllaba poffe vocari, quæ antecedentem habet femiuocalem: confequentem verò mutam, contra atque Ariftoteles exemplo oftendat: exemplis nanq; ille explanaturus, quod dixerat, ait. Etenim γρ, fine α fyllaba eft, & cum α: nam quin adiuncta prioribus duabus literis α, fyllaba illa foret, dubium non erat. In priore autem fententia confirmanda laborandum erat. Quare ipfe ad exemplum confugit, atque illo tanquàm redditione rationis ufus eft. Quum igitur definire fyllabam uellet, eam ipfius definitionem attulit, quæ comprehenderet illam, quæ quibufdam fyllaba videri non potuit, & exorfus eft à minus tali: Nam quin ea, quæ uocalem literam continet, fyllaba & ipfa fit, in dubium uenire non poterat. Quod uerò Robortellus narrat fe in calamo exarato libro aliter fcriptum hunc locum offendiffe, legiq; in eo, αὐτῷ τοῦ α εἶναι ἐν συλλαβῇ, ἀλλὰ μετὰ τοῦ α. οἷον τὸ γρα, de illius fide non dubito: cum tamen ueftigium nullum eius lectionis inuenerim in meis exemplaribus, receptam fcripturam fequar. Si certè illo pacto legeretur, negare non poffem, quin omnia hic apertiora, planioraq; futura fuerint. Summus autem doctor, tanquàm offenfus tędio harum minutarum rerum: feque hac moleftia liberare volens, quod optima ratione facere poterat, inquit. Sed horum etiam fubtiliter videre differentias, artis metricæ eft: illius enim propofitũ eft exquifitè hęc tradere, & fumma adhibita diligentia inueftigare: quod fupra etiam in quęftione de literis declaratũ eft.

Σύνδεσμος δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει, οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν, ἐκ πλειόνων φωνῶν πεφυκυῖαν συντίθεσθαι: καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου, ἣν μὴ ἁρμόττει ἐν ἀρχῇ λόγου τιθέναι καθ' αὑτόν. οἷον, μὲν, ἤτοι, δή. ἢ φωνὴ ἄσημος ἐκ πλειόνων μὲν φωνῶν μιᾶς, σημαντικῶν δὲ, ποιεῖν πεφυκυῖα μίαν φωνήν.

Coniunctio autem eft vox nihil fignificans: quæ neque vetat, neque facit vocem vnam fignificatiuam, ex pluribus vocibus aptam componi, & in extremis & in medio, nifi congruerit in principio orationis ponere per fe. Ceu μὲν, ἤτοι, δή, vel: vox nihil fignificans: quæ ex pluribus quidem vocibus vna, fignificatiuis autem, facere apta eft vnam vocem.

Tertiam ponit partem locutionis, ordinem adhuc, quo supra ipsas appellauerat retinens, coniunctionem, ipsiusq; vim diligenter explicat: non enim contentus vna definitione, alteram adiungit, quo magis occultam eius notionem euoluat. Primum igitur inquit coniunctionem esse vocem significatu carentem: nam quin vox edatur, cum coniunctio profertur, dubitari non potest: nihil tamen illa significare dicta est, quia rem nullam certam ostendit, quod etiam antecedenti parti contigit: idem enim syllabæ vsu uenire declaratum est: nam literam quoque solam aliquam nihil significare sua vi apertum est. Sed hoc illius definitioni addere non necesse fuit, quia nemo facile suspicaretur hoc ipsi contingere, vt cæteris partibus, quibus cum hoc ipsi commune sit: illæ nanque facilius quempiam decipere possent: existimaretq; & ipsæ significare, vt syllaba, coniunctio, articulus vel eo autem, quod statim adiungit, separat coniunctionem ab iis partibus, quæ ipsam cingunt, expertesq; & ipsæ sunt significationis: tradit enim hanc esse naturam coniunctionis, vt non demat significationem alicui voci, quæ id in se habet: vetetq; ipsam munus suum obire: vt contra etiam non efficiat talem, tribuatq; ipsi, vt id valeat: quod enim illa certam rem significat, aliunde habet, non à copula id accipit: tantum igitur ipsa coniungit res separatas, ac quæ prius multæ voces erant, vnam reddit [illegible] igitur, quod inquit, hoc meo iudicio valet: non impedit ipsam, quin significet, neque hoc ei eripit: nam sententia plena non est: & ex consequentibus verbis quid illic desideretur, percipitur. Cum autem & literæ singulæ voces sint, & syllabæ, & coniunctiones ipsæ aliterq; nunc vocem accipiat, cuiusmodi vocem intelligat, aperit: adicitq; vocem se illam significare, quæ à natura ita facta est, vt ex pluribus vocibus componi possit. Plures autem voces (nisi fallor) appellat plura nomina, ex quibus constet sententia aliqua: quorum etiam nominum verborumq; comprehensionem vocem vocat: neque enim arbitror accipi debere vocabulum aliquod [illegible] & quod constet è duobus pluribus ve nominibus: neque puto intelligere ipsum hanc compositionem verborum [illegible] Quod verò addit: Et in extremis & in medio, tangit id, quod Latini etiam grammatici tradiderunt: coniunctionum enim quasdam dixerunt esse principales: alias verò subsequentes: tertium autem genus, medias, à locis, quos illæ in oratione occupant, ipsa appellantes. Aristoteles igitur præcipit non nullas in extremis collocari: extrema vocans, initium alicuius comprehensionis ac finem, nisi quis putet hoc nomine, quamuis multitudinis numero vsurpatum sit, significari tantum finem: cum infra de principio loquatur: ostendatq; manifestè quasdam inueniri, quarum sedes est initium orationis. ita igitur diceret coniunctiones & in fine comprehensionis collocari, & in medio, si fuerit eius generis, vt natura ipsarum non patiatur ipsas in principio comprehensionis collocari: nec tamen omnis coniunctio, quam, medium non recipit, rectè potest & in fine, & in principio poni: sua enim certaque sedes omnibus est assignata: nec quæ initio congruunt, rectè possunt in fine collocari. exemplum ipsarum ponit tres has [illegible]. Ita autem explicata absolutaq; priore definitione, posteriorem aggreditur, quam his verbis pertractat: Vel vox est nihil significans, quæ ex pluribus quidem vocibus vna, significandi autem vim habentibus, habet naturam efficere vnam vocem. Hic igitur quoque, vt supra primum in ea ponit, quod proprium ipsius non est: nihil eam significare: statimq; vim ipsius declarat, quæ est vt è pluribus vnam efficiat vocem; munus enim ipsius est nectere & vincire partes orationis, quas partes ipse vocat, vt totum etiam, voces: ex pluribus enim vocibus tradit effici vnam vocem: voces enim illæ antea dissipatæ, nec inter se nexæ, non gignebant ex se vnam vocem: id nanque postea consequuntur beneficio coniunctionis. Quales autem esse debeant hæ voces, quæ copulantur, ostendit, cum inquit: [illegible] id est requiri, vt plures illæ voces per se aliquid significent: ac si non omne, maior tamen earum pars hoc in se habeat. nam coniunctionem necessariam non esse vni voci: nec posse munus suum obire, nisi duæ saltem, plures ve exstiterint, manifestum est: & ipse hoc declarauit, cum inquit: Ex pluribus quidem vocibus vna. Verbis illis Græcis [illegible] (sic enim in libris calamo exaratis legitur) significatur uis atque officium ipsius coniunctionis, quæ huic uni rei inuenta est, ut nectat. Quod uerò in quibusdam exemplaribus legitur [illegible]

τικὴν φωνὴν, corruptum esse puto: neque enim aut addit, aut demit significatum pluribus partibus orationis coniunctio: Sed id tantum facit, quod dictum est. quare improbè ab imperitis librariis id nomen eò inculcatum est. huius auté uarietatis mentio facta ab interpretibus non est, quia manifesto falsam, vt opinor, eam iudicauerunt.

Ἄρθρον δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος, ἣ λόγου ἀρχὴν, ἢ τέλος ἢ διορισμὸν δηλοῖ. οἷον τὸ φημὶ, καὶ τὸ περὶ, καὶ τὰ ἄλλα. ἢ φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει, οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν ἐκ πλειόνων φωνῶν πεφυκυῖαν συντίθεσθαι: καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων, καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου.

Articulus autem est vox nihil significans, quæ orationis principium aut finem, aut distinctionem indicat, vt τὸ φημὶ, & τὸ περὶ, & reliqua; vel vox nihil significans, quæ neque prohibet, neque efficit vocem unam significatiuam, ex pluribus vocibus naturæ aptam componi: & in extremis & in medio.

Alium supra ordinem in enumerandis partibus locutionis secutus fuerat: articulum enim post nomen ac verbum collocarat: nunc autem, antequam vim eorum, notionemq; exprimat, articulum definit. Hoc verò non sine causa fecisse videtur: articuli nanque natura valde propinqua est naturæ coniunctionum, vt è definitionibus ipsius planè perspicietur. Primum igitur commune habet hoc cum illis, quod & articulus ipse & coniunctio vox est significatu carens. Secundo autem loco, quod vt coniunctiones non nullæ in principio collocantur: aliæ vero in fine: ita etiam articuli quidam initium orationis ostendunt: alij verò fini indicando facti sunt, ut ipse statim tradit. Tertiæ adhuc rei inseruire articulos affirmat, id est valere ad rem aliquam certam, & quæ distinguatur à ceteris, demonstrandam. δηλοῖν enim διορισμὸν hoc ipsum abitror significare: è multis enim sæpe contingit, ut præcipuum aliquod ostendamus, atque ipsum è numero reliquorum eximamus; cui rei præstandæ accommodatus est articulus: nam quos initio monstrando factos esse dixit, sunt qui vocantur à grammaticis προτακτικοί: hi nanque ordine antecedunt rem, quam ostendunt: illi verò, quos fini declarando idoneos inquit, appellantur ab iisdem ὑποτακτικοί: quod infra rem, quam referunt, collocentur. Exemplum autem tantum posuit eorum, qui ostendunt rem aliquam, separatam à multis: id est τὸ φημί: nota enim illa atque articulo τὸ declaratur intelligit, accipique debere, verbum φημί. loco verò horum articulorum Latini vtuntur pronominibus ille & iste: ita descripto articulo aliam affert definitionem, quæ penè ipsi communis est cum coniunctione: ut enim coniunctio addita non demit significatum comprehensioni illi, cui addita est: neq; prohibet quin idem: quod prius, significet: eodemq; pacto aduentu suo nõ facit, vt aliquid significet, si forte prius nõ significabat, ita etiam articulus: articulus enim quoq; nihil horum facit. additum vero hic est, quod in priore descriptione coniunctionis tantum supra positum fuerat: nam prorsus hoc necessarium iudicat Aristoteles ad vim articulorum declarandam: ostendere inquam articulos non nullos in extremis collocari: alios verò in medio: qui videntur illi esse, quos supra dixit διορισμὸν significare. Non repetiuit autem ea verba, quæ sequebantur in coniunctione explicanda: quibusq; præceperat id, quod dixerat faciendum esse, nisi congruerit eam in principio orationis collocare.

Ὄνομα δέ ἐστι φωνὴ συνθετὴ, σημαντικὴ ἄνευ χρόνου, ἧς μέρος οὐδέν ἐστι καθ' αὑτὸ σημαντικόν: ἐν γὰρ τοῖς διπλοῖς οὐ χρώμεθα, ὡς καὶ αὐτὸ καθ' αὑτὸ σημαῖνον. οἷον ἐν τῷ Θεοδώρῳ, τὸ δῶρον οὐ σημαίνει.

Nomen autem est vox composita, significatiua sine tempore, cuius pars nulla

nulla est per se significatiua: in duplicibus enim non vtimur, vt & ipsum per se significat. ceu in Theodoro, illud doron non significat.

Articuli vi explicata nomen definit: quod & ipsum vocē esse, vt superiora omnia, dicit: hoc enim commune existit omnibus partibus locutionis, ac tanquam genus ipsorum est, non simpliciter tamen nomen vox esse dictum est: quod superioribus cunctis vsu venit, sed vox composita: composita autem ex elementis, & è syllabis; quia uullum nomen vnica litera constat: nam quin reperiantur nomina, quæ vnius tantum syllabæ sunt, dubitari non potest. Quod verò σημαντική addit, hac parte distinguitur nomen à superioribus vocibus, quæ carent significatu, & aliis etiam non nullis, quæ cum diuersæ ab illis sint, ac speciem nominum habeant, hoc vno excluduntur à nominibus, quod non significant, cuiusmodi est bliriri, coax, & alia huiuscemodi multa. Non significare autem ipsam, sed significandi vim habere inquit: hoc enim valet verbum id Græcum: quia nisi sint qui audiant, illæ non significant: neque ipsorum potestatis est hoc præstare: Sed illud tantum, ut per ipsas non stet, quin significent: sine tempore quod adiunxit, distinguit ita à verbo, quod præterquam quod ostendit, aliquid fieri, aut sustineri, tempus præterea, quo ea agantur, significat. Quæ sequuntur. Cuius pars nulla est, quæ per se significandi vim habeat, separat nomen ab oratione: orationis nanque partes, & comprehensionis alicuius, quæ sunt nomen ac verbum, seiunctæ etiam significant: & singulæ suam quandam propriamq; notionem habent præter eam, quam coniunctæ simul conficiunt. Cuius autem, cum referat Græcam dictionem ἧς, quę muliebris generis est, vocis, non nominis accipi debet. Animaduertendum verò, quod apud ipsum in libro περὶ ἑρμηνείας valet κεχωρισμένον: hoc enim verbo illic vsus est in eadem re ostendenda, idem hic significasse duabus his vocibus καθ' αὑτό. Quia autem extant quędam nomina, quæ cum iuncta sint è duobus nominibus (ipse διπλᾶ, id est duplicia nunc uocat: illic autem appellauit πεπλεγμένα, id est concreta & contexta) uidentur aduersari superiori sententiæ: partes nanque ipsorum, quæ integra nomina sæpe sunt, sua ui significant, euellit hunc scrupulum affirmatq; nos non ita capere ea nomina in coniunctione illa, vt per se posita, separatimq; caperemus: quod etiam exemplo declarat. id autem hic est iuncta vox Theodorus. inquit igitur in hoc composito nomine posterior pars quæ est δῶρον, non significat: quæ in oratione sententiaq; aliqua proferendæ donum significaret: non significat autem, quia qui nomen illud alicui imposuerunt, non hoc cogitarunt. Vt pars igitur eius nominis id constituit, & hoc tantum efficit: aliud verò non valet. quæ, vt supra à me dictum est: & ab ipso in libro περὶ ἑρμηνείας accuratius exemplo alius iuncti itidem uiri nominis, declaratum in oratione ualeret, ac suū propriumq; significatum retineret. Quod inquit οὐ χρώμεθα, respicit consuetudinem sermonis, quæ χρῆσις appellatur: ualetq; non utimur eo pacto illa uoce in compositione eius nominis: neq; ita illam capimus, ut sola per seq; posita uteremur: solam autem intelligo, non adnexam alij uoci: neque cum ipsa concretam: nam in cœtu etiam coagmentationeq; aliarum uocum, idem quod destituta ab omnibus significat. Quærendum autem diligenter, quod difficultatem non paruam in se habere cognouit philosophus Madius, quid ualeat hic uocabulum, quo auctor usus est in explicatione huius partis, συνθετή: simulq; cur non addiderit hic, quod in libro περὶ ἑρμηνείας ad definiendum nomē necessarium esse existimauit, κατὰ συνθήκην. Quod igitur ipsi in uoce illa συνθετή explicanda in mentem uenit, ualde probo, uerumq; esse, prorsus arbitror: quod uerò postea dubitare cœpit, an uox illa corrupta foret, suspicatusq; est pro κατὰ συνθήκην ab imperito aliquo librario scriptum fuisse συνθετή, in eo auctoritatem ipsius non sequor: si nanque tam facile credimus ita omnia in antiquis scriptoribus maculosa perturbataq; esse, nihil erit, quod non in dubium reuocetur: atque ita omnis penè fructus, qui capitur ex lectione ipsorum, amittetur. Nam quod idem existimauit fieri etiam posse, ut omni suspicione sublata de ueritate lectionis, pro eodem caperentur hęc duo loca: eademq; notio esset ualde discrepantium uerborum, quomodo hoc recipi possit non uideo.

Quare retenta sua propriaq; vocis huius συνθετὴ significatione, ita dissolui posse arbitror quæstionem alteram, quæ est, cur non in absoluenda definitione nominis posuerit hic quoq; ea verba κατὰ συνθήκην; supersederitq; contra eo nomine illic, quod hic nobis molestiam exhibuit: Vt eo in loco, vbi accuratius de his rebus differit, vtile esse putarit docere nomina ex pacto conuentuq; significare: & non quia naturalis sit notio, quam præ se ferunt, quod hic nullo modo necessarium existimarit: nam diuersis etiam verbis ipsum res easdem appellasse ambobus in locis, & illic diligenter, quæ declaratione egebant explicasse, quod hic non facit, satis apertum est, ut mirari non debeamus, si non omnino iisdem sententiis semper vsus est. Sed vidit tantum, quid locus, quem in manibus haberet, postularet.

Ῥῆμα δὲ, φωνὴ συνθετὴ σημαντικὴ μετὰ χρόνου, ἧς οὐδὲν μέρος σημαίνει καθ' αὑτό, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων: τὸ μὲν γὰρ ἄνθρωπος, ἢ λευκοὶ οὐ σημαίνει τὸ πότε: τὸ δὲ βαδίζει, ἢ βεβάδικε προσσημαίνει: τὸ μὲν, τὸν παρόντα χρόνον: τὸ δὲ, τὸν παρεληλυθότα.

Verbum autem, vox composita significatiua cum tempore, cuius nulla pars significat per se, quemadmodum & in nominibus. Hoc quidem enim, homo, vel album, non significant quando. Hoc autem, ambulat aut ambulauit, adsignificat: alterum quidem præsens tempus: alterum vero præteritum.

Post nomen verbum definit, cui reliquis in rebus cum eo conuenit: vna autem tantum in re illa inter se discrepant, vt apparebit. & vocem igitur verbum quoque esse inquit: & eam quidem compositam: nec non præditam ea vi ac potestate vt significet. Huc vsque igitur omnia paria sunt: neque enim ne verba quidem variata sunt. quod sequitur distinguit verbum à nomine, in nomine nanque nulla notio temporis manet. vnde supra id ipsum, quod ipsum valet, sine tempore valere dictum est. Nunc autem tempus præterea in eo intelligi traditur: hoc enim significat hic μετὰ χρόνου: neque accipi debet vllo pacto, hoc auctorem dixisse, vt verbum, quum tempus abest, non significet: quum verò idem adest, significet, tanquàm tempus aduentusq; ipsius hoc ei largiatur. Discrimine hoc monstrato, ad aliud, quod commune ipsi verbo cum illo itidem est, redit: quare iisdem vocibus illud exponit, quibus in vi naturaq; nominis explicanda ipsum antea exposuerat: inquit enim. Cuius nulla pars significat per se. Nam quod addidit. Quemadmodum & in nominibus, similitudinem: quam in hoc habet cum ipso nomine, significat: quamuis facilius fortasse illic error aliquis oriri posset: cum enim inueniantur etiam verba iuncta vt nomina, verba iungi solita sunt cum præpositionibus, quæ uim significandi non habent: sed tamen reliqua pars falsò putari posset, quæ speciem eius rei habet, significare. Quæ vero adduntur statim, valent ad explanandum quod dixerat, Cum tempore: hoc enim in verbo inueniri, cuius vestigium nullum in nomine reperiatur, ostendit. exemplum igitur vtriusque ponit: cum antea id, quod tradiderat in nominis natura explicanda, temporis in eo notam nullam esse, ac quod significat sine tempore ipsum significare, nulla ratione confirmasset. Quare hæc habenda est vtriusq; sententiæ explanatio. inquit igitur. Homo enim vel album non significant tempus: quæ manifesto est prioris sententiæ confirmatio: ambo enim hæc nomina sunt, quorum prius virilis generis est, alterum verò neutri. Significant autem, reddidi, non adsignificant: quia scriptos libros hic σημαίνει habere, non vt in excusis legitur, προσσημαίνει animaduerti: & sanè ita legi debere arbitror. Cum adhuc de nomine sermo sit: præpositio enim tunc additur huic nomini, cum id, quod proprium est temporis significatur. Vt autem duobus exemplis duorum generum declarauit in nominis significatione non intelligi tempus, ita duobus exemplis, quæ duo diuersa tempora ostenderent, comprobauit in verbo præter primum significatum tempus etiam intelligi.

telligi, quo id, quod dicitur factum aut acceptum sit. inquit igitur. Ambulat autem vel ambulauit adsignificat, hoc quidem præsens tempus: hoc verò præteritum. præter igitur motum eum corporis, qui declaratur hoc verbo, ostenditur etiam hoc ipso tempore illum exerceri: eadem ratio est alterius exempli.

Πτῶσις δ' ἐστὶν ὀνόματος ἢ ῥήματος: ἡ μὲν τὸ κατὰ τὸ τούτου ἢ τούτῳ σημαίνουσα, καὶ ὅσα τοιαῦτα: ἡ δὲ τὸ κατὰ τὸ, ἑνὶ ἢ πολλοῖς. οἷον ἄνθρωποι ἢ ἄνθρωπος: ἡ δὲ κατὰ τὰ ὑποκριτικά: οἷον κατ' ἐρώτησιν, ἢ ἐπίταξιν: τὸ γὰρ ἐβάδισεν, ἢ βάδιζε, πτῶσις ῥήματος κατὰ ταῦτα τὰ εἴδη ἐστί.

Casus autem est nominis, vel verbi: hic quidem secundum id, quod est huius, vel huic significans, & quæcunq; huiuscemodi: hic autem secundum quod vni vel multis. ceu homines vel homo: hic vero secundum ea, quæ ad gestus pertinent, vt per interrogationem vel preceptionem: ambulauit enim vel ambulat, casus verbi secundum has species est.

Quot modis casus in nomine & in verbo dicatur ostendit, cum casum etiam in partibus locutionis numerasset: plures enim ipsius notiones sunt: neq; tamẽ omnibus iis modis aut in nomine aut in verbo casus vsurpatur: nam quidam eorum locum in verbo non habet: vt contra alius, verbi proprius, à nomine excluditur. Tres vero diuersæ huius vocis videntur rationes notari. initio igitur rationem eam casus exponit, quæ nominis propria est: cum tamen communiter, vt apertè declarat, proposuerit agere de nominis vel verbi casibus. Nisi fallor autem prima ratio solius nominis est: postrema itidem, verbi tantum: media, vt res ipsa videtur testari: quamuis hoc ipso exemplo non confirmet, communis vtriusq;. Sed quomodo hæc tradiderit videamus: inquit enim. Casus autem est nominis aut verbi (pacto autem casu hic quod explicatur, & vocem hanc casus, accipio: nam in calamo exaratis melioribus πτῶσις, non vt in excusis πάσιος, legitur) casus igitur nominis aut verbi, hic quidem est, qui significat secundum id quod est huius vel huic: & quæcunq; talia, id est casus capitur vno modo hoc pacto: variaturq; in hoc tantum significatus eius nominis, quod ita flectitur, vt nunc huius de illo dicatur, id est generandi casu quippiam de illo proferatur: nunc vero huic, dandiq; casu. & eodem pacto in reliquis casibus: hoc igitur meo iudicio significat: docetq; significatum eius nominis aliter non variari, sed tantum immutari: quod nunc huius, nunc huic, nunc etiam hunc de eo proferatur: id est omnibus iis modis leuiter notio eius distinguatur. Vt autem nomen hoc pacto inclinatur, ita verbum sic inclinari non posse apparet. Sequitur secunda mediaq; ratio, ita & ipsa exposita. Hic autem, secundum quod vni aut multis, id est casus etiam appellantur, cum ita variantur: nomina scilicet: ac, nisi fallor, verba, vt nunc de vno, nunc de multis sermo sit: quod ab inferioris ætatis grammaticis singularis ac pluralis numerus appellatur. Non sine causa autem hi quoque casus appellati sunt. nã cadit etiam sic, discedítq; à forma eius nominis vel verbi, quod ita variatur. Exempla huius rei positurus, vno tantum, quod rem ita se in nominibus habere docet, contentus fuit: inquit enim. Ceu homines, vel homo, qui sunt casus ita accepti nominis. Animaduertendum etiam ipsum ordinem immutasse: nam videbatur prius hoc nomen singulari numero poni debuisse. Non minus igitur ille homo, quàm homines, casum vocari oportere putat. Ego autem huius opinionis sum, vt non solum rectè vocari posse existimem in verbis, vt in nominibus, hanc varietatem numerorum casus, sed etiam arbitror non stultè appellari posse in verbis mutationem personarum, casus: quamuis de hoc apertè auctor non meminerit. Amas enim & amat, non minus cadunt ab amo, quam hominis & homini ab homo: & si hoc eandem personam notat: illud, diuersam. Restat tertia ratio propria uerborum, qui sunt modi appellati à grammaticis: hoc autem genus casus ipse dicit,

manere in gestu actioneque: hoc enim videtur significare voluisse, cum ait καὶ τὰ τῆς ὑποκριτικῆς: nam vultus semper partesque corporis, quæ sensus animi indicant, variantur, & aliter atque aliter conformantur, cum variantur hi modi. Addidit igitur, explanans quod dixerat. Ceu per interrogationem, vel cum aliquid alicui mandamus: hoc enim valet κατ᾽ ἐπίταξιν. Qui autem imperant, mandant: imperandi igitur modum Aristoteles ita significauit: exemplum verò huius casus modiq; est βάδιζε. Quare videndum est, an interrogandi nota adponi debeat post ἐβάδιζεν, vt clarius intelligatur exemplum esse illius: quod κατ᾽ ἐρώτησιν appellauit: quamuis enim plures adhuc modi restent, verisimile tamen est exempla posuisse eorum, quæ numerauerat. In primo verò segmento περὶ ἑρμηνείας, vbi disserit de oratione, ipsum vocare casus verborum, quum verbum distinguitur temporibus, apertum est: quæ nanque oratio enuntiet, ostendens, inquit, Huiuscemodi eam esse, quæ constet ex verbo aut est casu verbi: non minus enim enuntiat qui aliquid exponit, quod aut iam præteriit, aut futuro tempore geri debet, quàm qui, quod illo ipso tempore geritur, existit ve. Verba eius hæc sunt συνάγκη δὲ πάντα λόγον ἀποφαντικὸν ἐκ ῥήματος εἶναι ἢ πτώσεως ῥήματος: quod in extremo hic posuit κατὰ ταῦτα τὰ εἴδη, arbitror ipsum εἴδη appellasse diuersos hos modos verborum: nam restare adhuc non nullos, in quibus gestus varientur, quiq; voce, vultuq; distinguantur, apertum est. Quæ igitur sint eiusdem generis ita notauit: ut supra, cum explicuisset, qui nunc uocantur uulgo casus nominum, in extremo inquit, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Sed etiam quod in principio huius partis est, ὀνόματος ἢ ῥήματος, puto particulam ἢ positam esse pro καὶ, & non diiungere hoc loco, sed copulare, quemadmodum etiam supra cum ait. περὶ λέξεως ἢ [illegible]: illic enim quoque significat, et: neque enim restabat de altero tantum eorum, sed de ambobus, præcipere.

Λόγος δὲ, φωνὴ συνθετὴ σημαντικὴ: ἧς ἔνια μέρη καθ᾽ αὑτὰ σημαίνει τι: οὐ γὰρ ἅπας λόγος ἐκ ῥημάτων καὶ ὀνομάτων σύγκειται. οἷον ὁ τοῦ ἀνθρώπου ὁρισμός. ἀλλ᾽ ἐνδέχεται ἄνευ ῥημάτων εἶν λόγον, μέρος μέντοι ἀεί τι σημαῖνον ἕξει. οἷον ἐν τῷ βαδίζει Κλέων, ὁ Κλέων.

Oratio autem, vox composita, significatiua: cuius quædam partes per se significant aliquid: non enim omnis oratio ex verbis & nominibus constat. Ceu hominis definitio, sed contingit sine verbis esse orationem: partem sane semper quampiam significantem habebit. Ceu in illo ambulat Cleon, Cleon.

Postremam nunc partem locutionis, quæ sit oratio, definit, & quæ sit uis huius nominis, ostendit. esse igitur hanc dicit, ut ceteras omnes partes, uocem: & eam quidem compositam concretamq; ex aliis uocibus: hoc enim prorsus arbitror hic ualere συνθετὴν: non quæ positione, atque ex pacto significet. Non uno autem modo composita uox hęc intelligi potest: iuncta enim oratio est & ex elementis & ex syllabis, quorum prius supra contingere affirmauit syllabæ: alterum uerò nomini ac uerbo. puto tamen hic accipi debere ipsam iunctam esse è nominibus, & ceteris partibus orationis, quę manifestò eam constituunt. Addit posthęc vim significandi eam habere: quod ipsi commune est cum nomine ac uerbo: nam illa quoque id pręstat: adiungit tamen, quod ab illis abest. Cuius quędam partes per se significant aliquid: neque enim partes ullę nominis aut uerbi separatę à ceteris partibus hoc pręstant, sed notio quędam ex omnium congressu existit. Hoc autem proprium est orationis; vt si non omnes, partes tamen ipsius quędam, id est nomina ac uerba, seiunctæ à reliquis significent: quod enim inquit per se, hoc ipsum ualet: quod inde etiam intelligitur, quia in libro περὶ ἑρμηνείας, orationem definiens, cum idem significare uellet uerbo, cui Latinum hoc respondet, usus est; inquit enim ἧς τῶν μερῶν τι σημαντικόν ἐστι κεχωρισμένον. Quod hic sequitur. Non enim omnis oratio ex uerbis, & nominibus constat, ualet ad refellendum eorum errorem, qui putarent omnem ora-

tionem aliquid significare atque indicare, si nanque omnis oratio ex verbis & nominibus constaret, id quod illi aiebant, prorsus verum fuisset: vbi enim verbum recte atque ordine adplicatum est ceteris partibus orationis, id prorsus efficitur, quod illi aiunt: cum tamen inueniantur orationes, à quibus verbum abest, vbi hoc desideretur, illic nulla huiusmodi existit significatio, quæ scilicet aliquid indicet atq; ostendat. Hoc igitur videtur hic tradere voluisse: nec tamen declarat quid fuerit, quod illi infirmare studebant: id verò fuisse illud, quod dixi, cognoscitur ex confirmatione eius sententiæ: ratione enim reddita probat non omnem orationem indicare. Verba autem, quæ adiungit, monstrant vnam è multis orationem, quæ nihil indicat, quia verbum in ea non est: inquit enim. Ceu hominis definitio: definitio enim hominis quæ est, animans particeps rationis, mortalis, non indicat eam rem esse, aut non esse: & est valde accommodatum exemplum huius rei: hanc enim arbitror esse veram definitionem hominis, quæ sanè aperit euoluitq; id, quod in illó nomine inclusum est, nec vltra quicquàm attingit. nam quamuis moris sit addere verbum, est; illud tamen ponitur tanquàm nota quædam, quæ declaret idem valere plura illa verba, quod valet vnum illud, quod definitur: neque enim definitio dicit esse, aut non esse rem, quæ definitur, sed tantum tradit illam esse vim & naturam ipsius: nullum certè dubium esset, quin ita hic locus capi deberet, si hæc verba. Ceu definitio hominis, sequerentur illa, quæ statim addit, & non antecederent: intelligo inquam hæc. Sed contingit sine verbis esse orationem. veruntamen arbitror, quod his posterioribus præcipitur, aliquo modo antea exemplo demonstratum fuisse. cuius exempli vis hæc sit, vt dixerit, ceu definitio hominis. verbi gratia est vna illarum orationum: addidit tamen id (nisi fallor) rei magis declarandæ causa, simulq; respondet ex altera parte illi, quod dixerat, non omnem orationem ex verbis & nominibus constare: aptumq; inde est. nam valet etiam, vt arbitror, ad ostendendum, illud. Ceu definitio hominis, exemplum esse orationis, quæ verbo careat, quia contrarium non oportuisset exemplo posito illustrare: quis enim nescit inueniri orationem, quæ verbo instructa sit, cum plerunq; oratio talis sit. cum tamen contra suspicari non sine causa aliquis posset, non extare orationem, quæ verbo careat, quia illam, quæ talis sit, orationem non habendam existimaret. Quare pergit idem constituere, nã adiungit. Verum contingit sine verbis esse orationem. Vt autem verum esse negauit, omnem orationem habere vim significandi, ita concedit illam habituram semper partem aliquam, quæ significet: nec fieri vllo pacto posse, vt hoc ab ea tollatur. Exemplo verò, hoc ostendere volens, vsus quodam est, quod non valde accommodatum iudicatum est: videbatur enim orationem ponere debuisse, quæ cum tota nihil significaret: partem tamen significantem haberet. In exemplo tamen vtrunque fit; nam & totum & pars significat: inquit enim. Ceu in illa oratione. Ambulat Cleon. nisi vitium igitur est in hac lectione, contentus fuit ostendere partem orationis indicare: quod in hac profectò fit: nec eodem tempore studuit probare inueniri etiam, quæ id sine hoc habeat: ac fortasse etiam in hoc totus occupatus esse debuit, quamuis exempla passim occurrerent, quia paulo supra exemplum posuerat orationis, quæ cum tota non significet, quia non indicet. hæc autem ratio esse videtur, qua vna oratio vere significare posse dicatur: partes tamen significantes habeat, vt orationis partes significare possunt. In oratione igitur ambulat Cleon, posteriorem vocem, quę viri nomen est, significare dicit quia rem illam ostendit. In Aldino sanè libro legitur βαδίζει κλέων indefinito tempore, qua in lectione hoc non contingeret: vt totum scilicet aliquid indicaret, nisi aliquid ad complendam sententiam extrinsecus sumeretur. Animaduertendum tamen, an verè oratio hæc dici possit: neque enim videntur recte duo triaue uerba temere ac sine certo ullo ordine collocata, posse oratio appellari. Non defuerunt etiam, qui licentia vsi, aliter tentarint hunc locum emendare, à qua corrigendi ueteres auctores ratione animo semper abhorrui.

Εἷς δέ ἐστι λόγος, διχῶς· ἢ γὰρ ὁ ἓν σημαίνων, ἢ ὁ ἐκ πλειόνων συνδέσμῳ. οἷον ἡ Ἰλιὰς μὲν, συνδέσμῳ εἷς· ὁ δὲ, τοῦ ἀνθρώπου, τῷ ἓν σημαίνειν.

Vna autem est oratio, dupliciter: aut enim quæ vnum significat, aut quæ ex pluribus coniunctione fit. Ceu Ilias quidem, coniunctione, vna: Hominis verò ratio, quod vnum significet.

Addit superiori præceptioni aliud, quod tradere vtile quoque huic scientiæ putauit: nam in subtilioribus etiam libris, quibus rationem disserendi instruxit, de eodem disputauit. Docet igitur orationem dici vnam duobus modis: vno nanq; modo, qui primus est ac magis verus, oratio est vna, quæ vnam rem significat. vt Aristoteles ambulat: Socrates ad virtutem hortatur adolescentes. Alio modo vna dicitur oratio, quæ è pluribus constat orationibus: habetq; vt vna dicatur à coniunctione vna, vel pluribus: quæ diuersas seiunctasq; orationes coniungunt: nisi enim illæ connecterent ipsas, plures orationes, non vna, fuissent. Exemplum autem illustre amplumq; huius rei posuit, cum dixerit Iliadem, posteriore hoc modo vnam orationem esse: id est beneficio copularum, quæ vinciunt ipsam, atque vnam reddunt. Prioris modi est definitio hominis, quæ simplex oratio est, diciturq; vna, quia vnam tantum rem, non plures significet. & in primo autem segmento περὶ ἑρμηνείας, & in Analyticorum posteriorum secundo eodem pacto partitus est orationem vnam.

Ὀνόματος δὲ εἴδη: τὸ μὲν, ἁπλοῦν (ἁπλοῦν δὲ λέγω, ὃ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται) τὸ δὲ διπλοῦν: τούτου δὲ, τὸ μὲν ἐκ σημαίνοντος καὶ ἀσήμου: τὸ δὲ ἐκ σημαινόντων σύγκειται. εἴη δ' ἂν καὶ τριπλοῦν, καὶ τετραπλοῦν ὄνομα, καὶ πολλαπλοῦν, οἷον τὰ πολλὰ τῶν Μεγαλιωτῶν, Ἑρμοκαϊκόξανθος.

Nominis autem species: hæc quidem simplex (simplicem autem dico, quæ non ex significantibus constat) hæc autem duplex: Huius autem, hæc quidem ex significante & significatu carente: hæc autem ex significantibus constat. esset autem & triplex & quadruplex nomen, & multiplex, ceu multa Megaliotorum, Hermocaicoxanthus.

Cum singulas partes locutionis definisset, quarum postrema fuit oratio: nunc accuratè de nomine disserit: & quot species ipsius sint, ostendit. Videtur autem hic voce hac ὄνομα, cui respondet Latina, Nomen, non tantùm nomen propriè appellatum significare, sed etiam verbum. Tradit igitur species nominis duas esse, quæ scilicet in frequenti vsu sint: inueniri nanque nomen quoddam simplex: aliud vero duplex: quàmuis ostendat etiam è tribus quatuorq; nominibus nomen connecti posse: antequàm tamen alteram speciem nominis ostendat, docet cuiusmodi nomẽ simplex vocet, affirmatq; se intelligere illud, quod non constat è partibus significantibus: nam quin & ipsum constet ex aliquibus, id est elementis aut syllabis, dubitari non potest: hæ tamen voces, vt supra ipse in earum vi explananda declarauit, nihil significant. Simplicis autẽ nominis ac duplicis diuisione facta, nõ vnũ genus esse docet duplicium nominum: eorum enim quædam iuncta sunt è partibus dissimilibus, cum altera ipsorũ pars significet, altera nõ significet: quędam verò ex ambabus significantibus. Hac autẽ posterioris mẽbri diuisione indicata, redit ad prius, atq; inquit superiorem illam diuisionem illo modo absolutam non esse: cum iungi etiã possint nomina è tribus, quatuórve vocibus: ac fortasse etiam è pluribus. Cuiusmodi, inquit, sunt multa nomina Megaliotorum. Exemplum verò horum ipsorum nominum ponere volens, vsus est vocabulo, quod constat è tribus nominibus trium Asiæ fluuiorum, id est, Hermo, Caico, Xantho: illud verò est, Hermocaicoxanthus. Huiuscemodi etiam est illud ab Æschylo conformatum, qui cùm tragicus poëta, non dithyrambicus esset, imitariq; deberet sermonem familiarem: multum tamen sibi permisit in hac nominum cõpositione: durusq; ea de causa à quibusdam habitus est, & à

comicis etiam eò nomine valde exagitatus: qui tamen cum in choro, carmineq; simili cautui dithyramborum, hoc faciat, maiore venia dignus est. Huiuscemodi igitur est hoc è primo choro fabulæ, quæ ἔπεα τῶν διθυράμβων vocatur πεδοπλήκτυπος: ipsum enim quoque constat è tribus his verbis πεδίον, ὅπλον, & κτύπος. nisi aliquis putet medium illorum esse ὁπλὴν: referreq; vngulas equorum, non arma. Megaliotas dicens, videtur sanè intelligere dithyrambicos: horum enim propria hæc licentia erat: nec tamen rationem huius nominis perspicio, quod alibi me offendisse non memini. In pluribus calamo exaratis libris, quod in excusis prius non erat, καὶ πολλαπλοῦν inueni: quam etiam lectionem vidit ac probat Robortellus. Vtitur autem & Plato verbo hoc ipso, quod hic restitutum est. in iij. enim libro politiæ inquit. ὅτι οὐκ ἔστι διπλοῦς ἀνὴρ παρ' ἡμῖν, οὐδὲ πολλαπλοῦς. Translatum tamen id ab eo est ad ingeniũ hominum ac mores. Nihil pręterea varietatis hic offendi: Vereor tamen, ne verus hic ordo verborum sit, vt nihil omittam eorum quę in mentem veniunt: si nanque ὃ ἐκ μὴ σημαινόντων σύγκειται legeretur, magis (vt opinor) conueniret: simplex enim nomen concretum est, constatq; sanè ex aliquibus, verum ex minimè significantibus: illud autem aliquo modo videtur negare ipsum coniunctum esse, quia quasi ante verbum particula negandi collocata est.

Ἅπαν δὲ ὄνομά ἐστιν ἢ κύριον, ἢ γλῶττα, ἢ μεταφορὰ, ἢ κόσμος, ἢ πεποιημένον, ἢ ἐπεκτεταμένον, ἢ ὑφῃρημένον, ἢ ἐξηλλαγμένον. λέγω δὲ κύριον μὲν, ᾧ χρῶνται ἕκαστοι. γλῶτταν δὲ, ᾧ ἕτεροι. ὥστε φανερὸν, ὅτι καὶ γλῶτταν, καὶ κύριον εἶναι δυνατὸν τὸ αὐτὸ, μὴ τοῖς αὐτοῖς δέ: τὸ γὰρ σίγυνον Κυπρίοις μὲν, κύριον: ἡμῖν δὲ, γλῶττα.

Omne autem nomen est vel proprium, vel lingua, vel translatio, vel ornamentum, vel factum, vel porrectum, vel subtractum, vel immutatum. Dico autem proprium quidem, quo vtuntur singuli: linguam autem, quo diuersi. Quare perspicuum, quod & linguam & proprium esse possibile idem: non ijsdem autem: σίγυνον enim Cyprijs quidem proprium: nobis autem lingua.

Cum docuisset duas extare nominum species: quædam enim simplicia esse: quædam vero composita: nunc, quot differentiæ nominum sint, declarat: nam superior diuisio cadit in hæc cuncta genera: nomen enim suum propriumq; illarum rerum, & simplex & compositum esse potest: translatio itidem & in simplici vocabulo, & in composito manet: eadem ratio (nisi fallor) reliquorum est. Octo igitur vocabulorum differentias esse tradit, quas primum enumerat: postea verò, cuiusmodi sint, declarat. Sed antequam hæc explicare aggrediar, quærendum existimo, cur inferiorem quoque hanc nominum diuisionem εἰδῶν vocabulo non appellarit, vt superiorem fecit, cum εἴδη nominis vocauit simplex nomen, ac duplex iunctumve: nam proprium nomen & peregrinum & translatum, & reliqua, sunt & ipsæ differentiæ nominum, non parum inter se discrepantes. An hic scrupulus nullus est? nec vllo pacto nos sollicitare debet? quod enim hic non facit, vt hoc nomine vtatur in illis quoque nominum differentijs significandis, infra non semel hoc ipso in libro fecit: appellauitq; vocabulo εἰδῶν eodem illa nomina. ceu vbi tradit quid defendat orationem ab humili & plebeia ratione: nec non etiam quo loco docet, simili vtens horum vocabulorum, nihil esse in oratione, quod, si sine modo adhibeatur, non pariat aliquid incommodi. Sed hoc relicto, initium ducit horum explanandorum ab eo, quod primum supra posuerat: atque ita ordine cuncta persequitur. inquit igitur. Voco autem proprium, quo singuli, illius scilicet gentis homines, vtuntur. Proprium nominaui, quod ipse κύριον vocat: ita autem Cicero quoque appellauit; quod in eam definitionem cadit, quam huius nominis Aristoteles affert: quamuis vni hoc

verbo

verbo non putarit aliquando vim se illius affatim exprimere posse: nam alterū etiam rei explanandæ causa, adiungit, vt cum ait. Vtimur verbis aut ijs, quæ propria sunt & certa vocabula rerum, penè vnà nata cum rebus ipsis. A Græco uerò uerbo, iuncto tamen cum alio, additaq; ei in principio litera, ἀκυρολογία vocatur à grammaticis orationis vitium, cum illa habet crebra huiuscemodi verba, quæ nullo modo sunt propria, suaq; illarum rerum: idemq; significare voluit Cicero in epistola ad Tironem, cum insimulauit ipsum, quod parum aptè Latina uoce usus fuisset, &, ubi minime quadraret, ipsam posuisset: ait enim. Sed heus tu qui κανὼν esse meorum scriptorum soles, unde illud tam ἄκυρον. Valetudini fideliter inseruiendo. Nomen igitur proprium Aristoteles inquit esse, quo utuntur passim omnes incolæ eorundē locorum: ut cum rem illam ostensuri sunt, hoc uocabulo ipsam notent. Sequitur autem, hoc explicato. Linguam autem, scilicet uoco, nomen quo alij homines, gentesq; utuntur: cum scilicet usurpatur ab hominibus: quorum proprium est, in eadem re appellanda, aliud nomen: ex hac autem explicatione duorum horum nominum elici ostendit, quod apertum est, ac dubium nullum in se habet: ut idem nomen & proprium, & lingua: peregrinumq; esse possit: non tamen ijsdem hominibus: hoc enim usu uenire nullo pacto potest. Exemplo uerò confirmare hoc uolens: ac quod dixerat probare, in medium affert uocem σίγυνον: quod uocabulum in Cypriorum sermone dicit esse proprium: in Græcorum uerò, linguam. Vsi sunt hac uoce Lycophron, & Apollonius in ij. Libro Argonauticorum: ualetq;, ut interpres testatur Rhodij huius poëtæ, σίγυνος iaculi genus: qui addit etiam esse illam propriam sermonis Cypriorum. In Grӕcorum etiam consuetudine βαλλὴν peregrina uox erat, cum propria illa foret in sermone Phrygum. Vsus autem ea est Aeschylus in fabula, quam Persas uocauit: significatque illa regem: tragici eius uerba hæc sunt. βαλλὴν ἀρχαῖος. βαλλὴν ἴθι, ἱκοῦ.

Μεταφορὰ δ᾽ ἐστὶν ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορά, ἢ ἀπὸ γένους ἐπὶ εἶδος, ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ γένος: ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ εἶδος, ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον. λέγω δὲ ἀπὸ γένους μὲν ἐπὶ εἶδος. οἷον νηῦς δέ μοι ἥδ᾽ ἕστηκε: τὸ γὰρ ὁρμεῖν ἐστιν ἑστάναι τι. ἀπὸ εἴδους δὲ ἐπὶ γένος. ἦ δὴ μυρί᾽ Ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργε: τὸ γὰρ μυρίον πολύ ἐστιν, ᾧ νῦν ἀντὶ τοῦ πολλοῦ κέχρηται. ἀπ᾽ εἴδους δὲ ἐπὶ εἶδος. οἷον χαλκῷ ἀπὸ ψυχὴν ἀρύσας. Τάμνεν ἀτειρέι χαλκῷ: ἐνταῦθα γὰρ τὸ μὲν ἀρύσαι ταμεῖν: τὸ δὲ ταμεῖν ἀρύσαι εἴρηκεν: ἄμφω γὰρ ἀφελεῖν τί ἐστι.

Translatio autem est nominis alieni inlatio, vel à genere ad speciem: vel à specie ad genus: vel à specie ad speciem, vel ex analogia. Dico autem à genere quidem ad speciem. Ceu, Nauis autem mihi hæc stetit: in statione enim esse, quoddam stare est. A specie autem ad genus. Certe iam decem milia Vlysses bona fecit: decem milia enim multum est, quo nunc pro multo vsus est. A specie autem ad speciem. Ceu Aere animum cum hausisset. Incidit indefesso are: hic enim haurire pro incidere: & incidere pro haurire inquit: ambo enim auferre quiddam sunt.

Tertium nomen, quod explicat, est metaphora, uocata à Latinis, Græco uerbo expresso, translatio. Primum igitur quid ipsa sit, declarat: deinde quot species ipsius inueniantur, ostendit. Sunt autem illæ quattuor: uel cum à genere ad speciem indicandam nomen importatur: uel contra à specie ad genus: uel ab una specie ad aliam. quartum genus est, cum res unde, & ad quam nomen transfertur, sibi proportione respondent. Intelligit autem, cū dicit transferre uerbum à genere ad speciem, uti nomine generis in specie appellanda: eademq; ratio reliquorum est: cum enim nomen,

quod aliò importatur, significare uult, quia inde aliò quasi portatur, dicit de illo ab ea ipsa re. vt contra, cum ostendit nomen, quod omittitur, ac posthabetur, ad illam. Translationem esse inquit, nominis alieni inlationem, id est cum loco proprij nominis, suiq; illius rei, ponitur alienum. Ἐπιφορὰ quod ipse inquit, videtur verbum aptum esse ad indicandam tantum illam nominis alicuius quopiam comportationem, cum in nomine, quo res ipsa significatur, id est μεταφορὰ (illa autem solum inter se differunt, quod præpositio diuersa est) intelligatur quædam è sua sede in alienam comportatio. ἀλλότριον verò, id est alienum nomen vocat non propriũ illius rei, sed aliunde sumptum: non tamen ex alia gente ac lingua: neque enim translationes conflantur è vocibus peregrinis: infra etiam, vbi magis adhuc apparet, quid ipsum hic valeat, à contrario, idem verbum vsurpauit. προσαγορεύσαντα τὸ ἀλλότριον ἀποφῆσαι τῶν οἰκείων τι. Exemplis autem cuncta illustrat, diligenterq; cuiusmodi singulæ translationes sint, declarat: ac primum quæ à genere ad speciem verbum comportat exponit. Homerus igitur in ultimo libro Odysseæ, vbi Vlyssem cum patre simulatè loquentem facit, vsus est hac translatione: fingit enim illum dicentem. νηῦς δέ μοι ἥδ' ἕστηκεν ἐπ' ἀγροῦ νόσφι πόληος. Cum igitur de mansione nauis dixerit stare: quæ res à Græcis proprie dicitur ὁρμεῖν: ὁρμεῖν verò vna è multis rationibus est, quibus stare res aliquæ significantur, manifesto intelligitur à genere ad speciem transtulisse nomen. Contra verò à specie ad genus comportatum dicit nomen in illo Homeri è secundo Iliadis, cum qui viderunt, magnopere laudarunt Vlyssem, quod importunum ac petulantem hominem Thersitem percussisset: dixerũtq; ἦ δὴ μυρί' Ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργεν, id est profectò iam decem milia Vlysses bona fecit: neque enim omnino hũc numerum conficiebant recta facta, quæ in præterita vita gesserat Vlysses: sed vsus est illo nomine pro multa: decem milia enim multa sunt: quo nomine, vt in explicatione tradit Aristoteles, vsus est illic Homerus pro multis. Hoc autem verbo eodem pacto translato, vsus est etiam Euripides in fabula, quæ vocatur Troades. cuius loci eò libentius mentionem facio, quod est elegans vndiq; & expolitus: cum enim Hecuba fleret miserabiliter atrocem illum casum Astyanactis, velletq; in clipeo Hectoris puerum illum sepelire, directa oratione ad clipeum ipsum, quamuis sensu careret, dixit illam ἀσπίδα: hoc enim genere ac vocabulo ab ea gente clipeus appellatur, esse matrem multorum tropæorum. vsus igitur est in illa voce edenda, graui sanè ac præclara, hac ipsa metaphora, nam inquit. Σύ τ' ὦ ποτ' οὖσα καλλίνικε μυρίων Μῆτερ τροπαίων Ἕκτορος φίλον σάκος Στεφανοῦ· θανῇ γὰρ: sed non vna illa vt apparet: nam nõ minus elegans est, quod clipeum ipsum vocauit matrem, quia peperisset multa decora & honesta facta in bello, vt animantes natos gignere consueuerunt. vt aliós ornatus, ab eadem reductos, taceam, qui illic manifesto esse intelliguntur. Tertia ratio transferendi verbi, quæ versibus itidem Homeri videtur declarari, est, cum species vna pro altera capitur: contraq; alia, quæ relicta nunc est, locum subit eius, quæ prius vsurpata fuit: atque ita sæpe illæ conuertuntur. Exemplum huiuscemodi est. In Græco sermone ἀφελεῖν verbum est, quod generis vim habet, quia plures modi sunt auferendi: hoc enim valere videtur ἀφελεῖν: nam & ἀρύσαι species est auferendi: & ταμεῖν etiam rationem quandam auferendi, diuersam ab illa significat: Cum autem valde incertus sim de veritate lectionis. nam pro ἀρύσας. τεμὼν in antiquis libris ferè legitur ἐρύσασαι ταμών. non possum penitus statuere, quæ sit notio prioris vocis, ac quomodo illa haberi debeat auferendi pars: haurire enim non videtur mihi omnino quadrare. hoc igitur in ambiguo relinquo. Licere verò alterum horum pro altero capere auctoritate poëtæ confirmat, qui nisi hoc cum laude fieri posse vidisset, quo erat ingenio præditus, nunquam id attigisset: neque tamen hoc semper, vt accuratè Phalereus docuit, licet: neque si conceditur, nec si conceditur tantum, verum etiam magnopere laudatur, vt species hæc pro illa capiatur, illa itidem pro hac eleganter vsurpatur. Non est igitur hoc perpetuum, quod sæpè honestè, magnaq; cum dignitate fit. Sed cum exempla sumpta ex Homero esse ostenderim me suspicari: nec tamen locos ipsos apud eum poëtam indicarim, arbitror id factum esse, vt illic nunc non legantur, quia magnæ scripturæ varietates longo tempore in eo poëmate natæ sunt: multi enim, suo quodam iudicio vsi, multa illic variarunt. Vnde

plures

plures editiones eius poëtę circumferebantur, ut quædam etiam huius ipsius scriptoris nomine, qui magnus ipsius amator fuit. est autem hoc tam planum, ut confirmatione non egeat. in secundo præterea libro de arte dicendi, citare ipsum uersum Homeri, qui nunc apud eum non legitur, apertum est. inde igitur oriri potest, ut uerba hæc apud auctorem non legantur. Sed sine illa Homeri: siue alius poëtæ uerba sint, quia exempla, quæ ponit huius translationis, incerta & obscura sunt; uidentur alia huc afferenda: sunt autem ualde accommodata & aperta illa, quibus ipse utitur in iij. libro de arte dicendi: maiorem enim fidem habere debebunt, quia ab auctore ipso excogitata sunt: illa uerò sint εὔχεσθαι. & πτωχεύειν, id est precari à dijs immortalibus & emendicare: ambæ nanque hę res partes sunt uerbi αἰτεῖν, id est ambabus his rationibus intelligitur aliquis petere: longè tamen diuersa ratione: nā alterum horum honestum est: alterum uerò sordidum & abiectum. Mutabit autem hæc, ut ipse illic accuratè docet, qui factum alicuius aut ornare uolet, aut deturpare. Sed loco indicato, cetera illic legi poterunt.

Τὸ δὲ ἀνάλογον λέγω, ὅταν ὁμοίως ἔχῃ τὸ δεύτερον πρὸς τὸ πρῶτον, καὶ τὸ τέταρτον πρὸς τὸ τρίτον· ἐρεῖ γὰρ ἀντὶ τοῦ δευτέρου τὸ τέταρτον, ἢ ἀντὶ τοῦ τετάρτου τὸ δεύτερον. καὶ ἐνίοτε προστιθέασιν, ἀνθ' οὗ λέγει, πρὸς ὅ ἐστι. λέγω δὲ. οἷον ὁμοίως ἔχει φιάλη πρὸς Διόνυσον, καὶ ἀσπὶς πρὸς Ἄρη. ἐρεῖ τοίνυν καὶ τὴν ἀσπίδα φιάλην Ἄρεως, καὶ τὴν φιάλην ἀσπίδα Διονύσου. Ἔτι ὁμοίως ἔχει ἑσπέρα πρὸς ἡμέραν, καὶ γῆρας πρὸς βίον. ἐρεῖ τοίνυν τὴν ἑσπέραν, γῆρας ἡμέρας· καὶ τὸ γῆρας, ἑσπέραν βίου· ἢ ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς, δυσμὰς βίου.

Analogia constare dico, cum similiter se habuerit secundum ad primū, & quartum ad tertium: dicet enim pro secundo quartum, vel pro quarto secundum: & quandoque adponunt pro quo dicit, ad quod est. Dico autem, ceu. Similiter se habet poculum ad Bacchum, et clipeus ad Martem. Dicet igitur & clipeum, poculum Martis: & poculum, clipeum Bacchi. Præterea similiter se habet vesper ad diem, & senectus ad vitam. Dicet igitur vesperum, senectutem diei: & senectutem, vesperum vitæ: vel, quemadmodum Empedocles, occasum vitæ.

Quartum genus translationis, quod in similitudine rationis fundatum est, explanat: primum tamen quid analogon sit, & quo modo res aliquæ similitudinem hanc inter se habeant, docet. Requiritur autem, ut illæ numero quattuor sint. cum igitur hoc contingit, ut in hoc numero rerum secunda similiter se habeat ad primam, ut quarta ad tertiam, tunc illæ res dicuntur proportione sibi respondere. Transfertur uerò uerbum hoc in genere translationis, cum, quo quarta res appellatur, nomen, loco nominis secundę rei ponitur. Siue contra: nam exposita iam ratione nominum, quę proportione sibi respondeant, quomodo inde conformantur translationes, docere cœpit ab eo loco, ἐρεῖ γὰρ: ita enim instruit eum, qui huius concinnitatis studiosus sit, & quasi ipsum manu ducit. Vt opinor autem exemplum huius simplicis frequentisq; rationis ab auctore positum non est: erat enim res satis plana. Quod uero statim inquit. Et quandoque adponunt pro quo dicit ad quod est, tradit iis uerbis, obscuris sane ac ualde concisis, aliam rationem huius translationis minus usitatam. quare exemplo ipsam illustrat: exemplum enim allatum, huius rationis exemplum esse, testatur, quod statim post uerba illa inquit. Dico autem, & quæ sequuntur. Significant autem illa (nisi fallor) ad quod refertur illud nomen, quod omittunt, ac pro quo aliud uocabulum usurpant. nā qui pro poculo clipeum Bacchi di-

cit, vtitur metaphora huius generis, & præterea adponit Bacchi, quod est illud, ad quod referebatur poculum, vt ipse supra ostendit. Sed vt planius tota res explicetur, ab initioq; ordiamur, accommodato ita exemplo, vt simplici quoque modo seruiat. quod tamen fortasse in re ipsa exitum non haberet ob materiam minimè idoneam. Exemplum huiuscemodi esse potest. Cum quattuor hæ res sint. Bacchus, poculum: Mars, clipeus, quę eodem ordine collocatæ sint, vt à me appellatæ sunt, contingit vt quam rationem poculum habet ad Bacchum, eandem clipeus ad Martem habeat: hoc enim manifestò vsu venit: nam ambo illa pręcipua instrumenta, & quasi arma eorum deorum sunt. Quare qui clipeum poculum appellabit, contraq; poculum clipeum, hic genere hoc translationis vsus fuerit. quamuis fortasse hoc nemo acutus vir diceret. quia nimis durum esset, sed in alia materia res procedit. nam quin multæ huius generis translationes reperiantur, in quibus id, quod pertinebat ad rem magis declarandam adiunctum non sit, dubitari non potest: omnes inquam illæ, in quibus obscurum incertumq; non est, quid intelligi debeat: quamuis illud nõ suo, proprioq; illius rei, nomine significetur. Sed tamen hanc materiam aptam esse fingamus ad hanc quoque simplicem translationem gignendam, ne maior perturbatio confusioq; gignatur, nouo exemplo posito. aptam verò mirificè ipsam esse illi ostendendæ, cui adpositum aliquid est, perspicuum est, quia ipsam potissimum è multis Aristoteles elegit. Qui igitur hanc elegantiam suauitatemq; metaphorę, captare voluerit (vt iterum ipse ijsdem verbis initio repetitis docet) non simpliciter pro poculo clipeum dicet: neque eadem ratione poculum pro clipeo, sed poculum significare volens, vocabit illud clipeum Liberi patris: eodemq, pacto intelligẽs clipeum, appellabit ipsum poculum Martis: in extremoq; illa addet, rei magis declarandæ causa, omniq; reprehensione carere volens. Aliud exemplum eiusdem rei affert: quattuor enim alias res indicat, quæ & ipsæ eandem inter se rationem habent, id est has: dies, vesper: vita, senectus. Nam hic etiam simili modo se habet vesper ad diem, & senectus ad vitam: & vesper enim diei extremum est, & senectus vitæ. Vt diligenter autem hic quoque Aristoteles tradit, qui transferre verbum voluerit, nec suum propriumq; vsurpare, vocabit vesperum, postremumq; diei tempus, senectutem diei: & senectutem ipsam, vesperum vitę. nam hic quoque, nisi in extremo illud adpositum fuisset, dura nimis translatio visa fuisset. Vel (inquit) quemadmodum Empedocles, occasum vitæ: eiusdem enim generis fuit hęc quoque translatio, quamuis res non omnino eędem sint: nam pro die; & extrema eius parte, cogitatæ fuerant à Siculo illo, physico potius quàm poëta, sideris alicuius ortus & occasus. Non solum autem Empedocles hac ipsa translatione vsus est, sed alij quoque magni auctores, qui aut & ipsi similitudinem harum rerum viderunt, aut ab eo, quem testem citat hic ipsius, illam acceperunt. Plato enim in vj. libro de legibus illam vsurpauit, Atheniensem hospitem ita cum Clinia loquẽtem inducens. ἐπειδὴ νομοθετεῖν μὲν μέλλομεν: ᾑρήμεθα δὲ ἡμῖν νομοφύλακας. ἡμεῖς δ' ἐν δυσμαῖς τοῦ βίου, οἱ δ' ὡς πρὸς ἡμᾶς, νέοι. & quę sequũtur. & Athenæus in xiij. libro δειπνοσοφιστῶν: inquit enim, cum Hegesandri vocem in Sophoclem poëtam commemoraret, qui Hegesander senem admodum Sophoclem Archippam meretricem amasse tradidit, ipsum in occasu vitæ tunc fuisse. Sed exemplum quoque poëtæ ponamus. Aeschylus igitur Agamemnone eadem ratione inquit βίου δύντος αὐγαῖς. Cicero præterea in Topicis, cum de genere quodam definitionis per translationem facto, loqueretur, huius metaphoræ meminit; ait enim. Hoc est quasi qui adolescentiam, florem ætatis: senectutem, occasum vitę velis definire. legitur etiam apud Stobęum hic Alexidis senarius, in quo [illegible], vesper, postremum vitę tempus appellatur: vt est in secundo huius translationis exemplo, posito ab Aristotele. ἢ τὸ γῆρας ἡμέρας ἑσπέραν εἶναι …

Ἐνίοις δ' οὐκ ἔστιν ὄνομα κείμενον τῶν ἀνάλογον, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ὁμοίως λεχθήσεται. οἷον τὸ, τὸν καρπὸν μὲν ἀφιέναι, σπείρειν: τὸ δὲ τὴν φλόγα ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ἀνώνυμον: ἀλλ' ὁμοίως ἔχει τοῦτο πρὸς τὸν ἥλιον καὶ τὸ σπείρειν πρὸς τὸν καρπόν. διὸ εἴρηται, σπείρων θεοκτίσαν φλόγα.

Quibusdam

Quibusdam autem non est nomen positum eorum, quæ proportione sibi respondent: sed nihilominus similiter dicetur. Ceu hoc, semen quidem iacere, serere: flammam verò à sole, nomine caret: verum similiter se habet hoc ad solem, & serere ad semen. Quare dictum est Serens à deo conditam flammam.

Hoc, quod nuper præcepit, sine vlla dubitatione locum habet, præclareq; in primis fit, vbi neutrum eorum, quæ immutantur, nomine caret: sed ambæ illæ res suo proprioq; nomine vocatæ sunt. Addit autem nunc licere etiam hoc fieri, vbi alteri eorum nomen impositum non sit, vt quamuis res non conuertatur, quod apparet, nihilominus tamen hoc seruari possit in eo, quod habemus: nam quamuis nomen ipsum desideretur, res tamen, quę nomine aliquo significari debuit, animo percipitur, ac sæpe etiam oculis cernitur. Vsurpabitur igitur hæc translatio rectè in eo, vno, in quo exitum habet, ac nomen ab ea re, quam propriè significat, ad eam, quã non propriè, aptè tamen & eleganter ostendit, transferetur. Quod ὄνομα κείμενον inquit, impositum iam: vulgoq; vsurpatum intelligens: eius verò contrarium πεποιημένον est: ita quoque aliis locis locutus inuenitur, vt in vj. Topicorum: ipsius enim hæc verba sunt. ἔτι εἰ μὴ κυρίοις κέχρηται ὀνόμασι... &c quę sequuntur. Exemplo autem illustrare rem volens, hoc protulit. iacere semen in agrum, quod agricolæ faciunt, serere dicitur: ita enim exprimamus quod ipse inquit σπείρειν. Flammam verò lumenq; in terras à sole iaci, nomen non habet, sed tamen, inquit Aristoteles, qui diligenter attendet, facile intelliget hoc ipsum, quod nomen non habet, id est iactum illum radiorum, simili modo se habere ad solem, vt serere ad semen: qua ratione tradit à poëta quopiam, quem neque ipse appellat, neque ego nominare possum, cum in hæc verba nusquàm alibi inciderim, dictum esse Serens à deo conditam flammam. Vnum autem iunctum Græcum verbum est apud poëtam ipsum, quo indicatur lucem illam esse constructam à deo. Præterea ne à vi Græci verbi σπείρειν discederem, quin exprimerem eam quantum possem, reddidi ipsum illud iacere: res tamen in Latino sermone magis processisset, si spargere dixissem: nam spargere semen, cum de hoc opere rustico sermo est, ab optimis auctoribus dicitur: & Virgilius id verbum transtulit ad diffe-... ationem luminis, quæ fit statim, vt oritur dies, vt vndequaq; res quadrisce... locus ille accommodatum nō minus exemplum est huic animaduersioni declarandæ: ita enim cecinit in iij. Aeneidis. Et iam prima nouo spargebat lumine terras Tithoni croceum linquens aurora cubile: & eodem pacto in xij. Postera vix sommos spargebat lumine mõtes Orta dies. Videtur autem Aristoteles cum hic iterum solem appellauerit, posteriore loco, vbi accusandi casu ἥλιον inquit, intellexisse ea voce solem, lucemq;, quæ in terram descendit, non solem illum, vnde ea funditur, vt priore loco: nisi enim ita capitur proportio locum non habebit. respondere nanque illa vox debet semini: inquit enim, Verumtamen hoc, quod nomine scilicet caret, id est iacere flammam, similiter se habet ad solem, vt serere: quæ res nomine prædita est, & vno verbo exponitur, ad semen. Latini etiam scriptores appellant solem lucem ipsius, non tantum orbem, qui illam iacit. Aut igitur ita id verbũ eo loco accipiendum est: aut καρπὸν, quem dixit, vt similitudo rationis appareat, intelligere debemus semen non dum sparsum, sed aceruum aliquem ipsius, vnde sumit agricola, cum sementem facit: quod fortasse non minus verum est: ita enim primus tertiusq; terminus intelligetur, ad quos propriè secundus quartusq; dicuntur referri. Nam lucem fulgoremq; solis Græcos poëtas passim appellare φλόγα, notum esse debet, vt πῦρ quoque. Euripides Iphigenia in Tauris, vt aliis exemplis supersedeam, ... φλογὸς inquit. Animaduertendus etiam mos loquendi Græcorum: paucis enim versibus ter Aristoteles inquit. ὁμοίως ἕξει. nam supra etiam in explicanda translatione, quæ fit seruata proportione, cum duo ipsius exempla poneret, in ambobus eodem hoc pacto locutus est. Latini autem auctores, similiter vt, dicere consueuerunt: quod ita planum

num est, vt testimoniis confirmandum non sit. Vt verò poëta ille σπείρειν de luce, radijsq; solis, inquit, ita Plutarchus σπείρειν λόγους dixit; nec σπείρειν tantùm, sed etiam θερίζειν: quod & ipsum translatum verbum, ab altero rustico opere ductum est: eãdem tamen rationem, quam prius, habet. In libro igitur, quo disputauit de causa, cur Pythia versibus ampliùs oracula non ederet, ait: σπείροντας λόγους, καὶ θερίζοντας δόξας.

Ἔστι δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς μεταφορᾶς χρῆσθαι καὶ ἄλλως: προσαγορεύσαντα τὸ ἀλλότριον, ἀποφῆσαι τῶν οἰκείων τι, οἷον εἰ τὴν ἀσπίδα εἴποι φιάλην, μὴ Ἄρεως, ἀλλ' ἄοινον.

Licet autem modo hoc translationis vti & aliter: cum appellauerit quod alienum est, negare quippiam eorum, quæ propria sunt, ceu si clipeum dicat poculum, non Martis, sed sine vino.

Hic locus magnum mihi negotium exhibuit: diuq; ac multùm mecum cogitaui, qui sensus esset auctoris, & quomodo posset macula, quæ ipsum occuparat, deleri: nam mendi prorsus aliquid ipsum continere apparebat: si nanque illo modo legeretur, cuncta confusa, tenebrarumq; plena erant. Cum autem olim ratio mihi quędam occurrisset, quomodo posset hoc vitium corrigi, atque ea sanè non mala, decreui tandem hanc, quam nunc diligenter exponam, meliorem multò esse: nam non magna licentia opus est in loco corrigendo: & veritate ipsa, testimonioq; veterum poëtarum, confirmatur hoc, quod præcipitur his verbis, rectum & vsitatum esse. Mendum igitur mansisse puto in postremis tantũ duobus verbis, vel potius in extremo ipso, cum legeretur prius in omnibus libris & scriptis & excusis, ἀλλὰ οἴνου: legiq; debeat, mutato tantùm casu vltimæ vocis, restitutaq; illi prima litera, quæ inde perperam dempta fuerat, ἀλλ' ἄοινον: quibus ita correctis, omnia plana (nisi fallor) & aperta sunt. sententia vera est: translatioq; hæc frequens apud optimos quosq; poëtas. Nam illud, μὴ Ἄρεως, in translatione ipsa poni non debet, sed verba sunt auctoris docentis discrimen, quod versatur inter hunc & proximè vicinum modum; confirmantisq;, quod dixerat: in propinquo enim modo, illo scilicet, cui adiunctum est, quod dixit, ita translatio hęc tractatur, vt hoc ipso exemplo vtamur. Hoc, quod scilicet vides, poculum est Martis. iubet igitur Aristoteles hoc omitti: nec dici vllo pacto clipeum esse poculum Martis. Sed pro illo negari, quod proprium est illius verbi translati, id est poculi: diciq; poculum illud esse sine vino: hoc enim profectò valet ἄοινον. nec dubitare potest aliquis, quin hęc oratio negandi vim habeat: remouet enim inde, tolliq; quod suum, propriumq; illius rei est. Discrimen igitur hoc est inter hanc & superiorem translationem, vel potius inter illum & hunc modum: nam translatio est eadem, quod in ea docetur, cuius sit aliquo modo poculum: neq; enim illud verum est poculum, sed poculum Martis. id est, valet apud hunc deum idem clipeus, quod valet apud Liberum, poculũ. in hac vero remouetur inde, quod proprium ipsius est: remouetur autem opera particulæ illius, quæ negandi vim habet, orbatq; poculum eo munere ac facultate, quæ propria est ipsius. Nam quod auctor inquit, τῶν οἰκείων τι, ostendit vt hoc ipsum, quod sine dubio suum propriumq; est in hoc exemplo, ita etiam aliud quippiam, quod eandem vim haberet, inde tolli potuisse: plura enim plerunque sunt ἴδια singularum rerum. Ipse in iij. libro de arte dicendi, cum exempla poneret huius translationis, quæ proportione constat, inquit, οἷον εἰ τὴν ἀσπίδα φαίη φιάλην Ἄρεως: καὶ τόξον φόρμιγγα ἄχορδον. attigit igitur vtrunq; duorum horum modorum: & eundem etiam ordinem, quem hîc sequitur, illic secutus est. nam dicere arcum esse lyram sine chordis, idem prorsus est ac dicere, clipeum esse poculum sine vino. Qui autem putaret verba illa μὴ Ἄρεως in translatione hac ipsa adhiberi debere, magnopere, vt opinor, erraret: ita enim res nimis operosa, ac prolixa foret, nec etiam (nisi fallor) exempla illius translationis apud veteres vnquam inueniret. cum contra huius ipsius crebra sint, ac frequenti ipsius vsu cognosci possit hanc esse veram rationẽ illius tractandæ. Euripides certè Iphigenia in Tau-

ris, cum fecit miseram illam virginem dicere. Τὰν αἰὲν ἀμούσοις μολπαῖς ἀηδοῦ χλωρᾶς ἐλέγοις, posteriorem hunc modum, hoc pacto tractatum, vsurpauit: in quo tollitur inde, quod elegorum proprium est: hoc enim vocabulum illic translatum aliò fuit. Vel potius alterum etiam, in quo manet ratio eadem. nam vocare fletum μολπὴν, id est cantum, sine dubio translatio est: addere autem σὺν ἀμούσοις, uim habet aperiendi rem: separat enim ab eo uerbo translato cantuq́;, quod proprium est ipsius. μολπὴ nanque læta est, musarumq́; comes: illa vero μολπὴ, quæ intelligitur illic, tristis & auersa à musis: huiuscemodi enim est fletus, quare in his paucis verbis exemplum est geminum eius translationis, quam quærimus. Idem etiam poëta in choro illo Phœnissarum, qui insimulat Martem, factaq́; illius dura exagitat, initio sui cantus appellat exercitum eodem pacto κῶμον ἀναυλότατον: & infra voces Sphingis, quibus periculum creabat Thebanis, ἀδὰς ἀμουσοτάτας vt in eadem fabula, sed diuerso choro, id est qui hunc consequitur, eiusdem Sphingis eosdem immites cantus ἄλυρον μοῦσαν. Vt autem ostendi ipsum vocasse copias militum κῶμον ἀναυλότατον, ita in Oreste appellauit gregem furiarum θίασον ἀβάκχευτον; cum enim thiasi proprij Bacchi cœtus sint, remouit inde, quod plerunq; illorum est. Aeschylus itidem Eumenidibus, vbi chorum constantem ex furiis ipsis, lætum quod inuenisset vestigia Orestis, quem persequebatur, hæc fingit protulisse. ἕπου δὲ μηνυτῆρος ἀφθέγκτου φραδαῖς; vocat enim translato verbo cruorem notamq́; hanc ipsius, qui cædem fecerat, indicem. Sed quia longè ductum hoc simile videbatur, ne durior metaphora existimaretur, addit ἀφθέγκτου, id est sine voce, ac mutum, ut distingueret à vero indice. remouet igitur inde, quod proprium ipsius est: indices enim in patefaciendis sceleribus oratione vtuntur. Sed etiam non multo post idem grex furiarum celeres suos cursus appellat πωτήματα ἄπτερα. id est volatus sine pennis, alisq́;. nam itidem profectiones, quæ fiant in aliqua loca pedibus, vocare volatus, videbatur durum: ita igitur sustulit inde, quod nimis longinquum & alienum erat. valet vero illud ad declarandum cuius modi essent illi volatus, non veri inquam volatus, sed sine alis. Quia autem exempla huiusmodi frequentia sunt, nulloq́; negotio, siquis attentè legat, possunt animaduerti, contentus his ero: Demetrius certè huius generis translationis mentionem fecit, vt communis ac peruulgati: qui præterea consilium eorum, qui eo vterentur aperuit, & quam deniq; vtilitatem ipsum secum ferret, declarauit. Addam tantum, quod & ipsum huic præceptioni, reiq́; ipsi explanandæ, multum prodest: Euripidem, cum eodem non solum genere translationis vteretur, quod scilicet ἐν τῷ ἀνάλογον vocatur, sed etiam, cui adiunctum sit, quod valet ad ipsum illustrandum, & eadem demum re ac materia, adposuisse quod aperit vim naturamq́; rei, quæ alieno nomine vocatur: non, vt in superiore exemplo, quod demit ab alieno verbo, quod illius proprium est: in Troasin enim, cum fletus itidem significare vellet, vocauit illos δακρύων ἐλέγχοις: ita enim prorsus legi debet, nō vt in excusis perperam est, ἐλέγχους, vna litera plus; lacrimæ enim pars sunt ægritudinis ac luctus: ab eodem igitur poëta sumitur exemplum vtriusq; modi, vt declaratum est, uariati, & in eisdem etiam rebus, ualde inter se similibus. Paccius, qui & ipse, vt suspicor, hanc difficultatem vidit, alia ratione mederi huic incommodo voluit: nec ei venit in mētem posse maculam esse in consequentibus verbis: accepit enim hunc locum ita vt si aliquis poculum alieno translatoq; nomine vocare vellet: contraq́; clipeum existimauit esse vocem translatam, quæ tunc poculum indicaret: cum tamen hoc videatur verum non esse: nam articulus, qui præpositus est voci ἀσπίδα, declarat illam esse, quæ monstretur, ac de qua sermo habeatur: nisi enim hoc aduersaretur: & si verum foret immutatam esse rationem huius exempli, tunc res procederet: poculum nanque rectè diceretur esse clipeus non Martis, vt sanè est: hoc enim proprium ipsius, sed vini; quamuis magis probem, si tota illa vetere ratione seruata, in extremo negetur, quod proprium ipsius est ea ratione, qua docui, vt occasio peccandi tollatur: faciliusq́; qui audiunt, percipiant eam vocem aliam illic rem significare, nec suam propriamque notionem retinere: videtur enim prorsus hoc, quod hic adiectum est, vni ei rei seruire. Augebat etiam non parum præteritam difficultatem, quod cum supra semper dei ipsius nomine vsus fuisset, tunc Liberi nomine relicto,

vinum dixisset: nec apparebat causa huius mutationis: præsertim cum Liber sanè ipse ut Mars, uti aliqua re possit: vinum verò minime possit. Quare hoc etiam mihi fuit non parui momenti ad lectionem variandam. vt enim in ea vinum pro Baccho importune collocatum videbatur, ita in hac apte locoq; positum esse intelligitur, suamq; ac propriam notionem habet. Cum autem omnem hunc locum, in quo docuit Aristoteles & quid translatio sit, & quot eius genera reperiantur, mihi videar explicasse, non alienum esse puto nunc de ipsa aliquantulum disputare, ac quæ ceteri scriptores de hoc præclaro lumine orationis senserint, diligenter videre: in primisq; an quod tradit Cicero verum sit, conueniatq; sententiæ huius nostri doctoris: inueniri duo genera translationis, quæ inter se discrepent, quia illorum alterum inopia genuerit: alterum uero voluptas, studiumque expoliendi orationem, fabricarit: non enim Aristoteles ita diuisit translationes, sed omnia unius generis fecit, quod ad ortum scilicet illarum vsumq; pertinet: vult enim ipsas delectationis causa adhiberi, vt ualere etiam aliquando multum ad orationem planam efficiendam. Quare uidendum est, an quas Cicero dicit inopiæ causa institutas, ὁμωνυμίαι verius, quàm μεταφοραὶ debeant appellari. nam quæstio hæc etiam inter antiquos Græcos est celebrata: studiiq; multum quidam eruditissimi viri in eo posuerunt, vt distinguerent duo hæc, similia multum inter se, genera vocabulorum. in primisq; Porphyrius ille Tyrius, non minus magnus rhetor quàm philosophus, qui existimauit translationes tantum debere vocari, cum res, quæ alieno nomine dicitur, suum ac proprium habet, quo poterat etiam significari, si aliquis rem ostendisse contentus, splendorem atque elegantiam neglexisset. ὁμωνυμίαν autem contra esse, cum id nomen, quod uidetur vni rei magis conuenire, adhibetur tamen non minus ad alias res significandas, quæ nomen aliud non habent. prioris igitur generis sunt translationes illæ, quas Cicero inquit à delectatione & iucunditate fuisse celebratas quæ sunt iudicio Porphyrij veræ translationes: posterioris vero illæ, quas à necessitate profectas idem affirmauit. quæ sanè, postquàm semel ita vocatæ sunt, semper postea nomen illud obtinuerunt. vnde ὁμωνυμίαι à Tyrio illo eruditissimo viro vocari debere traditæ sunt. nam origo quoq; harum uidetur translatio fuisse. Relictis autem nunc exemplis harum rerum, quæ posita à Porphyrio fuerunt, vtamur his Ciceronianis. Cum igitur rustici dicebant (vt ille commemorat) gemmare uites: luxuriare herbas: lætas esse segetes: quæ verba ipse translata appellat, & ait, quia illæ res propriis uerbis declarari non poterant, translatis esse appellatas, hæ manifestò Prophyrio non essent translationes, sed ὁμωνυμίαι: cum enim passim catis, quia illo res diuersæ, longeq; alius naturæ significentur, vocetur ὁμώνυμον, eodem pacto videtur gemma in vite & in anulo, esse vocabulum ὁμώνυμον. Idem etiam usu uenit in reliquis duobus Latinis nominibus: neque enim easdem res in segetibus atque herbis aliquis vnquàm aliter appellauit, postquàm semel ipsas quispiam illo modo vocauit: nec suum aliud illæ, propriumq; nomen habent. Videtur autem eodem pacto Aristoteles etiam cepisse metaphoram: cum enim definiret illam inquit, eam esse nominis alieni comportationem: alienum vero nomen videtur vocari debere, vbi suum ac proprium illius rei aliquid etiam est. Si nullo nanque antea res ea nomine prædita fuisset, vocabulum quod eò afferretur, non omnino alienum extitisset: vt enim priori illi rei, ita etiam huic potuit conuenire, ut contingit in æquiuocis nunc appellatis, ne semper Græco vocabulo vtar. nam res plures, quæ vno & eodem nomine significantur, cognomines rectè videntur vocari posse: Plautus enim sorores duas, ambas Bacchidas vocatas, appellauit cognomines. An hoc firmum argumentum non est? dici nanque alienum nomen illud etiam potest, quod ad tempus accommodatur rei, quę suum non habet. Et sanè Aristoteles ipse perspicitur non omnino illo modo sentire: nec putare, quam excogitauit postea Porphyrius, certam veramq; regulam huius rei cognoscendæ esse: sine dubio enim aliquando metaphoram vocauit vocabulum, in alienum quasi solum comportatum, ad eam rem indicandam, quam nomine fatetur carerei tradit enim hoc ipso in loco de translatione, quæ proportione constet, disputans, aliquando rationem illã posse adhiberi: quàmuis non ambabus illis rebus, quæ alieno nomine ostenduntur, nomen impositum sit, sed alteri illarum,

tantum:

tantum: id enim quod translato nomine vocat, σπείρειν in sole: radiorumq; ipsius subita dissipatione, nomine caret. vnde ἀνώνυμον vocat. Sed etiam in iij. libro de arte dicendi, quo loco docet non debere duci simile longè, sed tantùm vnde ipse accuratè docet, vt nullo negotio intelligatur similitudo: inquit enim illic quoque τὰ ἀνώνυμα ἀνομασμένα. id est π...., resq; omnes, quæ nomen non habent, traductis eò nominibus alienis, esse appellandas. Quare, postquàm hæc norma Porphyrii fallax est, videndum qua potissimum vti debeamus, in hac re existimanda, secuti iudicium summi doctoris. An Porphyriana hæc regula nullo modo mala est: translationesque elegantes ac lepidæ in primis illa describuntur. ceteræ autem tempore separantur ab æquiuocis, & quia minus aut magis tritæ ac peruagatæ sunt. nam tempus etiã ipsum sine dubio, vsusq; distinguit ipsas: variatq; naturã quorundam vocabulorum: quod enim à principio translatum fuit retinuitq; diu multum illius naturæ, factum tandem est, quia alienam sedem sui iuris paulatim fecit, æquiuocum: id quod acquirit multitudine, ac frequentia hominum, qui ipsum illo modo capiunt, ac liberè passimq; vsurpant. Quomodo autem factum sit, vt diuersę res eodem nomine vocatæ sint, videtur quærendum: quæstioq; hæc huius loci propria esse intelligetur. Exempli causa, pes æquiuoca vox est: hoc enim nomine significatur & pars corporis, qua animantes vtuntur in gradiendo, & clauus in naui, siue mali inferior pars, vt tradit Simplicius in Categorias, vbi de hac re sedulo disputat. & si aliter fortasse hoc nomẽ Latini in naui accipiebant. & pes lecti etiam dicitur, & mensæ, vt aliæ etiam fortasse res. vnde igitur natum est, vt nomen, quod primo videtur impositum fuisse membro illi animantium, quo reliquæ partes corporis fulciuntur, postea non minus propriũ multarum rerum quàm ipsius esse cœperit? Ego sanè puto similitudinem huius rei causam fuisse: cum enim quam rationem pes habet ad superius corpus, eandem habeat ima pars mali ad reliquas partes: nec non quibus reguntur & lecti & mensę, ad illos ipsos lectulos ac mensas, aliquis primo vocare illas res uolens, comportauit eò nomen, quod tunc proprium erat animalium, certæq; parti corporis eorum significandæ addictum fuerat. quare quod postea ὁμώνυμον factum est, primo aliquo modo translatum fuit: vereq; eo tempore translatio potuit vocari: sed quia id nomen receptum est: in vsuq; omnium paulatim esse cœpit. ut qui audirent illud, non minus acciperent illas res, quàm animantis partem, ideo vocatum postea est æquiuocum. Idem etiam usu uenisse arbitror in reliquis: potius enim hoc uerum esse puto, quàm existimare illos, qui primo nomina rebus imposuerunt, inopia coactos, hoc fecisse: variasq; res illo tempore, eodem nomine uocasse. Et sanè, quod inquit Aristoteles & in hoc libro, & in iij. de arte dicendi, ubi ornat translationes, & multas ipsarum dotes magnopere celebrat, eo magis ipsas probari in oratione ac ualere ad ingenium eius, qui ipsis utitur, commendandum, quod ab alio accipi non possunt, sed excogitentur oportet ab ipso, in mentemq; veniant ei, qui dicit aut scribit, hoc arbitror ualere: proprieq; illas esse translationes, quæ occurrant alicui: nec ab alio unquàm, quod ille sciat, usurpatæ sint. nam quamuis, quæ ab alio prius excogitata fuerint, non omnino adhuc æquiuoca sint, non tamen digna uidentur, quæ plenæ vereq; metaphoræ ipsius dicantur, qui illis postea utitur: nec eandem laudem ingenijq; commendationem habent: quod enim acumen ingenij ostendit, uti uerbo trãslato, quod aliunde sumpseris, exempli causã à Cicerone, Lucretio, Catullo, aliisque, qui magnopere floruerunt ob facultatem eximiam translationum pariendarum: & quis hoc efficere non potest non magna etiam doctrina instructus? Ipse certè hoc sensu idem protulit in iij. libro de moribus ad Nicomachum. cum quo modo se aliqui purgarent, qui ad uitia procliues forent, accuratè doceret: aiebant enim illi sibi finem eum, quo contenderent, à natura datum, & non sua sponte ab ipsis susceptũ: eosq;, qui ueriorem finem sequerentur, eodem pacto illo bono à primo ortu fuisse ornatos. cumq; illi itidem, à definitione huius nominis εὐφυὴς, se non dignos esse, qui grauiter accusarentur, ostendere uellent, quia tales nati non essent, addebant. καὶ ἡ ἀν εὐφυΐα, ᾧ τοῦτο καλῶς πέφυκε. verè autem illum solum ita uocari debere, his uerbis probabant. quia scilicet ipse naturæ in se benignitate possideret illud, quod maximum omnium, & pulcherrimum esset, & quod ab alio accipi non posset, neque

T perdi-

perdiſci, ſed neceſſario tale, quale ipſum primo natum eſt, quemlibet illud habiturum. Nam verba ipſa prorſus eadem ſunt. vel potius id illic adiunctum eſt, quod opinionem meam multum adiuuat: quum enim dixiſſet. ὃ παρ᾽ ἑτέρου μὴ οἷόν τε λαβεῖν, addidit μηδὲ μαθεῖν. quare videntur etiam translationes ipſę ab alio obtineri non poſſe: neque quaſi à magiſtro perdiſci: reſtat igitur, vt opera ſtudioq; illius, qui ipſis vti vult, excogitentur. Quod ſi verum hoc eſt, nihil minus conuenire videtur, quàm quod idem ſæpe inquit, ſermonem etiam ruſticorum plenum eſſe translationum: atque in conſuetudine loquendi crebrum eſſe hunc ornatum orationis: quomodo enim agreſtes, imperitiq; homines hoc præſtare poſſunt, quod proprium eſt acutorum doctorumq; virorum? nam vt ipſe aliquando ſignificauit, ingenij ſpecimen eſt, tranſilire ante pedes poſita: & alia longè repetita ponere. Sed ille, cum id protulit, intellexit genus alterum, vt ipſe putat, translationũ, quod neceſſitas genuit: quodq; non omnino dignum eſt, quod translationis nomine appelletur. Nec tamen nõ Demetrius quoque affirmat, conſuetudinem refertam eſſe metaphoris. qui iubet præterea nos, cum translationes fingere volumus, ipſam potiſſimum tanquàm ducem, magiſtramq; optimam imitari: qui profectò eodem pacto quo Cicero, eo in loco, metaphoram cepit, vt exemplis etiam quæ ponit intelligitur: quorum non nulla ſine dubio ὁμώνυμα ſunt, & ſanè cuncta retinent non nihil eius naturæ. quàmuis, quia non tam peruulgata ſunt, & omnium ore celebrata, non ita ęquiuoca ſunt: vt quæ ipſe infra adiungit: facilius enim hæc cognoſcuntur aliena eſſe, atq; peregrina, quã æquiuoca, quę conſuetudine longa, omnem formam peregrinitatis amiſerunt. Sed quum Ariſtoteles etiam affirmet omnes homines paſſim vti in ſermone verbis translatis, non intelligit translationes, quę tunc primò, quaſi exortæ ſunt, ſed quæ ab aliquo prius ſubtiliter excogitatæ, in vſu quopiam eſſe iam cœperunt. Omnis verò difficultas in hac re, ac quod tantum gratiæ ipſis acceſſit, eſt, quia non eſt procliue videre, quid ſimilitudinis exiſtat in rebus diſſimilibus: qui autem hoc aptè præſtare poſſunt ob ingenij acumen, aut multarum rerum ſcientiam, ij multas elegantes translationes gignunt, ac verè μεταφορικοὶ nuncupantur, ſi toto animò incumbunt huic laudi, ſeque aliquantum in hoc pręclaro opere exercuerint. Vera igitur translatio, & quæ propriè hoc nomine appellanda eſt, niſi fallor, uel potius ut mihi uideor poſſe auctoritate grauium ſcriptorum affirmare, ea eſt, quam ſignificaui, id eſt. quæ primo ab aliquo excogitatur, vt ipſe ante alios omnes perſpexerit ſimilitudinem illarum rerum, & vnius nomen, ad aliam oſtendendam attulerit, quæ tamen & ipſa ſuum ac proprium nomen haberet, ſi vti illo voluiſſet: ſed ille exornandę orationis ſtudioſus ipſum reliquit, ac pro illo alterum vſurpauit, aptum ſanè illi rei propter ſimilitudinem indicandę, & ſimul animo eius qui audit oblectando, cuius oblectationis voluptatisq;, qua ille repentè perfunditur, cauſam diligenter originemq; indagauit Cicero: nec tamen non translationes etiam vocantur, quæ nonæ omnino non ſunt, ſed in aliquo vſu etiã aut oratoris aut poëtę prius fuerunt. vt Cicero quoq; trãslationes vocat nomina, quę quaſi mutuationes quædam ſunt, cum ſcilicet aliquis inopia coactus, & quia res illa, quam indicare uolebat, nomine carebat, alio vſus eſt in ea appellanda, quod iam alii rei attributum aſſignatumque erat. quod genus uocabulorum Porphyrius nullo modo translationis nomine uocãdum exiſtimauit: aliud enim eſt ueritatem ipſam: naturamque rerum ſubtiliter indagare, aliud conſuetudini inſtitutisq; aliorum ſe accommodata. nam ueteres etiam graues ſcriptores, quibus cæteris in rebus mirificè inter ſe conuenit, idem nomen diuerſo modo aliquando acceperunt: atque hi quidem, μεταφορὰν: hi uerò, ὁμωνυμίαν dixerunt: exempli cauſa λευκὴν: cum enim vox etiam λευκὴ, id eſt alba uocetur à Græcis, nos patrio ſermone ipſam claram uocaremus, Demetrius hoc appellauit κατασκευή: ab Ariſtotele uero in Topicis ratio hęc ὁμωνυμία eſt uocata. Cum etiam Demetrius dixerit quędam nomina non eſſe translata, ſed illo modo uocata per ſimilitudinem: intelligit autem ut puto ὁμώνυμα: illa uero ſunt in Gręco ſermone, ὑφάντης, κλίνη, κτείς, uocauit aliquando Ariſtoteles καθ᾽ ὁμοιότητα, uerba, quę manifeſtò translata eſſent. nam quin ratio hæc tota in ſimilitudine quadam ſundata ſit, dubitari non poteſt. quod tamen fortaſſe uerius eſt: faciliusq; ita ſe habere perſpicitur, in translationibus

tionibus his, quæ κατ᾽ἀναλογίαν vocantur. Idem etiam in vj. libro Topicorum tradidit inueniri quædam vocabula, quæ neque æquiuoca forent: neque translata: neque propria suaq; illarum rerum. Sunt autem illa, quemadmodum ipse illic diligenter docet, hæc ipsa, aliaque huiuscemodi, vt si quis definiens legem diceret. lex est mensura, vel imago eorum quæ natura iusta sunt: neque enim lex est verè mensura, nec verè itidem imago: nec translata proprie dici possunt: neque enim in illis perspicitur esse magna vlla similitudo. nam res ipsę, quæ tunc eodem nomine vocantur similes inter se nullam in partem sunt: quam enim similitudinem habet lex cũ pede, cubito aliáve quapiam mensura? aut eadem cum imagine: imago enim vocatur res, cuius ortus ducitur ab imitatione, quod in lege nullo modo fit. non omnino tamen illæ diuersæ inter se, dissimilesque existimandę sunt: neque enim alicui vnquam venisset in mentem, vocare legem mensuram aut imaginem, nisi similitudinis aliquid in illis rebus inesset, quæ similitudo si in illarum forma & quasi corpore non est, existit tamen in muneribus ipsarum & tanquàm officiis: lex enim metitur facta hominum ac ponderat, & quæ sunt recta, quæque iniusta monstrat; perinde atque mensura quęlibet res, quę venduntur & emuntur: eodemq; pacto lex est simulachrum quoddam rerum iustarum & iniustarum, quia nos spectantes legem, & ad ipsam sensus animi nostri referentes, cernimus illic quasi expressam ac pictam vim earum rerum, ac quid de ipsis sentire debeamus, cognoscimus. Non malè igitur fortasse huiuscemodi verba è genere eorum aliquis existimaret, quæ significauit Cicero, cum admonuit, ut in transferendo verbo fugeretur dissimilitudo, alioqué loco inquit, ipsa, si simile nihil haberent, repudiari: Aristotelesque ipsa translata non debere vocari putauit, quia in illis obscura quædam tantum, exilisq; similitudo appareret: Non enim puto hæc vocabula, illo modo vsurpata, debere vocari immutata, id est καθ᾽ὑπαλλαγὴν, siue μετωνυμίαν fabricata, quamuis planum sit pro verbo proprio, suoque illarum rerum, illic aliud sumptum esse, quod idem aliquo modo valeat: potiusq; arbitror referri nomina immutata debere ad genus illud translationis, cum genus totumq; aliquid pro specie aliqua sua parteq; vsurpatur: siue contra. Nam id quod continet amplectiturq; aliquid habet similitudinem generis ad illas ipsas res, quas amplectitur. vt illæ, quę inclusæ in ipso comprehensæq; sunt, retinent similitudinem formarum ac partium, relatæ ad illud. Cum igitur vocare bellum arma, pacem togam: eodemq; pacto Neptunum pro mari, Cererem pro frugibus, Martem pro bello appellare, existimata sit hypallage, traductioq; nominis, idem efficitur in translatis eorum generum & ipsis profectò traductis aliò ac cõportatis nominibus. quamuis quę propriè translata vocantur, ac μεταφορῶν nomine nuncupantur, non omnino eodem modo & illa transferantur. Cicero certè existimat hęc omnia, quæ à grammaticis magistrisve dicendi, minutè cuncta concidentibus, nõis uocabulis appellata sunt, ab Aristotele μεταφορῶν nomine solita comprehendi, atque huius sine dubitatione ulla opinionis fuit. Nunquàm ille sanè, quod videre potuerim, his nominibus in libris, siue de arte dicendi, siue de arte poëtarum vsus est: nec appellauit aut ὑπαλλαγὴν, siue μετωνυμίαν, aut κατάχρησιν, aut ἀλληγορίαν. quare hæc nomina post illum inuenta, nouataq; fuisse videntur. nec longè sanè sum ab ea sententia, vt putem μεταφορῶν nomine illa significare solitum hunc philosophum: notum enim est ipsum sophistas quosdam aliquando accusasse, qui studio hoc tenerentur, rebusq; nullo modo diuersis noua nomina imponerent; ac quo tempore deberet hoc fieri sine reprehensione, demonstrasse. Cicero quoque cognouit non sine traductione quapiam hæc tractari administrarique posse: cum enim de immutatione hac ipsa nominum disputaret in Oratore suo, quæ ὑπαλλαγὴ dicitur, addidit: Quod quanquàm transferendo fit, tamen alio modo transtulit, cum dixit Ennius, Arce & vrbe orba sum: alio modo, si pro patria arcem dixisset. & Aristoteles hoc ipso in libro infra, vbi docet in Homeri uersu ὀλίγον positum esse pro μικρόν, quæ sine dubio uocatur κατάχρησις à grammaticis, appellat ipsam μεταφοράν: qui enim hoc facit manifestò ab alia re, ad aliam uerbum transfert, & abutitur nomine proprio unius rei ad aliam ostendendam. Sed cur non reliquum Ciceronis locum apponamus, inquit enim, post superiora uerba. Et horridam Africam terribili tremere tumultu: cum

dicit, pro Afris immutat Africam. Hanc ὑπαλλαγὴν rhetores, quia quasi summutantur verba pro verbis: μετωνυμίαν grammatici vocant, quod nomina transferuntur. Aristoteles autem tralationi hæc ipsa subiungit, & abusionem, quam κατάχρησιν vocant, vt cum minutum dicimus animum pro paruo, & abutimur verbis propinquis, si opus est. vel quod delectat, vel quod licet. Iam cum fluxerunt continuæ plures tralationes alia planè fit oratio. Itaque genus hoc Græci appellant ἀλληγορίαν, nomine rectè, genere melius ille, qui ista omnia tralationes vocat. Vt autem magis planum fiat, non idem semper valere apud hunc auctorem μεταφορὰν, sed visum Aristotelem longè aliter aliis in locis hoc nomine fuisse, in Elenchis sophisticis, vocat μεταφορὰν artificium astutiamq; disputantes, anceps aliquod incertumq; nomen ad id, quod ipsi prodest traducentis: transfert enim & ipse aliquo modo nomen, cū hoc facit, & è dubia sede, in certam propriamq; traducit. inquit enim, callidam hanc rationem docens. ἔστι δ' οὖν τὸ ἀληθὲς ἀμφιδοξῆται μάλιστα μεταφέρων αὐτὸς λαμβάνειν τὰ ὀνόματα. & infra. ἡ δὲ μεταφορὰ ποιοῦσα τὸν λόγον ἀσαφῆ λυμαίνεται quare facilius credi potest, ipsum etiam res magis propinquas hoc nomine appellasse: & quæ multo maiorem similitudinem inter se habent. Hęc mihi occurrerunt non inutilia vt puto ad naturā translationum magis aperiendam, quæ quantum potui breuiter exposui. Nam quod locum Ciceronis ex Oratore aliter hic scripsi, ac uulgò ille in excusis libris legatur, non temere hoc feci: neque hoc solum iudicio meo ac coniecturæ dedi. intelligo autem. Arce & vrbe orba sum. impressi nanque hoc loco habent. arcem & vrbem orbas: cum enim locus ille veteris tragici plenior multo legatur in iij. Tusculana, vbi hoc modo scriptum est, apparet veriorem hanc lectionem esse. Hecuba autem videtur loqui post excisum iam & inflammatum Ilium. Sed etiam translatio hoc pacto aptior est: orbam enim illis rebus se vocat, quasi priuatam, ac spoliatam, quia ipsa iā aliquo modo extinctæ ac mortuæ erant, vt parentes liberis propriè orbari dicuntur. nec impedit, quin statim Cicero, cum exemplum poneret hypallages, variare verba illa potuerit.

Sequebatur nunc de illo, quem appellauit κόσμον in enumerandis generibus nominum, præcipere: hoc enim loco ipsum hic appellauit. cum tamen ipsius hic nunc vestigium nullum restet. Vnde non sine causa Madius, qui subtiliter accuratéq; de hoc quæsiuit, defecisse totam hanc partem negligentia librariorum existimauit. laudo igitur magnopere studium hominis, quod posuit in eruenda veritate, pellendisq; tenebris ex hoc loco, ac multum sanè in hoc ipsum vidisse puto: cum tamē nō omnino mihi cum ipso conueniat, quid ego de omni hac re sentiam, indicabo. inprimis autem probo diligentiam ipsius, qui notauerit, collatis duobus locis è diuersis operibus eiusdem huius auctoris, idem apud ipsum valere hoc in libro κόσμον, quod in tertio de arte dicendi ἥδυσμα quamuis ille, quid hoc ipsum sit: ac quod potissimum genus vocabuli, quod aliis in locis aliter nominatur, non demonstrauerit: nec causam attulerit, cur eandem rem, longe alio nomine eruditissimus scriptor appellarit: neque enim videntur nomina mutari debere, nisi res ipsæ, visque earum aliquantulum immutetur. Arbitror igitur Aristotelem nomine hoc, quo hic vtitur, quodq; apud Græcos valet ornatum, intellexisse genus id vocabulorum, quod vocatur passim ἐπίθετον, imposito illi nomine ab eo, quod adponitur aliis nominibus, aptumq; ex ipsis est: neq; enim suis viribus nititur. posthabito autem suo proprioq; nomine: quod sanè nomen ipse quoq; sæpe numero in iij. libro de arte dicendi vsurpauit, κόσμον hic vocasse optimum magistrum epitheton puto, quia epitheta apud poëtas ornatus præcipue gratia adhibentur: cum enim epithetorum omnium commune sit augere, grandioremq; orationem efficere, à poëtis in primis hoc animo illa vsurpantur: vt scilicet dignitatis ornatusq; aliquid ipsorū scriptis inde afferatur. id quod significauit etiam nō vno loco Quintilianus. in viij. autem libro, vbi exquisitius de illis disserit, inquit. Ornat enim epitheton, quod rectè dicimus appositum: à non nullis sequens dicitur: eo poëtæ & frequentius & liberius vtuntur: nāq; illis satis est conuenire verbo, cui apponitur: itaque dentes albi, & humida vina in his non reprehendemus: apud oratorem, nisi aliquid efficitur, redundat. Cum igitur hic eruditus rhetor affirmet epitheti officium esse, ornare orationem: poëtasque

sæpe

sæpè hac vna de causa ipsa vsurpare, exemplis declaret, quis non facile credat hunc nostrum summum doctorem ab hoc ipso illorum munere ipsa hic κόσμον appellasse, vbi poëtas instruit, ac quid ad ipsorum opus expoliendum valeat, tradit. Sed habeo etiam aliud ad hoc comprobandum firmius argumentum: videor enim mihi reppèrisse eodem nomine Aristotelem epitheton vocasse in iij. libro rhetorices, vbi poëtæ exemplum ponit, atque hoc potissimum genus epithetorum significat, quod inane est, & valet tantum ad rem amplificandam; docens enim quando in oratione ἀνάλογον est, in alijs inquit μὴ ἐπὶ τῷ ἁπλῷ ὀνόματι ἐπιθεῖναι κόσμον· εἰ δὲ μή, κωμῳδία φαίνεται. οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν· ὁμοίως γὰρ ἔνια ἔλεγε καὶ ἂν εἴποι πότνια συκῆ. Hunc igitur ornatum, quem intelligit, puto ab epitheto importari: ipsumq; κόσμος nomine significasse illic epitheton contendo: πότνια enim epitheton est: quod nomini tenui, & vilem rem significanti, ornatus gratia adiunctum fuit, quamuis modum superet. vnde, vt vitium ostẽderet, positum est; hoc enim pacto sæpe risus excitari a comicis solitus erat. Valet præterea non nihil ad id confirmandum, quod paulo post illa uerba quæ citat Madius è iij. de arte dicendi, Aristoteles mentionem fecit epitheti: inquit enim δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα καὶ μεταφορὰς ἁρμοττούσας λέγειν: quod, ut opinor, non fecisset, nisi antea aliquid de ipsis pcepisset: inclusa igitur fuerũt epitheta in illo nomine οἰκεῖα. Quod autem οἰκεῖον, vbi præcepta dedit de arte dicendi, id, quod nunc κόσμον vocat, appellauit, puto hoc factum esse, nomenq; mutatum, quia vis illius rei non parum diuerso illo in studio variatur: vt enim epitheton apud poëtas seruit ornatui, ita oratores naturam illius rei, cui apponitur, patefacere volentes, verbum hoc ipsi adiungunt. Quia igitur ipsum proprium esse debet, maximeq; illi conuenire, ideo (nisi fallor) οἰκεῖον eo loco dictum est. nam Quintilianus hoc etiam docet, reprehendi solita in dicendo, quæ laudi dantur in scriptis poëtarum: hæc enim ipsius verba sunt, de epitheto differentis. Apud oratorem, nisi aliquid efficitur, redundat: tum autem efficitur, si sine illo, quod dicitur, minus est. qualia sunt, ò scelus abominandum. O deformem libidinem. Nec tamen non, dum vim illius rei aperit, affert etiam aliquid ornatus epitheton oratori: vt poëtæ quoque, quamuis eo potissimum nomine adhibeatur, ut expoliet & augeat scripta ipsius, prodest tamen non nihil ad naturam rerum earum ostendendam. Vnde, quamuis liberi admodum sint poëtæ in hac re, non permittitur tamen ipsis, ut nomen aliquod alicui rei adponant alienum ab illa, & quod non ipsi mirifice conueniat: cum contra potius in hoc videantur aliquando peccare, quod vim aliquam illarum, qualitatem ve epitheto declararent, quæ sine illo, sua sponte satis aperta erat, ut cum dicunt lac album, dulcia musta, aliaque huiuscemodi multa. Restat videre, desideretur ne hoc loco, quod ad explanandam naturam horum uerborum, quæ ab ornatu Græce appellantur, positum fuerit ab auctore, nt putauit Madius, qui credit totum hoc vetustate amissum esse, nec minus explicasse ipsnm, quid κόσμος valeat, quàm fecerit reliqua omnia genera uocabulorum. an nihil defecerit: locusque integer sit, cum ornatus hic, qui proficiscitur ab epithetis, non unum aliquem fontem habeat: neque enim epitheta cuncta constat ex eodem genere vocabulorum, sed ex omnibus illis, quæ sedulo definiuit. Quare cum incertum sit genus hoc uocabulorum: nec naturam vnam habeat non videtur potuisse illam Aristoteles commode definire: certum enim stabileq; sit necesse est, quod definiri debet. Quin autem epitheton nunc constet è nominibus proprijs: nunc è vocibus externis: nunc è verbis translatis: eodemq; pacto ex alijs generibus vocabulorum, dubitari non potest. Quintilianus etiam hoc monstrat, qui docet in primis multum valere ad rem ornandam epitheta translata. exemplis etiam positis, quæ confirment suam sententiam. inquit igitur. Exornatur autem res tota maximè translationibus. cupiditas effrenata, vt insanæ substructiones. Quamuis tamen presè subtiliterque definiri omne, quod huiscemodi est, non possit, videtur tamen aliqua ratione describi potuisse, quæ satis huic rei declarãdæ esse potuerit: quare nihil de hoc statuo. Non sequor autem iudicium Madij in eo quod tentauit locum supplere, coniecturis ductus: præsertimq; ea parte, qua censuit restitui hic debere verba quæ synonymorum vim explicant: leguntur verò illa apud Simplicium in commentarijs in categorias: neq; enim supra in viij. illis nomi-

num generibus Aristoteles posuit synonyma: neque si in iij. libro de arte dicendi tradidit, reperiri quædam verba, quæ simul & κύρια, & συνώνυμα sint, sequitur omnia κύρια esse συνώνυμα. Non apparet præterea verba, quæ citat Simplicius ex hoc opere, explicantia vim synonymorum, sumpta fuisse ex hoc libro, & si nunc ita in excusis ipsius libris legitur. Ἀριστοτέλης μὲν ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς συνώνυμα εἶπεν εἶναι, ὧν πλείω μὲν τὰ ὀνόματα, λόγος δὲ ὁ αὐτός: puto nanque mendum in illis esse: defecisseq; literam, quæ numerum eius libri, vt mos erat Græcorum, indicaret: tres enim non vnum tantum, de studio hoc, vt patet testimonijs optimorum auctorum, Aristoteles libros conscripsit. Cum autem ipse opus hoc significare vult, non simul appositè ostendens librum, in quo id contineatur, vt sæpe fecit in ijs, quæ scripsit de arte dicendi, & alijs etiam locis, numero multitudinis vtitur: aitq; ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς: illic autem vnius numero scriptum est ἐν τῷ: vt facere veteres auctores consuerunt, cum libri numerũ addunt. Potuit igitur illo modo συνώνυμα definisse in secundo tertioue libro huius operis. Quare non opus fuit, nullo alio argumento fretum, huc ea inculcasse: plurimæ autem occasiones existere potuerunt, cur hoc alijs locis auctor rectè faceret.

Πεποιημένον δέ ἐστιν, ὃ ὅλως μὴ καλούμενον ὑπὸ τινῶν, αὐτὸς τίθεται ὁ ποιητής: δοκεῖ γὰρ ἔνια εἶν τοιαῦτα. οἷον τὰ κέρατα, ἔρνυγας: καὶ τὸν ἱερέα, ἀρητῆρα.

Factum autem est, quod omnino non appellatum ab aliquibus, ipse ponit poeta, videntur enim aliqua esse huiuscemodi. Ceu cornua ἔρνυγας: & sacerdotem ἀρητῆρα.

Explicat nunc, quod quinto loco posuerat, quale sit verbum factum, ipse πεποιημένον vocat: vnde ab eruditis scriptoribus AEschylus, qui multus fuit in hac fabricandorum verborum ratione, ποιητὴς καὶ δημιουργὸς ὀνομάτων dictus est. intelligit autẽ quod in consuetudine antea nullius gẽtis erat: sed ab ipso poëta nouatũ est: Cicero enim, cum de ijs vocabulis differit, atque eorum conformatione, inquit facere & nouare verba. Factum igitur Aristoteles ait verbum est illud, quod omnino non vsurpatum ab aliquibus, neque in sermone vnquam antea auditum, ipse fingit poëta: nam quod ὅλως adiunxit, quod penitus omninoq; valet, distinxit illo pacto, vt opinor, nomen hoc à peregrinis, & externis: illa enim quoque, cum sint inusitata nouaque in Græco sermone, sunt tamen in vsu alius gentis: nec omnino dici possunt, simpliciterq; non καλούμενα, id est non vsurpata in sermone, neque formata: μὴ καλούμενον enim ὑπό τινων auctor inquit, cum hoc significare vellet. καλεῖν nanque hoc loco valet vsurpare aliquod nomen, & rem quampiam illo vocabulo appellare: vt in secundo quoque Topicorum est vsus hac voce, vbi ait: ἔτι διορίζεσθαι ποῖα δεῖ καλεῖν ὡς οἱ πολλοί, καὶ ποῖα οὔ: in cuius etiam loci extremo, quod excusi habent. ἐκ δὲ τῆς ὡς οἱ πολλοὶ λεκτέον, vidi antiquum librum, in quo esset pro illo, καλητέον. Idem etiam, quod hic ait τίθεται, appositè locutus est: nomina enim conduntur & ponuntur rebus, cum antea res illæ nullo nomine notatæ forent: vnde etiam à Latinis imponere nomina rebus dictum est. Quia autem suspicari aliquis posset huiuscemodi nulla inueniri, quæ, cum in nullo prorsus vsu ceterorum forent, repentè nouentur ab aliquo, tollit hanc falsam opinionem: indicatq; inueniri non nulla huiuscemodi. Duorum autem exemplo vtitur, quorum posterius in primis Iliadis versibus à poëta vsurpatum fuit, & ab ipso Homero fictum auctore Aristotele: appellat enim illic ἀρητῆρα noua voce sacerdotem, à consuetudine Græcorum ἱερέα vocatum. An idem etiam τὰ ἔρνυγας vocarit, à similitudine ramorum, cornua: quæ Græci vulgo κέρατα appellant, affirmare non ausim: neque enim memini me hanc vocem apud eum poëtam vnquam legisse. Quod si non Homerus ipse, aliquis certè poëta hoc vocabulum nouauit. Cũ autem ἔρνος valeat in communi usu Græcorum, ramum, inde conformauit ille hoc verbum, quia ceruorum cornua referunt hanc rem. Quare elegãter etiam Virgilius inquit. Et ramosa Micon viuacis cornua cerui: epitheto enim expressit, quod Græcus

ille

ille poëta, nomine formato ab ea re quæ id valeret, significauit. Apud Hesychium in lexico, littera vna mutata, legitur ἐρύγας. quod sanè vocabulum ipse interpretatur. ὄψιν, βλεπίσματα, κλάδους: nec tamen me conferre ad eam scripturam volui, veritus ne id culpa typographi commissum sit. Cum autem librum eius grammatici antiquum conquisiuerim, apud nos inuenire non potui: ita enim nullo negotio de veritate lectionis statuere potuissem. Animaduertendum autem est hoc ipsum vocabulum, cuius nulla antea vestigia vsquam apparebant in eo sermone: nec ullo tempore aliquis, cum ignotum prius foret, illud ediderat, repentè à poëta nouatum, verè tunc factum potuisse appellari: cum vero, ab ea origine, venit in consuetudinem aliorum, factum postea non posse vocari, nisi ea ratione, qua auctor illius, & tempus, quo conformatum est, cognita sunt.

Ἐπεκτεταμένον δέ ἐστιν, ἢ ἀφῃρημένον: τὸ μὲν, ἐὰν φωνήεντι μακροτέρῳ κεχρημένον ᾖ τοῦ οἰκείου, ἢ συλλαβῇ ἐμβεβλημένῃ: τὸ δὲ, ἂν ἀφῃρημένον ᾖ τι ἢ αὐτοῦ, ἢ ἐμβεβλημένου. ἐπεκτεταμένον μὲν. οἷον τὸ, πόλεως, πόληος: καὶ τὸ πηλειάδου, πηληϊάδεω. ἀφῃρημένον δὲ. οἷον τὸ, κρῖ, καὶ τὸ δῶ. καὶ μία γίνεται ἀμφοτέρων ὄψ.

Porrectum autem est, vel subtractum: hoc quidem, si vocali longiore vsum fuerit quàm sua sit ac propria: vel syllaba inculcata: hoc autem si sublatum fuerit quippiam vel ab ipso, vel ab eo, quod inculcatum est. Porrectum quidem ut πόλεως πόληος, & πηλειάδου, πηληϊάδεω. Sublatum autem. Ceu κρῖ & δῶ: & μία γίνεται ἀμφοτέρων ὄψ.

Post explicationem verbi facti, nouatiq; à poëta, docet cuiusmodi sint duo contraria inter se vocabulorum genera; quorum alterum auctum est, longiusq; factum: alterum verò abscissa ab ipso in extremo particula, imminutum. primum igitur in lõgum aliqua ratione porrectum aggreditur: aitq; ipsum huiuscemodi fieri: vereq; ita vocari, si vocali aliqua litera longiore vtatur quàm sua propriaq; ipsius sit. Ceu si licentia poëtæ, & quia hoc commodum ipsi fuerit, vocalis litera ι, quæ sua ui breuis est, in ει, quæ longa est, conuersa fuerit: aut ε in ω: quarum literarum eadem est, quæ superiorum, natura. Cum hoc igitur contingit, tunc id verbum dicitur productum: neque cum hoc tantum fit, verum etiam cum syllaba in mediam illam vocem iniecta fuerit: nam hoc quoque, ac multo etiam magis, vocabulum producitur: plus enim est integram syllabam eo inculcare, quam temporis aliquid vni alicui illic literæ addere, exempla ipse vtriusque licentiæ ponit: vtiturque vocibus Homericis, ita ab ipso contra cõsuetudinem conformatis: sed non antequam tradat, cuiusmodi sit etiam verbum, vnde demptũ aliquid est. ipsum autem esse inquit, si abscissum quippiam fuerit, vel ab ipso, vel ab eo, quod inculcatum est. Vt videtur autem (nisi forte aliquid mendi hic subest, quod vereor) duobus quoque modis hoc vsu venire affirmat: vel potius, modo non variato, sed immutata specie verbi: vnde; quod inde tollitur, abscinditur: id est cum verbum fuerit aut simplex ut in consuetudine uersatur, aut prius productum, syllaba in ipsum inculcata ab eoq; postea, ita licentia poëtæ conformato, noua libertate adhibita, fit abscissa syllaba aliqua. Explicatis autem hoc pacto rationibus vtriusq; nominis: & eius, quod porrectum est: & eius vnde abscissum aliquid in extremo est, exempla vtriusque ponit: porrecti ab Homero cum πόληος inquit pro πόλεως: & cum πηληϊάδεω pro πηλείδου: deminuti verò, & à quo syllaba in fine dempta sit, & ab eodem, cum ait κρῖ pro κρίμνον. vt in v. Iliadis, hoc versu, qui pronuntiatur à Pandaro, narrante, domi suæ pulcherrimos equos manere, quos tunc dolet se in bellum non duxisse. Ἑστᾶσιν κρῖ λευκὸν ἐρεπτόμενοι καὶ ὀλύρας. Nec non δῶ pro δῶμα: vt in Θ Odysseæ, vbi Alcinous vocatis Phæacibus de aduentu Vlyssis cum ipsis egit. ξεῖνος ὅδ', οὐκ οἶδ' ὅας, ἀλώμενος ἵκετ' ἐμὸν δῶ, & in eodem libro

quo loco Vulcanus coëgit deos, vt viderent, quam iniuriam accepisset à Marte. ὡς ἴδητ' ἔργ' ἀγέλαστα ἐπιεικτὰ χαλκοβατὲς δῶ, & Empedoclis, qui & ipse ὄψ pro ὄψις posuit in extremo versu quodam, cuius ipse paulo plus quàm dimidiam partem citat. Cum autem hic locus ualde olim in omnibus libris corruptè legeretur: emendetur verò auctoritate Strabonis, apud quem integrum hoc exemplum manet, vt ostendi disserens de hac re in viij. libro Variarum mearum lectionum, non arbitror oportere amplius de hoc disputari, ueritate huius lectionis explicata: potius quærendum est, an verba illa ἢ ἐμβεβλημένον, quæ Robortellus quoque in non nullis manu scriptis libris narrat non inueniri, quamuis reponenda omnino censeat necessaria hic sint: vel potius importunè irrepserint excusos libros: ipse enim quoque vidi plures codices à quibus illa abessent: & præter quàm quod valde durum est putare nomen, quod auctum sit superiore ratione, idem postea noua licentia contaminatum esse: ita enim vix agnosceretur, nullaque penè ipsius pars integra restaret, arbitror, si id factum fuisset, Aristotelem exemplum aliquod huius, multis modis contaminati, nominis positurum fuisse: quod tamen sine dubio factum non est: cum enim tribus exemplis in eo, quod præcepit, declarando vsus sit, cuncta sunt vocum prius intactarum, & nulla sui parte immutatarum: illud autem in primis, quod insequentius erat, videbatur exempli lucem requirere. Quare melius fortasse erit sequi in hoc quoque auctoritatem antiquorum librorum, & existimare verba illa vacare: nam superiore loco particulam diiungendi, quæ alterum quasi membrum postulare videtur, iidem libri non habent. Animaduertẽdum autem, cum ab his tribus vocibus, quas ἀποκοπὴν passas indicat hic Aristoteles, vna tantum syllaba sublata in extremo sit, inueniri etiam à quibus duæ abscisæ eodem loco sint quod Sophoclis & Ionis testimonijs intelligitur, qui, commemorante hoc Strabone, ῥᾶ pro ῥᾴδιον protulere.

Ἐξηλλαγμένον δέ ἐστιν, ὅταν τοῦ ὀνομαζομένου τὸ μὲν καταλείπῃ, τὸ δὲ ποιῇ. οἷον τὸ δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν, ἀντὶ τοῦ δεξιόν.

Immutatum est, quando nominati: hoc quidem reliquerit: hoc autem fecerit. Ceu δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν pro δεξιόν.

Quod restabat unum, quale sit, quod ipse ἐξηλλαγμένον vocat, ostendit, id est variatum atque immutatum uocabulum, & nullo modo, vt in consuetudine est, prolatum: inquit autem huiuscemodi uerbum esse, cum poëta vocabuli alicuius recepti partem, vt erat, relinquit: partem verò nouat: & aliter, quàm erat, fingit. τοῦτο enim hic ab auctore eodem pacto captum est, quo capitur, cum vocatur verborũ aliquod πεποιημένον, ut paulo supra ab ipso appellatum est. ὀνομαζόμενον verò quod inquit, arbitror ab eo vocatum uerbum, quod in vsum iam venerit, frequentatum sit, vt distinguat ipsum à nouo, & illo tempore ficto: quod huic rei aptum nullo modo est. Cum igitur alicuius peruulgatæ vocis partem intactam relinquit poëta, partem uerò fingit ac nouat, tunc id nomen immutatum vocatur: quod valet seuiter illud uariatum esse à specie sua: nec totum nouum factum. exemplum, quo vtitur, rem ante oculos ponit. Est usitatum verbum & frequens in sermone Græcorum, δεξιὸν, quod ualet dextrum. idem significare volens Homerus in v. Iliadis δεξιτερὸν inquit: inde enim citatum est testimonium, quo vtitur Aristoteles, quamuis aliis etiam locis poëta usurpet uocem ita à se conformatam. Est autem hic locus, vbi Diana Venerem consolatur ob uulnus à Diomede acceptum: commemorat enim Iunonem quoque ab Hercule in dextra mamilla percussam sagitta fuisse. Cum igitur Homerus è uerbo δεξιὸν fecit δεξιτερὸν, primas duas syllabas eius verbi reliquit, vt antea erant: & è tertia duas fecit, atque ita uerbum a vulgari ratione variauit. Vt autem poëtæ pro δεξιὸν δεξιτερὸν usurpant, ita etiam, quod ad intellectum valet, pro θη-λύτερον: quod admonuit etiam Plutarchus in v. libro συμποσιακῶν capite quarto. Quærendum tamen an posterius hoc immutatum vere vocari possit: neque enim è parte aliqua pristini usitatiq; uerbi alia facta: sed quiddam potius ipsi, nulla parte immutato,

mutato,additum est παρθενικὴν certe, quod prolatum ab Hesiodo est:significátque παρθένον,non rem aliquam uirginis mulieris propriam,illo modo factum est.

Ἔτι αὐτῶν δὲ τῶν ὀνομάτων: τὰ μὲν, ἄρρενα, τὰ δὲ, θήλεα: τὰ δὲ, μεταξύ. ἄρρενα μὲν, ὅσα τελευτᾷ εἰς τὸ ν̄ καὶ ρ̄, καὶ ὅσα ἐκ τοῦ τῶν ἀφώνων σύγκειται: ταῦτα δὲ ἐστὶ δύο, τὸ ψ̄, καὶ ξ̄. θήλεα δὲ, ὅσα ἐκ τῶν φωνηέντων ἔς τε τὰ ἀεὶ μακρά. οἷον εἰς η̄ καὶ ω̄, καὶ τῶν ἐπεκτεινομένων εἰς ᾱ. ὥστε ἴσα συμβαίνει πλήθει εἰς ὅσα τὰ ἄρρενα, καὶ τὰ θήλεα: τὸ γὰρ ψ̄, καὶ τὸ ξ̄ ταυτά ἐστιν. εἰς δὲ ἄφωνον οὐδὲν ὄνομα τελευτᾷ: οὐδὲ εἰς φωνῆεν βραχύ. εἰς δὲ τὸ ῑ τρία μόνα, μέλι, κόμμι, πέπερι. εἰς δὲ τὸ ῡ, πέντε, τὸ πῶυ, τὸ νάπυ, τὸ γόνυ, τὸ δόρυ, τὸ ἄστυ. τὰ δὲ μεταξὺ εἰς ταῦτα, καὶ ν̄ καὶ σ̄.

Adhuc ipsorum uero nominum: hæc quidem virilia: hæc autem muliebria: hæc autem media. Virilia quidem, quæcunque desinunt in ν̄, & ρ̄: & quæcunque è quopiam mutorum elementorum constant: hæc autem sunt duo ψ̄, & ξ̄. Muliebria autem quæcunque è vocalibus & in semper longam. Ceu in η̄, & ω̄: & eorum, quæ producuntur in ᾱ. quapropter æqua contingit multitudine in quot virilia & muliebria: ψ̄, enim & ξ̄ eadem sunt. In mutum autem elementum nullum nomen desinit: neque in vocale breue. in ῑ autem tria sola. μέλι, κόμμι, πέπερι. In ῡ autem quinque πῶυ, νάπυ, γόνυ, δόρυ, ἄστυ. Media autem in hæc, & ν̄, & σ̄.

Restare dicit aliam nominum diuisionem, quæ manet in mutatione generum: ut enim res quædam marium uim habent: aliæ uerò fœminarum: quomodo animantes omnes inter se distinguntur: aut enim illæ mares aut fœminę sunt: ita etiam nomina, quibus res ipsæ appellantur, hæc accommodata sunt rebus uirilem naturam habentibus: hæc verò muliebrem: superest tertium genus nominum, quod medium est, atque interiectum inter ambo: neque enim conuenit rebus, quę uirilem: neque etiam illis, quę muliebrem speciem habent. Quare μεταξὺ ab ipso uocatur: ut etiam ipsum appellauit in libro sophisticorum Elenchorum: quamuis eodẽ in loco uocet etiam ipsum σκεῦος, quia utensilia plerunque ac uasa genere illo appellantur: si uerè genus illud dici potest, cum animantes nullæ illiusmodi sint, quæ scilicet neutram naturam habeant, & appellatione maris aut fœminę non comprehendantur. ea autem de causa οὐδέτερον uocatur: neutrumq; a Latinis, quia non est aut uirilis, aut muliebris generis Postquam igitur docuit tria hęc esse nominum genera, tradit quibus in literis singula genera desinant: primúmq; quot sint uirilium nominũ terminationes ostendit: tradit etiam uirilia esse quęcunque desinunt in ν̄, & ρ̄: & præter hęc, quæcunq; constant è quopiam mutorum elementorum. Cum autem dicat literas constare ex alijs, manifestò loquitur de duplicibus: ipsę enim conflatæ sunt è duobus elementis: simplices uerò unius naturę sunt, ut nomen declarat; addidit etiam ut rem aperiret, quæ nam sint literæ illæ, quę cum constent à quopiam mutorum elementorum, non sunt terminatio aliorum ullorum, nisi uirilium uocabulorum: easque duas esse inquit. id est ψ̄, & ξ̄, nam ζ̄, quę & ipsa duplex litera est, & constat è muta: conflata enim est ex σ̄ δ̄, nullius uirilis nominis terminatio est. quare rectè illam exclusit: multa uerò uirilia nomina desinere in ξ, & ψ. perspicuum est. Animaduertendum autem nunc est, si hoc, quod uerba hęc prę se ferunt, significare uoluit Aristoteles, id est si dixit cuncta nomina, quæ desinunt in has quattuor literas, quarum priores duę simplices sunt: posteriores uerò duplices, uirilia esse, falsum ipsum multis modis præcepisse: omnes nanque hæ literę sunt etiam terminationes muliebrium nominum: & è numero ipsarum simplices etiam neutrorum. Si

uerò

verò significare voluit quattuor has literas esse terminationes virilium nominum, non negans quin aliorum etiam generum quædam in iisdem literis desinât, nihil sanè, quod à verò alienum sit, protulit: non plenam tamen huius rei scientiam tradidit: cui enim notum non est virilia multa nomina desinere in σ. Non sine causa igitur existimari potest hunc locum corruptum esse: nec tamen magis quàm ille iniuria temporum deprauatus sit, ipsum contaminare libet. Quod sequitur Aristoteles, inquit muliebria nomina esse quęcunq; è numero vocaliũ in semper longas desinunt, quas tamen, quamuis satis notæ illæ forent, nec fallere possent, nomine appellat; aitque ipsas esse η, & ω. Vt quęcunq; nomina desinunt in η, & ω, sint muliebris generis: cui terminationi nominum addit è numero etiam earundem vocalium literarũ, cum earum aliquæ ancipites sint: & nunc correptæ: nec productæ inueniantur: quæcunq; nomina in ᾱ, quæ vna ex illis est, quæ producuntur, desinunt illa esse muliebria: vt omni hac parte affirmet triplicem esse terminationem muliebrium nominum, quod ad vocales pertinet: aut enim illa in η, & ω, desinunt, quæ perpetuo longæ sunt, aut in ᾱ, quæ litera cùm aliquando breuis sit, sæpe etiam longius tempus recipit, atque extenditur. Admonet autem lectorem diligens magister numerum literarum, in quas & virilia & muliebria nomina desinunt, ęqualem esse: quod elici ostendit ex iis, quæ iam disputata sunt: hoc enim tanquam certum & iam patefactum ponit: nec tamen adhuc omnes terminationes muliebrium vocabulorum tradiderat: sed tres tantum, quarum extrema litera vocalis. Adiuuat vero hoc opinionem eorum, qui supra σ addendum censuerunt duabus illis literis ν, & ρ, in quas desinere dixit, simplices existentes, marium generis vocabula: ita enim id contingeret, præter quàm, quod negari non potest, quin plura virilia nomina desinant in eam literam, quomodo igitur omittere illam potuit? Cum autem quamuis perspectum esset numerum simplicium literarum esse parem, in quas vtraq; genera desinerét, non dum id certo teneretur, quia restabat duplicium terminatio, quæ non dum in fœminarum rerum genere declarata fuerat, vt respondere sibi ipsi in vtroq; genere intelligeretur affirmat id verè dictũ esse: eędem enim sunt duplices literę, in quas vtriusq; generis nomina desinant, id est, ψ. & ξ: tam enim muliebris generis vocabula, quàm virilis inueniuntur, quæ desinunt in ipsas. Cum igitur eædem penitus sint, dubitari non poterat de ipsarum in hac re concordia. Hic verus certusq; sensus ex hac lectione elicitur, quæ & in excusis & in scriptis libris nullo discrimine inuenitur, quare nollem ipsam à quibusdam tentatam: in primisq; non sequor consilium illorum in eo, quod negandi particulam addiderunt. nam præter quàm quod veritas peruulgatæ lectionis nullo negotio intelligitur: si numerus terminationum in vtroq; genere impar fuisset, quid attinebat id demonstrare: res enim ita admirationem nullam habuisset: nunc verò, cum respondeat: mirificeque inter se consentiat, res animaduersione digna fuit, & quæ non debuerit silentio præteriri: iuuat enim prodestq; huiuscemodi res cognosse. Pusillum antea erratum hic erat, quod correxi auxilio vetustorum librorum: neque enim in illis, κινά ἐν, vt in excusis legitur, sed πέντε ἐν, scriptum offendi, quæ sine dubitatione vera lectio est. Adiungit autem nullum nomen inueniri, quocunq; in genere quæratur, quod desinat in aliquam mutarum literarum: illæ autem numero nouem sunt, distinctæ etiam accurate à grammaticis: neque enim cunctæ eandem penitus naturam habent; quamuis conueniat ipsis in hoc, quod omnes vocis expertes sunt. non tantum vero hoc in mutis verum esse ostendit sed addit etiam idem vsu venire in vocalibus natura breuibus: nullum nanque nomen desinit in ε, aut ο: hæ nanque vocales literæ sunt, quæ semper breues sunt. Cum autem literę vocales adhuc duę restarent, de quibus verbum non fecerat, id est ι, & υ: cœpissetq; differere de vocalibus, quæ alienæ sunt ab hac re: nec clausula vllo modo aliquorum nominum esse possunt, agit etiam de illis, quæ non valde discedunt ab earum hac ipsa natura, cum in omni sermone Græco tria tantum vocabula reperiantur, quæ desinant in ι: & quinque itidem solum, quæ terminentur υ: enumerat autem tria illa nomina, quæ terminari dixit in ι: ipsaque esse inquit μέλι, κόμμι, πέπερι. in omnibus verò exemplaribus ipsa vno tenore inueni, cum quinque illa, quæ sequuntur, desinentia in υ, in pluribus calamo exaratis à

me

me inuenta non sint, siue illa, negligentia librariorum omissa sint, siue ab auctore non enumerata. Cur autem hunc tantum numerum esse nominum, quæ ita desinant, uoluerit, quærendum est, cum videantur etiam alia vocabula eadem litera terminari, vt μέλι. Antequàm autem de medijs nominibus consulto ageret, hæc quæ manifesto ad illa pertinent, ea de causa, quam ostendi, præcepit: neque enim virilia vlla aut muliebria nomina desinunt in his vocalibus. Paucis autem in extremo de neutris agit: inquit enim. Quæ media sunt, interiectaq; inter hæc, desinunt scilicet in hæc, & ν, & σ, quibus in verbis non sine causa docti viri existimarunt aliqua desiderari: quis enim nescit plura inueniri Græca nomina desinentia in ι, quæ non continentur in voce illa, monstrandi vim habente, qua vsus est: ταῦτα enim cum inquit, videtur ostendisse duas solas vocales ι, & υ, quas proximè appellarat. Præterea cui dubium esse potest, quin alia terminentur neutra nomina in ρ, quæ tamen vnà cum consonantibus, traditis esse neutrorum clausulis, non enumeratur. Quare necesse videtur id contigerit vitio librariorum: nec tamen quicquam hic variatum offendi in calamo exaratis libris.

Λέξεως δὲ ἀρετὴ, σαφῆ καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι. σαφεστάτη μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἀλλὰ ταπεινή. παράδειγμα δὲ, ἡ Κλεοφῶντος ποίησις, καὶ ἡ Σθενέλου. σεμνὴ δὲ, καὶ ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν, ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη. ξενικὸν δὲ λέγω, γλῶτταν, καὶ μεταφορὰν, καὶ ἐπέκτασιν, καὶ πᾶν τὸ παρὰ τὸ κύριον.

Locutionis autem virtus, apertam & non humilem esse. Apertissima quidem igitur est ea, quæ ex proprijs nominibus: sed humilis. Exemplum autem Cleophontis poesis, & Stheneli. grandis autem & immutans vulgarem rationem, quæ peregrinorum speciem habentibus vtitur. peregrinorum autem similia dico linguam, & translationem, & productionem, & omne, quod præter proprium.

Cum disseruisset de partibus locutionis, ostendit nunc quibus in rebus maneat summa ipsius laus: vt poëtæ, qui absolutâ perfectáque locutione vti volunt, sciant quod potissimum ipsius genus sequantur: sunt enim plura illa & magnopere inter se distantia. Virtutem igitur ipsius, nã Latinum etiam hoc verbum, quod Græco respondet, eodem pacto cepit Horatius, quum inquit, Ordinis hæc virtus erit, & venus. Virtutem inquam ipsius; id est laudem ac bonitatem: & quicquid denique in ea ad summum perductum est, esse inquit, vt sit aperta & non humilis: quod sanè obtinere difficile est: nam qui valde apertam locutionem efficere student, sæpe incidunt in abiectum ipsius genus, atque humi repunt: contraq; , qui timent ne humiles in dicendo sint, obscuri aliquando fiunt. Vt igitur contrariæ hæ res intelligantur, docet in quibus rebus positum vtrunque sit, vt facilius sine vitio & incommodo vllo quidquid in eo boni est, obtineri possit: maximeq; apertam ac planam locutionem esse inquit, quæ constat nominibus proprijs, suisq; illarum ipsarum rerum, de quibus sermo est: sed hoc mali esse in ea inquit, quod erit humilis: nam uti semper nominibus peruagatis, & quæ imposita primo fuere illis rebus, conficit genus dicendi tenue, & expers dignitatis. nec tamen omnis vulgi oratio huiuscemodi est: existunt enim in ea aliquando flores aliqui, & in primis verba translata. Eum verò, qui suis proprijsq; rerum vocabulis vtitur, declinare obscuritatem sermonis significatur etiam voce illa, quæ frequens est apud nos: vbi enim aliquis ostendere vult, se plane loqui, nec vti circumitione verborum, inquit, se panem, panem vocare. Cui prouerbio simile etiam Græci, atq; idem penitus valens, aliam re appellantes, prouerbium habebant: aiebat enim qui hoc affirmare volebat apud eos, τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην λέγω. hoc autem est dicere, se vti nominibus proprijs rerum. Exempla verò hu-

ius locutionis, tenuis inquam atque humilis afferre uolens; ait poësin Cleophontis, & Stheneli confectam esse ex hoc genere uerborum. Videtur autem Cleophon comicus poëta fuisse: citat enim ipsum Mandrobulo in libro Sophisticorum Elenchorum. Sed eius etiam in iij. libro de arte dicendi meminit, ποίησις vero Cleophontis, (ut opinor) ualet hic ratio, qua ille utebatur in condendis carminibus: significare enim uult eum fuisse huius indicij in hac re. Modo autem uiaq; indicata, qua conficitur oratio ualdè aperta, docet quomodo acquiri possit dignitas orationi: fierique ipsa magnifica & ampla: inquit enim. Grandis autem, & quæ discedat à peruulgatá cōmuniq. ratione loquendi, est, quæ utitur nominibus peregrinitatem redolētibus: neq; enim omnino peregrina intelligit: dixisset enim ξένοις: sed quæ speciem habent peregrinorum: hoc enim valet ξενικοῖς: speciem uerò peregrinorum habent omnia; quæ usitata, coridianaq; non sunt: quomodo sanè ipse interpretatur id uerbū: quid enim capi uelit illa uoce declarans, inquit. Xenicum autem dico, linguam & translationem & productionem nominum, & quidquid deniq; præter proprium eius rei nomen est. solæ autem linguæ uerè peregrina externaq; vocabula sunt: sed tamé translata quoque & producta, & alia quapiam ratione immutata nomina, peregrina uidentur ac similitudinem quandam eorum habent, quia non sunt crebra in cō-suetudine. Nam non esse omnino eadem ξένα, & ξενικά, intelligitur etiam ex definitionibus utriusque nominis, quæ diuersæ inter se sunt. Quid autem uocet ἐπέκτασιν, apparet ex eo, quod uerba, quæ hoc paterentur, appellauit ἐπεκτεταμένα: exemplaq; posuit huius nominum distortionis. Quod uero addidit. & quidquid demū, præter proprium nomen est, intellexit uerba illa, unde aliquid in extremo demptū esset: nec non ea, quæ alia ratione immutata forent, & à communi usu uariata: cuncta enim continentur hac descriptione, disceduntq; à peruulgato more loquendi. Quærendum autem, si κόσμος significat certū quoddam genus uerborum, quod multum scilicet ualeat ad exornandam orationem, ut nomen declarat, cur non ipsum nunc appellarit in enumerandis nominibus, quæ faciunt ad eam expoliendam, & quasi peregrinam reddendam: & si enim nunc non omnia ponit, tamen prætetijt locum eorum appellandorum: supra nanque post μεταφορὰν statim κόσμον collocarat: infra quoque ubi tradit, quę efficiunt orationem non vulgarem, hoc ipso loco κόσμον appellauit.

Ἀλλ' ἄν τις ἅμα ἅπαντα τὰ τοιαῦτα ποιήσῃ, ἢ αἰνίγματ' ἔσται, ἢ βαρβαρισμός. Ἂν μὲν οὖν ἐκ μεταφορῶν, αἴνιγμα: ἐὰν δὲ ἐκ γλωττῶν, καὶ βαρβαρισμός: αἰνίγματός τε γὰρ ἰδέα αὕτη ἐστὶ, τὸ, λέγοντα τὰ ὑπάρχοντα, ἀδύνατα συνάψαι: κατὰ μὲν οὖν τὴν τῶν ὀνομάτων σύνθεσιν, οὐχ οἷόν τε τοῦτο ποιῆσαι: κατὰ δὲ τὴν μεταφορὰν ἐνδέχεται. οἷον, Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνδρὶ κολλήσαντα, καὶ τὰ τοιαῦτα: ἐκ δὲ τῶν γλωττῶν ὁ βαρβαρισμός. διὸ ἀνακεκρᾶσθαι πως τούτοις.

Verum si quis simul omnia huiuscemodi fecerit, vel ænigma erit, vel barbarismus. Siquidem igitur è translationibus, ænigma: si autem è linguis, & barbarismus: ænigmatis enim forma hæc est, dicentem quæ insunt, impossibilia copulare. Per compositionem quidem igitur nominum non datur facultas hoc facere: per translationem autem, contingit. Ceu: Virum vidi igne æs super viro glutinantem: & huiuscemodi. è linguis autem barbarismus. Quare temperatur aliquo modo his.

Rectè admonet Aristoteles modum in hac re adhibendum esse, nam sępè quę boni multum in se habent, si mensuram superent: auidæq; nimis sumantur, obsunt: quod hic etiam sine dubio contingeret: si quis enim delectatus suauitate harum uo-

cum,

cum, omnem orationem illis referserit: eodemq; in loco cunctis abusus fuerit, peccabit, & in non mediocre vitium cadet: quod tamen vitium non eiusdem semper generis erit, sed diuersam naturam habebit, quia origo etiam ipsius diuersa est: si nanq; vt ipse diligenter exponit, in vnum locum aliquis plures, pluresq; translationes coëgerit, & oratio penè constiterit è verbis translatis, nascetur inde ęnigma: si verò è linguis externisq; vocibus, barbarismus. Verborum translatorum copiam, & quæ non propria suaque illarum rerum sint, reddere orationem obscuram, quis non fateatur: confunditur enim ita animus eius qui audit: nec secum statuere potest, quem sensum habeant voces plurimæ à sua in alienam sedem comportatæ. Conferta etiam simul multa verba externa præ se ferunt sermonem peregrinum: similitudinemq; habent Persici sermonis, aut Phrygii: è quorumcunq; lingua hausta verba illa fuerint. Cicero quoque cognouit nimium vsum translatorum verborum gignere ænigma: nam in tertio libro de oratore de illis agens, inquit. Est hoc magnum ornamentum orationis, in quo obscuritas fugienda est. etenim ex hoc genere fiunt ea, quæ dicuntur ænigmata. Quod autem auctor inquit ἄπαντα τὰ τοιαῦτα, videtur respexisse ad id, quod dixerat, enumeratis iam pluribus nominibus traductis, & alia atque alia ratione immutatis. Et omne demum, quod se remouet à proprio, suoque vocabulo illius rei: etenim nunc quoque non ait ἄπαντα ταῦτα, quibus verbis certa quædam ac definita genera immutatorum nominum significasset: sed illo modo, quem indicaui, quo etiam continentur, quæ similitudinem aliquam cum illis habent, quamuis infra referat se potissimum ad duo genera: ostendatq; incommodum, quod pariunt & translata & externa nomina, si nimis frequentia vsurpata fuerint. Animaduertendum vero, quid valeat hic coniunctio καὶ ante βαρβαρισμὸς collocata: videtur enim superuacanea esse: neque enim ita accipi locus potest, vt dixerit è verbis translatis conflari ænigma, & barbarismum præterea: statuit enim iam vt ænigma nascatur, necessarias esse translationes. An quum & barbarismus inquit, ita significare voluit vim ingentem huius mali, quod inde procrearetur: nihil enim in Græco sermone magis fugiendum, quam Barbarismus: nec tamē defuere, qui è libris nuper Lutetiæ, non sine diligentia multa, excusis copulam eam inde sustulerunt. Cum autem affirmasset è translationibus procreari ænigma, naturam obscuri sermonis, ita vocati: & in quo vis illius posita sit, declarat: inquit enim in hoc illud manere: vt cum aliquis dicat ea, quæ in ea re sunt: hoc enim arbitror valere τὰ ὑπάρχοντα, (vocat enim nunc τὰ ὑπάρχοντα ea, quæ multo supra vocauit τὰ ὄντα) coniungat: copuletque vnà ea, quæ non videantur effici posse: id est nihil sanè dicat, quod à re illa alienum sit: sed tamen ea sit species eius sermonis, vt videatur tradere, quod fieri non possit: quia verba illa, non ita capta, vt cepit auctor, fabricatorque eius ęnigmatis: cum enim translata sint, non vna simplexque eorum necessario est notio, videntur ostendere rem absurdam, & quæ fieri nullo modo possit, cum tamen, si quis sensum illius percipiat, omnia illic conueniant: & ea, quę obscurè ab eo, imponere hominibus volente, & ingenia ipsorum exercere, significantur, non modo effici possunt, sed nullo negotio præstantur, ac veritati vndique consentiunt. Quam vero infra intelligat compositionem nominum, diligenter uidendum, vbi affirmat per eam ęnigma effici nō posse: si nanque intelligeret constructionem nominum, pluriumque verborum continuationem, necessariam non esse, falsum prorsus proferret: Cicero enim quoque inquit eo loco, quem supra citaui. Non est autem in verbo modus hic, sed in oratione, id est in continuatione verborum. Quare arbitror ipsum significare voluisse nomina iuncta, concretaq; è duobus pluribus ve nominibus, non habere eam vim, vt sola conficiant ænigma, quia sine translationis aliquo genere non possit id præstari: ita autem certum habet eam esse naturam ænigmatis, vt inde ducat asseueretq;, non licere conficere ęnigma è verbis iunctis, nulla reddita ratione huius rei, quum moris ipsius sit omnia, quæ tradit, argumento aliquo confirmare. Hoc igitur valet hic compositio nominum: & tamen accipiat aliquis hoc pacto hunc locum, vt dixerit compositionem, constructionem ve quamlibet verborum non valere hoc efficere, sed requiri etiam, vt in verbis illis, ordine inter se constructis, sint translationes plures, quod egregiè conueniret sententiæ Ciceronis. inquit autem.

Per metaphoram autem contingit, quia non omnis vsus translatorũ verborum semper gignit ænigma: sed vsu venit aliquando, cum illa frequentia sunt, valde obscuram ea de causa fieri orationem: & natura denique omnis eorum huiuscemodi est. quod accuratè præcepit M. Tullius, vt translatum verbum in oratione positum, præter quàm quod aliter etiam ornat orationem, splendorisq; ei multum affert, reddit sæpe ipsam apertiorem: ponitq; ante oculos quod dicitur. Cum vero plura translata verba continuantur, ita vt aliud dici videatur: aliud tamen intelligendum sit, hoc genus orationis, Græce vocatur, rem ipsam exprimente verbo, ἀλληγορία: quæ ratio non valde discrepat ab ænigmate: ac sæpe etiam qui loquuntur aut scribunt, cum sensus animi sui ab omnibus percipi nolunt, hoc genere vtuntur, vt Cicero ostendit se facturum, cum inquit in epistola quadam ad Atticum. De rep. breuiter ad te scribam: iam enim charta ipsa ne nos prodat, pertimesco: itaque posthac, si erunt mihi plura ad te scribenda, ἀλληγορίαις obscurabo. Ipse certè Cicero cum idem significare vellet in iisdem epistolis, id est se obscurè locututum, ait. Cetera erunt ἐν αἰνιγμοῖς. Quare non male fortasse opera poneretur, si quæreretur discrimen inter ἀλληγορίας, de qua hic Aristoteles nihil præcepit, & ænigma. ambo enim hi modi non sunt in singulis uerbis, sed in oratione & continuatione verborum. præterea commune etiã hoc inter se habent, vt ambo constet à verbis translatis. Cicero qui putari potest eodem in loco ostendere voluisse qua nam re differant illa inter se, cum diligenter vim naturamq; omnem allegoriarum expoluisset, addidit. Est hoc magnum ornamentum orationis, in quo obscuritas fugienda est: etenim ex hoc genere fiunt ea, quæ dicuntur ænigmata. Admonet igitur ipse, vt obscuritas fugiatur: nec tamen modum, rationemq; docuit, qua illa fugienda sit: nam qui obscuritatem fugere vellet, ἀλληγορίαις non vteretur: nec aliud diceret, cum aliud intelligi vellet: hoc enim eius est, qui obscurus esse studeat. An intellexit diu morandum non esse in ratione hac: quia qui longam orationem cõsumat in ipsa, nimium tenebrarum afferat orationi: vel potius non habere eam vim oratio, in qua verba multa alicuius rei propria deinceps in aliam rem similem transferantur, vt inde ænigma fiat: sed ænigma erit, cum, vt ait optimus magister, sumptis pluribus uerbis translatis: significatisque obscurè rebus, quæ in ea re sint, ea, quæ fieri non possint, connectere copulareque videatur. Exemplum ænigmatis ponere volens, recurrit eodem, quo accesserat: idem efficere studens, in tertio libro de arte dicendi, illustrique quodam ac valde celebri vsus est. correxi autem illud olim atque explanaui, cum mendosum foret, in meis in illud opus declarationibus. Constabat verò duobus versibus, qui ambo ab Athenæo positi sunt vbi etiam sensum ipsius breui ille indicauit. Hoc tantum addere placet: cum illic docuerim cuncta ferè ea uerba esse translata, primum etiam prioris versus eiusdem generis esse: εἶδον q; pro ἄνθρωπον illic positum, qui nanque simpliciter hominem ostendere vult in Græco sermone, vtitur ἀνθρώπου nomine. Hoc præterquàm quod satis planum est, ita se habere, animaduerti etiam notatum fuisse à vetere scriptore. Nam quod inquit significari illo τὴν τῆς σικύας προσβολὴν, vsus est uerbo proprio medicorum in ea re ostendenda: multis enim locis Hippocrates inquit σικύας προσβάλλειν. Addit etiam hic Aristoteles. Et huiuscemodi: nam alia etiam ænigmata occurrebant, nisi contentus eo fuisset, in quibus omnibus id esse inueniretur, quod proprium naturæ ipsorum esse significauit. Cum autem ostendisset, quid detrimenti afferret nimius vsus translationum, declarat alterum vitium nasci à uocabulis externis: barbarismum scilicet conflari, si nimis multę in propinquo loco collocatæ sint linguę: vocesque aliorũm populorum: neque enim ille amplius videri potest sermo Gręcus, tot inculcatis vocabulis peregrinis, sed redolet linguam earum nationum, unde uoces ille acceptę sunt. In extremo vero huius partis inquit, superiorem disputationem concludens. Quare temperata aliquo modo est his: quibus uerbis uidetur indicare modice vsurpanda esse: magnaq; cum cura, hęc ornamẽta, ut oratio his tanquam floribus aspergenda sit, & non tota texenda his rationibus à consuetudine recedentibus. Sensus sanè Aristotelis aut hic ipse aut ualde similis fuerit necesse est. in uerbis tamen ipsis, quia non eodem modo hic locus legitur in omnibus exemplaribus, difficultas nõ parua restat: ipse sanè uidi librũ, in quo scriptum

ptum foret ἐν ἀρχῇ κινηῷδων τῆς τοιαύτης: alius autem, calamo itidem exaratus, habet. ἦν ἀρ κινηῷδων τῆς ποιήσεως. Quare aliquando suspicatus sum legi debere, ἦν ἀρχῆ κινηῷδων τῆς τοιαύτης, immutato potius spiritu, temporeq; duarum literarum, quàm literis ipsis: quod sæpe contingere consueuit in deprauata ratione loquendi: confusoq; sono multarum literarum. Addiuuat non nihil hanc opinionem, quod infra ipse inquit. τὸ μὴ φαίνεσθαι τὰς χρώμενος τούτῳ τῷ τρόπῳ: & quæ sequuntur. sententia autem huius lectionis mirifice quadraret: concluderet enim oportere uti aliquo modo, id est prudenter, temperateq;, illis ornamentis orationis. Madius narrat se in libro doctissimi uiri: ac mecum, dum vixit, magna beneuolentia coniuncti, Benedicti Lampridij inuenisse ἐν ἀρχῇ κινηῷδων: quod si ita locus ab eo coniectura emendatus fuit, non reprehendo consilium illius: si autem superiore ætate scriptus liber fuit, libentius adhuc eam lectionem sequerer: nullius enim auctoritas tanti apud me est, quanti ueterum librorum fides.

Τὸ μὲν οὖν μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει, μὴ δὲ ταπεινὸν ἡ γλῶττα, καὶ ἡ μεταφορὰ, καὶ ὁ κόσμος, καὶ τ᾽ ἄλλα τὰ εἰρημένα εἴδη: τὸ δὲ κύριον, τὴν σαφήνειαν. οὐκ ἐλάχιστον δὲ μέρος συμβάλλονται εἰς τὸ σαφὲς τῆς λέξεως, καὶ μὴ ἰδιωτικὸν, αἱ ἐπεκτάσεις καὶ ἀποκοπαὶ καὶ ἐξαλλαγαὶ τῶν ὀνομάτων. διὰ μὲν γὰρ τὸ ἄλλως ἔχειν, ἢ ὡς τὸ κύριον, παρὰ τὸ εἰωθὸς γιγνόμενον, τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει: διὰ δὲ τὸ κοινωνεῖν τοῦ εἰωθότος, τὸ σαφὲς ἔσται.

Non populare quidem igitur faciet, neque humile lingua & translatio & ornamentum, & aliæ dictæ formæ: proprium autem, claritudinem. Non minimam autem partem conferunt, vt locutio aperta sit & non popularis, productiones, & ablationes, & immutationes nominum. Quia enim hoc aliter se habet, quàm proprium, cum factum sit contra id, quod consuetum, reddet in oratione non vulgare genus. Quia autem particeps est eius, quod est consuetum, inde claritudo nascetur.

Docet hic primum, quæ genera nominũ captare debeat, qui uni tãtũ rei addictus sit, ac studeat siue dignati orationis, siue claritudini: vt finẽ solum eum habeat, efficere orationẽ aut honestam, aut apertam. Quamuis rationem potius tradere uideatur, qua uitium declinetur: uulgareq; genus orationis uitetur, quàm qua grãditas ipsius amplitudoq; obtineatur: & tamen uitiũ ab ea remouẽdo, bonum hoc ipsius semper indicat: nam ut supra quoque, cum uirtutem ipsius in quo posita foret, declarauit, ita quoque hic infra μὴ ἰδιωτικὸν inquit. Sed hoc relicto, cum seorsum hæc docuerit: postea ostendet, qua ratione utrunq; simul præstari possit. ait igitur. Vt genus orationis non plebeium sit, neque humile, efficient lingua & trãslatio & ornatus, qui κόσμος ab eo uocatur, nec non reliquæ supra nominatæ formæ, genera q; verborum. Qui igitur in hanc rem toto animo incumbet, huc mentem conuertere debet: ita enim consequetur quod vult: & finget orationem remotam ab vsu idiotarum, & quæ nihil humile in se habeat. vt autem illa plana apertaq; sit, præstabit diuersa ratio, id est si posthabitis his generibus, sua propriaq; rerum uocabula sumentur: hæc enim uis est propriarum uocum, ut omnem ex oratione obscuritatem caliginemq; pellant. Adiungit autem post mediam quandam rationem, indicatq; quam uiam tenere debeat, qui ambabus rebus simul studeat: operamq; det, vt apertam planamq; orationem retineat: nec tamen cadat in humile genus dicendi, popularemque atque abiectum sermonem. Inquit igitur non parum prodesse, ut hoc obtineatur, siquis sectetur tria illa uocabulorum genera, quæ supra in extremo appellauit, id est quæ fuerint porrecta in longius, nec nõ unde aliquid demptum fuerit: planum enim est nunc ipsum uocare σαφὲς, quas supra uocasset ἀφαιρέσεις, si rem ipsam, quod hic

 facit,

facit, appellare noluisset: rationibus enim illic relictis, verba quæ hoc aut illud passa forent, inde tantum appellauit: πεποιημένα enim inquit, quæ nunc ὀνοματοποιΐᾳ describit apud grammaticos autem posterius hoc nomen increbuit. Tertium verò genus significare volens, illud inquam, quod cum in usu sit, leuiter à consuetudine immutatum est, atque ita denique conformatum, ut pars eius integra restet, pars uariata sit, ἐξηλλαγμένα dixit. Rationem autem attulit, cur tria hæc nominum genera, id boni, quod tradidit, orationi accersire possent sine detrimento vllo: Quia enim inquit aliter se habent, atque proprium vsitatumq; eius rei nomen, cum contra consuetudinem factum sit, reddet hoc ipsum quiddam in oratione, minimè populare & abiectum. Quia verò non omnino discedunt à consuetudine, sed participant illa, erit illic ea de causa claritas. Exempli causa, vt maneam in ipsius exemplo, postremiq; huius generis rationem explicem, qui δεξιτερὸν in sermone profert, sanè variat, immutatq; vocem à peruulgata ratione: multitudo enim inquit δεξιόν. quia tamen solum fundamentumq; eius dictionis manet: intelligiturq; præclarè à quolibet, quid significare ille voluerit, quamuis vocem aliquantum flexerit, nulla inde obscuritas nascitur. eadem ratio est reliquarum hoc pacto variatarum vocum, vt apparet. Quod autem dictus est à quibusdam idem pæne hic tradere Aristoteles, quod in iij. libro de arte dicendi, eum vrgens aduersarium: interrogationisq; vi perturbans eum, qui contra sentiret, inquit. Cuius enim causa oportet apertam, & non humilem esse orationem, sed custodire id quod decet? & quæ sequuntur, de ea re mihi longe aliter videtur; illic enim de sententijs: hic verò de ornatu verborum disserit.

Ὥστε οὐκ ὀρθῶς ψέγουσιν οἱ ἐπιτιμῶντες τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τῆς διαλέκτου καὶ διακωμῳδοῦντες τὸν ποιητήν. οἷον Εὐκλείδης ὁ ἀρχαῖος, ὡς ῥᾴδιον ποιεῖν, εἴ τις δώσει ἐκτείνειν ἐφ' ὁπόσον βούλεται, ἰαμβοποιήσας ἐν αὐτῇ τῇ λέξει. οἷον Ἠτίχαριν εἶδον μαραθῶνα βαδίζοντα, καὶ, Οὐκ ἂν γενάμενος τὸν ἐκείνου ἐξελλέβορον.

Quapropter non recte vituperant, qui insimulant talem modum locutionis: vexantq; maledictis poetam. Ceu Euclides ille priscus, perinde atque facile sit carmen pangere, siquis facultatem dabit, quantum aliquis volet extendere verba: qui iambis vsus est ex eo genere verborum. Ceu Ἠτίχαριν εἶδον μαραθῶνα δὲ βαδίζοντα. &, οὐκ ἂν γενάμενος τὸν ἐκείνου ἐξελλέβορον.

Cum tantopere laudasset genera quædam vocabulorum, quæ licentia poëtarum leuiter immutata forent; nec tota noua auribus, inusitataq; acciderent: & bona eius rationis diligenter explicasset, sciens quosdam extitisse, qui ea, nullo consilio vsi, accusassent, errorem eorum refellit: simulq; à crimine vendicat poëtam, qui temerè ab illis improbéq; notatus fuerat: dabant enim ipsi vitio, quæ laudé in eo potius digna erant. Quasi igitur ita ait. His rebus constitutis: vtilitatéq; eorum verborum cófirmata perspicitur, peccare eos, qui huiuscemodi genus orationis reprehendunt, & maledicunt Homero, cuius poëma plenum est huius licentiæ: διακωμῳδεῖν enim, quo verbo auctor vsus est, valet existimationem alicuius lædere, & maledictis ipsum vexare, quia proprium hoc antiquorum comicorum erat. iniquo autem animo tulit Aristoteles, optimum omnium poëtarum, & quem ipse admirabatur: diuinúmque etiam sæpe appellauerat, verborum contumelia laceratum esse ab hominibus huius artis ignaris. Nominat autem vnum ex illis, qui libere nimis insolentérq; hoc fecerant, id est Euclidem, quem priscum vocat (nisi fallor) vt distinguat ab eo, qui ipsius ætate vixit, ac Megarensis patria fuit. Causam verò ille hanc sui iudicij afferebat: dicebatq; licere cuiq;, tenuis etiam ingenij homini, poëtam esse: nullúmque negotium esse versus condere, siquis permiserit illi, vt quantum ei commodum est, voces producat: nam hoc in primis ille videtur reprehendere solitus. id est, quas auctor

vocauit ἐπεκτείνων: eodem enim verbo vtitur, aucto tamen vna tantum præpositione, cum Aristotelis vocibus, quibus ratio hęc traditur, geminæ adplicatæ sint. Facit verò huc illud Martialis: intelligitq; sine dubio ille hanc ipsam licentiam & immutandorum & minuendorum producendorumque verborum, qui queritur in hendecasyllabo non permitti hoc, vt Græcis, itidem Latinis. inquit igitur. Dicunt εἰαρινὸν tamen poëtæ, Sed Græci, quibus est nihil negatum. Et quis Ἄρες Ἄρες licet sonare. Nobis nō licet esse tam disertis, Qui musas colimus seueriores. Animaduertendum autem diligenter, quid valeant verba hæc apud auctorem ἰαμβοποιήσας ἐν αὐτῇ τῇ λέξει. vtrum, vt Madius accepit, mordens in eadem dialecto, id est, vt puto, qui dum lædere uoluit, vsus est illo ipso genere orationis, quod accusabat. An, qui senariis vsus est, dum hoc efficeret: uerbaq; quibus eos exagitaret, clausit illo genere numerorum ad maledicendum apto. nec tamen existimandum est Euclidē temere & imprudenter incidisse in idem genus orationis, plenum scilicet huius licentiæ, ac productionis, quod in alio reprehendebat, vt quidam acceperunt: sed ex industria, vt rem poneret ante oculos, & quam procliue foret illa licentia vtentem, poëma conficere, ostenderet, imitatum esse ipsos in compositione hac uerborū. Exempla autem quæ posuit diligens magister, fructum nullum ferunt. nam cum singuli tantum versus citati sint: nec sententia eorum explanetur ab auctore: aliove vllo in loco ipsi legantur, si integri etiam forent, & ab omni labe vacui, vix intelligerentur. Accedit huic malo quod mendosi sunt, ac multis maculis inquinati, quod varietas lectionis declarat: aliter enim illi in aliis libris leguntur: nam præter ea, quæ discrepantia à peruulgata lectione, commemorat se inuenisse Robortellus, vidi etiam ipse duos codices, à quibus abesset præpositio posita ante postremum nomen ἐλλέβορον. Sed veritate desperata, nihil amplius curæ suscipere de hac re volui.

Τὸ μὲν οὖν φαίνεσθαί πως χρώμενον τούτῳ τῷ τρόπῳ, γελοῖον: τὸ δὲ μέτρον, κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν μερῶν: καὶ γὰρ μεταφοραῖς καὶ γλώτταις καὶ ταῖς ἄλλαις εἴδεσι χρώμενος ἀπρεπῶς καὶ ἐπίτηδες ἐπὶ τὰ γελοῖα, τὸ αὐτὸ ἂν ἀπεργάσαιτο.

Apparere quidem igitur, aliquo pacto vtentem hoc modo, ridiculum: mensura autem communis est omnium partium: etenim translationibus, & linguis, & alijs formis vtens indecore & studiose ad res ridiculas, idem conficeret.

Refellit nunc criminationem Euclidis, docetque eum in hac re malitia vsum: vt enim vitium huius locutionis ostenderet, coëgerat in paruum locum omne genus huius licentiæ. Non negat igitur Aristoteles, quin si quis poëta hoc moliatur, peccaturus sit: nullum enim est lumen orationis tam lepidum, nec tam iucundum; quod si sine modo vllo usurpetur, & non suo loco ponatur, non incommodum afferat: atque ineptum futurum sit. Quare mirari non oportet, si idem etiam in hoc poëticę orationis bono usu uenit. inquit igitur ipse, eo consilio, quod iam patefeci. Apparere igitur, atque intelligi, certoq; deprehendi, aliquo pacto utētem hoc modo, ridiculum est: particulam enim πως, retinendam prorsus censeo, quæ sanè in omnibus scriptis exemplaribus reperitur: sine causaque à non nullis, quæ hinc eiiceretur, digna existimata est. Valet autem hic πως: praua omni ratione & quæ à uero distet: quodam enim pacto vitium in se continet: quodam uero laudem habet. Concedit igitur perperam, maleq; tractatam hanc rationem, & hunc, ut supra quoque ipsum uocauit, modum orationis sine modo usurpatum iustam reprehensionem inuenire: eosq; meritò, qui id faciant, irrideri: statim autem unde id nascatur ostendens; docensq; proficisci ab errore eius, qui male atq; intemperanter re bonā uteretur, non à uitio ipsius rei, inquit. Mensura autem communis est omnium partium; id est, quod in aliis luminibus orationis custoditur, ut modice adhibeantur; hic etiam seruari

 debet:

debet: nam qui faceret idem in aliis rebus, quæ bonæ uno omnium iudicio existimãtur, & sunt tanquam flores orationis, vt abuteretur illis in rebus leuissimis exponendis, & contra dignitatem, in eandem culpam incideret: hoc enim quum fit, sine dubio id quod non decet, geritur, quum res illæ grandes sint & amplę, & quæ nullo modo conueniant humilibus rebus. appellat autem trãslationes & linguas, additq; & ceteras formas, quæ scilicet probantur, & laudem non paruam in se habent: intelligit verò nomina iuncta, & quę ornamenta vocauit: omniaq; demum, quę splendoris aliquid in se habent. Fecit autem hoc, qui appellauit συκῆν πότνιαν, quod ipse memoriæ prodidit in libro de arte dicendi: vsus enim est genere illo vocabuli, quod vocat κόσμον, in re nimis tenui ornanda, & quę nullo modo recipit eum splendorem: Et sane arbitror Aristotelem significare voluisse poëtam illũ: quemadmodum etiam in primis κόσμοι, cum inquit ὥσ τοῖς ἐπ' ἄλλης χρησάμενοι: iam enim appellarat trãslationes & linguas, quibus generibus vocabulorum hoc addere consueuit. Nam quod inquit ἐπὶ τὰ γελοῖα, manifesto qui id fecit, risum mouere voluit: neque enim alia de causa existimari debet tam honestum & grande nomen rei tam tenui, atque humili adiunxisse. Idem autem efficeret, valet hic, rem dignam reprehensione gereret, & eidem vitio affinis foret.

Τὸ δὲ ἁρμόττον ὅσον διαφέρει ἐπὶ τῶν ἐπῶν, θεωρείσθω, ἐντιθεμένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ μέτρον: καὶ ἐπὶ τῆς γλώττης δὲ, καὶ ἐπὶ τῶν μεταφορῶν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν, μετατιθεὶς ἄν τις τὰ κύρια ὀνόματα, κατίδοι, ὅτι ἀληθῆ λέγομεν. οἷον τὸ αὐτὸ ποιήσαντος ἰαμβεῖον Αἰσχύλου καὶ Εὐριπίδου: ἓν δὲ μόνον ὄνομα μεταθέντος, ἀντὶ κυρίου εἰωθότος, γλῶτταν: τὸ μὲν, φαίνεται καλόν; τὸ δ', εὐτελές. Αἰσχύλος μὲν γὰρ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ ἐποίησε, φαγέδαιναν, ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός: ὁ δὲ ἀντὶ τοῦ ἐσθίει τὸ θοινᾶται μετέθηκε.

Id autem, quod congruit, quantum excellit in heroicis carminibus, consideretur iniectis nominibus in versum, & in lingua vtiq; & in translationibus, & in alijs formis, loco illorũ positis proprijs nominibus, videret vtiq; quod vera dicimus. Ceu, cum eundem iambicum fecerit Aeschylus, & Euripides, vno vtiq; tantum nomine immutato, locoq; proprij consueti posita lingua, hoc quidem apparet pulchrum: hoc autem humile. Aeschylus quidem enim in Philoctete cecinit. Phagedana, quæ mei carnes comedit pedis. hic autem pro comedit, epulatur posuit.

Facit, quod hic primo precipit, ad superiorem partem confirmandam: tradiderat enim vocabula producta, nec non imminuta, vt etiam quę vocauit immutata, dignitatem afferre poëmati: neque tamen negauerat, quin si quis his bonis vti nesciret: & aut non suo loco poneret, aut immoderate ipsa vsurparet peccaturus esset, & in multa magnaque incommoda casurus. Quantum autem iuuet hoc genus, si quis modice ipso, temperateq; vtatur, nunc adiungit intelligi posse vsu ipso periculoque huius rei facto. Non igitur pertinet hoc ad verba externa aut translata aut facta, sed ad proxime superiora genera vocabulorum, quamuis statim addat, quod illic vsu venit, idem etiam in reliquis generibus nominum contingere, vt modus in primis, & id quod conuenit, spectandum sit. Quantum igitur, inquit, modus, & id quod vndequaque congruit, in vsu scilicet horum, à consuetudine abhorrentium, nominum, præstat & excellit, orationi videlicet carenti his leporibus atque elegantiis: nam ita verè appellandas putat, videatur in heroicis carminibus inculcatis eò nominibus his: seruatis numeris, mensuris q; eorum versuum: existimat enim hoc bonitatem horum verborum certo declaraturum. Si igitur capitur ἁρμόττον, vt ego cepi, vt valeat in eadem illa genera versuum ac mensuras, videtur potius legendum

ἐπιτιθεμένων, quàm ἀντιτιθεμένων: quamuis non negarim me hanc lectionem inuenisse in pluribus exemplaribus,& sanè commode hic etiam illa manere potest, neq; omnino contemnenda est: significaret enim loco illorum positis, vicemque eorum ipsis subeuntibus: quod fortasse magis respondet iis, quę sequuntur: in primisque verbo illi μετατιθεὶς. Adiungit post ualere multum ad idem comprobandum veritatemq; sui pręcepti ostendendam, siquis idem spectet in aliis generibus uocabulorum, vt sumpto in manus aliquo poëmate: eiectis inde aliquibus uocibus suis, pro priisq; earum rerum, de quibus agitur, loco illarum ponat translatas: motisque itidem inde vernaculis nominibus, in locum eorum ponat peregrina: qui enim auctoritati non cedit: nec utilitatem huius præcepti aliter intelligit, hoc facto uerum esse quod dixit, cogniturũ arbitratur. An μετατιθεὶς τὰ κύρια ὀνόματα, non valet loco propriorum nominum positis translatis & aliis eiusdem generis, sed contra, si poëma aliquod in manus sumpserit, quæcunq; illic vocabula splendida inuenerit, inde sustulerit: locoq; eorum posuerit propria & peruulgata, quod ipse infra facit in Homericis versibus corrumpendis, & omni honore spoliandis. nam poëma, quod ita verè vocari debeat, refertum potius illiusmodi vocibus esse debet, quàm propriis & communibus. exemplum autem huius rei sunt tres Homeri loci, quos infra ponit. Non contentus autem docuisse, quomodo hic error ex animo aliquorũ extirpetur; quod illos facere iubet, ipse prius agit: vel potius egisse summum artificem ornandæ orationis, Euripidem ostendit. Cum enim inquit eundem iambicum uersum fecisset Aeschylus, & Euripides: vult enim Aristoteles forte hoc factum esse, ut in scribendis suis fabulis ambo hi tragici eundem senarium iambum effuderint, ne diceret Euripidem sumpsisse versum antea ab Aeschylo factum. Vel valet ὅτι καὶ τὸ αὐτὸ ποιήσαντος ἰαμβεῖον quum in fabulis suis ambo hi poëtæ usi essent eodẽ senario. in verbo, quod infra positum est μετατιθέντα, apparet industria & consilium eius, qui corrigere aliquid uoluerit. Cũ igitur ambo casu incidissent in eundem versum: vnumque tantum nomen immutasset Euripides: loco que proprii vsitati posuisset linguam, alter eorum versuum intelligitur esse dignitatis plenus: alter verò humilis. Sed uersus etiam ipsos leuiter immutatos magnorum poëtarum posuit accuratus magister: Aeschylus enim inquit, in Philoctete cecinit φαγέδαιναν, ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός. Id est Phagedæna, quæ mei pedis carnes comedit: est autem hæc cancri genus. Euripides verò pro illo verbo ἐσθίει, quod valet comedit, posuit θοινᾶται cuius verbi externi, uel translati uis: certè à cõsuetudine in hac re ostendenda abhorrentis, uideatur esse vt significet, epulatur. ἀντὶ δὲ ἐσθίει igitur quod inquit, significat quod illic, & in vsu eorum uerborum quadrat. τὰ δ' ἔπη verò ualet in hexametris uersibus: hęc nanque ἔπη propriè appellantur. præcipuè autem licentiæ illæ aliter conformandorum nominum; vel concinnitates potius, illic locum habent: plurimumque dignitatis grandi illi carmini gignunt. Et sanè de Homero loquebatur, studiumque ipsius ac prudentiam, in exornando illo poëmate contra imperitos non nullos & importunos homines defendebat. Quod autem, cum iam μικρὸς dixisset: quod satis esse videbatur ad ostendendum nomen illud nullam in se habere dignitatem aut splendorem, addidit ἀσθενικὸς, arbitror hac de causa factum esse, vt: quum dixisset ἐσθίει proprium uerbum esse. quasi emendare id uoluerit: & quomodo accipiendum esset, ostendere: neque enim ἐσθίειν omnino proprium hic est; propriè enim ea uox dicitur de animantibus. Sed tamen Græci medici, cum de vlceribus, quæ depascuntur, disputant, ita ipsa passim appellant; id est ἕλκη ἐσθιόμενα, & cum eorum naturam significare volunt, hoc ipso uerbo vtuntur. Quare ἀσθενικὸς addidit, vt si non vere illud proprium esset, saltem uinceret, ipsum vsitatum ac receptum esse. Quare locum proprii, & honore carentis, obtinet. Fabulæ autem huius Aeschyli, à Philoctete appellatæ, meminit quoque Plutarchus in libro, quo docuit uitam ab Epicuro inductam iucundam non esse. Non certò verò auctor declarat Euripidis quoque uersum de Philoctete editum fuisse, ualde tamen hoc uerisimile, cum ille vlcere hoc vexaretur & hac ipsa parte corporis. Quare si Euripides quoque Philoctetem fecit, ambæ illæ fabulæ periere: Sophoclisque tantum Philoctetes conseruata est.

num generibus Aristoteles posuit synonyma: neque si in iij. libro de arte dicendi tradidit, reperiri quædam verba, quæ simul & κύρια, & συνώνυμα sint, sequitur omnia κύρια esse συνώνυμα. Non apparet præterea verba, quæ citat Simplicius ex hoc opere, explicantia vim synonymorum, sumpta fuisse ex hoc libro, & si nunc ita in excusis ipsius libris legitur. Ἀριστοτέλης μὲν ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς συνώνυμα εἶπεν εἶναι, ὧν πλείω μὲν τὰ ὀνόματα, λόγος δὲ ὁ αὐτός: puto nanque mendum in illis esse: defecisseq; literam, quæ numerum eius libri, vt mos erat Græcorum, indicaret: tres enim non vnum tantum, de studio hoc, vt patet testimonijs optimorum auctorum, Aristoteles libros conscripsit. Cum autem ipse opus hoc significare vult, non simul apposite ostendens librum, in quo id contineatur, vt sæpe fecit in ijs, quæ scripsit de arte dicendi, & alijs etiam locis, numero multitudinis vtitur: aitq; ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς: illic autem vnius numero scriptum est ἐν τῷ: vt facere veteres auctores consuerunt, cum libri numerū addunt. Potuit igitur illo modo συνώνυμα definisse in secundo tertio ve libro huius operis. Quare non opus fuit, nullo alio argumento fretum, huc ea inculcasse: pluri mæ autem occasiones existere potuerunt, cur hoc alijs locis auctor recte faceret.

Πεποιημένον δ' ἐστὶν, ὃ ὅλως μὴ καλούμενον ὑπὸ τινῶν, αὐτὸς τίθεται ὁ ποιητής: δοκεῖ γὰρ ἔνια εἶναι τοιαῦτα. οἷον τὰ κέρατα, ἔρνυγας: καὶ τὸν ἱερέα, ἀρητῆρα.

Factum autem est, quod omnino non appellatum ab aliquibus, ipse ponit poeta, videntur enim aliqua esse huiuscemodi. Ceu cornua ἔρνυγας: & sacerdotem ἀρητῆρα.

Explicat nunc, quod quinto loco posuerat, quale sit verbum factum, ipse πεποιημένον vocat. vnde ab eruditis scriptoribus AEschylus, qui multus fuit in hac fabricā dorum verborum ratione, ποιητὴς τῶν ἀνθρωπικῶν ὀνομάτων dictus est. intelligit autē quod in consuetudine antea nullius gētis erat: sed ab ipso poeta nouatū est: Cicero enim, cum de ijs vocabulis dissereret, atque eorum conformatione, inquit facere & nouare verba. Factum igitur Aristoteles ait verbum esse illud, quod omnino non vsurpatum ab aliquibus, neque in sermone vnquam antea auditum, ipse fingit poeta: nam quod ὅλως adiunxit, quod penitus omninoq; valet, distinxit illo pacto, vt opinor, nomen hoc à peregrinis, & externis: illa enim quoque, cum sint inusitata nouaque in Græco sermone, sunt tamen in vsu alius gentis: nec omnino dici possunt, simpliciterq; non καλούμενα, id est non vsurpata in sermone, neque formata: μὴ καλούμενον ὑπό τινων auctor inquit, cum hoc significare vellet. καλεῖν nanque hoc loco valet vsurpare aliquod nomen, & rem quampiam illo vocabulo appellare: vt in secundo quoque Topicorum est vsus hac voce, vbi ait. ἔτι δ' ἐφ' ὧν πλεῖστοι καλεῖν ὀνόμασι, καὶ τὰ ... : in cuius etiam loci extremo, quod excusi habent. ἐκ ... ποιοῦ λέγειν, vidi antiquum librum, in quo esset pro illo, καλεῖν. Idem etiam, quod hic ait τίθεται, apposite locutus est: nomina enim conduntur & ponuntur rebus, cum antea res illæ nullo nomine notatæ forent: vnde etiam à Latinis imponere nomina rebus dictum est. Quia autem suspicari aliquis posset huiuscemodi nulla inueniri, quæ, cum in nullo prorsus vsu ceterorum forent, repente nouentur ab aliquo, tollit hanc falsam opinionem: indicatq; inueniri non nulla huiuscemodi. Duorum autem exemplo vtitur. quorum posterius in primis Iliadis versibus à poeta vsurpatum fuit, & ab ipso Homero fictum auctore Aristotele: appellat enim illic ἀρητῆρα noua voce sacerdotem, à consuetudine Græcorum ἱερέα vocatum. An idem etiam ἔρνυγας vocarit, à similitudine ramorum, cornua: quæ Græci vulgo κέρατα appellant, affirmare non ausim: neque enim memini me hanc vocem apud eum poetam vnquam legisse. Quod si non Homerus ipse, aliquis certe poeta hoc vocabulum nouauit. Cū autem ἔρνος valeat in communi vsu Græcorum, ramum, inde conformauit ille hoc verbum, quia ceruorum cornua referunt hanc rem. Quare elegāter etiam Virgilius inquit. Et ramosa Micon viuacis cornua cerui: epitheto enim expressit, quod Græcus

m iij ille

ille poëta, nomine formato ab ea re quæ id valeret, significauit. Apud Hesychium in lexico, littera vna mutata, legitur ἀνύτας. quod sanè vocabulum ipse interpretatur, ὄψιν, βλαστήματα, κλάδους: nec tamen me conferre ad eam scripturam volui, veritus ne id culpa typographi commissum sit. Cum autem librum eius grammatici antiquum conquisiuerim, apud nos inuenire non potui: ita enim nullo negotio de veritate lectionis statuere potuissem. Animaduertendum autem est hoc ipsum vocabulum, cuius nulla antea vestigia vsquam apparebant in eo sermone: nec ullo tempore aliquis, cum ignotum prius foret, illud ediderat; repentè à poëta nouatum, verè tunc factum potuisse appellari: cum vero, ab ea origine, venit in consuetudinem aliorum, factum postea non posse vocari, nisi ea ratione, qua auctor illius, & tempus, quo conformatum est, cognita sunt.

Ἐπεκτεταμένον δέ ἐστιν, ἢ ἀφῃρημένον· τὸ μὲν, ἐὰν φωνήεντι μακροτέρῳ κεχρημένον ᾖ τοῦ οἰκείου, ἢ συλλαβῇ ἐμβεβλημένῃ· τὸ δὲ, ἂν ἀφῃρημένον ᾖ τι ἢ αὐτοῦ, ἢ ἐμβεβλημένου. ἐπεκτεταμένον μὲν. οἷον τὸ, πόλεως, πόληος: καὶ τὸ πηλειάδου, πηληϊάδεω. ἀφῃρημένον δὲ. οἷον τὸ, κρῖ, καὶ τὸ δῶ. καὶ μία γίνεται ἀμφοτέρων ὄψ.

Porrectum autem est, vel subtractum: hoc quidem, si vocali longiore vsum fuerit quàm sua sit ac propria: vel syllaba inculcata: hoc autem si sublatum fuerit quippiam vel ab ipso, vel ab eo, quod inculcatum est. Porrectum quidem ut πόλεως πόληος, & πηλεϊάδου, πηληϊάδεω. Sublatum autem. Ceu κρῖ & δῶ. & μία γίνεται ἀμφοτέρων ὄψ.

Post explicationem verbi facti, nouatiq; à poëta, docet cuiusmodi sint duo contraria inter se vocabulorum genera; quorum alterum auctum est, longiusq; factum: alterum verò abscissa ab ipso in extremo particula, imminutum. primum igitur in lõgum aliqua ratione porrectum aggreditur: aitq; ipsum huiuscemodi fieri: vereq ita vocari, si vocali aliqua litera longiore vtatur quàm sua propriaq; ipsius sit. Ceu si licentia poëtæ, & quia hoc commodum ipsi fuerit, vocalis litera ε, quæ sua ui breuis est, in η, quæ longa est, conuersa fuerit: aut [illegible] quarum literarum eadem est, quæ superiorum, natura. Cum hoc igitur contingit, tunc id verbum dicitur productum: neque cum hoc tantum fit, verum etiam cum syllaba in mediam illam vocem iniecta fuerit: nam hoc quoque, ac multo etiam magis, vocabulum producitur: plus enim est integram syllabam eo inculcare, quam temporis aliquid vni alicui illic literæ addere, exempla ipse vtriusque licentiæ ponit: vtiturque vocibus Homericis, ita ab ipso contra cõsuetudinem conformatis: sed non antequam tradat, cuiusmodi sit etiam verbum, vnde demptũ aliquid est. ipsum autem esse inquit, si abscissum quippiam fuerit, vel ab ipso, vel ab eo, quod inculcatum est. Vt videtur autem (nisi forte aliquid mendi hic subest, quod vereor) duobus quoque modis hoc vsu venire affirmat: vel potius, modo non variato, sed immutata specie verbi: vnde, quod inde tollitur, abscinditur: id est cum verbum fuerit aut simplex ut in consuetudine uersatur, aut prius productum, syllaba in ipsum inculcata: ab eoq; postea, ita licentia poëtæ conformato, noua libertate adhibita, sit abscissa syllaba aliqua. Explicatis autem hoc pacto rationibus vtriusq; nominis: & eius, quod porrectum est: & eius vnde abscissum aliquid in extremo est, exempla vtriusque ponit: porrecti ab Homero cum πόληος. inquit pro πόλεως: & cum πηληϊάδεω pro πηλείδου: deminuti vero, & à quo syllaba in fine dempta sit, & ab eodem, cum ait κρῖ pro κριθήν. vt in v. Iliadis, hoc versu, qui pronuntiatur à Pandaro, narrante, domi suæ pulcherrimos equos manere, quos tunc dolet se in bellum non duxisse. Ἑστᾶσι κρῖ λευκὸν ἐρεπτόμενοι καὶ ὀλύρας: Nec non δῶ pro δῶμα: vt in Θ Odysseæ, vbi Alcinous vocatis Phæacibus de aduentu Vlyssis cum ipsis egit. ξεῖνος ὅδ', οὐκ οἶδ' ὅς, ἀλώμενος ἵκετ' ἐμὸν δῶ, & in eodem libro

quo loco Vulcanus coëgit deos, vt viderent, quam iniuriam accepisset à Marte. ἔφατ' ἴδ' ἀγέλαστα ἐπιεικτὶ χαλκοβατὲς δῶ, & Empedoclis, qui & ipse ὄψ pro ὄψις posuit in extremo versu quodam, cuius ipse paulo plus quàm dimidiam partem citat. Cum autem hic locus ualde olim in omnibus libris corruptè legeretur: emendetur verò auctoritate Strabonis, apud quem integrum hoc exemplum manet, vt ostendi disserens de hac re in viij. libro Variarum mearum lectionum, non arbitror oportere amplius de hoc disputari, ueritate huius lectionis explicata: potius quærendum est, an verba illa ἢ ἐμβεβλημένον, quæ Robortellus quoque in non nullis manu scriptis libris narrat non inueniri, quamuis reponenda omnino censeat necessaria hic sint: vel potius importunè irrepserint excusos libros: ipse enim quoque vidi plures codices à quibus illa abessent: & præter quàm quod valde durum est putare nomen, quod auctum sit superiore ratione, idem postea noua licentia contaminatum esse: ita enim vix agnosceretur, nullaque penè ipsius pars integra restaret, arbitror, si id factum fuisset, Aristotelem exemplum aliquod huius, multis modis contaminati nominis positurum fuisse: quod tamen sine dubio factum non est: cum enim tribus exemplis in eo, quod præcepit, declarando vsus sit, cuncta sunt vocum prius intactarum, & nulla sui parte immutatarum: illud autem in primis, quod infrequentius erat, videbatur exempli lucem requirere. Quare melius fortasse erit sequi in hoc quoque auctoritatem antiquorum librorum, & existimare verba illa vacare: nam superiore loco particulam diiungendi, quæ alterum quasi membrum postulare videtur, iidem libri non habent. Animaduertẽdum autem, cum ab his tribus vocibus, quas ἀποκοπὴ passas indicat hic Aristoteles, vna tantum syllaba sublata in extremo sit, inueniri etiam à quibus duæ abscisæ eodem loco sint quod Sophoclis & Ionis testimonijs intelligitur, qui, commemorante hoc Strabone, ῥᾶ pro ῥᾴδιον protulere.

Ἐξηλλαγμένον δέ ἐστιν, ὅταν τοῦ ὀνομαζομένου τὸ μὲν καταλείπῃ, τὸ δὲ ποιῇ. οἷον τὸ δεξιτερὸν κατὰ μαζόν, ἀντὶ τοῦ δεξιόν.

Immutatum est, quando nominati: hoc quidem reliquerit: hoc autem fecerit. Ceu δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν pro δεξιόν.

Quod restabat unum, quale sit, quod ipse ἐξηλλαγμένον vocat, ostendit, id est variatum atque immutatum uocabulum, & nullo modo, vt in consuetudine est, prolatum: inquit autem huiuscemodi uerbum esse, cum poëta vocabuli alicuius recepti partem, vt erat, relinquit: partem verò nouat: & aliter, quàm erat, fingit. τοῦ enim hic ab auctore eodem pacto captum est, quo capitur, cum vocatur verborũ aliquod πεποιημένον, ut paulo supra ab ipso appellatum est. ὀνομαζόμενον verò quod inquit, arbitror ab eo vocatum uerbum, quod in vsum iam venerit, frequentatum sit, vt distinguat ipsum à nouo, & illo tempore ficto: quod huic rei aptum nullo modo est. Cum igitur alicuius peruulgatæ vocis partem intactam relinquit poëta, partem uerò fingit ac nouat, tunc id nomen immutatum vocatur: quod valet feruiter illud uariatum esse à specie sua: nec totum nouum factum. exemplum, quo vtitur, rem ante oculos ponit. Est usitatum verbum & frequens in sermone Græcorum, δεξιόν, quod ualet dextrum. idem significare volens Homerus in v. Iliadis δεξιτερὸν inquit: inde enim citatum est testimonium, quo vtitur Aristoteles; quamuis aliis etiam locis poëta usurpet uocem ita à se conformatam. Est autem hic locus, vbi Diana Venerem consolatur ob uulnus à Diomede acceptum: commemorat enim Iunonem quoque ab Hercule in dextra mamilla percussam sagitta fuisse. Cum igitur Homerus è uerbo δεξιὸν fecit δεξιτερὸν, primas duas syllabas eius verbi reliquit, vt antea erant: & è tertia duas fecit, atque ita uerbum a vulgari ratione variauit. Vt autem poëtæ pro δεξιὸν δεξιτερὸν usurpant, ita etiam, quod ad intellectum valet, pro ἀλόντερον: quod admonuit etiam Plutarchus in v. libro συμποσιακῶν capite quarto. Quærendum tamen an posterius hoc immutatum vere vocari possit: neque enim è parte aliqua pristini usitatiq; uerbi alia facta: sed quiddam potius ipsi, nulla parte im

mutato,

mutato, additum est. παρθενικὴν certe, quod prolatum ab Hesiodo est: significátque παρθένιον, non rem aliquam uirginis mulieris propriam, illo modo factum est.

Ἔτι αὐτῶν δὲ τῶν ὀνομάτων: τὰ μὲν, ἄῤῥενα, τὰ δὲ, θήλεα: τὰ δὲ, μεταξύ. ἄῤῥενα μὲν, ὅσα τελευτᾷ εἰς τὸ ν καὶ ρ, καὶ ὅσα ἐκ του τῶν ἀφώνων σύγκειται: ταῦτα δὲ ἐστὶ δύο, τὸ ψ, καὶ ξ. θήλεα δὲ, ὅσα ἐκ τῶν φωνηέντων εἴς τε τὰ ἀεὶ μακρά. οἷον εἰς η καὶ ω, καὶ τῶν ἐπεκτεινομένων εἰς α. ὥστε ἴσα συμβαίνει πλήθει εἰς ὅσα τὰ ἄῤῥενα, καὶ τὰ θήλεα: τὸ γὰρ ψ, καὶ τὸ ξ ταυτά ἐστιν. εἰς δὲ ἄφωνον οὐδὲν ὄνομα τελευτᾷ: οὐδὲ εἰς φωνῆεν βραχύ. εἰς δὲ τὸ ι τρία μόνα, μέλι, κόμμι, πέπερι. εἰς δὲ τὸ υ, πέντε, τὸ πῶυ, τὸ νάπυ, τὸ γόνυ, τὸ δόρυ, τὸ ἄστυ. τὰ δὲ μεταξὺ εἰς ταῦτα, καὶ ν καὶ σ.

Adhuc ipsorum vtiq; nominum: hæc quidem virilia: hæc autem muliebria: hæc autem media. Virilia quidem, quæcunq; desinunt in ν, & ρ: & quæcunq; è quopiam mutorum elementorum constant: hæc autem sunt duo ψ, & ξ. Muliebria autem quæcunq; è vocalibus & in semper longam. Ceu in η, & ω: & eorum, quæ producuntur in α. quapropter æqua contingit multitudine in quot virilia & muliebria: ψ, enim & ξ eadem sunt. In mutum autem elementum nullum nomen desinit: neque in vocale breue. in ι autem tria sola. μέλι, κόμμι, πέπερι. In υ autem quinque πῶυ, νάπυ, γόνυ, δόρυ, ἄστυ. Media autem in hæc, & ν, & σ.

Restare dicit aliam nominum diuisionem, quæ manet in mutatione generum: ut enim res quædam marium uim habent: aliæ uerò fœminarum: quomodo animantes omnes inter se distinguntur: aut enim illæ mares aut fœminę sunt: ita etiam nomina, quibus res ipsæ appellantur, hæc accommodata sunt rebus uirilem naturam habentibus: hæc verò muliebrem: superest tertium genus nominum, quod medium est, atque interiectum inter ambo: neque enim conuenit rebus, quę uirilem: neque etiam illis, quę muliebrem speciem habent. Quare μεταξὺ ab ipso uocatur: ut etiam ipsum appellauit in libro sophisticorum Elenchorum: quamuis eodē in loco uocet etiam ipsum σκεῦος, quia utensilia plerunque ac uasa genere illo appellantur: si uerè genus illud dici potest, cum animantes nullæ illiusmodi sint, quæ scilicet neutram naturam habeant, & appellatione maris aut fœminę non comprehendantur. ea autem de causa οὐδέτερον uocatur: neutrumq; a Latinis, quia non est aut uirilis, aut muliebris generis Postquam igitur docuit tria hęc esse nominum genera, tradit quibus in literis singula genera desinant: primúmq; quot sint uirilium nominū terminationes ostendit: tradit etiam uirilia esse quęcunque desinunt in ν, & ρ: & præter hęc, quæcunq; constant è quopiam mutorum elementorum. Cum autem dicat literas constare ex alijs, manifestò loquitur de duplicibus: ipsę enim conflatæ sunt è duobus elementis: simplices uerò unius naturę sunt, ut nomen declarat; addidit etiam ut rem aperiret, quæ nam sint literæ illæ, quę cum constent à quopiam mutorum elementorum, non sunt terminatio aliorum ullorum, nisi uirilium uocabulorum: easque duas esse inquit. id est ψ, & ξ, nam ζ, quę & ipsa duplex litera est, & constat è muta: conflata enim est ex σ δ, nullius uirilis nominis terminatio est. quare rectè illam exclusit: multa uerò uirilia nomina desinere in ξ, & ψ. perspicuum est. Animaduertendum autem nunc est, si hoc, quod uerba hęc prę se ferunt, significare uoluit Aristoteles, id est si dixit cuncta nomina, quæ desinunt in has quattuor literas, quarum priores duę simplices sunt: posteriores uerò duplices, uirilia esse, falsum ipsum multis modis præcepisse: omnes nanque hæ literę sunt etiam terminationes muliebrium nominum: & è numero ipsarum simplices etiam neutrorum. Si

uerò

verò significare voluit quattuor has literas esse terminationes virilium nominum,
non negans quin aliorum etiam generum quædam in iisdem literis desinãt, nihil sa
nè, quod à verò alienum sit, protulit: non plenam tamen huius rei scientiam tradi-
dit: cui enim notum non est virilia multa nomina desinere in σ. Non sine causa igi-
tur existimari potest hunc locum corruptum esse: nec tamen magis quàm ille iniuria
temporum deprauatus sit, ipsum contaminare libet. Quod sequitur Aristoteles, in-
quit muliebria nomina esse quecunq; è numero vocaliũ in semper longas desinunt,
quas tamen, quamuis satis notæ illæ forent, nec fallere possent, nomine appellat:
aitque ipsas esse η, & ω. Vt quęcunq; nomina desinunt in η, & ω, sint muliebris gene-
ris: cui terminationi nominum addit è numero etiam earundem vocalium literarũ,
cum earum aliquæ ancipites sint: & nunc correptæ: nec productæ inueniantur:
quæcunq; nomina in ᾱ, quæ vna ex illis est, quæ producuntur, desinunt illa esse mu-
liebria: vt omni hac parte affirmet triplicem esse terminationem muliebrium nomi-
num, quod ad vocales pertinet: aut enim illa in η, & ω, desinunt, quæ perpetuo lon-
gæ sunt, aut in ᾱ, quæ litera cùm aliquando breuis sit, sæpe etiam longius tempus
recipit, atque extenditur. Admonet autem lectorem diligens magister numerum
literarum, in quas & virilia & muliebria nomina desinunt, ęqualem esse: quod eli-
ci ostendit ex iis, quæ iam disputata sunt: hoc enim tanquam certum & iam patefa-
ctum ponit: nec tamen adhuc omnes terminationes muliebrium vocabulorum tra-
diderat: sed tres tantum, quarum extrema litera vocalis. Adiuuat vero hoc opinio-
nem eorum, qui supra σ addendum censuerunt duabus illis literis ν, & ρ, in quas
desinere dixit, simplices existentes, marium generis vocabula: ita enim id contin-
geret, præter quàm, quod negari non potest, quin plura virilia nomina desinant in
eam literam, quomodo igitur omittere illam potuit? Cum autem quamuis perspe-
ctum esset numerum simplicium literarum esse parem, in quas vtraq; genera desine
rẽt, non dum id certo teneretur, quia restabat duplicium terminatio, quæ non dum
in fœminarum rerum genere declarata fuerat, vt respondere sibi ipsi in vtroq; gene-
re intelligeretur affirmat id verè dictũ esse: eędem enim sunt duplices literę, in quas
vtriusq; generis nomina desinant, id est, ψ. & ξ: tam enim muliebris generis voca-
bula, quàm virilis inueniuntur, quæ desinunt in ipsas. Cum igitur eædem penitus
sint, dubitari non poterat de ipsarum in hac re concordia. Hic verus certusq; sen-
sus ex hac lectione elicitur, quæ & in excusis & in scriptis libris nullo discrimine in
uenitur, quare nollem ipsam à quibusdam tentatam: in primisq; non sequor consi-
lium illorum in eo, quod negandi particulam addiderunt. nam præter quàm quod
veritas peruulgatæ lectionis nullo negotio intelligitur: si numerus terminationum
in vtroq; genere impar fuisset, quid attinebat id demonstrare: res enim ita admira-
tionem nullam habuisset: nunc verò, cum respondeat: mirificeque inter se consen-
tiat, res animaduersione digna fuit, & quæ non debuerit silentio præteriri: iuuat
enim prodestq; huiuscemodi res cognosse. Pusillum antea erratum hic erat, quod
correxi auxilio vetustorum librorum: neque enim in illis, αὐτὰ ἐν, vt in excusis legi-
tur, sed ταυτὰ ἐν, scriptum offendi, quæ sine dubitatione vera lectio est. Adiungit
autem nullum nomen inueniri, quocunq; in genere quæratur, quod desinat in ali-
quam mutarum literarum: illæ autem numero nouem sunt, distinctæ etiam accura-
te à grammaticis: neque enim cunctæ eandem penitus naturam habent; quamuis
conueniat ipsis in hoc, quod omnes vocis expertes sunt. non tantum vero hoc in mu
tis verum esse ostendit sed addit etiam idem vsu venire in vocalibus natura breui-
bus: nullum nanque nomen definit in ῐ, aut ŏ: hæ nanque vocales literæ sunt, quæ
semper breues sunt. Cum autem literę vocales adhuc duę restarent, de quibus ver-
bum non fecerat, id est ῐ, & ῡ: cœpissetq; differere de vocalibus, quæ alienæ sunt ab
hac re: nec clausula vllo modo aliquorum nominum esse possunt, agit etiam de illis,
quæ non valde discedunt ab earum hac ipsa natura, cum in omni sermone Græco
tria tantum vocabula reperiantur, quæ desinant in ῐ: & quinque itidem solum, quæ
terminentur ῡ: enumerat autem tria illa nomina, quæ terminari dixit in ι: ipsaque
esse inquit μέλι, κόμμι, πέπερι. in omnibus verò exemplaribus ipsa vno tenore inue-
ni, cum quinque illa, quæ sequuntur, desinentia in υ, in pluribus calamo exaratis à

me

me inuenta non sint, siue illa, negligentia librariorum omissa sint, siue ab auctore non enumerata. Cur autem hunc tantum numerum esse nominum, quæ ita desinant, uoluerit, quærendum est, cum videantur etiam alia vocabula eadem litera terminari, vt μέλι. Antequàm autem de medijs nominibus consulto ageret, hæc quæ manifesto ad illa pertinent, ea de causa, quam ostendi, præcepit: neque enim virilia vlla aut muliebria nomina desinunt in his vocalibus. Paucis autem in extremo de neutris agit: inquit enim. Quæ media sunt, interiectaq; inter hæc, desinunt scilicet in hæc, & ν, & σ, quibus in verbis non sine causa docti viri existimarunt aliqua desiderari: quis enim nescit plura inueniri Græca nomina desinentia in ῑ, quæ non continentur in voce illa, monstrandi vim habente, qua vsus est: ταῦτα enim cum inquit, videtur ostendisse duas solas vocales ῑ, & ῡ, quas proximè appellarat. Præterea cui dubium esse potest, quin alia terminentur neutra nomina in ρ, quæ tamen vnà cum consonantibus, traditis esse neutrorum clausulis, non enumeratur. Quare necesse videtur id contigerit vitio librariorum; nec tamen quicquam hic variatum offendi in calamo exaratis libris.

Λέξεως δὲ ἀρετὴ, σαφῆ καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι. σαφεστάτη μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἀλλὰ ταπεινή. παράδειγμα δὲ, ἡ Κλεοφῶντος ποίησις, καὶ ἡ Σθενέλου. σεμνὴ δὲ, καὶ ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν, ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη. ξενικὸν δὲ λέγω, γλῶτταν, καὶ μεταφορὰν, καὶ ἐπέκτασιν, καὶ πᾶν τὸ παρὰ τὸ κύριον.

Locutionis autem virtus, apertam & non humilem esse. Apertissima quidem igitur est ea, quæ ex proprijs nominibus: sed humilis. Exemplum autem Cleophontis poesis, & Stheneli. grandis autem & immutans vulgarem rationem, quæ peregrinorum speciem habentibus vtitur. peregrinorum autem similia dico linguam, & translationem, & productionem, & omne, quod præter proprium.

Cum disseruisset de partibus locutionis, ostendit nunc quibus in rebus maneat summa ipsius laus: vt poëtæ, qui absolutá perfectáque locutione vti volunt, sciant quod potissimum ipsius genus sequantur: sunt enim plura illa & magnopere inter se distantia. Virtutem igitur ipsius, nã Latinum etiam hoc verbum, quod Græco respondet, eodem pacto cepit Horatius, quum inquit, Ordinis hęc virtus erit, & venus. Virtutem inquam ipsius, id est laudem ac bonitatem: & quicquid denique in ea ad summum perductum est, esse inquit, vt sit aperta & non humilis: quod sanè obtinere difficile est: nam qui valde apertam locutionem efficere student, sępe incidunt in abiectum ipsius genus, atque humi repunt: contraq;, qui timent ne humiles in dicendo sint, obscuri aliquando fiunt. Vt igitur contrariæ hæ res intelligantur, docet in quibus rebus positum vtrunque sit, vt facilius sine vitio & incommodo vllo quidquid in eo boni est, obtineri possit: maximeq; apertam ac planam locutionem esse inquit, quæ constat nominibus propriis, suisq; illarum ipsarum rerum, de quibus sermo est: sed hoc mali esse in ea inquit, quod erit humilis: nam uti semper nominibus peruagatis, & quæ imposita primo fuere illis rebus, conficit genus dicendi tenue, & expers dignitatis. nec tamen omnis vulgi oratio huiuscemodi est: existunt enim in ea aliquando flores aliqui, & in primis verba translata. Eum verò, qui suis propriisq; rerum vocabulis vtitur, declinare obscuritatem sermonis significatur etiam voce illa, quæ frequens est apud nos: vbi enim aliquis ostendere vult, se plane loqui, nec vti circumitione verborum, inquit, se panem, panem vocare. Cui prouerbio simile etiam Græci, atq; idem penitus valens, aliam rē appellantes, prouerbium habebant: aiebat enim qui hoc affirmare volebat apud eos, τὴν σκάφην σκάφην λέγειν. hoc autem est dicere, se vti nominibus propriis rerum. Exempla uerò huius

cum, omnem orationem illis referserit: eodemq; in loco cunctis abusus fuerit, peccabit, & in non mediocre vitium cadet: quod tamen vitium non eiusdem semper generis erit, sed diuersam naturam habebit, quia origo etiam ipsius diuersa est: si năq; vt ipse diligenter exponit, in vnum locum aliquis plures, pluresq; translationes coëgerit, & oratio penè constiterit è verbis translatis, nascetur inde ęnigma: si verò è linguis externisq; vocibus, barbarismus. Verborum translatorum copiam, & quæ non propria suaque illarum rerum sint, reddere orationem obscuram, quis non fateatur: confunditur enim ita animus eius qui audit: nec secum statuere potest, quem sensum habeant voces plurimæ à sua in alienam sedem comportatæ. Conferta etiam simul multa verba externa præ se ferunt sermonem peregrinum: similitudinemq; habent Persici sermonis, aut Phrygii: è quorumcunq; lingua hausta verba illa fuerint. Cicero quoque cognouit nimium vsum translatorum verborum gignere ænigma: nam in tertio libro de oratore de illis agens, inquit. Est hoc magnum ornamentum orationis, in quo obscuritas fugienda est. etenim ex hoc genere fiunt ea, quæ dicuntur ænigmata. Quod autem auctor inquit ἅπαντα τὰ τοιαῦτα, videtur respexisse ad id, quod dixerat, enumeratis iam pluribus nominibus traductis, & alia atque alia ratione immutatis. Et omne demum, quod se remouet à proprio, suoque vocabulo illius rei: etenim nunc quoque non ait ἅπαντα ταῦτα, quibus verbis certa quædam ac definita genera immutatorum nominum significasset: sed illo modo, quem indicaui, quo etiam continentur, quæ similitudinem aliquam cum illis habent, quamuis infra referat se potissimum ad duo genera: ostendatq; incommodum, quod pariant & translata & externa nomina, si nimis frequentia vsurpata fuerint. Animaduertendum vero, quid valeat hic coniunctio καὶ ante βαρβαρισμὸς collocata: videtur enim superuacanea esse: neque enim ita accipi locus potest, vt dixerit è verbis translatis conflari ænigma, & barbarismum præterea: statuit enim iam vt ænigma nascatur, necessarias esse translationes. An quum & barbarismus inquit, ita significare voluit vim ingentem huius mali, quod inde procrearetur: nihil enim in Græco sermone magis fugiendum, quam Barbarismus: nec tamẽ defuere, qui è libris nuper Lutetiæ, non sine diligentia multa, excusis copulam eam inde sustulerunt. Cum autem affirmasset è translationibus procreari ænigma, naturam obscuri sermonis, ita vocati: & in quo vis illius posita sit, declarat: inquit enim in hoc illud manere: vt cum aliquis dicat ea, quæ in ea re sunt: hoc enim arbitror valere τὰ ὑπάρχοντα, (vocat enim nunc τὰ ὑπάρχοντα ea, quæ multo supra vocauit τὰ ὄντα) coniungat: copuletque vnà ea, quæ non videantur effici posse: id est nihil sanè dicat, quod à re illa alienum sit: sed tamen ea sit species eius sermonis, vt videatur tradere, quod fieri non possit: quia verba illa, non ita capta, vt cepit auctor, fabricatorque eius ęnigmatis: cum enim translata sint, non vna simplexque eorum necessario est notio, videntur ostendere rem absurdam, & quæ fieri nullo modo possit, cum tamen, si quis sensum illius percipiat, omnia illic conueniant: & ea, quę obscurè ab eo, imponere hominibus volente, & ingenia ipsorum exercere, significantur, non modo effici possunt, sed nullo negotio præstantur, ac veritati vndique consentiunt. Quam vero infra intelligat compositionem nominum, diligenter uidendum, vbi affirmat per eam ęnigma effici nõ posse: si năque intelligeret constructionem nominum, pluriumque verborum continuationem, necessariam non esse, falsum prorsus proferret: Cicero enim quoque inquit eo loco, quem supra citaui. Non est autem in verbo modus hic, sed in oratione, id est in continuatione verborum. Quare arbitror ipsum significare voluisse nomina iuncta, concretaq; è duobus pluribus ve nominibus, non habere eam vim, vt sola conficiant ænigma, quia sine translationis aliquo genere non possit id præstari: ita autem certum habet eam esse naturam ænigmatis, vt inde ducat asseueretq; non licere conficere ęnigma è verbis iunctis, nulla reddita ratione huius rei, quum moris ipsius sit omnia, quæ tradit, argumento aliquo confirmare. Hoc igitur valet hic compositio nominum: & tamen accipiat aliquis hoc pacto hunc locum, vt dixerit compositionem, constructionem ve quamlibet verborum non valere hoc efficere, sed requiri etiam, vt in verbis illis, ordine inter se constructis, sint translationes plures, quod egregiè conueniret sententiæ Ciceronis. inquit autem.

V Per

Per metaphoram autem contingit, quia non omnis vſus translatorũ verborum ſemper gignit ænigma: ſed vſu venit aliquando, cum illa frequentia ſunt, valde obſcuram ea de cauſa fieri orationem: & natura denique omnis eorum huiuſcemodi eſt. quod accuratè præcepit M. Tullius, vt translatum verbum in oratione poſitum, præter quàm quod aliter etiam ornat orationem, ſplendorisq; ei multum affert, reddit ſæpe ipſam apertiorem: ponitq; ante oculos quod dicitur. Cum vero plura translata verba continuantur, ita vt aliud dici videatur: aliud tamen intelligendum ſit, hoc genus orationis, Græce vocatur, rem ipſam exprimente verbo, ἀλληγορία: quæ ratio non valde diſcrepat ab ænigmate: ac ſępe etiam qui loquuntur aut ſcribunt, cum ſenſus animi ſui ab omnibus percipi nolunt, hoc genere vtuntur, vt Cicero oſtendit ſe facturum, cum inquit in epiſtola quadam ad Atticum. De rep. breuiter ad te ſcribam: iam enim charta ipſa ne nos prodat, pertimeſco: itaque poſthac, ſi erunt mihi plura ad te ſcribenda, ἀλληγορίαις obſcurabo. Ipſe certè Cicero cum idem ſignificare vellet in iiſdem epiſtolis, id eſt ſe obſcurè locuturum, ait. Cetera erunt ἐν αἰνιγμοῖς. Quare non male fortaſſe opera poneretur, ſi quæreretur diſcrimen inter ἀλληγορίαν, de qua hic Ariſtoteles nihil præcepit, & ænigma. ambo enim hi modi non ſunt in ſingulis uerbis, ſed in oratione & continuatione verborum. præterea commune etiã hoc inter ſe habent, vt ambo conſtet à verbis translatis. Cicero qui putari poteſt eodem in loco oſtendere voluiſſe qua nam re differant illa inter ſe, cum diligenter vim naturamq; omnem allegoriarum expoſuiſſet, addidit. Eſt hoc magnum ornamentum orationis, in quo obſcuritas fugienda eſt: etenim ex hoc genere fiunt ea, quæ dicuntur ænigmata. Admonet igitur ipſe, vt obſcuritas fugiatur: nec tamen modum, rationemq; docuit, qua illa fugienda ſit: nam qui obſcuritatem fugere vellet, ἀλληγορίαις non vteretur: nec aliud diceret, cum aliud intelligi vellet: hoc enim eius eſt, qui obſcurus eſſe ſtudeat. An intellexit diu morandum non eſſe in ratione hac: quia qui longam orationem cõſumat in ipſa, nimium tenebrarum afferat orationi: vel potius non habere eam vim oratio, in qua verba multa alicuius rei propria deinceps in aliam rem ſimilem transferantur, vt inde ęnigma fiat: ſed ænigma erit, cum, vt ait optimus magiſter, ſumptis pluribus uerbis translatis: ſignificatiſque obſcurè rebus, quæ in ea re ſint, ea, quæ fieri non poſſint, connectere copulareque videatur. Exemplum ænigmatis ponere volens, recurrit eodem, quo acceſſerat: idem efficere ſtudens, in tertio libro de arte dicendi, illuſtrique quodam ac valde celebri vſus eſt. correxi autem illud olim atque explanaui, cum mendoſum foret, in meis in illud opus declarationibus. Conſtabat verò duobus verſibus, qui ambo ab Athenæo poſiti ſunt: vbi etiam ſenſum ipſius breui ille indicauit. Hoc tantum addere placet: cum illic docuerim cuncta ferè ea uerba eſſe translata, primum etiam prioris verſus eiuſdem generis eſſe: ἄνδρα q; pro ἄνθρωπον illic poſitum, qui nanque ſimpliciter hominem oſtendere vult in Græco ſermone, vtitur ἀνθρώπου nomine. Hoc prætér quàm quod ſatis planum eſt, ita ſe habere, animaduerti etiam notatum fuiſſe à vetere ſcriptore. Nam quod inquit ſignificari illo τὴν τῆς σικύας προσβολὴν, vſus eſt uerbo proprio medicorum in ea re oſtendenda: multis enim locis Hippocrates inquit σικύας προσβάλλειν. Addit etiam hic Ariſtoteles. Et huiuſcemodi: nam alia etiam ænigmata occurrebant, niſi contentus eo fuiſſet, in quibus omnibus id eſſe inueniretur, quod proprium naturæ ipſorum eſſe ſignificauit. Cum autem oſtendiſſet, quid detrimenti afferret nimius vſus translationum, declarat alterum vitium naſci à uocabulis externis: barbariſmum ſcilicet conflari, ſi nimis multę in propinquo loco collocatæ ſint linguę: vocesque aliorum populorum: neque enim ille amplius videri poteſt ſermo Gręcus, tot inculcatis vocabulis peregrinis, ſed redolet linguam earum nationum, unde uoces ille acceptę ſunt. In extremo vero huius partis inquit, ſuperiorem diſputationem concludens. Quare temperata aliquo modo eſt his: quibus uerbis uidetur indicare modice vſurpanda eſſe: magnaq; cum cura, hęc ornamẽta, ut oratio his tanquam floribus aſpergenda ſit, & non tota texenda his rationibus à conſuetudine recedentibus. Senſus ſanè Ariſtotelis aut hic ipſe aut ualde ſimilis fuerit neceſſe eſt. in uerbis tamen ipſis, quia non eodem modo hic locus legitur in omnibus exemplaribus, difficultas nõ parua reſtat: ipſe ſanè uidi librũ, in quo ſcri-

prum

ptum foret δεῖ ἄρα κιχρᾶσθαι πῶς τούτοις: alius autem, calamo itidem exaratus, habet. δεῖ ἀεὶ κεκρᾶσθαι πῶς τούτοις. Quare aliquando suspicatus sum legi debere, δεῖ ἄρα κεχρῆσθαι πῶς τούτοις, immutato potius spiritu, temporeq; duarum literarum, quàm literis ipsis: quod sæpe contingere consueuit in deprauata ratione loquendi: confusoq; sono multarum literarum. Adiuuat non nihil hanc opinionem, quod infra ipse inquit. τὸ μὲν οὖν φαίνεσθαι πῶς χρώμενον τούτῳ τῷ τρόπῳ: & quæ sequuntur: sententia autem huius lectionis mirifice quadraret: cōcluderet enim oportere uti aliquo modo, id est prudenter, temperateq;, illis ornamentis orationis. Madius narrat se in libro doctissimi uiri: ac mecum, dum vixit, magna beneuolentia coniuncti, Benedicti Lampridij inuenisse δεῖ ἄρα κεχρῆσθαι: quod si ita locus ab eo coniectura emendatus fuit, non reprehendo consilium illius: si autem superiore ætate scriptus liber fuit, libentius adhuc eam lectionem sequerer: nullius enim auctoritas tanti apud me est, quanti ueterum librorum fides.

Τὸ μὲν οὖν μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει, μὴ δὲ ταπεινὸν ἡ γλῶττα, καὶ ἡ μεταφορὰ, καὶ ὁ κόσμος, καὶ τἆλλα τὰ εἰρημένα εἴδη: τὸ δὲ κύριον, τὴν σαφήνειαν. οὐκ ἐλάχιστον δὲ μέρος συμβάλλονται εἰς τὸ σαφὲς τῆς λέξεως, καὶ μὴ ἰδιωτικὸν, αἱ ἐπικτάσεις καὶ ἀποκοπαὶ καὶ ἐξαλλαγαὶ τῶν ὀνομάτων. διὰ μὲν γὰρ τὸ ἄλλως ἔχειν, ἢ ὡς τὸ κύριον, παρὰ τὸ εἰωθὸς γιγνόμενον, τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει: διὰ δὲ τὸ κοινωνεῖν τοῦ εἰωθότος, τὸ σαφὲς ἔσται.

Non populare quidem igitur faciet, neque humile lingua & translatio & ornamentum, & aliæ dictæ formæ: proprium autem, claritudinem. Non minimam autem partem conferunt, vt locutio aperta sit & non popularis, productiones, & ablationes, & immutationes nominum. Quia enim hoc aliter se habet, quàm proprium, cum factum sit contra id, quod consuetum, reddet in oratione non vulgare genus. Quia autem particeps est eius, quod est consuetum, inde claritudo nascetur.

Docet hic primum, quæ genera nominū captare debeat, qui uni tātū rei addictus sit, ac studeat siue dignati orationis, siue claritudini: vt finē solum eum habeat, efficere orationē aut honestam, aut apertam. Quamuis rationem potius tradere uideatur, qua uitium declinetur: uulgareq; genus orationis vitetur, quàm qua grāditas ipsius amplitudoq; obtineatur: & tamen uitiū ab ea remouēdo, bonum hoc ipsius semper indicat: nam ut supra quoque, cum uirtutem ipsius io quo posita foret, declarauit, ita quoque hic infra μὴ ἰδιωτικὸν inquit. Sed hoc relicto, cum seorsum hæc docuerit: postea ostendet, qua ratione utrunq; simul præstari possit. ait igitur. Vt genus orationis non plebeium sit, neque humile, efficient lingua & trāslatio & ornatus, qui κόσμος ab eo uocatur, nec non reliquæ supra nominatæ formæ, generaq; verborum. Qui igitur in hanc rem toto animo incumbet, huc mentem conuertere debet: ita enim consequetur quod vult: & finget orationem remotam ab vsu Idiotarum, & quæ nihil humile in se habeat. vt autem illa plana apertaq; sit, præstabit diuersa ratio, id est si posthabitis his generibus, sua propriaq; rerum uocabula sumentur: hæc enim uis est propriarum uocum, ut omnem ex oratione obscuritatem caligine mq; pellant. Adiungit autem post mediam quandam rationem, indicatq; quam viam tenere debeat, qui ambabus rebus simul studeat: operamq; det, vt apertam planāq; orationem retineat: nec tamen cadat in humile genus dicendi, popularemque atq; abiectum sermonem. Inquit igitur non parum prodesse, ut hoc obtineatur, si quis sectetur tria illa uocabulorum genera, quæ supra in extremo appellauit, id est quæ fuerint porrecta in longius, nec nō unde aliquid demptum fuerit: planum enim est nunc ipsum uocare ἀποκοπάς, quas supra uocasset ἀφαιρέσεις, si rem ipsam, quod hic

facit, appellare uoluisset: rationibus enim illic relictis, verba quæ hoc aut illud passa forent, inde tantum appellauit: ἀφῃρημένα enim inquit, quæ nunc ἀποκοπὰς describit apud grammaticos autem posterius hoc nomen increbuit. Tertium verò genus significare volens, illud inquam, quod cum in usu sit, leuiter à consuetudine immutatum est, atque ita denique conformatum, ut pars eius integra restet, pars variata sit, ἐξηλλαγμένας dixit. Rationem autem attulit, cur tria hæc nominum genera, id boni, quod tradidit, orationi accersire possent sine detrimento vllo: Quia enim inquit aliter se habent, atque proprium vsitatumq; eius rei nomen, cum contra consuetudinem factum sit, reddet hoc ipsum quiddam in oratione, minimè populare & abiectum. Quia verò non omnino discedunt à consuetudine, sed participant illa, erit illic ea de causa claritas. Exempli causa, vt maneam in ipsius exemplo, postremiq; huius generis rationem explicem, qui δεξιτερὸν in sermone profert, sanè variat, immutatq; vocem à peruulgata ratione: multitudo enim inquit δεξιόν. quia tamen solum fundamentumq; eius dictionis manet: intelligiturq; præclarè à quolibet, quid significare ille voluerit, quamuis vocem aliquantum flexerit, nulla inde obscuritas nascitur. eadem ratio est reliquarum hoc pacto variatarum vocum, vt apparet. Quod autem dictus est à quibusdam idem pænè hic tradere Aristoteles, quod in iij. libro de arte dicendi, eum vrgens aduersarium: interrogationisq; vi perturbans eum, qui contra sentiret, inquit. Cuius enim causa oportet apertam, & non humilem esse orationem, sed custodire id quod decet? & quæ sequuntur, de ea re mihi longe aliter videtur; illic enim de sententijs: hic verò de ornatu verborum differit.

Ὥστε οὐκ ὀρθῶς ψέγουσιν οἱ ἐπιτιμῶντες τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τῆς διαλέκτου καὶ διακωμῳδοῦντες τὸν ποιητήν. οἷον Εὐκλείδης ὁ ἀρχαῖος, ὡς ῥᾴδιον ποιεῖν, εἴ τις δώσει ἐκτείνειν ἐφ' ὁπόσον βούλεται, ἰαμβοποιήσας ἐν αὐτῇ τῇ λέξει. οἷον Ἠτίχαριν εἶδον μαραθῶνάδε βαδίζοντα, καὶ. Οὐκ ἂν γενάμενος τὸν ἐκείνου ἐξελλέβορον.

Quapropter non recte vituperant, qui insimulant talem modum locutionis: vexantq; maledictis poetam. Ceu Euclides ille priscus, perinde atque facile sit carmen pangere, siquis facultatem dabit, quantum aliquis volet extendere verba: qui iambis vsus est ex eo genere verborum. Ceu Ἠτίχαριν εἶδον μαραθῶνάδε βαδίζοντα. &c. οὐκ ἂν γενάμενος τὸν ἐκείνου ἐξελλέβορον.

Cum tantopere laudasset genera quædam vocabulorum, quæ licentia poëtarum leuiter immutata forent, nec tota noua auribus inusitataq; acciderent: & bona eius rationis diligenter explicasset, sciens quosdam extitisse, qui ea, nullo consilio vsi, accusassent, errorem eorum refellit: simulq; à crimine vendicat poëtam, qui temerè ab illis improbéq; notatus fuerat: dabant enim ipsi vitio, quæ laudé in eo potius digna erant. Quasi igitur ita ait. His rebus constitutis: vtilitatéq; eorum verborum cōfirmata perspicitur, peccare eos, qui huiuscemodi genus orationis reprehendunt, & maledicunt Homero, cuius poëma plenum est huius licentiæ: διακωμῳδεῖν. enim, quo verbo auctor vsus est, valet existimationem alicuius lædere, & maledictis ipsum vexare, quia proprium hoc antiquorum comicorum erat. iniquo autem animo tulit Aristoteles, optimum omnium poëtarum, & quem ipse admirabatur: diuinúmque etiam sæpe appellauerat, verborum contumelia laceratum esse ab hominibus huius artis ignaris. Nominat autem vnum ex illis, qui libere nimis insolentérq; hoc fecerant, id est Euclidem, quem priscum vocat (nisi fallor) vt distinguat ab eo, qui ipsius ætate vixit, ac Megarensis patria fuit. Causam verò ille hanc sui iudicij afferebat: dicebatq; licere cuiq;, tenuis etiam ingenij homini, poëtam esse: nullúmque negotium esse versus condere, siquis permiserit illi, vt quantum ei commodum est, voces producat: nam hoc in primis ille videtur reprehendere solitus. id est, quas auctor

vocauit

vocauit ἐπεκτείνας: eodem enim verbo vtitur, aucto tamen vna tantum præpositione, cum Aristotelis vocibus, quibus ratio hęc traditur, geminæ adplicatæ sint. Facit verò huc illud Martialis: intelligitq; sine dubio ille hanc ipsam licentiam & immutandorum & minuendorum producendorumque verborum, qui queritur in hendecasyllabo non permitti hoc, vt Græcis, itidem Latinis. inquit igitur. Dicunt εἰαρινὸν tamen poëtæ, Sed Græci, quibus est nihil negatum, Et quis Ἆρες Ἄρες licet sonare. Nobis nō licet esse tam disertis, Qui musas colimus seueriores. Animaduertendum autem diligenter, quid valeant verba hæc apud auctorem ἰαμβοποιήσας ἐν αὐτῇ τῇ λέξει. vtrum, vt Madius accepit, mordens in eadem dialecto. id est, vt puto, qui dum lædere uoluit, vsus est illo ipso genere orationis, quod accusabat. An, qui senariis vsus est, dum hoc efficeret: uerbaq; quibus eos exagitaret, clausit illo genere numerorum ad maledicendum apto. nec tamen existimandum est Euclidē temere & imprudenter incidisse in idem genus orationis, plenum scilicet huius licentiæ; ac productionis, quod in alio reprehendebat, vt quidam acceperunt: sed ex industria, vt rem poneret ante oculos, & quam procliue foret illa licentia vtentem, poëma conficere, ostenderet, imitatum esse ipsos in compositione hac uerborū. Exempla autem quæ posuit diligens magister, fructum nullum ferunt. nam cum singuli tantum versus citati sint: nec sententia eorum explanetur ab auctore: aliove vllo in loco ipsi leganrur, si integri etiam forent, & ab omni labe vacui, vix intelligerentur. Accedit huic malo quod mendosi sunt, ac multis maculis inquinati, quod varietas lectionis declarat: aliter enim illi in aliis libris leguntur. nam preter ea, quæ discrepantia à peruulgata lectione, commemorat se inuenisse Robortellus, vidi etiam ipse duos codices, à quibus abesset præpositio posita ante postremum nomen ἰαμβίζων. Sed veritate desperata, nihil amplius curæ suscipere de hac re volui.

Τὸ μὲν οὖν φαίνεσθαί πως χρώμενον τούτῳ τῷ τρόπῳ, γελοῖον: τὸ δὲ μέτρον, κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν μερῶν: καὶ γὰρ μεταφοραῖς καὶ γλώτταις καὶ τοῖς ἄλλοις εἴδεσι χρώμενος ἀπρεπῶς καὶ ἐπίτηδες ἐπὶ τὰ γελοῖα, τὸ αὐτὸ ἂν ἀπεργάσαιτο.

Apparere quidem igitur aliquo pacto vtentem hoc modo, ridiculum: mensura autem communis est omnium partium: etenim translationibus, & linguis, & alijs formis vtens indecore & studiose ad res ridiculas, idem conficeret.

Resellit nunc criminationem Euclidis, docetque eum in hac re malitia vsum: vt enim vitium huius locutionis ostenderet, coëgerat in paruum locum omne genus huius licentiæ. Non negat igitur Aristoteles, quin si quis poëta hoc moliatur, peccaturus sit: nullum enim est lumen orationis tam lepidum, nec tam iucundum, quod si sine modo vllo usurpetur, & non suo loco ponatur, non incommodum afferat: atque ineptum futurum sit. Quare mirari non oportet, si idem etiam in hoc poëticę orationis bono usu uenit. inquit igitur ipse, eo consilio, quod iam patefeci. Apparere igitur, atque intelligi, certoq; deprehendi, aliquo pacto utētem hoc modo, ridiculum est: particulam enim πως, retinendam prorsus censeo, quæ sanè in omnibus scriptis exemplaribus reperitur: sine causaque à non nullis, quæ hinc eiiceretur, digna existimata est. Valet autem hic πως: praua omni ratione & quæ à uero distet: quodam enim pacto vitium in se continet: quodam uero laudem habet. Concedit igitur perperam. maleq; tractatam hanc rationem, & hunc, ut supra quoque ipsum uocauit, modum orationis sine modo usurpatum iustam reprehensionem inuenire: eosq; meritò, qui id faciant, irrideri: statim autem unde id nascatur ostendens; docensq; proficisci ab errore eius, qui male atq; intemperanter re bona uteretur, non à uitio ipsius rei, inquit. Mensura autem communis est omnium partium; id est, quod in aliis luminibus orationis custoditur, ut modice adhibeantur; hic etiam seruari

debet: nam qui faceret idem in aliis rebus, quæ bonæ uno omnium iudicio existimantur, & sunt tanquam flores orationis, vt abuteretur illis in rebus leuissimis exponendis, & contra dignitatem, in eandem culpam incideret: hoc enim quum fit, sine dubio id quod non decet, geritur, quum res illæ grandes sint & amplę, & quæ nullo modo conueniant humilibus rebus. appellat autem trãslationes & linguas, additq; & ceteras formas, quæ scilicet probantur, & laudem non paruam in se habent: intelligit verò nomina iuncta, & quę ornamenta vocauit: omniaq; demum, quę splendoris aliquid in se habent. Fecit autem hoc, qui appellauit συκῆ πότνια, quod ipse memoriæ prodidit in libro de arte dicendi: vsus enim est genere illo vocabuli, quod vocat κόσμον, in re nimis tenui ornanda, & quę nullo modo recipit eum splendorem: Et sane arbitror Aristotelem significare voluisse poëtam illũ: quemadmodum etiam in primis κόσμοι, cum inquit καὶ τοῖς ἐν ἄλλοις εἴδεσιν: iam enim appellarat trãslationes & linguas, quibus generibus vocabulorum hoc addere consueuit. Nam quod inquit ἐπὶ τὰ γελοῖα, manifesto qui id fecit, risum mouere voluit: neque enim alia de causa existimari debet tam honestum & grande nomen rei tam tenui, atque humili adiunxisse. Idem autem efficeret, valet hic, rem dignam reprehensione gereret, & eidem vitio affinis foret.

Τὸ δὲ ἁρμόττον ὅσον διαφέρει ἐπὶ τῶν ἐπῶν, θεωρείσθω, ἐντιθεμένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ μέτρον: καὶ ἐπὶ τῆς γλώττης δὲ, καὶ ἐπὶ τῶν μεταφορῶν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν, μετατιθεὶς ἄν τις τὰ κύρια ὀνόματα, κατίδοι, ὅτι ἀληθῆ λέγομεν. οἷον τὸ αὐτὸ ποιήσαντος ἰαμβεῖον Αἰσχύλου καὶ Εὐριπίδου: ἓν δὲ μόνον ὄνομα μεταθέντος, ἀντὶ κυρίου εἰωθότος, γλῶτταν: τὸ μὲν, φαίνεται καλὸν; τὸ δ', εὐτελές. Αἰσχύλος μὲν γὰρ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ ἐποίησε, φαγέδαινα, ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός: ὁ δὲ ἀντὶ τοῦ ἐσθίει τὸ θοινᾶται μετέθηκε.

Id autem, quod congruit, quantum excellit in heroicis carminibus, consideretur iniectis nominibus in versum, & in lingua vtiq; & in translationibus, & in alijs formis, loco illorũ positis proprijs nominibus, videret vtiq; quod vera dicimus. Ceu, cum eundem iambicum fecerit Aeschylus, & Euripides, vno vtiq; tantum nomine immutato, locoq; proprij consueti posita lingua, hoc quidem apparet pulchrum: hoc autem humile: Aeschylus quidem enim in Philoctete cecinit. Phagedæna, quæ mei carnes comedit pedis. hic autem pro comedit, epulatur posuit.

Facit, quod hic primo precipit, ad superiorem partem confirmandam: tradiderat enim vocabula producta, nec non imminuta, vt etiam quę vocauit immutata, dignitatem afferre poëmati: neque tamen negauerat, quin si quis his bonis vti nesciret: & aut non suo loco poneret, aut immoderatè ipsa vsurparet peccaturus esset, & in multa magnaque incommoda casurus. Quantum autem iuuet hoc genus, si quis modicè ipso, temperateq; vtatur, nunc adiungit intelligi posse vsu ipso periculoque huius rei facto. Non igitur pertinet hoc ad verba externa aut translata aut facta, sed ad proximè superiora genera vocabulorum, quamuis statim addat, quod illic vsu venit, idem etiam in reliquis generibus nominum contingere, vt modus in primis, & id quod conuenit, spectandum sit. Quantum igitur, inquit, modus, & id quod vndequaque congruit, in vsu scilicet horum, à consuetudine abhorrentium, nominum, præstat & excellit, orationi videlicet carenti his leporibus atque elegantiis: nam ita verè appellandas putat, videatur in heroicis carminibus inculcatis eò nominibus his: seruatis numeris, mensurisq; eorum versuum: existimat enim hoc bonitatem horum verborum certo declaraturum. Si igitur capitur μέτριον, vt ego cepi, vt valeat in eadem illa genera versuum ac mensuras, videtur potius legendum

ἀντιτιθεμένων, quàm ἐπιτιθεμένων: quamuis non negarim me hanc lectionem inuenisse in pluribus exemplaribus, & sanè commode hic etiam illa manere potest, neq; omnino contemnenda est: significaret enim loco illorum positis, vicemque eorum ipsis subeuntibus: quod fortasse magis respondet iis, quę sequuntur: in primisque verbo illi μετατιθείς. Adiungit post ualere multum ad idem comprobandum veritatemq; sui pręcepti ostendendam, si quis idem spectet in aliis generibus uocabulorum, vt sumpto in manus aliquo poëmate: eiectis inde aliquibus uocibus suis, pro priisq; earum rerum, de quibus agitur, loco illarum ponat translatas: notisque itidem inde vernaculis nominibus, in locum eorum ponat peregrina: qui enim auctoritati non cedit: nec utilitatem huius præcepti aliter intelligit, hoc facto uerum esse quod dixit, cogniturũ arbitratur. An μετατιθεὶς τὰ κύρια ὀνόματα, non valet loco propriorum nominum positis translatis & aliis eiusdem generis, sed contra, si poëma aliquod in manus sumpserit, quæcunq; illic vocabula splendida inuenerit, inde sustulerit: locoq; eorum posuerit propria & peruulgata, quod ipse infra facit in Homericis versibus corrumpendis, & omni honore spoliandis. nam poëma, quod ita verè vocari debeat, refertum potius illiusmodi vocibus esse debet, quàm propriis & communibus. exemplum autem huius rei sunt tres Homeri loci, quos infra ponit. Non contentus autem docuisse, quomodo hic error ex animo aliquorũ extirpetur; quod illos facere iubet, ipse prius agit: vel potius egisse summum artificem ornandæ orationis, Euripidem ostendit. Cum enim inquit eundem Iambicum uersum fecisset Aeschylus, & Euripides: vult enim Aristoteles forte hoc factum esse, ut in scribendis suis fabulis ambo hi tragici eundem senarium iambum effuderint, ne diceret Euripidem sumpsisse versum antea ab Aeschylo factum. Vel valet ἓν δὲ μόνον ὄνομα μεταθέντος. quum in fabulis suis ambo hi poëtæ usi essent eodẽ senario. in verbo, quod infra positum est μετατιθεὶς τὰ, apparet industria & consilium eius, qui corrigere aliquid uoluerit. Cũ igitur ambo casu incidissent in eundem versum: vnumque tantum nomen immutasset Euripides: loco que proprii vsitati posuisset linguam; alter eorum versuum intelligitur esse dignitatis plenus: alter verò humilis. Sed uersus etiam ipsos leniter immutatos magnorum poëtarum posuit accuratus magister: Aeschylus enim inquit, in Philoctete cecinit φαγέδαιναν, ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός. id est Phagedæna, quæ mei pedis carnes comedit: est autem hæc cancri genus. Euripides verò pro illo verbo ἐσθίει, quod valet comedit, posuit θοινᾶται: cuius verbi externi, uel translati uis: certè à cõsuetudine in hac re ostendenda abhorrentis; uidetur esse vt significet, epulatur. Ἁρμόττει igitur quod inquit, significat quod illic, & in vsu eorum uerborum quadrat. ἐν τοῖς ἔπεσι verò ualet in hexametris uersibus: hæc nanque ἔπη propriè appellantur. præcipuè autem licentiæ illæ aliter conformandorum nominum; vel concinnitates potius, illic locum habent: plurimumque dignitatis grandi illi carmini gignunt. Et sanè de Homero loquebatur; studiumque ipsius ac prudentiam, in exornando illo poëmate contra imperitos non nullos & importunos homines defendebat. Quod autem, cum iam κυρίου dixisset: quod satis esse videbatur ad ostendendum nomen illud nullam in se habere dignitatem aut splendorem, addidit εἰωθότος, arbitror hac de causa factum esse, vt quum dixisset ἐσθίει proprium uerbum esse. quasi emendare id uoluerit: & quomodo accipiendum esset, ostendere: neque enim ἐσθίειν omnino proprium hic est: propriè enim ea uox dicitur de animantibus. Sed tamen Græci medici, cum de vlceribus, quæ depascuntur, disputant, ita ipsa passim appellant; id est ἐσθιόμενα, & cum eorum naturam significare volunt, hoc ipso uerbo vtuntur. Quare εἰωθότος addidit, vt si non verè illud proprium esset, saltem uinceret, ipsum vsitatum ac receptum esse. Quare locum proprii, & honore carentis, obtinet. Fabulæ autem huius Aeschyli, à Philoctete appellatæ, meminit quoque Plutarchus in libro, quo docuit uitam ab Epicuro inductam iucundam non esse. Non certò verò auctor declarat Euripidis quoque uersum de Philoctete editum fuisse, ualde tamen hoc uerisimile, cum ille vlcere hoc vexaretur & hac ipsa parte corporis. Quare si Euripides quoque Philoctetem fecit, ambæ illæ fabulæ periere: Sophoclisque tantum Philoctetes conseruata est.

Καὶ Νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε, καὶ οὐτιδανός, καὶ ἄκικυς: εἴ τις λέγοι τὰ κύρια μεταπιθείς. νῦν δέ μ' ἐὼν μικρός τε, καὶ ἀσθενικός, καὶ ἀειδής. καὶ: Δίφρον ἀεικέλιον καταθείς, ὀλίγην τε τράπεζαν. δίφρον μοχθηρὸν καταθείς, μικράν τε τράπεζαν. καὶ τό. Ἠϊόνες βοόωσιν: ἠϊόνες κράζουσιν.

Et νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε καὶ οὐτιδανὸς καὶ ἄκικυς. Si quis dicit, loco illorum proprijs positis. νῦν δέ μ' ἐὼν μικρός τε καὶ ἀσθενικός, καὶ ἀειδής. id est, Nunc enim me existens paruusq; & imbecillus, & deformis, &c. Δίφρον ἀεικέλιον καταθείς, ὀλίγην τε τράπεζαν: δίφρον μοχθηρὸν καταθείς, μικράν τε τράπεζαν. *id est sedile abiectum cum posuisset, paruamq; mensam. Et illud:* Ἠϊόνες βοόωσιν. ἠϊόνες κράζουσιν. *id est litora clamitant.*

Quod probaui exemplo tragicorum, uel Euripidis potius, qui correxit erratum Aeschyli. & clarum lumen unius uerbi, quod ille non uiderat, attulit carmini, ceteris nominibus pari ac nulla re discrepanti: idem nunc declarat testimoniis uersuum Homericorum. Tria autem inde citat: quorum prima duo ex Odyssea: tertium uerò ex Iliade acceptum est. Non expressi autem uersus ipsos Homeri, quia diffisus fui me inuenire posse uerba, quæ penitus illis responderent: ac sententiam simul figuramq; eorum uerborum retinerent. declarationem uero auctoris, qui idem uerbis propriis protulit, conuerti: nullum enim negotium fuit uim Græcorum illorum Latinis uerbis exponere: nec enim desunt plerunque uerba, quæ idem ualeant in utroque sermone, si sententia tantum spectanda est. Principio igitur ducto à primo exemplo, cuncta, in quibus præcepti huius uis manet, explanare conabor. Versus autem ille est à Cyclope pronuntiatus in ix. Odysseæ, qui rationem illic sui erroris reddit: quod quum admonitus esset ab augure eius telluris, uideret ne oculo illo, quem unicum habet, orbaretur, narrat se nunquam timuisse, ne tantæ molis ac roboris uir, qualis ipse erat, malum id acciperet à pusillo, & infirmarum uirium, & turpi deniq; homine. Quod igitur apud Homerum est ὀλίγος proprium non est, sed καταχρηστικῶς prolatum: factum enim id uerbum est ad quantitatem secretam, non cõtinentem, ostendendam: & tamen poëtæ ornandæ orationis gratia, confundunt nomina, & ab altera ad alteram liberè uerba transferunt. Quod uerò hic Homerus facit, ut ὀλίγον pro μικρὸν poneret, id est paucum pro paruo, fecit etiam Apollonius in primo Argonauticorum, cum cecinit. κεῖνος καὶ ἀπειρεσίοις ὀλίγον μετὰ ἄλλοισι. id autem animaduertit quoque interpres, qui tradidit ualere ὀλίγον, illic μικρὸν utiturque ad id comprobandum testimonio inferiore Homeri, vbi mensam paruam significare volens, ὀλίγην ipsam appellauit. Sed Theocriti quoque, qui eodem animo ὀλίγον κοῦρον vocauit. Quod sequitur οὐτιδανός, videtur nullius pretii homo significare: refert autem hoc Aristoteles ad uirium imbecillitatem, interpretaturque infirmi corporis, ut qui putauit ideo ipsum nullius pretii vocatum, quia nihil ualeret in iis, quę ad fortitudinem pertinent. Tertium uerbum peregrinum & ab usu populi remotum est ἄκικυς, ita enim legendum hic prorsus puto, ut sanè nũc apud poëtam ipsum inuenitur, cum tria sint uerba externa apud poëtam uno in uersu, quorum loco uernacula, & usitata ponuntur, non duo: quid enim attinebat tertium uocabulum citare, si exempli uim illud non habebat: idemq; infra in declaratione repetere debebat; nec me tamen fallit memorię prodere Eustathium in quibusdam Homeri exemplaribus legi ἀεικὴς pro ἄκικυς. Vnde factum puto, ut eorum librorum lectio irrepserit in hunc locum Aristotelis: inuentos enim quosdam arbitror, qui dum emendare ipsum uoluerint auctoritate Homerici exemplaris, deprauatum codicem nacti, corruperint. Scrupuli tamen adhuc aliquid restat: is autem est, quod grammatici tradunt ἄκικυν ualere imbecillum & priuatum robore, non ἀειδῆ, id est deformem ac turpem. ego tamen in uetere uocabulo interpretando: frequentiq; in scriptis poëtarum potius accedo sententiæ summi philosophi, quàm opinionibus inferiorũ gram-

maticorum siquis tamen existimans non dissentire posse inferiores grammaticos ab Aristotele in notione huius nominis ἄκικυς: valereq; omnino ipsum imbecilli corporis hominem, eò fortasse recurrere posset, dicereq; Aristotelem ordinem Homericorum verborum in immutatione ipsa eorum non seruasse, atque id fecisse, vt metrum seruaret: & quum inquit ἀσθενικὸς, quod secundum apud ipsum est, tertium apud poëtam exprimere voluisse. Secundum exemplum, quod duobus externis nominibus decoratũ est, è libro xxj. Odysseæ sumptum est, quo loco poëta narrat Telemachum domi uoluisse Vlyssem sedere, & ei, quæ tunc erat ipsius fortunæ aptũ adposuisse sedile: nec non pusillam mensam, in qua cibum caperet. ἀεικέλιον igitur, quod cuiusmodi fuerit sedile illud declarat, id est vile, externum verbum est: eodemque pacto alterum, quo significauit mensæ tenuitatem: ut supra enim ita illic quoque ὀλίγη, paruam significat; & naturis seiunctis distinctisque, ad solidas res & continentes nomen id translatum est nam μοχθηρὸν, quo uocabulo peruagato, crebroq; in consuetudine, vim notionemq; expressit externi illius ἀεικέλιον, significat abiectum & inhonestum, ut ipse etiam docet in primo libro Topicorum, vbi tradit domum vocari μοχθηρὰν, quæ contraria eius esset, quæ appellatur in Græco sermone καλή. huiuscemodi igitur etiam erat sedile, quod Telemachus patri eo tempore adposuit, & quod poëta peregrina uoce ἀεικέλιον vocauit. Tertium exemplum miserum in modum deprauatum erat in excusis & scriptis quibusdam codicibus, quod erroris turpissimi causa fuit illis, qui in Latinum uerterunt hunc librum: neque enim ἰαχᾶ, quæ uox locum hic nullo modo habet, sed κράζει legi debet, ut in libro quoque calamo exarato inueni: est autem versus valde notus, & illustris multis uirtutibus: nam à Dionysio quoque Halicarnasseo celebratus est, qui diligenter explicauit artem, quam in sonitu exprimendo litorum, fluctibus maris verberatorum, adhibuit poëta. neque tamen nunc Aristoteles, industriam illam poëtæ, quamuis summa laude dignam, admiratur, sed tantum significatum nouum illius vocis perpendit: clamitare nanque: hoc enim ualet βοᾶν, non dicitur propriè de rebus sensu carentibus: cum enim simile quiddam illis accidit, dicuntur ipsa κράζειν, quod tũc litoribus usu uenit. proprium uerò κράζειν esse eius clamoris indicat etiam locus ille in iij. libro de arte dicendi, quo auctor exagitat poëtam, qui suauem in primis musæ vocem vocarat κραυγὴν καλλιόπης. hoc autem uerbo usus est hic in exprimendo intellectu illius, honestè sanè ac magnificè, sed tamen contra usum, libertate poëtarum positi. protulit autem eum versum poëta in xvij. Iliadis in simili quodam exponendo: cum enim impressionem Troianorum duce Hectore in Græcos, qui etiam ipsi globo facto prælium renouabant, plenam strepitus, ac vocum tumultuosarum, auxilio rei similis ante oculos ponere vellet, inquit. Ὡς δ' ὅτ' ἐπὶ προχοῇσι διιπετέος ποταμοῖο βέβρυχεν μέγα κῦμα ποτὶ ῥόον: ἀμφὶ δέ τ' ἄκραι Ἠιόνες βοόωσιν ἐρευγομένης ἁλὸς ἔξω.

Ἔτι δὲ Ἀριφράδης τοὺς τραγῳδοὺς ἐκωμῴδει, ὅτι ἃ οὐδεὶς ἂν εἴποι ἐν τῇ διαλέκτῳ τούτοις χρῶνται. οἷον τὸ, δωμάτων ἄπο, ἀλλὰ μὴ ἀπὸ δωμάτων: καὶ τὸ, σέθεν: καὶ τὸ, ἐγὼ δέ νιν: καὶ τὸ, Ἀχιλλέως πέρι, ἀλλὰ μὴ περὶ Ἀχιλλέως, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα: διὰ γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἐν τοῖς κυρίοις, ποιεῖ τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ἐν τῇ λέξει ἅπαντα τὰ τοιαῦτα: ἐκεῖνος δὲ τοῦτο ἠγνόει.

Adhuc autem Ariphrades tragœdos maledictis figebat, quod quæ nullus vnquam diceret in sermone, his vtuntur. Ceu illud δωμάτων ἄπο, sed non ἀπὸ δωμάτων. & σέθεν: & ἐγὼ δέ νιν: & Ἀχιλλέως πέρι: sed non περὶ Ἀχιλλέως, & quæcunque alia huiuscemodi: quia enim non sunt in proprijs, efficiunt quod minimè vulgare est in locutione omnia huiuscemodi. ille autem hoc ignorabat.

Restabant rationes quædam loquendi propriæ tragicorum: quas illi, multum in hoc uidentes, excogitarant, ut dignitatem acquirerent suo sermoni. eas autem ut

Euclides,

Euclides, ille priscus, improbè accusauerat superiorem formam orationis, & Homericam præcipuè, ita Ariphrades quidam inuentus fuerat, qui sine causa reprehenderet. Defendit igitur hac in re tragicos noster doctor, & vtilitatem huius licentiæ declarat, inscitia Ariphradis demonstrata, qui stulte ea vituperaret, quæ laude in ipsis digna forent, ita locũ hunc persequens. Præterea Ariphrades tragicos poëtas notare solitus erat hos enim manifesto intelligit, quamuis tragœdos appellet, quo vocabulo multi significabant actores tragœdiarum, non poëtas ipsos: insimulabat autem eos eo nomine, quod nimis liberè discederent a consuetudine, ac non pauca verba, quæ nemo auderet loqui: similiaq; monstri essent, in sermone proferrent, passimq; illis uterentur. Exempla autem non nulla ponit Aristoteles modi huius loquendi, quem ferri non posse aiebat præposterus ille reprehensor. Ceu, quod ipsi dicerent δωμάτων ἄπο, ordine harum uocum, sonoque unius earum immutato: & non, ut ceteri loquerentur, ἀπὸ δωμάτων, & præterea illud, nouum auribus multorum ponerent, σέθεν: hoc autem crebrum est apud eos poëtas, ut σέθεν dicãt, cum σοῦ intelligi uolũt. Sophocles quoque in oratione, qua fingit Oedipo se Creõtem purgasse, facit illum dicentem. νῦν σε οἶδεν χρηστὸν ὄντα ἐκ κακοῦ οἶμαι. Eadem ratio est illius. ἐγὼ δέ νιν: hoc enim quoque vsitatum non est: ab eorumque licentia natum: addit autem his quartum, uexatum itidem cõtumelia & ipsum ab Ariphrade, quod tragicus quidam dixerat Ἀχιλλέως πέρι, pro, ut multitudo loquebatur, περὶ Ἀχιλλέως. Simile est autem hoc primo. Quod uerò inquit, Et quæcunq; alia huiuscemodi, indicat non nulla etiam alia ipsum, quę paria superioribus forent, criminari solitũ, Ceu, quod AEschylus in Agamemnone inquit χερᾶς ὕπο, pro illo peruulgato ὑπὸ χερᾶς. Nec non, quod Euripides in Oreste protulit ἐμοῦ κάτα, pro κατ' ἐμοῦ. Quod sequitur valet ad indicandum bonum huius locutionis, patefaciendumq; consilium poëtarum, qui populare cotidianumq; genus orationis declinare uolentes, huc se contulerunt: cuncta enim hæc ut tradit, quia non sunt è numero usitatarum vocum: hæc enim nunc uidetur intelligere, κύρια dicens, gignunt quiddã in oratione, quod minime vulgare nec plebeium est: cuius generis dicendi grandioris, ut vndique respondeant magnitudini earum rerum, quas tractant, ratione summa studiosi sunt tragici poëtæ. Ἰδιωτικὸν autem uocauit, ut supra, quod quia tenue non sit, atque in usu quoq; hominum imperitorum, ac uulgi denīq; ipsius, meritò hic probatum est: ἰδιωτικὸν enim uulgare ualet. Plato quoque in Ione hoc uerbum ita cepit: ἰδιωτικὸν q; uocauit, quod in usu etiam populi & imperitorum est: ita enim illic Socrates loquitur cum recitatore illo Homerici carminis, dissimulatione illa sua utens. βουλοίμην ἄν σε ἀληθῆ λέγειν, ὦ Ἴων, ἀλλὰ σοφοὶ μέν πού ἐστε ὑμεῖς οἱ ῥαψῳδοί, καὶ οἱ ὑποκριταί, καὶ ὧν ὑμεῖς ᾄδετε τὰ ποιήματα, ἐγὼ δὲ οὐδὲν ἄλλο, ἢ τἀληθῆ λέγω. οἷον εἰκὸς ἰδιώτην ἄνθρωπον. ἐπεὶ καὶ περὶ τούτου, οὗ νῦν ἠρόμην σε, θέασαι, ὡς φαῦλον καὶ ἰδιωτικόν ἐστι καὶ παντὸς ἀνδρὸς γνῶναι. Vt autem ex eodem hoc etiam loco apparet, ἰδιώτην uocauit nulla doctrina excultum, ut est plerunque multitudo. Sed antea quoque eodem pacto, idem hoc verbum vsurparat. Cicero præterea hoc Græco uocabulo sæpe usus est, quod radices egerat in Latinum sermonem, ut in nostrum etiam fecit: atque id quidem, vt magis receptum appareat, in orationibus. In extremo uerò ponit, quod, constituto iam iudicio tragicorum, stultitiam Ariphradis declarat, qui existimare uellet ac sententiam ferre de illis rebus, quarum peritus non erat: inquit enim, ille autem, qui scilicet tantum sibi tribuebat, hoc ignorabat, nec uidebat ea ratione stilum grandiorem fieri.

Ἔστι δὲ μέγα μὲν τὸ ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων πρεπόντως χρῆσθαι, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι καὶ γλώτταις. πολὺ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι: μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου ἐστὶ λαβεῖν: εὐφυΐας τε σημεῖόν ἐστι: τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστι.

Est autem magnum quidem vno quoque eorum, quæ dicta sunt, conuenienter vti, & duplicibus nominibus, & linguis: multo autem maximum

metapho-

metaphoricum esse: solum enim hoc neq; ab alio licet sumere: ingenijq; signum est; transferre enim rectè verba, est simile videre.

Quum tradidisset, quæ plurimam laudem afferunt poëtis, si modus in illis adhibeatur: ornamentaq; multa orationis explicasset, quia non omnia paria illa inter se sunt, docet nunc qui sint eorum gradus, ac quę maiore cum labore obtineantur. Quia inquam cunctis illis luminibus, id quod decet seruare, nec modum in ipsis transire, arduum est. in quo tamen eorum captando maior difficultas posita sit declarat: sed causam etiam huius difficultatis aperit. inquit igitur, vsum translationum ab hac etiam re laudare volens, & commendationis ipsi aliquid acquirere. Est sanè magnum atque arduum singulis his, quæ tradita supra sunt, afferentia orationi decus atque elegentiam plurimam, vt decet vti, & in vsu illorum nullam in partem peccare: id est non nimium eorum, neque parum sumere, & tempus etiam personasq; sectare: planius autem significare volens, quæ intelligeret: nam proximè egerat de modis illis loquendi abhorrentibus à consuetudine, quibus delectati fuerāt tragici poëtæ, addidit, testatusq; est se loqui de iunctis nominibus atque externis, quæ vocabula externa ipse vocat linguas. Cumq; non negauerit laboris non parum in his rectè tractandis necessario capi, adiungit laborem hunc pusillum esse prę illo, qui capitur è translatis verbis cum laude vsurpandis: hoc enim valet, quod inquit, Multo autem maximum metaphoricum esse: metaphoricus nanque, vt opinor, vocatur ab eo, qui natura & studio aptus est ad verba rectè transferenda: inueniuntur enim quidam huiuscemodi, cum plerunque mortales hi ad hāc rem idonei sint: alij vero ad aliam. Vt autem hic μεταφορικὸν appellat eum, qui abundant hoc bono, ita in viij. Topicorum & συλλογιστικὸς & ἐπιχειρητικὸς eos, qui plurimum in vsu diuersarum illarum rationum valent: nec non etiam eodem loco προτατικὸν & ἐνστατικὸν & eum, cui in disputando multæ propositiones in mentem veniunt: & illum, qui facile potest resistere argumentationi aduersarij. Causam autem statim huius rei reddit, cur scilicet tanti laboris sit hoc adipisci, ac plurimum in ipso valere: aitq;. Solum enim hoc neque ab alio licet sumere; ingenijque signum est: quæ nanque studio alicuius, promptoq; in nos animo possumus obtinere, cum ipsis ornati sumus, non tantam laudem nobis afferunt, vt illa, quæ intelliguntur nostra opera parta esse, vel à natura profecta Quod verò inquit, παρ' ἄλλου λαβεῖν, eodem etiam pacto locutus est in iij. libro Topicorum, vbi de præstantiore bono disserit: locósque monstrat, vnde promantur argumenta ad id probandum apta: ait enim illic. Id quod nullo modo licet opera alius comparare, magis expetendum esse illo, quod studio alicuius potest obtineri, cuiusmodi esse adiungit iustitiam, si cum fortitudine conferatur: qui enim ipse fortis non est, alium inuenire potest, cuius præsidio tutus sit: non tamen iustus vnquam aliquis fiet opera alterius. addit autem preterquàm quod metaphoricum esse bonum quoddam est, quod aut à natura, aut doctrina illius ipsius, qui vti debet illo, proficiscatur necesse est, esse præterea ipsum summi ingenij indicium; cuius etiam rei rationem reddit: nam inquit. Rectè enim transferre verba, & à sua sedę in alienam aptè comportare, est simile intueri: in rebus scilicet diuersis: posseq; subito excogitare, quod similitudinis aliquid habeat cum ea re, de qua oratio habetur: hoc autem effici non potest sine natura eximia, aut præstanti eruditione: de hac verò facultate videndi simile in rebus discrepantibus, & quot fructus ferret in optimis artibus tractandis, disseruit in primo Topicorum prope extremum eius libri. Quod præterea inquit hic, probè vti translationibus, abundareque illis esse σημεῖον εὐφυΐας, idem videtur Cicero significare voluisse, cum & ipse de eadem re disserens in iij. de oratore: rationemq; reddés, cur homines translatis, & alienis magis delectantur verbis, quàm propriis & suis, inquit: Id accidere credo, vel quod ingenii specimen est quoddam transilire ante pedes posita, & alia longe repetita sumere.

Τῶν δὲ ὀνομάτων, τὰ μὲν διπλᾶ μάλιστα ἁρμόττει τοῖς διθυράμβοις: αἱ δὲ γλῶτται, τοῖς ἡρωϊκοῖς: αἱ δὲ μεταφοραὶ, τοῖς ἰαμβείοις. καὶ ἐν μὲν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἅπαντα χρήσιμα τὰ εἰρημένα: ἐν δὲ τοῖς ἰαμβείοις, διὰ τὸ ὅτι μάλιστα λέξιν

λέξιν μιμεῖσθαι, ταῦτα ἁρμόττει τῶν ὀνομάτων, ὅσοις κἂν ἐν λόγοις τις χρήσαιτο: ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα, τὸ κύριον, καὶ μεταφορά, καὶ κόσμος. περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας, καὶ τῆς ἐν τῷ πράττειν μιμήσεως, ἔστω ἡμῖν ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

Nominum autem duplicia quidem maxime congruunt dithyrambis: linguæ autem, heroicis: translationes verò iambicis versibus. & in heroicis quidem omnia vtilia sunt, quæ tradita sunt: in iambicis autem, quia quàm maxime fieri potest imitantur locutionem, hæc nomina congruunt, quibuscunq; in sermonibus aliquis vteretur. Sunt autem huiuscemodi proprium, & translatio, & ornamentum. De tragœdia quidem igitur, & imitatione in agendo, sint nobis satis, quæ dicta sunt.

Vt supra docuit, quæ potissimum poëticorum verborum præter cetera summam laudem in se haberent: dignitatisque plurimum afferunt scriptis poëtarum, ita nunc, quod præcipuè ipsorum genus, cui generi poëtarum idoneum: maximeq; accommodatum sit, tradit: hoc enim quoque præceptum præterire non debuit. inquit igitur. Nominum id est vocabulorum: neque enim hac voce capere debemus solum nomina propriè vocata, verum etiam verba. Nominum igitur ea, quæ duplicia sunt, iunctaq; è duobus pluribus ve nominibus, maximè congruunt atque apta sunt dithyrambis: poëtis enim, qui vtuntur eo carmine, sectantibus sonitum, granditatemque vndiq; aucupantibus, conceditur, vt in componendis verbis liberiores sint. Æschylus, qui & ipse multus est in hac amplitudine orationis consectanda, iunxitq; multa verba contra vsum multitudinis, aliquando reprehensus est, atq; exagitatus, quod nimis duriter non nulla finxerit: licereq; sibi putarit, quod solis conceditur dithyrambicis, vt in illo etiā loco. πολύπλαγκτα δ᾽ ἐμ᾽ ἰδεῖν ἴσα αὐτοπρεπῆ τὰ χρῆς ἱερόγραμμα. nam scholion hoc etiam illic habent antiqui libri, quod vitium eius rationis declarat. κέχρηται ὡς διθύραμβος. perspicitur autem fuisse animaduersionem illam docti viri, quia sentit cum optimo magistro. De hac verò Aeschyli licentia, supra quoq;, exemplo itidem posito ex alia fabula, disputaui. Addit hic Aristoteles linguas in primis conuenire heroicis carminibus: cuius rei causam, vt superioris etiam attulit in iij. libro de arte dicendi. linguæ enim inquit sunt quiddam honoris plenum ac contumax, hominis scilicet, qui fastidiat peruulgatum modum loquendi. Translationes verò iambicis senarijs accommodatas dicit, atque illic maxime quadrare. Demetrius in libro περὶ ἑρμηνείας, cum de ampla dicendi forma dissereret, dixit vti oportere sane in ea verbis translatis, non tamen crebris: cuius iudicij sui, cum rationem redderet, ostendens malum quod inde nasceretur, inquit. Quia dithyrambum eo pacto, non orationem scriberemus. existimari igitur ille posset dissentire ab Aristotele, qui tenui carmini assignat metaphoras, cum ipse grandi poëmati, plenoq; spiritus easdem tribuat. Sed frequens nimiusq; ipsarum vsus alienus etiam esset, vt arbitror, à senariis iambicis, non tamen dissentaneus à dithyrambis, qui quamuis magis aptum sibi genus verborum inuenerint: duplicia scilicet, iuncta q; è pluribus vocibus nomina: non tamen lepida hæc quoque & honesta verba despiciunt, sed omne quod elegans atq; amplum est, libenter recipiunt. Quamuis autem affirmasset supra externa præcipue verba rectè inseri in versus heroicos, tamen adiungit nunc omnia illa, quæ tradita sunt, nominum genera, illic fructum ferre, nec aliena esse ab eo genere poëmatis, vt in iambicis versibus, quia illi quàm maximè fieri potest, imitantur & exprimunt peruulgatam rationem loquendi, & consuetudinem sermonis (hoc enim arbitror hic valere λέξιν) quadrare dicit cuncta hæc nomina, quibuscunq; aliquis vteretur in colloquijs & familiaribus sermonibus. ipse inquit ἐν λόγοις, quod verbum (nisi fallor) hoc quod ostendi, hic valet. ne tamen incertum sit, quænam hæc nomina sint, ipse rem aperit, & huius naturæ esse inquit, vt rectè vsurpentur

pentur in familiaribus sermonibus. proprium nomen; & translationem, & ornamentum. quod tertium genus verborum, cuiusmodi sit non certo tenetur, quia supra posita non est explicatio ipsius: nam quin suis propriisq; rerum nominibus consuetudo referta sit, dubitare nemo potest: eandem etiam recipere nomina translata, nec carere hac elegantia constat. Quod auctor hic inquit τοῖς διθυραμβικοῖς, τοῖς ἡρωικοῖς, τοῖς ἰαμβείοις, vt sanè verba ipsa valent, accepi pro generibus illorum versuum: nec tamen non existimare aliquis posset non infulsè versus hic positos esse pro poëtis, qui ipsis vterentur, ac poëma conderent eo genere carminis vt multo supra fecit, quum inquit. οἱ μὲν ἀντὶ τῶν ἰάμβων κωμῳδοποιοὶ ἐγένοντο: οἱ δὲ, ἀντὶ τῶν ἐπῶν τραγῳδοδιδάσκαλοι. His verò omnibus expositis docet ad finem peruentum esse huius disputationis: seq; satis iam præcepisse de tragœdia, & imitatione, quæ fit agendo: vsus est enim hac quasi declaratione quadam tragœdiæ: ita enim distinguitur illa ab epopœïa, quæ narrat, commemoratq; facta ipsa, non renouat ac refert, quæ multo ante gesta sunt, vt ipsa facit. Animaduertendum autem seruare hic auctorem, quod initio libri sæpè vsurpauit: vbi enim locutus est de instrumentis, quibus ars aliqua vteretur ad imitandum, semper addidit præpositionem ἐν: dixitq; ποιεῖσθαι μίμησιν in hoc aut in illo. idē igitur hic facit: vtiturque hoc verbo πράττειν tāquam instrumento: agendo enim & referendo tragici, comiciq; imitantur. Sed paucis etiam post verbis idem custodit, ἐν μέτρῳ dicens, vt multo quoque infra apertius, vbi inquit. ἐγὼ τις ἐν ἄλλῳ τινὶ μέτρῳ διηγηματικὴν μίμησιν ποιοῖ. & quæ sequuntur.

Περὶ δὲ τῆς διηγηματικῆς, καὶ ἐν μέτρῳ μιμητικῆς, ὅτι δεῖ τοὺς μύθους, καθάπερ ἐν ταῖς τραγῳδίαις συνιστάναι δραμματικούς, καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν ὅλην καὶ τελείαν, ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος, ἵν' ὥσπερ ζῷον ἓν ὅλον ποιῇ τὴν οἰκείαν ἡδονὴν, δῆλον. καὶ μηδεμίας ἱστορίας τὰς συνήθεις εἶναι, ἐν αἷς ἀνάγκη οὐχὶ μιᾶς πράξεως ποιεῖσθαι δήλωσιν, ἀλλ' ἑνὸς χρόνου, ὅσα ἐν τούτῳ συνέβη περὶ ἕνα ἢ πλείους, ὧν ἕκαστον, ὡς ἔτυχεν ἔχει πρὸς ἄλληλα. ὥσπερ γὰρ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἥ τ' ἐν Σαλαμῖνι ἐγένετο ναυμαχία, καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ Καρχηδονίων μάχη, οὐδὲν πρὸς τὸ αὐτὸ συντείνουσαι τέλος, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ἐνίοτε γίνεται θάτερον μετὰ θάτερον: ἐξ ὧν ἓν οὐδὲν γίνεται τέλος.

De narratiua autem & in metro imitatrice, quod oportet fabulas quemadmodum in tragœdijs constituere dramaticas, & circa vnam actionem, totam & perfectam, habentem principium & medium & finem, vt quemadmodum animal vnum totum faciat suam propriamq; voluptatem, perspicuum est: & nullius historiæ consueta esse: in quibus necesse est non vnius actionis facere expositionem, sed vnius temporis, quæcunq; in hoc corrigere circa vnum aut plures: quorum vnumquodq; vt euenit, se mutuo habet: Quemadmodum enim per eadem tempora & naualis pugna commissa est in Salamine: & prælium Carthaginensium in Sicilia, quæ pugnæ nullam in parte m ad eundem finem tendebant: sic & in temporibus, quæ deinceps consequuntur aliquando fit alterum cum altero, ex quibus vnus nullus fit finis.

Cum, vt ipse met etiam testatur, ad finem iam peruenisset præceptionis illius, quę ornauit tragœdiam, nunc rationem aggreditur alterius poëmatis constituendi, plurimum & ipsius dignitatis habentis, id est epopœïæ, quam vocat poësim διηγηματικὴν quia narrando ac commemorando munus suum obit, atq; ita imitatur quæcunq; sibi proposuit imitanda, quod non facit tragœdia: illa nanque alia ratione, id est re-

 nouando,

nouando, rursusq; easdem res gerendo, imitatur. addit autem, quod est tanquam declaratio ipsius. Et in metro imitatrice, id est quæ imitatur vtens heroico versu: cum enim metrum orationis omne genus, quod certis mensuris illigatum est, appelletur, vt est sermo poëtarum, hoc tamen loco, vt alijs etiam non nullis, quos indicaui, vocauit Aristoteles hoc nomine hexametrum carmen: si nanque hoc non ita se haberet, hoc quod adiungit explanandi animo, certiusq;, quod volebat, ostendendi, contrarium efficeret. De huiuscemodi igitur poësi constare dicit, quod in ea oportet fabulas constituere ac componere dramaticas, id est in quibus homines facientes aliquid. & in aliqua re gerenda occupati, contineantur, ut in tragœdia fieri demonstratum esse inquit: in argumento enim quoque epico finguntur personæ aliquid agere, quamuis illæ ipsæ non inducantur, sed poëta eorum facta exponat, ac sæpe ex persona ipsarum aliquid narret. Hoc igitur arbitror hic significare fabulas dramaticas. Addit autem planum etiam esse quod fabulæ illæ versari debent circa vnam actionem integram & perfectam, quæ habeat principium & medium & finẽ: hoc enim est, quo supra declarauit intelligi posse, an totum aliquid sit: cum enim nullum horum defuerit, illud integrum esse cognoscetur: reddit autem rationem, cur actionem huiuscemodi esse oporteat, id est vnam, non plures: & eam quidem integram: hoc enim comparatum est, ut gignat pariatq; suam ac propriam voluptatem: nam animans etiam vna, & ea integra cum voluptatem spectatoribus afferat cognitione sui, parit illam puram, & quæ meritò ab ipsa expectari potuit: hoc enim simili putauit se facilius, quod probare voluit, demonstraturum. Hæc igitur omnia ex superiore tragœdiæ explicatione aperta esse inquit: quibus addit, nullo modo adhiberi transferriq; huc posse, quod omnis historiæ commune est, atque illic vsitatum: quamuis similitudinem quandam historię hoc poëma habeat, & ipsum quoq; narrando atque exponendo efficiat, quod vult. Non potuit autem hoc non admonere, ne aliquis, cum audisset hoc poëma narrationem quandam esse, licere sibi putaret omnibus in rebus historicos imitari. Cum igitur similitudinem, quam cum historia epopœia habet ostendisset, nunc dissimilitudinem declarat: proprietatem nanque historiarum exponit: in illis enim necesse inquit esse non vnius tantum facti explanationem facere, ut res illæ cognitæ ac perspectæ sint, quibus antea ignotæ forent: hoc enim ualet ποιεῖσθαι δήλωσιν, verum unius temporis, quæcunque eo tempore contingere in unius persona, plurium ve siue hominum, siue populorum: quæ sanè diuersa facta, cum aliquando inter se affecta quodam modo inueniantur, totum tamen illud, quod ipsa coniungit ac paria reddit, casu gestum est, & non certo consilio rationeque administratum: quod poëmatum series requirit: cuncta enim ita illic copulata esse debent, vt alterum ex altero pendeat. Probare autem volens hoc quod dixit, fieri, vt nascantur quandoq; eodem tempore res, quæ quamuis similes inter se sint, tamen copulari non possint, nec eodem referri, vtitur memoria rerum multo ante factarum: nam eodem tempore, aut vicino admodum commissam esse pugnam naualem propè Salaminam, narrat: & pedestrem pugnam Carthaginensium in Sicilia: quæ tamen nec ab eodem consilio profectæ sunt, nec ad eundem finem referebantur: altera enim victoria Atheniensium fortunæ sociorumque auctæ sunt: altera gloria Græcis, Siciliam incolentibus, parta, qui cum illis non consentiebant. Accepit autem hoc ab Herodoto, qui in vij. suorum librorum id diligenter memoriæ prodidit: quare qui totam rem accurratè scire volet, auctorem eum adeat: narrauit enim hoc, ubi docuit missos esse legatos in omnes terras, in quibus Græci uiuerent, a Lacedæmonijs & Atheniensibus ad petendam opem contra Persas: cum enim ad Gelonem quoque in Siciliam misissent, exponit quod ab eo responsum acceperint, & quid impedimento fuerit, ut aiebant Siculi, ne Gelon eò maxima auxilia misserit. Hoc igitur, quod tunc forte temereq; gestum est, temporibus etiam, quæ deinceps consequuntur, vsu uenire potest, ut quippiam geratur quasi vnà cum altero: ex quibus tamen, disiunctis penitus, unus aliquis finis nullo modo efficitur. Cum in excusis omnibus libris prius foret, καὶ μὴ ὁμοίως ἱστορίας τὰς συνθέσεις εἶναι, ex quibus verbis commodus nullus sensus eliceretur: & is etiam, qui inde duceretur, ui extorqueretur. nam Madius, qui omnino uoluit ea uerba huc accommodare, multa

supplere

ſupplere conatus eſt, & verba ipſa poſtea, magna ex parte aucta, ſic ordinauit. Et oportet imitationi per narrationem metro non ſimiles hiſtorias eſſe conſuetas. præterquàm autem quod hoc valde durum eſt, & ita quidem coucíſum, curtumq́;, vt videatur recipi non debere, hoc etiam valet non parum ad ſententiam horum verborum labefactandam: neque enim debuit Ariſtoteles tradere hiſtorias ſimiles non eſſe huic poêmati: neque hoc ei nunc propoſitum eſt, vt præcepta de hiſtoria det: ſed vt ab errore imperitos auerteret, oſtendendum ei fuit, quæ peculiaria ſunt in omni hiſtoria, aliena ab hoc poëmate, quod nunc inſtituit explicare, & præceptis optimis ornare, magnopere eſſe. Quare ſpreta ipſa hac lectione, quam corruptam, mendoſamq́; prorſus arbitror, alteram hanc ſecutus ſum: quæ ſi non vera eſt, quamuis cur vera exiſtimari non debeat, non videam, tamen, melius multo, quam illa manere hic poteſt. certè nihil illa neque in ſententia, neque in ſtructura verborum aſperum ac ſalebroſum habet: inueni autem ipſam in calamo exarato libro: nec quicquam in ea, iudicium meum ſecutus, immutaui. Τὰ συνήθη verò valere puto ea, quæ ſunt vſitata & peculiaria, id eſt quæ ſolita ſunt diligenter ſeruari. Animaduertendum verò, quum vtatur hic iiſdem verbis, quibus ſupra vſus eſt in tragœdiæ vi naturaq́; euoluenda, ordinem tamen ipſorum auctorem variare: illic enim inquit. ἀ̃τικι δ᾽ ἐμοῦ τὴν τραγῳδίαν πλείονος καὶ ὅλης πράξεως εἶναι μίμησιν.

Σχεδὸν δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ποιητῶν τοῦτο δρῶσι· διὸ, ὥσπερ εἴπομεν ἤδη, καὶ ταύτῃ θεσπέσιος ἂν φανείη Ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους, τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον, καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν καὶ τέλος, ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον· λίαν γὰρ ἂν μέγας, καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν ἔσεσθαι. ἢ τῷ μεγέθει μετριάζοντα καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ. νῦν δ᾽ ἓν μέρος ἀπολαβὼν, ἐπεισοδίοις κέχρηται αὐτῶν πολλοῖς. οἷον νεῶν καταλόγῳ, καὶ ἄλλοις ἐπεισοδίοις, οἷς διαλαμβάνει τὴν ποίησιν.

Ferme autem multi poetarum hoc faciunt, Quare, quemadmodum diximus iam, & hac re diuinus vtiq; videri poſſet Homerus præter ceteros, quia neque bellum, quamuis habens principium & finem, aggreſſus eſt canere totum: valde enim vtiq; magnum, & quod non facile vndiq; perſpici poſſet, futurum fuit: vel magnitudine modice ſe habens, intertextum varietate. nunc autem, cum vnam partem inde dempſiſſet, epiſodijs vſus eſt ipſorum multis, vt nauium catalogo & alijs epiſodijs, quibus diſtinguit poëſim.

Cum materiam nouam exorſus eſſet: &, tragœdiæ natura iam explicata, præcipere aliquid eorum, quæ ad epopœïam expoliendam faciunt, cœpiſſet: in hiſque oportere ipſam unum tantum factum perſequi dixiſſet, nou plura, quod commune ipſi eſt cum tragœdia, docet nunc hoc, quod tanti ponderis eſt ad opus egregium, perfectumq́; vndiq́; conficiendum, neglectum eſſe a maiore parte poëtarum, qui vtilitatem huius rei non viderunt: nec valde periti artis, quam tractabant, extiterunt. Quare cum tam multi in hoc lapſi ſint, qui id prorſus ſcire debebant, hoc auget laudem Homeri: ille nanque hunc ſcopulum vitauit, & vt in alijs omnibus rebus, ita in hoc ſe egregie, & ſumma cum laude, geſſit. quare fert ipſum, quod ſupra quoque fecerat, in cœlum: ac veris ornat laudibus. Quod igitur initio huius partis inquit. Ferme autem maior pars poëtarum hoc faciunt, ualet, imitantur hiſtoricos: & quæcunq́; vno tempore contigerunt, perſequuntur: nec intelligunt quid diſcriminis verſetur inter ſuum, & inter illorum ſtudium. Adiungit autem ſtatim. Quare, ut iam teſtati ſumus, hac etiam in re diuinus cœleſtisque videri poſſet Homerus præter ceteros, intelligens illum locum, vbi quomodo accipi poſſet vna fabula, docuit: con-

futato enim errore aliorum, tradidit Homerum, quemadmodum ceteris in rebus omnibus poëtis præstat, ita etiam ab ea culpa longe afuisse, in quam illi passim incurrerent: uidisseque quod facto illic opus esset. Cur uerò dignum putet tanta laude Homerum, ostendit: causamq; eius esse dicit, quod ille quamuis ansam quandam peccandi nactus esset, cognito uitio eius rei, longe ab ea se remouit. ansa autem fuit, quia bellum Troianum, si totum illud scribere uoluisset, principium & finem habebat, id est res integra absolutaq; erat: nam extremis positis medio ipsum non caruisse significat. Hortari igitur hoc ipsum potuit, vt se aggrederetur: quod tamen non tantam vim in animo ipsius habuit, ut illum à uero, & eo, quod rectum esse sentiebat, auocaret. Causam etiam affert, cur se ab eo rectè abstinuerit Homerus, & quod illic uitium futurum fuerit, exponit, dicens. Valde enim magnum & quod non vndiq; perspici posset, id bellum opusq; fuisset. nam quod testata iā immensa ipsius magnitudine adiunxit, καὶ οὐκ εὐσύνοπτον, est tanquam declaratio antecedentis sententiæ: magnitudo enim belli Troiani nulla alia de causa obfuisset, nisi quia impedisset, ne principium ipsius belli & finis simul conspici posset. Addit præterea ipsum non solū hoc rectè non fecisse, ut totum scilicet id bellum aggrederetur, sed neq; iustam etiam bonamq; partem eius belli suscepisse, quā episodijs uariaret: insertisq; eò suauibus quibusdam digressionibus ornaret: sine hoc autem elegantiæ non multum, voluptatisq; poëma habere potest, eadem uero causa ne hoc faceret, Homerum impulit: ita enim quoque nimis prolixum id opus futurum fuit: neque facultatem ijs qui audirent legerentq;, daturum, ut uno quasi aspectu oculorum uideri posset. Postquam autem exposuit, quid ratione summoque cōsilio usus, non fecerit Homerus, ostendit quid ille animo suo probarit, & omni ex parte aptum magnæ laudi cōsequendæ iudicarit: ait enim. Nunc autem una parte intercepta, episodijs usus est ipsorum multis. νῦν autem quod inquit, non tam tempus significat, quàm consiliū Homeri monstrat, utile magnopere huic rei: remotumq; ualde à rationibus ineptis aliorum poëtarum. Nam ἀπολαβεῖν è toto aliquo integroque corpore, partem demere significat testimonio etiam hoc Platonis, qui in iij. libro de rep. & ipse his uerbis vsus est. οὐ κατὰ ὅλον, ἀλλ᾽ ἀπολαβὼν μέρος τι: ostendit enim Socrates se imitaturum esse in ea re tradenda eos, qui nullam facultatem habent dicendi: illos enim ita se vulgo gerere planū est. Quod uerò legitur in excusis libris ἐπεισοδίοις κέχρηται αὐτῶν πολλοῖς, qui locus nō nihil negotij attulit interpretibus: Paccius enim ἐν αὐτῷ uidetur legisse: Madiusq; sedulo etiam de hac varietate scripturæ disputauit, cum eodem modo scriptum inuenerim in calamo exaratis exemplaribus, uidendum puto, an commodus aliquis aptusq; sensus ex hac lectione elici posit: quare si ipsorū acceperimus, rerum gestarum in eo bello, quæ extra partem illam positæ sint, non insulsè fortasse faciemus: certum enim est hoc poëtam fecisse: admiscuisseq; eò non nulla, quæ facta eo tempore sunt, cum adhuc iratus duci Græcarum omnium copiarum Achilles non erat. aut igitur ita intelligendum hunc locum arbitror, aut sententiam Paccij esse sequendam: cuius etiam iudicium in eo probo, quod emendauit pro δὶς quod in multis libris est, οἷς: qui etiam error scripturæ quomodo natus sit, facile perspicitur: notæ enim, quæ spiritum sonumq; huius uocis monstrabant perperam acceptę ab imperito aliquo librario, existimatæque pars esse primæ literæ illius nominis, fecerunt ut pro οἷς, scriberetur δὶς: nec tamen sequor illum in sententia eorum uerborum, cum uerterit. Quibus poësim ipsam locupletissimam reddit: arbitror enim διαλαμβάνειν hic ualere, quæ ferè notio est huius uerbi, distinguit diuersasque in partes secat. augere sanè episodia opus illud ac locupletare, manifestum est. non tamen hoc auctor hic tradit: neque ea uis subiecta est huic uerbo: dirimere autem episodia, ac uarietate sua elegantiæ plurimum suauitatisque afferre alicui poëmati, apertum est. nam partes etiam non nullæ utriusq; Homerici operis uocatæ sunt ab his episodijs. itaque ipsas citare ueteres scriptores sæpe consuerant.

Οἱ δ᾽ ἄλλοι περὶ ἕνα ποιοῦσι, καὶ περὶ ἕνα χρόνον, καὶ μίαν πρᾶξιν πολυμερῆ. οἷον ὁ τὰ Κυπριακὰ ποιήσας, καὶ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα. τοιγαροῦν ἐκ μὲν Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσέας μία τραγῳδία ποιεῖται ἑκατέρας, ἢ δύο μόναι· ἐκ

δὲ Κυ-

δὲ Κυπρίων, πολλαί· καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος πλέον ὀκτώ. οἷον, Ὅπλων κρίσις, Φιλοκτήτης, Νεοπτόλεμος, Εὐρύπυλος, Πτωχεία, Λάκαιναι, Ἰλίου πέρσις καὶ Ἀπόπλους, καὶ Σίνων, καὶ Τρῳάδες.

Alij autem circa virum vnum faciunt, & circa vnum tempus & vnam actionem, habentem multas partes. Ceu qui fecit Cypria, & paruam Iliadem. Igitur ex Iliade quidem & Odyssea vna tragœdia efficitur ex vtraq; vel duæ solæ. Ex Cyprijs autem multæ: & ex parua Iliade plus quàm octo. Ceu, Armorum iudicium, Philoctetes, Neoptolemus, Eurypylus, Mendicatio, Lacæna, Ilij depopulatio, & Reditus classis, & Sinon, & Troades.

Vt proxima vicina pars laudes Homeri continuit, iudiciumq; illius in cœlum tulit, ita hæc ceteros poëtas vituperat: multumq; peccasse in suo studio declarat: tradit enim ipsos omnia, quæ vni alicui personæ contigerunt, cecinisse: & cuncta, quæ vno tempore gesta sunt, complexos esse, quod historici munus, non epici poëtæ docuit esse. Eosdem etiam labi dicit, quia vnam actionem, præditam multis partibus, argumentum faciunt sui poëmatis. πρᾶξιν πολυμερῆ ipse appellauit: videtur autem πολυμερῆ dicens, intelligere, quam supra, iuncto itidem verbo, uocauit πολύμυθον, vbi tragicos admonuit, ut summo studio cauerent, ne coagmentationem epicam caperent, ex eaque conficerent tragœdiam; quæ nanque sit rerum coagmentatio, epico poëtæ apta, ostendere volens, inquit. ἐποποιικὸν δὲ λέγω τὸ πολύμυθον. Partes igitur illæ, quas nunc intelligit, sunt fabularum instar. Sed quum hi loci, qui nunc a me collati inter se sunt, gignere facile possint scrupulum in animo alicuius, non alienum erit de hoc aliquátulum disputare: videtur enim auctor sibi ipsi aduersari: quũ reprehendat nũc, uitiosumq; esse tradat id, quod illic peculiare propriũq; esse huius poëmatis affirmarit: si nanque coagmentatio epica multarum fabularum est: hoe nanque sine dubio valet πολύμυθον σύστημα, quo modo accusari possunt, qui huiusecmodi aliquam materiam argumentum faciunt sui poëmatis: manifestò autem auctor id nunc facit: obiicitq; hoc ipsis, ut vitium. Ita verò posse puto occurri huic difficultati, vt hic Aristoteles insimulet id, quod sanè mendi aliquid continere intelligit: vellet enim omnino ipse argumentum epicum ex vna fabula constare: aut, quia hoc effici uix potest, proxime ad id accedere, & hanc putat esse optimam omniũ constitutionem: illic verò dixit esse coagmentationẽ epicam, multarum fabularum, quia magna pars ipsarum huiuscemodi inuenitur: quippe quum in extremo propè hoc libro fateatur & Iliadem Homeri, & Odysseã non esse simplices penitus, & vnas fabulas, quum habeant in se partes aliquas grandiores, & ex quibus fabulæ commode componi possint: quod tamen docet factum esse non negligentia poëtæ, sed rei ipsius uitio: nam eodem animo, cuius antea semper fuerat, affirmat illa poëmata bene se habere, quod ad rerum coagmẽtationem facit, & uacua esse ab hac culpa, quantum res ipsa patitur. Quod uerò reprehendit ipsos, quod ea tantum persequerentur, quæ illi personæ accidere: aitq; ipsos, hoc significare uolens, περὶ ἕνα ποιεῖν, eodem pacto locutus est supra, quo loco redarguit errorem illorum, qui non intelligerent, quomodo una fabula capi deberet: putarentq; fabulam unam esse, quæ in eadem persona semper maneret, quamuis res diuersas & nulla parte inter se cohærentes, commemoraret: inquit enim. μῦθος δ' ἐστὶν εἷς, οὐχ ὥσπερ τινὲς οἴονται, ἐὰν περὶ ἕνα ᾖ. Exprimere autem hoc ipsum Cicero uidetur uoluisse cum in epistola ad L. Lucceium inquit, causas afferens desiderij illius sui, quod vehementer caperet res à se gestas separatim scribi. Et simul si uno in argumento, unaque in persona mens tua tota uersabitur: & quæ sequuntur. Exempla verò ponens Aristoteles eorum poëtarum, qui in hanc culpam incidissent, nomina eorum non ponit, sed auctores poëmatum eorum vitiosorum citat: quia (vt opinor) incerti illi erant; aliiq; de ea re aliter sentiebant. Ne igitur iudicium suum interponeret in re tam obscura, nulla præ-

sertim necessitate premente, ita illos significauit. inquit enim. Ceu qui scripsit Cyprica: nec non pusillam Iliadem. Operis autem vocati Cypria mentionem fecit etiã Herodotus in Euterpe, his verbis. ἐν δὲ τοῖσι κυπρίοισι εἴρηται, ὡς τριταῖος Ἀλέξανδρος ἀπίκετο ἐκ σπάρτης εἰς τὸ ἴλιον. Nec non Athenæus in viij. libro δειπνοσοφιστῶν qui non nullorum etiam meminit, qui putarentur id poêma confecisse, quamuis rem in ambiguo relinquat. Sed etiam Pausanias in Laconicis, commemorans ipsum tradere Hilairam, & Phœben, quibus vt deabus, fanum ædificatum esset, natas ex Apolline: inquit enim. ὁ ποιήσας ἔπη τὰ Κύπρια θυγατέρας αὐτὰς Ἀπόλλωνος φησὶν εἶναι. Multo quoque supra ego de hoc disputaui: vbi enim Aristoteles egit de tertio quodam genere agnitionis, meminit Cypriorum Dicæogenis. quare magis adhuc ad eam opinionem inclino, vt non intelligat duobus his locis idem opus, cum hic nomen poëtæ non ponat: sequaturq; institutum reliquorum, qui ita inde testimonia citabant, tanquàm incertus auctor eius poëmatis foret: eodem pacto etiam citatur alterum poëma à veteribus scriptoribus Pausania & aliis. Probare autem hoc volens Aristoteles: Homerum scilicet multum in hoc vidisse, qui materiam sui carminis ceperit partem tãtum belli Troiani: ceteros verò peccasse, qui facta quædam persecuti sunt, multiplicia, conflataq; è multis partibus, quarum singulæ modicum corpus haberent, inquit hoc etiam posse inde perspici, quod ex Iliade quidem, & Odyssea vna tragœdia conficitur: hoc sensu ut puto, ut vna ex Iliadis, una itidem ex Odisseæ toto corpore cõflaretur. quod arguit facta illa simplicia esse, nec è pluribus, integris & ipsis factis: quæq; per se manere possint, constare. addit autem. Vel duæ solæ, significans, si quis contendat, ex vtroque separatim poëmate, duas fortasse tragœdias hausturum esse, quamuis illa grandia nunc sint, immensumq; corpus unà cum episodijs conficiant. contra verò tradit è poëmate, quod vocaretur Cypria, multas tragœdias elici posse: nec tamen numerum earum ostendit. è pusilla sane Iliade ita multas, vt ascenderent ad numerum octo tragœdiarum. liquidò igitur hinc perspicitur, actiones, quas illa continebat, multiformes fuisse: & in vna fabula (ut illi putabant) multas fabulas latuisse: nomine autem illas appellat, numerumq; earum ponit: qui numerus, dum accuratè res quæreretur, creuit: non tantum supra indicato ab Aristotele numero respondit, decem enim inde posse duci traditæ sunt. Nomina earum sunt: armorum iudicium, quo titulo Pacuuius apud Latinos etiam fabulam docuit: Philoctetes, Neoptolemus, Eurypylus, Mendicatio, Lacæna uel, ut in quodam scripto exemplari inueni, numero multitudinis Lacænæ, Ilij depopulatio, & reditus classis, & Sinon, & Troades. Non oportet autem subtiliter quærere, a quibus poëtis hæ tragœdiæ confectæ sint: neque enim obscura erant & ignota quæ gesta erant in eo bello, ut è partibus ipsius singulis, si aptæ huic rei fuissent, tragici poëtæ fabulas conficere possent: quamuis hæc duo poëmata nunquam in manus sumpsissent. Præter id autem, quod indicaui, aliud parui momenti discrimen inueni in calamo exaratis libris: κυπρικὰ enim cuncti habent, non, ut excusi formis, κύπρια. Quod verò ad nomina fabularum facit, quæ ducerentur è pusilla Iliade, uidendum est, quod Neoptolemi factum complecti potuerit tragœdia ab eo uocata: nam cum in Lemnum insulam vnà cum Vlysse missus est, ut inde seu dolo, seu ui, abduceret Philoctetem, Philoctetis ipsius nomine appellata est, quam iam nominatat. An cum primum patre interfecto in exercitũ uenit? quamuis si hoc uerum sit, antecedere superiorem deberet: cum enim iam ad Ilium uenisset, usus est exercitus opera ipsius in Philocteta reducendo ad Troiam. Sed in alijs quoque fabulis appellandis videtur hic Aristoteles ordinem earum rerum non secutus, ut cum Sinonem nominauit post Ilij direptionem, & reditum Græcorum in patriam. si fabula ab illo vocata continebat factum illud, cum Sinon capi voluit, & ad Priamum ductus est, ut imponeret Troianis: quam totam rem tetigit Virgilius. Eurypylus quoque fabula habet difficultatem, nec exploratum est, quod argumentum ipsius fuerit. An significat πρέσβειαν illam, cum miserunt Græci Eurypylum ad Apolline, vt quæreret ex eo aliquid, quod ad commoda exercitus pertineret: hoc enim narrauit Sinon apud nostrum poëtam illo loco, qui tamen falsò dixit eum missum, ut rationem interrogaret expediendæ fugæ: responsumq; tulisse, oportere, vt classis inde abire posset, humana hostia lita-

re.

te. nam quod quidam tradiderunt huius tragœdiæ meminisse Ciceronem in Tusculanis, non uidetur satis firmum: Citat sanè Cicero plures uersus illic è tragœdia quadam, in quibus Eurypylus saucius inducitur. non tamen tragœdiam illam ab ipso uocatam ostendit: nec uerisimile est inde plenam tragœdiam effici potuisse: præter quam quod Homerus hoc narrat in xj. libro Iliadis: quare non conuenire uidetur sententię Aristotelis. Incertus quoque mihi magnopere est titulus consequentis tragœdiæ: nec sanè perspicere possum, quid ualeat hic πτωχεῖα. Scrupulus præterea uersatur in ea voce, quę sequitur: nec teneo, quę nam pars paruę Iliadis uocari potuerit λάκαιναι, & vnde hoc nomen eò venerit. si ualet, vt uidetur, λάκαιναι, mulieres eius gentis. Spartanæque: quid enim feminis Lacænis cum rebus ad Troiam gestis? Aliquando ueritus sum, ut numerus tragœdiarum magis respondeat ei, quem primo prodidit Aristoteles, ne coniungi debeant duo hęc nomina: ut index unius fabulæ duobus uocabulis constiterit: quod sępè factum est, potueritque demum inde erui tragœdia, quę uocaretur πτωχεῖα καὶ λάκαιναι: nam quod adiuuat tenuem hanc meam suspicionem, uidebatur ostendendum, cuius generis hominum, nationisque esset emendicatio illa.

Ἔτι δὲ τὰ εἴδη ταὐτὰ δεῖ ἔχειν τὴν ἐποποιίαν τῇ τραγῳδίᾳ: ἢ γὰρ ἁπλῆν, ἢ πεπλεγμένην: ἢ ἠθικὴν, ἢ παθητικὴν, δεῖ εἶναι: καὶ τὰ μέρη ἔξω μελοποιίας καὶ ὄψεως, ταὐτά: καὶ γὰρ περιπετειῶν δεῖ, καὶ ἀναγνωρίσεων, καὶ παθημάτων. ἔτι τὰς διανοίας, καὶ τὴν λέξιν ἔχειν καλῶς. οἷς ἅπασιν Ὅμηρος κέχρηται καὶ πρώτως, καὶ ἱκανῶς.

Adhuc autem formas easdem oportet habere epopœiam cum tragœdia: vel enim simplicem, vel implicitam: vel moralem, vel patheticam oportet esse. & partes extra melopœiam & aspectum, easdem: etenim peripetijs eget, & agnitionibus, & passionibus. præterea sententias & locutionem habere recte. Quibus omnibus Homerus usus est & primus, & ita, vt satis putari debeat.

Cum iam docuisset conuenire epopœia cum tragœdia in hoc, vt actionem vnam ipsa quoque persequatur, vt tragœdia: & non vniuersa facta vnius alicuius commemoret, addit nunc alia itidem non nulla, quæ ipsis ferè communia sunt. Primum igitur tradit requiri etiam, vt epopœia formas easdem habeat, quas habet tragœdia: formas autem, quas vocet notum est è superiore disputatione. confirmare verò volens totidem species inueniri carminis epici, quot tragœdiæ docuerit esse, inquit: Vel enim simplicem, vel implicitam: vel moralem, vel patheticam oportet esse: inueniri enim tragœdias, quæ his formis inter se discreparent, significauit: cum earum alteræ simplices forent, & vno tenore, vt ab initio cœpissent, procederent: alteræ verò quasi duplices essent, & rectæ: quod persona aliqua magni ponderis in eo facto falleret, ac quę nam foret initio ignoraretur: eadem ratio duarum reliquarum est, vt, cum suo loco de illis disputaretur, demonstratum est. Quod igitur illic vsu venit, hic etiam diuerso in poëmate contingere affirmat, vt eodem pacto inueniantur epopœiæ inter se distinctæ. addit etiam partes, duabus exceptis, easdem esse in epopœia, quæ existunt in tragœdia: partes vocans, quas suo magis ac proprio nomine paulo antea appellauit formas, quia informant corpus vtriusque poëmatis, & qualitatem quandam illic aspergunt. partes autem, quæ absunt ab epopœia, ille inquit melopœiam, & aspectum: neque enim modi & instrumenta musica adhibebantur lectioni epopœiæ: neque scena ornabatur, ut oculis etiam spectatorum proponerentur quæ recitabantur. Probare verò volens uerum esse quod dixit, ait. Etenim casibus illis admirabilibus subitisq;, qui vocantur περιπέτειαι, eget epopœia, non minus atque tragœdia: nec non agnitionibus: hæc autem res sunt, quæ reddunt omne

poëma, in quo nascuntur, implicitum atque inuolutum. Sed etiam opus illi esse dicit pathemasi: id est requiri, ut aliquando in ea referantur casus atroces, & ut plena illa sit vulnerum ac cædum: hoc enim valet, egere epopæiam his rebus: facere inquam non posse, quin hæc omnia in ea aliquando contineantur, si plena ipsa & ornata futura est: hominibus enim huiuscemodi multi casus eueniunt. Animaduertendum autem respondere hunc locum illi, cum euoluta iam ui agnitionis, duobusq; ipsius generibus explicatis inquit. Duæ igitur fabulæ partes circa hæc versantur, peripetia inquam & agnitio: tertia vero, pathos: illic enim quoque appellat tres has partes præter partes quales quantasq;. Sunt autem illæ, ut eo loco declarauit, fabulæ partes quæ una est è partibus qualibus, ac princeps quidem ipsarum. Nō constituit autem ratione vlla cunctas illas diuersas species epopœiæ, sed duas tantū, vt suspicari licet: cuius generis infrequentiores sunt: qua de causa videbantur magis confirmatione egere: illæ verò sunt: implicita epopœia, & pathetica. Adiungit præterea oportere etiam, ut in sententijs elocutioneq; benè se illa habeat: quæ nanque his partibus laboraret, non magnam aliquam laudem unquā consequeretur, quamuis abundaret aliis poëmatum virtutibus: magni enim momenti res est, quæ potissimum sententiæ in ea edantur: graues ne & acutæ: an leues & futiles: nam stilus etiam ornatus esse debet, ac respondere granditati eius poëmatis. claudit autem hāc partem laude Homeri: paucisq; uerbis infinitum honorem illi tribuit, affirmans ipsum iis omnibus vsum primum, quia ante ipsum epicus nullus his uirtutibus instruere poëma suum potuerit. Egregia verò laus est quempiam ea bona collegisse, quæ in illa re ornanda, cui studebat, desiderari poterant: ac tempore etiam ceteros omnes vicisse, eidem operi incumbentes: qui enim primi aliquam rem vtilem, laudeq; dignam inuenerunt, magnopere semper commendati sunt. Quod verò sequitur ἱκανῶς: ita enim legitur in scriptis, quæ vidi, exemplaribus, ualet cunctas illas res ita Homerum tractasse, vt merito quisquam illic aliquid desiderare non potuerit: & iudicare ea parte poëma illud minus belle tractatum: neq; tamen videtur negare Aristoteles, quin siquis summo studio in id solum incumbat, possit aliquid ornamenti alicui parti acquirere. Sed tamen hoc non minuit notam aliquam ei poëtæ, qui ita se gessit in munere suo obeundo, vt nihil illic iure optimo desideretur: eaq;, quæ adlata sunt, homini æquo satisfacere debeant.

Καὶ γὰρ καὶ τῶν ποιημάτων ἑκάτερον συνέστηκεν· ἡ μὲν Ἰλιὰς, ἁπλοῦν καὶ παθητικόν· ἡ δὲ Ὀδύσσεια, πεπλεγμένον· ἀναγνώρισις γὰρ διόλου καὶ ἠθική. πρὸς δὲ τούτοις λέξει καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβέβληκεν.

Etenim & poematum vtrumq; constituit. Ilias quidem, simplex & patheticum: Odyssea verò, implicitum: agnitio enim per totum, & moralis est: præter autem hæc locutione & sententia omnes superauit.

Cum auctorem Principemq; extitisse Homerum dixisset in epopeia ornanda, atq; omnibus bonis augenda, quæ desiderari illic poterant, ne falsò existimaretur tantum ei tribuisse, probat id verum esse earum rerum enumeratione; locaq; indicando, in quibus hoc aut illud positum foret. Si nanque inquit vtrunq; ipsius poëma quispiam attendat, inueniet ipsa hoc pacto constare, & ita deniq; conformata esse, vt Ilias simplex poëma sit, & patheticum: in quo verò positum sit, vt poëma aliquod simplex, idemq; patheticum dicatur, valde iam notum est ob superiorem crebram de his rebus disputationem. Odyssea autem, inquit, implicitum est: cuius dicti statim, antequàm alteram, quæ in toto eius corpore fusa est, qualitatem ostendat, causam affert: nullam enim partem eius operis carere dicit agnitione: altera autem hæc est earum rerum, quæ reddunt poëma aliquod inuolutum, cum scilicet persona quæpiam, quæ diu illic fefellit, repentè agnoscitur; vel potius hæc magna ex parte id præstat. nam peripetia plerunq; ipsam consequitur; videnturq; præcipuè admirabiles hi casus, subitæq; fortunarum mutationes in fabula quapiam nasci, cum persona ali-

qua,

qua, longo tempore ignorata, agnoscitur. Nec tamen non & agnitiones in fabulis aliquando sine peripetijs inueniuntur: & fortunæ alicuius magnopere uariantur, quamuis persona nulla illic agnita sit. Quod vero toto illo poëmate sparsam ac disseminatam agnitioné inquit, intellexit & in prima & in media & in extrema parte ipsius inueniri agnitionem quampiam: tractariq; locum, ubi persona, quæ latuerit, rursus cognoscatur. ita autem locutus est ob crebras, quæ in eo poëmate exponuntur, Vlyssis agnitiones: neque enim ita accipere debemus illud ὅλως: & quasi per totum, ut significare voluerit ita illam fusam illic esse, vt ab initio eius operis principium ducat agnitio aliqua, eademq; ad exitum vsque ipsius perducatur. Eandem etiam Odysseam moralem esse: egregieq; illic expressos esse mores plurium personarum, tradit. quare probauit iam quattuor illa, quæ vocauit εἴδη, in uarijs Homeri operibus omnia inueniri. Adiungit autem his, quid meritò desiderari posse supra affirmarat, ac magni momenti esse in omni poëmate, reliqua duo abundè illic esse: sunt autem & illa partes vocatæ quales ac formæ, cum Homerus vicerit omnes poëtas bonitate & locutionis & sententiarum. Hic calamo exarati libri quiddam habent, quod discrepat à lectione excusorum: est enim in illis περὶ δὲ, non περὶ δὴ. sine dubio peruulgata lectio planior: nec tamen non locus esse potest alteri huic. nam supra etiam, cum dixisset Homerum omnibus illis rebus usum fuisse ante ceteros & commode, verum id esse significare volens, statim dixerat: καὶ γὰρ & quæ sequuntur. Vt maneat igitur in eadem ratione, ita quoque hic loqui potuit. sed tamen multo durior sensus erit. impulit autem me, ne omnino hoc contemnerem, consensus triũ manu scriptorum librorum.

Διαφέρει δὲ κατά τε τῆς συστάσεως τὸ μῆκος ἡ ἐποποιία, καὶ τὸ μέτρον. τοῦ μὲν οὖν μήκους ὅρος ἱκανὸς ὁ εἰρημένος: δύνασθαι γὰρ δεῖ συνορᾶσθαι τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ τέλος. εἴη δ' ἂν τοῦτο, εἰ τῶν μὲν ἀρχαίων ἐλάττους αἱ συστάσεις εἶεν, πρός τε τὸ πλῆθος τῶν τραγῳδιῶν, τῶν ἐς μίαν ἀκρόασιν τιθεμένων παρήκοιεν.

Differt autem & secundum constitutionis longitudinem epopœia, & secundum metrum. Longitudinis quidem igitur terminus sufficiens est qui dictus est: posse enim oportet simul conspici principium & finem. Esset autem hoc, si priscis quidem minores constitutiones essent: & ad multitudinem tragœdiarum, in vnam auditionem positarum, porrigerentur.

Postquam similitudinem, quam habet epopœia cũ tragœdia, & quibus in rebus ipsis inter se conuenit, docuit: quæ discrimina nunc inter ipsas uersentur, ostendit: duabus autem rebus discrepare illas affirmat, id est operis longitudine & genere versus, quia longè maior est coagmentatio epopœiæ, quàm corpus tragœdiæ fit ac materia, quæ illic agitur: in scenamq; deducitur. Genus etiam carminis, ut apparet, diuersum est. Hæc igitur sunt, quibus hæc poemata inter se distant. Cum autem quærere quis posset hæc ipsa epopœiæ prolixitas, quam accepit iam vincere tragœdiæ longitudinem, quàm latos terminos habeat, & in quantum spatium se proferat: ipseq; intelligeret, non esse illos ita fixos certosq; ut permutari non possent: interuallumq; eorum aliquantulum uariari, inquit præfinitionem illam, quæ dicta est, satis habendam esse, & nihil exquisitius debere postulari: repetit autem illam: ostenditq; cum seruatum fuerit, quod omnino custodiri oportet, vt simul conspici & principium & finis possit, satis huic rei futurum. Quomodo autem hoc ipsum obtineatur, vt uno quasi aspectu oculorum & initium & extremum epopœiç uideatur, declarat, affirmans id non defuturum, si constitutiones ipsarum minores fuerint constitutionibus priscis: quibus scilicet uterentur antiqui epici, cũ fabulæ ipsorum nimis prolixæ forent: atque ita illi res coagmétarent, ut immensum spatium temporis illis re-

citandis necessarium foret. Non contentus autem adhuc hac mensura, aliam rationem addit, qua iidem amputetur nimia ipsarum longitudo. Spectandum igitur tradit tempus, quod consumunt tragœdiæ, quas moris sit vna die, unaq; conuocatione multitudinis, recitare: & ad eundem terminum rectè perduci posse vnam epopœiam tradit. ut si viij. horarum spatio spectatores in theatro pluribus tragœdijs, quæ agantur, operam dantes, manent, ad idem spatium proferatur epopœia: existimari enim posse totidem horis homines cum voluptate audituros epicum carmen recitari. Admonet igitur epicos, ne maius corpus epopœiæ conficiant, quàm aceruus futurus sit omnium illarum tragœdiarum, quæ vna die in scenam inducuntur, si simul texantur: quamuis enim in theatro eodem modo carmina epica non recitarentur, tamen vocabantur etiam, qui audirent, cum illa recitari debebant: aut si etiam non uocarentur, tamen id spatium, quod consumebant in actione fabularum, videbantur etiam æquo animo consumpturi esse in recitatione, lectioneque epici carminis.

Ἔχει δὲ πρὸς τὸ ἐπεκτείνεσθαι τὸ μέγεθος πολύ τι ἡ ἐποποιΐα ἴδιον, διὰ τὸ ἐν μὲν τῇ τραγῳδίᾳ μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα πραττόμενα πολλὰ μέρη μιμεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ τῶν ὑποκριτῶν μέρος μόνον: ἐν δὲ τῇ ἐποποιΐᾳ, διὰ τὸ διήγησιν εἶναι, ἔστι πολλὰ μέρη ἅμα ποιεῖν περαινόμενα, ὑφ' ὧν, οἰκείων ὄντων, αὔξεται ὁ τοῦ ποιήματος ὄγκος. ὥστε τοῦτ' ἔχει τὸ ἀγαθὸν εἰς μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὸ μεταβάλλειν τὸν ἀκούοντα καὶ ἐπεισοδιοῦν ἀνομοίοις ἐπεισοδίοις: τὸ γὰρ ὅμοιον, ταχὺ πληροῦν, ἐκπίπτειν ποιεῖ τὰς τραγῳδίας.

Habet autem ad magnitudinem extendendam multum quiddam epopœia proprium, quia in tragœdia non contingit, quæ simul gerantur, multas partes imitari; sed illam, quæ in scena & histrionibus est, partem solum: in epopœia verò, quia narratio est, licet multas partes simul facere ad finem perduci: à quibus, suis ipsius proprijsq; existentibus, augetur poematis moles. Quapropter hoc habet bonum ad magnificentiam, & ad gignendam mutationem in eo, qui audit, & augendum dissimilibus episodijs: simile namque, cito complens, cadere facit tragœdias.

Cum ostendisset, quantum natura harum rerum patitur, quanta sit epopœiæ magnitudo, & quàm latos fines hoc poema habeat, tradit extare quiddam, quod magnopere adiuuat ipsam in hac re comparanda, corporeq; ipsius augendo, quo tanquàm auxilio quodam destituta est tragœdia. id autem est, ut accuratè exponit, quod cum genus quoddam narrationis sit epopœia, licet in ea eodem tempore multas partes fingere peragi, id est ad finem eum, qui est ipsius perduci & absolui: quarum partium expositione suarum propriarumq; existentium, non ut in tragœdia, importatarum, & aliunde ascitarum, augetur moles eius poematis. Hoc autem minimè concessum est in tragœdia, quia illic ratio nulla inuenitur, qua idem efficiatur: vt partes scilicet multæ simul gerantur, sed ea tãtum pars, quæ in scena versatur, quęq; studio histrionum tunc adumbratur: neque enim ea commemoratio est: sed quæ aguntur oculis spectatorum proponuntur, atq; ita exprimuntur, tanquam illo ipso tempore primum gerantur. Est igitur hoc, ut produci inquam corpus epopœiæ possit, magnitudoq; ei debita acquiratur, proprium ipsius bonum, atque id quidem amplum & copiosum: quo scilicet illa superat tragœdiam. exponit autem, hoc demonstrato, quæ commoda inde nascantur: affirmatq; posse acquiri multum magnificentiæ ei poemati hac ratione, id est facultate, quam illa præbet se tractantibus, augẽdi suum corpus. Non parum autem illud ornatur, cum hoc, quo in primis eget, ipsi adhibetur: amplum enim & grande in primis id poema esse debet. alterum au-

tem commodum, quod ex eadem re ducitur, esse inquit, quod ope illius, is qui audit, mutatur: varietateque rerum animum reficit: in primis enim poëtæ cauendum est, ne tedio quodam auditor capiatur: cui malo facile hoc affert remedium: vel potius nasci illud non finit. Tertium autem commodum, quod inde capitur, est, quod cum oporteat dilatare episodijs ipsius corpus, atque inculcare eò res aduenticias nõ nullas, quæ ornent id poëma, episodia ipsa erunt dissimilia inter se: nec periculum erit ne fastidium gignant in animo eius qui audit. dissimilia autem erunt, quia episodium hoc aptum erit ex huius rei narratione: aliud verò ex alius. Nascetur igitur huius mali vitatio ex diuersarum rerum narratione, quæ simul fit: simul autem hoc pacto, quia è media alicuius rei expositione transitur in aliam. Rationem etiam reddit, cur verè hoc, magnum bonum epopœiæ dici possit: nam contrarium eius, id est similitudo episodiorum, obest alteri poëmati: facitq; ut accidat inde ipsi maius incommodum, quàm accidere alia vlla de causa possit: simile enim inquit, cuius rei ea natura est, vt cito expleat: hoc enim mali semper secum portat similitudo, ut satiet ac fastidium gignat, cadere facit tragœdias, atque omnem gratiam ac fauorem amittere. Hoc quoque timeri debere cognouit Cicero: cum enim in primo libro de inuentione vsum argumentorum traderet, præcepit, vt sedulo vitium hoc declinaretur: inquit enim. Variare autem orationem magnopere oportebit, nam omnibus in rebus similitudo est satietatis mater. pro Ἐκτείνω hic manifesto idem valet, quod valuit multo supra, cum auctor inquit, dolens aduersum casum amici. ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ. non tantum autem hoc nocet tragœdiis, si in epopœiæ modum extendantur, ut quidam putauerunt, verum omnibus tragœdiis, in quibus inuentum fuerit, quamuis iustam mensuram habuerint: nam illius modi aut nullæ fortasse, aut paucæ admodum omnibus seculis scriptæ fuere. Cum vero auctor hic, vt supra quoque alijs locis, tetigerit diuersam esse rationem duorum horum poëmatũ, quorum alterum tractatur ita vt res ipsæ in scena referantur: alterum vero in commemoratione illarum manet, libet admonere, sermones etiam eos, qui à veteribus dialogi appellantur, esse tractatos ambobus ijs modis. nunc enim scribuntur more epopœiæ. quod seruauit Cicero in iij. libris de oratore ad Q. fratrem & alijs non nullis: nunc uero sunt instar tragœdiæ, cum scilicet personæ ipsæ inducuntur quasi tunc de rebus illis agentes. Significauit hoc Cicero initio primæ quæstionis Tusculanæ his verbis: illis enim omnibus posteriorem hanc rationem sequutus est. Sed quo commodius disputationes nostræ explicétur, sic eas exponam quasi agatur res, non quasi narretur. Sed in disputatione quoque de amicitia cũ idem fecisset, apertius sui consilij rationem reddidit: inquit enim: Quasi enim ipsos induxi loquentes, ne inquam & inquit sæpius interponeretur: atq; ideo feci vt tanquam à præsentibus coràm haberi sermo uideretur.

Τὸ δὲ μέτρον τὸ ἡρωϊκὸν ἀπὸ τῆς πείρας ἥρμοκεν· εἰ γάρ τις ἐν ἄλλῳ τινὶ μέτρῳ διηγηματικὴν μίμησιν ποιοῖτο, ἢ ἐν πολλοῖς, ἀπρεπὲς ἂν φαίνοιτο· τὸ γὰρ ἡρωϊκὸν στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστί. διὸ καὶ γλώττας, καὶ μεταφορὰς δέχεται μάλιστα· περιττὴ γὰρ καὶ ἡ διηγηματικὴ μίμησις τῶν ἄλλων· τὸ δὲ ἰαμβικὸν καὶ τετράμετρον κινητικὰ, τὸ μὲν, ὀρχηστικόν· τὸ δὲ, πρακτικόν.

Metrum autem heroicum ab experientia quadrauit: si enim quispiam in alio quopiam metro narratiuam imitationem faceret, vel in multis, indecorum utiq; videretur: heroicum enim stabilissimum & tumidissimum metrorum est. Quare & linguas & translationes recipit maxime: eximia enim & narratiua imitatio inter alias: iambicum uero & tetrametrum, mobilia. hoc quidem, saltationis idoneum: hoc autem, rebus agendis aptum.

Cum

Cum de longitudine operis epici disputasset, ac quantam res illa ferret, vbi sigi termini eius deberent, indicasset, transit ad alterum, in quo iidem discrepare tradidit epopœiam à tragœdia, priore discrimine iam patefacto. id autem est genus carminis, quale potissimum ipsi accommodatum sit. Tradit igitur heroicum atque hexametrum carmen cognitum esse illi mirifice conuenire, atque omnium consensu ipsi tributum esse: quod tamen non factum sit ratione hoc monstrante, & veritatem huius rei docente, sed vsu, periculoq; facto multorum: primis enim temporibus, cũ rudis adhuc atque inchoata epopœïa foret, qui incubuerunt in illud poëma, plura versuum genera vsurparunt. Reliquorum igitur ita vitijs cognitis omnes probarunt, quod heroicum vocatum est: ipsum enim contra intellectum est eodem pacto granditati eius poëmatis congruere. Hoc igitur est, quod inquit. Carmen heroicum periculo ipsius facto congruit. & quæ sequuntur. Quod vero ait. Siquis etiam id poëma tractaret varijs generibus versuum adhibitis simulq; mixtis, illo etiam modo intelligi posse, non aptam esse confusionem diuersorum carminum dignitati epopœïæ, valet ad idem declarandum: vt cum huius rei indicio liquido perspiciatur hoc nunc non quadrare, existimari etiam debeat eadem re docente, tunc probatum non fuisse. διηγηματικὴν autem μίμησιν vocat epopœïam, quia imitatur exponendo & narrando, vt supra dictum est, non res ante oculos ponendo, quod facit tragœdia ac comœdia. Docet autem Aristoteles, quod vsu cognitum sit, rationem etiam habuisse, quamuis veritatem huius rei magister aliquis tunc non aperuerit. inquit enim. Heroicum nanque maxime stabile è numero metrorum omnium: in primisq; tumidum atque inflatum est. addit etiam, quod non nihil valet ad id probandum & tamen tanquam cumuli loco huc allatum est, ne hoc nesciant qui legunt. & eam caussam esse, cur præter cetera genera versuum capiat id carmen & peregrina vocabula, & verba translata: vt enim hæc granditatem quandam præ se ferunt ac splendorem, ita imitationem hanc atque poësim, præstantem esse inter ceteras & altiorem locum tenere. Non contentus autem accuratus magister hoc constituere, vitium etiam aliorum quorundam, quæ huc adhiberi imperitè potuissent detegit: ait enim. Iambicum autem carmen, & tetrametrum, mobilia sunt. Quare si illud aptum fuit, quia in primis stabile est; hæc nullo modo idonea esse possunt, quia valde mobilia sunt. Cum verò intelligatur voluisse ipsum huiuscemodi aliquid significare, vidẽdum est an κινητὰ potius legi debeat, quàm vt passim habent libri omnes, κινητικά: verbi enim huius ea vis est, vt notet ea, quæ mouendi alias res facultatem magnam habent: non quæ ipsa proclinia ad motum sunt: & tamen mobile respondet stabili, non motiuũ, vt rei declarandæ caussa ita loquamur; nam quin στάσιμον stabile valeat, dubitari non potest: Vnde etiam Horatius spondeos stabiles appellauit. Suspicionem hanc meam aperire alienum non duxi: neque tamen non video receptum nomen locum hic habere: vocareq; potuisse Aristotelem ἰαμβεῖον κινητικόν, quia mouendi vim incitandiq; alios habeat. Quia autem varia genera motionum sunt: nec idem genus motus refert atque exprimit iambicum carmen, quod tetrametrum, hoc etiam diligẽter monstrat: inquit enim alterum eorum, id est tetrametrum, esse idoneum saltationibus: alterum verò, iambicum videlicet, natum esse rebus gerendis, vt sequar Flaccum in voce hac exprimenda, πρακτικὸν enim videtur ille reddere voluisse, cum de iambo pede inquit, Et natum rebus agendis. Cum autem in excusis olim libris legeretur περιττὴ γὰρ καὶ διηγηματικὴ κίνησις τῶν ἄλλων, quomodo etiã in quibusdam calamo exaratis scriptum offendi, probaui semper iudicium hac in re Paccij, qui cum inuenisset in aliquo exemplari μίμησις pro κίνησις, fidelitatem huius lectionis cognouit: meritoq; ipsam alteri illi præposuit: nam hoc fecisse ipsum duce vetere quopiam libro, aliquo modo testari possum, quia ipse quoque nactus sum quendam, in quo μίμησις legitur, quod si illo etiam pacto legeretur, non video cur motus narratiuus accipi debeat pro carmine heroico: vocando enim ipsum narratiuum, videretur eum intelligere, qui in omni narratione est. Quare narratio etiam, quæ soluta oratione fit, & historia ipsa, eundem hunc motum haberet. Quod verò quidam ita verti hunc locum debere putarunt: Abundat enim narrationis motus alijs: iidemq; existimarunt intelligi oportere, exornationibus, vereor ne decepti sint: longe nanque alia

vis est, quàm crediderunt nominis περιττῆ: nec ostendit illa vox copiam & abundantiam alicuius rei, sed præstantiam & dignitatem inter ceteras eiusdem ordinis: reddit enim rationem auctor hac parte, cur heroicum carmen maxime recipiat in se & linguas & translationes: eamque esse dicit, quia cum hi ornatus sint, imitatio illa, quæ munus suum peragit narrando, ac res gestas commemorando, eximia est ac præstans inter ceteras, uincitq; dignitate reliquas imitationes, quæ diuersa ratione efficiunt, quod volunt. Sed cum tota res, nisi fallor, aperta sit, non oportet accuratius de hoc disputare. illud potius videndum, quomodo non sibi ipsi aduersetur auctor. Si nanque eximia est inter ceteras imitatio epica, qua ratione ipse contra iudicium multorum, anteponit tragœdiam, quæ imitatur referendo res, non narrando, epopœiæ? nam hoc facere ipsum summo studio in extremo hoc libro notum est.

Ἔτι δὲ ἀτοπώτερον, εἰ μιγνύοι τις αὐτά, ὥσπερ Χαιρήμων. διὸ οὐδεὶς μακρὰν σύστασιν ἐν ἄλλῳ πεποίηκεν, ἢ τῷ ἡρῴῳ. ἀλλ' ὥσπερ εἴπομεν, αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει τὸ ἁρμόττον αὐτῇ διαιρεῖσθαι.

Adhuc autem absurdius, si misceat aliquis ipsa, quemadmodum Chæremon. Quapropter nemo longam constitutionem in alio fecit, quàm heroo: sed quemadmodũ dicimus, ipsa natura docet, quod congruit ipsi partiri.

Reiecerat iam ab opere epico duo carminum genera, id est iambicum versum & tetrametrum, vt non respondentia ipsius amplitudini: ipsum enim stabile, plenũq; dignitatis: illa verò mobilia. Nunc autem docet, si quis confuderit plura versuum genera. & nunc, hoc: nunc verò, illo, inducat personam aliquam vtentem, peccaturum eum magis: tentaturumque rem, quæ iustius multo reprehendatur atq; explodatur: cui tamen culpæ affinis erat Chæremon, qui tragœdiam scripserat, vocatam Centaurum, in qua admiscuerat omnia versuum genera. Vnde non longe ab initio huius libri exagitatus est ab Aristotele. Accusat igitur tragicos hic, qui inducebant histriones, non uno aliquo vtentes carminum genere, qualecunq; illud foret: ipsoq; contentos, sed diuersa variaq; simul vsurpantes, si qui fortè huiuscemodi extarent: neque enim putare debemus ipsum in cantibus chori hoc improbare, cum partes illæ tragœdiarum apud optimos quosque eius poëmatis auctores refertæ sint omni genere versiculorum, modis musicis aptorum: ut enim in cãtilenis illis hoc locum habet, ac mirifice quadrat, ita alienum valde est à sermonibus personarum. Nec tamen non aliquando illi ipsi poëtę summa laude digni, hoc commiserunt, vt in ore histrionis, grauem aliquam personam referentis, ponerent aut tetrametra, aut elegos, vt Sophocles fecit in extremo Oedipo tyranno, qui Creontem, suadentem illi regi, ut finem faceret deplorationis suorum malorum: intra tectumq; subiret, induxit tetrametris vtentem: quo etiam carminis genere respondet ipsi Oedipus, & idem etiam usurpat in clausula fabulæ chorus: nec non Euripides, qui in Andromacha, mulierem hanc ipsam induxit Ilii excidium deflentem, vlam carmine tristium rerũ expositioni apto. Non debent igitur reprehendi poëtæ, cum modice hoc faciunt: atque illo ipso tempore, quo id gerunt, faciunt id tempori seruientes: & rebus illis, quas tractant. Adiungit autem Aristoteles, quod aliquo modo extra rem est: ualet tamen ad id, quod præcepit, comprobandum: hoc enim quasi vidisse vniuersos illos dicit, qui cum prolixam aliquam materiam aggrederentur: &, ut inquit, longam rerum constitutionem scriberent, nullo alio carmine nisi hexametro vsi sunt: cognouerunt enim, natura duce, longæ materiæ conuenire longum carmen, & quod maiestatis quiddam præ se ferret. Nec tamen existimandum est intelligi tantum voluisse auctorem, dicendo longam constitutionem, epopæïam, sed ut verba ipsa sonant, omnem coagmentationem rerum prolixiorem: & quæ longitudinem in se haberet: nisi nanq; hoc pacto cepisset ipse: à nobisque itidem capi voluisset, non magnopere probasset, quod volebat: nunc autem mirum quantum valet ad confirmandũ quod vult, ostendendumq; valde accommodatum esse huic poëmati heroicum versum

cum omnes poëtæ, non solum qui epicum opus condunt, sed quamlibet materiam prolixam, ut illam, persequuntur, summo consensu hunc eligant. Hoc igitur meum est de hoc loco iudicium, cum tamen ceteri interpretes aliter senserint, opinionisq; illius, quam ostendi, fuerint. Adiungit auctor, quod prius etiam se protulisse cōmemorat, naturam ipsam docere, quod potissimum carmen sibi conueniat, & quasi iubere, ut ipsum repudiatis ceteris sumatur: è numeroq; reliquorum eximatur: hoc enim videtur valere, quod inquit διαιρεῖσθαι: vt diuisione ipsorum facta: totaq; re diligenter explorata, ipsum hoc vt valde aptum, ipsi illi seponatur. Quod verò narrat se hoc prius dixisse; arbitror ipsum intelligere locum illum, cum ait, heroicum versum cognitum esse mirificè epopœiæ quadrare vsu ipso, ac periculo huius rei facto: quæ nanque ita cognoscimus, naturæ ipsius beneficio percipimus, nō ab aliquo magistro docti intelligimus. Quod prius hic erat αὐτὴ, manifestò deprauatum, ac mendi etiam a Madio rectè insimulatum, correxi: secutusq; auctoritatem plurium scriptorum librorum, restitui αὐτῇ, dandi casu, ea ratione, qua in sententia explicanda ostendi: neque enim in macula hac ipsa delenda; sensuq; ex his verbis eliciendo comitem ei me præbui, cuius auctoritatem, cum potero, semper libenter sequar.

Ὅμηρος δὲ ἄλλα τε πολλὰ ἄξιος ἐπαινεῖσθαι, καὶ δὴ καὶ ὅτι μόνος τῶν ποιητῶν οὐκ ἀγνοεῖ, ὃ δεῖ ποιεῖν αὐτόν· αὐτὸν γὰρ δεῖ τὸν ποιητὴν ἐλάχιστα λέγειν· οὐ γάρ ἐστι κατὰ ταῦτα μιμητής, οἱ μὲν οὖν ἄλλοι αὐτοὶ μὲν δι' ὅλου ἀγωνίζονται· μιμοῦνται δὲ ὀλίγα καὶ ὀλιγάκις; ὁ δὲ, ὀλίγα φροιμιασάμενος, εὐθὺς εἰσάγει ἄνδρα, ἢ γυναῖκα, ἢ ἄλλο τι ἦθος, καὶ οὐδὲν ἀήθη, ἀλλ' ἔχοντ' ἦθος.

Homerus autem & ob alia multa dignus est laudari: & iam & quod solus poetarum non ignorat, quod oportet ipsum facere: ipsum enim oportet poetam quàm paucissima dicere: non enim est secundum hæc imitator. alij quidem igitur ipsi quidem per totum certant: imitantur autem pauca & rarò, hic vero cum pauca exorsus fuerit, ilico inducit virum, vel mulierem, vel alium quempiam morem, & nullum vacuum à moribus; sed habentem mores.

Cum ostendisset hexametrum versum, vnum ex omnibus esse aptum epopœiæ; confutatis rationibus aliorum, qui aliud genus carminis eò trāstulissent, aliud præcipit, quod & ipsum seruatum magnum fructum fert epicis poëtis. Hoc autem vidisse etiam Homerum narrat, qui viam summæ laudis in eo studio consequendæ mōstrauit omnibus, artificium ipsius intelligentibus. à commendatione autem illius ordiur hoc documentum. nam superius etiam bonum cognouit Homerus, egregieq; illo vsus est, quamuis ipsum illic non appellarit Aristoteles. Vnde ad aliam rem trāsiens, non importunè à laudibus ipsius nouum præceptum auspicatur. accommodatum autem valde hexametrum esse epico poëmati, non tantum significauit Homerus, cum vno illo versu ambobus in operibus tam magnis, tamq; variis, constanter vsus sit, sed etiam dictus est ab Horatio omnibus monstrasse, quo versus genere materiæ illæ scribi possent, quasi ille auctor eius extiterit: nec ante Homerum quispiam eo carmine vsus fuerit in epico argumento tractando, quod tamen nō tradit dux noster & magister. Sed potius vtilitatem eius uersus non in ea re tantum, sed simili etiam pariq;, ab omnibus cognitam, summoque consensu comprobatam, affirmat. Sed hoc nunc relicto, admouere uult epicos auctor, vt rarò admodum sua ex persona aliquid promant: sed statim, ut possunt, personam aliquam inducant, cuius mores diligenter exprimant. Hoc autem summa cura tractasse Homerum uidens, cū ceteri omnes in eo lapsi sint, ac pene ab artificio suo munereq; recesserint: admiratus

ingenium hominis, effundit se hic quoque in laudes ipsius, atque inquit. Homerus autem & aliis multis de causis dignus est qui laudetur, & nō parum, quod vnus ille è numero poëtarum omnium non ignorauit, quæ suæ partes sint: quodq; expectari merito à se debet, si personæ suæ seruire vult. Explicat autem hoc Aristoteles, patefacitq; utilitatem huius rei: nā quiuis nullo negotio uidere potuisset facere hoc Homerum: nec tamen quid boni in eo foret, cognouisset. ille uerò & hoc subtiliter vidit, & quid longa animi prouisione notasset. nobis etiam notum esse voluit. inquit igitur. Ipsum enim poëtam oportet pauca admodum dicere, suaq; ex persona loqui: nam quin se immisceat aliquando in medios illos sermones, facere non potest. Reddit autem statim rationem cur poëta pauca admodum debeat suo ex ore proserre. Non enim est, inquit, in his omnibus, quæ suo nomine edit, imitator: id est amittit penè eo tempore nomen poëtæ: in imitatione nanque omne ipsius officium positum est. Vt autem initio huius præcepti exponendi tulerat in cœlum Homerum, ita nunc ceteros poëtas reprehendit, qui quid oporteat ipsos facere, ac magnā partem officij sui non cognouerant: inquit igitur, contemnens illos. Ceteri autē omnes per totum, id est omni in parte poëmatis concertant, & quasi in puluerem descendunt: cum rarò admodum immiscere se cum illis, quorum personas imitantur, deberent, & certis quibusdam in locis tantum: & eo quidem tempore paucis agere. adiungit etiam, cum ostendisset eos gerere quod opus nō erat, ipsos omittere quod toto pectore amplexari debebant. Hoc autem est quod inquit. Imitantur autem pauca & raro. tota igitur via hi errabant. Vt autem hos, indicatis explanatisq; eorum vitijs, uituperauit, ita Homerum, qui contrarium fecerat, patefactis ipsius virtutibus, verè à se laudatum declarat: ait enim. Hic uero cum initio tantum quædam locutus fuerit, quæ procemij vim habent, ac connectunt narrationes illas, subito relicta sua persona, inducit virum, uel feminam, uel alios quosdam mores: quibus postremis verbis ostendit se, cum ait virum, intellexisse Homerum in viro aliquo inducendo solitum exprimere mores viriles sexus, ac loci etiam condicionisq; quam in uita ille habebat. vt etiam, cum inquit feminam: nam certos etiam mores muliebris sexus habet, quos variant tamen aliquā tum diuersæ fortunæ in eo ipso sexu. Addit autem, quod consilium penitus poëtæ aperit, nihil ipsum inducere expers morum, & quod speciem aliquam eorum non habeat: ad neutrum enim genus transit quod seruat ad extremum huius sententiæ: quamuis cuncta hæc, in omnibus calamo exaratis virili genere, accusandiq; casu posita legantur, quæ lectio multo planior est: ita enim illi habent, ἀλλ' ἄνδρα, ἢ ἄλλο τι ἦθος. Non igitur, si scriptura hæc fidelis est, contentus fuit dixisse Homerum nullum hominem vacuum à moribus in poëma inducere: sed rei magis explanandæ causa, virtutisq; ipsius declarandæ, adiungit omnem hominem ipsum solitum inducere præditum moribus, & in quo similitudo magna huius rei appareat.

Δεῖ μὲν οὖν ἐν ταῖς τραγῳδίαις ποιεῖν τὸ θαυμαστόν: μᾶλλον δ' ἐνδέχεται ἐν τῇ ἐποποιίᾳ τὸ ἄλογον. δι' ὃ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστόν, διὰ τὸ μὴ ὁρᾶν εἰς τὸν πράττοντα. ἐπεὶ τὰ περὶ τὴν Ἕκτορος δίωξιν, ἐπὶ σκηνῆς ὄντα, γελοῖα ἂν φανείη: οἱ μὲν ἑστῶτες, καὶ οὐ διώκοντες: ὁ δὲ, ἀνανεύων. ἐν δὲ τοῖς ἔπεσι λανθάνει: τὸ δὲ θαυμαστὸν ἡδύ: σημεῖον δέ: πάντες γὰρ προστιθέντες ἀπαγγέλλουσιν, ὡς χαριζόμενοι.

Oportet quidem igitur in tragœdijs facere admirabile: magis autem contingit in epopœia quod ratione caret, ob quod euenit maximè id, quod admirabile est, quia non spectant in eum, qui gerit: quia ea, quæ ad Hectoris insectationem, in scena existentia, ridicula utiq; apparerent. Hi quidem, stantes, & non persequentes: hic verò renuens. in epico verò car-

mine clàm sunt. admirabile autem iucundum est. cuius rei signum est: omnes enim addentes aliquid ei, quod factum est, nuntiant, ut rem gratam facientes.

Affert aliud, in quo vincit epopœïa tragœdiam: supra enim quoque docuerat superare ipsam eandem, quod facilius quàm illa potest proferre magnitudinem suam: habetq; quiddam in se positum, mirificè hoc ipsum adiuuans. Vt igitur necesse habent & tragicus & epicus poëtæ extendere corpus suarum fabularum, ita vtiq; summo studio excitare debent admirationem, fingentes aliquid in fabulis suis, quod aptum ad hoc sit: commune nanque hoc amborum est, hoc autem minore negotio epicus efficit, quod ostendere vult Aristoteles: ita verò id constituit, docetq; nullam rem plus valere ad admirationem gignendam, quàm fingere quippiam, quod alienum à ratione sit: nec consentaneum vllo modo esse videatur. huiuscemodi enim ferè sunt ea, quæ admirationem mouent, vt noua & inexpectata. Hoc autem in tragœdia maiore cum periculo fit, ac non sine iusto metu tentari illic potest, quia rē eam absurdam esse, ac repugnare rationi apparet: apparet autem, quia agitur: & oculis omnium, qui in scena sedent, subiicitur. penè igitur exclusi sunt tragici mo do hoc, viaque aliquid admirabile sine periculo conflandi: epici verò tutius multo, vt exemplo Homeri demonstrat, hoc aggrediuntur, quia non cernitur oculis aliquid illic, sed narratur. in narratione verò latent hæc: nec intelligitur tam facile illic quippiam repugnare rationi: nec minus tamen ea de causa ipsum admirationem gignit. Sed hæc ex uerbis auctoris eliciamus. Cum igitur dixisset in tragœdia sane etiā oportere fingere aliquid quod admirabile sit, addidit, Magis autem cōtingit in epopœïa, quod ratione caret: lego enim ἄλογον: non ut prius in excusis erat, ἐν ἀλόγῳ: cui verbo (nisi fallor) locus hic esse nullo modo potest: cum contrà, illud, quod restitui, mirificè hoc loco quadret. quare ausus sum, veritate sententiæ me hortante, ita emendare. Nam quin infra de eo, quod absonum uidetur, & alienum à ratione disputet, dubitari non potest. Exemplum certe Homeri huiuscemodi est: omnisque ille locus, quo Achilles Hectorem sectatur fugientem: interdicitque nutu capitis militibus Græcis, ne in eum tela coniiciant: illi autem manibus dimissis manent, & exitum eius pugnæ, tanquā spectatores in theatro essent, non milites in acerrimo prælio, expectant. Adiuuat etiam non parum coniecturam meam locus huic valdè similis, qui est paulo infra, ubi apertè ἄλογα appellantur. Quare hic quoque cum inquit τὰ περὶ τὴν δίωξιν, aut ἄλογα sunt intelligenda, aut certè facta illa & loca, quæ quin à ratione vacua sint, negari non potest: illic uerò agitur de insulsis illis sententiis, quæ prope sunt eum locum, quo Vlysses in Ithacam exponitur. Quod igitur inquit Aristoteles (uerba enim ipsius rei explanandæ causa ponam) μᾶλλον δ' ἐνδέχεται ἐν τῇ ἐποποιίᾳ τὸ ἄλογον, valet (ut opinor) Magis autem locum habet in epopœïa id, quod expers est rationis: faciliusq; illic tractari potest: ἐνδέχεται enim arbitror significare, locum in ea habet, & commodius illic recipitur. nam quod sequitur, δι' ὃ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστόν, manifesto significat, ob quod, scilicet ἄλογον: & quod expers sit rationis, euenit ac nascitur quod admirabile est: vt enim ipse supra disputauit, illud præcipuè, quod parum consentaneum est, nec uidetur effici ullo pacto potuisse, habet eam uim, ut admirationem gignat. Quod iidem hic prius perperam erat διὸ, tanquam aduerbium foret, emendaui seiungens partes, quæ errore librariorum coaluerant: fecique ut esset δι' ὃ, id est opera cuius, ac ui, συμβαίνει enim ualet hic, quod solet, euenit ac conflatur, id est nascitur inde, & habet plerunque eum fontem. Reddit autem rationem statim eius, quod supra dixerat, facilius ferri posse in epopœia, quam in tragœdia, sedemque magis illic habere id, quod expers est rationis: fieri enim dicit, quia is qui audit non habet directos oculos in eum, qui gerit: neq; perspicit eam rem; quod in tragœdia fit: tantum enim auribus accipit quod exponitur. Quare non intelligitur id esse præter rationem, ac nullo modo uerisimile, ut intelligeretur, si res oculis subiecta foret: ipsi enim planius, siquid uitii illic est, notare possunt. Probat autem hoc illustri exemplo: docetque si id, quod ab

Homero tractatum est sine ulla reprehensione, à tragico quopiam in scena ageretur, habitum iri insulsum, risumq́; spectatoribus sine dubio excitaturum. id autem in diuerso poëmate diuersam uim habet, quia fallit in narratione, clamq́ue auditore est, quod absurdum illic est: in actione verò, in qua tota res ponitur ante oculos spectatorum, non fallit. quem autem locum Homeri intelligat, apertum est: à meq́; supra indicatum. sed etiam prius hoc Robortellus animaduerterat, accurateque explicarat. Valet uero multum ad hoc declarandum omnemq́ue dubitationem tollendam, quod vtitur eodem verbo Aristoteles in ea re ostendenda, quo poëta ipse usus fuerat: cum enim insulsitatem rei monstrans, inquit. ὁ δ' ἀγχινίει, Homerus gestum illum corporis exponens, cecinit. λαοῖσιν δ' ἀνένευε καρήατι δῖος Ἀχιλλεύς. Enim autem locum tràstulit Virgilius in AEneidem suam, cum finxit AEneam sequi Turnum perterrefactum, reliquo omni exercitu à pugna cessante. Subtiliter verò hic eruditus magister ostendit quid absurdum illic uideatur explanatq́ue id vitium, quod tegitur apud auctorem, quia narrando imitatur, non agendo. illud autem est, quia vniuersæ copiæ Græcorum stabant, & non insectabantur hostem fugientem: quod eorum munus erat: Achillesq́ue capite Græcis uetabat, ne ipsum vulnerarent. aspectus igitur illorum stantium, fortissimique uiri suis interdicentis ne in Hectorem tela conicerent, ridiculus futurus fuit: in epico tamē carmine, id est in poëmate, quod rem verbis exponit, hoc latet. Adiungit auctor, quod admirabile est iucundum esse, ac voluptatem gignere; significans, ut iucundum poëma efficiant, suauitatisq́; plenum, operam dare poëtas vt fingant aliquid admirandum. admirandum uerò nulla ratione tam facile conficitur, quàm, ut supra ostendi, rem aliquam, quæ auersa à ratione sit, constituendo. hoc verò, ut docuit, minore cum periculo tentant epici. Quod verò admirabile est voluptatem gignere in primo etiam libro de arte dicendi iisdem verbis protulit: nisi quod illic ostendit id plerumq́; contingere; sed etiā Cicero hoc in partitionibus ita se habere affirmauit: ipsius enim hæc verba sunt. Fit etiam suauis oratio, quum aliquid aut inuisum, aut inauditum, aut nouum dicas: delectat enim quidquid est admirabile. Argumento etiam quopiam confirmare voluit, quod in extremo dixerat. quidquid admirabile sit, id etiam iucundum esse: atque inquit, hoc etiam declarare, quod cuncti, qui rem gestam nuntiant, aliquid ei adfigunt: nec contenti sunt rem, vt fieri viderunt, aut ab alio factam acceperunt, exponere. id verò ipsos facere inquit, quia quo magis rem admirabiliorē fecerint, eo magis putant se rem gratam facturos iis, quibus id narrant: non enim studere inquit ipsos rem augere alia de causa, nisi ut oblectent auditores. Cicero etiam in prima Philippica moris huius meminit tradens, eos, qui sibi discedenti ex Italia narrasset, quæ Romæ facta essent, hoc seruasse. Quod ἀπαγγέλλοντες inquit, usus est verbo illo, vnde poëma hoc ipsum vocatum est ἀπαγγελία: quia poëtæ hi funguntur officio nuntij, atque exponunt commemorantq́; quid factum sit. Notandus etiam est modus loquendi, alienus à consuetudine, quod inquit ὁρῶντες τὸν πράττοντα, & non, ἰδόντες τὸν πράττοντα, nisi potius credi debet ille proprius esse Atticorum, atque exprimere mirifice id, quod auctor vult: neque enim significare tantum vult auditorem non videre eum, qui gerit eam rem, quàm oculos habere auersos à re spectanda. occupatumq́ue totum esse in ea audienda: scit enim in eo genere poëmatis res gestas non luminibus, sed auribus, accipi. Vt opinor autem facit hoc ad eum locum, quo præcepit in coagmentatione rerum esse obseruanda quæ nascuntur à sensibus, necessariò comitantibus poëticæ, quia illic sæpe numero à multis peccari soleat: hoc enim (nisi fallor) vnum eorum est, in quo, nisi aliquis diligenter caueat, facilis errato locus sit.

Δεδίδαχε δὲ μάλιστα Ὅμηρος καὶ τοὺς ἄλλους ψευδῆ λέγειν, ὡς δεῖ. ἔστι δὲ τοῦτο παραλογισμός. οἴονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν τουδὶ ὄντος τοδὶ ᾖ, ἢ γινομένου γίνηται, εἰ τὸ ὕστερόν ἐστι, καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι. τοῦτο δέ ἐστι ψεῦδος. διὸ δὴ, ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος, ἀλλ' οὐδὲ τούτου ὄντος, ἀνάγκη εἶναι ἢ γενέσθαι ἢ προσθεῖναι: διὰ γὰρ τὸ τοῦτο εἰδέναι ἀληθὲς ὄν, παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πρῶτον, ὡς ὄν.

Docuit autem maxime Homerus & alios falsa dicere, vt oportet: est autem hæc captio quædam: putant enim homines, quando hoc existente hoc fuerit, vel cum sit factum fuerit, si posterius est, & prius esse vel fieri. hoc autem est mendacium: ob quod iam utiq; primum mendacium: sed neque hoc existente necesse esse, vel factum esse, vel adponere. quia enim scit hoc verum esse, capitur fallacia illa noster animus: & primum, vt existens.

Eius, quod à ratione vacuum est, atque ἄλογον in disputationibus de fabulis vocatur, meminerat modo Aristoteles: idq; magnopere aptum esse tradiderat ad gignendam admirationem: qua in re præstanda, huius ipsius rei auxilio, vincere poëma epicum ostenderat tragœdiam, in eo, quod expers est rationis: similitudinemq; habet rei absurdæ, manet etiam sæpè mendacinm. & hanc causam esse pnto, cur nunc disserat de ratione falsam rem aliquam inserendi in animos hominum: cuius rei rectè ordineq; faciendæ auctorem fuisse narrat Homerum: docuisseq; ipsum ceteros affirmat, quomodo id callide confici posset. Hoc igitur est (nisi fallor) quod eruditissimum hunc huius artis magistrum impulit, vt nunc de eo disputaret, & hæc videtur sententia esse huius loci. Inquit autem. Docuit autem maxime Homerus & alios res falsas exponere vt oportet: quibus verbis arbitror significare ipsum voluisse, Homerum non tantum hoc astute & ratione quadam vtili, quum opus fuit, tractasse, verum etiam viam modumq; reliquis indicasse, quo hoc cnm laude præstarent, & vt ea tes meliore modo geri administrariq; potest: hoc enim puto valere quod ait. ὡς δεῖ: neque ita accipio hæc verba, vt Paccius interpres accepit: existimo enim auctorem laudasse Homerum, non tantum quia docuerit alios mendacium proferre, sed quia veram rationem hoc efficiendi monstraret. ὡς δεῖ igitur, id est recta ratione & via: ante ipsum enim quoque aliqui falsis vtebantur, sed nondum veram certamque rationem huius rei inuenerant. quod verò supra dixerat maxime hoc ipsum fecisse, significauit alios etiam hoc attigisse, sed in primis hoc Homerū rectè tractasse Explicat autem statim, quod obscurè dixerat: affirmatq; genus id fallaciæ esse, quo vafri ingenij homines, peritiq; dialectices imponant rudibus; & qui notas non habeant captiones, quæ in disputando fiunt. Callidum igitur hoc genus decipiendi imperitos excogitauit Homerus, qnod aperit Aristoteles, & radicem huius erroris ostendit his verbis. Putant enim homines, quando hoc existente hoc fuerit: vel quando cum id fit, factum fuerit, si posterius est, & prius esse, vel fieri. intelligit autem elenchum illum, simulatumq; genus confutandi, qnod nascitur à consequenti. labuntur verò idiotæ, quia arbitrantur, vt in libro sophisticorum Elenchorum inquit, retro agi, conuertiq; consecutionem: quod prorsus falsum est: neque enim id semper fit, neque in omnibus rebus: sed in iis tantū, quæ vndiq; pares atque æquales sunt. Quare non tutum est ita argumentari: sæpeq; fraudis illic aliquid subest: nam cum id contingit, non vi argumentationis ipsius contingit, quæ fallax est, sed natura earum rerum. Cum autem hic ostendat non id solum locum habere in his, quæ iam sunt, sed in his etiam, que adhuc fiunt, vt si eius generis sunt; vt posterius priori comitetur: ac si id fiat eo tempore, ipsum etiam fiat: in Elenchis sophisticis meminit tantum eorum, quæ sunt: nam inquit. ὅταν γὰρ τουδὶ ὄντος ἐξ ἀνάγκης τόδε ᾖ. non contentus verò hic fuit id in his indicasse. emendaui autem hunc locum, qui deprauatus erat, secutus fidem scriptorum librorum: restituiq; quod defecerat τόδ' ᾖ. Videndnm verò accuratè, quid valeant ea verba. τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος. an prolata ab auctore sint eo animo, vt doceat falli maguopere in hoc imperitos, qui existiment hoc valere ad aliquid probandum: veramq; esse argumentationem illam, cum falsa sit: ita enim interpres accepit, qui vertit. Quod quidem mendacium est, siue potius ostendere voluerit duobus modis contingere, vt ratio illa inanis sit: & quia posterius, quod dicitur esse, non est: falsumq; illud totum esse, quod dicitur esse. Quare adiungit sequi inde etiam, ut primum falsum sit, quod ope ipsius confirmabatur: hanc enim vim habere videntur, quæ sequuntur verba. διὸ δεῖ, ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος. intelligens autem Ma-

dius

dius non posse illa quadrare alteri sententiæ, corrupta putauit, atque ita correxit, vt ipsi conuenirent. nihil tamen ipse varietatis in scriptis libris ea parte inueni. quare conatus sum inde commodam aliquam sententiam elicere: quod (nisi fallor) præstiti. Id etiam, quod sequitur. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ὄν (manifestò enim ita legi debet, ut sanè etiam quidam calamo exarati habent) hoc confirmat. proximè inquam egisse auctorem de illa ratione, quando id, quod posterius uocat, falsum est. nam ait. Sed neq; etiam cum hoc ipsum (posterius scilicet & auxilio cuius probare se putant posse, quod prius est) est, id est verum est, & ita se habet vt dicitur, quicquam roboris est in ea argumentatione: necesseq; est esse primum illud: aut si dictum posterius est fieri, necesse vllo modo est primum etiam fieri: hoc enim concise significauit, cum ait. ἐγένετο. Huc usque igitur (nisi fallor) satis bellè res procedit. in eo verò, quod sequitur, scrupulus est, difficultasque non parua, quod inquit. προσθεῖναι: neque enim perspicitur quid adponi debeat. in primo sanè libro de arte dicendi, quo etiã in loco vtitur eodem hoc verbo, differens de enthymate, quod una tantum propositione contentum est: quomodoque id fiat docens, tradit, quod desideratur ad ratione concludendum, ipsum auditorem adiungere. & paulo post iterum inquit, quod in exemplo quod ponit, apertum ac valde notum est, non debere adiungi, quia omnes homines id illo modo se habere cognoscunt. in libro etiam iij. de moribus ad Nicomachum vtitur nomine inde conformato, πρόσθεσις: quod valet accessio. huiuscemodi igitur aliquid hic valeat verisimile est: & si me non fallit, alias etiam esse notiones huius uerbi. Sed quia vereor magnopere ne hic macula aliqua sit, non libet mihi de hoc amplius quærere. Causam autem affert huius erroris, docetque quid in fraudem rapiat homines, non omnino stultos, hoc pacto. Quia enim scimus hoc verum esse, quod scilicet primo illo posito consequitur. Verbigratia (hoc enim ipse exemplo vsus est) cum contingat, cum imbet ceciderit, tellurem madefieri, visa nos illa madefacta, pluuiaque aspersa, ilico pluisse dicimus: quod necesse non est. alijs enim de causis solum terræ madefieri potest, non tantum cœlesti imbre. Vt igitur in hoc exemplo maneamus, quia compertum nobis est terram aqua aspersam esse: hoc enim oculis cernimus, animus noster decipitur: & primum etiam verum putat, esseq; ponit, id est pluisse: in ea enim consecutione primum id fuit: consequitur autem tellurem aqua aspergi. Vsus verò est eo verbo παραλογίζεται, quia sophistæ vtuntur genere hoc captionis: imponuntq; auxilio etiam huius fallaciæ, ut aliarum non nullarum, imperitis. Locus è iij. libro de arte dicendi valet, vt opinor, multum ad hunc locum illustrandum: illic enim quoque testimonio Homeri auctor probat, quod vult: id autem similitudinem aliquam habet cum eo, quod præcipit hic Aristoteles: à consequentibus enim docet constitui: inquit igitur πλῆσαι δὲ ταῦτα λαβὼν ἐξ Ὁμήρου ἐστὶν. ὡς ἡ δ' ἔφα. γρηῦς δὲ κατέσχετο χερσὶ πρόσωπα. Hoc uero facere, quod anum illam eo tempore fecisse dixit, signum est, vt ipsemet tradidit, qui statim inquit, eos qui flere incipiunt, consuesse manum oculis admouere. Vnde supra rationem hanc vocauit ἀτόπως. Illustre autem exemplum huius fallaciæ, & quod ad rem falsam constituendam adhibitum est, inuenitur apud Boccacium nostrum in v. fabella secundæ diei, vbi quomodo impurus homo, qui vigilabat, fidem fecerit vicinis, se tunc è profundo somno excitatum, significauit. inquit enim ipsum exerto capite è fenestra (accensa autem erant in tota vicinia illa lumina) tube oscitasse, & manibus oculos pressisse: quod facere solent, qui ex graui somno excitantur. vnde stultè qui viderunt, credidere, sequuti illa signa, ipsum paulo antea dormisse. Sed alia etiam exempla huius doli ex eo ingenioso scriptore sumerentur: & sanè quicunque imponere volunt: persuaderéq; quod falsum est, si arte hoc faciunt, huc recurrunt, quum inuentor fuerit huius callidæ rationis Homerus, qui crebrò eximieq;, quum oportebat, suo in poëmate finxit aliquos hoc facientes. Verba, quæ restatus est Robortellus inueniri in Mediceo libro, cum à me quoque & in eo ipso exemplari, & in alio etiam reperta sint, non omnino contemnẽda puto: præsertim cum auctorem huius fallacis rationis tradat Aristoteles fuisse Homerum, apud quem de hac re copiose agitur: induciturque Vlysses pedes lauandos præbere nutrici, qua occasione ille agnitus ab ea est ex cicatrice: notum autẽ est ve-

teres scriptores partes plurimas Homericorũ poëmatum à rebus, quæ illic geruntur, appellare consuesse. Verum quia nihil illic video, quod faciat ad hanc fallaciam disputandi: agnitioq;, cui illic opera datur, non hoc pacto facta est, sed à signo aduenticio profecta, uereor ne intelligenda sit fabula Sophoclis, cui Niptra nomen impositum fuit: illic enim quippiam tractari potuit, quod huc pertineret: luculentũq; exemplum huius captionis foret. Sed dubium etiam est, sint ne hæc verba auctoris, siue ab aliquo olim in margine alicuius libri adnotata fuerint. qui præterea ostendere voluerit duci posse exemplum aptum ad hanc fallaciam demostrandam è fabula illa Sophoclis: nam videtur absurdum, cum Aristoteles docuerit principem fuisse huius fallaciæ Homerum; docuisseque ipsum quomodo rectè ordineq; falsi aliquid proferri posset, in exemplo postea afferendo vsum eum fuisse auctoritate alius poëtæ. Et tamen quantum ex natura eorum verborum perspici potest, præcipuè autem ex coniunctione, quæ in eorum ordine secundum locum habet, illa potius legitima auctoris sunt existimanda.

Προαιρεῖσθαι τε ἀδύνατα καὶ εἰκότα, μᾶλλον ἢ δυνατὰ καὶ ἀπίθανα.

Eligereq; impossibilia & verisimilia, potius quàm possibilia & nullo modo probabilia.

Aliud nunc præcipit, quod & ipsum cognitum, ac diligenter seruatum non mediocri auxilio erit poëtis: docebitq; ipsos quã potissimum materiam, aptam fini suo consequendo, sumant. occurrere enim ipsis possunt argumenta, ita inter se diuersa, ut earum alterum è genere sit eorum, quæ effici nequeunt: alterum verò ex illis, quæ exitum habent: nec tantum effici possunt, sed etiam nullo negotio fiunt. Cum igitur videatur repudianda omnis materia, quæ continet quippiam, quod fieri non possit: anteponendaq; ipsi ea, quæ facilem euentum earum rerum habet, atque intelligitur ab omnibus cotidie vsu uenire, admonet acutissimus huius studij magister poëtas, vt si illi materiæ, quæ effici nõ potest, adiunctum fuerit, vt uerisimilis sit, credíq; facile possit gesta esse: altera verò, quæ effici potest, aliena sit ab opinione hominum, nec videatur probari posse eam factam; priorem sumant: posteriorem verò hanc, non aptam consilio ipsorum, relinquant: finis enim poëtarum est adipisci assensum eorum qui audiunt: quare accommodare se debent ad eorum iudicia, & ea proferre, quæ sint apta ad persuadendum: quamuis aliquando sint, si uerè spectentur, beneq; de illis existimetur, eius generis ut nulla ratione possint effici. Hoc, quod nunc sedulo præcipit, infra etiam repetit, ubi docet quomodo dissolui possint, quæ uitio dantur poëtis: ait enim studio artique poëtarum magis expetendum esse id, quod fieri non potest, si aptum est ad persuadendum, quàm quod fieri potest, si alienum est ab existimationibus hominum: quare falsò sæpè insimulari poëtas, qui hoc commiserunt. Capere vero ipsum hic εἰκὸς pro πιθανὸν perspicitur satis apertè: vt enim δυνατὰ contrarium est eius, quod dixerat ἀδύνατα, ita ἀπίθανα, eius, quod vocarat εἰκότα: hoc autem fecit, quia quæ verisimilia sunt, vim habent persuadendi, & facile irrepunt in animos eorum, qui audiunt. Quod ad integritatem lectionis facit, vidi calamo exaratum librum, in quo præterea est, δεῖ: ita enim in eo legitur. προαιρεῖσθαι τε δεῖ; nec tamen statuere possum positum ne id ab auctore fuerit, cuius sententia necessaria prorsus hic est, quia erat consuetudinis Atticorum sæpe id in sermone omittere, cuius sermonis fuit studiosissimus Aristoteles. nam initio quoque Analyticorum priorum, id desiderari maluit, quàm illic apertè legi. quis igitur scit, an rei declarandæ causa adiunctum hic ab aliquo fuerit? Eodem pacto coniunctio καὶ, quæ infra bis ponitur, abest à duobus libris. Sed hæc quoque sitne an non sit, parui omnino refert: nam infra eo loco, quem indicaui, ubi eandem sententiam repetit, semel posita est. Semel verò relicta. Non oportet autem in his præceptis certum aliquem ordinem requirere: ut posterius scilicet à priore prorsus aptum sit: neque enim in his nunc rebus admonendis,

quæ

quæ poëtam instruunt, documentaque artis eius dant, series illa penitus necessaria est. Hoc verò verum esse, facile intelligi potest.

Τοῖς τε λόγοις, μὴ συνίστασθαι ἐκ μερῶν ἀλόγων, ἀλλὰ μάλιστα μὲν μηδὲν ἔχειν ἄλογον. εἰ δὲ μή, ἔξω τοῦ μυθεύματος, ὥσπερ Οἰδίπους, τὸ μὴ εἰδέναι πῶς ὁ Λάϊος ἀπέθανεν. ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι, ὥσπερ ἐν Ἠλέκτρᾳ οἱ τὰ πύθια ἀπαγγέλλοντες: ἢ ἐν Μυσοῖς, ὁ ἄφωνος ἐκ Τεγέας εἰς τὴν Μυσίαν ἥκων.

Fabulasq; non constituere ex partibus ratione carentibus, sed maximè quidem nihil habere vacuum à ratione. Sin autem, extra fabulæ compositionem, quemadmodum Oedipus, non scisse, quomodo Laius interierit: sed non in dramate, quemadmodum in Electra, qui Pythia nunciant: vel in Mysis qui sine voce è Tegea in Mysiam uenit.

Auctor est, qui studium ipsorum vndiq; expolire conatur, Aristoteles poëtis, tragicis simul atque epicis: (hoc enim commune vtrorumq; præceptum est) vt videant ne in constituendis rebus, argumentisq; fingendis, sit aliquid absurdum, ac nullo modo consentaneum: hoc enim, si penitus præstare id potuerint, afferre putat ipsis plurimum laudis. Verum quia difficile admodum est à principio vsque ad exitum fabulam perducere, in qua nihil huiuscemodi inueniatur: raroq; hoc poëtis etiam bonis contigit, docet si omnino id præstari non potest, ut omnis fabula prorsus hoc malo libera sit, multo facilius id tolerari posse, si extra compositionem rerum, omne hoc, quod parum consentaneum est, extiterit. Hoc igitur est, quod nunc sedulo præcipit. λόγους autem videtur hic appellasse omne corpus fabulæ: nam λόγον etiam in aliis multis, quæ significat, valere fabulam, remque commenticiam, apparet multis exemplis veterum scriptorum, & auctoritate etiam grammaticorum. iubet igitur poëtas toto animo prouidere in argumento texẽdo, ne partes vllæ illic sint absonæ, & quæ contineant in se aliquid parũ consentaneum, sed in primis dare operã ipsos debere, ne quicquã illic huiusmodi sit. addit autem, intelligens præclarè quàm hoc sit arduum atque operosum. Sin autem: hoc scilicet obtineri non potest, extra veram fabulam, atque ea, quæ geruntur eo tempore, illud collocandum: hoc enim videtur intellexisse, cum inquit ἔξω μυθεύματος: valet enim hoc idem, quod aliis locis inquit ἔξω δράματος, vt multo supra, de eadem hac persona differens, τὸ μὲν ὧν ἔξω τοῦ δράματος: & non multo post iterum, vbi tradit, qui sit verus vsus machinæ: sed etiam ἔξω τραγῳδίας, idem significans, aliquando dixit: vt statim post priorem duorum horum locorum: quo sanè loco, idem, quod hic, vno tantum hoc verbo variato, præcipit: ait enim. ἄλογον δὲ μηδὲν εἶναι ἐν τοῖς πράγμασιν, εἰ δὲ μή, ἔξω τραγῳδίας, οἷον τὸ ἐν Οἰδίποδι τοῦ Σοφοκλέους. Nam idem significare. μύθευμα & δρᾶμα hoc loco intelligitur etiam ex eo, quod hic adiungit, ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι. Exemplis verò comprobare quod dixerat, volens, docet hoc fecisse optimum omnium tragicorum in optima fabula: cum enim ipsi non licuisset contexere ita res illas, argumentumque componere, vt nihil illic absonum foret, id quod necesse habuit recipere, & sine quo fabula manere non potuit, fuit extra res illas, quæ in scena tunc agutur: ut multo minus ipsum hoc pacto peccasse apertum fit: carere nanque ratione videtur, Oedipo notam non fuisse rationem modumq;, quo Laius, qui ante ipsum Thebis regnarat, interfectus fuerit: inducitur enim ille huius atrocissimi casus omnino inscius: est autem à ratione vacuum hoc, quia cædes clarorum virorum, regumq; ignotæ hemini esse possunt, qui in illis locis viuat; nedum summo homini, atque ei, qui in regno ipsi successerit: debebat enim ille totum hoc diligenter, suæ saltem salutis causa, perscrutari: ac leui etiam de eo facto cogitatione suscepta, totam rem subito percepisset. Hac igitur parte tantum laborat nobilissima fabula: ceteris verò in rebus perfecta & ab omni labe vacua est. Vt autem illic ferri hoc potest: nec magnam

aliquam

poëma, in quo nascuntur, implicitum atque inuolutum. Sed etiam opus illi esse dicit παθημάτων: id est requiri, ut aliquando in ea referantur casus atroces, & ut plena illa sit vulnerum ac cædum: hoc enim valet, egere epopæiam his rebus: facete inquam non posse, quin hæc omnia in ea aliquando contineantur, si plena ipsa & ornata futura est: hominibus enim huiuscemodi multi casus eueniunt. Animaduertendum autem respondere hunc locum illi, cum euoluta iam ui agnitionis, duobusq; ipsius generibus explicatis inquit. Duæ igitur fabulæ partes circa hæc versantur, peripetia inquam & agnitio: tertia vero, pathos: illic enim quoque appellat tres has partes præter partes quales quantasq;. Sunt autem illæ, ut eo loco declarauit, fabulæ partes quæ una est è partibus qualibus, ac princeps quidem ipsarum. Nō constituit autem ratione vlla cunctas illas diuersas species epopœiæ, sed duas tantū, vt suspicari licet: cuius generis infrequentiores sunt: qua de causa videbantur magis confirmatione egere: illæ verò sunt: implicita epopœia, & pathetica. Adiungit præterea oportere etiam, ut in sententijs elocutioneq; benè se illa habeat: quæ nanque his partibus laboraret, non magnam aliquam laudem unquā consequeretur, quamuis abundaret aliis poëmatum virtutibus: magni enim momenti res est, quæ potissimum sententiæ in ea edantur: graues ne & acutæ: an leues & futiles: nam stilus etiam ornatus esse debet, ac respondere granditati eius poëmatis. claudit autem hāc partem laude Homeri: paucisq; uerbis infinitum honorem illi tribuit, affirmans ipsum iis omnibus vsum primum, quia ante ipsum epicus nullus his uirtutibus instruere poëma suum potuerit. Egregia verò laus est quempiam ea bona collegisse, quæ in illa re ornanda, cui studebat, desiderari poterant: ac tempore etiam ceteros omnes vicisse, eidem operi incumbentes: qui enim primi aliquam rem vtilem, laudeq; dignam inuenerunt, magnopere semper commendati sunt. Quod verò sequitur ἱκανῶς: ita enim legitur in scriptis, quæ vidi, exemplaribus, ualet cunctas illas res ita Homerum tractasse, vt merito quisquam illic aliquid desiderare non potuerit: & iudicare ea parte poëma illud minus belle tractatum: neq; tamen videtur negare Aristoteles, quin si quis summo studio in id solum incumbat, possit aliquid ornamenti alicui parti acquirere. Sed tamen hoc non inuria, notam aliquam ei poëtę, qui ita se gessit in munere suo obeundo, vt nihil illic iure optimo desideretur: eaq; quæ adlata sunt, homini æquo satisfacere debeant.

Καὶ γὰρ καὶ τῶν ποιημάτων ἑκάτερον συνέστηκεν· ἡ μὲν Ἰλιὰς, ἁπλοῦν καὶ παθητικόν· ἡ δὲ Ὀδύσσεια, πεπλεγμένον· ἀναγνώρισις γὰρ διόλου καὶ ἠθική. πρὸς δὲ τούτοις λέξει καὶ διανοίᾳ πάντα ὑπερβέβληκεν.

Etenim & poematum vtrumq; constitit: Ilias quidem, simplex & patheticum: Odyssea vero, implicitum: agnitio enim per totum, & moralis est: præter autem hæc locutione & sententia omnes superauit.

Cum auctorem Principemq; extitisse Homerum dixisset in epopœia ornanda, atq; omnibus bonis augenda, quæ desiderari illic poterant, ne falsò existimaretur tantum ei tribuisse, probat id verum esse earum rerum enumeratione; locaq; indicando, in quibus hoc aut illud positum foret. Si nanque inquit vtrunq; ipsius poëma quispiam attendat, inueniet ipsa hoc pacto constare, & ita deniq; conformata esse, vt Ilias simplex poëma sit, & patheticum: in quo verò positum sit, vt poëma aliquod simplex, idemq; patheticum dicatur, valde iam notum est ob superiorem crebram de his rebus disputationem. Odyssea autem, inquit, implicitum est: cuius dicti statim, antequàm alteram, quæ in toto eius corpore fusa est, qualitatem ostendat, causam affert: nullam enim partem eius operis carere dicit agnitione: altera autem hæc est earum rerum, quæ reddunt poëma aliquod inuolutum, cum scilicet persona quæpiam, quæ diu illic fefellit, repentè agnoscitur: vel potius hæc magna ex parte id præstat. nam peripetia plerunq; ipsam consequitur; videnturq; præcipuè admirabiles hi casus, subitæq; fortunarum mutationes in fabula quapiam nasci, cum persona ali

qua,

qua,longo tempore ignorata,agnoscitur. Nec tamen non & agnitiones in fabulis aliquando sine peripetijs inueniuntur:& fortunæ alicuius magnopere uariantur, quamuis persona nulla illic agnita sit. Quod vero toto illo poëmate sparsam ac disseminatam agnitioné inquit,intellexit & in prima & in media & in extrema parte ipsius inueniri agnitionem quampiam:tractariq; locum,ubi persona, quæ latuerit, rursus cognoscatur.ita autem locutus est ob crebras, quæ in eo poëmate exponuntur, Vlyssis agnitiones: neque enim ita accipere debemus illud διόλου: & quasi per totum,ut significare voluerit ita illam fusam illic esse,vt ab initio eius operis principium ducat agnitio aliqua,eademq; ad exitum vsque ipsius perducatur. Eandem etiam Odysseam moralem esse:egregieq; illic expressos esse mores plurium personarum, tradit. quare probauit iam quattuor illa, quæ vocauit εἴδη, in uarijs Homeri operibus omnia inueniri. Adiungit autem his,quod meritò desiderari posse supra affirmarat,ac magni momenti esse in omni poëmate, reliqua duo abundè illic esse: sunt autem & illa partes vocatæ quales ac formæ,cum Homerus vicerit omnes poëtas bonitate & locutionis & sententiarum. Hic calamo exarati libri quiddam habent,quod discrepat à lectione excusorum:est enim in illis πρὸς τό, non πρὸς δέ. sine dubio peruulgata lectiò planior;nec tamen non locus esse potest alteri huic.nam supra etiam,cum dixisset Homerum omnibus illis rebus usum fuisse ante ceteros & commode,verum id esse significare volens,statim dixerat καὶ γὰρ & quæ sequuntur. Vt maneat igitur in eadem ratione, ita quoque hic loqui potuit:sed tamen multo durior sensus erit. impulit autem me,ne omnino hoc contemnerem, consensus triú manu scriptorum librorum.

Διαφέρει δὲ κατά τε τῆς συστάσεως τὸ μῆκος ἡ ἐποποιΐα, καὶ τὸ μέτρον. τοῦ μὲν οὖν μήκους ὅρος ἱκανὸς ὁ εἰρημένος: δύνασθαι γὰρ δεῖ συνορᾶσθαι τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ τέλος. εἴη δ' ἂν τοῦτο, εἰ τῶν μὲν ἀρχαίων ἐλάττους αἱ συστάσεις εἶεν, πρὸς τε τὸ πλῆθος τῶν τραγῳδιῶν, τῶν εἰς μίαν ἀκρόασιν τιθεμένων παρήκοιεν.

Differt autem & secundum constitutionis longitudinem epopœia, & secundum metrum. Longitudinis quidem igitur terminus sufficiens est qui dictus est: posse enim oportet simul conspici principium & finem. Esset autem hoc, si priscis quidem minores constitutiones essent: & ad multitudinem tragœdiarum,in vnam auditionem positarum, porrigerentur.

Postquam similitudinem, quam habet epopœia cú tragœdia,& quibus in rebus ipsis inter se conuenit,docuit:quæ discrimina nunc inter ipsas uersentur, ostendit: duabus autem rebus discrepare illas affirmat,id est operis longitudine & genere versus,quia longè maior est coagmentatio epopœiæ, quàm corpus tragœdiæ sit,ac materia,quæ illic agitur:in scenamq; deducitur. Genus etiam carminis, ut apparet,diuersum est. Hæc igitur sunt,quibus hæc poemata inter se distant. Cum autem quærere quis posset hæc ipsa epopœiæ prolixitas, quam accepit iam vincere tragœdiæ longitudinem, quàm latos terminos habeat, & in quantum spatium se proferat: ipseq; intelligeret,non esse illos ita fixos certosq; ut permutari non possent:interuallumq; eorum aliquantulum uariari,inquit præfinitionem illam,quæ dicta est, satis habendam esse,& nihil exquisitius debere postulari:repetit autem illam: ostenditq; cum seruatum fuerit, quod omnino custodiri oportet, vt simul conspici & principium & finis possit,satis huic rei futurum. Quomodo autem hoc ipsum obtineatur, vt uno quasi aspectu oculorum & initium & extremum epopœiæ uideatur,declarat, affirmans id non defuturum,si constitutiones ipsarum minores fuerint constitutionibus priscis: quibus scilicet uterentur antiqui epici,cú fabulæ ipsorum nimis prolixæ forent:atque ita illi res coagmétarent,ut immensum spatium temporis illis re-

citandis

citandis necessarium foret. Non contentus autem adhuc hac mensura, aliam rationem addit, qua itidem amputetur nimia ipsarum longitudo. Spectandum igitur tradit tempus, quod consumunt tragœdiæ, quas moris sit vna die, unaq; conuocatione multitudinis, recitare: & ad eundem terminum rectè perduci posse vnam epopœiam tradit. ut si viij. horarum spatio spectatores in theatro pluribus tragœdijs, quæ agantur, operam dantes, manent, ad idem spatium proferatur epopœia: existimari enim posse totidem horis homines cum voluptate audituros epicum carmen recitari. Admonet igitur epicos, ne maius corpus epopœiæ conficiant, quàm aceruus futurus sit omnino illarum tragœdiarum, quæ vna die in scenam inducuntur, si simul texantur: quamuis enim in theatro eodem modo carmina epica non recitarentur, tamen vocabantur etiam, qui audirent, cum illa recitari debebant: aut si etiam non uocarentur, tamen id spatium, quod consumebant in actione fabularum, videbantur etiam æquo animo consumpturi esse in recitatione, lectioneque epici carminis.

Ἔχει δὲ πρὸς τὸ ἐπεκτείνεσθαι τὸ μέγεθος πολύ τι ἡ ἐποποιΐα ἴδιον, διὰ τὸ ἐν μὲν τῇ τραγῳδίᾳ μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα πραττόμενα πολλὰ μέρη μιμεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ τῶν ὑποκριτῶν μέρος μόνον· ἐν δὲ τῇ ἐποποιΐᾳ, διὰ τὸ διήγησιν εἶναι, ἔστι πολλὰ μέρη ἅμα ποιεῖν περαινόμενα, ὑφ' ὧν, οἰκείων ὄντων, αὔξεται ὁ τοῦ ποιήματος ὄγκος. ὥστε τοῦτ' ἔχει τὸ ἀγαθὸν εἰς μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὸ μεταβάλλειν τὸν ἀκούοντα καὶ ἐπεισοδιοῦν ἀνομοίοις ἐπεισοδίοις· τὸ γὰρ ὅμοιον, ταχὺ πληροῦν, ἐκπίπτειν ποιεῖ τὰς τραγῳδίας.

Habet autem ad magnitudinem extendendam multum quiddam epopœia proprium, quia in tragœdia non contingit, quæ simul gerantur, multas partes imitari; sed illam, quæ in scena & histrionibus est, partem solum: in epopœia verò, quia narratio est, licet multas partes simul facere ad finem perduci: à quibus, suis ipsius proprijsq; existentibus, augetur poematis moles. Quapropter hoc habet bonum ad magnificentiam, & ad gignendam mutationem in eo, qui audit, & augendum dissimilibus episodijs: simile nanque, cito complens, cadere facit tragœdias.

Cum ostendisset, quantum natura harum rerum patitur, quanta sit epopœiæ magnitudo, & quàm latos fines hoc poema habeat, tradit extare quiddam, quod magnopere adiuuat ipsam in hac re comparanda, corporeq; ipsius augendo, quo tanquàm auxilio quodam destituta est tragœdia. Id autem est, ut accuratè exponit, quod cum genus quoddam narrationis sit epopœia, licet in ea eodem tempore multas partes fingere peragi, id est ad finem eum, qui est ipsius perduci & absolui: quarum partium expositione suarum propriarumq; existentium, non ut in tragœdia, importatarum, & aliunde ascitarum, augetur moles eius poematis. Hoc autem minimè concessum est in tragœdia, quia illic ratio nulla inuenitur, qua idem efficiatur: vt partes scilicet multæ simul gerantur, sed ea tãtum pars, quæ in scena versatur, quęq; studio histrionum tunc adumbratur: neque enim ea commemoratio est: sed quæ aguntur oculis spectatorum proponuntur, atq; ita exprimuntur, tanquam illo ipso tempore primum gerantur. Est igitur hoc, ut produci inquam corpus epopœiæ possit, magnitudoq; ei debita acquiratur, proprium ipsius bonum, atque id quidem amplum & copiosum: quo scilicet illa superat tragœdiam. exponit autem, hoc demonstrato, quæ commoda inde nascantur: affirmatq; posse acquiri multum magnificentiæ ei poemati hac ratione, id est facultate, quam illa præbet se tractantibus, augẽdi suum corpus. Non parum autem illud ornatur, cum hoc, quo in primis eget, ipsi adhibetur: amplum enim & grande in primis id poema esse debet. alterum au-

tem commodum, quod ex eadem re ducitur, esse inquit, quod ope illius, is qui audit, mutatur: varietateque rerum animum reficit: in primis enim poëtæ cauendum est, ne tedio quodam auditor capiatur: cui malo facile hoc affert remedium: vel potius nasci illud non sinit. Tertium autem commodum, quod inde capitur, est, quod cum oporteat dilatare episodijs ipsius corpus, atque inculcare eò res aduenticias nō nullas, quæ ornent id poëma, episodia ipsa erunt dissimilia inter se: nec periculum erit ne fastidium gignant in animo eius qui audit. dissimilia autem erunt, quia episodium hoc aptum erit ex huius rei narratione: aliud verò ex alius. Nascetur igitur huius mali vitatio ex diuersarum rerum narratione, quæ simul fit: simul autem hoc pacto, quia é media alicuius rei expositione transitur in aliam. Rationem etiam reddit, cur verè hoc, magnum bonum epopœiæ dici possit: nam contrarium eius, id est similitudo episodiorum, obest alteri poëmati: facitq; ut accidat inde ipsi maius incommodum, quàm accidere alia vlla de causa possit: simile enim inquit, cuius rei ea natura est, vt cito expleat: hoc enim mali semper secum portat similitudo, ut satiet ac fastidium gignat, cadere facit tragœdias, atque omnem gratiam ac fauorem amittere. Hoc quoque timeri debere cognouit Cicero: cum enim in primo libro de inuentione vsum argumentorum traderet, præcepit, vt sedulo vitium hoc declinaretur: inquit enim. Variare autem orationem magnopere oportebit, nam omnibus in rebus similitudo est satietatis mater. pro Ἐκτείνειν hic manifesto idem valet, quod valuit multo supra, cum auctor inquit, dolens aduersum casum amici. ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ. non tantum autem hoc nocet tragœdiis, si in epopœiæ modum extendantur, ut quidam putauerunt, verum omnibus tragœdiis, in quibus inuentum fuerit, quamuis iustam mensuram habuerint: nam illius modi aut nullæ fortasse, aut paucæ admodum omnibus seculis scriptæ fuere. Cum vero auctor hic, vt supra quoque alijs locis, tetigerit diuersam esse rationem duorum horum poëmatū, quorum alterum tractatur ita vt res ipsæ in scena referantur: alterum vero in commemoratione illarum manet, libet admouere, sermones etiam eos, qui à veteribus dialogi appellantur, esse tractatos ambobus ijs modis. nunc enim scribuntur more epopœiæ. quod seruauit Cicero in iij. libris de oratore ad Q. fratrem & alijs non nullis: nunc uero sunt instar tragœdiæ, cum scilicet personæ ipsæ inducuntur quasi tunc de rebus illis agentes. Significauit hoc Cicero initio primæ quæstionis Tusculanæ his verbis: illis enim omnibus posteriorem hanc rationem sequutus est. Sed quo commodius disputationes nostræ explicētur, sic eas exponam quasi agatur res, non quasi narretur. Sed in disputatione quoque de amicitia eū idem fecisset, apertius sui consilij rationem reddidit: inquit enim. Quasi enim ipsos induxi loquentes, ne inquam & inquit sæpius interponeretur: atq; ideo feci vt tanquam à præsentibus coràm haberi sermo uideretur.

Τὸ δὲ μέτρον τὸ ἡρωϊκὸν ἀπὸ τῆς πείρας ἥρμοκεν: εἰ γάρ τις ἐν ἄλλῳ τινὶ μέτρῳ διηγηματικὴν μίμησιν ποιοῖτο, ἢ ἐν πολλοῖς, ἀπρεπὲς ἂν φαίνοιτο: τὸ γὰρ ἡρωϊκὸν στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστί. διὸ καὶ γλώττας, καὶ μεταφορὰς δέχεται μάλιστα: περιττὴ γὰρ καὶ ἡ διηγηματικὴ μίμησις τῶν ἄλλων: τὸ δὲ ἰαμβικὸν καὶ τετράμετρον κινητικὰ τὸ μὲν, ὀρχηστικὸν: τὸ δὲ, πρακτικόν.

Metrum autem heroicum ab experientia quadrauit: si enim quispiam in alio quopiam metro narratiuam imitationem faceret, vel in multis, indecorum vtiq; videretur: heroicum enim stabilissimum & tumidissimum metrorum est. Quare & linguas & translationes recipit maxime: eximia enim & narratiua imitatio inter alias: iambicum uero & tetrametrum, mobilia. hoc quidem, saltationis idoneum: hoc autem, rebus agendis aptum.

Cum

Cum de longitudine operis epici disputasset ac quantum res illa ferret, vbi figi termini eius deberent, indicasset, transit ad alterum, in quo itidem discrepare tradidit epopœiam à tragœdia, priore discrimine iam patefacto. id autem est genus carminis, quale potissimum ipsi accommodatum sit. Tradit igitur heroicum atque hexametrum carmen cognitum esse illi mirifice conuenire, atque omnium consensu ipsi tributum esse: quod tamen non factum sit ratione hoc monstrante, & veritatem huius rei docente, sed vsu, periculoq; facto multorum: primis enim temporibus, cũ rudis adhuc atque inchoata epopœia foret, qui incubuerunt in illud poëma, plura versuum genera vsurparunt. Reliquorum igitur ita vitijs cognitis omnes probarunt, quod heroicum vocatum est: ipsum enim contra intellectum est eodem pacto granditati eius poëmatis congruere. Hoc igitur est, quod inquit. Carmen heroicum periculo ipsius facto congruit. & quæ sequuntur. Quod vero ait. Siquis etiam id poëma tractaret varijs generibus versuum adhibitis simulq; mixtis, illo etiam modo intelligi posse, non aptam esse confusionem diuersorum carminum dignitati epopœiæ, valet ad idem declarandum: vt eum huius rei indicio liquido perspiciatur hoc nunc non quadrare, existimari etiam debeat eadem re docente, tunc probatum non fuisse. διηγηματικὴν autem μίμησιν vocat epopœiam, quia imitatur exponendo & narrando, vt supra dictum est, non res ante oculos ponendo, quod facit tragœdia ac comœdia. Docet autem Aristoteles, quod vsu cognitum sit, rationem etiam habuisse, quamuis veritatem huius rei magister aliquis tunc non aperuerit. inquit enim. Heroicum nanque maxime stabile è numero metrorum omnium: in primisq; tumidum atque inflatum est. addit etiam, quod non nihil valet ad id probandum & tamen tanquam cumuli loco huc allatum est, ne hoc nesciant qui legunt. & eam caussam esse, cur præter cetera genera versuum capiat id carmen & peregrina vocabula, & verba translata: vt enim hæc granditatem quandam præ se ferunt ac splendorem, ita imitationem hanc atque poësim, præstantem esse inter ceteras & altiorem locum tenere. Non contentus autem accuratus magister hoc constituere, vitium etiam aliorum quorundam, quæ huc adhiberi imperitè potuissent detegit: ait enim. Iambicum autem carmen, & tetrametrum, mobilia sunt. Quare si illud aptum fuit, quia in primis stabile est; hæc nullo modo idonea esse possunt, quia valde mobilia sunt. Cum verò intelligatur voluisse ipsum huiusce modi aliquid significare, videndum est an κινητικὰ potius legi debeat, quàm vt passim habent libri omnes, κινητικά: verbi enim huius ea vis est, vt notet ea, quæ mouendi alias res facultatem magnam habent: non quæ ipsa proclinia ad motum sunt: & tamen mobile respondet stabili, non motiuũ, vt rei declarandæ caussa ita loquamur; nam quin στάσιμον stabile valeat, dubitari non potest: Vnde etiam Horatius spondeos stabiles appellauit. Suspicionem hanc meam aperire alienum non duxi: neque tamen non video receptum nomen locum hic habere: vocareq; potuisse Aristotelem ἰαμβεῖον κινητικὸν, quia mouendi vim incitandiq; alios habeat. Quia autem varia genera motionum sunt: nec idem genus motus refert atque exprimit iambicum carmen, quod tetrametrum, hoc etiam diligẽter monstrat: inquit enim alterum eorum, id est tetrametrum, esse idoneum saltationibus: alterum verò, iambicum videlicet, natum esse rebus gerendis, vt sequar Flaccum in voce hac exprimenda, πρακτικὸν enim videtur ille reddere voluisse, cum de iambo pede inquit, Et natum rebus agendis. Cum autem in excusis olim libris legeretur: περιττὴ γὰρ καὶ διηγηματικὴ κίνησις τῶν ἄλλων, quomodo etiã in quibusdam calamo exaratis scriptum offendi, probaui semper iudicium hac in re Paccij, qui cum inuenisset in aliquo exemplari μίμησις pro κίνησις, fidelitatem huius lectionis cognouit: meritoq; ipsam alteri illi præposuit: nam hoc fecisse ipsum duce vetere quopiam libro, aliquo modo testari possum, quia ipse quoque nactus sum quendam, in quo μίμησις legitur, quod si illo etiam pacto legeretur, non video cur motus narratiuus accipi debeat pro carmine heroico: vocando enim ipsum narratiuum, videretur eum intelligere, qui in omni narratione est. Quare narratio etiam, quæ soluta oratione fit, & historia ipsa, eundem hunc motum haberet. Quod verò quidam ita verti hunc locum debere putarunt: Abundat enim narrationis motus alijs: iidemq; existimarunt intelligi oportere, exornationibus, uereor ne decepti sint: longe nanque alia

vis

vis est, quàm crediderunt nominis [illegible]: nec ostendit illa vox copiam & abundantiam alicuius rei, sed præstantiam & dignitatem inter ceteras eiusdem ordinis: reddit enim rationem auctor hac parte, cur heroicum carmen maxime recipiat in se & linguas & translationes: eamque esse dicit, quia cum hi ornatus sint, imitatio illa, quæ munus suum peragit narrando, ac res gestas commemorando, eximia est ac præstans inter ceteras, uincitq; dignitate reliquas imitationes, quæ diuersa ratione efficiunt, quod volunt. Sed cum tota res, nisi fallor, aperta sit, non oportet accuratius de hoc disputare. illud potius videndum, quomodo non sibi ipsi aduersetur auctor. Si nanque eximia est inter ceteras imitatio epica, qua ratione ipse contra iudicium multorum, anteponit tragœdiam, quæ imitatur referendo res, non narrando, epopœiæ? nam hoc facere ipsum summo studio in extremo hoc libro notum est.

Ἔτι δὲ ἀτοπώτερον, εἰ μιγνύοι τις αὐτά, ὥσπερ Χαιρήμων. διὸ οὐδεὶς μακρὰν σύστασιν ἐν ἄλλῳ πεποίηκεν, ἢ τῷ ἡρῴῳ. ἀλλ' ὥσπερ εἴπομεν, αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει τὸ ἁρμόττον αὐτῇ διαιρεῖσθαι.

Adhuc autem absurdius, si misceat aliquis ipsa, quemadmodum Chæremon. Quapropter nemo longam constitutionem in alio fecit, quàm heroo: sed quemadmodũ dicimus, ipsa natura docet, quod congruit ipsi partiri.

Reiecerat iam ab opere epico duo carminum genera, id est iambicum versum & tetrametrum, vt non respondentia ipsius amplitudini: ipsum enim stabile, plenũq; dignitatis: illa verò mobilia. Nunc autem docet, si quis confuderit plura versuum genera. & nunc, hoc: nunc verò, illo, inducat personam aliquam vtentem, peccaturum eum magis: tentaturumque rem, quæ iustius multo reprehendatur atq; explodatur: cui tamen culpæ affinis erat Chæremon, qui tragœdiam scripserat, vocatam Centaurum, in qua admiscuerat omnia versuum genera. Vnde non longe ab initio huius libri exagitatus est ab Aristotele. Accusat igitur tragicos hic, qui inducebant histriones, non uno aliquo vtentes carminum genere, qualecunq; illud foret: ipsoq; contentos, sed diuersa variaq; simul vsurpantes, si qui fortè huiuscemodi extarent: neque enim putare debemus ipsum in cantibus chori hoc improbare, cum partes illæ tragœdiarum apud optimos quosque eius poëmatis auctores refertæ sint omni genere versiculorum, modis musicis aptorum: ut enim in cãtilenis illis hoc locum habet, ac mirifice quadrat, ita alienum valde est à sermonibus personarum. Nec tamen non aliquando illi ipsi poëtę summa laude digni, hoc commiserunt, vt in ore histrionis, grauem aliquam personam referentis, ponerent aut tetrametra, aut elegos, vt Sophocles fecit in extremo Oedipo tyranno, qui Creontem, suadentem illi regi, ut finem faceret deplorationis suorum malorum: intra tectumq; subiret, induxit tetrametris vtentem: quo etiam carminis genere respondet ipsi Oedipus, & idem etiam usurpat in clausula fabulæ chorus: nec non Euripides, qui in Andromacha, mulierem hanc ipsam induxit Ilii excidium deflentem, vsam carmine tristium rerũ expositioni apto. Non debent igitur reprehendi poëtæ, cum modice hoc faciunt: atque illo ipso tempore, quo id gerunt, faciunt id tempori seruientes: & rebus illis, quas tractant. Adiungit autem Aristoteles, quod aliquo modo extra rem est: ualet tamen ad id, quod præcepit, comprobandum: hoc enim quasi vidisse vniuersos illos dicit, qui cum prolixam aliquam materiam aggrederentur: &, ut inquit, longam rerum constitutionem scriberent, nullo alio carmine nisi hexametro vsi sunt: cognouerunt enim, natura duce, longæ materiæ conuenire longum carmen, & quod maiestatis quiddam præ se ferret. Nec tamen existimandum est intelligi tantum voluisse auctorem, dicendo longam constitutionem, epopæïam, sed ut verba ipsa sonant, omnem coagmentationem rerum prolixiorem: & quæ longitudinem in se haberet: nisi nanq; hoc pacto cepisset ipse: à nobisque itidem capi voluisset, non magnopere probasset, quod volebat: nunc autem mirum quantum valet ad confirmandũ quod vult, ostendendumq; valde accommodatum esse huic poëmati heroicum versum

ingenium hominis, effundit se hic quoque in laudes ipsius, atque inquit. Homerus autem & aliis multis de causis dignus est qui laudetur, & nó parum, quod vnus ille è numero poëtarum omnium non ignorauit, quæ suæ partes sunt: quodq; expectari merito à se debet, si personæ suæ seruire vult. Explicat autem hoc Aristoteles, patefacitq; utilitatem huius rei: nã quiuis nullo negotio uidere potuisset facere hoc Homerum: nec tamen quid boni in eo foret, cognouisset: ille uerò & hoc subtiliter vidit, & quid longa animi prouisione notasset. nobis etiam notum esse voluit. inquit igitur. Ipsum enim poëtam oportet pauca admodum dicere, suaq; ex persona loqui: nam quin se immisceat aliquando in medios illos sermones, facere non potest. Reddit autem statim rationem cur poëta pauca admodum debeat suo ex ore proferre. Non enim est, inquit, in his omnibus, quæ suo nomine edit, imitator: id est amittit penè eo tempore nomen poëtæ: in imitatione nanque omne ipsius officium positum est. Vt autem initio huius præcepti exponendi tulerat in cœlum Homerum, ita nunc ceteros poëtas reprehendit, qui quid oporteat ipsos facere, ac magnã partem officij sui non cognouerant: inquit igitur, contemnens illos. Ceteri autẽ omnes per totum, id est omni in parte poëmatis concertant, & quasi in puluerem descendunt: cum rarò admodum immiscere se cum illis, quorum personas imitantur, deberent, & certis quibusdam in locis tantum: & eo quidem tempore paucis agere. adiungit etiam, cum ostendisset eos gerere quod opus nó erat, ipsos omittere quod toto pectore amplexari debebant. Hoc autem est quod inquit. Imitantur autem pauca & raro. tota igitur via hi errabant Vt autem hos, indicatis explanatisq; eorum vitijs, uituperauit, ita Homerum, qui contrarium fecerat, patefactis ipsius virtutibus, verè à se laudatum declarat: ait enim. Hic uero cum initio tantum quædam locutus fuerit, quæ procemij vim habent, ac connectunt narrationes illas, subito relicta sua persona, inducit virum, uel feminam, uel alios quosdam mores: quibus postremis verbis ostendit se, cum ait virum, intellexisse Homerum in viro aliquo inducendo solitum exprimere mores virilis sexus, ac loci etiam condicionisq; quam in uita ille habebat. vt etiam, cum inquit feminam: nam certos etiam mores muliebris sexus habet, quos variant tamen aliquã tum diuersæ fortunæ in eo ipso sexu. Addit autem, quod consilium penitus poëtæ aperit, nihil ipsum inducere expers morum, & quod speciem aliquam eorum non habeat: ad neutrum enim genus transit quod seruat ad extremum huius sententiæ: quamuis cuncta hæc, in omnibus calamo exaratis virili genere, accusandiq; casu posita legantur, quæ lectio multo planior est: ita enim illi habent, καὶ οὐδέν' ἀήθη, ἀλλ' ἔχοντα ἤθη. Non igitur, si scriptura hæc fidelis est, contentus fuit dixisse Homerum nullum hominem vacuum à moribus in poëma inducere: sed rei magis explanandæ causa, virtutisq; ipsius declarandæ, adiungit omnem hominem ipsum solitum inducere præditum moribus, & in quo similitudo magna huius rei appareat.

Δεῖ μὲν οὖν ἐν ταῖς τραγῳδίαις ποιεῖν τὸ θαυμαστόν: μᾶλλον δ' ἐνδέχεται ἐν τῇ ἐποποιίᾳ τὸ ἄλογον. δι' ὃ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστόν, διὰ τὸ μὴ ὁρᾶν εἰς τὸν πράττοντα. ἐπεὶ τὰ περὶ τὴν Ἕκτορος δίωξιν, ἐπὶ σκηνῆς ὄντα, γελοῖα ἂν φανείη: οἱ μὲν ἑστῶτες, καὶ οὐ διώκοντες: ὁ δὲ, ἀνανεύων. ἐν δὲ τοῖς ἔπεσι λανθάνει: τὸ δὲ θαυμαστὸν ἡδύ: σημεῖον δέ: πάντες γὰρ προστιθέντες ἀπαγγέλλουσιν, ὡς χαριζόμενοι.

Oportet quidem igitur in tragœdijs facere admirabile: magis autem contingit in epopœia quod ratione caret, ob quod euenit maxime id, quod admirabile est, quia non spectant in eum, qui gerit: quia ea, quæ ad Hectoris insectationem, in scena existentia, ridicula utiq; apparerent. Hi quidem, stantes, & non persequentes: hic verò renuens. in epico verò car-

mine clàm ſunt. admirabile autem iucundum eſt. cuius rei ſignum eſt: omnes enim addentes aliquid ei, quod factum eſt, nuntiant, ut rem gratam facientes.

Affert aliud, in quo vincit epopœia tragœdiam: ſupra enim quoque docuerat ſuperare ipſam eandem, quod facilius quàm illa poteſt proferre magnitudinem ſuam: habetq; quiddam in ſe poſitum, mirificè hoc ipſum adiuuans. Vt igitur neceſſe habent & tragicus & epicus poëtæ extendere corpus ſuarum fabularum, ita vtriq; ſummo ſtudio excitare debent admirationem, fingentes aliquid in fabulis ſuis, quod aptum ad hoc ſit: commune nanque hoc amborum eſt. hoc autem minore negotio epicus efficit, quod oſtendere vult Ariſtoteles: ita verò id conſtituit: docetq; nullam rem plus valere ad admirationem gignendam, quàm fingere quippiam, quod alienum à ratione ſit: nec conſentaneum vllo modo eſſe videatur. huiuſcemodi enim ferè ſunt ea, quæ admirationem mouent, vt noua & inexpectata. Hoc autem in tragœdia maiore cum periculo fit, ac non ſine iuſto metu tentari illic poteſt, quia rē eam abſurdam eſſe, ac repugnare rationi apparet; apparet autem, quia agitur: & oculis omnium, qui in ſcena ſedent, ſubiicitur. penè igitur excluſi ſunt tragici modo hoc, viaque aliquid admirabile ſine periculo conflandi: epici verò tutius multo, vt exemplo Homeri demonſtrat, hoc aggrediuntur, quia non cernitur oculis aliquid illic, ſed narratur. in narratione verò latent hæc: nec intelligitur tam facile illic quippiam repugnare rationi: nec minus tamen ea de cauſa ipſum admirationem gignit. Sed hæc ex uerbis auctoris eliciamus. Cum igitur dixiſſet in tragœdia ſane etiā oportere fingere aliquid quod admirabile ſit, addidit, Magis autem cōtingit in epopœïa, quod ratione caret: lego enim ἄλογον: non ut prius in excuſis erat, ἀνάλογον: cui verbo (niſi fallor) locus hic eſſe nullo modo poteſt: cum contrà, illud, quod reſtitui, mirificè hoc loco quadret, quare auſus ſum, veritate ſententiæ me hortante, ita emendare. Nam quin infra de eo, quod abſonum uidetur, & alienum à ratione diſputet, dubitari non poteſt. Exemplum certe Homeri huiuſcemodi eſt: omniſque ille locus, quo Achilles Hectorem ſectatur fugientem: interdicitque nutu capitis militibus Græcis, ne in eum tela coniiciant: illi autem manibus dimiſſis manent, & exitum eius pugnę, tanquā ſpectatores in theatro eſſent, non milites in acerrimo prælio, expectant. Adiuuat etiam non parum coniecturam meam locus huic valdè ſimilis, qui eſt paulo infra, ubi apertè ἄλογα appellantur, Quare hic quoque cum inquit τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν, aut ἄλογα ſunt intelligenda, aut certè facta illa & loca, quæ quin à ratione vacua ſint, negari non poteſt: illic uerò agitur de inſulſis illis ſententijs, quæ prope ſunt eum locum, quo Vlyſſes in Ithacam exponitur. Quod igitur inquit Ariſtoteles (uerba enim ipſius rei explanandæ cauſa ponam) μᾶλλον δ' ἐνδέχεται ἐν τῇ ἐποποιίᾳ τὸ ἄλογον, valet (ut opinor) Magis autem locum habet in epopœïa id, quod expers eſt rationis: faciliusq; illic tractari poteſt: ἐνδέχεται enim arbitror ſignificare, locum in ea habet, & commodius illic recipitur. nam quod ſequitur, δι' ὃ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστόν, manifeſto ſignificat, ob quod, ſcilicet ἄλογον: & quod expers ſit rationis, euenit ac naſcitur quod admirabile eſt: vt enim ipſe ſupra diſputauit, illud præcipuè, quod parum conſentaneum eſt, nec uidetur effici ullo pacto potuiſſe, habet eam uim, ut admirationem gignat. Quod iidem hic prius perperam erat διό, tanquam aduerbium foret, emendaui ſeiungens partes, quæ errore librariorum coaluerant: fecique ut eſſet δι' ὃ, id eſt opera cuius, ac ui, συμβαίνει enim ualet hic, quod ſolet, euenit ac conflatur, id eſt naſcitur inde, & habet plerunque eum fontem. Reddit autem rationem ſtatim eius, quod ſupra dixerat, facilius ferri poſſe in epopœia, quam in tragœdia, ſedemque magis illic habere id, quod expers eſt rationis: fieri enim dicit, quia is qui audit non habet directos oculos in eum, qui gerit: neq; perſpicit eam rem: quod in tragœdia fit: tantum enim auribus accipit quod exponitur. Quare non intelligitur id eſſe præter rationem, ac nullo modo uerisimile, ut intelligeretur, ſi res oculis ſubiecta foret: ipſi enim planius, ſiquid uitij illic eſt, notare poſſunt. Probat autem hoc illuſtri exemplo: docetque ſi id, quod ab

Homero tractatum est sine ulla reprehensione, à tragico quopiam in scena ageretur, habitum iri insulsum, risumq; spectatoribus sine dubio excitaturum. id autem in diuerso poëmate diuersam uim habet, quia fallit in narratione, clamque auditore est, quod absurdum illic est: in actione verò, in qua tota res ponitur ante oculos spectatorum, non fallit. quem autem locum Homeri intelligat, apertum est: à meq; supra indicatum. sed etiam prius hoc Robortellus animaduerterat, accurateque explicarat. Valet uero multum ad hoc declarandum omnemque dubitationem tollendam, quod vtitur eodem verbo Aristoteles in ea re ostendenda, quo poëta ipse usus fuerat: cum enim insulsitatem rei monstrans, inquit. ὁ δ' ἀνανεύων, Homerus gestum illum corporis exponens, cecinit. Λαοῖσιν δ' ἀνένευε καρήατι δῖος Ἀχιλλεύς. Eum autem locum trãstulit Virgilius in AEneidem suam, cum finxit AEneam sequi Turnum perterrefactum, reliquo omni exercitu à pugna cessante. Subtiliter verò hic eruditus magister ostendit quid absurdum illic uideatur: explanatque id vitium, quod tegitur apud auctorem, quia narrando imitatur, non agendo. illud autem est, quia vniuersæ copiæ Græcorum stabant, & non insectabantur hostem fugientem: quod eorum munus erat: Achillesque capite Græcis uetabat, ne ipsum vulnerarent. aspectus igitur illorum stantium, fortissimique uiri suis interdicentis ne in Hectorem tela conijcerent, ridiculus futurus fuit: in epico tamẽ carmine, id est in poëmate, quod rem verbis exponit, hoc latet. Adiungit auctor, quod admirabile est iucundum esse, ac voluptatem gignere, significans, ut iucundum poëma efficiant, suauitatisq; plenum, operam dare poëtas, vt fingant aliquid admirandum. admirandum uerò nulla ratione tam facile conficitur, quàm, ut supra ostendi, rem aliquam, quæ auersa à ratione sit, constituendo, hoc verò, ut docuit, minore cum periculo tentant epici. Quod verò admirabile est voluptatem gignere in primo etiam libro de arte dicendi iisdem verbis protulit, nisi quod illic ostendit id plerumq; contingere; sed etiã Cicero hoc in partitionibus ita se habere affirmauit: ipsius enim hæc verba sunt. Fit etiam suauis oratio, quum aliquid aut inuisum, aut inauditum, aut nouum dicas: delectat enim quidquid est admirabile. Argumento etiam quopiam confirmare voluit, quod in extremo dixerat. quidquid admirabile sit, id etiam iucundum esse: atque inquit, hoc etiam declarare, quod cuncti, qui rem gestam nuntiant, aliquid ei adfigunt: nec contenti sunt rem, vt fieri viderunt, aut ab alio factam acceperunt, exponere. id verò ipsos facere inquit, quia quo magis rem admirabiliorẽ fecerint, eo magis putant se rem gratam facturos iis, quibus id narrant: non enim studere inquit ipsos rem augere alia de causa, nisi ut oblectent auditores. Cicero etiam in prima Philippica moris huius meminit tradens, eos, qui sibi discedenti ex Italia narrarũt, quæ Romæ facta essent, hoc seruasse. Quod ἀπαγγέλλοντα inquit, usus est verbo illo, vnde poëma hoc ipsum vocatum est ἀπαγγελτική: quia poëtæ hi funguntur officio nuntij, atque exponunt commemorantq;, quid factum sit. Notandus etiam est modus loquendi, alienus à consuetudine, quod inquit ὁρᾶν εἰς τὸν πράττοντα, & non, ὁρᾶν τὸν πράττοντα, nisi potius credi debet ille proprius esse Atticorum, atque exprimere mirifice id, quod auctor vult: neque enim significare tantum vult auditorem non videre eum, qui gerit eam rem, quàm oculos habere auersos à re spectanda occupatumque totum esse in ea audienda: scit enim in eo genere poëmatis res gestas non luminibus, sed auribus, accipi. Vt opinor autem facit hoc ad eum locum, quo præcepit in coagmentatione rerum esse obseruanda quæ nascuntur à sensibus, necessariò comitantibus poëticæ, quia illic sæpe numero à multis peccari soleat: hoc enim (nisi fallor) vnum eorum est, in quo, nisi aliquis diligenter caueat, facilis errato locus sit.

Δεδίδαχε δὲ μάλιστα Ὅμηρος καὶ τοὺς ἄλλους ψευδῆ λέγειν, ὡς δεῖ: ἔστι δὲ τοῦτο παραλογισμός: οἴονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν τουδὶ ὄντος τοδὶ ᾖ, ἢ γινομένου γίνηται, εἰ τὸ ὕστερόν ἐστι, καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι: τοῦτο δέ ἐστι ψεῦδος. διὸ δεῖ, ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος, ἀλλ' οὐδὲ τούτου ὄντος, ἀνάγκη εἶναι ἢ γενέσθαι ἢ προσθεῖναι: διὰ γὰρ τὸ τοῦτο εἰδέναι ἀληθὲς ὄν, παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πρῶτον, ὡς ὄν.

Docuit autem maxime Homerus & alios falsa dicere, vt oportet: est autem hæc captio quædam: putant enim homines, quando hoc existente hoc fuerit, vel cum fit factum fuerit, si posterius est, & prius esse vel fieri. hoc autem est mendacium: ob quod iam utiq; primum mendacium: sed neque hoc existente necesse esse, vel factum esse, vel adponere. quia enim scit hoc verum esse, capitur fallacia illa noster animus: & primum, vt existens.

Eius, quod à ratione vacuum est, atque ἄλογον in dispntationibus de fabulis vocatur, meminerat modo Aristoteles: idq; magnopere aptum esse tradiderat ad gignendam admirationem: qua in re præstanda, huius ipsius rei auxilio, vincere poëma epicum ostenderat tragœdiam, in eo, quod expers est rationis: similitudinemq; habet rei absurdæ, manet etiam sæpè mendacinm. & hanc causam esse puto, cur nunc disserat de ratione falsam rem aliquam inserendi in animos hominum: cuius rei rectè ordineq; faciendæ auctorem fuisse narrat Homerum: docuisseq; ipsum ceteros affirmat, quomodo id callide confici posset. Hoc igitur est (nisi fallor) quod eruditissimum hunc huius artis magistrum impulit, vt nunc de eo disputaret, & hæc videtur sententia esse huius loci. Inquit autem. Docuit autem maxime Homerus & alios res falsas exponere vt oportet: quibus verbis arbitror significare ipsum voluisse, Homerum non tantum hoc astute & ratione quadam vtili, quum opus fuit, tractasse, verum etiam viam modumq; reliquis indicasse, quo hoc cnm laude præstarent, & vt ea res meliore modo geri administrariq; potest: hoc enim puto valere qnod ait. ὡς δεῖ: neque ita accipio hæc verba, vt Paccius interpres accepit: existimo enim auctorem laudasse Homerum, non tantum quia docuerit alios mendacium proferre, sed quia veram rationem hoc efficiendi monstraret. ὡς δεῖ igitur, id est recta ratione & via: ante ipsum enim qnoque aliqui falsis vtebantur, sed nondum veram certamque rationem huius rei inuenerant. quod verò supra dixerat maxime hoc ipsum fecisse, significauit alios etiam hoc attigisse, sed in primis hoc Homerū rectè tractasse Explicat autem statim, quod obscurè dixerat affirmatq; genus id fallaciæ esse, quo vafri ingenij homines, peritiq; dialectices imponant rudibus; & qui notas non habeant captiones, quæ in disputando fiunt. Callidum igitur hoc genus decipiendi imperitos excogitauit Homerus, qnod aperit Aristoteles, & radicem huius erroris ostendit his verbis. Putant enim homines, qnando hoc existente hoc fuerit: vel quando cum id fit, factum fuerit, si posterius est, & prius esse, vel fieri. intelligit autem elenchum illum, simulatumq; genus confutandi, quod nascitur à consequenti. labuntur verò idiotæ, quia arbitrantur, vt in libro sophisticorum Elenchorum inquit, retro agi, conuertiq; consecutionem: quod prorsus falsum est: neque enim id semper fit, neque in omnibus rebus: sed in iis tantū, quæ vndiq; pares atque æquales sunt. Quare non tutum est ita argumentari: sæpeq; fraudis illic aliquid subest: nam cum id contingit, non vi argumentationis ipsius contingit, quæ fallax est, sed natura earum rerum. Cum autem hic ostendat non id solum locnm habere in his, quæ iam sunt, sed in his etiam, que adhuc fiunt, vt si eius generis sunt; vt posterius priori comitetur: ac si id fiat eo tempore, ipsum etiam fiat: in Elenchis sophisticis meminit tantum eorum, quæ snnt: nam inquit. οἴονται γὰρ ταῦτα τις ἐξ ἀνάγκης πῶς ἦ. non contentus verò hic fuit id in his indicasse. emendaui autem hunc locum, qui deprauatus erat, secutus fidem scriptorum librorum: restituiq; quod defecerat πῶς ἦ. Videndum verò accuratè, quid valeant ea verba. τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος. an prolata ab auctore sint eo animo, vt doceat falli magnopere in hoc imperitos, qui existiment hoc valere ad aliquid probandum: veramq; esse argumentationem illam, cum falsa sit: ita enim interpres accepit, qui vertit. Quod quidem mendacium est, siue potius ostendere voluerit duobus modis contingere, vt ratio illa inanis sit: & quia posterius, quod dicitur esse, non est: falsumq; illud totum esse, quod dicitur esse. Quare adiungit sequi inde etiam, ut primum falsum sit, quod ope ipsius confirmabatur: hanc enim vim habere videntur, quæ sequuntur verba. διὸ δεῖ, ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος. intelligens autem Ma-

dius

dius non posse illa quadrare alteri sententiæ, corrupta putauit, atque ita correxit, vt ipsi conuenirent. nihil tamen ipse varietatis in scriptis libris ea parte inueni. quare conatus sum inde commodam aliquam sententiam elicere: quod (nisi fallor) præstiti. Id etiam, quod sequitur. ἀλλ' οὐδὲ τούτου ὄντος (manifestò enim ita legi debet, ut sanè etiam quidam calamo exarati habent) hoc confirmat. proximè inquam egisse auctorem de illa ratione, quando id, quod posterius uocat, falsum est. nam ait. Sed neq; etiam cum hoc ipsum (posterius scilicet & auxilio cuius probare se putant posse, quod prius est) est, id est verum est, & ita se habet vt dicitur, quicquam roboris est in ea argumentatione: necesseq; est esse primum illud: aut si dictum posterius est fieri, necesse vllo modo est primum etiam fieri: hoc enim concise significauit, cum ait. γενέσθαι. Huc usque igitur (nisi fallor) satis bellè res procedit. in eo verò, quod sequitur, scrupulus est, difficultasque non parua, quod inquit. ἢ προσθεῖναι: neque enim perspicitur quid adponi debeat. in primo sanè libro de arte dicendi, quo etiã in loco vtitur eodem hoc verbo, differens de enthymate, quod una tantum propositione contentum est: quomodoque id fiat docens, tradit, quod desideratur ad ratione concludendum, ipsum auditorem adiungere. & paulo post iterum inquit, quod in exemplo quod ponit, apertum ac valde notum est, non debere adiungi, quia omnes homines id illo modo se habere cognoscunt. in libro etiam iij. de moribus ad Nicomachum vtitur nomine inde conformato, πρόσθεσις: quod valet accessio. huiuscemodi igitur aliquid hic valeat verisimile est: & si me non fallit, alias etiam esse notiones huius uerbi. Sed quia vereor magnopere ne hic macula aliqua sit, non libet mihi de hoc amplius quærere. Causam autem affert huius erroris, docetque quid in fraudem capiat homines, non omnino stultos, hoc pacto. Quia enim scimus hoc verum esse, quod scilicet primo illo posito consequitur. Verbigratia (hoc enim ipse exemplo vsus est) cum contingat, cum imber ceciderit, tellurem madefieri, visa nos illa madefacta, pluuiaque aspersa, ilico pluisse dicimus: quod necesse non est alijs enim de causis solum terræ madefieri potest, non tantum cœlesti imbre. Vt igitur in hoc exemplo maneamus, quia compertum nobis est terram aqua aspersam esse: hoc enim oculis cernimus, animus noster decipitur: & primum etiam verum putat, esseq; poni, id est pluisse: in ea enim consecutione primum id fuit: consequitur autem tellurem aqua aspergi. Vsus verò est eo verbo παραλογίζεσθαι, quia sophistæ vtuntur genere hoc captionis: imponuntq; auxilio etiam huius fallaciæ, ut aliarum non nullarum, imperitis. Locus è iij. libro de arte dicendi valet, vt opinor, multum ad hunc locum illustrandum: illic enim quoque testimonio Homeri auctor probat, quod vult: id autem similitudinem aliquam habet cum eo, quod præcipit hic Aristoteles: à consequentibus enim docet constitui: inquit igitur πλῆσαι δὲ ταῦτα λαβὼν ἐξ Ὁμήρου ἐστὶν, ὡς τὸ ἡ γρηῢς δὲ κατέσχετο χερσὶ πρόσωπα. Hoc uero facere, quod anum illam eo tempore fecisse dixit, signum est, vt ipsemet tradidit, qui statim inquit, eos qui flere incipiunt, consuesse manum oculis admouere. Vnde supra rationem hanc vocauit ἰτόμον. Illustre autem exemplum huius fallaciæ, & quod ad rem falsam constituendam adhibitum est, inuenitur apud Boccacium nostrum in v. fabella secundæ diei, vbi quomodo impurus homo, qui vigilabat, fidem fecerit vicinis, se tunc è profundo somno excitatum, significauit. inquit enim ipsum exerto capite è fenestra (accensa autem erant in tota vicinia illa lumina) tubc oscitasse, & manibus oculos pressisse· quod facere solent, qui ex graui somno excitantur. vnde stultè qui viderunt, credidere, sequuti illa signa, ipsum paulo antea dormisse. Sed alia etiam exempla huius doli ex eo ingenioso scriptore sumerentur: & sanè quicunque imponere volunt: persuadereq; quod falsum est, si arte hoc faciunt, huc recurrunt, quum inuentor fuerit huius callidæ rationis Homerus, qui crebrò eximieq;, quum oportebat, suo in poëmate finxit aliquos hoc facientes. Verba, quæ testatus est Robortellus inueniri in Mediceo libro, cum à me quoque & in eo ipso exemplari, & in alio etiam reperta sint, non omnino contemnẽda puto: præsertim cum auctorem huius fallacis rationis tradat Aristoteles fuisse Homerum, apud quem de hac re copiose agitur: induciturque Vlysses pedes lauandos præbere nutrici, qua occasione ille agnitus ab ea est ex cicatrice: notum autẽ est ve-

teres scriptores partes plurimas Homericorũ poëmatum à rebus, quæ illic geruntur, appellare consuesse. Verum quia nihil illic video, quod faciat ad hanc fallaciam disputandi: agnitioq;, cui illic opera datur, non hoc pacto facta est, sed à signo adventicio profecta, vereor ne intelligenda sit fabula Sophoclis, cui Niptra nomen impositum fuit: illic enim quippiam tractari potuit, quod huc pertineret: luculentumq; exemplum huius captionis foret. Sed dubium etiam est, sint ne hæc verba auctoris, siue ab aliquo olim in margine alicuius libri adnotata fuerint. qui præterea ostendere voluerit duci posse exemplum aptum ad hanc fallaciam demostrandam è fabula illa Sophoclis: nam videtur absurdum, cum Aristoteles docuerit principem fuisse huius fallaciæ Homerum; docuisseque ipsum quomodo rectè ordinéq; falsi aliquid proferri posset, in exemplo postea afferendo vsum eum fuisse auctoritate alius poëtæ. Et tamen quantum ex natura eorum verborum perspici potest, præcipuè autem ex coniunctione, quæ in eorum ordine secundum locum habet, illa potius legitima auctoris sunt existimanda.

Προαιρεῖσθαι τε ἀδύνατα καὶ εἰκότα, μᾶλλον ἢ δυνατὰ καὶ ἀπίθανα.

Eligereq; impossibilia & verisimilia, potius quàm possibilia & nullo modo probabilia.

Aliud nunc præcipit, quod & ipsum cognitum, ac diligenter seruatum non mediocri auxilio erit poëtis: docebitq; ipsos quã potissimum materiam aptam fini suo consequendo, sumant. occurrere enim ipsis possunt argumenta, ita inter se diuersa, ut earum alterum è genere sit eorum, quæ effici nequeunt: alterum verò ex illis, quæ exitum habent: nec tantum effici possunt, sed etiam nullo negotio fiunt. Cum igitur videatur repudianda omnis materia, quæ continet quippiam, quod fieri non possit: anteponendaq; ipsi ea, quæ facilem euentum earum rerum habet, atque intelligitur ab omnibus cotidie vsu uenire, admonet acutissimus huius studij magister poëtas, vt si illi materiæ, quæ effici nõ potest, adiunctum fuerit, vt uerisimilis sit, crediq; facile possit gesta esse: altera verò, quæ effici potest, aliena sit ab opinione hominum, nec videatur probari posse eam factam; priorem sumant: posteriorem verò hanc, non aptam consilio ipsorum, relinquant: finis enim poëtarum est adipisci assensum eorum qui audiunt: quare accommodare se debent ad eorum iudicia, & ea proferre, quæ sint apta ad persuadendum: quamuis aliquando sint, si uerè spectentur, beneq; de illis existimetur, eius generis ut nulla ratione possint effici. Hoc, quod nunc sedulo præcipit, infra etiam reperit, ubi docet quomodo dissolui possint, quæ uitio dantur poëtis: ait enim studio artique poëtarum magis expetendum esse id, quod fieri non potest, si aptum est ad persuadendum, quàm quod fieri potest, si alienum est ab existimationibus hominum: quare falsò sæpè insimulari poëtas, qui hoc commiserunt. Capere vero ipsum hic εἰκὸς pro πιθανὸν perspicitur satis aperte: vt enim δυνατὰ contrarium est eius, quod dixerat ἀδύνατα, ita ἀπίθανα, eius, quod vocarat εἰκότα; hoc autem fecit, quia quæ verisimilia sunt, vim habent persuadendi, & facile irrepunt in animos eorum, qui audiunt. Quod ad integritatem lectionis facit, vidi calamo exaratum librum, in quo præterea est, δεῖ: ita enim in eo legitur. προαιρεῖσθαι τε δεῖ; nec tamen statuere possum positum ne id ab auctore fuerit, cuius sententia necessaria prorsus hic est, quia erat consuetudinis Atticorum sæpe id in sermone omittere, cuius sermonis fuit studiosissimus Aristoteles. nam initio quoque Analyticorum priorum, id desiderari maluit, quàm illic apertè legi. quis igitur scit, an rei declarandæ causa adiunctum hic ab aliquo fuerit? Eodem pacto coniunctio καὶ, quæ infra bis ponitur, abest à duobus libris. Sed hæc quoque sit ne an non sit, parui omnino refert: nam infra eo loco, quem indicaui, ubi eandem sententiam repetit, semel posita est. Semel verò relicta. Non oportet autem in his præceptis certum aliquem ordinem requirere: ut posterius scilicet à priore prorsus aptum sit; neque enim in his nunc rebus admonendis,

quæ poëtam inſtruunt, documentaque artis eius dant, ſeries illa penitus neceſſaria eſt. Hoc verò verum eſſe, facile intelligi poteſt.

Τόιςτε λόγοις, μὴ συνίστασθαι ἐκ μέρων ἀλόγων. ἀλλὰ μάλιστα μὲν μηδὲν ἔχειν ἄλογον. εἰ δὲ μή, ἔξω τοῦ μυθεύματος, ὥσπερ Οἰδίπους, τὸ μὴ εἰδέναι πῶς ὁ Λάϊος ἀπέθανεν. ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι, ὥσπερ ἐν Ἠλέκτρᾳ οἱ τὰ πύθια ἀπαγγέλλοντες: ἢ ἐν Μυσοῖς, ὁ ἄφωνος ἐκ Τεγέας εἰς τὴν Μυσίαν ἥκων.

Fabulasq́ non conſtiuere ex partibus ratione carentibus, ſed maximè quidem nihil habere vacuum à ratione. Sin autem, extra fabulæ compoſitionem, quemadmodum Oedipus, non ſciſſe, quomodo Laius interierit: ſed non in dramate, quemadmodum in Electra, qui Pythia nunciant: vel in Myſis qui ſine voce è Tegea in Myſiam uenit.

Auctor eſt, qui ſtudium ipſorum vndiq; expolire conatur, Ariſtoteles poëtis, tragicis ſimul atque epicis: (hoc enim commune vtrorumq; præceptum eſt) vt videant ne in conſtituendis rebus, argumentisq; fingendis, ſit aliquid abſurdum, ac nullo modo conſentaneum: hoc enim, ſi penitus præſtare id potuerint, afferre putat ipſis plurimum laudis. Verum quia difficile admodum eſt à principio vſque ad exitum fabulam perducere, in qua nihil huiuſcemodi inueniatur: raroq; hoc poëtis etiam bonis contigit, docet ſi omnino id præſtari non poteſt, ut omnis fabula prorſus hoc malo libera ſit, multo facilius id tolerari poſſe, ſi extra compoſitionem rerum, omne hoc, quod parum conſentaneum eſt, extiterit. Hoc igitur eſt, quod nunc ſedulo præcipit. λόγους autem videtur hic appellaſſe omne corpus fabulæ: nam λόγον etiam in aliis multis, quæ ſignificat, valere fabulam, remque commenticiam, apparet multis exemplis veterum ſcriptorum, & auctoritate etiam grammaticorum. iubet igitur poëtas toto animo prouidere in argumento texẽdo, ne partes vllæ illic ſint abſonæ, & quæ contineant in ſe aliquid parũ conſentaneum, ſed in primis dare operã ipſos debere, ne quicquã illic huiuſmodi ſit. addit autem, intelligens præclarè quàm hoc ſit arduum atque operoſum. Sin autem: hoc ſcilicet obtineri non poteſt, extra veram fabulam, atque ea, quæ geruntur eo tempore, illud collocandum: hoc enim videtur intellexiſſe, cum inquit ἔξω μυθεύματος: valet enim hoc idem, quod aliis locis inquit ἔξω δράματος, vt multo ſupra, de eadem hac perſona differens, τοῦτο μὲν οὖν ἔξω τοῦ δράματος: & non multo poſt iterum, vbi tradit, qui ſit verus vſus machinæ: ſed etiam ἔξω τραγῳδίας, idem ſignificans, aliquando dixit: vt ſtatim poſt priorem duorum horum locorum: quo ſanè loco, idem, quod hic, vno tantum hoc verbo variato, præcipit: ait enim. ἄλογον δὲ μηδὲν εἶναι ἐν τοῖς πράγμασιν, εἰ δὲ μή, ἔξω τῆς τραγῳδίας οἷον τὸ ἐν Οἰδίποδι τοῦ Σοφοκλέους. Nam idem ſignificare. μύθευμα & δρᾶμα hoc loco intelligitur etiam ex eo, quod hic adiungit, ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι. Exemplis verò comprobare quod dixerat, volens, docet hoc feciſſe optimum omnium tragicorum in optima fabula: cum enim ipſi non licuiſſet contexere ita res illas, argumentumque componere, vt nihil illic abſonum foret, id quod neceſſe habuit recipere, & ſine quo fabula manere non potuit, fuit extra res illas, quæ in ſcena tunc agũtur: ut multo minus ipſum hoc pacto peccaſſe apertum ſit: carere nanque ratione videtur, Oedipo notam non fuiſſe rationem modumq;, quo Laius, qui ante ipſum Thebis regnarat, interfectus fuerit: inducitur enim ille huius atrociſſimi caſus omnino inſcius: eſt autem à ratione vacuum hoc, quia cædes clarorum virorum, regumq; ignotæ hemini eſſe poſſunt, qui in illis locis viuat; nedum ſummo homini, atque ei, qui in regno ipſi ſucceſſerit: debebat enim ille totum hoc diligenter, ſuæ ſaltem ſalutis cauſa, perſcrutari: ac leui etiam de eo facto cogitatione ſuſcepta, totam rem ſubito percepiſſet. Hac igitur parte tantum laborat nobiliſſima fabula: ceteris verò in rebus perfecta & ab omni labe vacua eſt. Vt autem illic ferri hoc poteſt: nec magnam

aliquam

aliquam culpam subit poëta, qui hoc commisit, ita in alia tragœdia idem iure optimo reprehenditur, qui in media actione rebusque quæ ea die geruntur, in idem vitium incidit. Inquit igitur Aristoteles, quantum potuit declinasse hunc scopulum Sophoclem in Oedipo tyranno, cum extra fabulæ compositionem, & non dramate, rem penè absurdam induxerit. Electra verò fuit, ut narrat. & ut perspicere licet, in qua magis peccauit: qui enim illic tanquam nuntij exponunt, quid in Pythiis gestum sit, contra verisimile id faciunt: & locus ille rationi repugnat: nec tamen ipse, ut in priore exemplo fecerat, declarat, quid illic contra rationem fit. Repugnare autem existimatur, quia ætate Orestis, ludi illi nondum instituti fuisse dicuntur. quomodo igitur id ea ratione vsu uenire ac contingere potuit: vt scilicet adolescens ille, dum illic quadrigas agitaret, curru fracto, impetu equorum abreptus, necaretur. si nihil huiuscemodi illo tempore fiebat. Scholion etiam illic tradit, id commissum esse à poëta ἀναχρονισμῷ: quæ figura, licentiaque reperitur aliquando vsurpata à poëtis. quæ nanq; fiunt ipsorum tempestate, tribuũt temporibus priscis ac personis antiquis, quæ ab ipsis inducũtur in aliqua parte poëmatis. nec vitio valde hoc poëtis datur: putaturq; affine esse alicui magnæ culpæ. hic tamen potuit illud vitiosius existimari, quia facit multum ad finem earum rerum: totaque illa commenticia res ac ficta, in hoc fundata est, quod si hoc inane esse falsumque intelligitur, tota illa narratio simul labefactatur. hoc igitur facere potuit, ut ab Aristotele consilium Sophoclis multum reprehenderetur. AEschylus certè, qui eandem fabulam docuit, quamuis alio nomine appellarit: & eosdem illos simulatos nuntios fingit mortem Orestis Clytemnestræ AEgisthoq; narrasse, nihil huiuscemodi cõminiscitur: nec mẽtionem vllam Pythiorum facit. Sed tantum inducit eos dicere Orestem mortuum: seq; iussos esse hoc ipsis exponere à Strophio Phocensi, cum accepisset ipsos illuc aliis de causis iter facere, Argosq; venire debere. hoc (ut opinor) aliquid facit ad probandum, quidquid est hic absurdi, in eo manere. nam rem protsus ita se habere non affirmarim: cum enim ratio illa Sophoclis valde probabilis fuerit: sæpe nanque huiuscemodi aliqui casus illic incidebant, & adolescentes nobiles, ac cupidi gloriæ, illic exercebantur, in mentem etiam prius id AEschylo venire potuit: fingere inquam eo pacto Orestem interfectum. Alterum exemplum rei parum consentaneæ, vbi magis offendit, collocatæ, acceptum est è Mysis, fabula, ut suspicari licet, Sophoclis superiora etiam duo exempla ab eodem tragico sumpta sint: nihil enim affirmo, quia grauis testis Plutarchus commemorat Agathonem etiam Mysos docuisse in primo capite iij. libri Symposiacorum: nam Sophoclem scripsisse tragœdiam Mysos appellatam indicat Athenæus, & Helychius, qui sæpè testimonia ipsius ex ea fabula citant. Hoc autem in ea parum verisimile (ut opinor) erat, quod induxerat quendam è Tegea, Arcadiæ oppido in Mysiam nulla edita in tam longo itinere voce, venisse: hoc enim arbitror valere eo loco ἄφωνον, non mutum: sensusque (nisi fallor) ita magis quadrat; neque enim mihi non fieri posse videtur, ut mutus homo multo maiora spatia terrarum conficiat: nullo autem modo probabile est, aliquem tacitum tanto tempore mansisse: tam longum enim quoque silentium ipsius suspicionem comitibus & hospitibus mouisset. Ita autem (ut opinor) ille inductus fuit, quia si loqui cœpisset, statim è sermone cognitus fuisset: atque ita fabula omnis interiisset, aut aliquod maius incommodum natum esset. Hoc mihi, ut in re obscura & incerta, satis quadrare uisum est.

Ὥστε τὸ λέγειν, ὅτι ἀνῄρητο ἂν ὁ μῦθος, γελοῖον: ἐξ ἀρχῆς γὰρ οὐ δεῖ συνίστασθαι τοιούτους: ἂν δὲ θῇ, καὶ φαίνηται εὐλογωτέρον, ἀποδέχεσθαι καὶ ἄτοπον. ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄλογα, τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν, ὡς οὐκ ἂν ἦν ἀνεκτά, δῆλον ἂν γένοιτο, εἰ αὐτὰ φαῦλος ποιητὴς ποιήσει. νῦν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς ὁ ποιητὴς ἀφανίζει, ἡδύνων τὸ ἄτοπον.

Quapropter dicere, quod interiisset vtiq; fabula, ridiculum est: à principio enim non oportet constituere tales: si verò positum fuerit, & visum

magis consentaneum, accipere & absurdum: quia quæ in Odyssea sunt ratione carentia: illa inquam, quæ circa expositionem, quod nullo modo toleranda sunt, perspicuum fieret, si ipsa malus poeta tractarit. nunc autem alijs bonis poeta delet ipsa, condimentis aspergens illud absurdum.

Docet nunc rationem, qua se purgabant parum acuti poëtæ cum in huiusemodi vitium inciderant, inanem esse, & nihil valere ad eos culpa liberandos: aiebant enim quiddam, cum huiusemodi quippiam, remotum à uerisimili, finxerant, se coactos fuisse id facere, quia aliter fabula periisset, nec illud suum commentum exitum habuisset. Ridiculum igitur hoc esse inquit, ostendere volens non oportere ipsos aliquid committere, quod ab initio videant esse vitiosum, sperantes postea sibi veniam datum iri: reddidit enim rationem, cur illi à se dicti sint rem ridiculam facere, cum se excusent ob ea, quæ vitare poterant: hoc pacto. Non enim à principio decet constituere tales, scilicet fabulas: tales verò, quæ hoc vitio laborent. admonuit nanque supra optimus magister poëtas, ut antequam se ad scribendum appellerent, totas fabulas in animo suo coagmentarent: ac siquid huiusemodi illi appareret, argumentum illud mutarent, aut penitus abiicerent. Hoc igitur est, quod nunc inquit, debere illos diligenter videre, ne componant fabulas, in quibus aliquid à ratione vacuum sit. Quod si huiusemodi aliquid illic extiterit, & tamen positum fuerit à poëta & receptum: hoc enim valere puto, quod inquit ἂν δὲ θῇ. ostendit autem cur poni probariq; aliquando possit, quod rationem non habere videtur, verbis quæ consequuntur. his inquam, καὶ φαίνηται εὐλογωτέρως: ita enim interpretor: & visum fuerit totum illud commentum ac fabula, hoc pacto melius procedere: vt poëta scilicet, cognito illo, quod vocat Aristoteles ἄλογον: ac diligenter ponderato; præstare putet id ponere in fabula, quod ita res, quæ illic aguntur, reddantur probabiliores. Cum hoc, inquam, contigerit, docet quid facto opus sit: oporteteq; affirmat expectare illud, & nullo modo expauescere: eo animo scilicet, quo intelligitur Homerus multa huiusemodi loca non reformidasse, cum ea remedia adhibuerit, quæ necessaria illi malo videbantur. illa autem loca dicit, nisi tanto artificio tractata fuissent, ita insulsa futura fuisse, ut vix aures ferre possent: quæ nunc cum voluptate, expolita ab optimo poëta, audiuntur: omnibus enim suauitatibus, quarum comparandarum summus opifex fuit, Homerus loca illa refersit. indicat autem locum, ubi hac ipsa ratione carentia apud eum poëtam frequentia sint: Odysseamq; appellat; & illius operis eam partem, in qua exponitur Vlysses in terram à Phæacibus: illic enim non nulla finguntur, quæ facile quiuis respueret, & nullo modo consentanea iudicaret. Industriam verò, quam adhibuit Homerus in hoc malo tegendo, eleganter exponit Aristoteles: declarat enim eum, præclare videntem rerum illarum insulsitatem, effudisse illic omnia sua bona. quibus abundabat: in eoq; loco cuncta poëtarũ pigmẽta consumpsisse. intelligit autem & sententiarum & verborum ornamenta, & cetera, quæ illustrant orationem: atque ita sententiarum imbecillitatem operuisse: nec non quasi imitatum esse optimos coquos: ab eorum enim studio verbum transtulit. illi nanque cum viles escas & insuaues in honorem adducere volunt, condimentis ipsas adiuuant. quod tradit etiam fecisse Homerum, quamuis longè alia condimenta sint, quæ epulas condiunt, & quæ locum aliquem apud poëtam, suauem reddunt. ἡδύνων enim, quo uerbo vsus est, significat condire epulas. Vt autem ipse eleganter hic inquit ἡδύνων ἄτοπον, ita etiam de eodem summo poëta loquens Strabo ait, ἡδύνων φράσιν: contra Eratosthenem enim in primo libro τῶν γεωγραφουμένων disputans, & ipse ab eadem re, idem penè significare volens, verbum transtulit. Hæc igitur ipsius verba sunt. ταῖς ἀληθείαις περιτιθέναι προσεπιτίθει μῦθον, ἡδύνων καὶ κοσμῶν τὴν φράσιν: quibus verbis significauit Homerum fabellas in poëmata sua inseruisse, & rationes omnes illas, quæ oblectarent aures, & forent condimenta & ornatus orationis. nam quod ἀγαθὰ id est bona vocauit ingenij dotes, luminaq; eloquentiæ, supra quoque multo eodem verbo eodem pacto usus est, vbi de non nullis iniquis iudicibus poë-

tarum

hoc omittere non deberet, uenit ipsi in mentem hoc loco potissimum id facere, quia proximè splendoris huius verborum atque elegantiæ mentionem fecerat. Admonet igitur poëtas, vt in partibus ignauis suorum operum incumbant in hanc rē, studeantq; illas adiuuare huiuscemodi floribus ac luminibus orationis. ipsemet autem declarat, quæ partes in aliquo poëmate dici existimariq; debeant segnes & inertes: sunt autem illæ, in quibus nec mores alicuius personæ expressi sint: nec sententiæ vllæ acutæ aut graues positæ: hoc enim valere puto, quod inquit ἀδιανοήτοις. Animaduertendum autem ipsum rationem non reddere cur debeant poëtæ ignauas partes suorum poëmatum elegāti oratione expolire: apparebat enim hoc, ac per se notum erat: quis enim non videat partes illas, suis bonis destitutas, aliena requirere? & postquam careret rebus maioris momenti ad ipsas commendandas, saltem his verborum festiuitatibus esse subleuandas. Hoc igitur non comprobat, sed caussam affert, cur debeant se poëtæ in contrariis partibus ab ornatu orationis exquisito, abstinere: docetq;, quid mali gignat exculta nimis oratio non suo loco collocata: & quàm male opera eorum in ea re illic ponatur, cum magnopere obsit, & non tantum non iuuet. inquit enim. Occulit autem contra valde splendida locutio mores & sententias. quod autem summo artificio molitus fuerat poëta, intelligens quantā laudem afferat & quàm proprium studij ipsius sit, ut mores exprimeret, & sententias graues in ore eorum qui loquuntur, poneret, id totum corrumpere dicit & operire: facereque demum ne appareat, præter modum excultam locutionem: quare cauere hoc tanquam scopulum aliquem poëtę debent. Nec tamen auctor est summus magister poetis, suadetq; ut illis in partibus vtantur verbis abiectis & omni honore carentibus. nam ita quoq; peccarent: facerent enim quod nullo modo decet, nec conuenit dignitati sententiarum: Sed nimis excultam splendidamq; orationem in illis locis reprehendit: multumq; studium ac laborem in ipsis expoliendis non adhibendum esse dicit: hoc enim manifestò valet ἀργοῖς, quo verbo est vsus. Cum autem quæsiuerit Madius, cur nō addiderit in oratione quoque, qua excitentur motus animorum, importunam esse ac molestam eximiam elegantiam verborum, cum illis quoque obesse potius quàm prodesse videatur, putaueritq;, nodum hunc dissoluere studens, uocabulo illo ἀδιανοήτοις contineri non solum acutas sententias, sed affectus etiam animiq; perturbationes, quid sentiam de omni hac re, indicabo. Primum igitur arbitror, quod præcipere voluit optimus auctor, ipsum planè aperteq; significasse: non esse scilicet adhibēdum studij aliquid in expoliendis oratione partibus illis fabularum, in quibus aut mores exprimuntur, aut graues, acutæq; sententiæ existunt. non addidisse autem μὴ παθητικοῖς, quia inde aliena non est concinnitas verborum, cum potius illa multum valeat ad augenda ea mala, quæ loco illo referuntur. nam in tragœdiis non inueniri illius generis orationem patheticam, quæ in magno vsu oratorum est, affirmarim: perturbantur enim illic animi spectatorum rebus ipsis, non oratione ad hanc rem facta: neque enim illic est aliquis, qui doceat aperiatque vim eorum malorum, vt in caussis, quæ in foro aguntur: & ipsa uerbis, qualia ipsi commodum est, uideri faciat. Id autem multo supra, vbi paucis de dianœa disseruit, testatus est Aristoteles: nam illic etiam locū habere voluit verba translata, & peregrina, & iuncta, Idem affirmauit in iij. libro de arte dicendi, præcipueque huiuscemodi multa ex ore eorum, qui inflammato animo dicūt, erumpere, apertum est. Quin verò hæ sint res illæ, quæ sedulo captantur, cum aliquis exornandæ orationi operam dat, dubitari non oportet. Vt autem tragœdiæ non nullæ patheticæ vocantur, ita etiam partes ipsarum quasdam eodem pacto appellarim. non tamen illæ patheticæ vocatæ sunt, quia oratione ad eam rem apta commoueantur spectatores, sed quia casus atroces & sæui illic contineantur: hoc enim πάθη plerunque in tragœdia valere ipse significauit. Cum igitur πάθος illud hic mouetur, id est animi spectatorum perturbantur, rebus ipsis, quæ fiunt, perturbantur, non artificij plena oratione, quamnis non inficias eo, vt res magis miserabilis aut sæua videatur, posse etiam præstari artificio poëtæ, cuius rei efficiendæ supra eo loco, quem monstraui, rationem tradidit Aristoteles. Non posse autem orationem patheticam contineri verbo illo ἀδιανοήτοις, apparet; neque enim motus turbidi manent in ea

parte animi, in qua nascuntur sententiæ: illi nanque sedem suam habent partem rationis expertem: dianœæ verò in ea, quæ particeps ipsius est.

Περὶ δὲ προβλημάτων, καὶ λύσεων, ἐκ πόσων τε καὶ ποίων εἰδῶν ἐστιν, ὧδ' ἂν θεωροῦσι, γένοιτο ἂν φανερόν. ἐπεὶ γάρ ἐστι μιμητὴς ὁ ποιητὴς, ὡσπερὰν ἢ ζωγράφος, ἤ τις ἄλλος εἰκονοποιὸς, ἀνάγκη μιμεῖσθαι, τριῶν ὄντων τὸν ἀριθμὸν, ἕν τι ἀεί: ἢ γὰρ οἷα ἦν ἢ ἔστιν: ἢ οἷα φασὶ καὶ δοκεῖ: ἢ οἷα εἶναι δεῖ. ταῦτα δ' ἐξαγγέλλεται λέξει, ἢ καὶ γλώτταις, καὶ μεταφοραῖς. καὶ πολλὰ πάθη τῆς λέξεώς ἐστι: δίδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς.

De problematibus autem & solutionibus, ex quotque & qualibus vtiq; formis sint, h.c pacto contemplantibus, fiat vtiq; manifestum: quia enim poeta est imitator, quemadmodum vtiq; vel pictor, vel quis alius imaginum expressor, necesse est imitari trium existentium numero, vnum aliquod semper: aut enim qualia fuere vel sunt: vel qualia aiunt & videntur: vel qualia esse oportet. Hæc autem exponuntur locutione, vel & linguis & translationibus. & multa pathe locutionis sunt: damus enim hæc poetis.

Sciebat summus doctor poetas genus esse scriptorum, quod facile obtrectatores inuenit: animaduerteratq; sepè vitio illis dari multa, quæ in ipsis reprehensione digna non sunt. quare consulens eorum dignitati, quorum ingenia optimis præceptis imbuebat, omnem hũc locum diligenter persequitur: ostenditq; quomodo illi purgari possint, & à falsis criminibus vindicari: neque enim propositum est ipsi poetas malos defendere: & qui nulla facultate naturæ, arteue præditi, se ad scribẽdum conferunt. Non est autem hoc alienum ab officio ipsius: qui enim videret illos vndiq; vexari, reuocaret animum ab eorum lectione, nec in vllo honore poetas haberet, quos ipse vtiles vitæ vult esse, & ferre fructus non paruos hominibus, si consilium eorum cognouerint, atque colligere studiose ipsos potuerint. De quæstionibus igitur, locisq; quibusdam poetarum, qui in dubium veniunt, ne vitij aliquid in se contineant: videtur enim προβλήματα nunc appellare ζητήματα. nam quæ supra ἐπιτιμήματα vocauit, vbi tradidit ex non nullarum rerum quæ propriè sunt artis histrionum, scientia inscitiaq;, nullam veram reprehensionem cadere in artem poetarum, ut ex inferiore loco patet, sunt pars problematum, & id deniq;, quod in ipsis valet ad criminandos poetas. De huiuscemodi igitur quæstionibus: nec nõ de ipsarum dissolutionibus, se velle nunc disserere ostendit: polliceturq; se rationem viãq; monstraturũ, quã qui secuti fuerint, omnia liquido perspecturi sint: tanquàm enim significat sine hac animaduersione, qui quærere aliquid de hoc voluerint, valde laboraturos: cognituri verò illo modo sint, ex quot illa, qualibusq; nascantur, formis. Εἴδη verò videtur hic vocare, ut aliis in locis fecit, locos huius rei proprios: cunctæ enim criminationes, atque ipsarum tentationes in illis versantur, & tãquàm ad hæc capita referuntur. in his igitur formis manent: si verum hoc est, & criminationes poetarum, & rationes etiam illarum diluendarum: infra tamen videtur tantum appellare εἴδη quinq; illa vnde ducuntur, quæ poetis obiiciuntur: modos enim eorum maledictorum confutandorum esse dicit xij. Iacit autem primum fundamenta huius operis: &, ut consueuit, ponit quædam certa & explorata, vt inde ducat ea, quæ sine illis dubia & obscura fuissent: nam ait. Quia enim est imitator poeta, quemadmodum vel pictor, vel quiuis alius, qui studium ponat in exprimendis imaginibus. orditur igitur à primo initio huius artis, cuius omnis vis naturaq; posita est in imitando. quod commune ipsi est cum aliis non nullis artibus, vt in principio huius libri docuit: & hic quoque breui tangit: plures tamen illic enumerauit, quæ totæ in hac re occupatæ forent. hic verò tantum pictores & ceteros omnes, qui imagi-

hes quauis ratione exprimunt:communi enim vocabulo εἰκονοποιοὺς, vniuersos hos opifices appellauit, ut sunt qui è luto fingunt, siue è cera, simulachra: nec non qui statuas fabricantur. Sed multo antea ipse de notione huius iuncti vocabuli accurate disserui: cum illic quoque auctor ipso usus fuisset. est autem vbi tradit, cũ tragœdia imitatio sit meliorum, oportere, qui eas colunt, imitari bonos eximiosq; expressores formarum. Quamuis autem supra iam tradidisset poëtam imitatorem esse, non tamen id oportuno loco nunc repetere alienum existimauit, rei magis explanãdæ causa: & vt falsò sentire confirmaret, qui aliter de hac re crederent. Cum igitur, ut inquit, vniuersi hi sint imitatores, necesse est imitentur (hæc enim est redditio & ἀνταπόδοσις, quæ apta est è particula superiore ἐπεὶ) cum tria numero sint, in quibus imitandis versantur, vnum aliquod eorum semper. Sunt autem illa huiuscemodi, ut si voluntas horum artificum attendatur, illi imitentur, ac summa diligentia adhibita, reddant ea, quæ exprimunt, uel qualia fuere, aut adhuc sunt: nec addant aliquid aut demant: vel qualia vulgo ipsa aiunt: qualiaq; esse aliis videntur: atque ita sequantur rumores, & opiniones aliorum: Vel, quod est tertium genus, spreta veritate, nec referendo se ad existimationes ceterorum, qualia esse oportet. Ex iis enim quasi cãcellis exire non possunt: nec restat vlla materia præter has, quam sibi imitãdam proponant. Explicatis autem diuersis materiis, vel rationibus potius illarum tractandarum monstratis, adiungit poëtas vti locutione in illis rebus exponendis. Statimq;, tanquàm se emendans, inquit. Vel & linguis, & translationibus. non quia uoces non nullæ externæ, ac verba translata aliud quippiam diuersum à locutione conficiant: sed significare (vt opinor) voluit vulgare & cotidianum genus orationis, & illud etiam expolitum, additis illic leporibus, ac luminibus, quæ ornant orationem: huiuscemodi enim ferè est oratio poëtarum. Animaduertendum verò hac parte ipsum, cum significare vellet, exponuntur & renunciantur, de diuersis generibus rerum loquentem: quæ oratione nota fiunt, usum eo verbo, vnde in fabulis persona vocata est, quæ spectatoribus narrat, quod intus gestum est: & iis in locis, ut cernere ipsi non potuerint: is enim qui hoc facit, ἐξάγγελος appellatur: auctor autem ἐξαγγέλλεται inquit: habet igitur difficultatis non nihil, cur potissimum nunc vsurparit hoc uerbum, quod infrequens est apud ipsum: nec uidetur factum huic rei ostendẽdæ. Et tamen Cicero idem videtur fecisse in Latino verbo, quod quasi huic respondet: hæc enim ipsius verba sunt è iij. de Oratore. Cum inflexo commutatoq; verbo res eadem enuntiatur ornatius. Cum autem rationes iam duas nominasset illustrãdæ locutionis, addidit, & multa sunt pathe locutionis, significare (nisi fallor) volens immutationes illas verborum, de quibus supra diligenter disseruit: & quas stultè Euclides ille priscus in Homero, reprehendebat: hæc enim propriè videtur πάθη appellari. cum scilicet vocabulum aliquod, aut productum est, syllaba vna vel pluribus illi additis: aut contra inde aliquo dempto, imminutum. siue alia quapiam ratione ipsum à consuetudine variatum fuerit. Nam quod addidit. Hæc enim damus poëtis, hoc declarat: superiores enim illi duo modi non alieni sunt à consuetudine, quippe cum vsus translationum frequens sit in sermone etiam imperitorum: contra verò hæc remota inde sunt: & tantum licentiæ poëtarum, contra iudicium præposteri illius vituperatoris, concessa: cum scilicet verbum aliquod huiuscemodi aliquid patitur, & quasi forma ipsius immutatur: cum enim dixerit nos potestatem facere poëtis, ut his verbis vtentur: & ea, ut voluntas ipsorum fert, commutent, testari videtur non licere aliis ipsa tam liberè contaminare, ac proprium hoc donum eorum esse.

Πρὸς δὲ τούτοις οὐχ ἡ αὐτὴ ὀρθότης ἐστὶ τῆς πολιτικῆς, καὶ τῆς ποιητικῆς: οὐδὲ ἄλλης τέχνης καὶ ποιητικῆς. αὐτῆς δὲ τῆς ποιητικῆς διττὴ ἡ ἁμαρτία: ἡ μὲν γὰρ καθ' αὑτήν: ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκός: εἰ μὲν γὰρ προείλετο μιμήσασθαι ἀδυναμίαν, αὐτῆς ἡ ἁμαρτία: εἰ δὲ τὸ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς, κατὰ συμβεβηκός: ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα. ἢ τὸ καθ' ἑκάστην τέχνην ἁμάρ-

τημα. οἷον τὸ κατὰ ἰατρικὴν, ἢ ἄλλην τέχνην, ἢ ἀδύνατα πεποίηται. ταῦτ' οὖν ὁποῖα ἂν ᾖ, οὐ καθ' ἑαυτήν.

Adhac autem non est eadem rectitudo ciuilis facultatis & poetica: neque alius artis & poetica. ipsius autem poetica duplex peccatum: alterum quidem enim per se: alterum autem per accidens: siquidem enim elegit imitari rem, cuius facultatem non habet, ipsius peccatum est: si verò eligere non recte, per accidens, sed equum ambo dextra crura projcientem. Vel peccatum secundum singulas artes. Ceu quod secundum medicorum artem, vel aliam artem, vel impoßibilia in poesi tractauit. Hac igitur, qualiacunq; fuerint, non per se.

Aliud fundamentum iacit tuẽdæ itidem dignitatis poëtarum, quod à multis magnisque criminibus ipsos vendicat. quare, ut narrat, addi illud debet superioribus. est autem huiuscemodi. Non oportere nos existimare eãdem uirtutem esse artis poëtarum, & facultatis illius, quæ docet, quomodo regenda sit ciuitas, ut simulatq; uideamus aliquid probari ac rectum esse iudicari in ratione gubernandæ ciuitatis, statim putemus, quod à poëtis fingitur, illiusmodi esse debere: ac nisi ad eam formam redactum sit, ipsum uitiosum esse: singulæ nanque artes ac facultates suas quasdam certasq; uirtutes habent, quæ quum illic probentur, alibi eandem laudem non inueniunt, ac meritò sæpè reprehenduntur. Quod autem contingere in politica, & poëtica, idem etiam usu uenire affirmat in arte ipsa poëtarum, & aliis non nullis artibus, ut non semper scilicet eadem in illis probẽtur ac vera esse ad summumq; perducta, in diuersis studiis iudicentur. Hoc igitur ab ipso animaduersum, & ut certum positum, ut apparebit, uiam patefaciet multis criminationibus dissoluendis: nec enim desunt, qui simulatque intelligunt quippiam à poëta prolatum ut bonũ positum, quod repugnet ab eo, quod perfectum, uerumq; esse ab aliqua arte traditur, statim reprehendant, & norma illa utentes, uitiosum putent. Hoc explicato, docet duobus modis peccari à poëtis in studio ipsorum: & qui arti huic operã dant, in culpam cadere duabus diuersis rationibus: eorum autem peccatorum alterum dicit esse per se: alterum vero ex accidenti: quam diuisionẽ accuratè explanat, & quasi exemplis illustrat. Si enim inquit ars hæc poëtarum sumpsit imitandam materiem, quam explicare non posset: cuiq; ornandæ facultas ipsius par non esset, & elegit demum imitari id, quod est supra uires ipsius: ita enim penè singulis uerbis Græcis Latina reddentur, ipsius peccatum est: ἀδυναμίαν nanque ualere hic puto, quæ sanè uis subiecta est huic nomini: & unde id iunctum est, facultatis uacuitatem, ac nullam potestatem illius rei administrandæ, longeque aliud esse arbitror ἀδυναμίαν ab eo, quod ἀδύνατον Græcè uocatur. Quare non putari debet auctor sibi ipsi in his paucis uersibus aduersatus esse: nec ea de causa quæstionem excitare oportet; sententiæ nanque hæ diuersæ inter se esse nullo negotio intelligentur, si attendetur diligenter notio huius nominis. intelligo inquam hanc ipsam, de qua nunc disputaui, & id quod infra dicit, ubi affirmat poëtas, qui fingunt: uersibusque complectuntur res, quæ fieri non possint, peccare ex accidenti, ac præter ipsorum studium: hic verò docet, eos, qui imitantur ἀδυναμίας, labi per se, & in suo ipsorum studio errare. Hoc igitur significat hoc in loco, ut in multis alijs ἀδυναμία. In categorijs enim quoque capite, quo differit de qualitate, ἀδυναμίαν contrarium esse ostendit eius, quod vocat δύναμιν ἔχειν: hæc enim ipsius uerba sunt. ἀλλὰ τῷ δύναμιν ἔχειν φυσικὴν ἢ ἀδυναμίαν. Præterea in v. libro politicorum appellauit ἀδυναμίαν πεχυμένην, naturã indolemq; hominis minime aptam rebus gerendis. Procli autem in primis exemplum hic accommodatum est: de his nanque rebus differens, quum ostendere uellet hanc ipsam infirmitatem poëtarum, qui ingenij artis ue culpa pares nõ sunt alicui materiæ tractandæ,

ctandæ, hoc verbo usus est: inquit enim in Politiam Platonis, καὶ οἱ τραγῳδοποιοὶ τὸ ἑξῆς τῆς Ὁμηρικῆς ποιήσεως ζηλώσαντες, οὐκ εἰς ἐκεῖνον τὴν ἀρχὴν τῆς στρατείας πλημμελεῖς ἴσασιν, ἀλλ' εἰς τὴν ἑαυτῶν κατάμιμησιν ἀδυναμίας. Animaduertẽdũ autem, eum hoc fit, recté deligere poëtam, sumereq; ipsum materiam idoneam ac veram, sed labi in ea tractanda, quia non est par ipsi: caretq; facultate eximié ipsam persequendi. Quare quod sequitur αὐτῆς ἡ ἁμαρτία, id est artis ipsius erratum est, capi debet ut prolatum de arte, quæ in ipso est, non de arte seorsum, generatimque: illa nanque, cum materia uera sumitur, rectusque delectus habetur, non uidetur peccare posse. Horatius, qui tantopere suasit poëtis, ut sumerent materiam æquam ipsorum uiribus, hoc sine dubio significare uoluit. nam sumere hic valet προαιρεῖσθαι. quod tamen verbum Græcum infra aliter reddidit: nam quum inquit, Lecta res, quin ὕλη, ὑποκειμένη que προῃρημένη significarit, dubium non est. expressit autem ἀδυναμίαν, ut rem magis notam faceret, pluribus modis: inquit enim. Sumite materiam vestris qui scribitis æquam Viribus, & versate diu, quid ferre recusent. Quid ualeant humeri: ad extremum enim dicens, cui lecta potenter erit res, & quæ sequuntur, hoc manifesto declarauit. Explanato peccato, quod committitur ab arte poetarum per se, Aristoteles pergit explicare, euiusmodi sit, quod ex accidenti ab eadem conflatur, atque inquit. Si autem eligere ipsum, non recté scilicet administratum est, id est si in eo peccauit, quod sumpsit imitãdam rem falsam, & errori alicui magno subiectam, lapsus est, quia id euenit ac forte contingit: vt ita exprimere conet, quod ipse inquit κατὰ συμβεβηκός. Exemplo veró explanare hoc volens, duxit illud à natura equorũ: quod tamen ipsi commune est cum aliis quadrupedibus, Ceu inquit. Si in imitando induxit equum simul ambo dextra crura proiicientem: hoc enim peccatum est non proprium poëtę, qui quod imitari voluit eximie imitatus est, sed hominis, qui nunquam attenderit, quomodo equi progrediuntur, rudisque admodum sit artis eius, quæ equos curat aut regit: si nanque hoc in se mouendis equi facerẽt, statim in dextram partem corporis prorruerent, quæ nullo amplius tãquam fulcro sustineretur: equi nanque ac ceteræ quadrupedes, alterum anteriorum crurum contrariumque illi posteriorum simul mouent: de quo diligenter copioseq; disseruit ipse in libro de gressu animalium: sieq; corpus eorũ vtraq; ex parte altero crure nititur, atq; à prolapsione liberum est. nam quod προβάλλον inquit, hoc uerbum proprium est illius rei: crebroq; vsurpatur eo in libro ab Aristotele, ut cum inquit, πάντα τὰ δεξιὰ προβάλλονται: docere enim tũc voluit homines moueri incipere à dextra corporis parte, & ea de causa, ut alterum crus paratum semper, expeditumque habeant, naturæ quodam instinctu, sinistram corporis partem semper proiectam tenere. habitus etiã quidam certus pugilum, cum imminent in aduersarium: itaque manent, ut si illi magis se appropinquarint, facilè vulnus imposituri sint, προβολὴ appellatur. quo verbo vsus est Cicero in epistola quadam ad Atticum, cum de ratione Academicorum disputaret. Sed Demosthenes etiam in prima oratione aduersus Philippum, in simili exponendo, cum ciues suos negligentiæ argueret: diceretq; ipsos simile quippiam facere, atque pugiles barbari, προβάλλεσθαι inquit. idem autem usu quoque venire tradit Aristoteles in ignoratione singularum artium, ut si poëta peccet contra rationem ipsarum, nec culpam aliquam eo tempore admittat in artificio ipsius proprio, peccet ex accidenti. Exempli causa, inquit. Si aliquid edat, quod aduersetur scientiæ curandorum corporum: insimulabitur enim tunc non ut poeta, neque in uitium cadet eo nomine, sed quia in munere suo obeundo contigit eum quiddam tangere, quod pertinere ad artem medicorum, quam non didicerat: & ut in hac, ita etiam in aliis artibus, quas non appellat: & non tantum, vt adiungit, illo modo peccat, si contra veram rationem alicujus artis aliquid promit, uerum etiam si protulit quippiam, quod fieri nullo modo possit: tunc enim quoque labitur, ut naturæ illius rei ignarus, & ex accidenti denique, quod ipse etiam, omnibus iis expositis, narrat, non tamen mentione facta huius nominis: à contrario enim hoc monstrat, quod tamen idem ualet, nam inquit. Hæc igitur, qualiacunque fuerint, scilicet peccata, non per se ipsam committit poetica, neque reprehendi potest, ut in officio suo negligens. Qualiacunq; autem fuerint, inquit, quia, ut ostendi, non omnia sunt vnius gene-

ris:neque contra præcepta alicuius artis commissa:admiscuit enim etiam illis, cum quippiam à poëta dicitur,quod effici nullo modo possit. nam non vnum idemque semper esse genus erratorum,in quæ incidunt ex accidēti,patet etiam, quia quæ ita eueniunt,plura sunt,magnopereque inter se discrepantia. hoc autem præterquàm quod satis apertum est, confirmatur etiam verbis his, quæ non multo infra posita sunt. κατ' ἄλλο συμβεβηκός:ostendunt enim non vnum genus ipsorum esse. Non venio aūt in sententiam Robortelli ea parte, qua corrigendum putauit pro μὴ,quod in excusis est, μὲν:veramq; prorsus existimo peruulgatam lectionem, vt inde sensus ille ducatur,quem docui. Quod igitur sequitur. ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα,non aduersatur superiori sententiæ:aduersaretur autem si legeretur μὲν: sed est confirmatio illius:exemplumq; rei,in qua peccatum est à poëta, quia non rectè elegit. nec monere nos debet particula ἀλλὰ, quæ poni in oratione debere videtur, cū aliquid dicitur,quod repugnet superiori sententiæ:hic enim quoq; idem facit: nec aliud sanè valent hæc verba,quàm si dixisset(vt quantum possum rem explanem) si autem elegit non bene, sed male: ita enim sæpè, vt aliàs admonui, rei illustrandæ causa loqui auctor consueuit.nunc autem ille pro posteriore hac sententia,quæ perperam illam rem tractatam esse affirmat,exemplum illius peccati ponit. Perturbat tamen non parum hac parte,quod antequam sententiam absoluisset,coniecit in mediam illam verba hæc,quæ naturam eius peccati aperirent, κατὰ συμβεβηκός: si vera illa legitimaq; auctoris sunt.nam non sine causa suspicari aliquis posset, scholion ipsa, declarationemq; quondam fuisse alicuius, qui multo ante ostendere voluerit id,quod infra traditur ab Aristotele. Vnde è libro, qui Parisiis apud Guil. Morelium excusus est,illa sublata sunt: quod tamen ipse non omnino probo, quia nullū exemplar inueni,à quo illa abessent:& præterea quia duriusculus quibusdam locis hic eruditissimus scriptor esse deprehenditur:potuit autem,quia multa inculcanda huc sibi esse intelligebat,antequam extremum illud, quod sententiam claudit, adderet,ne tamdiu suspensum lectorem teneret,statim, adhuc illa non absoluta, κατὰ συμβεβηκός ponere. Quod verò virtutem in his rebus, vitiumque, ὀρθότητος & ἁμαρτίας nomine appellat:valet enim prorsus ὀρθότης contrarium eius,quod est ἁμαρτία,id est res rectè & sine vllo errore ad exitum perducta,idem etiam fecit aliis in libris,ut in ij. Topicorum,vbi & rectè munus suum obire,& falli sensus, his verbis significauit:ait enim. οἷον ἡ βούλησις ἀρετή, ὅτι ἐστὶ περὶ αἴσθησιν ὀρθότης καὶ ἁμαρτία. Eodem etiam pacto Plato in ij.de legibus quum de rebus ad hanc artem pertinentibus, officioq; poëtæ disputaret,locutus est: inquit enim. μὴ γὰρ γινώσκων τὴν οὐσίαν τί ποτε βούλεται, καὶ ὅτου ποτ' ἐστὶν εἰκὼν ὄντως, σχολῇ γ' εἰ τὴν ὀρθότητα τῆς βουλήσεως ἢ καὶ ἁμαρτίαν αὐτοῦ διαγνώσεται. Sed etiam in iij.libro de anima Aristoteles,quo tamen in loco altero tantum eorum vtitur in aduerbium conformato. nam pro contrario negatione illud tollit: quod etiam exemplum non nihil valet ad lectionem, quam probo, confirmandam. quod enim idem Robortellus delenda censuit verba illa ταῦτα συνίστησι,ne in hoc quidem sententiæ eius accedo:valde enim delector hac lectione:& supra in explicando illo loco,quemadmodum ea verba deberent accipi,significaui. nec tamen non fateor me duos libros inuenisse,à quibus illa absint. quos opinor illum secutū, ea hinc sustulisse. plus tamen apud me veritas valet, quàm auctoritas horum,multis in locis mancorum ac deprauatorum,librorum.

Ὥστε δεῖ τὰ ἐπιτιμήματα ἐν τοῖς προβλήμασιν, ἐκ τούτων ἐπισκοποῦντα, λύειν. πρῶτον μὲν γὰρ ἂν τὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην ἀδύνατα πεποίηται, ἡμάρτηται: ἀλλ' ὀρθῶς ἔχει, εἰ τυγχάνει τοῦ τέλους, τοῦ αὐτῆς: τὸ γὰρ τέλος εἴρηται. οἷον, εἰ οὕτως ἐκπληκτικώτερον ἢ αὐτὸ, ἢ ἄλλο ποιεῖ μέρος. παράδειγμα ἡ τοῦ Ἕκτορος δίωξις.

Quapropter oportet increpationes in quæstionibus, ex his considerantem, soluere. Primum quidem enim si quæ aduersus ipsam artem sunt impossibilia

poßibilia fecit, peccauit: ſed rectè habet, ſi conſequatur finem ſui ipſius: finis enim dictus eſt. Ceu ſi ſic magis apta ad conſternandum vel ipſa, uel aliam facit partem, exemplum Hectoris perſecutio.

Cum anſas omnes, quas captent, qui ſunt infenſi poëtis, oſtendiſſet, docet nunc poſſe tentari reprehenſiones illas, & inanes eſſe declarari ſi, qui ſtat pro poëtis, rationes illas notas habeat: inde enim viam inueniet criminationum earum confutandarum. Qui igitur ipſos defendet, auctore ſummo doctore, omnes rationes inquiret, quibus exiſtimationem ipſorum violare aliqui conantur: ac ſingulas certo modo aptoq; ipſis labefactandis, refutabit: hoc enim valent prima verba, quibus tanquam clauſit ſuperiorem diuiſionem: ac docuit, quæ vtilitas inde capi debeat. Nam quod inquit, ἐκ τούτων ἐπιτιμήσεων, declarat ope harum, quas indicauit, formarum, poſſe ac debere id effici. Reſpondet verò illud ἐκ τούτων, ei, quod initio huius rei explicandæ ait, ἐκ πόσων καὶ ποίων ἂν εἰδῶν εἴη: videturq; poſtquàm hoc ita concludit, tradidiſſe iam cuncta, quæ uocauit εἴδη: quod tamen obſcurè fecit. quinque autem illa ſunt numero, infra ab ipſo apertè expoſita: ſuiſq; nominibus appellata. Statim verò ad ſingulas formas accedens, declarat vitium eſſe, quod in vniuerſum protulerat: orditurque ab extrema forma: & ordinem illum tenet, ut prima nunc appellet, quæ ſupra poſtrema poſuit: ante ceteras enim eam aggreditur, cum poëta inſimulatur, quod finxerit quædam, quæ fieri ſane non poſſunt, ſiquis artem ipſarum illarũ rerum attendat: ac quæ præcipit illa, ſeruarit. Arbitror enim prorſus capi debere aliam artem, contra cuius præcepta committat aliquid poëta: & non artem propriã ipſius, & quæ verſatur in materia quadam verſibus complectendis: neque enim ita, ut ipſum nunc defendit, defendi vllo modo potuiſſet poëta: qui nanque faceret cõtra ſuam propriamq; artem, non conſequeretur finem ſuum facilius: neque dici poſſet rectè ratione q; peccaſſe: quod infra etiam inquit. καὶ κατὰ τὴν ποιητικὴν τέχνην valet ad probandum intelligi ſupra debere artem de illis ipſis rebus, non artem poëticam. Sed nihil (ut opinor) tantum adiuuat hanc opinionem, quantũ illud, quod infra legitur hoc ſenſu. Præterea vtrorum eſt peccatum: eorum ne, quæ ſecundum artem, an ex alio quopiam accidenti: ſi nanque ſupra quoque intelligeretur ars poëtica, non poſſet oſtendi, quid intereſſet inter hoc & illud præceptum. Non impedit autem hanc ſententiam, quod inquit αὐτῆς: ipſius enim illius artis intelligit, de cuius materia loquitur. Ratio igitur purgandi poëtam, cum huiuſcemodi aliquid molitur, eſt, ut accuratè tradit auctor, fateri ſanè ipſum peccaſſe, ſed affirmare peccatum illud bono eſſe: nec dignum, quod hoc, vitium oſtendente, nomine vocetur: bene nanque ſe rem habere, ſi ea ratione poetica conſequitur finem ſuum, quod vſitata via, id eſt, ſi ne digitum quidem diſceſſiſſet à præceptis illius artis, contra quam commiſit, ipſi non contigiſſet. Ex his verò verbis leue mendum ſuſtuli: αὐτῆς enim prima litera aſpirata ſcribi debet, non, vt prius erat in excuſis tenui: videtur tamen odioſior macula conſequentia verba occupaſſe, & quæ non tam facile deleri poſſit. intelligo autem hæc, quibus confirmat, quod iam protulit: τὸ γὰρ τέλος εἴρηται. nec enim ſatis idoneus ſenſus hinc colligitur. Suſpicor autẽ aut peccatum à librario eſſe in poſtrema earum vocum; aut hic aliquid deſiderari, quod ſententiam implebat. Madius certè, qui minime ſuſpectum hunc locum habuit, neſcio quàm rectè, interpretatur: adiungitq;, admirabilem eſſe oportet. quin autem ipſe, ſuum quoddam iudicium ſecutus, de ſuo hæc addat, dubitari non poteſt ex Græco contextu, in quo huius ſententiæ veſtigium nullum apparet. Vt autem ipſe quoq;, quid ſignificaſſe hic auctorem putem, oſtendam; arbitror eum dixiſſe, quod valeat ad conſilium poëtæ tuendum, finem ſemper attendendum eſſe: indeque res, quæ ipſum antecedant, exiſtimari. Alicuius etiam momenti eſt ad confirmandum mendi aliquid ſubeſſe hoc loco, quod particula, quæ ſequitur, εἰ οὖν, à non nullis libris abeſt quæ tamen hic neceſſaria videtur: explanare enim volens, quod ſupra generatim protulerat, & aliquid eorum indicare, quæ adiuuant finem poetices, hoc addidit, atque inquit. Ceu ſi ſic, id eſt fingendo aliquid, quod fieri non poſſe uideatur, terribiliorem; magiſque

aptam ad stuporem gignendum, uel illam ipsam, in qua exponitur, uel aliam partem reddit. Si verò particula οὐκ auctoris non est: improbeq; huc coniecta fuit, posset aliquis non sine causa existimare, antequã locus tantoperè contaminatus esset, hunc sensum ipsius fuisse: finis enim obtentus fuisset, si hoc pacto res efficitur terribilior & magis ad consternandos animos apta. quis enim dubitat, quin poëtæ huic stupori gignendo incumbant: finisq; hic ipse eorum sit. Hoc verò quærere poëtas & epicos, & tragicos: minore tamen cum periculo epicos, vt ingentem admirationem gignant in animis eorum, qui audiunt: reddantq; ipsos penè attonitos, & si obscurũ minime est, auctoritate tamen Plutarchi planius fit, qui in vita, quam scripsit, Homeri ait (simul enim & rei ipsius & nominis accommodatum exemplum hoc erit) ποιεῖ δὲ τοὺς θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις ὁμιλοῦντας, οὐ μόνον ψυχαγωγίας καὶ ἐκπλήξεως χάριν: & quæ sequuntur. Vnum igitur ex iis, quæ gignunt hunc pauorem, est, quod inducit colloquia hominum & deorum inter se, de aliqua re disputantium. paulo etiam post, inquit, καὶ ἐκπληκτικὴν τὴν ἀκρόασιν καθιστᾶσι. Sed apud Aristophanem quoque Euripides AEschylum accusans, quod hoc ipsum faceret rebus extrinsecis, & apparatu deniq; ipso, inquit. οὐδ' ἐξέπληττον αὐτοὺς Κύκνον ποιῶν καὶ Μέμνονα κωδωνοφαλαροπώλους: probat enim se non affinem esse illis culpis, quibus fabulæ illius refertæ forent. Postquã autem de uerbo inde conformato, viq; ipsius disputatum est, non alienum puto ostẽdere, quomodo Aristoteles definierit hanc quasi consternationem: facit enim ad rẽ ipsam melius percipiendam. inquit igitur in iiij. Topicorum, quosdam refellens, qui in hoc peccauerant, δοκεῖ δὲ ἡ ἔκπληξις θαυμασιότης εἶναι ὑπερβάλλουσα, id est videtur potius, si accurate attendatur, consternatio esse admiratio exuperans: vincensq; longo interuallo vim ceterarum admirationum. nam quæ illius generis modum non superat, admirationis nomine vocatur. Exemplo vero, quod dixit illustrare volens Aristoteles, utitur loco illo Homeri, cuius supra mentionem fecit, cum Achilles Hectorem perterrefactum: fugaq; sibi, contra reliquæ vitæ consuetudinem, salutem procurantem, sectatur: ea enim in illa Hectoris insectatione finguntur à poëta, quæ fieri non possunt: vnde locus ille ratione carere merito existimatus est: atque, ut absurdam rem continens, exagitatus: quod ea de causa factum est, quia complectitur rem, quæ fieri non posse uideatur: effici enim uix potest, ut commisso iam prælio, medioque in ardore pugnæ, vniuersus exercitus quiescat, & pro bellatore spectator fiat: nec audeat telum iacere in aduersarium, unde tot & tam magna incommoda accepisset. nam illa etiam circumcursatio duorum ducum, per medias acies toties peruolitantium, videtur exitum non habere, gestusq; itidem Achillis, qui capite suis interdicebat, ne Hectorem vulnerarent, tantusque stimulus gloriæ, ridiculus est. Nolo etiam omittere, quin admoneam, in non nullis calamo exaratis libris, aliter legi uerba illa. πρῶτον μὲν γὰρ ἂν τὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην: absunt enim inde particulæ hæ γὰρ ἄν. id autem fortasse non errore librariorum commissum est: nam culpa potest manere apud aliquos, qui ipsa temere eo inculcarint: sine illis enim videtur sententia procedere: vt auctor postquam affirmauit, quid facto opus sit, explanare rem volens: & consilium suum, quod sequi in ipsa tradenda velit, aperire, dixerit πρῶτον μὲν τὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην, id est ante omnia uideamus quæ contra ipsam artem obiiciuntur: statimq; tanquam ex persona eius qui criminetur, poëtamque accuset, addat, ἀδύνατα πεποίηται, id est in opere ipso à poeta prolata sunt, quæ effici nullo pacto possunt, cui statim ipse respondeat, concedens eum sanè peccasse: ita tamen, vt præstiterit illo modo peccare, quàm ab ea re, quæ stultè reprehendi potest, vacuum esse: reliquaque addat, quæ ad eum purgandum faciunt.

Εἰ μέντοι τὸ τέλος, ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἐνεδέχετο ὑπάρχειν, καὶ κατὰ τὴν περὶ τούτων τέχνην, ἡμάρτηται οὐκ ὀρθῶς: δεῖ γάρ, εἰ ἐνδέχεται, ὅλως μηδαμῇ ἡμαρτῆσθαι.

Si sane finis, vel magis vel minus, contingebat inesse, & secundũ artẽ de his rebus, peccatum est nõ recte; oportet enim, si cõtingit, omnino nusquã peccari.

Ostenderat

Ostenderat ignosci posse poëtis, si quando ipsi in aliqua re contra suam artem lapsi forent, ut facilius finem suum consequerentur, peccataq; hæc, quæ aliquid boni gignunt, condonari ipsis debere docuerat: quia tamen semper ostendit quomodocunq; peccare: in seq; quiddam habet, quod meritò displiceat, ne poëtæ facile assuescant labi, admonet ipsos, ut cum possunt idem præstare, atq; eundem finem consequi, sine errore ullo atq; offensa, fugiant hæc quoq; peccata: quamuis etiam non tàm plenè perfecteq; possint, declinato errore illo, finem suum adipisci: neq; enim oportere hoc exquisitè quærere, nec pusillum discrimen attendendum esse: præstat enim sine peccato aliquo eundem finem, & si minorem aliquanto, consequi, quàm errore in studio suo, quacunq; ratione admisso, illum integriorem cumulatioremque adipisci: hoc enim manifesto ualet ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον. non esse inquam pondus illius rei accuratè attendendum: siue plus in illo, minusue sit, multum momenti ad hanc rem habere: nam si magnum interuallum esset inter finem, hoc aut illo modo partum, dubium non foret, quin mediocris culpa admittenda esset. Valere verò quod dixi ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον, declaratur etiam testimonio hoc Demosthenis: & si enim verba non penitus eadem sunt, eadem tamen est utrorunq; uis: inquit enim, cum salutem Ctesiphontis dignitatemq; suam defenderet. τὸ πόσον δὲ, ἢ πλέον ἢ ἔλαττον, ἀνάγκη τοῦτό γε διημαρτηκότων μετιέναι τῆς δόξης. Et tamen Lysias, uenustissimus ille scriptor atque Attici sermonis norma, nulla immutatione facta, ut Aristoteles inquit. ὥς τι πρὸς μᾶλλον ἢ ἧττον, ἢ ἐπιδεδημηκότα δύο ἡμέρας ἐν τῇ πόλει πρεσβευκότα ... πρὸς τὴν βασιλέα: ita enim quoque ille non omnino se ad illum numerum dierum astrinxit, sed propinquum magnopere ipsi, & exiguò interuallo distantem, si discreparet, esse quem diceret, affirmauit. Καὶ τὴν κατὰ τὴν τέχνην Aristoteles inquit, quia illo modo negligebatur ars, quæ rationem earum rerum tractandarum traderet. Quare nunc ostendit, si ipsius præterea præceptis seruatis, idem obtineri poterat, & tamen sine causa maluit poëta alia praua ratione id conari, peccatum est grauiter, & ipsius illa culpa non potest probari. Nam quod ait ἁμάρτημα δ' ἐστὶν, comprobat quod supra significaui, superiora illa errata non inurere notam ullam poëtis, quia procreant quod rectum est: quamuis repugnare videatur peccare, ac rectè facere. Adiungit autem, quod certo declarat, quantopere ipse animo abhorreat ab huiusce modi etiam poëtarum peccatis: & quàm vellet scripta eorum ab omni undiq; labe vacua esse: inquit enim quod uim præcepti habet, toto animo seruandi. Oportet enim, si contingit, id est si uia ulla reperitur, qua hoc obtineatur, omnino nullam in partem peccari à poëta: nec umbram aliquam speciemq; erroris in eorum operibus manere. contendere igitur illi omnes ingenii neruos debent, ut hoc præstent. Verùm quia hoc semper obtinere difficile est, tunc possunt, intelligentes quid faciant, peccare, cum ex eo peccato maius aliquod bonum oritur: nihil enim optabilius, quàm finem in una quaq; re consequi.

Ἔτι ποτέρων ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα, τῶν κατὰ τὴν τέχνην, ἢ κατ' ἄλλο συμβεβηκός: ἔλαττον γὰρ, εἰ μὴ ᾔδει, ὅτι ἔλαφος θήλεια κέρατα οὐκ ἔχει, ἢ εἰ κακομιμήτως ἔγραψε.

Adhuc vtrorum est peccatum, eorum ne quæ secundum artem, an secundum aliud accidens: minus enim, si non sciebat quod in ceruorum genere femina cornua non habet, quàm si mala imitatione vsus, scripsit.

Tradit alium modum dissoluendi criminis, quod poëtis obiiciatur: statim enim accepta re, cuius ipsi insimulantur, iubet nos diligenter attendere, cuius generis est crimen illud: eorum ne, quæ poëtæ admittunt contra leges suæ artis: an illorum, quæ manent in alicuius rei ignoratione, quæ accidat poëtæ: nam si probare potuerit eius generis esse, in quæ poetæ incidunt casu: & quia contingit ipsos huius aut illius rei imperitos esse, leuius fertur hoc ipsius delictum, quàm si in suo, proprioq; ipsius studio

studio peccasset: & id, quod sibi imitandum proposuisset, perperam negligenterque imitatus esset. Ratio igitur hæc nō omnino culpam tollit, sed leuem illam esse, & quę animo æquo accipi debeat, docet: neque enim omnia homines scire possunt: daturq; venia cuilibet, qui aliquando aliquid ignotauerit. Differt autem hæc à superiori ratione, quia in ea certum erat peccatum esse aduersus artem aliquam: hic verò quæritur lapsus ne sit poëta eodem illo modo, an in suo studio peccarit. Exemplo verò naturam horum peccatorum explanare volens, illo vtitur, in quod plures poëtæ inciderunt: vel quia cuncti illi in eiusdem rei ignoratione versati sunt: vel quia reliqui auctoritatem eius secuti fuere, qui primus contra verum id protulit: quamuis rem aliter se habere compertum illis foret: nam & Pindarus in iij. Ode Olympiorum, & Callimachus in hymno in Dianam, & alij etiam poëtæ, quod falsum est, ceruæ cornua adiunxerunt: in genere nanque ceruorum mares tantum cornibus præditi sunt. femina verò nulla cornua habere vnquam visa est: quod memoriæ etiam auctor prodidit in iiij. libro de historia animantium. Quod autem hic inquit minus peccatum esse poëtæ, si hoc ille nesciebat, quàm si vitiosa imitatione vsus esset, & aliquid, perperam id imitans, scripsisset: puto valere hoc peccatum leuius esse, quod scilicet ignorauit ceruam non esse à natura cornibus ornatam, & tamen ipsi illa affixit, reliqua tamen eximie persecutus est: quodq; imitari voluit, omnibus numeris expresit, quàm si, vt erat, sine cornibus illam describens, perperam se in ea re exprimenda gessisset, nec vsus foret eleganti imitatione: & vt si hoc verè protulisset, ita etiam si aliam rem, cui veritas assentiretur, eodem pacto pinxisset. id est segniter & sine accurata imitatione: qui enim poëta hoc committit, labitur in suo, proprioq; ipsius munere; eodem pacto peccaret poeta, si quippiam contra situm eius telluris, quam describeret, & ante oculos eorum, qui audiunt, ponere vellet, proferret. Nam si quis, ceruæ cornua tribuens, illam ipsam rem perperam imitatus esset, duobus nominibus peccasset, nec posset vllo pacto subleuari, quamuis peccata ipsa paria non forent. Respondet vero hoc parti illi: Si nanque elegit imitari rem, cuius imitandæ facultatem non haberet, ipsius peccatum est: qui enim sumit materiam supra vires, & quæ superet ipsius ingenium, necesse est perperam imitetur. Non sine causa autem suspicari posset aliquis, cum vsus hic sit uerbo proprio pictorum, nam de imitatione opereq; poëtarum ποιεῖν consueuit dicere, auctorem intellexisse studium illud: sequitur enim statim, propter similitudinem harum artium, ut quod illic contingit, idem etiā in studio poëtarum vsu ueniat: infra certè, vbi manifestò de pictoribus loquitur, hoc ipso verbo utitur. inquit enim. [illegible]. An cum semper poëtæ referant pictores assimilesq; ipsis sint, certis tamen quibusdam temporibus, propius accedunt ad studium ipsorum: veriq; pictores videntur. quare qui de ipsis loquuntur, apposite tunc, recteq; verbum etiam inde sumunt; Quod ad scripturæ veritatem facit, probo receptam lectionem ea parte, qua ποτέρων illa habet: inueniq; libros calamo exaratos ipsi consentientes: nam quæ adiunguntur, uidentur significare ita prorsus legi debere: duo enim genera peccatorum contraria inter se indicant. Vtrorum igitur peccatorum id, cuius arguitur poeta, uidēdū esse præcipit; alterum enim eorum genus faciliorem excusationem habet. Præterea cum in extremo huius sententiæ perturbata magnopere scriptura sit, quid inuenerim in scriptis libris fideliter narrare volo. quidam enim habent. ἢ εἰ ἀμιμήτως: alij verò ἢ κακομιμήτως. vt non sine causa existimet aliquis priorem harum aut ueram esse, aut proximè ad illam accedere. Contra autem, quæ irrepsit in excusos libros, videtur è posteriore hac, restituta illi syllaba, quæ defecerat, cōcinnata fuisse: quamuis etiam secunda vox, quæ in priore est, addi debuerit, id est coniunctio εἰ quæ prorsus necessaria videtur. quod si fiat, lectio plena existimari poterit. vt alterum peccatum, quod maius esse, magisq; declinandum dicit, sit perperam negligenterq; imitari: & non, nihil prorsus imitari, quod in poetam non videtur posse cadere: amitteret enim tunc nomen poetæ.

Πρὸς δὲ τούτοις, ἐὰν ἐπιτιμᾶται, ὅτι οὐκ ἀληθῆ, ἀλλ᾽ οἷα δεῖ. οἷον καὶ Σοφοκλῆς ἔφη, αὐτὸς μὲν, οἵους δεῖ ποιεῖν: Εὐριπίδης δὲ, οἷοι εἰσί: διὸ ταύτῃ λυτέον.

Præter hæc autem, si reprehenduur, quod non vera, sed qualia oportet. ceu & Sophocles inquit. ipse quidem, quales oportet facere: Euripides verò, quales sunt. Quapropter hac soluendum esse.

Docet nunc quomodo diluantur crimina, si dicatur poëta commisisse aliquid cõtra tria illa, quæ primo posuit. incipit autem ab ea culpa, cum insimulatur, quod à veritate illorum factorum discesserit: si enim inquit, accusatur, quod non vera protulerit, statim obiurgatori occurrendum est, quod poëta maluit exponere res ea ratione, qua optimè geri potuerunt: & id potius, quod fieri debebat, quam id, quod factum est, spectare. Non igitur inscitia ductus hoc fecit: neque quod vanis falsisq; narrationibus delectaretur, verum ut magis prodesset: nam posse hoc etiam sine culpa facere poëtas: vel potius summã inde laudẽ adipisci, auctoritate Sophoclis confirmat. qui hoc de se prædicare solitus erat, ac magnæ sibi laudi ducere, quod fingeret eos, quos in fabulas suas inducebat, quales illos esse oporter: cum Euripides quales verè forent, in scenam ipsos induceret: nec meliores mores ipsis affingeret. Quare inquit Aristoteles, voce Sophoclis commemorata, atque ita sententia sua cõfirmata, oportere ita crimen illud dissoluere. Animaduertendum autem, quæ ita insimulantur, in crimenq; vocantur, quód contra vnum aliquod trium horum commiserint, videri reprehendi ut ἀδύνατα: & quæ à ratione vacua sint: tam enim aduersatur rationi, facitq; rem absurdam, qui falsum loquitur, quàm qui aliquod, ut non oportebat factum, factum fingit: nec non qui longe aliter sensit de aliqua rè, atque homines vulgo existiment, aduersaturq; demum in ea re tradéda communi iudicio. Elicitur autem hinc quoque, ut ex alijs locis, iisdem modis plures formas dissolui. nam cum hic doceat hæc maledicta refelli, referendo ipsa & ad id, quod melius est, & ad communem de illis rebus opinionem, infrà manifesto tradit, quæ carpũtur ut ἀδύνατα, defendi itidem duobus his modis. In superioribus verbis dissentiunt ea parte tantum scripti ab excusis libris, quod ἀλλ' ἴσως δεῖ, plures calamo exarati habent, pro ἀλλ' οἷα δεῖ: videtur tamen omnibus partibus melior recepta lectio.

Εἰ δὲ μηδετέρως. ὅτι οὕτω φασίν. οἷον τὰ περὶ θεῶν. ἴσως γὰρ οὔτε βέλτιον οὕτω λέγειν, οὔτ' ἀληθῆ, ἀλλ' ἔτυχεν, ὥσπερ Ξενοφάνης: ἀλλ' οὖν φασι τάδε.

Si autem neutro modo: quod ita aiunt. ceu quæ de dijs: fortasse enim neque melius ita dicere, neque vera, sed contigit, quemadmodum Xenophanes, sed non dicunt hæc.

Docet nunc quomodo purgari possit poëta, si non licet nobis neutra expositarũ iam rationum dignitati eius consulere: id est si nequimus dicere ipsum aut veritatẽ secutum, aut rem illam, vt optimè geri potuit, ita gestam finxisse: debere enim inquit nos eò recurrere, ut dicamus ipsum famam secutum, ac communem hominum de illa re existimationem: sic enim omnes, qui de ea quicquam referunt, ipsam commemorare. Videndum autem, an pertineat hoc quoque ad illam formam, quã vocauit ἄλογα: quæ nanque materia neque uera est, neque ut oportet, melioreq; ratione quàm qua facta est, facta dicitur, absurda esse necessario videtur. Ea verò, quæ de diis immortalibus narrantur, ita posse defendi ostendit: hoc enim tanquam exemplo quodam, voluit vim huius præcepti aperire. Fortasse enim inquit, neq; melius est, neque præstat reliquis expositionibus, quæ de illis haberentur, ita de ipsis verba facere: neque etiam ipsa vera sunt, sed cõtingit, id est nescio quo casu factum est, vt homines communi consensu de ipsis ita putarent, ac vulgo loquerentur. Aut igitur quod inquit τὰ περὶ τῶν θεῶν, vt ostendi, valet quæ de ipsis vulgo feruntur: aut, quod melius puto, totam hanc rem, vt ab Homero tractata est, intelligit. Nam infra, ubi manifesto locum apud eum poëtam ab æmulis agitatum significat, eodem

pacto locutus est. οἷον τὰ περὶ τῶν ὅπλων. & non multo post τὰ περὶ Ἰκαρίου: sed etiam ante hunc ipsum, de quo quærimus: ac prius quàm incepisset tradere, quæ obliciuntur poëtis: & quomodo eadẽ dissoluuntur, τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν: quo tamen loco supra ἄλογα posuerat: integer enim ille est ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄλογα, τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν ὡς οὐκ ἀνεκτά: & quæ sequuntur. Inde antem perspici posse arbitror hic quoque idem verbum intelligi debere, & reliquis omnibus locis, quos indicaui: nisi aliquis contendat, quod communius est, ἐπιτιμήματα illo articulo significari: quod tamen non magni ad sententiam refert. Nam quod paulo post inquit. τὰ δὲ, πρὸς τὴν λέξιν ὁρῶντα, δεῖ διαλύειν, sine dubio referri debet ad ἐπιτιμήματα. Et sanè præcipne hac culpa Homerus laborabat, quod diis immortalibus multa tribuisset indigna sanctitate eorum, quod etiam Cicero in eo reprehendit, affirmans ipsum humana ad deos retulisse. sed non Homerus solum, verum etiam alij poëtæ. Iniquo autem animo ferunt mortales maiestatem deorum lædi: crebræq; in poëtas ea de causa expostulationes. Tetigit etiam hoc Plutarchus in libro, unde sæpe supra testimonia citaui: vt non multo etiam infra faciam. Eius autem hæc verba sunt. ὅταν οὖν ἄτοπόν τι καὶ δυσχερὲς ἐν τοῖς ποιήμασι λέγηται περὶ θεῶν ἢ δαιμόνων ἢ ἀρετῆς. & quæ sequuntur: hæc enim quum à graui aliqua persona apud poëtas dicebantur, docet, accepta vt vera, & non ut ad tempus edita, obesse magnopere animis imperitorum. Adiunxit autem testimonium Xenophanis Eleatæ, qui priscus physicus fuit, vel potius theologus: in primis enim naturam deorum inuestigauit ipse igitur de rebus obscuris, cuiusmodi esse pleraq; arbitrabatur, ita sentiebat: intelligebatq; fieri posse vt homines aliquādo temerè inciderent in veritatem: quod tamen, quia incertum foret, quando contigisset, nihil valebat ad res illas percipiendas. eam verò ipsius opinionẽ si hic ab eruditissimo magistro tactam esse existimabimus, ut sanè factum videtur: cur enim aliter ipsum hic appellaret? oportebit illud ἔτυχεν capere. hoc nanque ipso Xenophanes quoque verbo vsus est, hoc sensu, ut illi, qui hoc de diis immortalibus protulerunt, uerum dicerent, fortuito temereq; factum esse. Sed tamen ita quoque restat scrupulus non paruus in iis verbis, quæ sequuntur apud auctorem, ἀλλ' ἔφασι τάδε. aduersantur enim illa apertè sententiæ ipsius. Quare non nulli ausi sunt ea emendare: legendumq; putarunt, sublata particula negandi, ἀλλὰ φασὶ τάδε. eidem autem vulneri aliquis, non diuersa ratione mederetur, qui syllabam, in qua negandi vis est, retineret sanè: auctam tamen illam, & in vocem ἔτυ conformatam. Sed postquàm intelligitur correctione omnino locum egere, longè aliam viam purgandi ipsum indicabo, ut macula sit non in hoc, sed in ea, quæ sequitur voce: legiq; debeat pro φασι, non valde dissimili nomine, σαφῆ. Admonuit autem me, ut ita putarem, locus ipse Xenophanis, quem videtur hic Aristoteles significare. legitur verò ille apud Sextum, & non uno sanè loco. capite igitur, quo quærit, Si est regula & iudicium vllum veritatis, vbi inquit ex opinione aliquorum Xenophanem vnum ex illis esse, qui nihil percipi posse affirmarint. quod illi probare soliti essent verbis ipsius, hos ipsos versus ponit. Καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὔτις ἀνὴρ ἴδεν, οὐδέ τις ἔσται Εἰδὼς ἀμφὶ θεῶν τε καὶ ἅσσα λέγω περὶ πάντων. Εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπὼν, Αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε, δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται. Quis igitur & ex materia, de qua agitur: & ex verbis ipsis, valde similibus, non facile credat eò perspexisse Aristotelem: ac postquàm incœperat, rationem ipsius plenius etiam, quàm necesse hic erat, explanasse. nam si quod ad locum ipsum, quem in manibus habebat, explanandum pertineret, ponere tantum voluisset, potuit cuncta, quæ post nomen Xenophanis sequuntur, reticere. Quod igitur apud ipsum est. εἰ τύχοι τετελεσμένον εἰπὼν, breui conciseq; Aristoteles dixit ἀλλ' ἔτυχεν. Sunt autem verba eius, qui contendat uerum sciri posse, & in quærenda natura deorum, & in aliarum etiam rerum vi indaganda: quia forte aliquando fit, vt aliquis, quod certum & verum est intelligat: cui sententiæ obuiam itur, dicendo. ἀλλ' οὐ σαφῆ τάδε, id est cum tamen id etiam fit, nihil plani & certi de illis rebus est. Singula autem penè verba Xenophanis, ut obscura, diligenter interpretatur Sextus: earum tamen integra explicatione nunc supersedebo, contentus locum indicasse, ac leuiter explanasse. Nec tamen non testabor huius loci Xenophanis, meminisse etiam Plutarchum in libro, quo tradit quomodo paratum legere & audire poëtas deceat adolescentem.

adolescentem.qui primos tantum duos versus posuit.ostendit autem ille,non debere nos mirari si poëtis uetitas non ualde curæ est,cum qui nihil aliud in uita faciunt uix ipsam consequantur.utiturque testimoniis, & Empedoclis & Xenophanis, qui omnia plena tenebrarum esse;nec percipi quicquam posse,aiebant,

Ἴσως δὲ οὐ βέλτιον μέν, ἀλλ' οὕτως εἶχεν. οἷον τὰ περὶ τῶν ὅπλων: ἔγχεα δέ σφιν ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος: οὕτω γὰρ τότ' ἐνόμιζον, ὥσπερ καὶ νῦν Ἰλλυριοί.

Fortasse autem non melius quidem, sed sic habuit.ceu quæ de armis. Lanceæ autem ipsis rectæ in saurotere:sic enim tunc instituto quodam faciebant, quemadmodum & nunc Illyrici.

Tradit aliam rationem,qua refelli itidem possit crimen alicuius poëtæ.est autem illa,vt manifestò apparet,superiori culpæ,dissolutionique ipsius,contraria: nō enim desunt,qui aliquando insimulent poëtas,quod quædam exposuerint, non satis recte tractata: & quæ manifestò videntur insigne aliquod vitium in se continere:quo pacto carpebatur Homerus,qui cum ostendere vellet,Diomedem,una cum suis copiis noctu humi ita dormisse,ut parata omnia expeditaq; haberet, quæ pertinerent ad propriam salutem defendendam,subitumque aduentum hostium arcendum, in aliis inquit ita ipsos lanceas collocatas habuisse, ut erectæ starent, & imam sui partem defixam tellure haberent,vel potius in instrumento quodam inclusam, quod spiculorum recipiendorum causa humi figebatur,ut ipsa ab omni iniuria tueretur. Cum hoc igitur ita commemoret,quidam poëtam reprehendebat,docēs,hoc,quod ipse narrat,consilio ipsorum contrarium fuisse:lanceæ enim ita collocatæ non possunt subito in hostes conuerti; aptiorque illi tempori habitus illarum fuisset,si non rectæ ipsæ,sed directæ aduersus hostes stetissent;& in illam partem conuersæ, unde illi venturi existimabantur:maxime cum innexæ & implicitæ in illo instrumento forent,vt inde repente expediri nō possent.ita(nisi fallor)accipi locus debet.nec tamē me fugit putare Eustathium aliud uitium in hac positura spiculorum manere. Cum igitur quicquam huiuscemodi inuenitur:ut scilicet meliore via ipsum administrari potuerit,quàm illa,qua gestum refertur,atque hoc aliquis accusarit, respondere debemus veritatem poëtam secutum,atque institutum eorum temporum,ceu hoc ipsum: Græci enim tempestate illa, qua bellum Troianum gestum est,ita faciebant: fuitque ille mos eius ætatis. Vt autem hoc probet,ostendit vestigium illius rei adhuc restare in Illyricis populis,Quare cum errore hoc emendato à Græcis, quædam adhuc gens,quæ non tantopere rem militarem expoliuerit,ut Barbara,uetus institutum retineat,credi facilius potest Græcos etiam olim in hoc uitio versatos. Non est igitur hoc erratum poëtæ,qui fideliter commemorauit, quod factum est, sed culpa eorum temporum; nec tamen Illyrios potissimum auctor appellauit,quia illis quicquam cum Diomede ea tempestate,& fortasse etiam postquàm sita è regione loca occupauit,fuisset.sed eam vnam gentem esse sciebat, quæ veterem adhuc morem retineret. Eodem autem pacto probauit in problemasin, quod illic constituere opus fuit: cum enim causam affetre vellet,cur cantus quidam vocarentur νόμοι: dixissetq; id fortasse factum esse,quia prisci,antequàm litteras haberent,soliti essent canere leges,ne ipsas obliuiscerentur,ut facilius hoc verum esse probaret,addidit. Quemadmodum adhuc apud Agathyrsos mos est,ut scilicet rudis illa gens veterem consuetudinem retineret,quam Græci,litteris apud eos inuentis,abiecissent.

Περὶ δὲ τοῦ καλῶς, ἢ μὴ καλῶς ἢ εἴρηταί τινι, ἢ πέπρακται, οὐ μόνον σκεπτέον εἰς αὐτὸ τὸ πεπραγμένον, ἢ εἰρημένον, βλέποντα, εἰ σπουδαῖον ἢ φαῦλον. ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πράττοντα, ἢ λέγοντα, πρὸς ὃν, ἢ ὅτε, ἢ ὅτῳ, ἢ οὗ ἕνεκεν. οἷον ἢ μείζονος ἀγαθοῦ, ἵνα γένηται: ἢ μείζονος κακοῦ, ἵνα ἀπογένηται.

De illo verò, quod bene aut non bene, vel dictum est à quopiam, vel fa-

ctum, non tantum considerandum in ipsum, quod factum est vel dictum, respicientem, si ipsum probum vel improbum, verum etiam in ipsum, qui facit vel dicit, ad quem, uel quando, uel quo, vel cuius gratia. Ceu vel maioris boni, ut fiat: vel maioris mali, ut non fiat.

Quia sæpè in scriptis poëtarum perpendendis quæritur, rectè ne aliquid dictum sit, siue factum: an contra non rectè: docet eos, qui vindicare ipsos à criminibus volunt: existimationemque poëtarum charam habent, non tantum spectare debere: diligenterq; examinare illa ipsa, quæ dicta vel facta sunt, cuius generis sint, cum virtute ne coniuncta, uel uitio alicui affinia: hoc enim manifesto valet, εἰ σπουδαῖα ἢ φαῦλα, verum etiam oculos dirigere in eum ipsum, qui inducitur à poëta vel facere, vel dicere: attendereq; diligenter aduersus quem, id est personam eius, cum qua loquitur: vel in quem id ipsum molitur ac gerit: sæpe enim hinc nascetur occasio multarum criminationum diluendarum: non pauca enim quæ merito reprehendi potuissent, si in sermone cum hac persona prolata fuissent culpa omni vacant: si ad aliam personam referuntur. Exemplum satis accommodatum huius rei est Hippolytus Euripidis, qui quum in scena edidisset, quod posset moribus valde nocere (videbatur nánque Euripides ad periurium homines impulisse, quia Hippolytus inquit. Iuraui lingua, mentem iniuriatam gero) purgari potest poëta, quia fecit hoc illum dixisse, quú loqueretur cum lena: voluit enim illam vlcisci, quæ ipsi imposuerat, & ad rem turpem nefariamq; gerendam hortata fuerat. nullam autem maiorem pœnam ab ea capere potuit, quàm ostendere se velle, quæ cum ipso egerat, patefacere: si nanque subito ipsam omni metu liberasset, parum prudenter fecisset: debuit enim tam sceleratа mulier saltem ita angi ac male haberi. nam id, quod ore tunc protulit, animo non probasse Hippolytum, intelligitur exitu eius facti: mori nanque ille maluit, quàm fidem anui datam testibus diis immortalibus violare: eadem ratio est illorú, quæ fiunt: ipsa enim quoque mutata persona eorum, in quos diriguntur, magnopere immutantur: & nunc laudi nunc vituperationi dantur. Vt autem hoc diligenter animaduertisse valde prodesse dicit, ita reliquas omnes res, quæ quia facto omni dictoq; hæreant, & quasi ipsa ambiant, à Græcis περιστάσεις vocatæ sunt. Post personam autem, in quam illa dicuntur aut fiunt, tempus ponit: tempus enim quoque sæpe subsidio est, & remouet culpas à poëtis non paruas: quæ nanque quibusdam temporibus prolata aut gesta, culpæ alicui affinia sunt: aliis laudem potius merentur. Significauit verò hoc, cum inquit ὅτε: nam quod sequitur, postrema litera tantum immutata, ὅτῳ, valet instrumentum: in eo enim quoque uis non parua est ad augenda vel minuenda ea, quæ obiiciuntur poetis. Post hoc finis sequitur: finem enim sine dubitatione, consiliumq; eius qui fecit, aut dixit, significauit, cum ὃ ἕνεκεν inquit: ut ille enim obtineatur, reliqua omnia quæ antecedunt, fiunt. Interpretatur autem diligenter hoc ipsum, quod extremo loco posuit: docetque multum meritò hoc valere ad factum alicuius defendendum: insimulatur enim aliquando quispiá, consiliumq; ipsius reprehenditur, qui facere elegerit id, quod incommodi quiddam in se habere intelligitur. quod si ostendetur qui fecit, fecisse maioris boni adipiscendi causa, a quoq; animo id mali sustinuisse, quia nulla alia uia erat boni, quod inde nasci debebat, consequendi, constituitur consilium eius, quod ante exagitabatur: eodem pacto purgatur ille, prudenterq; fecisse demonstratur, si malum illud modicum sustinuit maioris mali depellendi causa: quod enim inquit de maiore bono auctor, ἵνα γένηται: & de maiore malo, ἵνα ἀπογένηται, manifesto valet, ut illud existat, ueniatq; ad nos: contraq; ut hoc arceatur, à nobisq; remoueatur. Arbitror autem rationem hanc pertinere ad formam eam, quam uocauit ὡς ἔχει βέλτιον docet enim nunc si poeta arguitur, quod personam aliquam induxerit, quæ quippiam dixerit aut fecerit, quod merito reprehendi possit, aut speciem habeat nocendi, quomodo illud defendi purgariq; debeat. Vt vero hic eleganter inquit ὡς αὐτὸ τὸ πραγματευόμενον ἢ εἰρημένον βλέποντα, ita in iij. libro πολιτικῶν ait. οὐ μὴν εἰς ταυτὸ βλέπουσιν.

Τὰ δὲ πρὸς τὴν λέξιν ὁρῶντα δεῖ διαλύειν. οἷον γλώττῃ. Οὐρῆας μὲν πρῶτον: ἴσως γὰρ οὐ τοὺς ἡμιόνους λέγει, ἀλλὰ τοὺς φύλακας. καὶ τὸν Δόλωνα. Ὅς δή τοι, εἶδος μὲν ἔην κακός, οὐ τὸ σῶμα ἀσύμμετρον: ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αἰσχρόν: τὸ γὰρ εὐειδὲς οἱ Κρῆτες εὐπρόσωπον καλοῦσι: καὶ τὸ Ζωρότερον δὲ κέραιρε, οὐ τὸ ἄκρατον, ὡς οἰνόφυλξι, ἀλλὰ τὸ θᾶττον.

Hæc autem, ad locutionem respicientem, oportet dißoluere. Ceu lingua: Οὐρῆας quidem primum: fortaße enim non mulos dicit, sed custodes. & Dolonem. Qui sane specie quidem erat malus, non corpore incompositum, sed facie turpem. εὐειδὲς enim Cretes vocant, quod pulchram faciem habet. & illud Ζωρότερον δὲ κέραιρε, non merum, ut temulentis, sed citius.

Cum plures iam rationes tradidisset dissoluendorum criminum, quæ poetis obiiciuntur, ostendit nunc posse quoque non paruas ipsorum reprehensiones confutari, si quis locutionem attendat. non quia poetæ tunc accusentur ut male uocibus aliquibus usi, aut quia ipse nunc hanc curam suscipiat: supra enim ipsos diligẽter purgauit contra illos, qui improbe poetas hoc nomine accusarent, sed quia hoc pacto significabuntur non ita sensisse de non nullis rebus, ut falsò putabatur ab illis, qui perperam voces eorum accipiebant: & non eo sensu, quo poetæ protulerant. in superioribus autem modis defendendorum poetarum, nũquam ad notionem verborũ accessum est, neq; auxilium inde petitum. quare huic generi nunc incũbit: primumq; cum initio atrocis illius pestilentiæ describendę Homerus commemorasset, morbum eum primum οὐρῆας inuasisse: vocabulumq; illud mulos vulgò significaret, reprehendebatur à multis, quia causa non apparet, cur potissimum muli primi corripi eo morbo debuerint. inquit igitur. Fortasse poetam non mulos ea voce intellexisse, sed custodes vigilesq;: ipsos nanque potuit subitò pestilentia corripere, vt qui extra castra manebant, saluti cõmuni prospicientes: aduentumq; hostium explorantes: in illos enim primos incurrere debuit morbus ille, qui à deo missus erat: & tanquàm impressio quędam hostilis in castra irrumpere parabat. adiuuat autem hũc sensum, quia statim canes appellantur, quorum opera etiam in hac re vti consuerũt: sunt enim excubitores accerrimi, & facile quidquid aduẽtat, sentiũt: quamuis in Capitolio tuendo ab anseribus victi fuerint. in hos igitur quoque, ut in milites, quorum curæ idem hoc commissum foret, primos pestilentia grassata est. putare autem debemus, notionem illam, qua οὐρῆας custodes vocabantur, non propriam fuisse verorum Græcorum, sed alius gentis. nam testatus est Aristoteles mõstrando hoc, linguam esse, peregrinamque vocem, discuti id crimen: &, quod sequitur, manifesto tradit Cretarum esse vocabulum, cum aliud à cõsuetudine significat: inquit enim. Solitum etiam esse vexari versum illum è xx libro Iliadis, quo de Dolone Troiano agens, ait. Ἤ ῥ᾽ ἤτοι εἶδος μὲν ἔην κακὸς, ἀλλὰ ποδώκης. cum enim εἶδος, id est species, uulgo acciperetur pro forma totius corporis, atque omnium membrorum structura: dictusque aperte foret Dolon, malam illam vitiosamq; habuisse, videbatur sibi ipsi repugnare poëta, quia statim addidisset, fuisse illum magnum cursorem: requiritur enim egregia partium corporis compositio, ut aliquis in cursu velox sit. Huic igitur quoque crimini occurri significat, si quis vocem eã capiat non eo sensu, quo consuetudo capiebat, sed illo quo gens Cretarum: illi enim εὐειδὲς quippiam dicentes iuncto nomine, intelligunt, quod pulchram tantum faciem habet. quare separatum etiam εἶδος ea ratione significabit, faciem uultumq;: atque ita Homerus omni culpa uacabit: fieri enim potest, ut aliquis faciem turpem habeat, membra tamen omnia præclare inter se conuenientia: ex qua partium corporis iunctura, efficitur vt expeditum corpus ad currendum habeat. ope igitur huius animaduersionis: ostendendoq; illud esse externum eo loco vocabulum, dissoluitur ea criminatio. Animaduertendum autem, cum apud Terentium amore ardens adolescẽs exclamasset.

parte animi, in qua nascuntur sententiæ: illi nanque sedem suam habent partem rationis expertem: dianoeæ verò in ea, quæ particeps ipsius est.

Περὶ δὲ προβλημάτων, καὶ λύσεων, ἐκ πόσων τε καὶ ποίων εἰδῶν ἐστιν, ὧδ' ἂν θεωροῦσι, γένοιτο ἂν φανερόν. ἐπεὶ γάρ ἐστι μιμητὴς ὁ ποιητὴς, ὥσπερ ἂν ἢ ζωγράφος, ἤ τις ἄλλος εἰκονοποιὸς, ἀνάγκη μιμεῖσθαι, τριῶν ὄντων τὸν ἀριθμὸν, ἕν τι ἀεί: ἢ γὰρ οἷα ἦν ἢ ἐστιν: ἢ οἷα φασὶ καὶ δοκεῖ: ἢ οἷα εἶναι δεῖ. ταῦτα δ' ἐξαγγέλλεται λέξει, ἢ καὶ γλώτταις, καὶ μεταφοραῖς. καὶ πολλὰ πάθη τῆς λέξεώς ἐστι: δίδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς.

De problematibus autem & solutionibus, ex quotque & qualibus vtiq; formis sint, hoc pacto contemplantibus, fiat vtiq; manifestum: quia enim poeta est imitator, quemadmodum vtiq; vel pictor, vel quis alius imaginum expressor, necesse est imitari trium existentium numero, vnum aliquod semper; aut enim qualia fuere vel sunt: vel qualia aiunt & videntur: vel qualia esse oportet. Hæc autem exponuntur locutione, vel & linguis & translationibus. & multæ passiones locutionis sunt: damus enim hæc poetis.

Sciebat summus doctor poetas genus esse scriptorum, quod facile obtrectatores inuenit: animaduerteratq; sepè vitio illis dari multa, quæ in ipsis reprehensione digna non sunt. quare consulens eorum dignitati, quorum ingenia optimis præceptis imbuebat, omnem hûc locum diligenter persequitur: ostenditq; quomodo illi purgari possint, & à falsis criminibus vindicari: neque enim propositum est ipsi poetas malos defendere: & qui nulla facultate naturæ, artéue prædıti, se ad scribẽdum conferunt. Non est autem hoc alienum ab officio ipsius: qui enim videret illos vndiq; vexari, reuocaret animum ab eorum lectione, nec in vllo honore poetas haberet, quos ipse vtiles vitæ vult esse, & ferre fructus non paruos hominibus, si consilium eorum cognouerint, atque colligere studiose ipsos potuerint. De quæstionibus igitur, locisq; quibusdam poetarum, qui in dubium veniunt, ne vitij aliquid in se contineant: videtur enim προβλήματα nunc appellare ζητήματα. nam quæ supra ἐπιτιμήματα vocauit, vbi tradidit ex non nullarum rerum quæ propriè sunt artis histrionum, scientia inscitiaq;, nullam veram reprehensionem cadere in artem poetarum, ut ex inferiore loco patet, sunt pars problematum, & id deniq;, quod in ipsis valet ad criminandos poetas. De huiuscemodi igitur quæstionibus: nec nõ de ipsarum dissolutionibus, se velle nunc disserere ostendit: pollicēturq; se rationem viãq; monstraturũ, quã qui secuti fuerint, omnia liquido perspecturi sint: tanquàm enim significat sine hac animaduersione, qui quærere aliquid de hoc voluerint, valde laboraturos: cogituri verò illo modo sint, ex quot illa, qualibusq; nascantur, formis. Εἴδη verò videtur hic vocare, ut aliis in locis fecit, locos huius rei proprios: cunctæ enim criminationes, atque ipsarum tentationes in illis versantur, & tãquàm ad hæc capita referuntur. in his igitur formis manent: si verum hoc est, & criminationes poetarum, & rationes etiam illarum diluendarum: infra tamen videtur tantum appellare εἴδη quinq; illa vnde ducuntur, quæ poetis obiiciuntur: modos enim eorum maledictorum confutandorum esse dicit xij. Iacit autem primum fundamenta huius operis: &, ut consueuit, ponit quædam certa & explorata, vt inde ducat ea, quæ sine illis dubia & obscura fuissent: nam ait. Quia enim est imitator poeta, quemadmodum vel pictor, vel quiuis alius, qui studium ponat in exprimendis imaginibus. orditur igitur à primo initio huius artis, cuius omnis vis naturaq; posita est in imitando. quod commune ipsi est cum aliis non nullis artibus, vt in principio huius libri docuit: & hic quoque breui tangit: plures tamen illic enumerauit, quæ totæ in hac re occupatæ forent. hic verò tantum pictores & ceteros omnes, qui imagi-

hes quauis ratione exprimunt:communi enim vocabulo εἰκονοποιὸς, vniuersos hos opifices appellauit,ut sunt qui è luto fingunt, siue è cera, simulachra: nec non qui statuas fabricantur. Sed multo antea ipse de notiōne huius iuncti vocabuli accurate disserui: cum illic quoque auctor ipso usus fuisset. est autem vbi tradit, cū tragœdia imitatio sit meliorum,oportere,qui eas colunt,imitari bonos eximiosq; expressores formarum. Quamuis autem supra iam tradidisset poëtam imitatorem esse, non tamen id oportuno loco nunc repetere alienum existimauit,rei magis explanādæ causa:& vt falsò sentire confirmaret,qui aliter de hac re crederent. Cum igitur, ut inquit,vniuersi hi sint imitatores,necesse est imitentur (hæc enim est redditio & ἀνταπόδοσις, quæ apta est è particula superiore ἐπεὶ) cum tria numero sint,in quibus imitandis versantur,vnum aliquod eorum semper. Sunt autem illa huiuscemodi,ut si voluntas horum artificum attendatur,illi imitentur,ac summa diligentia adhibita,reddant ea,quæ exprimunt,uel qualia fuere, aut adhuc sunt:nec addant aliquid aut demant:vel qualia vulgo ipsa aiunt:qualiaq; esse aliis videntur:atque ita sequantur rumores,& opiniones aliorum:Vel,quod est tertium genus, spreta veritate, nec referendo se ad existimationes ceterorum,qualia esse oportet. Ex iis enim quasi cācellis exire non possunt:nec restat vlla materia præter has,quam sibi imitādam proponant. Explicatis autem diuersis materiis,vel rationibus potius illarum tractandarum monstratis,adiungit poëtas vti locutione in illis rebus exponendis. Statimq;, tanquàm se emendans,inquit. Vel & linguis, & translationibus. non quia uoces non nullæ externæ,ac verba translata aliud quippiam diuersum à locutione conficiant:sed significare(vt opinor) voluit vulgare & cotidianum genus orationis, & illud etiam expolitum,additis illic leporibus, ac luminibus, quæ ornant orationem: huiuscemodi enim ferè est oratio poëtarum. Animaduertendum verò hac parte ipsum,cum significare vellet,exponuntur & renuntiantur, de diuersis generibus rerum loquentem:quæ oratione nota fiunt, usum eo verbo, vnde in fabulis persona vocata est,quæ spectatoribus narrat,quod intus gestum est:& iis in locis, ut cernere ipsi non potuerint: is enim qui hoc facit, ἐξάγγελος appellatur: auctor autem ἐξαγγέλλεται inquit:habet igitur difficultatis non nihil, cur potissimum nunc vsurparit hoc uerbum,quod infrequens est apud ipsum:nec uidetur factum huic rei ostendendæ. Et tamen Cicero idem videtur fecisse in Latino verbo,quod quasi huic respondet:hæc enim ipsius verba sunt è iij. de Oratore. Cum inflexo commutatoq; verbo res eadem enuntiatur ornatius. Cum autem rationes iam duas nominasset illustrādæ locutionis,addidit,& multa sunt pathe locutionis,significare(nisi fallor) volens immutationes illas verborum, de quibus supra diligenter disseruit: & quas stultè Euclides ille priscus in Homero,reprehendebat: hæc enim propriè videtur πάθη appellari. cum scilicet vocabulum aliquod, aut productum est, syllaba vna vel pluribus illi additis: aut contra inde aliquo dempto, imminutum. siue alia quapiam ratione ipsum à consuetudine variatum fuerit. Nam quod addidit. Hæc enim damus poëtis,hoc declarat: superiores enim illi duo modi non alieni sunt à consuetudine,quippe cum vsus translationum frequens sit in sermone etiam imperitorum: contra verò hæc remota inde sunt: & tantum licentiæ poëtarum, contra iudicium præposteri illius vituperatoris,concessa:cum scilicet verbum aliquod huiuscemodi aliquid patitur, & quasi forma ipsius immutatur: cum enim dixerit nos potestatem facere poëtis,ut his verbis vtantur: & ea, ut voluntas ipsorum fert, commutent,testari videtur non licere aliis ipsa tam liberè contaminare, ac proprium hoc donum eorum esse.

Πρὸς δὲ τούτοις οὐχ ἡ αὐτὴ ὀρθότης ἐστὶ τῆς πολιτικῆς, καὶ τῆς ποιητικῆς: οὐδὲ ἄλλης τέχνης καὶ ποιητικῆς. αὐτῆς δὲ τῆς ποιητικῆς διττὴ ἡ ἁμαρτία: ἡ μὲν γὰρ καθ᾽ αὐτήν: ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκός: εἰ μὲν γὰρ προείλετο μιμήσασθαι ἀδυναμίαν, αὐτῆς ἡ ἁμαρτία: εἰ δὲ τὸ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς, κατὰ συμβεβηκὸς, ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα. ἢ τὸ καθ᾽ ἑκάστην τέχνην ἁμαρ-

τημα. οἷον τὸ κατὰ ἰατρικὴν, ἢ ἄλλην τέχνην, ἢ ἀδύνατα πεποίηται: ταῦτ' οὖν ὁποῖα ἂν ᾖ, οὐ καθ' ἑαυτήν.

Adhæc autem non est eadem rectitudo ciuilis facultatis & poeticæ: neque alius artis & poeticæ. ipsius autem poeticæ duplex peccatum: alterum quidem enim per se: alterum autem per accidens: siquidem enim elegit imitari rem, cuius facultatem non habet, ipsius peccatum est: si verò eligere non recte, per accidens, sed equum ambo dextra crura proijcientem. Vel peccatum secundum singulas artes. Ceu quod secundum medicorum artem, vel aliam artem, vel impoßibilia in poesi tractauit. Hæc igitur, qualiacunq; fuerint, non per se.

Aliud fundamentum iacit tuédæ itidem dignitatis poëtarum, quod à multis magnisque criminibus ipsos vendicat. quare, ut narrat, addi illud debet superioribus. est autem huiuscemodi. Non oportere nos existimare eádem uirtutem esse artis poetarum, & facultatis illius, quæ docet, quomodo regenda sit ciuitas, ut simulatq; uideamus aliquid probari ac rectum esse indicari in ratione gubernandæ ciuitatis, statim putemus, quod à poëtis fingitur, illiusmodi esse debere: ac nisi ad eam formam redactum sit, ipsum uitiosum esse: singulæ nanque artes ac facultates suas quasdam certasq; uirtutes habent, quæ quum illic probentur, alibi eandem laudem non inueniunt, ac meritò sæpè reprehenduntur. Quod autem contingere in politica, & poëtica, idem etiam usu uenire affirmat in arte ipsa poëtarum, & aliis non nullis artibus, ut non semper scilicet eadem in illis probetur ac vera esse ad summumq; perducta, in diuersis studiis iudicentur. Hoc igitur ab ipso animaduersum, & ut certum positum, ut apparebit, uiam patefaciet multis criminationibus dissoluendis: nec enim desunt, qui simulatque intelligunt quippiam à poëta prolatum ut bonū positum, quod repugnet ab eo, quod perfectum, uerumq; esse ab aliqua arte traditur, statim reprehendant, & norma illa utentes, uitiosum putent. Hoc explicato, docet duobus modis peccari à poëtis in studio ipsorum: & qui arti huic operā dant, in culpam cadere duabus diuersis rationibus: eorum autem peccatorum alterum dicit esse per se: alterum vero ex accidenti: quam diuisioné accuratè explanat, & quasi exemplis illustrat. Si enim inquit ars hæc poëtarum sumpsit imitandam materiem, quam explicare non posset: cuiq; ornandæ facultas ipsius par non esset, & elegit eorum imitari id, quod est supra uires ipsius: ita enim penè singulis uerbis Græcis Latina reddentur, ipsius peccatum est: ἀδυναμίαν nanque ualere hic puto, quæ sanè uis subiecta est huic nomini: & unde id iunctum est, facultatis uacuitatem, ac nullam potestatem illius rei administrandæ, longeque aliud esse arbitror ἀδυναμίαν ab eo, quod ἀδύνατον Græcè uocatur. Quare non putari debet auctor sibi ipsi in his paucis uersibus aduersatus esse: nec ea de causa quæstionem excitare oportet; sententiæ nanque hæ diuersæ inter se esse nullo negotio intelligentur, si attendetur diligenter notio hujus nominis. intelligo inquam hanc ipsam, de qua nunc disputaui, & id quod infra dicit, ubi affirmat poëtas, qui fingunt: uersibusque complectuntur ea, quæ fieri non possint, peccare ex accidenti, ac præter ipsorum studium: hic verò docet, eos, qui imitantur ἀδυναμίας, labi per se, & in suo ipsorum studio errare. Hoc igitur significat hoc in loco, ut in multis alijs ἀδυναμία. In categorijs enim quoque capite, quo differit de qualitate, ἀδυναμίαν contrarium esse ostendit eius, quod vocat δύναμιν ἔχειν: hæc enim ipsius uerba sunt: ἀλλὰ τῷ δύναμιν ἔχειν φυσικὴν ἢ ἀδυναμίαν. Præterea in v. libro politicorum appellauit ἀδυναμίαν πρακτικήν, naturā indolemq; hominis minime aptam rebus gerendis. Procli autem in primis exemplum hic accommodatum est: de his nanque rebus differens, quum ostendere uellet hanc ipsam infirmitatem poëtarum, qui ingenij artis ue culpa pares nō sunt alicui materiæ tractandæ,

ctandæ, hoc verbo usus est: inquit enim in Politiam Platonis, καὶ εἰ τεχνῶς ἐπεισοί τὸ ἐγχείρημα τῆς Ὁμηρικῆς ποιήσεως ζηλώσαντας, οὐκ εἰς ἐκεῖνον τὴν ἀρχὴν τῆς σοφιστείας πλημμελείας, ἀλλ' εἰς τὴν ἑαυτῶν ἀνεπιμηθείαν ἀδυναμίας. Animaduertēdū autem, cum hoc fit, rectè deligere poëtam, sumereq; ipsum materiam idoneam ac veram, sed labi in ea tractanda, quia non est par ipsi: careatq; facultate eximiè ipsam persequendi. Quare quod sequitur αὐτῆς ἡ ἁμαρτία, id est artis ipsius erratum est, capi debet ut prolatum de arte, quæ in ipso est, non de arte seorsum, generatimque: illa nanque, cum materia uera sumitur, rectusque delectus habetur, non uidetur peccare posse. Horatius, qui tantopere suasit poëtis, ut sumerent materiam æquam ipsorum uiribus, hoc sine dubio significare uoluit. nam sumere hic valet προαιρεῖσθαι. quod tamen verbum Græcum infra aliter reddidit: nam quum inquit Lecta res, quin ὕλη, ὑποκειμένη quæ προῃρημένη significarit, dubium non est. expressit autem ἀδυναμίας, ut rem magis notam faceret, pluribus modis: inquit enim. Sumite materiam vestris qui scribitis æquam Viribus, & versate diu, quid ferre recusent, Quid ualeant humeri: ad extremum enim dicens, cui lecta potenter erit res, & quæ sequuntur, hoc manifesto declarauit. Explanato peccato, quod committitur ab arte poetarum per se, Aristoteles pergit explicare, cuiusmodi sit, quod ex accidenti ab eadem conflatur, atque inquit. Si autem eligere ipsum, non rectè scilicet administratum est, id est si in eo peccauit, quod sumpsit imitãdam rem falsam, & errori alicui magno subiectam, lapsus est, quia id euenit ac forte contingit: vt ita exprimere conet, quod ipse inquit κατὰ συμβεβηκός. Exemplo verò explanare hoc volens, duxit illud à natura equorū: quod tamen ipsi commune est cum aliis quadrupedibus, Ceu inquit. Si in imitando induxit equum simul ambo dextra crura proiicientem: hoc enim peccatum est non proprium poëtæ, qui quod imitari voluit eximie imitatus est, sed hominis, qui nunquam attenderit, quomodo equi progrediuntur, rudisque admodum sit artis eius, quæ equos curat aut regitsi nanque hoc in se mouendis equi facerēt, statim in dextram partem corporis protruerent, quæ nullo amplius tãquam fulcro sustineretur: equi nanque ac ceteræ quadrupedes, alterum anteriorum crurum: contrariumque illi posteriorum simul mouent: de quo diligenter copioseq; disseruit ipse in libro de gressu animalium: sicq; corpus eorū vtraq; ex parte altero crure nititur, atq; à prolapsione liberum est. nam quod προβάλλειν inquit, hoc uerbum proprium est illius rei: crebroq; vsurpatur eo in libro ab Aristotele, ut cum inquit, πάντα δὲ τὰ δεξιὰ προβάλλονται: docere enim tūc voluit homines moueri incipere à dextrā corporis parte, & ea de causa, ut alterum crus paratum semper, expeditumque habeant, naturæ quodam instinctu, sinistram corporis partem semper proiectam tenere. habitus. etiā quidam certus pugilum, cum imminent in aduersarium: itaque manent, ut si illi magis se appropinquarint, facilè vulnus impositurі sint, προβολὴ appellatur. quo verbo vsus est Cicero in epistola quadam ad Atticum, cum de ratione Academicorum disputaret. Sed Demosthenes etiam in prima oratione aduersus Philippum, in simili exponendo, cum ciues suos negligentiæ argueret: diceretq; ipsos simile quippiam facere, atque pugiles barbari, προβάλλεσθαι inquit. idem autem usu quoque venire tradit Aristoteles in ignoratione singularum artium, ut si poëta peccet contra rationem ipsarum, nec culpam aliquam eo tempore admittat in artificio ipsius proprio, peccet ex accidenti. Exempli causa, inquit. Si aliquid edat, quod aduersetur scientiæ curandorum corporum: insimulabitur enim tunc non ut poeta, neque in uitium cadet eo nomine, sed quia in munere suo obeundo contigit eum quiddam tangere, quod pertinere ad artem medicorum, quam non didicerat: & ut in hac, ita etiam in aliis artibus, quas non appellat: & non tantum, vt adiungit, illo modo peccat, si contra veram rationem alicuius artis aliquid promit, uerum etiam si protulit quippiam, quod fieri nullo modo possit: tunc enim quoque labitur, ut naturæ illius rei ignarus, & ex accidenti denique, quod ipse etiam, omnibus iis expositis, narrat, non tamen mentione facta huius nominis: à contrario enim hoc monstrat, quod tamen idem ualet, nam inquit. Hæc igitur, qualiacunque fuerint, scilicet peccata, non per se ipsam committit poetica, neque reprehendi potest, ut in officio suo negligens. Qualiacunq; autem fuerint, inquit, quia, ut ostendi, non omnia sunt vnius gene-

ris:neque contra præcepta alicuius artis commissa:admiscuit enim etiam illis, cum quippiam à poëta dicitur, quod effici nullo modo possit. nam non vnum idemque semper esse genus erratorum, in quæ incidunt ex accidẽti, patet etiam, quia quæ ita eueniunt, plura sunt, magnopereque inter se discrepantia. hoc autem præterquàm quod satis apertum est, confirmatur etiam verbis his, quæ non multo infra posita sunt. ἢ κατ' ἄλλο συμβεβηκός: ostendunt enim non vnum genus ipsorum esse. Non venio aũt in sententiam Robortelli ea parte, qua corrigendum putauit pro μὲν, quod in excusis est, μὴ: veramq; prorsus existimo peruulgatam lectionem, vt inde sensus ille ducatur, quem docui. Quod igitur sequitur. καὶ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα, non aduersatur superiori sententiæ: aduersaretur autem si legeretur μὴ: sed est confirmatio illius: exemplumq; rei, in qua peccatum est à poëta, quia non rectè elegit. nec mouere nos debet particula ἀλλὰ, quæ poni in oratione debere videtur, cũ aliquid dicitur, quod repugnet superiori sententiæ: hic enim quoq; idem facit: nec aliud sanè valent hæc verba, quàm si dixisset (vt quantum possum rem explanem) si autem elegit non bene, sed male: ita enim sæpè, vt aliàs admonui, rei illustrandæ causa loqui auctor consueuit. nunc autem ille pro posteriore hac sententia, quas perperam illam rem tractatam esse affirmat, exemplum illius peccati ponit. Perturbat tamen non parum hac parte, quod antequam sententiam absoluisset, coniecit in mediam illam verba hæc, quæ naturam eius peccati aperirent, κατὰ συμβεβηκός: si vera illa legitimaq; auctoris sunt. nam non sine causa suspicari aliquis posset, scholion ipsa, declarationemq; quondam fuisse alicuius, qui multo ante ostendere voluerit id, quod infra traditur ab Aristotele. Vnde è libro, qui Parisiis apud Guil. Morelium excusus est, illa sublata sunt: quod tamen ipse non omnino probo, quia nullũ exemplar inueni, à quo illa abessent: & præterea quia duriusculus quibusdam locis hic eruditissimus scriptor esse deprehenditur: potuit autem, quia multa inculcanda huc sibi esse intelligebat, antequam extremum illud, quod sententiam claudit, adderet, ne tamdiu suspensum lectorem teneret, statim, adhuc illa non absoluta, κατὰ συμβεβηκὸς ponere. Quod verò virtutem in his rebus, vitiumque, ὀρθότητος & ἁμαρτίας nomine appellat: valet enim prorsus ὀρθότης contrarium eius, quod est ἁμαρτία, id est res rectè & sine vllo errore ad exitum perducta, idem etiam fecit aliis in libris, ut in ij. Topicorum, vbi & rectè munus suum obire, & falli sensus, his verbis significauit: ait enim. οἷον εἰ βουλόμεθα δεῖξαι, ὅτι ἐστὶ περὶ αἴσθησιν ὀρθότης καὶ ἁμαρτία. Eodem etiam pacto Plato in ij. de legibus quum de rebus ad hanc artem pertinentibus, officioq; poëtæ disputaret, locutus est: inquit enim. μὴ γὰρ γιγνώσκων τὴν οὐσίαν τί ποτε βούλεται, καὶ τί ποτ' ἐστὶν εἰκὼν ὄντως, σχολῇ γνώσεται τὴν ὀρθότητα τῆς βουλήσεως ἢ καὶ ἁμαρτίαν αὐτοῦ ἀγνοητίᾳ. Sed etiam in iij. libro de anima Aristoteles, quo tamen in loco altero tantum eorum vtitur in aduerbium conformato. nam pro contrario negatione illud tollit; quod etiam exemplum non nihil valet ad lectionem, quam probo, confirmandam. quod enim idem Robortellus delenda censuit verba illa ταῦτα καὶ ὁποῖ' ἄττ' ἐστί, ne in hoc quidem sententiæ eius accedo: valde enim delector hac lectione: & supra in explicando illo loco, quemadmodum ea verba deberent accipi, significaui. nec tamen non fateor me duos libros inuenisse, à quibus illa absint. quos opinor illum secutũ, ea hinc sustulisse. plus tamen apud me veritas valet, quàm auctoritas horum, multis in locis mancorum ac deprauatorum, librorum.

Ὥστε δεῖ τὰ ἐπιτιμήματα ἐν τοῖς προβλήμασιν, ἐκ τούτων ἐπισκοποῦντα, λύειν. πρῶτον μὲν γὰρ ἂν τὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην ἀδύνατα πεποίηται, ἡμάρτηται: ἀλλ' ὀρθῶς ἔχει, εἰ τυγχάνει τοῦ τέλους, τοῦ αὐτῆς: τὸ γὰρ τέλος εἴρηται. οἷον, εἰ οὕτως ἐκπληκτικώτερον ἢ αὐτὸ, ἢ ἄλλο ποιεῖ μέρος. παράδειγμα ἡ τοῦ Ἕκτορος δίωξις.

Quapropter oportet increpationes in quæstionibus, ex his considerantem, soluere. Primum quidem enim si qua aduersus ipsam artem sunt im-

possibilia

possibilia fecit, peccauit: sed recte habet, si consequatur finem sui ipsius: finis enim dictus est. Ceu si sic magis apta ad consternandum vel ipsa, uel aliam facit partem, exemplum Hectoris persecutio.

Cum ansas omnes, quas captent, qui sunt infensi poëtis, ostendisset, docet nunc posse tentari reprehensiones illas, & inanes esse declarari si, qui stat pro poëtis, rationes illas notas habeat: inde enim viam inueniet criminationum earum confutandarum. Qui igitur ipsos defendet, auctore summo doctore, omnes rationes inquiret, quibus existimationem ipsorum violare aliqui conantur: ac singulas certo modo aptoq; ipsis labefactandis, refutabit: hoc enim valent prima verba, quibus tanquam clausit superiorem diuisionem: ac docuit, quæ vtilitas inde capi debeat. Nam quod inquit, ἐκ τούτων ἐπισκοποῦντα, declarat ope harum, quas indicauit, formarum, posse ac debere id effici. Respondet verò illud ἐκ τούτων, ei, quod initio huius rei explicandæ ait, ἐκ πόσων καὶ ποίων ἂν εἰδῶν εἴη: videturq; postquàm hoc ita concludit, tradidisse iam cuncta, quæ uocauit εἴδη: quod tamen obscurè fecit. quinque autem illa sunt numero, infra ab ipso apertè exposita: suisq; nominibus appellata. Statim verò ad singulas formas accedens, declarat verum esse, quod in vniuersum protulerat: orditurque ab extrema forma: & ordinem illum tenet, ut prima nunc appellet, quæ supra postrema posuit: ante ceteras enim eam aggreditur, cum poëta insimulatur, quod finxerit quædam, quæ fieri sane non possunt, siquis artem ipsarum illarũ rerum attendat: ac quæ præcipit illa, seruarit. Arbitror enim prorsus capi debere aliam artem, contra cuius præcepta committat aliquid poëta: & non artem propriã ipsius, & quæ versatur in materia quadam versibus complectendis: neque enim ita, ut ipsum nunc defendit, defendi vllo modo potuisset poëta: qui nanque faceret cõtra suam propriamq; artem, non consequeretur finem suum facilius: neque dici posset rectè rationeq; peccasse: quod infra etiam inquit. καὶ κατὰ τὴν περὶ τούτων τέχνην valet ad probandum intelligi supra debere artem de illis ipsis rebus, non artem poëticam. Sed nihil (ut opinor) tantum adiuuat hanc opinionem, quantũ illud, quod infra legitur hoc sensu. Præterea vtrorum est peccatum: eorum ne, quæ secundum artem, an ex alio quopiam accidenti: si namque supra quoque intelligeretur ars poëtica, non posset ostendi, quid interesset inter hoc & illud præceptum. Non impedit autem hanc sententiam, quod inquit αὑτῆς: ipsius enim illius artis intelligit, de cuius materia loquitur. Ratio igitur purgandi poëtam, cum huiuscemodi aliquid molitur, est, ut accuratè tradit auctor, fateri sanè ipsum peccasse, sed affirmare peccatum illud bono esse: nec dignum, quod hoc, vitium ostendente, nomine vocetur: bene nanque se rem habere, si ea ratione poetica consequitur finem suum, quod vsitata via, id est, si ne digitum quidem discessisset à præceptis illius artis, contra quam commisit, ipsi non contigisset. Ex his verò verbis leue mendum sustuli: αὑτῆς enim prima litera aspirata scribi debet, non, vt prius erat in excusis tenui: videtur tamen odiosior macula consequentia verba occupasse, & quæ non tam facile deleri possit. intelligo autem hæc, quibus confirmat, quod iam protulit: τὸ γὰρ [illegible]. nec enim satis idoneus sensus hinc colligitur. Suspicor autẽ aut peccatum à librario esse in postrema earum vocum, aut hic aliquid desiderari, quod sententiam implebat. Madius certè, qui minime suspectum hunc locum habuit, nescio quàm rectè, interpretatur: adiungitq; admirabilem esse oportere. quin autem ipse, suum quoddam iudicium secutus, de suo hæc addat, dubitari non potest ex Græco contextu, in quo huius sententiæ vestigium nullum apparet. Vt autem ipse quoq;, quid significasse hic auctorem putem, ostendam; arbitror eum dixisse, quod valet ad consilium poëtæ tuendum, finem semper attendendum esse: indeque res, quæ ipsum antecedat, existimari. Alicuius etiam momenti est ad confirmandum mendi aliquid subesse hoc loco, quod particula, quæ sequitur, ἢ οὐ, à non nullis libris abest: quæ tamen hic necessaria videtur: explanare enim volens, quod supra generatim protulerat, & aliquid eorum indicare, quæ adiuuant finem poetices, hoc addidit, atque inquit. Ceu si sic, id est fingendo aliquid, quod fieri non posse uideatur, terribiliorem, magisque

Ostenderat ignosci posse poëtis, si quando ipsi in aliqua re contra suam artem lapsi forent, ut facilius finem suum consequerentur, peccataq; hæc, quæ aliquid boni gignunt, condonari ipsis debere docuerat: quia tamen semper offendit quomodocunq; peccare: in seq; quiddam habet, quod meritò displiceat, ne poëtæ facile assuescant labi, admonet ipsos, ut cum possunt idem præstare, atq; eundem finem consequi, sine errore ullo atq; offensa, fugiant hæc quoq; peccata: quamuis etiam non si plenè perfecteq; possint, declinato errore illo, finem suum adipisci: neq; enim oportere hoc exquisitè quærere, nec pusillum discrimen attendendum esse: præstat enim sine peccato aliquo eundem finem, & si minorem aliquanto, consequi, quàm errore in studio suo, quacunq; ratione admisso, illum integriorem cumulatioremque adipisci: hoc enim manifesto ualet ὁ μᾶλλον ἢ ἧττον. non esse inquam pondus illius rei accuratè attendendum: siue plus in illo, minusue sit, multum momenti ad hanc rem habere: nam si magnum interuallum esset inter finem, hoc aut illo modo partum, dubium non foret, quin mediocris culpa admittenda esset. Valere verò quod dixi ὁ μᾶλλον ἢ ἧττον, declaratur etiam testimonio hoc Demosthenis: & si enim verba non penitus eadem sunt, eadem tamen est utrorunq; uis: inquit enim, cum salutem Ctesiphontis dignitatemq; suam defenderet. τῷ ζῆν δ', ὃ πλέον ἢ ἔλαττον, ἀνάγκη τοῖς γε δημοσίᾳ πεπραγμένοις μετεῖναι τῆς δόξης. Et tamen Lysias, uenustissimus ille scriptor atque Attici sermonis norma, nulla immutatione facta, ut Aristoteles inquit. ὥς τι πρὸς μᾶλλον ἢ ἧττον, ἢ ἐπιδημήσας δέκα ἡμέρας ἐν τῇ πόλει προσεποιήσατο ἐκεῖνον εἰσελθεῖν πρὸς τὴν βασιλίαν: ita enim quoque ille non omnino se ad illum numerum dierum astrinxit, sed propinquum magnopere ipsi, & exiguo internallo distantem, si discreparet, esse quem diceret, affirmauit. Κατὰ τὴν αὐτὴν τέχνην Aristoteles inquit, quia illo modo negligebatur ars, quæ rationem earum rerum tractandarum traderet. Quare nunc ostendit, si ipsius præterea præceptis seruatis, idem obtineri poterat, & tamen sine causa maluit poëta alia praua ratione id conari, peccatum est grauiter, & ipsius illa culpa non potest probari. Nam quod ait ἡμάρτηται οὐκ ὀρθῶς, comprobat quod supra significaui, superiora illa errata non inurere notam ullam poëtis, quia procreant quod rectum est: quamuis repugnare videatur peccare, ac rectè facere. Adiungit autem, quod certo declarat, quantopere ipse animo abhorreat ab huiusce modi etiam poëtarum peccatis: & quàm vellet scripta eorum ab omni undiq; labe vacua esse: inquit enim quod uim præcepti habet, toto animo seruandi. Oportet enim, si contingit, id est si uia ulla reperitur, qua hoc obtineatur, omnino nullam in partem peccari à poëta: nec umbram aliquam speciemq; erroris in eorum operibus manere. contendere igitur illi omnes ingenii neruos debent, ut hoc præstent. Verũ quia hoc semper obtinere difficile est, tunc possunt, intelligentes quid faciant, peccare, cum ex eo peccato maius aliquod bonum oritur: nihil enim optabilius, quàm finem in una quaq; re consequi.

Ἔτι ποτέρων ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα, τῶν κατὰ τὴν τέχνην, ἢ κατ' ἄλλο συμβεβηκός; ἔλαττον γὰρ, εἰ μὴ ᾔδει, ὅτι ἔλαφος θήλεια κέρατα οὐκ ἔχει, ἢ εἰ κακομιμήτως ἔγραψε.

Adhuc utrorum est peccatum, eorum ne quæ secundum artem, an secundum aliud accidens; minus enim, si non sciebat quod in ceruorum genere femina cornua non habet, quàm si mala imitatione usus, scripsit.

Tradit alium modum dissoluendi criminis, quod poëtis obiiciatur: statim enim accepta re, cuius ipsi insimulantur, iubet nos diligenter attendere, cuius generis est crimen illud: eorum ne, quæ poëtæ admittunt contra leges suæ artis: an illorum, quæ manent in alicuius rei ignoratione, quæ accidat poëtæ: nam si probare potuerit, eius generis esse, in quæ poetæ incidunt casu: & quia contingit ipsos huius aut illius rei imperitos esse, leuius fertur hoc ipsius delictum, quàm si in suo, proprioq; ipsius studio

teres scriptores partes plurimas Homericorũ poëmatum à rebus, quæ illic geruntur, appellare consuesse. Verum quia nihil illic video, quod faciat ad hanc fallaciam disputandi: agnitioq́; , cui illic opera datur, non hoc pacto facta est, sed à signo aduenticio profecta, uereor ne intelligenda sit fabula Sophoclis, cui Niptra nomen impositum fuit: illic enim quippiam tractari potuit, quod huc pertineret: luculentusq́; exemplum huius captionis foret. Sed dubium etiam est, sint ne hæc verba auctoris, siue ab aliquo olim in margine alicuius libri adnotata fuerint. qui præterea ostendere voluerit duci posse exemplum aptum ad hanc fallaciam demostrandam è fabula illa Sophoclis: nam videtur absurdum, cum Aristoteles docuerit principem fuisse huius fallaciæ Homerum; docuisseque ipsum quomodo rectè ordinéq; falsi aliquid proferri posset, in exemplo postea afferendo vsum eum fuisse auctoritate alius poëtæ. Et tamen quantum ex natura eorum verborum perspici potest, præcipuè autem ex coniunctione, quæ in eorum ordine secundum locum habet, illa potius legitima auctoris sunt existimanda.

Προαιρεῖσθαί τε ἀδύνατα καὶ εἰκότα, μᾶλλον ἢ δυνατὰ καὶ ἀπίθανα.

Eligereq́; impoßibilia & verisimilia, potius quàm poßibilia & nullo modo probabilia.

Aliud nunc præcipit, quod & ipsum cognitum, ac diligenter seruatum non mediocri auxilio erit poëtis: docebitq́; ipsos quã potissimum materiam, aptam fini suo consequendo, sumant. occurrere enim ipsis possunt argumenta, ita inter se diuersa, ut earum alterum è genere sit eorum, quæ effici nequeunt: alterum verò ex illis, quæ exitum habent nec tantum effici possunt, sed etiam nullo negotio fiunt. Cum igitur videatur repudianda omnis materia, quæ continet quippiam, quod fieri non possit: anteponendaq́; ipsi ea, quæ facilem euentum earum rerum habet; atque intelligitur ab omnibus cotidie vsu uenire, admonet acutissimus huius studij magister poëtas, vt si illi materiæ, quæ effici nõ potest, adiunctum fuerit, vt uerisimilis sit, credíq; facile possit gesta esse: altera verò, quæ effici potest, aliena sit ab opinione hominum, nec videatur probari posse eam factam; priorem sumant: posteriorem verò hanc, non aptam consilio ipsorum, relinquant: finis enim poëtarum est adijcisci assensum eorum qui audiunt: quare accommodare se debent ad eorum iudicia, & ea proferre, quæ sint apta ad persuadendum: quamuis aliquando sint, si uerè spectentur, beneq́; de illis existimetur, eius generis ut nulla ratione possint effici. Hoc, quod nunc sedulo præcipit, infra etiam repetit, ubi docet quomodo dissolui possint, quæ uitio dantur poëtis: ait enim studio artique poëtarum magis expetendum esse id, quod fieri non potest, si aptum est ad persuadendum, quàm quod fieri potest, si alienum est ab existimationibus hominum: quare falsò sæpè insimulari poëtas, qui hoc commiserunt. Capere vero ipsum hic εἰκὸς pro πιθανὸν perspicitur satis aperte: vt enim δυνατὰ contrarium est eius, quod dixerat ἀδύνατα, ita ἀπίθανα, eius, quod vocarat εἰκότα; hoc autem fecit, quia quæ verisimilia sunt, vim habent persuadendi, & facile irrepunt in animos eorum, qui audiunt. Quod ad integritatem lectionis facit, vidi calamo exaratum librum, in quo præterea est, δεῖ: ita enim in eo legitur. προαιρεῖσθαί τε δεῖ; nec tamen statuere possum positum ne id ab auctore fuerit, cuius sententia necessaria prorsus hic est, quia erat consuetudinis Atticorum sæpe id in sermone omittere, cuius sermonis fuit studiosissimus Aristoteles. nam initio quoque Analyticorum priorum, id desiderari maluit, quàm illic apertè legi. quis igitur scit, an rei declarandæ causa adiunctum hic ab aliquo fuerit? Eodem pacto coniunctio καὶ, quæ infra bis ponitur, abest à duobus libris. Sed hæc quoque sit ne an non sit, parui omnino refert: nam infra eo loco, quem indicaui, ubi eandem sententiam repetit, semel posita est. Semel verò relicta. Non oportet autem in his præceptis certum aliquem ordinem requirere: ut posterius scilicet à priore prorsus aptum sit; neque enim in his nunc rebus admonendis,

quæ

quæ poëtam instruunt, documentaque artis eius dant, series illa penitus necessaria est. Hoc verò verum esse, facile intelligi potest.

Τούς τε λόγους, μὴ συνίστασθαι ἐκ μερῶν ἀλόγων, ἀλλὰ μάλιστα μὲν μηδὲν ἔχειν ἄλογον. εἰ δὲ μή, ἔξω τοῦ μυθεύματος, ὥσπερ Οἰδίπους, τὸ μὴ εἰδέναι πῶς ὁ Λάϊος ἀπέθανεν. ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι, ὥσπερ ἐν Ἠλέκτρᾳ οἱ τὰ πύθια ἀπαγγέλλοντες: ἢ ἐν Μυσοῖς, ὁ ἄφωνος ἐκ Τεγέας εἰς τὴν Μυσίαν ἥκων.

Fabulasq; non constituere ex partibus ratione carentibus, sed maximè quidem nihil habere vacuum à ratione. Sin autem, extra fabulæ compositionem, quemadmodum Oedipus, non scisse, quomodo Laius interierit: sed non in dramate, quemadmodum in Electra, qui Pythia nuntiant: vel in Mysis qui sine voce è Tegea in Mysiam uenit,

Auctor est, qui studium ipsorum vndiq; expolire conatur, Aristoteles poëtis, tragicis simul atque epicis: (hoc enim commune vtrorumq; præceptum est) vt videant ne in constituendis rebus, argumentisq; fingendis, sit aliquid absurdum, ac nullo modo consentaneum: hoc enim, si penitus præstare id potuerint, afferre putat ipsis plurimum laudis. Verum quia difficile admodum est à principio vsque ad exitum fabulam perducere, in qua nihil huiuscemodi inueniatur: raroq; hoc poëtis etiam bonis contigit, docet si omnino id præstari non potest, ut omnis fabula prorsus hoc malo libera sit, multo facilius id tolerari posse, si extra compositionem rerum, omne hoc, quod parum consentaneum est, extiterit. Hoc igitur est, quod nunc sedulo præcipit. λόγους autem videtur hic appellasse omne corpus fabulæ: nam λόγον etiam in aliis multis, quæ significat, valere fabulam, remque commenticiam, apparet multis exemplis veterum scriptorum, & auctoritate etiam grammaticorum. iubet igitur poëtas toto animo prouidere in argumento texẽdo, ne partes vllæ illic sint absonæ, & quæ contineant in se aliquid parũ consentaneum, sed in primis date operã ipsos debere, ne quicquã illic huiusmodi sit. addit autem, intelligens præclarè quàm hoc sit arduum atque operosum. Sin autem: hoc scilicet obtineri non potest, extra veram fabulam, atque ea, quæ geruntur eo tempore, illud collocandum: hoc enim videtur intellexisse, cum inquit ἔξω μυθεύματος: valet enim hoc idem, quod aliis locis inquit ἔξω δράματος, vt multo supra, de eadem hac persona differens, τοῦτο μὲν ἔξω τοῦ δράματος: & non multo post iterum, vbi tradit, qui sit verus vsus machinæ: sed etiam ἔξω τραγῳδίας, idem significans, aliquando dixit: vt statim post priorem duorum horum locorum: quo sanè loco, idem, quod hic, vno tantum hoc verbo variato, præcipit: ait enim. ἄλογον δὲ μηδὲν εἶναι ἐν τοῖς πράγμασιν, εἰ δὲ μή, ἔξω τραγῳδίας οἷον τὸ ἐν Οἰδίποδι τῷ Σοφοκλέους. Nam idem significare. μύθευμα & δρᾶμα hoc loco intelligitur etiam ex eo, quod hic adiungit, ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι. Exemplis verò comprobare quod dixerat, volens, docet hoc fecisse optimum omnium tragicorum in optima fabula: cum enim ipsi non licuisset contexere ita res illas, argumentumque componere, vt nihil illic absonum foret, id quod necesse habuit recipere, & sine quo fabula manere non potuit, fuit extra res illas, quæ in scena tunc agūtur: ut multo minus ipsum hoc pacto peccasse apertum sit: carere nanque ratione videtur, Oedipo notam non fuisse rationem modumq;, quo Laius, qui ante ipsum Thebis regnarat, interfectus fuerit: inducitur enim ille huius atrocissimi casus omnino inscius: est autem à ratione vacuum hoc, quia cædes clarorum virorum, regumq; ignotæ hemini esse possunt, qui in illis locis viuat; nedum summo homini, atque ei, qui in regno ipsi successerit: debebat enim ille totum hoc diligenter, suæ saltem salutis causa, perscrutari: ac leui etiam de eo facto cogitatione suscepta, totam rem subito percepisset. Hac igitur parte tantum laborat nobilissima fabula: ceteris verò in rebus perfecta & ab omni labe vacua est. Vt autem illic ferri hoc potest: nec magnam

aliquam

aliquam culpam subit poëta, qui hoc commisit, ita in alia tragœdia idem iure optimo reprehenditur, qui in media actione rebusque quæ ea die geruntur, in idem vitium incidit. Inquit igitur Aristoteles, quantum potuit declinasse hunc scopulum Sophoclem in Oedipo tyranno, cum extra fabulæ compositionem, & non dramate, rem penè absurdam induxerit. Electra verò fuit, ut narrat. & ut perspicere licet, in qua magis peccauit: qui enim illic tanquam nuntij exponunt, quid in Pythiis gestum sit, contra verisimile id faciunt: & locus ille rationi repugnat: nec tamen ipse, ut in priore exemplo fecerat, declarat, quid illic contra rationem fit. Repugnare autem existimatur, quia ætate Orestis, ludi illi nondum instituti fuisse dicuntur. quomodo igitur id ea ratione vsu uenire ac contingere potuit: vt scilicet adolescens ille, dum illic quadrigas agitaret, curru fracto, impetu equorum abreptus, necaretur. si nihil huiuscemodi illo tempore fiebat. Scholion etiam illic tradit, id commissum esse à poëta ἀναχρονισμοῦ: quæ figura, licentiaque reperitur aliquando vsurpata à poëtis. quæ nanq; fiunt ipsorum tempestate, tribuũt temporibus priscis ac personis antiquis, quæ ab ipsis inducũtur in aliqua parte poëmatis. nec vitio valde hoc poëtis datur: putaturq; affine esse alicui magnæ culpæ. hic tamen potuit illud vitiosius existimari, quia facit multum ad finem earum rerum: totaque illa commenticia res ac ficta, in hoc fundata est, quod si hoc inane esse falsumque intelligitur, tota illa narratio simul labefactatur. hoc igitur facere potuit, ut ab Aristotele consilium Sophoclis multum reprehenderetur. AEschylus certè, qui eandem fabulam docuit, quamuis alio nomine appellarit: & eosdem illos simulatos nuntios fingit mortem Orestis Clytemnestræ AEgisthoq; narrasse, nihil huiuscemodi cõminiscitur: nec mentionem vllam Pythiorum facit. Sed tantum inducit eos dicere Orestem mortuum: seq; iussos esse hoc ipsis exponere à Strophio Phocensi, cum accepisset ipsos illuc aliis de causis iter facere, Argosq; venire debere. hoc (ut opinor) aliquid facit ad probandum, quidquid est hic absurdi, in eo manere. nam rem prorsus ita se habere non affirmarim: cum enim ratio illa Sophoclis, valde probabilis fuerit: sæpe nanque huiuscemodi aliqui casus illic incidebant, & adolescentes nobiles, ac cupidi gloriæ, illic exercebantur, in mentem etiam prius id AEschylo venire potuit: fingere inquam eo pacto Orestem interfectum. Alterum exemplum rei parum consentaneæ, vbi magis offendit, collocatæ, acceptum est è Mysis, fabula, ut suspicari licet, Sophoclis superiora etiam duo exempla ab eodem tragico sumpta sint: nihil enim affirmo, quia grauis testis Plutarchus commemorat Agathonem etiam Mysos docuisse in primo capite iij. libri Symposiacorum: nam Sophoclem scripsisse tragœdiam Mysos appellatam indicat Athenæus, & Helychius, qui sæpè testimonia ipsius ex ea fabula citant. Hoc autem in ea parum verisimile (ut opinor) erat, quod induxerat quendam è Tegea, Arcadiæ oppido in Mysiam nulla edita in tam longo itinere voce, venisse: hoc enim arbitror valere eo loco ἄφωνον, non mutum: sensusque (nisi fallor) ita magis quadrat; neque enim mihi non fieri posse videtur, ut mutus homo multo maiora spatia terrarum conficiat: nullo autem modo probabile est, aliquem tacitum tanto tempore mansisse: tam longum enim quoque silentium ipsius suspicionem comitibus & hospitibus mouisset. Ita autem (ut opinor) ille inductus fuit, quia si loqui cœpisset, statim è sermone cognitus fuisset: atque ita fabula omnis interiisset, aut aliquod maius incommodum natum esset. Hoc mihi, ut in re obscura & incerta, satis quadrare uisum est.

Ὥστε τὸ λέγειν, ὅτι ἀνῄρητο ἂν ὁ μῦθος, γελοῖον: ἐξ ἀρχῆς γὰρ οὐ δεῖ συνίστασθαι τοιούτοις: ἂν δὲ θῇ, καὶ φαίνηται εὐλογώτερον, ἀποδέχεσθαι καὶ ἄτοπον. ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄλογα, τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν, ὡς οὐκ ἂν ἦν ἀνεκτὰ, δῆλον ἂν γένοιτο, εἰ αὐτὰ φαῦλος ποιητὴς ποιήσει. νῦν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς ὁ ποιητὴς ἀφανίζει, ἡδύνων τὸ ἄτοπον.

Quapropter dicere, quod interiisset vtiq; fabula, ridiculum est: à principio enim non oportet constituere tales: si verò positum fuerit, & visum

magis consentaneum, accipere & absurdum: quia quæ in Odyssea sunt ratione carentia: illa inquam, quæ circa expositionem, quod nullo modo toleranda sunt, perspicuum fieret, si ipsa malus poeta tractarit. nunc autem alijs bonis poeta delet ipsa, condimentis aspergens illud absurdum.

Docet nunc rationem, qua se purgabant parum acuti poëtæ cum in huiuscemodi vitium inciderant, inanem esse, & nihil valere ad eos culpa liberandos: aiebant enim quiddam, cum huiuscemodi quippiam, remotum à uerisimili, finxerant, se coactos fuisse id facere, quia aliter fabula periisset, nec illud suum commentum exitum habuisset. Ridiculum igitur hoc esse inquit, ostendere volens non oportere ipsos aliquid committere, quod ab initio videant esse vitiosum, sperantes postea sibi veniam datum iri: reddidit enim rationem, cur illi à se dicti sint rem ridiculam facere, cum se excusent ob ea, quæ vitare poterant: hoc pacto. Non enim à principio decet constituere tales, scilicet fabulas: tales verò, quæ hoc vitio laborent. admonuit nanque supra optimus magister poëtas, ut antequam se ad scribendum appellerent, totas fabulas in animo suo coagmentarent: ac si quid huiuscemodi illi appareret, argumentum illud mutarent, aut penitus abiicerent. Hoc igitur est, quod nunc inquit, debere illos diligenter videre, ne componant fabulas, in quibus aliquid à ratione vacuum sit. Quod si huiuscemodi aliquid illic extiterit, & tamen positum fuerit à poëta & receptum: hoc enim valere puto, quod inquit ἂν δὲ θῇ. ostendit autem cur poni probariq; aliquando possit, quod rationem non habere videtur, verbis quæ consequuntur. his inquam, καὶ φαίνηται εὐλογωτέρως ita enim interpretor: & visum fuerit totum illud commentum ac fabula, hoc pacto melius procedere: vt poëta scilicet, cognito illo, quod vocat Aristoteles ἄλογον: ac diligenter ponderato, præstare putet id ponere in fabula, quod ita res, quæ illic aguntur, reddantur probabiliores. Cum hoc, inquam, contigerit, docet quid facto opus sit: oportereq; affirmat expectare illud, & nullo modo expauescere: eo animo scilicet, quo intelligitur Homerus multa huiuscemodi loca non reformidasse, cum ea remedia adhibuerit, quæ necessaria illi malo videbantur. illa autem loca dicit, nisi tanto artificio tractata fuissent, ita insulsa futura fuisse, ut vix aures ferre possent: quæ nunc cum voluptate, expolita ab optimo poëta, audiuntur: omnibus enim suauitatibus, quarum comparandarum summus opifex fuit, Homerus loca illa refersit. indicat autem locum, ubi hac ipsa ratione carentia apud eum poëtam frequentia sint: Odysseamq; appellat; & illius operis eam partem, in qua exponitur Vlysses in terram à Phæacibus: illic enim non nulla finguntur, quæ facile quiuis respueret, & nullo modo consentanea iudicaret. Industriam verò, quam adhibuit Homerus in hoc malo tegendo, eleganter exponit Aristoteles: declarat enim eum, præclare videntem rerum illarum insulsitatem, effudisse illic omnia sua bona. quibus abundabat: in eoq; loco cuncta poëtarũ pigmenta consumpsisse. intelligit autem & sententiarum & verborum ornamenta, & cetera, quæ illustrant orationem: atque ita sententiarum imbecillitatem operuisse: nec non quasi imitatum esse optimos coquos: ab eorum enim studio verbum transtulit. illi nanque cum viles escas & insuaues in honorem adducere volunt, condimentis ipsas adiuuant. quod tradit etiam fecisse Homerum, quamuis longè alia condimenta sint, quæ epulas condiunt, & quæ locum aliquem apud poëtam, suauem reddunt. ἡδύνειν enim, quo uerbo vsus est, significat condire epulas. Vt autem ipse eleganter hic inquit ἡδύνων ἀτοπον, ita etiam de eodem summo poëta loquens Strabo ait. ἡδύνων φράσιν: contra Eratosthenem enim in primo libro τῶν γεωγραφουμένων disputans, & ipse ab eadem re, idem penè significare volens, verbum transtulit. Hæc igitur ipsius verba sunt. ταῖς ἀληθέσι περιπετείαις προσετίθει μῦθον, ἡδύνων καὶ κοσμῶν τὴν φράσιν: quibus verbis significauit Homerum fabellas in poëmata sua inseruisse, & rationes omnes illas, quæ oblectarent aures, & forent condimenta & ornatus orationis. nam quod ἀγαθὰ id est bona vocauit ingenij dotes, luminaq; eloquentiæ, supra quoque multo eodem verbo eodem pacto usus est, vbi de non nullis iniquis iudicibus poë-

tarum

hoc omittere non deberet, uenit ipsi in mentem hoc loco potissimum id facere, quia proximè splendoris huius verborum atque elegantiæ mentionem fecerat. Admonet igitur poëtas, vt in partibus ignauis suorum operum incumbant in hanc rē, studeantq; illas adiuuare huiuscemodi floribus ac luminibus orationis. Ipsemet autem declarat, quæ partes in aliquo poëmate dici existimariq; debeant segnes & inertes: sunt autem illæ, in quibus nec mores alicuius personæ expressi sint: nec sentētiæ vllæ acutæ aut graues positæ: hoc enim valere puto, quod inquit διανοητικοῖς. Animaduertendum autem ipsum rationem non reddere cur debeant poëtæ ignauas partes suorum poëmatum elegāti oratione expolire: apparebat enim hoc, ac per se notum erat: quis enim non videat partes illas, suis bonis destitutas, aliena requirere? & postquam careret rebus maioris momenti ad ipsas commendandas, saltem his verborum festiuitatibus esse subleuandas. Huc igitur non comprobat, sed causam affert, cur debeant se poëtæ in contrariis partibus ab ornatu orationis exquisito, abstinere: docetq;, quid mali gignat exculta nimis oratio non suo loco collocata: & quàm male opera eorum in ea re illic ponatur, cum magnopere obsit, & non tantum non iuuet. inquit enim. Occulit autem contra valde splendida locutio mores & sententias. quod autem summo artificio molitus fuerat poëta, intelligens quantā laudem afferat & quàm proprium studij ipsius sit, ut mores exprimeret, & sententias graues in ore eorum qui loquuntur, poneret, id totum corrumpere dicit & operire: facereque demum ne appareat, præter modum excultam locutionem: quare cauerè hoc tanquam scopulum aliquem poëtę debent. Nec tamen auctor est summus magister poetis, suadetq; ut illis in partibus vtantur verbis abiectis & omni honore carentibus. nam ita quoq; peccarent: facerent enim quod nullo modo decet, nec conuenit dignitati sententiarum: Sed nimis excultam splendidamq; orationem in illis locis reprehendit: multumq; studium ac laborem in ipsis expoliendis non adhibendum esse dicit: hoc enim manifestò valet διαπονεῖν, quo verbo est vsus. Cum autem quæsiuerit Madius, cur nō addiderit in oratione quoque, qua excitentur motus animorum, importunam esse ac molestam eximiam elegantiam verborum, cum illis quoque obesse potius quàm prodesse videatur, putaueritq; nodum hunc dissoluere studens, uocabulo illo διανοητικοῖς contineri non solum acutas sententias, sed affectus etiam animiq; perturbationes, quid sentiam de omni hac re, indicabo. Primum igitur arbitror, quod præcipere voluit optimus auctor, ipsum planè aperteq; significasse: non esse scilicet adhibēdum studij aliquid in expoliendis oratione partibus illis fabularum, in quibus aut mores exprimuntur, aut graues, acutæq; sententiæ existunt. non addidisse autem μήτε παθητικοῖς, quia inde aliena non est concinnitas verborum, cum potius illa multum valeat ad augenda ea mala, quæ loco illo referuntur. nam in tragœdiis non inueniri illius generis orationem patheticam, quæ in magno vsu oratorum est, affirmarim: perturbantur enim illic animi spectatorum rebus ipsis, non oratione ad hanc rem facta: neque enim illic est aliquis, qui doceat aperiatque vim eorum malorum, vt in causis, quæ in foro aguntur: & ipsa uerbis, qualia ipsi commodum est, uideri faciat. id autem multo supra, vbi paucis de dianœa disseruit, testatus est Aristoteles: nam illic etiam locū habere voluit verba translata, & peregrina, & iuncta. Idem affirmauit in iij. libro de arte dicendi, præcipueque huiuscemodi multa ex ore eorum, qui inflammato animo dicūt, erumpere, aperium est. Quin verò hæ sint res illæ, quæ sedulo captantur, cum aliquis exornandæ orationi operam dat, dubitari non oportet. Vt autem tragœdiæ non nullæ patheticæ vocantur, ita etiam partes ipsarum quasdam eodem pacto appellarim. non tamen illæ patheticæ vocatæ sunt, quia oratione ad eam rem apta commoueantur spectatores, sed quia casus atroces & sæui illic contineantur: hoc enim πάθος plerunque in tragœdia valere ipse significauit. Cum igitur πάθος illud hic mouetur, id est animi spectatorum perturbantur, rebus ipsis, quæ fiunt, perturbantur, non artificij plena oratione, quamuis non inficias eo, vt res magis miserabilis aut sæua videatur, posse etiam præstari artificio poëtæ, cuius rei efficiendæ supra eo loco, quem monstraui, rationem tradidit Aristoteles. Non posse autem orationem patheticam contineri verbo illo διανοητικοῖς, apparet: neque enim motus turbidi manent in ea

parte animi, in qua nascuntur sententiæ: illi nanque sedem suam habent partem rationis expertem: dianœæ verò in ea, quæ particeps ipsius est.

Περὶ δὲ προβλημάτων, καὶ λύσεων, ἐκ πόσων τε καὶ ποίων εἰδῶν ἐστιν, ὧδ' ἂν θεωροῦσι, γένοιτο ἂν φανερόν. ἐπεὶ γάρ ἐστι μιμητὴς ὁ ποιητὴς, ὥσπερ ἂν ἢ ζωγράφος, ἤ τις ἄλλος εἰκονοποιὸς, ἀνάγκη μιμεῖσθαι, τριῶν ὄντων τὸν ἀριθμὸν, ἕν τι ἀεί· ἢ γὰρ οἷα ἦν ἢ ἔστιν· ἢ οἷά φασι καὶ δοκεῖ· ἢ οἷα εἶναι δεῖ. ταῦτα δ' ἐξαγγέλλεται λέξει, ἢ καὶ γλώτταις, καὶ μεταφοραῖς. καὶ πολλὰ πάθη τῆς λέξεώς ἐστι· δίδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς.

De problematibus autem & solutionibus, ex quotque & qualibus vtique formis sint, hoc pacto contemplantibus, fiat vtique manifestum: quia enim poeta est imitator, quemadmodum vtique vel pictor, vel quis alius imaginum expressor, necesse est imitari trium existentium numero, vnum aliquod semper: aut enim qualia fuere vel sunt: vel qualia aiunt & videntur: vel qualia esse oportet. Hæc autem exponuntur locutione, vel & linguis & translationibus. & multæ pathe locutionis sunt: damus enim hæc poetis.

Sciebat summus doctor poetas genus esse scriptorum, quod facile obtrectatores inuenit: animaduerteratque sepè vitio illis dari multa, quæ in ipsis reprehensione digna non sunt. quare consulens eorum dignitati, quorum ingenia optimis præceptis imbuebat, omnem hûc locum diligenter persequitur: ostenditque quomodo illi purgari possint, & à falsis criminibus vindicari: neque enim propositum est ipsi poetas malos defendere: & qui nulla facultate naturæ, arteue præditi, se ad scribendum conferunt. Non est autem hoc alienum ab officio ipsius: qui enim videret illos vndique vexari, reuocaret animum ab eorum lectione, nec in vllo honore poetas haberet, quos ipse vtiles vitæ vult esse, & ferre fructus non paruos hominibus, si consilium eorum cognouerint, atque colligere studiose ipsos potuerint. De quæstionibus igitur, locisque quibusdam poetarum, qui in dubium veniunt, ne vitij aliquid in se contineant: videtur enim προβλήματα nunc appellare ζητήματα. nam quæ supra ἐπιτιμήματα vocauit, vbi tradidit ex non nullarum rerum quæ propriè sunt artis histrionum, scientia inscitiaque, nullam veram reprehensionem cadere in artem poetarum, ut ex inferiore loco patet, sunt pars problematum, & id denique, quod in ipsis valet ad criminandos poetas. De huiuscemodi igitur quæstionibus: nec nõ de ipsarum dissolutionibus, se velle nunc differere ostendit: pollicetúrque se rationem viamque monstraturũ, quã qui secuti fuerint, omnia liquido perspecturi sint: tanquàm enim significat sine hac animaduersione, qui quærere aliquid de hoc voluerint, valde laboraturos: cogniturí verò illo modo sint, ex quot illa, qualibusque nascantur, formis. Εἴδη verò videtur hic vocare, ut aliis in locis fecit, locos huius rei proprios: cunctæ enim criminationes, atque ipsarum tentationes in illis versantur, & tãquàm ad hæc capita referuntur. in his igitur formis manent: si verum hoc est, & criminationes poetarum, & rationes etiam illarum diluendarum: infra tamen videtur tantum appellare εἴδη quinque illa vnde ducuntur, quæ poetis obiiciuntur: modos enim eorum maledictorum confutandorum esse dicit xij. Iacit autem primum fundamenta huius operis: &, ut consueuit, ponit quædam certa & explorata, vt inde ducat ea, quæ sine illis dubia & obscura fuissent: nam ait. Quia enim est imitator poeta, quemadmodum vel pictor, vel quiuis alius, qui studium ponat in exprimendis imaginibus. orditur igitur à primo initio huius artis, cuius omnis vis naturaque posita est in imitando. quod commune ipsi est cum aliis non nullis artibus, vt in principio huius libri docuit: & hic quoque breui tangit: plures tamen illic enumerauit, quæ totæ in hac re occupatæ forent. hic verò tantum pictores & ceteros omnes, qui imagi-

nes

hes quauis ratione exprimunt:communi enim vocabulo εἰκονοποιούς, vniuersos hos opifices appellauit, ut sunt qui è luto fingunt, siue è cera, simulachra: nec non qui statuas fabricantur. Sed multo antea ipse de notione huius iuncti vocabuli accuratè disserui: eum illic quoque auctor ipso usus fuisset. est autem vbi tradit, cũ tragœdia imitatio sit meliorum, oportere, qui eas colunt, imitari bonos eximiosq; expressores formarum. Quamuis autem supra iam tradidisset poëtam imitatorem esse, non tamen id oportuno loco nunc repetere alienum existimauit, rei magis explanãdæ causa:& vt falsò sentire confirmaret, qui aliter de hac re crederent. Cum igitur, ut inquit, vniuersi hi sint imitatores, necesse est imitentur (hæc enim est redditio & ἀνταπόδοσις, quæ apta est è particula superiore ἐπεί) cum tria numero sint, in quibus imitandis versantur, vnum aliquod eorum semper. Sunt autem illa huiuscemodi, ut si voluntas horum artificum attendatur, illi imitentur, ac summa diligentia adhibita, reddant ea, quæ exprimunt, uel qualia fuere, aut adhuc sunt:nec addant aliquid aut demant:vel qualia vulgo ipsa aiunt:qualiáq; esse aliis videntur:atque ita sequantur rumores, & opiniones aliorum: Vel, quod est tertium genus, spreta veritate, nec referendo se ad existimationes ceterorum, qualia esse oportet. Ex iis enim quasi cãcellis exire non possunt:nec restat vlla materia præter has, quam sibi imitãdam proponant. Explicatis autem diuersis materiis, vel rationibus potius illarum tractandarum monstratis; adiungit poëtas vti locutione in illis rebus exponendis. Statimq;, tanquàm se emendans, inquit. Vel & linguis, & translationibus. non quia uoces non nullæ externæ, ac verba translata aliud quippiam diuersum à locutione conficiant:sed significare (vt opinor) voluit vulgare & cotidianum genus orationis, & illud etiam expolitum, additis illic leporibus, ac luminibus, quæ ornant orationem: huiuscemodi enim ferè est oratio poëtarum. Animaduertendum verò hac parte ipsum, cum significare vellet, exponuntur & renuntiantur, de diuersis generibus rerum loquentem: quæ oratione nota fiunt, usum eo verbo, vnde in fabulis persona vocata est, quæ spectatoribus narrat, quod intus gestum est:& iis in locis, ut cernere ipsi non potuerint: is enim qui hoc facit, ἐξάγγελος appellatur: auctor autem ἐξαγγέλλεται inquit:habet igitur difficultatis non nihil, cur potissimum nunc vsurparit hoc uerbum, quod infrequens est apud ipsum:nec uidetur factum huic rei ostendēdæ. Et tamen Cicero idem videtur fecisse in Latino verbo, quod quasi huic respondet:hæc enim ipsius verba sunt è iij. de Oratore. Cum inflexo commutatoq; verbo res eadem enuntiatur ornatius. Cum autem rationes iam duas nominasset illustrãdæ locutionis, addidit, & multa sunt pathe locutionis, significare (nisi fallor) volens immutationes illas verborum, de quibus supra diligenter disseruit: & quas stultè Euclides ille priscus in Homero, reprehendebat: hæc enim propriè videtur πάθη appellari. cum scilicet vocabulum aliquod, aut productum est, syllaba vna vel pluribus illi additis: aut contra inde aliquo dempto, imminutum. siue alia quapiam ratione ipsum à consuetudine variatum fuerit. Nam quod addidit. Hæc enim damus poëtis, hoc declarat: superiores enim illi duo modi non alieni sunt à consuetudine, quippe cum vsus translationum frequens sit in sermone etiam imperitorum: contra verò hæc remota inde sunt: & tantum licentiæ poëtarum, contra iudicium præposteri illius vituperatoris, concessa: cum scilicet verbum aliquod huiuscemodi aliquid patitur, & quasi forma ipsius immutatur: cum enim dixerit nos potestatem facere poëtis, ut his verbis vtentur: & ea, ut voluntas ipsorum fert, commutent, testari videtur non licere aliis ipsa tam liberè contaminare, ac proprium hoc donum eorum esse.

Πρὸς δὲ τούτοις οὐχ ἡ αὐτὴ ὀρθότης ἐστὶ τῆς πολιτικῆς, καὶ τῆς ποιητικῆς: οὐδὲ ἄλλης τέχνης καὶ ποιητικῆς. αὐτῆς δὲ τῆς ποιητικῆς διττὴ ἡ ἁμαρτία: ἡ μὲν γὰρ καθ' αὐτήν: ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκός: εἰ μὲν γὰρ προείλετο μιμήσασθαι ἀδυναμίαν, αὐτῆς ἡ ἁμαρτία: εἰ δὲ τὸ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς, κατὰ συμβεβηκός: ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα. ἢ τὸ καθ' ἑκάστην τέχνην ἁμαρ-

τημα. οἷον τὸ κατὰ ἰατρικὴν, ἢ ἄλλην τέχνην, ἢ ἀδύνατα πεποίηται. ταῦτ' οὖν ὁποῖα ἂν ᾖ, οὐ καθ' ἑαυτήν.

Adhæc autem non est eadem rectitudo ciuilis facultatis & poeticæ: neque alius artis & poeticæ. ipsius autem poeticæ duplex peccatum: alterum quidem enim per se: alterum autem per accidens: siquidem enim elegit imitari rem, cuius facultatem non habet, ipsius peccatum est: si verò eligere non rectè, per accidens, sed equum ambo dextra crura proijcientem. Vel peccatum secundum singulas artes. Ceu quod secundum medicorum artem, vel aliam artem, vel impoßibilia in poesi tractauit. Hæc igitur, qualiacunque fuerint, non per se.

Aliud fundamentum iacit tuédæ itidem dignitatis poëtarum, quod à multis magnisque criminibus ipsos vendicat. quare, ut narrat, addi illud debet superioribus. est autem huiuscemodi. Non oportere nos existimare eãdem uirtutem esse artis poetarum, & facultatis illius, quæ docet, quomodo regenda sit ciuitas, ut simulatq; uideamus aliquid probari ac rectum esse iudicari in ratione gubernandæ ciuitatis, statim putemus, quod à poëtis fingitur, illiusmodi esse debere: ac nisi ad eam formam redactum sit, ipsum uitiosum esse: singulæ nanque artes ac facultates suas quasdam certasq; uirtutes habent, quæ quum illic probentur, alibi eandem laudem non inueniunt, ac meritò sæpè reprehenduntur. Quod autem contingere in politica, & poëtica, idem etiam usu uenire affirmat in arte ipsa poëtarum, & aliis non nullis artibus, ut non semper scilicet eadem in illis probêtur ac vera esse ad summumq; perducta, in diuersis studiis iudicentur. Hoc igitur ab ipso animaduersum, & ut certum positum, ut apparebit, uiam patefaciet multis criminationibus dissoluendis: nec enim desunt, qui simulatque intelligunt quippiam à poëta prolatum ut bonũ positum, quod repugnet ab eo, quod perfectum, uerumq; esse ab aliqua arte traditur, statim reprehendant, & norma illa utentes, uitiosum putent. Hoc explicato, docet duobus modis peccari à poëtis in studio ipsorum: & qui arti huic operã dant, in culpam cadere duabus diuersis rationibus: eorum autem peccatorum alterum dicit esse per se: alterum vero ex accidenti: quam diuisioné accuratè explanat, & quasi exemplis illustrat. Si enim inquit ars hæc poëtarum sumpsit imitandam materiem, quam explicare non posset: cuiq; ornandæ facultas ipsius par non esset, & elegit demum imitari id, quod est supra uires ipsius: ita enim penè singulis uerbis Græcis Latina reddentur, ipsius peccatum est: ἀδυναμίαν nanque ualere hic puto, quæ sanè uis subiecta est huic nomini; & unde id iunctum est, facultatis uacuitatem, ac nullam potestatem illius rei administrandæ, longeq; aliud esse arbitror ἀδυναμίαν ab eo, quod ἀδύνατον Græcè uocatur. Quare non putari debet auctor sibi ipsi in his paucis uersibus aduersatus esse: nec ea de causa quæstionem excitare oportet; sententiæ nanque hæ diuersæ inter se esse nullo negotio intelligentur, si attendetur diligenter notio huius nominis. intelligo inquam hanc ipsam, de qua nunc disputaui, & id quod infra dicit, ubi affirmat poëtas, qui fingunt: uersibusque complectuntur res, quæ fieri non possint, peccare ex accidenti, ac præter ipsorum studium: hic verò docet, eos, qui imitantur ἀδυναμίας, labi per se, & in suo ipsorum studio errare. Hoc igitur significat hoc in loco, ut in multis alijs ἀδυναμία. In categorijs enim quoque capite, quo differit de qualitate, ἀδυναμίαν contrarium esse ostendit eius, quod vocat δύναμιν ἔχειν: hæc enim ipsius uerba sunt, κατὰ τὸ δύναμιν ἔχειν φυσικὴν ἢ ἀδυναμίαν. Præterea in v. libro politicorum appellauit ἀδυναμίαν πρακτικὴν, naturã indolemq; hominis minime aptam rebus gerendis. Procli autem in primis exemplum hic accommodatum est: de his nanque rebus differens, quum ostendere uellet hanc ipsam infirmitatem poëtarum, qui ingenij artis ue culpa pares nõ sunt alicui materiæ tractandæ,

ctandæ, hoc verbo usus est: inquit enim in Politiam Platonis, καὶ εἰ τραγῳδοποιοί τὸ ἔσχατον τῆς Ὁμηρικῆς ποιήσεως ζηλώσαντες, ἀλλ' εἰς ἐκείνην τὴν ἀρχὴν τῆς σοφιστείας πλημμελεῖ, ἀλλ' εἴς τινα αὐτῶν ἐπιτιμητέον ἀδυναμίας. Animaduertẽdũ autem, cum hoc fit, rectè deligere poëtam, sumereq; ipsum materiam idoneam ac veram, sed labi in ea tractanda, quia non est par ipsi: caretq; facultate eximiè ipsam persequendi. Quare quod sequitur αὐτῆς ἁμαρτία, id est artis ipsius erratum est, capi debet ut prolatum de arte, quæ in ipso est, non de arte seorsum, generatimque: illa nanque, cum materia uera sumitur, rectusque delectus habetur, non uidetur peccare posse. Horatius, qui tantopere suasit poëtis, ut sumerent materiam æquam ipsorum uiribus, hoc sine dubio significare uoluit. nam sumere hic valet προαιρεῖσθαι. quod tamen verbum Græcum infra aliter reddidit: nam quum inquit Lecta res, quin ὕλη, ὑποκείμενον que προῃρημένον significarit, dubium non est. expressit autem ἀδυναμίας, ut rem magis notam faceret, pluribus modis: inquit enim. Sumite materiam vestris qui scribitis æquam Viribus, & versate diu, quid ferre recusent, Quid ualeant humeri: ad extremum enim dicens, cui lecta potenter erit res, & quæ sequuntur, hoc manifesto declarauit. Explanato peccato, quod committitur ab arte poetarum per se, Aristoteles pergit explicare, cuiusmodi sit, quod ex accidenti ab eadem conflatur, atque inquit. Si autem eligere ipsum, non rectè scilicet administratum est, id est si in eo peccauit, quod sumpsit imitãdam rem falsam, & errori alicui magno subiectam, lapsus est, quia id euenit ac forte contingit: ut ita exprimere conet, quod ipse inquit κατὰ συμβεβηκός. Exemplo verò explanare hoc volens, duxit illud à natura equorũ: quod tamen ipsi commune est cum aliis quadrupedibus. Ceu inquit. Si in imitando induxit equum simul ambo dextra crura proiicientem: hoc enim peccatum est non proprium poëtę, qui quod imitari voluit eximie imitatus est, sed hominis, qui nunquam attenderit, quomodo equi progrediuntur, rudisque admodum sit artis eius, quæ equos curat aut regit: si nanque hoc in se mouendis equi facerẽt, statim in dextram partem corporis prorruerent, quæ nullo amplius tãquam fulcro sustineretur: equi nanque ac ceteræ quadrupedes, alterum anteriorum crurum: contrariumque illi posteriorum simul mouent: de quo diligenter copioseq; disseruit ipse in libro de gressu animalium: sicq; corpus eorũ vtraq; ex parte altero crure nititur, atq; à prolapsione liberum est. nam quod προβάλλειν inquit, hoc uerbum proprium est illius rei: crebroq; vsurpatur eo in libro ab Aristotele, ut cum inquit. πάντα ἀπὸ τῶν δεξιῶν προβάλλονται: docere enim tũc voluit homines moueri incipere à dextra corporis parte, & ea de causa, ut alterum crus paratum semper, expeditumque habeant, naturæ quodam instinctu, sinistram corporis partem semper proiectam tenere. habitus etiã quidam certus pugilum, cum imminent in aduersarium: itaque manent, ut si illi magis se appropinquarint, facilè vulnus imposituri sint, προβολὴ appellatur. quo verbo vsus est Cicero in epistola quadam ad Atticum, cum de ratione Academicorum disputaret. Sed Demosthenes etiam in prima oratione aduersus Philippum, in simili exponendo, cum ciues suos negligentiæ argueret: diceretq; ipsos simile quippiam facere, atque pugiles barbari, προβάλλεσθαι inquit. idem autem usu quoque venire tradit Aristoteles in ignoratione singularum artium, ut si poëta peccet contra rationem ipsarum, nec culpam aliquam eo tempore admittat in artificio ipsius proprio, peccet ex accidenti. Exempli causa, inquit. Si aliquid edat, quod aduersetur scientiæ curandorum corporum: insimulabitur enim tunc non ut poeta, neque in uitium cadet eo nomine, sed quia in munere suo obeundo contigit eum quiddam tangere, quod pertinere ad artem medicorum, quam non didicerat: & ut in hac, ita etiam in aliis artibus, quas non appellat: & non tantum, vt adiungit, illo modo peccat, si contra veram rationem alicuius artis aliquid promit, uerum etiam si protulit quippiam, quod fieri nullo modo possit: tunc enim quoque labitur, ut naturæ illius rei ignarus, & ex accidenti denique, quod ipse etiam, omnibus iis expositis, narrat, non tamen mentione facta huius nominis: à contrario enim hoc monstrat, quod tamen idem ualet, nam inquit. Hæc igitur, qualiacunque fuerint, scilicet peccata, non per se ipsam committit poetica, neque reprehendi potest, ut in officio suo negligens. Qualiacunq; autem fuerint, inquit, quia, ut ostendi, non omnia sunt vnius gene-

tis: neque contra præcepta alicuius artis commissa: admiscuit enim etiam illis, cum quippiam à poëta dicitur, quod effici nullo modo possit. nam non vnum idemque semper esse genus erratorum, in quæ incidunt ex accidẽti, patet etiam, quia quæ ita eueniunt, plura sunt, magnopereque inter se discrepantia. hoc autem præterquàm quod satis apertum est, confirmatur etiam verbis his, quæ non multo infra posita sunt. ἢ κατ' ἄλλο συμβεβηκός: ostendunt enim non vnum genus ipsorum esse. Non venio aũt in sententiam Robortelli ea parte, qua corrigendum putauit pro μὲν, quod in excusis est, μή: veramq; prorsus existimo peruulgatam lectionem, vt inde sensus ille ducatur, quem docui. Quod igitur sequitur. ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα, non aduersatur superiori sententiæ: aduersaretur autem si legeretur μή: sed est confirmatio illius: exemplumq; rei, in qua peccatum est à poëta, quia non rectè elegit. nec mouere nos debet particula ἀλλά, quæ poni in oratione debere videtur, cũ aliquid dicitur, quod repugnet superiori sententiæ: hic enim quoq; idem facit: nec aliud sanè valent hæc verba, quàm si dixisset (vt quantum possum rem explanem) si autem elegit non bene, sed male: ita enim sæpè, vt aliàs admonui, rei illustrandæ causa loqui auctor consueuit. nunc autem ille pro posteriore hac sententia, quæ perperam illam rem tractatam esse affirmat, exemplum illius peccati ponit. Perturbat tamen non parum hac parte, quod antequam sententiam absoluisset, coniecit in mediam illam verba hæc, quæ naturam eius peccati aperirent, κατὰ συμβεβηκός: si vera illa legitimaq; auctoris sunt. nam non sine causa suspicari aliquis posset, scholion ipsa, declarationemq; quondam fuisse alicujus, qui multo ante ostendere voluerit id, quod infra traditur ab Aristotele. Vnde è libro, qui Parisiis apud Guil. Morelium excusus est, illa sublata sunt: quod tamen ipse non omnino probo, quia nullũ exemplar inueni, à quo illa abessent: & præterea quia duriusculus quibusdam locis hic eruditissimus scriptor esse deprehenditur: potuit autem, quia multa inculcanda huc sibi esse intelligebat, antequam extremum illud, quod sententiam claudit, adderet, ne tamdiu suspensum lectorem teneret, statim, adhuc illa non absoluta, κατὰ συμβεβηκός ponere. Quod verò virtutem in his rebus, vitiumque, ὀρθότητος & ἁμαρτίας nomine appellat: valet enim prorsus ὀρθότης contrarium eius, quod est ἁμαρτία, id est res rectè & sine vllo errore ad exitum perducta, idem etiam fecit aliis in libris, ut in ij. Topicorum, vbi & rectè munus suum obire, & falli sensus, his verbis significauit: ait enim. οἷον ἡ βούλησις δρᾶν, ὅτι ἐστὶ περὶ αὐτὴν ὀρθότης καὶ ἁμαρτία. Eodem etiam pacto Plato in ij. de legibus quum de rebus ad hanc artem pertinentibus, officioq; poëtæ disputaret, locutus est: inquit enim. μὴ γὰρ γιγνώσκοντι τὴν οὐσίαν τί ποτ' ἐβούλεται, καὶ ὅτου ποτ' ἐστὶν εἰκὼν ὄντως, σχολῇ γνώμην ὀρθότητα τῆς βουλήσεως ἢ καὶ ἁμαρτίαν αὐτοῦ διαγνώσεται. Sed etiam in iij. libro de anima Aristoteles, quo tamen in loco altero tantum eorum vtitur in aduerbium conformato. nam pro contrario negatione illud tollit: quod etiam exemplum non nihil valet ad lectionem, quam probo, confirmandam. quod enim idem Robortellus delenda censuit verba illa ταὐτὰ οὐ ζητεῖν, ne in hoc quidem sententiæ eius accedo: valde enim delector hac lectione: & supra in explicando illo loco, quemadmodum ea verba deberent accipi, significaui. nec tamen non fateor me duos libros inuenisse, à quibus illa absint, quos opinor illum secutũ, ea hinc sustulisse. plus tamen apud me veritas valet, quàm auctoritas horum, multis in locis mancorum ac deprauatorum, librorum.

Ὥστε δεῖ τὰ ἐπιτιμήματα ἐν τοῖς προβλήμασιν, ἐκ τούτων ἐπισκοποῦντα, λύειν. πρῶτον μὲν γὰρ αὖ τὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην ἀδύνατα πεποίηται, ἡμάρτηται: ἀλλ' ὀρθῶς ἔχει, εἰ τυγχάνει τοῦ τέλους, τοῦ αὐτῆς: τὸ γὰρ τέλος εἴρηται. οἷον, εἰ οὕτως ἐκπληκτικώτερον ἢ αὐτό, ἢ ἄλλο ποιεῖ μέρος. παράδειγμα ἡ τοῦ Ἕκτορος δίωξις.

Quapropter oportet increpationes in quæstionibus, ex his considerantem, soluere. Primum quidem enim si qua aduersus ipsam artem sunt im-

possibilia

possibilia fecit, peccauit: sed recte habet, si consequatur finem sui ipsius: finis enim dictus est. Ceu si sic magis apta ad consternandum vel ipsa, uel aliam facit partem, exemplum Hectoris persecutio.

Cum ansas omnes, quas captent, qui sunt infensi poëtis, ostendisset, docet nunc posse tentari reprehensiones illas, & inanes esse declarari si, qui stat pro poëtis, rationes illas notas habeat: inde enim viam inueniet criminationum earum confutandarum. Qui igitur ipsos defendet, auctore summo doctore, omnes rationes inquiret, quibus existimationem ipsorum violare aliqui conantur: ac singulas certo modo aptoq; ipsis labefactandis, refutabit: hoc enim valent prima verba, quibus tanquam clausit superiorem diuisionem: ac docuit, quæ vtilitas inde capi debeat. Nam quod inquit, ἐκ τούτων ἐπισκοποῦντα, declarat ope harum, quas indicauit, formarum, posse ac debere id effici. Respondet verò illud ἐκ τούτων, ei, quod initio huius rei explicandæ ait, ἐκ πόσων καὶ ποίων ἂν εἰδῶν εἴη: videturq; postquàm hoc ita concludit, tradidisse iam cuncta, quæ uocauit εἴδη: quod tamen obscurè fecit. quinque autem illa sunt numero, infra ab ipso apertè exposita: suisq; nominibus appellata. Statim verò ad singulas formas accedens, declarat verum esse, quod in vniuersum protulerat: orditurque ab extrema forma: & ordinem illum tenet, ut prima nunc appellet, quæ supra postrema posuit: ante ceteras enim eam aggreditur, cum poëta insimulatur, quod finxerit quædam, quæ fieri sane non possunt, siquis artem ipsarum illarũ rerum attendat: ac quæ præcipit illa, seruarit. Arbitror enim prorsus capi debere aliam artem, contra cuius præcepta committat aliquid poëta: & non artem propriã ipsius, & quæ versatur in materia quadam versibus complectendis: neque enim ita, ut ipsum nunc defendit, defendi vllo modo potuisset poëta: qui nanque faceret cõtra suam propriamq; artem, non consequeretur finem suum facilius: neque dici posset rectè rationeq; peccasse: quod infra etiam inquit, καὶ κατὰ τὴν περὶ ταύτην τέχνην valet ad probandum intelligi supra debere artem de illis ipsis rebus, non artem poëticam. Sed nihil (ut opinor) tantum adiuuat hanc opinionem, quantũ illud, quod infra legitur hoc sensu. Præterea vtrorum est peccatum: eorum ne, quæ secundum artem, an ex alio quopiam accidenti: si nanque supra quoque intelligeretur ars poëtica, non posset ostendi, quid interesset inter hoc & illud præceptum. Non impedit autem hanc sententiam, quod inquit αὑτῆς: ipsius enim illius artis intelligit, de cuius materia loquitur. Ratio igitur purgandi poëtam, cum huiusce modi aliquid molitur, est, ut accuratè tradit auctor, fateri sanè ipsum peccasse, sed affirmare peccatum illud bono esse: nec dignum, quod hoc, vitium ostendente, nomine vocetur: bene nanque se rem habere, si ea ratione poetica consequitur finem suum, quod vsitata via, id est, si ne digitum quidem discessisset à præceptis illius artis, contra quam commisit, ipsi non contigisset. Ex his verò verbis leue mendum sustuli: αὑτῆς enim prima litera aspirata scribi debet, non, vt prius erat in excusis tenui: videtur tamen odiosior macula consequentia verba occupasse, & quæ non tam facile deleri possit. intelligo autem hæc, quibus confirmat, quod iam protulit: τὸ γὰρ [illegible]. nec enim satis idoneus sensus hinc colligitur. Suspicor autẽ aut peccatum à librario esse in postrema earum vocum, aut hic aliquid desiderari, quod sententiam implebat. Madius certè, qui minime suspectum hunc locum habuit, nescio quàm rectè, interpretatur: adiungitq;, admirabilem esse oportet. quin autem ipse, suum quoddam iudicium secutus, de suo hæc addat, dubitari non potest ex Græco contextu, in quo huius sententiæ vestigium nullum apparet. Vt autem ipse quoq;, quid significasse hic auctorem putem, ostendam; arbitror eum dixisse, quod valet ad consilium poëtæ tuendum, finem semper attendendum esse: indeque res, quæ ipsum antecedat, existimari. Alicuius etiam momenti est ad confirmandum mendi aliquid subesse hoc loco, quod particula, quæ sequitur, εἰ, à non nullis libris abest: quæ tamen hic necessaria videtur: explanare enim volens, quod supra generatim protulerat, & aliquid eorum indicare, quæ adiuuant finem poetices, hoc addidit, atque inquit. Ceu si sic, id est fingendo aliquid, quod fieri non posse uideatur, terribiliorem, magisque

Ostenderat ignosci posse poëtis, si quando ipsi in aliqua re contra suam artem lapsi forent, ut facilius finem suum consequerentur, peccataq; hæc, quæ aliquid boni gignunt, condonari ipsis debere docuerat: quia tamen semper ostendit quomodocunq; peccare: in seq; quiddam habet, quod meritò displiceat, ne poëtæ facile assuescant labi, admonet ipsos, vt cum possunt idem præstare, atq; eundem finem consequi, sine errore vllo atq; offensa, fugiant hæc quoq; peccata: quamuis etiam non tam plenè perfecteq; possint, declinato errore illo, finem suum adipisci: neq; enim oportere hoc exquisitè quærere, nec pusillum discrimen attendendum esse: præstat enim sine peccato aliquo eundem finem, & si minorem aliquanto, consequi, quàm errore in studio suo, quacunq; ratione admisso, illum integriorem cumulatioremque adipisci: hoc enim manifesto ualet ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον. non esse inquam pondus illius rei accuratè attendendum: siue plus in illo, minusue sit, multum momenti ad hanc rem habere: nam si magnum interuallum esset inter finem, hoc aut illo modo partum, dubium non foret, quin mediocris culpa admittenda esset. Valere verò quod dixi ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον, declaratur etiam testimonio hoc Demosthenis: & si enim verba non penitus eadem sunt, eadem tamen est utroruinq; uis: inquit enim, cum salutem Ctesiphontis dignitatemq; suam defenderet. τὸ ἴσον δ᾽, ἢ πλέον ἢ ἔλαττον, ἀνάγκη τῶν γε δημοσίᾳ πεπραγμένων μετεῖναι τῆς δόξης. Et tamen Lysias, uenustissimus ille scriptor atque Attici sermonis norma, nulla immutatione facta, vt Aristoteles inquit. ὥς τι περὶ μᾶλλον ἢ ἧττον, ὃ ἐπιδεδημηκὼς δύ᾽ ἢ ἡμέρας ἐν τῇ πόλει προσπαρακαλέσαντα ἀδελφὸν ἐρασθεὶς πρὸς τὴν βαναυσίαν: ita enim quoque ille non omnino se ad illum numerum dierum astrinxit, sed propinquum magnopere ipsi, & exiguo interuallo distantem, si discreparet, esse quem diceret, affirmauit. Καὶ τὴν ὡσδὲ τέχνην Aristoteles inquit, quia illo modo negligebatur ars, quæ rationem earum rerum tractandarum traderet. Quare nunc ostendit, si ipsius præterea præceptis seruatis, idem obtineri poterat, & tamen sine causa maluit poëta alia praua ratione id conari, peccatum est grauiter, & ipsius illa culpa non potest probari. Nam quod ait ἁμαρτήματα δὲ ἔρως, comprobat quod supra significaui, superiora illa errata non inurere notam ullam poëtis, quia procreant quod rectum est: quamuis repugnare videatur peccare, ac rectè facere. Adiungit autem, quod certo declarat, quantopere ipse animo abhorreat ab huiusce modi etiam poëtarum peccatis: & quàm vellet scripta eorum ab omni vndiq; labe vacua esse: inquit enim quod uim præcepti habet, toto animo seruandi. Oportet enim, si contingit, id est si uia ulla reperitur, qua hoc obtineatur, omnino nullam in partem peccari à poëta: nec umbram aliquam speciemq; erroris in eorum operibus manere. contendere igitur illi omnes ingenii neruos debent, ut hoc præstent. Verũ quia hoc semper obtinere difficile est, tunc possunt, intelligentes quid faciant, peccare, cum ex eo peccato maius aliquod bonum oritur: nihil enim optabilius, quàm finem in vna quaq; re consequi.

Ἔτι ποτέρων ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα, τῶν κατὰ τὴν τέχνην, ἢ κατ᾽ ἄλλο συμβεβηκός: ἔλαττον γὰρ, εἰ μὴ ᾔδει, ὅτι ἔλαφος θήλεια κέρατα οὐκ ἔχει, ἢ εἰ κακομιμήτως ἔγραψε.

Adhuc vtrorum est peccatum, eorum ne quæ secundum artem, an secundum aliud accidens: minus enim, si non sciebat quod in ceruorum generẽ femina cornua non habet, quàm si mala imitatione vsus, scripsit.

Tradit alium modum dissoluendi criminis, quod poëtis obiiciatur: statim enim accepta re, cuius ipsi insimulantur, iubet nos diligenter attendere, cuius generis est crimen illud: eorum ne, quæ poëtæ admittunt contra leges suæ artis: an illorum, quæ manent in alicuius rei ignoratione, quæ accidat poëtæ: nam si probare potuerit eius generis esse, in quæ poetæ incidunt casu: & quia contingit ipsos huius aut illius rei imperitos esse, leuius fertur hoc ipsius delictum, quàm si in suo, proprioq; ipsius studio

studio peccasset: & id, quod sibi imitandum proposuisset, perperam negligenterque imitatus esset. Ratio igitur hæc nõ omnino culpam tollit, sed leuem illam esse, & quę animo æquo accipi debeat, docet: neque enim omnia homines scire possunt: daturq; venia cuilibet, qui aliquando aliquid ignorauerit. Differt autem hæc à superiori ratione, quia in ea certum erat peccatum esse aduersus artem aliquam: hic verò quæritur lapsus ne sit poëta eodem illo modo, an in suo studio peccarit. Exemplo verò naturam horum peccatorum explanare volens, illo vtitur, in quod plures poëtæ inciderunt: vel quia cuncti illi in eiusdem rei ignoratione versati sunt: vel quia reliqui auctoritatem eius secuti fuere, qui primus contra verum id protulit: quamuis rem aliter se habere compertum illis foret: nam & Pindarus in iij. Ode Olympiorum, & Callimachus in hymno in Dianam, & alij etiam poëtæ, quod falsum est, ceruæ cornua adiunxerunt: in genere nanque ceruorum mares tantum cornibus præditi sunt: femina verò nulla cornua habere vnquam visa est: quod memoriæ etiam auctor prodidit in iiij. libro de historia animantium. Quod autem hic inquit minus peccatum esse poëtæ, si hoc ille nesciebat, quàm si vitiosa imitatione vsus esset, & aliquid, perperam id imitans, scripsisset: puto valere hoc peccatum leuius esse, quod scilicet ignorauit ceruam non esse à natura cornibus ornatam, & tamen ipsi illa affixit, reliqua tamen eximie persecutus est: quodq; imitari voluit, omnibus numeris expressit, quàm si, vt erat, sine cornibus illam describens, perperam se in ea re exprimenda gessisset, nec vsus foret eleganti imitatione: & vt si hoc verè protulisset, ita etiam si aliam rem, cui veritas assentiretur, eodem pacto pinxisset. id est segniter & sine accurata imitatione: qui enim poëta hoc committit, labitur in suo, proprioq; ipsius munere; eodem pacto peccaret poeta, si quippiam contra situm eius telluris, quam describeret, & ante oculos eorum, qui audiunt, ponere vellet, proferret. Nam si quis, ceruæ cornua tribuens, illam ipsam rem perperam imitatus esset, duobus nominibus peccasset, nec posset vllo pacto sublevari, quamuis peccata ipsa paria non forent. Respondet vero hoc parti illi: Si nanque elegit imitari rem, cuius imitandæ facultatem non haberet, ipsius peccatum est: qui enim sumit materiam supra vires, & quæ superet ipsius ingenium, necesse est perperam imitetur. Non sine causa autem suspicari posset aliquis, cum vsus hic sit uerbo proprio pictorum: nam de imitatione opereq; poëtarum ποιεῖν consueuit dicere, auctorem intellexisse studium illud: sequitur enim statim, propter similitudinem harum artium, ut quod illic contingit, idem etiã in studio poëtarum vsu ueniat: infra certè, vbi manifestò de pictoribus loquitur, hoc ipso verbo utitur, inquit enim. ἀμιμήτως ἔγραψεν. An cum semper poëtæ referant pictores assimilesq; ipsis sint, certis tamen quibusdam temporibus, propius accedunt ad studium ipsorum: veriq; pictores videntur. quare qui de ipsis loquuntur, appositè tunc, rectéq; verbum etiam inde sumunt; Quod ad scripturæ veritatem facit, probo receptam lectionem ea parte, qua ποτέρων illa habet: inueniq; libros calamo exaratos ipsi consentientes: nam quæ adiunguntur, uidentur significare ita prorsus legi debere: duo enim genera peccatorum contraria inter se indicant. Vtrorum igitur peccatorum id, cuius arguitur poeta, uidẽdũ esse præcipit; alterum enim eorum genus faciliorem excusationem habet. Præterea cum in extremo huius sententiæ perturbata magnopere scriptura sit, quid inuenerim in scriptis libris fideliter narrare volo. quidam enim habent. ἢ εἰ ἀμιμήτως: alij verò ἢ κακομιμήτως. vt non sine causa existimet aliquis priorem harum aut uetam esse, aut proximè ad illam accedere. Contra autem, quæ irrepsit in excusos libros, videtur è posteriore hac, restituta illi syllaba, quæ defecerat, cõcinnata fuisse: quamuis etiam secunda vox, quæ in priore est, addi debuerit, id est coniunctio εἰ quæ prorsus necessaria videtur. quod si fiat, lectio plena existimari poterit. vt alterum peccatum, quod maius esse, magisq; declinandum dicit, sit perperam negligenterq; imitari: & non, nihil prorsus imitari, quod in poetam non videtur posse cadere: amitteret enim tunc nomen poetæ.

Πρὸς δὲ τούτοις, ἐὰν ἐπιτιμᾶται, ὅτι οὐκ ἀληθῆ, ἀλλ' οἷα δεῖ. οἷον καὶ Σοφοκλῆς ἔφη, αὐτὸς μὲν, οἵους δεῖ ποιεῖν: Εὐριπίδης δὲ, οἷοι εἰσί: διὸ ταύτῃ λυτέον.

Præter

Præter hæc autem, si reprehenduur, quod non vera, sed qualia oportet. ceu & Sophocles inquit. ipse quidem, quales oportet facere: Euripides verò, quales sunt. Quapropter hac soluendum esse.

Docet nunc quomodo diluantur crimina, si dicatur poëtà commisisse aliqnid cõtra tria illa, quæ primo posuit. incipit autem ab ea culpa, cum insimulatur, quod à veritate illorum factorum discesserit: si enim inquit, accusatur, quod non vera protulerit, statim obiurgatori occurrendum est, quod poëta maluit exponere res ea ratione, qua optimè geri potuerunt: & id potius, quod fieri debebat, quam id, quod factum est, spectare. Non igitur inscitia ductus hoc fecit: neque quod vanis falsisq; narrationibus delectaretur, verum ut magis prodesset: nam posse hoc etiam sine culpa facere poëtas: vel potius summã inde laudẽ adipisci, auctoritate Sophoclis confirmat. qui hoc de se prædicare solitus erat, ac magnæ sibi laudi ducere, quod fingeret eos, quos in fabulas suas inducebat, quales illos esse oportet: cum Euripides quales vèrè forent, in scenam ipsos induceret: nec meliores mores ipsis affingeret. Quare inquit Aristoteles, vòce Sophoclis commemorata, atque ita sententia sua cõfirmata, oportere ita crimen illud dissoluere. Animaduertendum autem, quæ ita insimulantur, in crimenq; vocantur, quód contra vnum aliquod trium horum commiserint, videri reprehendi ut ἄλογα: & quæ à ratione vacua sint: tam enim aduersatur rationi, facitq; rem absurdam, qui salsum loquitur, quàm qui aliquod, ut non oportebat factum, factum fingit: nec non qui longe aliter sensit de aliqua rè, atque homines vulgo existiment, aduersaturq; demum in ea re tradẽda communi iudicio. Elicitur autem hinc quoque, ut ex alijs locis, iisdem modis plures formas dissolui. nam cum hic doceat hæc maledicta refelli, referendo ipsa & ad id, quod melius est, & ad communem de illis rebus opinionem, infrà manifesto tradit, quæ carpũtur ut ἀδύνατα, desendi itidem duobus his modis. In superioribus verbis dissentiunt ea parte tantum scripti ab excusis libris, quod ἀλλ' ἴσως δεῖ, plures calamo exarati habent, pro ἀλλ' οἷα δεῖ: videtur tamen omnibus partibus melior recepta lectio.

Εἰ δὲ μηδετέρως. ὅτι οὕτω φασίν. οἷον τὰ περὶ θεῶν. ἴσως γὰρ οὔτε βέλτιον οὕτω λέγειν, οὔτ' ἀληθῆ, ἀλλ' ἔτυχεν, ὥσπερ Ξενοφάνης: ἀλλ' οὔ φασι τάδε.

Si autem neutro modo: quod ita aiunt. ceu quæ de dijs: fortasse enim neque melius ita dicere, neque vera, sed contigit, quemadmodum Xenophanes, sed non dicunt hæc.

Docet nunc quomodo purgari possit poëta, si non licet nobis neutra expositarũ iam rationum dignitati eius consulere: id est si nequimus dicere ipsum aut veritatẽ secutum, aut rem illam, vt optimè geri potuit, ita gestam finxisse: debere enim inquit nos eò recurrere, ut dicamus ipsum famam secutum, ac communem hominum de illa re existimationem: sic enim omnes, qui de ea quicquam referunt, ipsam commemorare. Videndum autem, an pertineat hoc quoque ad illam formam, quã vocauit ὡς ἄλογα: quæ nanque materia neque uera est, neque ut oportet, melioreq; ratione quàm qua facta est, facta dicitur, absurda esse necessario videtur. Ea verò, quæ de diis immortalibus narrantur, ita posse defendi ostendit: hoc enim tanquam exemplo quodam, voluit vim huius præcepti aperire. Fortasse enim inquit, neq; melius est, neque præstat reliquis expositionibus, quæ de illis haberentur, ita de ipsis verba facere: neque etiam ipsa vera sunt, sed cõtingit, id est nescio quo casu factum est, vt homines communi consensu de ipsis ita putarent, ac vulgo loquerentur. Aut igitur quod inquit οἷον τὰ περὶ θεῶν, vt ostendi, valet quæ de ipsis vulgo feruntur: aut, quod melius puto, totam hanc rem, vt ab Homero tractata est, intelligit. Nam infra, ubi manifesto locum apud eum poëtam ab æmulis agitatum significat, eodem

pacto

pacto locutus est. οἷον τὰ περὶ τῶν ὅπλων. & non multo post τὰ περὶ Ἰκάριον: sed etiam ante hunc ipsum, de quo quærimus: ac prius quàm incepisset tradere, quæ obiiciuntur poëtis: & quomodo eadẽ dissoluuntur, τὰ περὶ τῶν ἐκείνων: quo tamen loco supra ἄλογα posuerat: integer enim ille est ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄλογα, τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν. ὡς οὐκ ἀνεκτά: & quæ sequuntur. Inde autem perspici posse arbitror hic quoque idem verbum intelligi debere, & reliquis omnibus locis, quos indicaui: nisi aliquis contendat, quod communius est, ἐπιτιμήματα illo articulo significari: quod tamen non magni ad sententiam refert. Nam quod paulo post inquit. τὰ δὲ, πρὸς τὴν λέξιν ὁρῶντα, δεῖ διαλύειν, sine dubio referri debet ad ἐπιτιμήματα. Et sanè præcipue hac culpa Homerus laborabat, quod diis immortalibus multa tribuisset indigna sanctitate eorum, quod etiam Cicero in eo reprehendit, affirmans ipsum humana ad deos retulisse. sed non Homerus solum, verum etiam alij poëtæ. Iniquo autem animo ferunt mortales maiestatem deorum lædi: crebræq; in poëtas ea de causa expostulationes. Tetigit etiam hoc Plutarchus in libro, unde sæpe supra testimonia citaui: vt non multo etiam infra faciam. Eius autem hæc verba sunt. ὅταν οὖν ἀπρεπές τι καὶ δυσχερὲς ἐν τοῖς ποιήμασι λέγηται περὶ θεῶν ἢ δαιμόνων ἢ ἀρετῆς. & quæ sequuntur: hæc enim quum à graui aliqua persona apud poëtas dicebantur, docet, accepta vt vera, & non ut ad tempus edita, obesse magnopere animis imperitorum. Adiunxit autem testimonium Xenophanis Eleatæ, qui priscus physicus fuit, vel potius theologus: in primis enim naturam deorum inuestigauit ipse igitur de rebus obscuris, cuiusmodi esse pleraq; arbitrabatur, ita sentiebat: intelligebatq; fieri posse vt homines aliquãdo temerè inciderent in veritatem: quod tamen, quia incertum foret, quando contigisset, nihil valebat ad res illas percipiendas. eam verò ipsius opinionẽ si hic ab eruditissimo magistro tactam esse existimabimus, ut sanè factum videtur: cur enim aliter ipsum hic appellaret? oportebit illud ἔτυχεν capere. hoc nanque ipso Xenophanes quoque verbo vsus est, hoc sensu: ut illi, qui hoc de diis immortalibus protulerunt, uerum dicerent, fortuito temereq; factum esse. Sed tamen ita quoque restat scrupulus non paruus in iis verbis, quæ sequuntur apud auctorem, ἀλλ' οὐ φασὶ τάδε. aduersantur enim illa apertè sententiæ ipsius. Quare non nulli ausi sunt ea emendare: legendumq; putarunt, sublata particula negandi, ἀλλὰ φασὶ τάδε. eidem autem vulneri aliquis, non diuersa ratione mederetur, qui syllabam, in qua negandi vis est, retineret ianê: auctam tamen illam, & in vocem ἴσω conformatam. Sed postquàm intelligitur correctione omnino locum egere, longè aliam viam purgandi ipsum indicabo, ut macula sit non in hoc, sed in ea, quæ sequitur voce: legiq; debeat pro φασί, non valde dissimili nomine, σαφῆ. Admonuit autem me, ut ita putarem, locus ipse Xenophanis, quem videtur hic Aristoteles significare. legitur verò ille apud Sextum, & non uno sanè loco. capite igitur, quo quærit, Si est regula & iudicium vllum veritatis, vbi inquit ex opinione aliquorum Xenophanem vnum ex illis esse, qui nihil percipi posse affirmarint. quod illi probare soliti essent verbis ipsius, hos ipsos versus ponit. Καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὔτις ἀνὴρ ἴδεν οὐδέ τις ἔσται εἰδὼς ἀμφὶ θεῶν τε καὶ ἅσσα λέγω περὶ πάντων. Εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπών. Αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε: δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται. Quis igitur & ex materia, de qua agitur: & ex verbis ipsis, valde similibus, non facile credat eò perspexisse Aristotelem: ac postquàm incœperat, rationem ipsius plenius etiam, quàm necesse hic erat, explanasse. nam si quod ad locum ipsum, quem in manibus habebat, explanandum pertineret, ponere tantum voluisset, potuit cuncta, quæ post nomen Xenophanis sequuntur, reticere. Quod igitur apud ipsum est. εἰ τύχοι τετελεσμένον εἰπών, breui conciseq; Aristoteles dixit ἀλλ' ἔτυχεν. Sunt autem verba eius, qui contendat uerum sciri posse, & in quærenda natura deorum, & in aliarum etiam rerum vi indaganda: quia forte aliquando fit, vt aliquis, quod certum & verum est intelligat: cui sententiæ obuiam itur, dicendo. ἀλλ' οὐ σαφῆ τάδε, id est cum tamen id etiam fit, nihil plani & certi de illis rebus est. Singula autem penè verba Xenophanis, ut obscura, diligenter interpretatur Sextus: earum tamen integra explicatione nunc supersedebo, contentus locum indicasse, ac leuiter explanasse. Nec tamen non testabor huius loci Xenophanis, meminisse etiam Plutarchum in libro, quo tradit quomodo paratum legere & audire poëtas deceat

adolescentem.

adolescentem.qui primos tantum duos versus posuit. ostendit autem ille,non debere nos mirari si poëtis ueritas non ualde curæ est,cum qui nihil aliud in uita faciunt uix ipsam consequantur. utiturque testimoniis, & Empedoclis & Xenophanis, qui omnia plena tenebrarum esse;nec percipi quicquam posse,aiebant,

Ἴσως δὲ οὐ βέλτιον μὲν,ἀλλ᾽ οὕτως εἶχεν. οἷον τὰ περὶ τῶν ὅπλων: ἔγχεα δέ σφιν ὄρθ᾽ ἐπὶ σαυρωτῆρος:οὕτω γὰρ τότ᾽ ἐνόμιζον,ὥσπερ καὶ νῦν Ἰλλυριοί.

Fortasse autem non melius quidem, sed sic habuit.ceu quæ de armis.Lanceæ autem ipsis rectæ in saurotere:sic enim tunc instituto quodam faciebant, quemadmodum & nunc Illyrici.

Tradit aliam rationem,qua refelli itidem possit crimen alicuius poëtæ.est autem illa,vt manifestò apparet,superiori culpæ,dissolutionique ipsius,contraria: nō enim desunt,qui aliquando insimulent poëtas,quod quædam exposuerint, non satis recte tractata : & quæ manifestò videntur insigne aliquod vitium in se continere:quo pacto carpebatur Homerus,qui cum ostendere vellet,Diomedem,una cum suis copiis noctu humi ita dormisse,ut parata omnia expeditaq; haberet, quæ pertinerent ad propriam salutem defendendam,subitumque aduentum hostium arcendum, in aliis inquit ita ipsos lanceas collocatas habuisse, ut erectæ starent, & imam sui partem defixam tellure haberent,vel potius in instrumento quodam inclusam, quod spiculorum recipiendorum causa humi figebatur,ut ipsa ab omni iniuria tueretur. Cum hoc igitur ita commemoret,quidam poëtam reprehendebat,docēs,hoc,quod ipse narrat,consilio ipsorum contrarium fuisse:lanceæ enim ita collocatæ non possunt subito in hostes conuerti ; aptiorque illi tempori habitus illarum fuisset,si non rectæ ipsæ,sed directæ aduersus hostes stetissent;& in illam partem conuersæ, unde illi venturi existimabantur:maxime cum innexæ & implicitæ in illo instrumento forent,vt inde repente expediri nō possent.ita(nisi fallor)accipi locus debet.nec tamē me fugit putare Eustathium aliud uitium in hac positura spiculorum manere. Cum igitur quicquam huiuscemodi inuenitur:ut scilicet meliore via ipsum administrari potuerit,quàm illa,qua gestum refertur,atque hoc aliquis accusarit, respondere debemus veritatem poëtam secutum,atque institutum eorum temporum,ceu hoc ipsum : Græci enim tempestate illa, qua bellum Troianum gestum est,ita faciebant: fuitque ille mos eius ætatis . Vt autem hoc probet,ostendit vestigium illius rei adhuc restare in Illyricis populis,Quare cum errore hoc emendato à Græcis, quædam adhuc gens,quæ non tantopere rem militarem expoliuerit,ut Barbara,uetus institutum retineat,credi facilius potest Græcos etiam olim in hoc uitio versatos . Non est igitur hoc errarum poëtæ,qui fideliter commemorauit, quod factum est, sed culpa eorum temporum ; nec tamen Illyrios potissimum auctor appellauit,quia illis quicquam cum Diomede ea tempestate,& fortasse etiam postquàm sita è regione loca occupauit,fuisset.sed eam vnam gentem esse sciebat, quæ veterem adhuc morem retineret. Eodem autem pacto probauit in problemasin, quod illic constituere opus fuit: cum enim causam afferre vellet,cur cantus quidam vocarentur νόμοι: dixissetq; id fortasse factum esse,quia prisci,antequàm litteras haberent,soliti essent canere leges,ne ipsas obliuiscerentur,ut facilius hoc verum esse probaret,addidit. Quemadmodum adhuc apud Agathyrsos mos est,ut scilicet rudis illa gens veterem consuetudinem retineret,quam Græci,litteris apud eos inuentis,abiecissent,

Περὶ δὲ τοῦ καλῶς, ἢ μὴ καλῶς ἢ εἴρηταί τινι,ἢ πέπρακται,οὐ μόνον σκεπτέον εἰς αὐτὸ τὸ πεπραγμένον,ἢ εἰρημένον,βλέποντα,εἰ σπουδαῖον ἢ φαῦλον. ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πράττοντα,ἢ λέγοντα,πρὸς ὃν,ἢ ὅτε, ἢ ὅτῳ,ἢ οὗ ἕνεκεν. οἷον ἢ μείζονος ἀγαθοῦ,ἵνα γένηται: ἢ μείζονος κακοῦ,ἵνα ἀπογένηται.

De illo verò, quod bene aut non bene, vel dictum est à quopiam, vel factum;

ctum, non tantum considerandum in ipsum, quod factum est vel dictum, respicientem, si ipsum probum vel improbum, verum etiam in ipsum, qui facit vel dicit, ad quem, vel quando, vel quo, vel cuius gratia. Ceu vel maioris boni, ut fiat: vel maioris mali, ut non fiat.

Quia sæpè in scriptis poëtarum perpendendis quæritur, rectè ne aliquid dictum sit, siue factum: an contra non rectè: docet eos, qui viodicare ipsos à criminibus volunt: existimationemque poëtarum charam habent, noo tantum spectare debere: diligenterq; examinare illa ipsa, quæ dicta vel facta sunt, cuius generis sint, cum virtute oe coniuncta, uel uitio alicui affinia: hoc enim manifesto valet, ... verum etiam oculos dirigere in eum ipsum, qui inducitur à poëta vel facere, vel dicere: attendereq; diligenter aduersus quem, id est personam eius, cum qua loquitur: vel in quem id ipsum molitur ac gerit: sæpe eoim hinc nascetur occasio multarum criminationum diluendarum: non pauca enim quæ merito reprehendi potuissent, si in sermone cum hac persona prolata fuissent culpa omni vacant: si ad aliam personam referontur. Exemplum satis accommodatum huius rei est Hippolytus Euripidis, qui quum in scena edidisset, quod posset moribus valde nocere (videbatur nanque Euripides ad periurium homines impulisse, quia Hippolytus inquit. Iuraui lingua, mentem iniuriatam gero) purgari potest poëta, quia fecit hoc illum dixisse, quũ loqueretur cum lena: voluit enim illam vlcisci, quæ ipsi imposuerat, & ad rem turpem nefariamq; gerendam hortata fuerat. nullam autem maiorem pœnam ab ea capere potuit, quàm ostendere se velle, quæ cum ipso egerat, patefacere: si nanque subito ipsam omni metu liberasset, parum prudenter fecisset: debuit enim tam scelerata mulier saltem ita angi ac male haberi. oam id, quod ore tonc protulit, animo non probasse Hippolytum, intelligitur exitu eius facti: mori nanque ille maluit, quàm fidem anui datam testibus diis immortalibus violare: eadem ratio est illorũ, quæ fiunt: ipsa enim quoque mutata persona eorum, in quos diriguntur, magnopere immutantur: & nuoc laudi nunc vituperationi dantur. Vt autem hoc diligenter animaduertisse valde prodesse dicit, ita reliquas omnes res, quæ quia facto omni dictoq; hæreant, & quasi ipsa ambiant, à Græcis περιστάσεις vocatæ sunt. Post personam aotem, in quam illa dicuntur aut fiuot, tempus ponit: tempus enim quoque sæpe subsidio est, & remouet culpas à poëtis noo paruas: quæ nanque quibusdam temporibus prolata aut gesta, culpæ alicui affinia sunt: aliis laudem potius merentur. Significauit verò hoc, cum inquit ... : oam quod sequitur, postrema litera tantum immutata, ... valet instrumentum: in eo enim quoque uis noo parua est ad augenda vel minuenda ea, quæ obiiciuntur poetis. Post hoc finis sequitur: finem enim sioe dubitatiooe, consiliumq; eius qui fecit, aut dixit, significauit, cum ... inquit: ut ille enim obtineatur, reliqua omnia quæ antecedunt, fiunt. Interpretatur aotem diligenter hoc ipsum, quod extremo loco posuit: docetque multum meritò hoc valere ad factum alicuius defendendum: insimulatur enim aliquando quispiã, consiliumq; ipsius reprehenditur, qui facere elegerit id, quod incommodi quiddam in se habere intelligitur. quod si osteodetur qui fecit, fecisse maioris boni adipiscendi causa, æquoq; animo id mali sustinuisse, quia oulla alia uia erat boni, quod inde nasci debebat, consequendi, constituitur consilium eius, quod ante exagitabatur: eodem pacto purgatur ille, prudenterq; fecisse demonstratur, si malum illud modicum sustinuit maioris mali depellendi causa: quod enim inquit de maiore bono auctor, ἵνα γένηται: & de maiore malo, ἵνα ἀπογένηται, manifesto valet, ut illud existat, ueniatq; ad nos: contraq; ur hoc arceatur, à oobisq; remoueatur. Arbitror autem rationem hanc pertinere ad formam eam, quam uocauit. ὡς βλαβερά: docet enim nunc si poeta arguitur, quod personam aliquam induxerit, quæ quippiam dixerit aut fecerit, quod merito reprehendi possit, aut speciem habeat nocendi, quomodo illud defendi purgariq; debeat. Vt vero hic eleganter inquit ... ita in iij. libro πολιτικῶν ait ...

Τὰ δ

Τὰ δὲ πρὸς τὴν λέξιν ὁρῶντα δεῖ διαλύειν. οἷον γλώττῃ. Οὐρῆας μὲν πρῶτον: ἴσως γὰρ οὐ τοὺς ἡμιόνους λέγει, ἀλλὰ τοὺς φύλακας. καὶ τὸν Δόλωνα. Ὅς ῥ' ἤτοι, εἶδος μὲν ἔην κακός, οὐ τὸ σῶμα ἀσύμμετρον: ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αἰσχρόν: τὸ γὰρ εὐειδὲς οἱ Κρῆτες εὐπρόσωπον καλοῦσι: καὶ τὸ Ζωρότερον δὲ κέραιρε, οὐ τὸ ἄκρατον, ὡς οἰνόφυλξι, ἀλλὰ τὸ θᾶττον.

Hæc autem, ad locutionem respicientem, oportet dissoluere. Ceu lingua: Οὐρῆας *quidem primum: fortasse enim non mulos dicit, sed custodes. & Dolonem. Qui sane specie quidem erat malus, non corpore incompositum, sed facie turpem.* εὐειδὲς *enim Cretes vocant, quod pulchram faciem habet. & illud* Ζωρότερον δὲ κέραιρε, *non merum, ut temulentis, sed citius.*

Cum plures iam rationes tradidisset dissoluendorum criminum, quæ poetis obiiciuntur, ostendit nunc posse quoque non paruas ipsorum reprehensiones confutari, si quis locutionem attendat. non quia poetæ tunc accusentur ut male uocibus aliquibus usi, aut quia ipse nunc hanc curam suscipiat: supra enim ipsos diligēter purgauit contra illos, qui improbe poetas hoc nomine accusarent, sed quia hoc pacto significabuntur non ita sensisse de non nullis rebus, ut falsò putabatur ab illis, qui perperam voces eorum accipiebant: & non eo sensu, quo poetæ protulerant. in superioribus autem modis defendendorum poetarum, nūquam ad notionem verborū accessum est, neq; auxilium inde petitum. quare huic generi nunc incūbit: primumq; cum initio atrocis illius pestilentiæ describendę Homerus commemorasset, morbum eum primum οὐρῆας inuasisse: vocabulumq; illud mulos vulgò significaret, reprehendebatur à multis, quia causa non apparet, cur potissimum muli primi corripi eo morbo debuerint. inquit igitur. Fortasse poetam non mulos ea voce intellexisse, sed custodes vigilesq;: ipsos nanque potuit subitò pestilentia corripere, ut qui extra castra manebant, saluti cōmuni prospicientes: aduentumq; hostium explorantes: in illos enim primos incurrere debuit morbus ille, qui à deo missus erat: & tanquàm impressio quędam hostilis in castra irrumpere parabat. adiuuat autem hūc sensum, quia statim canes appellantur, quorum opera etiam in hac re uti consuerāt: sunt enim excubitores accerrimi, & facile quidquid aduētat, sentiūt: quamuis in Capitolio tuendo ab anseribus victi fuerint. in hos igitur quoque, ut in milites, quorum curæ idem hoc commissum foret, primos pestilentia grassata est. putare autem debemus, notionem illam, qua οὐρῆες custodes vocabantur, non propriam fuisse verorum Græcorum, sed alius gentis. nam testatus est Aristoteles mōstrando hoc, linguam esse, peregrinamque vocem, discuti id crimen: &, quod sequitur, manifesto tradit Cretarum esse vocabulum, cum aliud à cōsuetudine significat: inquit enim. Solitum etiam esse vexari versum illum è xx libro Iliadis, quo de Dolone Troiano agens:, ait. Ἥ ῥ' ἤτοι εἶδος μὲν ἔην κακός, ἀλλὰ ποδώκης. cum enim εἶδος, id est species, uulgo acciperetur pro forma totius corporis, atque omnium membrorum structura: dictusque aperte foret Dolon, malam illam vitiosamq; habuisse, videbatur sibi ipsi repugnare poëta, quia statim addidisset, fuisse illum magnum cursorem: requiritur enim egregia partium corporis compositio, ut aliquis in cursu velox sit. Huic igitur quoque crimini occurri significat, si quis vocem eā capiat non eo sensu, quo consuetudo capiebat, sed illo quo gens Cretarum: illi enim εἶδος quippiam dicentes iuncto nomine, intelligunt, quod pulchram tantum faciem habet. quare separatum etiam εἶδος ea ratione significabit, faciem uultumq;: atque ita Homerus omni culpa uacabit: fieri enim potest, ut aliquis faciem turpem habeat, membra tamen omnia præclare inter se conuenientia: ex qua partium corporis iunctura, efficitur ut expeditum corpus ad currendum habeat. ope igitur huius animaduersionis: ostendendoq; illud esse externum eo loco vocabulum, dissoluitur ea criminatio. Animaduertendum autem, cum apud Terentium amore ardens adolescēs exclamasset.

ò faciem pulchram, admonuisse Donatum interpretem, quomodo illic id verbum accipi deberet. Respondet verò illud huic nomini εἶδος. ait igitur. Faciem, nõ modo partem corporis dicit, sed totam speciem, quæ apparet & cernitur. Tertium exemplum vindicandi hoc pacto poëtas à culpa, est itidem Homeri: ille nanque in ix. Iliadis, quo loco narrat Patroclum iussu Achillis apparasse cõuiuium legatis Agamemnonis, facit Achillem sodali illi suo mãdasse, ut ζωρότερον ministraret: quod verbum vulgo valet ἀκρατότερον. quare videbatur importunum quiddam illum imperasse, vt grauibus hominibus, tempore, quo maxime requirebatur officium mentis, ingereretur meracius uinum; visusq; esset fortis ille heros amicissimis suis turpissimum vitium exprobrasse. Quod si illic capiatur ζωρότερον, pro uelocius: &, ut Aristoteles inquit, θᾶττον, id est festinantius, nihil reprehendi poterit, sententiaq; valde accommodata erit: hanc autem notionem inde ductam puto, quia ζέω, calidum significat. qui autem calide quid administrant, celeriter ea tractant. Plutarchus in v. libro συμποσιακῶν, loco huic disputationi valde accommodato, copiose subtiliterq; disseruit de hac re: pluresque modos attulit, quibus ueteres, ingeniosi uiri, hunc nodum dissoluere conati essent: in quibus etiam est ille ipse, quem probauit, ab auctore ipso exeogitatus. Sed consilio Aristotelis explicato, cuncta illa huc non transferam, præsertim cum hoc accurate fecerit Robortellus. nam quod huc magnopere facit, vsus est etiam in ea quæstione explicanda eruditissimus scriptor, verbo, quo noster hic doctor, cum ostenderet existimari non posse Achillem præcepisse Patroclo, ut meracius ministraret, quia ipse uino magnopere delectaretur: plurimis nanque indiciis perspicitur, ipsum huic vitio deditum minime fuisse: in quibus est, quod in Agamemnonem contumelias iaciens, in primis temulentum ipsum appellat, ut qui omnium morborum fœdissimum putaret ebrietatem: ideoq; ipsam inimico homini obiiceret. extremam uero hanc sententiam his uerbis protulit, ὡς μάλιστα τῶν νοσημάτων τὴν οἰνοφλυγίαν προβαλλόμενος.

Τὸ δὲ κατὰ μεταφορὰν εἴρηται. οἷον. Ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε καὶ ἀνέρες εὗδον παννύχιοι. καὶ τὸ, Ἤτοι ὅτ' ἐς πεδίον τὸ Τρωϊκὸν ἀθρήσειεν. καὶ Αὐλῶν συρίγγων τε ὅμαδον. τὸ γὰρ πάντες ἀντὶ τοῦ πολλοί, κατὰ μεταφορὰν εἴρηται: τὸ γὰρ πᾶν, πολύ τι. καὶ τὸ, Οἴη δ' ἄμμορος, κατὰ μεταφοράν: τὸ γὰρ γνωριμώτατον, μόνον.

Hoc autem per translationem dictum est. Ceu, Alij quidem dijq; & homines dormiebant totam noctem. & illud. Siue hic in campum Troianum respiceret. Et Tibiarum fistularumq; vocem. illud enim πάντες, id est omnes, pro multis per translationem dictum est: omne nanque quiddam multum est. Et illud οἴη δ' ἄμμορος per translationem: quod enim maxime notum, solum est.

Cum ostendisset, quomodo depelli possint criminationes quædam, ac dignitas poëtarum defendi, vna iam rationum illarum, quæ in oratione positæ sunt, docendo verbum illud, cuius sententia nullo modo illic quadrat, si capiatur ut consuetudo id accipit, esse vsurpatum more externi alicuius populi, aliam nunc rationem monstrat, non nullarum itidem criminationum diluendarum, si quis docuerit uerbum, cuius itidem notio eo loco absurda videtur, non propriè vsurpatum esse, sed metaphoricè: ita enim quoque uitabitur impetus aduersarij, & omne studium ipsius in reprehendendo inane esse ostendetur, vtitur autem in hac quoque re illustranda exemplis Homericis. Primum verò acceptum est è ij. Iliadis, vbi poëta commemorat ceteros omnes deos plenam noctem dormisse. insimulabatur autem ille, quod diis immortalibus somnum tribuisset: atque humanam rem ad naturam diuinam transtulisset: neque enim dij, qui laborem defatigationemque non sentiunt, egére quiete: & auxilio somni vires corporis reficiunt. Docet igitur purgari posse Homerum,

rum, si dicatur vsus verbo εὕδειν ob similitudinem metaphorice: neque enim verbum habebat, quo propriè, appositeq; significaret quietem illam, quam putare possumus esse deorum, cum cessant ab opere: quare rectè fecit, ab hominum requiete ipsum capiens. Aut igitur exemplum manet in hoc verbo, vt significaui. aut si hoc parum probatur aliquibus, quia hoc pacto quidquid dicetur de diis, translatis verbis prolatum erit: cuncta enim sumpta sunt ab hominum muneribus & officiis, cogemur dicere spectatum esse ab Aristotele verbum iunctum παννύχιον, quia verisimile nullo modo sit, deos integram plenamq; noctem dormire: quod ipse in mortalibus etiam illis, quibus magnæ curæ commissæ forent, accusauit: cepisseq; ipsum vniuersam noctem pro parte aliqua ipsius. Non explicat autem hic tam accuratè, in quibus nominibus translatio maneat, vt supra fecit, vbi de vocibus peregrinis disputauit. vnde hæc difficultas orta est: quia res hæc plerunq; cognitu facilior est: ac pleriq; omnes hoc intelligunt: tria enim continentia loca posuit, quæ ita defenderentur: nec vnquam indicauit in quo verbo, aliter atque poëta volebat, accepto, ille læderetur. Alterum igitur eorum est, quod in x. Iliadis, de Agamemnone loquens, qui noctu multis grauibus curis conflictabatur: nec vt reliqui duces Græcarum copiarum dormire poterat, inquit ipsum cernere campos Troianos, vbi multi ignes accensi erant pernoctantibus Troianis, in rebus ipsorum secundis, extra vrbem. Absurdum autem illic videbatur (nisi fallot) quod cum media nox esset, eum dixerat poëta spectare vbi posita erant castra Troianorum: vt non multo etiam post eundem dixit acerrimo dolore affici respiciétem naues Græcorum in quas illi metu perterriti confugerant: neq; enim in tenebris loca spectari possunt & luminibus percipi. quare intellexit poëta eum vsum mentis oculis: & in hoc manet translatio. Non est autem verisimile Agamemnonem, sollicitum de salute suorum, ac toto animo in ea cogitatione occupatum, nunc huc, nunc illuc cursitasse, ut eo crebro videret, quæ iam cum dolore ingenti spectauerat: sed in animo motus ille, æstusq; manebat, repetente, quæ sibi molesta uiderat, ac remedium ipsis quærente. Non est autem simile exemplum superiori, nec ab Ioue prolatum id est, quamuis paulo antea poëta in collatione, similem esse æstum illum animi, gemitumq; Ioui fulgenti affirmans, mentionem principis deorum fecisset. quare sublato illo, non video qua ratione aliter hic translatio manere possit. Tertium exemplum posuit ex eodem loco acceptum, vbi poëta exponit, quæ valde sollicitum haberent animum Agamemnonis: in aliis enim narrat ipsum Græcarum copiarum ducem uehementer perturbatum, admirationisq; plenum fuisse, audientem tibiarum fistularumq; cantum, quæ canerent in castris Troianorum. Est autem molestum hoc loco, quod apud poëtam aliter legitur hic versus, quàm citat ipsum Aristoteles: illic enim tertio postremoq; verbo immutato αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπὴν legitur. nam id quod hic eo loco est, in reliqua parte versus apud ipsum positum est: ita nanque ille terminatur. ὅμαδόν τ' ἀνθρώπων: quomodo autem hoc factum sit affirmare non ausim. quin sanè multa variata sint in eo poëta à priscis vsque temporibus, dubitandum non est. Potuit igitur aliquis qui elegantiam industriamq; poëtæ, quam indicat Aristoteles, in eo verbo vertendo non animaduertisset, ἀχρεῖον illud uitiosumq; esse putans, suo ex ingenio lectionem immutasse, & è suo loco id uerbum in alienum transtulisse: cui tamen opinioni aduersatur, quod apud veteré auctorem eodem modo, ut apud poëtam ipsum, versus ille scriptus offenditur: liber enim de Homericis allegoriis, qui nunc Heraclidis Pontici nomine falsò circumfertur, ita ipsum citat. Cum etiam satis certo appareat ex consequentibus verbis, hic aliquid desiderari, quis scit an hinc quoque quippiam demptum sit, quod perturbet superius etiam hoc exemplum, & tanquam tenebras offundat luci ipsius? in tantis igitur difficultatibus rem in incerto relinquo: studio tamen lectorem adiuuandi, nolui, quod in mentem mihi venit, cuicuimodi illud sit, reticere. Quod sequitur verò apud auctorem. τὸ γὰρ πάντα ἀντὶ τοῦ πολλοί, & quæ differit in eam sententiam, non cohærent ullo pacto cum superioribus: satisque certo declarant, non nulla in medio defecisse: neque enim in exemplis, quæ hic posita sunt, vestigium ullum existit eius verbi, in quo ipse accuratè ostendit translationem esse: nisi quis putet, quod supra tetigi, primum exemplum huius modi

manere in extremo illo verborum Homericorum πανύχιοι: quod tamen, quamuis etiam hoc verum esset, non satis procedit, quia tunc pars magna noctis pro tota nocte posita foret: non omnes siue dij, siue homines, pro multi. Non oportet autem mirari, quædam sic defecisse atrocitate superiorum temporum, cum constet bonam magnamq; partem huius operis amissam esse. nam qui diligenter legunt monimenta ueterum scriptorum, multis modis intelligunt, quã male illa habita sint, & quàm multis, quàmq; grauibus plagis confecta. Ne magis autem nunc hoc incommodum deplorem, quo maius studiosi bonarum artium accipere non potuerunt, videtur auctor exemplo præterea quodam vsus esse, in quo cum Homerus (nam ipsius hoc etiã, vt cetera, fuisse suspicor) vsurpasset nomen hoc πάντες, quo vulgo significantur omnes: nec tamen, si quis verè rem attendisset, vniuersi illi, de quibus loquebatur, rem eam fecissent, sed magna tantum illorum pars, reprehenderetur poëta, & mendacij argueretur. Vnde nunc modum ostendens Aristoteles, quo purgari possit, docet illic omnes, ualere multi, genere illo translationis, quo formæ nomen ponitur pro nomine generis. exemplum igitur defecit. cum autem (vt opinor) statim id prolatum esse μεταφορικῶς auctor dixisset, his verbis, quæ restitere, reddit rationem suæ sententiæ, comprobatq; illam diligenter. nam particula γὰρ hoc auctorem moliri declarat. Verba verò eius expressa sunt: omne enim multum quiddam est. id est cũ multum pluribus modis quippiam esse dicatur: sitq; illud tanquam genus quoddam, quod plures species continet, vna illarum est, omnes. qui enim dubitat, quin omnes multi sint? Adiungit autem statim aliud post hæc verba exemplum, sumptum & ipsum ab eodem poëta, ubi describit septentrionem ursamq; quod fecit ille duobus locis: in vtroque enim opere tribus iisdem versibus usus est, & cum Iliade ornatum clipei exponit, quem Vulcanus, rogatus à Thetide, Achilli fabricauit: & cum in Odyssea Vlyssem nauigationi intentum aspicere cœlum finxit: fungebatur enim ille tunc munere gubernatoris. ait igitur ambobus in locis, ipsam intelligens. Οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο. Vocabulum autem οἴη valet sola: quare accusabatur poëta, qui solam vrsam dixisset non occidere: vnumq; illud sidus expers esse lauacrorum oceani, cum aliis etiam quibusdam sideribus hoc contingat. Succurrit autem ipsi acerrimus ipsius amator, affirmans hic etiam translationem esse: intellexisseq; Homerum ursam, maxime insigne, clarumq; ex omnibus sidus, quibus hoc contingit, nõ mergi in oceano, id est non occidere. in voce igitur οἴη, quæ prima est eius versus, omnis vis posita est defendendi poëtam, ex qua etiam nascebatur criminatio, quia quamuis & ipse velit vocabulum illud valere solam, tamen cogitans, quæ sola sunt, magis illustria nobiliaq; esse, ita opem ferri posse poëtæ affirmauit. nec tamen libera re culpa putare debemus poëtam, quod ornauit hunc uersum splendidissimis tralationibus: neque enim illæ quicquam valent, ad culpam hanc, quæ obiicitur, defendendam: peccatum enim erat in sententia, quare oportet, qui tueri poëtam velit, ostendere aliam inde sententiam atque æmuli putabant, elici debere. Cum igitur trã slato uerbo prolatum hoc dixisset confirmans id, inquit. Quod enim maxime nobile, solum est. nam copia reddit res viles: eripitq; ipsis omnem dignitatem. Non est autem hoc vnum aliquod eorum generum trãslationis, quorum supra ipse meminit. & quæ propriè hoc nomine appellantur, sed potius τρόποι, ut grammatici huiuscemodi non nullas traiectiones verborum vocant. quo autem vocabulo separatim hanc ipsam nominent, cum communi multorum nomine, id quod in illis eximium ac præstans est, appellatur, notum est. Eustathius quoque uidit hunc tanquam scopulum, & quomodo declinari posset, ostendit: inquit enim solam dictam esse non mergi fluctibus oceani, e numero scilicet siderum eorũ, quæ supra nominata forent, & collatam cum illis. sed aliam etiam rationem monstrat, qua poëta extra culpam poni possit. Virgilius uero, cum hunc uersum expressit, hoc omisit, veritus ut existi mare licet, hanc reprehensionem. inquit igitur. Arctos oceani metuentes æquore tingi. qua etiam de causa numero multitudinis usus est. arctosq; inquit, non arctũ, ut ille fecerat. nam non deerant etiam qui in hoc Homerũ insimularent, quod uideretur nescisse duas illas esse, cũ arcton dixisset. Sed de omni hac re disseruit etiam Strabo nõ longè à principio j. libri, poëtamq; studet liberare omni huiuscemodi culpa.

Κατὰ δὲ προσῳδίαν, ὥσπερ Ἱππίας ἔλυεν ὁ Θάσιος τό. δίδομεν δέ οἱ. καὶ τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ.

Per accentum autem, quemadmodum Hippias Thasius dissoluit illud, δίδομεν δέ οἱ. *nec non illud* οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ.

Affert aliam rationem dissoluendi criminis, quod poëtis obiicitur: illa autem est, cum sono vocis immutato, variatur notio alicuius verbi, & hoc pacto longè alius sensus inde elicitur, atq; ille, qui reprehẽdebatur. paruo igitur negotio magnum incommodum depellitur. Vsum verò ipsa Hippiam Thasium (Thasium autem addit, vt distinguat ipsum ab altero Hippia magni & ipso nominis, qui Eleus itidem à patria appellatus est) docet magno crimine poëtam liberasse: incessebatur enim vulgo Homerus, qui fecisset Iouem mentiri: falsisq; promissis conijcere in grauissimũ malum Agamemnonem, quo nihil videbatur minus conuenire Ioui opt. max. nam vnũ hoc esse ex illis, quæ à Platone in ij. de rep. reprehensa sunt, arbitror notum esse: cum enim inquit multos locos Homeri libenter prædicare soliti simus, hunc nullo pacto laudabimus. Verbis autem quibus ipse vsus est reliqua exponam: inquit enim. τὴν ἐνυπνίου πομπὴν ὑπὸ Διὸς τῷ Ἀγαμέμνονι. Putabatur igitur flagitium hoc commisisse in ij. Iliadis, vbi præcipit somnio, ut ad Agamemnonem iret, atque ipsi suis verbis significaret, ut copias Græcorum armaret, ac prœlium cum Troianis committeret: futurum enim ut victoriam inde, gloriamq; magnam reportaret. & sanè in animo habuit imponere Agamemnoni Iuppiter: studuitq; vt ille pugnaret vna ea de causa, ut plagam aliquam illic insignem acciperet, sed omnis quæstio est, an uoluerit hoc ipsi suis verbis significari, quod indignissimum videtur: siue mandauerit somnio, ut ipsum hoc polliceretur Agamemnoni, ut accipi debere locũ astutè cogitauit Hippias. Omnis autem ratio in eo manebat, quomodo pronuntiaretur particula οἱ: nam diuerso eius vocis accentu, diuersus etiam sensus efficiebatur: nunc enim articulus est nominandi casu, qui referatur ad deos: nunc verò dandi casus est, qui valeat αὐτῷ, id est ipsi illi Agamemnoni. Quod si ita capitur, vt dixerit, nos ipsi facultatem ei damus obtinendi magnam gloriam, non conuenit hoc probitati Iouis. Si verò ita accipitur. Tu ipse nuntia ei, nos ipsi concedere amplam gloriam, non inurit notam Ioui: neque enim immiscet ipse illic personam suam. in hoc igitur manet ratio purgãdi poëtam. Nisi quis potius putet existimasse Hippiam διδόμεν pro δίδομεν legendum esse, mutato ita sono eius uocis, vt è prima in secundam mediamque syllabam transferatur: hoc enim pacto cum διδόμεν, sublata inde postrema syllaba, pro διδόμεναι positum fuisse intelligeretur, liberaretur omni culpa Homerus: somnio nanque ipsi mandatum foret dilargiri, pollicerique suis verbis gloriam ex eo facto Agamemnoni: quod videtur etiam obscure indicare Aristoteles in libro sophisticorum Elenchorum, quo loco plenius aliquanto eandem rem persequitur, his uerbis. ἀλλὰ τῷ ἐνυπνίῳ ἐνετέλλετο διδόναι. vtitur enim hoc ipso indefinito tanquàm in ipsum conformato illo, non vno modo à consuetudine variato nomine, quod à poëta suo iure usurpatum fuerat. Hæc autem res tanti momenti fuit ac tam indignum visum est apud Homerum hoc protulisse Iouem, ut versus hic à recentioribus inde sublatus sit: neque enim critici, qui hoc fecerunt, rationem Hippię cognouere in constituenda ea sententia: aut si cognouere, non probauerunt: omnéque scrupulum inde euellendum esse censuerunt. Alterum exemplum, quo eadem ratione comprobat posse dissolui crimen, sumptum est è xxiij. libro Iliadis, vbi poëta indicat, quem terminum cursus equorum posuerit Achilles: illud enim signum, cum satis certum, & quod fallere nullo modo possit, esse dixisset, appellauit lignum aridum supra terram eminens spatio passus, uel quercus, vel piceæ: additqne statim. τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ. Cum autem particula οὐ ita scripta olim foret, vt præter spiritum, & illum quidem grauem, accentum etiam circumflexum haberet, accusabatur Homerus, qui sibi ipsi repugnaret: ita enim interpretor: & hanc causam fuisse puto, cur ille reprehenderetur, quod cum supra lignum illud aridum esse dixisset, partem eius

nunc imbribus assiduis putrescere dixerit. Volui autem quid sentirem patefacere: quodque hic parum considerate prolatum aliqui arguerent, aperire. nam Pseudalexander ille interpres Elenchorum in eadem fallacia explicanda (& ipso enim hoc ut altero quoque exemplo illic auctor vsus est) tantum narrat solitum exagitari poëtã, tanquàm rem absurdam dixisset. Qui igitur purgare Homerum voluit, affirmauit eos improbe facere, qui aliter vocem eam pronuntiarent, ac poëta ipse pronuntiari voluisset: particulam nanque eam esse negandi: respondereq; ita sensum eorum verborum superiori sententiæ, cum ualeant, quod lignum nulla vi imbrium putrescit.

Τὰ δὲ διαιρέσει. οἷον Ἐμπεδοκλῆς. Αἶψα δὲ θνήτ᾽ ἐφύοντο τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ᾽ εἶν, Ζωρά τε πρὶν κέκρητο.

Hæc autem diuisione. Ceu Empedocles. Extemplo autem mortalia nata sunt, quæ prius didicerant immortalia esse: Meraq;, quæ prius distincta erant.

Docet nunc dissolui etiam crimina non nulla, quæ obiiciuntur poëtis, diuisione, id est aliter distinguendo partes quasdam orationis, atque illi distinguunt, qui ipsos insimulant. Exemplum verò huius rationis ponit locum Empedoclis, in quo ille diligenter tradebat, quomodo hic ornatus rerum, aptaq; singularum partium distinctio, lite dominante, conflata foret. Citantur à Simplicio plures ipsius versus in primum naturalis auscultationis, in quibus etiam hic ipse locus est. notum enim nobis esse debet, ex ipsius decretis, cum in longo certamine superior facta est amicitia, omnia confundi ac permisceri: gignique aceruum quendam rerum, qui tamen immortalis sit ac diuinam naturam habeat. postea verò, conuersis rebus, cuncta illa distingui ac separari, quæ illic coaceruata, simulque mixta erant. Cum igitur ille hoc caneret, in aliis multis hos versus effudit. Αἶψα δὲ θνητὰ φύοντο τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ᾽ εἶναι: Ζωρά τε τὰ πρὶν ἄκρητα, διαλλάξαντα κελεύθους. in quibus prioris versus sententia difficultatem nullam habet: inquit enim poëta: mutato cursu, institutoque alio genere motus, subito mortalia facta esse, quæ prius immortalia erant: in altero verò scrupulus magnus est: nam si in eo quoque ut in superiore, aduerbium πρὶν coniugatur cũ inferiore verbo, ut sit τὰ πρὶν κέκρητο, aduersabitur consilio poëtæ, veritatique ipsius rei. quare reprehendebatur Empedocles ab iis, qui ita interpungebant orationem. Quod si ita illa distinguitur: aduerbiumq; illud antecedentibus uerbis adnectitur hoc pacto ζωρά τε τὰ πρὶν, nihil absurdi falsiq; restabit. Ope igitur distinctionis, tenuiq; hac animaduersione, remedium adhibetur magno malo: repugnasset enim manifestò, falsumq; fuisset si dixisset, confusa, vniusq; naturæ reddita esse, quæ prius separata fuerant: res enim contra se habebat. Animaduertendum autem, cum eadem hac ratione & fallaciæ quædam in disputando oriantur: nec non etiam eædem dissoluantur, in libro sophisticorum Elenchorum, ubi etiam eodem nomine utitur: inquit enim. παρὰ δὲ τὴν διαίρεσιν, significare Aristotelem non eandem penitus semper rationem: quod exemplis, quæ ponit, intelligitur. nunc enim, explicare rem uolens, inquit. Vt si aliquis esse dixerit quinque, duo & tria: & imparia & paria: qui nanque hoc facit, non vtitur interpunctione, neque separat ita partem aliquam ab alia, sed diuidit partiturq; vocem aliquam, siue rem, in duas partes. Nisi fallor autem contrarium huius est compositio, cuius meminit etiam Quintilianus. Cicero præterea in erudita illa epistola ad Pætum, duabus his contrariis inter se rationibus ostendit obsceni aliquid dictum esse posse astutè demonstrari. Suspicari igitur debemus modum etiam hunc ab auctore hic intellectum, quamuis exemplo illum breuitatis causa non illustrarit. Nam quin huius etiam modi, quem hic loco hoc Empedoclis declarat: quique aliter interpungendo orationem conficitur, illic meminerit, dubitari non potest. Exemplo autem duorum versuum: quorum prior senarius est, posterior verò hexameter, hoc eo loco explanat: inquit enim. ἐγώ σ᾽ ἔθηκα δοῦλον ὄντ᾽ ἐλεύθερον, καὶ τὸ πεντήκοντ᾽ ἀνδρῶν ἑκατὸν λίπε δῖος Ὀδυσσεύς: aliter enim interpungendo

pungendo orationem accipi potest, seruum factum, qui prius liber erat: contraque seruitute liberatum, qui prius seruiebat: Eodemq; pacto è quinquaginta hominibus centum viuos reliquisse Achillem; quod manifesto falsum est, nec effici vlla ratione potest: & separando prius verbum πεντήκοντα, ab eo quod consequitur, generandi casu posito, quinquaginta eundem è numero centum virorum, qui prius erãt, reliquisse, dimidia parte illorum cæsa: quod consentaneum est. respondet igitur hoc exemplum Empedocleo illi loco, ut apparet. Vsus est Quintilianus sententia huius versus, in Latinum sermonem versi, libro vij. quo loco de ambiguitate subtiliter disserit: ita enim quoque manifesto oratio ambigua incertaq; fit; neque enim intelligi tur liquido qui sensus fuerit eius, qui ita scripsit, potius quàm locutus est, sublatis interpunctionibus. nam in dicendo si quis diligenter attenderit, non potest facile induci: solent enim qui loquuntur distinguere interuallo aliquo temporis sententias. Plures verò locos in veteribus scriptoribus reperiri, qui aliter distingui possint, notum est. Huiuscemodi autem etiam est illud Terentij. Audiui Archilis iam dudum Lesbiam adduci iubes. quærebatur enim illud Iam dudum, superiori ne, an inferiori parti hæreat; & si non accidit illic, quod in exemplo Empedoclis, ut altera sententia magnopere reprehendatur. Donatus hoc explicans, inquit. Vtrum Iam dudum audiui, an Iam dudum iubes, incerta distinctio est.

Τὰ δὲ ἀμφιβολίᾳ. παρῴχηκε δὲ πλέων νύξ: τὸ γὰρ πλέων, ἀμφίβολόν ἐστι.

Hac autem ambiguitate. παρῴχηκε δὲ πλέων νύξ: illud enim πλέων ambiguum est.

Tradit nunc vindicari etiam à criminibus poëtas, auxilio sententiæ incertæ atq; ancipitis; hoc antem fit, cum ostendimus lõge etiam alium sensum inde elici, quàm qui insimulat ipsum, facit; nec enim illo tantum modo, quem putat, posse ipsum accipi. Non manere verò ἀμφιβολίαν in singulis verbis, sed in pluribus, arbitror notum esse; cum enim uaria, multiplexq; notio est alicuius vocis, uocatur illa ὁμωνυμία. Nec repugnat, quod auctor, postquàm exemplo Homeri rem patefecit, in quo verbum esset πλέων, affirmauit illud esse ambiguum: ambiguum enim ipsum appellauit, quia inde præcipue nascitur sententiæ illius obscuritas: nec tamen illud solum gignit hanc difficultatem, sed vnà cum eis, quibuscum coniunctum est. Sumptum autem illud est è x. Iliadis, quo loco Vlysses Diomedem hortatur, postquam ab eo socius ascitus fuerat nocturnæ illius, periculosæq; expeditionis, ut properent: ostendere enim volens festinandum esse, vtitur signis quibusdam, quæ manifesto declarant tempus, illi negotio gerendo aptum, elabi: in quibus etiam hoc posuit, quod ipsius uerbis exponam παρῴχηκεν δὲ πλέων νὺξ Τῶν δύο μοιράων· τριτάτη δ' ἔτι μοῖρα λέλειπται. Videbatur autem absurdum, si caperetur, dixisse poëtam noctem abiisse plus duabus partibus, quia statim sequitur, tertiam partem adhuc restare, atque integram relictam esse: necesse enim erat aliquam partem ipsius consumptam esse, si illud verum fuerat. defendebãt igitur poëtam hoc pacto, vt coniicere licet: neq; enim auctor accuratè rem exponit, sed tantum tradit in hoc verbo πλέων causam manere ancipitis orationis: siue enim dicebant duarũ partium maiorem partem elapsam esse, ut restaret pars quædam illarum: & tota pars tertia, siue noctis plura abiisse id est tempus noctis, quod constat duabus ipsius partibus: minus vero, id est vnam plenam integramq; partem relictam esse: indicat enim Eustathius quoque duobus modis legi solitum eum locum esse. nam & πλέων, ut testatur: & sine vltima littera, πλέω scriptum in quibusdam libris offendebatur. Apud Hesychium etiam hæc verba leguntur: quæ manifestò sunt declaratio huius loci. πλέω νύξ. τῶν δύο μοιρῶν πλεῖον μέρος, νυκτὸς καὶ οὐχ μοιρικὸ τρόπος ἀνεστροφα.

Τὰ δὲ κατὰ τὸ ἔθος τῆς λέξεως. οἷον τὸν κεκραμένον οἶνόν φασιν εἶναι. ὅθεν πεποίηται, κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο, καὶ χαλκέας τοὺς τὸν σίδηρον ἐργαζομένους

μείους. ὅθεν εἴρηται ὁ Γανυμήδης Διὶ οἰνοχοεύειν, οὐ πινόντων οἶνον. εἴη δ' ἂν τοῦτό γε κατὰ μεταφοράν.

Hæc autem secundum consuetudinem locutionis. Ceu aqua temperatum, vinum inquiunt esse. Unde illud à poeta dictum est. Ocrea recens fabrefacti stanni: & ærarios fabros, qui ferrum exercent. Unde dictus est Ganymedes Ioui οἰνοχοεύειν, *id est vinum ministrare, cum tamen dij non bibant vinum. Esse autem hoc potest per translationem.*

Adiungit non nulla præterea crimina poëtarum tentari, si quis doceat quod reprehenditur, ex consuetudine sermonis prolatum fuisse: spectasseq; illic poëtã vsum potius multitudinis, quàm rei veritatem, cum sic pleriq; omnes loquantur. Explanare autem quod dicit volens, inquit. Ceu dilutum, temperatumq; aqua vinum, multitudo tamen vocat vinum: κεκερασμένον enim dicens manifesto intelligit vinum, cui aqua mixta fuerit: ita enim passim hoc quoque nomen capiebant, quod ipsius etiam crebris testimoniis confirmatur. In iij. enim segmento problematum, quo loco de ebrietate multa quærit, hoc nomine sæpe ipsum appellat. Quare exemplo huius locutionis, cùm ipsi etiam peruulgatum vsum sequuntur, atque aliquid, quod vero penitus non respondeat, verbum vsurpant, excusandi sunt. nam illud, quod à poëta itidem dictum est κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο, eodem hoc consilio prolatũ fuisse affirmat: sciebat enim Homerus materiam illam, quam significat id verbũ, ocreæ conficiendæ idoneam non esse: sed consuetudinem secutus, quæ multa huiuscemodi committit, pro nomine veræ materiæ hoc posuit. Verba autẽ, quæ citat apud Homerum, leguntur in xxj. Iliadis, vbi poëta narrat Agenorem percussisse iaculo tibiã Achillis, ita ut arma, quæ partem eam corporis tegebant, ingentem sonorem edidenrint. totus ille locus est. Ἀμφὶ δέ οἱ κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο σμερδαλέον κονάβησε· πάλιν δ' ἀπὸ χαλκὸς ὄρουσε βλημένου· οὐδ' ἐπέρησε. Adiungit autem statim Aristoteles aliud verbum, quod & ipsum, ut superius illud οἶνος, vulgò vsurpabatur, longe alio intellectu, quàm illo, quod proprie valebat. illud verò est χαλκέας: ita namque vocabantur fabri ferrarij: consuetudoque ita nomen hoc capiebat: cum tamen si quis vim, quæ subiecta est huic nomini materiamq; spectet, ita appellari debeant, qui æs tractant. Eadem hac ratione prolatum esse illud Homeri affirmat, cum dixit Ganymedem Ioui vinum ingerere: hoc enim valet οἰνοχοεύειν: quamuis Græcum hoc iunctũ sit: iunctum autem è duobus nominibus, quorum alterum significat vinum: alterum verò eiicere ac fundere: vt enim in nomine fabrorum illorum materia immutata est à multitudine, ita in hoc, quod valet ministrare, à poëta ipso. nam veritati etiã hoc non respondere, docuit addendo, cum dij vinum non bibant: alia enim potione illi vtuntur, ipsorum propria, id est nectare vocato. Locus in quo hæc verba leguntur, est ubi Æneas magnificè narrat Achilli originem suæ stirpis, ante quàm pugna inter ipsos inciperet: cum enim Troem tres liberos suscepisse ostendisset, qui fuit vnus è maioribus ipsius, & in illis Ganymedem, de Ganymede ipso loquens ait. Ὃς δὴ κάλλιστος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων· Τὸν καὶ ἀνηρέψαντο θεοὶ Διὶ οἰνοχοεύειν. Non oportere autem arbitror hunc ordinem sentẽtiarum improbari: ita enim vt in excusis libris, in calamo quoq; exaratis omnibus legitur: nec video cur merito debeat recepta lectio displicere: in qua, ut docui, omnia certa & plana sunt. nam quamuis Aristoteles narrauerit, consuetudinem loquendi capere οἶνον, pro temperato aqua vino, quod vocabulum merum purumq; vinum significat, cum contra illud alio humore mixtum valeat, non sequitur, ut in quo de uino rursus infra agitur, statim collocari post hoc debeat: neque enim materia spectatur, sed ratio eadem: eadem autem prorsus ratio poëtæ fuit, appellantis κασσίτερον, quod suo proprioq; nomine σίδηρος vocari debuit, quæ multitudinis est, communisq; vsus loquendi, vocantis temperatum aqua vinum, simpliciter vinum: eademq; vis est sententiæ inferioris. nam si consuetudo vocat χαλκέας fabros ferrarios, quod verbum ab ære deductum est, excusari

debet

debet poëta, qui dixit, Ganymedem vinum Ioui ministrare, quamuis nectar, non vinum sit, quod ingerit. nulla igitur perturbatio est in hac lectione: omniaq; egregiè sibi ipsis respondent: contraq; potius in ea, quam fictam ex ingenio puto ab aliquo, confusum mihi quiddam videtur. Nam illud etiam, quod in omnibus scriptis eodem pacto se habet, rectum puto. intelligo autem quod à sententia, quæ sequitur, abest particula negandi οὐ; illa enim temerè olim irrepsit in excusos libros: & si acutè attendimus, corrumpit verum sensum: auctor enim significare voluit, loca non nulla huiuscemodi, quæ reprehenduntur in poëtis, quemadmodum ea ratione, quam docuit, defendi possunt, id est ostendendo ea prolata esse ad imitationem consuetudinis, ita etiam alio modo, id est affirmando verba illa translata esse: quomodo ipse antea declarauit dissolui multa, quæ improbè obiiciuntur poëtis Dubitandum autem non est, quin duo hi loci Homeri, qui insimulabantur, ita quoque purgari possint: & cum stannum pro ferro posuit, & cum vinum pro nectare. Præterea notum esse puto hoc etiam ipsum crebro fecisse in Elenchis sophisticis, ut postquam tradiderit rationem captionis alicuius refellendæ, addat etiam alium modum, quo idem efficiatur: vni enim alicui malo sæpe plura remedia adhibentur. legendum igitur vna cum ueteribus exemplaribus. ᾗ δ' αἰ τὰ τό η κατὰ μεταφοράν. nec ita accipi videtur debere locus hic, ut qui in Latinum sermonem hunc librum vertere voluit, fecit: ita enim reddidit. Id quod per translationem dici neutiquam potest: quem etiam, qui sententias auctoris explanarunt, secuti sunt. quis enim dubitat, quin ratio nunc tradita translationis modus non sit: sed valet, ut docui, extremum hoc. Licceret etiam hoc scilicet crimen dissoluere, affirmando translato verbo vsum esse poëtam: & deniq; modo illo, qui supra vocatus est κατὰ μεταφοράν. non est autem indicandi modo, & quod rem præsentem monstret, uerbum hic positum, ut reddi debuerit, potest: sed longe alio modo, ut apparet: & quod valet, posset etiam per translationem sublevari, & ab insectatione aduersariorum defendi. in manu igitur eius, qui pugnat pro dignitate poëtæ, est, vtro eorum malit, vti: quamuis Aristoteles videatur, quam nunc rationē exposuit, propriā esse huius culpæ frangendę existimare.

Δεῖ δὲ καὶ ὅταν ὄνομά τι ὑπεναντίωμά τι δοκῇ σημαίνειν, ἐπισκοπεῖν ποσαχῶς ἂν σημαίνειε τοῦτο, ἐν τῷ εἰρημένῳ. οἷον, τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος, τῷ ταύτῃ κωλυθῆναι.

Oportet autem & quando nomen aliquod subcontrarietatem aliquam visum fuerit significare, attendere quot modis vel significaret hoc, in eo, quod dictum est Ceu. τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος, quod hac prohibitum sit.

Modum alium tradit, quo refelli aliquando possit, inaneq; esse ostēdi, quod obiicitur poëtæ: cum enim sæpe plures sint notiones alicuius nominis, præcipit nobis, vt cū sententiam aliquam reprehendi uidemus quia illic aliquid sit, quod repugnare atq; aduersari sibi ipsi dicatur, perscrutemur diligenter omnes eius significatus: ac si inuenimus aliquid etiam ipsum valere, quomodo si accipiatur, omnis repugnātia inde tollatur, affirmemus eo sensu à poëta illic sumptum esse: atque ita omne studiū aduersarij in accusando eludamus: hanc arbitror vim esse huius præcepti: quod sanè valdè concisè ab auctore prolatum est. Exemplo verò illustrare ipsum volens, vsus est Homeri loco, qui est in xx. libro Iliadis: commemorans enim illic poëta pugnam Æneæ cum Achille, dixit, spiculum ab Ænea missum clipeum Achillis percussisse: cumq; quincuplex ille foret, non potuisse omnem illam texturam penetrare: sed duabus iam partibus transactis, nequiuisse tertiam, quæ ex auro erat, perforare. qua in re exponenda vsus est poëta illis verbis, quæ citat Aristoteles. Cum autem ἔσχετο sæpe valeat hæsit. adfixumq; illic stetit, si de spiculo ita locutus foret, profecto repugnasset, quia nihil huiuscemodi legatur illic contigisse. Pelias enim hasta hæsit clipeo Æneæ: unde postea ipsa inde Neptuni opera exēpta fuit, & ante pedes Achillis collocata, non contra. fortasse igitur hoc visum quibusdam olim est illic sibi

ipsi

ipſi aduerſari. nam Euſtathius, qui varias quaſdam opiniones veterum ſuper eo loco commemorat, nihil tangit quod ad hanc quæſtionem, cuius meminit Ariſtoteles, faciat. nam de ordine etiam illarum laminarum, ex quibus clipeus Achillis cõfectus fuiſſe dicitur, controuerſia erat: cum forent, qui primam laminam, & quæ in promptu erat, ex auro fuiſſe, non mediam vellent. Cum igitur hoc (ut opinor) obiiceretur poëtæ: atque pugnare inter ſe ſententia videretur, qui caperet ἴσχετο: affirmaretque ſignificare ipſum illic, vetitum eſt vltra pertranſire, hanc difficultatem tolleret: ſenſusque omni ex parte ſibi ipſi conueniret. Animaduertendum autem quo caſu capi debeat τῇ τῷ, quod in præcepto hoc tradendo auctor vſurpauit, nominandi ne caſu, an accuſandi prolatum ſit: nam ſi accuſandi caſum facimus, videtur ſententia claudicare; ſi nanque ſignificaret illud ipſum, cum in eo contrarij non nihil eſſet, ita nihil opis poëtæ afferetur, niſi prius intelligimus, quod recte ſe habet, & ab hac ſpecie contrarietatis remotum eſt, aut contra ſi capimus ipſum nominandi caſu, vt dixerit Ariſtoteles videndum eſſe illud ipſum nomen, in quo naſcitur pugna, quot notiones habeat, in ſententia illa, quæ verbis expoſita eſt: hoc enim valere puto quod addidit ſtatim, ἐν τῷ εἰρημένῳ. nam ſcrupulum ſemper aliquem ea parte manſiſſe declarat, quod in quodam libro legitur dandi caſu τῇ τῷ: quamuis maior pars calamo ſcriptorum aſſentiatur excuſis libris. Dubitari verò non debet, quin ὑπεναντίωμά τι legendum ſit; ſignificat autem leuem quandam & obſcuram contrarietatem: præpoſitio enim, quæ coniuncta eſt cum eo nomine, vim habet minuendi: ita autem locutus eſt: & non dixit ſimpliciter, ἐναντίωμα, quia uix fieri poteſt, ut in ſcriptis poëtarum magna aliqua & aperta contrarietas inueniatur; neque enim tanta expectari debet in monimentis ingenioſorum virorum negligentia: quando autem quippiam, quod ſimilitudinem aliquam huius rei habeat, illic reperitur, docuit, quod remedium ei malo adhiberi debeat. Quod uerò ὑπεναντία inquit, eodem hoc uerbo ſupra quoque vſus eſt, cum traderet criminationes poëtarum ex illis ipſis locis oportere ſoluere: ait enim. ὥστε δεῖ τὰ ἐπιτιμήματα ἐν τοῖς προβλήμασιν ἐκ τούτων σκοποῦντα λύειν.

Τὸ δὲ, πολλαχῶς ἐνδέχεται, ὧδέ πως. μάλιστ' εἴ τις ὑπολάβοι κατὰ τὴν καταντικρύ. ἢ ὡς Γλαύκων λέγει, ὅτι ἔνια ἀλόγως προϋπολαμβάνουσι: καὶ αὐτοὶ καταψηφισάμενοι συλλογίζονται: καὶ ὡς εἰρηκότες, ὅτι δοκεῖ, ἐπιτιμῶσιν, ἂν ὑπεναντίον ᾖ τῇ αὐτῶν οἰήσει.

Illud autem quot modis contingit, ſic quodammodo. maxime veiꝗ aliquis ſuſpicaretur per eam, quæ eſt è regione: vel vt Clauco dicit, quod non nulla ſine ratione præexiſtimant: & ipſi re illa condemnata concludunt: & vt qui dixerint, quod videtur, reprehendunt, ſi ſubcontrarium fuerit ipſorum exiſtimationi.

Hic etiam locus valde me torſit, quærentem, ſi qua ratione poſſem certum inde aliquem ſenſum eruere: mira nanque breuitas verborum eſt, & ea ipſa fortaſſe verba non omnino à mendo vacua ſunt: quin autem hæc ſint apta è ſuperiore ſententia, dubitandum non eſt. Cum igitur affirmaſſet ſupra, oportere, quando nomen aliquod in ſcriptis poëtarum viſum fuerit, præ ſe ferre quippiam, quod repugnet, ſubtiliter attendere quot modis ſignificare poſſet hoc, quod requiritur in ea ſententia, uidetur nunc velle explicare, quæ ratio ſit huius rei efficiendæ, & quomodo cognoſci poſſit quot modis illud dicitur: ſed tamen, vt teſtatus ſum, perturbor quia non video certam huius rei explicationem: ac metuo magnopere, ne locus deprauatus ſit, præcipue ea parte, qua legitur in excuſis ὧδέ πως: vno excepto; qui nuper in lucem prodiit: in quo eſt ὡδικῶς: inueni enim in pluribus calamo exaratis libris eam vocem uariatam, cum illi ſic habeant ἰδίως. Vt potero igitur locum hunc declarabo, nihil affirmans:

affirmans: singula tantum verba diligenter examinans. Quot modis autem contingit, sic quodammodo: id est hæc via, aut aliqua huic similis, ostendit quot modis hoc tractari potest. statim autem rationes duas exponit: quarum alteram; κατ' ἀντικρὺ ipsam vocans, è pluribus eam esse dicit, quæ iudicio multorum anteponatur: nec tamen quæ fuerint reliquæ, explanat. nec sane ego affirmare ausim, quam potissimũ intelligat è regione positam. nam durum mihi admodum videtur capere, vt quidã fecerunt, nominum oppositionem, quasi præceperit nobis hic auctor, ut cum videre volumus alicuius verbi notiones; & an in illo lateant plura significata, spectemus contraria illius: atque inde de ipso iudicemus: hoc enim aliis in locis longe aliis verbis admonuit faciundum. Præterea cum dixerit κατὰ τὸ κατ' ἀντικρὺ, nec appareat nomen, quod muliebris generis intelligendum sit, Robortellus putauit ἐναντίως significari, à quo non dissentio: quamuis fortasse melius locutioni responderet, si quis ἴσον intelligeret: nam significatus ambarum vocum pænè idem est. Quod autem sequitur. Vel ut Glaucon dicit, & quæ sequuntur, videtur altera ratio esse defendendi poëtas, & illa quidem acuta, quam sophistes hic excogitarit. non facere nanque hoc ad explicandos diuersos significatus verborum, apertum est: nec vnam aliquam esse hanc partem illius diuisionis. quare vix credere possum auctorẽ nunc id moliri, cum una tantum ratione contentus fuerit: nec plures vna vias indicarit. Sed omnis (nisi fallor) difficultas nascitur, quia superior locus perturbatus aut mancus est. Quare illo relicto posteriori huic toto animo incumbamus. inquit igitur restare hanc rationem: cogitandumq́; quod animaduertit sedulò Glauco: ille enim vidit ac memoriæ prodidit, solere homines non nulla firmiter credere, atq; imbutos esse certis quibusdam opinionibus, antequàm scripta poëtarum legant: quod tamen faciant nulla certa ratione, sed stultè potius & imperitè. Cum igitur ipsi assenserint illis rebus, & tanquam sententia sua decreuerint, ita se rem prorsus habere, reprehendunt & insimulãt quidquid repugnat eorum iudicio, quod firmum, stabileq; esse putant. Hac igitur animaduersione docuit posse multa crimina labefactari: & quod aliqui in poëtis accusant, culpę potius ipsis dandum esse, & ab eorum animi errore nasci. Quod igitur apud auctorem est προϋπολαμβάνουσι, valet hic antequàm poëmata audiant, firmum ac statutum in animo suo habent. Vsus autem est eodem hoc verbo iterum in ij. de arte dicendi, vbi de fructu, qui capitur ex sententiis, tempore prolatis, disserit: primum enim inquit homines lætari si orator, in vniuersum loquens, attigerit opiniones, quas ipsi de illis rebus prius habebant singillatim: ac paulo post præcipit oratorem odorari, qui sit sensus eorum, apud quos dicit, de illis rebus: quod quum viderit, de ipsis in vniuersum illo modo, communiterque dicere iubet: ambobusque in locis inquit, hoc ostendere volens προϋπολαμβάνειν. Sed illud etiam, quod sequitur, positum est ad declarandum quàm firmiter hoc credant: aperiendamque rationem, quæ ipsis fraudi fuit: nam inquit. καὶ αὐτοὶ καταψηφισάμενοι συλλογίζονται; quod, vt suspicor, significat. & ipsi omnibus aliis opinionibus condemnatis, concludunt hoc ita se habere: vel cum sententiam tulerint: quamuis in præpositione, quæ verbo adiuncta est, vis insit contra alios id faciendi. Id verò, quod sequitur, est tanquàm declaratio quædam huius ipsius sententiæ: magisque explanat, vnde nata sit hæc animi obstinatio: Et tanquàm dixerint videri sibi (Latinè enim sententiam Græcorum verborum exprimam, quia in illis scrupulus nullus est) reprehendunt, si illic quippiam fuerit, quod leuiter etiam aduersetur veteri ipsorum opinioni: ac dissentiat ab eo, quod iam conceptum animo habent. Cum igitur quicquam huiuscemodi accidit: quidamque insimularint poëtas, quod non nulla falsò tradiderint, nosq; tutari volumus ipsorum dignitatem, affirmare debemus vitio illorum fieri, animique obstinatione, quod fidẽ abrogent narrationi poëtarum; radixq́; huius erroris patefacienda est: neq; enim debemus ita firmiter quippiam credere, vt non putemus ipsum illud etiam aliter fieri potuisse: ac quod à peccato nostro proficiscitur, poëtis improbe attribuere. In illis præterea verbis ὅτι οἶα, cuncti libri concordes non sunt: extant enim qui habeant τι οἶα. Vnde arbitror factum, ut Paccius emendarit, ἔτι οἶα. Sed quẽdam etiam vidi omnium vetustissimũ, in quo ἴ οἶα legitur. Quod si ὅτι οἶα vera lectio foret, significaret auctor, vitiũ hoc

non esse omnium mortalium, sed quorundam tantum: intelligo antem offirmate aliquid credere. Nolo etiam omittere, quin testificer in hoc ipso summæ antiquitatis, non valde tamen multis locis ceteris fideliore, locum superiorem integrum non esse: desiderarique illic verbum relicto spatio ipsius: ita enim habet. κατὰ τὴν ὡς Γλαύκων λέγει: in margine tamen eiusdem alia manu repositum est, quod nunc in excusis illic legitur.

Τοῦτο δὲ πέπονθε τὰ περὶ Ἰκάριον: οἴονται γὰρ αὐτὸν Λάκωνα εἶναι. ἄτοπον οὖν τὸ μὴ ἐντυχεῖν τὸν Τηλέμαχον αὐτῷ, εἰς Λακεδαίμονα ἐλθόντα. τὸ δ' ἴσως ἔχει, ὥσπερ οἱ Κεφαλλῆνές φασι: παρ' αὐτῶν γὰρ γῆμαι λέγουσι τὸν Ὀδυσσέα καὶ εἶναι Ἰκάδιον, ἀλλ' οὐκ Ἰκάριον. δι' ἁμάρτημα δὲ τὸ πρόβλημα εἰκός ἐστιν.

Hoc autem patiuntur quæ ad Icarium pertinent: putant enim ipsum Laconem esse. absurdum igitur non congressum cum eo Telemachum, cum Lacedæmonem petiuit. Hoc autem fortasse se habet, quemadmodum Cephaleni aiunt: à se nanque vxorem duxisse dicunt Vlyssem: & esse Icadium, sed non Icarium. Propter erratum autem problema verisimile est.

Ope huius animaduersionis dissolui quæstionem docet, quæ magni momenti sit in Homeri Odyssea: & hoc ipsum, quod aliquando vsu venire significauit, vt homines addicti sint alicui opinioni, quamuis falsæ: nec inde abduci vllo pacto possint, illic etiam contingere: constans enim opinio erat in animis multorum Icarium, Penelopes patrem, Laconem fuisse. quare absurdum videbatur, ne congressum quidẽ cum eo vnquam fuisse Telemachum, quando Lacedemonem petiit, ut patrem inuestigaret, cum tam affinis ipsi foret. Hoc igitur ut absurdum, & à ratione uacuum, obiiciebatur poëtæ: magnopereq; ille hac parte premebatur. & sanè si res ita se habuisset, purgari non potuisset Homerus, qui rem nullo modo verisimilem commisisset: visusque merito foret, cum hoc finxit, oblitus fuisse illius necessitudinis: nec cogitasse ea in vrbe domicilium habere maternum auum Telemachi, quia fecit illũ apud alium diuertisse. præterquàm quod ab eo in primis certior fieri potuit, si qua fama vnquàm eò de genero ipsius, acto multis erroribus, peruenisset: ipsum enim valde sollicitum de illa re verisimile est diu fuisse. Adiungit autem Aristoteles illud fortasse falsum esse, quod scilicet Vlyssis socer Lacon foret: potiusque credi debere, quod Cephalenes narrabant, qui aiebant è sua gente vxorem duxisse Vlyssem: socerumq; ipsius Icadium appellatum, non Icarium, ut vulgo ferebant. quare si res ita se haberet, omnis ille scrupulus subito euellebatur. intelligitur autem manifesto hanc difficultatem natam esse è falsa illa opinione, erroreq; peruagato per animos multorum. Icarij vero Vlyssis soceri, meminit Pausanias in Laconicis, qui sequitur superiorem illam peruagatam magis famam. Poëta etiam quidam incertus, qui scripsit Alcmæonida, cõmemorante hoc Strabone in x. τῶν καταφερομένων dixit Icarium fuisse Penelopes patrem. sed idem etiam infra eodem in libro quamuis aliter vocatũ nõ ostendat Penelopes patrem, tamen argumentatur eum in Acarnania uixisse, quia probabile non est, si ille Lacedæmone domicilium habuisset, non apud eum potius quàm apud Menelaum, Telemachum diuersaturum fuisse. Restat scrupulus non paruus in verbis quæ sequuntur: valde enim vereor, ne maius aliquod mẽdum hic subsit: nam quod prius erat omnibus in libris διαμάρτημα, facile concedo peccatum librarij fuisse: legiq; debere, distinctis illis vocibus, quæ male cohæserant, δι' ἁμάρτημα, non tamen plena adhuc sententia, restituto etiam hoc est: aut si plenam aliquis esse contendat, nullo modo plana: necesse est enim intelligere εἶναι. Sensus etiã horum uerborum non valde mihi satisfecit: nec video cur addere nunc auctor debuerit. Propter erratum hoc problema verisimile est esse, quod iam statuit cuiusmodi sit:

di sit: affirmauitq́; profectum è falsa opinione, quæ insederit animis multorum. nisi vocauit hoc ipsum erratum, quod lapsi homines sint: inaniq́; narrationi stultè crediderint, quamuis non sine causa etiam putaret aliquis erratum scripturæ intelligere Aristotelem, quod pro Icadio Icarius, vna littera mutata, scriptum foret. Præterea suspectum etiam mihi est illud, πρόβλημα εἰκός ἐστιν: nec videtur mihi valde conuenire sensus horum verborum: neque hunc auctorem alibi obseruaui ita locutum: de his enim rebus asseueranter loqui consueuit. nec puto verisimile hic locum habere: Omnibus igitur iis de causis metuo ne hic locus corruptus mancus ve sit.

Ὅλως δὲ τὸ ἀδύνατον μὲν ἢ πρὸς τὴν ποίησιν, ἢ πρὸς τὸ βέλτιον: ἢ πρὸς τὴν δόξαν δεῖ ἀνάγειν: πρός τε γὰρ τὴν ποίησιν αἱρετώτερον πιθανὸν ἀδύνατον, ἢ ἀπίθανον καὶ δυνατόν. τοιούτους δ' εἶν, οἵους Ζεῦξις ἔγραφεν. ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ βέλτιον: τὸ γὰρ παράδειγμα δεῖ ὑπερέχειν. πρὸς ἅ φασι τ' ἄλογα, οὕτω τε καὶ ὅτι ποτὲ οὐκ ἄλογόν ἐστιν: εἰκὸς γὰρ καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς γίνεσθαι.

Omnino autem impossibile quidem vel ad poesim, vel ad id, quod melius, vel ad opinionem oportet reducere: ad poesim enim optabilius est probabile impossibile, quàm non probabile & possibile. Huiuscemodi autem esse, quales Zeuxis pingebat: sed & ad melius: exemplar enim oportet excedere. ad quæ inquiunt ea, quæ ratione carent. Sicq; & quod quandoque non est vacuum à ratione: verisimile enim & præter verisimile nasci.

Paucis nunc videtur complecti voluisse, quomodo dissolui possint, quæ obiiciuntur poëtis: & tanquàm in capita quædam illa redigere. Primum autem, cum poëtę arguantur sæpè protulisse, quæ non possint effici, docet tribus modis occurri huic maledicto, quos modos statim enumerat. Deinde aggreditur singillatim explicare, quamuis non declaret semper, cum hoc facit, rationesq́; exponit, quibus singuli cõfirmantur, quem potissimum tunc explanat. Vnde illic oritur difficultas non parua: ac fortasse quippiam in extremo desideratur. Sed hoc nunc relicto. primum modum constituens: rationemq́; reddens, cur poëta falsò reprehendatur, inquit ad finem poëtæ: idq́; quod poscit studium illud, magis expetendum esse, id quod aptum ad persuadendum est, quamuis effici nequeat, quàm id, quod nullo modo probabile est, quamuis idẽ fieri possit ac soleat: seruit enim ars poëtarum opinionibus eorum qui audiunt: studetq́; insinuare se omni ratione, qua potest, in animos ipsorũ, captans quidquid ad hoc aptum est, reiiciensq́; contraria: accusari igitur nõ potest poëta, qui arripit, quod sibi magis aptum esse intelligit. Verba quæ sequuntur, Tales autem esse: omnisq́; ea sententia, videntur secundum modum cõfirmare, qui supra πρὸς τὸ βέλτιον vocatus est, quamuis coniunctio indicet quippiam potius addi, quod valeat ad idem, quod supra, confirmandum. Sed aliquid fortasse in medio defecit: videturq́; locus hic omnis esse mirum in modum deprauatus. Quærendum autem an Zeuxis morem illum habuerit, ut quos pingeret, semper ornaret: & neglecta vera specie, meliores undiq́; ipsos efficeret: quo exemplo poëtæ etiam à vitio abessent, qui idem præstarent: nam verba illa, quæ deinceps posita sunt, ἀλλὰ πρὸς τὸ βέλτιον, dubitari non potest, quin hũc modum referant: quæ sanè uerba aliter leguntur in quibusdam calamo exaratis: in illis enim primum tantum & postremum eorum est: cetera, quæ in medio hic posita sunt, inde absunt. & sanè non mihi displicet hæc lectio, quam video etiam in excusos Lutetiæ libros irrepsisse. vt hoc alterum initium sit poëtam eadem hac ratione defendendi: iam enim auctoritate summi pictoris in eo vsus fuerat: similiq́; probarat, hoc vitio ipsi dari non debere. quod si hoc effici non potest, præstat tamen rem ita tractatam esse. quare videtur non tan-

tum poëtæ venia dari debere, verum etiam laudari eum oportere: intelligiq; officio suo ipsum functum esse. Cuius rei statim rationem reddat dicens. Exemplar enim oportet excedere, id est cum scripta poëtarum, & quæ traduntur ab ipsis, futura sint exemplar eorum, quæ homines agere debent in vita: hoc enim animo ab illis finguntur, absoluta esse debent, & ita perfecta, ut superent quæ geruntur ab hominibus: quod si paria ipsis forent, non haberent vim exemplaris: neque enim facile exprimere omne illud bonum possunt, qui imitantur, quod in exemplari est: faciuntq; satis, si propè accedunt. Postulabat nunc ordo, ut tertium modum auctor explanaret, rationemq; traderet, quomodo quædam defenduntur è genere eorum, quæ nō possunt effici, referendo illa ad opinionem, quam de rebus illis homines habent: ac fortasse hoc ipse facit: sed ita perturbatus locus est, ut nō pudeat me fateri, non videre quomodo hoc fiat. nec tamen, ut sensus qui videtur requiri, hinc eliciatur, omnia hic permiscere volui: cum enim ab antiquis libris hic destitutus sim, quos consentire perspexi peruulgatæ lectioni, non tantum mihi tribuo, vt confidam me posse luce ingenii mei has tenebras discutere. Vt in malis autem, & re penè desperata, non insulsè suspicari aliquis posset, explicatis iam modis omnibus, quibus id quod arguitur fieri non posse, comprobatur, docere Aristotelem, quomodo resistere valeamus, cum aliquid obiicitur, quod dicatur carere ratione: nam propter similitudinem, quam inter se habent, rectè suoq; loco exponitur, quod dicitur nullam in se rationem habere, vt fieri ita potuerit, post id quod fieri nullo pacto potest. modos autem huius rei duos esse videtur affirmare. Cum autem de primo non omnino mihi liqueat, secundus apertus est, certamq; sententiam habet. primus verò, nisi aliqua macula subest, huiuscemodi est, vt dicat oportere referre, quæ ratione carere dicuntur ad ea, quæ vulgò homines aiunt, factaq; asseuerant: quod cum exposuerit, aptâ esse rationem hanc rursus testificans, adiungit aliam rationem, vt scilicet affirmet, quod consentaneum non esse dicitur, huiuscemodi non esse quibusdam temporibus, vt haberi tale debeat: iudicariq; tunc vacuum esse à ratione: cuius rei sedulo rationem reddit, tradens verisimile esse quippiam aliquando gigni, quod repugnet verisimili: contrariumq; sit ei, quod plerumq; fieri soleat nam nisi huiuscemodi quædam inuenirentur, quæ verisimilia dicuntur, certa & explorata forent. Percipitur verò hinc quoque eosdem dissoluendi modos, vtiles esse ad plures criminationes refellendas: iisdem enim modis, quibus ἀδύνατον, & ἄλογον etiam ipsum tentari affirmat: & præterea alio, quem addit, id est negando illud esse ἄλογον.

Τὰ δ' ὑπεναντία, ὡς εἰρημένα, οὕτω σκοπεῖν, ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς λόγοις ἔλεγχοι, εἰ τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς τὸ, αὐτὸ, καὶ ὡσαύτως. ὥς τι καὶ αὐτὸν, ἢ πρὸς ἃ αὐτὸς λέγει, ἢ ὃ ἂν φρόνιμος ὑποθῆται.

Subcontraria autem vt dicta, sic animaduertere, quemadmodum confutationes, quæ in disputationibus sunt: si idem & ad idem, & simili modo. quapropter & ipsum, vel ad quæ ipse dicit: vel quod vtiq; prudens præceperit.

Si quis accuratè hunc locum explicare velit, in primis arbitror ei demonstrandū aliud hic præcipere auctorem ab eo, quod non multo antea tradidit: nō multo enim quoque supra de iis, quæ similitudinem haberent contrariorum disseruit, & quomodo contrarietas, quæ appareret in verbis repelleretur, docuit: non est autem verisimile ipsum rem iam pertractatam, paruo interiecto spatio, rursus attingere. Puto igitur Aristotelem, superiore loco docuisse, quid agendum sit: quomodoq; purgare debeamus poëtam, cum insimulatur aliquid prodidisse, quod repugnet veritati, atque opinioni, quæ prius de illa re in animis ferè omnium erat: quæ sanè suspició nascatur ex verbo aliquo, quod, certo quodam modo acceptum, speciem habeat eius vitij: nunc verò ostendere, quid afferre possimus, cum sibi ipsi poëta arguitur

aduersari:

aduersari: & quod hoc loco dicit, contrarium eius esse, quod alibi probauit, aut reprehendit. Nam quod hic inquit. ὡς εἰρημένα, opinor hoc valere. contrarietatem inquam existere in iis quę dicta sunt, sententiisq́; illic autem manifestò significauit ex verbo uno aliquo nasci id malum; ait enim eò confugiendum esse (ut uerbis ipsius vtar) ὅταν ὄνομά τι ὑπεναντίωμά τι δοκῇ σημαίνειν. Quod verò illic quoque inquit ἐν τῷ εἰρημένῳ, vbi de remedio, quod adhiberi debet, loquitur, ualet etiam eo loco εἰρημένον sensum, quem continet vniuersa illa complexio. Declarato autem (nisi fallor) discrimine, quod uersetur inter duos hos similes inter se locos, ad explicationem huius, quem in manibus habemus, accedamus. inquit igitur. Subcontratia uero vt dicta sic animaduertere, examinareq́; oportet, ut perpenduntur elenchi in disputationibus: cum enim illic quicquam esse, quod repugnet, traditur, solemus ad frangendas has captiones perpendere diligenter, an eadem res omnino sit: nitimurq́ue inuenire illic aliquid discriminis: sed etiam videmus subtiliter, an ad idem ambo referantur; sæpe enim eadem res diuerso consilio tractatur. præterea an eodem pacto ambobus in locis editum id sit quæritur: siue contra modus non similis. tribus autem his rationibus examinibusq́; expositis, docet quomodo illa huc accommodentur; & quam similitudinem habeant cũ his rebus, concludens hoc pacto præceptionem hanc. Quapropter & ipsum uel ad quæ ipse dicit: vel quod utiq́; prudens admonuerit: tres enim hi quoque modi sunt, qui ordine respondent superioribus illis. Quærendum igitur hic quoque an idem omnino sit, quod ambobus in locis à poëta dicitur: operaq́; danda est, ut illic aliqua dissimilitudo reperiatur: deinde iubet id referre, ad quæ ipse, scilicet poëta, alibi dicit: docereq́; eum non esse eius iudicij, ut videatur unquam dicturus fuisse, quod arguit aduersarius. Postremo admonet uidendum esse, an fecerit, quod ea de re præciperet uir prudens, & qui ipsius habeatur peritus: ita enim quoque à culpa abesse intelligitur, si perspicitur secutus iudicium, atque auctoritatem hominis prudentis.

Ὀρθὴ δὲ ἐπιτίμησις, καὶ ἀλογίᾳ, καὶ μοχθηρίᾳ: ὅταν μὴ ἀνάγκης οὔσης μηθὲν χρήσηται τῷ ἀλόγῳ, ὥσπερ Εὐριπίδης τῷ Αἰγεῖ τῇ πονηρίᾳ. ὥσπερ ἐν Ὀρέστῃ τοῦ Μενελάου.

Recta autem reprehensio & vacuitas rationis & prauitas est, quando non necessitate vlla existente vllam in partem, vsus fuerit quopiam vacuo à ratione, quemadmodum Euripides Ægeti prauitate: Quemadmodum in Oreste Menelai.

Cum huc vsque docuerit, quomodo falsa & adumbrata crimina diluantur: quomodoque defendi possit dignitas poëtarum, si obiiciatur ipsis aliquid à maleuolis, quod fallax captiosumq́ue sit, nunc tradit, quæ sint maculæ, quæ dilui non possunt, sed inuruntur ab iis, qui sunt iusti rerum existimatores, & ueritate ipsa ducuntur. iure autem optimo illos accusari dicit, & eam esse rectam reprehensionem, cum poëtæ, nulla necessitate premente, fingunt aliquid, quod dissentaneum sit, & ratione careat. nec non cum insignem aliquam improbitatem alicui affigunt, qui nunquàm antea signa dederit tam deprauati ingenij: atque id etiam faciunt non seruientes fabulæ, nec quia res aliter exitum non habeat. Omnem igitur locum, qui his culpis laboret, esse dicit rectam, rationeq́ue tractatã reprehensionem, id est posse ac debere meritò reprehendi. arbitror autem hoc referri ad formam illam, quam infra vocat, ὡς παρὰ τὴν ὀρθότητα τὴν κατὰ τέχνην. nam cum ita peccat poëta, non potest defendi, quod secutus sit ueritatem artis, & contempserit hæc maledicta, quia intellexerit ita se facilius posse adipisci, quod ars requirit. Exempla verò ponere uolens horum peccatorum, quę purgari nequeunt, sumit illa ab Euripide, qui ambobus modis peccauit: significauit autem ipsum in id uitium lapsum, finxisseq́; quiddam prorsus absurdum, quia statim, graui illo errato exposito, inquit. Ceu Euripides: nam

nec frustra omnino ut arbitror, in illis industriam meam collocaui. præter quàm vnde me peruersio aliqua magna reiecit, ita etiam summam huius quasi operis studebam explanare: ac suam ipsi propriamq; lucem afferre. nec tamen potest aliquis cõtra huiuscemodi tanquam monstra pugnare: victoriamq; inde aliquam honestam reportare. In aliis autem, quæ mihi molesta fuerunt: ac multum sanè diuq; me sollicitarunt, fuit, quod in rationibus his criminum refellendorum, allegoriam non posuit. quæ tamen plurimum ad hoc valere semper existimata est. & qua veteres scriptores in culpis præcipuè quibusdam Homeri defendẽdis plurimum vtuntur. cum etiam extiterint qui ex illis plenum uolumen effecerint, & hoc præcipuè pacto diuinissimo illi poëtæ succurrere voluerint. Heraclides uero is fuit, non tamen ille Ponticus vt habetur, Platonis auditor, sed alius quidam vt opinor. nisi fortè in nomine etiam error est: nihilq; non falsum de illo memoriæ proditum est. Sed Longius etiã tradit quædam apud Homerum κατ' ἀλληγορίαν defendi posse, atque alij etiam cum huiuscemodi aliquid contingit, quod indignum absurdumq; illic videatur, plerũq; eò recurrunt: atq; ita ipsum purgant, vt aliud dixisse poëtam: aliud intelligi à nobis voluisse testentur. Quare videndum an Aristoteles, cum huiuscemodi aliquid significare voluit, metaphoræ nomine in eo vsus fuerit. cum hoc nomen apud eum non inueniatur: allegoriam vero ex pluribus verbis translatis constare manifestum est. Sed Plutarchus quoque affirmat hoc nomen vetus non esse: ac quæ sua ætate ἀλληγορίαι vocarentur, antiquitus ὑπονοίας appellatas fuisse: qui præterea ostendit non necessariò etiam quosdam crebro eò confugere: opeq; ipsarum siue hyponœarum, siue allegoriarum, omnia apud poëtam distorquere: cum tamen Homerus sæpe, ut narrat grauis ille eruditusq; scriptor, demonstrarit, quomodo nodus ille dissolui possit, ac quid deniq; fecerit, vt ipsi tunc id, quod nullo modo conuenire videtur, protulerit, vnde apparet ipsum non magnópere rationem hanc, quæ magnum in usum postea venit, probasse. In primis autem me perterrefecit, quod sine dubio loci quidam hac parte sunt valde deprauati. quis igitur scit, an quemadmodum turpes quædam maculæ, & quæ non posse deleri videantur, hic hæserunt, ita etiam non nulla defecerint, mancusq; demum ac debilis totus locus fit. cum verò hoc contingit, conari eum sanare, stultitia prorsus est, frustraq; omnis opera ponitur. cum igitur in quo me posse sedulitate mea aliquid boni parere, nulli labori pepercerim: si postea in re desperata, frustra nolui laborare, uel potius, ne aliquid mali crerem, in periculum venire, non videor esse reprehendendus. Sed officio meo constituto, quod ab æquis & eruditis viris in culpam vocatum iri non arbitror, ut ad verba ipsa veniam, quibus hac exposita sunt, quod in excusis libris prius initio huius partis erat, ταῦτα, putaui legi debere τά, vt in calamo exaratis inueni. ὅθεν autem videtur appellare propria loca, atque elementa huius rei: quod valere hoc verbum auctor ipse in iis, quæ scripsit de arte dicendi testatus est. nam φέρειν ἐπιτιμήματα, quod inquit, est peculiaris ipsius locutio: φέρειν enim vt hoc, ita etiam aliquando inquit οἰστέον, τυχεῖν, τομήν, ἐνθύμημα: ac pleraque alia huius generis. Παρὰ τὴν ὀρθότητα, autem, τὴν κατὰ τὴν τέχνην, vocat omnia illa crimina, quæ obiiciuntur tanquàm poëta veritatem artis neglexerit: nec secutus sit, quod illa rectum esse statuit: nam artem addidit, intelligens artem poëtarum: necesse verò fuit hoc adiungere, quia multa committi possunt multis modis, contra id quod summum rectumque in omnibus rebus decretum est esse: quæ peccata nunc non intelligit, sed illa, vt ostendi, quæ repugnant præceptis propriis huius artis. Quod autem admonet oportere diligenter dictos numeros attendere, atque illinc eruere, quæ faciunt ad crimina, quæ obiecta sunt, diluenda, ἀριθμόν vocat modos illos, quia numerum eum, quem significauit, conficiunt.

Πότερον δὲ βελτίων ἡ ἐποποιικὴ μίμησις, ἢ ἡ τραγῳδική, διαπορήσειεν αὐτις. εἰ γὰρ ἡ ἧττον φορτικὴ, βελτίων: τοιαύτη δὲ πρὸς βελτίους θεατάς ἐστι, δῆλον ὅτι ἡ ἅπαντα μιμουμένη φορτική. ὡς γὰρ οὐκ αἰσθανομένων, ἂν μὴ αὐτὸς προσθῇ, πολλὴν κίνησιν κινοῦνται.

Utrum autem melior epica imitatio vel tragica, posset aliquis dubitare: si enim quæ minus est importuna, melior: huiuscemodi autem quæ ad meliores spectatores, est manifestum, quod quæ cuncta imitatur, importuna: tanquam enim non sentientibus, nisi ipse adposuerit, multo motu mouentur.

Cum, & quæ obiici soleant poëtis, & quomodo crimina illa diluantur docuisset, nunc valde agitatam quęstionem persequitur: ac de ipsa in vtranq; partem disserit: dissentiunt enim iudicia multorum in hoc: grauisq; contentio semper fuit, vtrum horum nobilium poëmatum, epopœia ne, an tragœdia, alteri præponendum sit. Visum igitur ipsi est de hac quoque re in fine huius libri, quo vtrunque poëma expoliuit, disputare: ac primum argumenta non nulla colligit, quibus ostendi videtur præponendam esse epicam imitationem tragicæ. inquit igitur. Hærere posset aliquis, ambigereq; animo, vtrum imitandi genus, epicum ne, an tragicum, melius sit; ita enim loquitur tãquàm ipse viderit in dubio esse animos hominũ de hoc posse, non tanquàm multum tractata quæstio hæc sit. ornans autẽ primum epopœiam, constituensq; dignitatem ipsius, iacit huius rei fundamentum hoc, atque vtitur tanquàm instrumento quodam eius, quod vult efficiendi: vtra ipsarum importuna magis, minus ve sit. Si enim inquit, quæ minus importuna molestaq; imitatio est, melior est: huiuscemodi autem est, quæ ad meliores spectatores pertinet, id est politiores viros, magisq; bonis artibus instructos: nam spectatorum nomine intelligit auditores etiam, quibus epicum carmen recitatur. His igitur positis, adiungit tertiũ; quod sequitur: ac quod ex illis fidem acquirere videtur: planũ enim inquit est, eam, quæ cuncta imitatur, importunam esse: quod valet, perspici ex illis imitationẽ eam, quæ cuncta persequitur: nec omittit rem vllam, quamuis pusillam ac leuem: & eam quidem satis apertam, quam non exprimat, esse molestam ac fastidij plenam: minuta enim hæc diligentia odium parit. Statim autem causam aperit, vnde nascatur ut hoc offendat apud illos, qui audiunt: nec satis æquo animo ab ipsis accipiatur: huiuscemodi enim ait videri ipsis poëtas iudicium fecisse de se, ut sensuri ipsi, cognituriq; rem non fuerint, nisi poëta ipse admonuerit omne genus rerum, quæ excitant sensus: accurateq; ac minute singula expresserit, motuq; etiã corporis reddiderit: quare illi ægre ferunt se haberi adeo tardos. Hic sanè videtur sensus esse horum verborum. in quibus tamen scrupuli non nulli subsunt. primum autem, quod cum de imitatione loquatur, quæ muliebri genere, vt Latinè, ita etiam Græcè dicitur, relicto genere illo repentè transit ad virile: ac nisi ipse adposuerit inquit: in quo etiam concisus nimis sermo est, neque enim ostendit quid oporteat admouere, præter quam quod vis, quæ subest hoc loco illi verbo προσῇ, obscura est. Sed hoc etiam molestũ, quod statim multitudinis numero vtitur, atque ait πολλὴν κίνησιν κινοῦνται: nec monstrat etiam, qui sint, qui crebro hoc motu vtantur. Quomodo autem conuenire huic possit cum eo, quod antecedit hæc verba, non video. quare valde perturbatus sum, atque hæreo in explicatione huius loci. Non arbitror autem me obesse studiosis huius artis, si has difficultates & quasi plagas aperio: potiusq; (nisi fallor) peccarem, si tegere atque occulere vulnera hæc huius libri conarer. Cum autem in pluribus calamo exaratis inuenerim extremum verbum immutatum: κινοῦντες enim illi, non κινοῦνται habent, non putarem penitus hanc lectionem cõtemnendam, si articulus τό, quem requirit media hæc, inter nomen ac verbum vox, antea positus foret: cum tamen ipsius vestigium nullum illic sit, fieri potest, ut negligentia librariorum id sit commissum. Cum verò (vt significaui) numeri discrepent inter se: nec respõdeat vllo modo pronomen αὐτὸς illi verbo κινοῦνται; nec appereat de quibus diuersis variatisq; rebus in tam breui spatio loquatur, admonendum hoc putaui. & sanè placet magnopere aliis de causis extremum illud, πολλὴν κίνησιν κινοῦνται. elegantemq; modum loquendi esse intelligo, & proprium Atticorum. nam qui αὐτοῖς pro αὐτὸς emendaret, uno fortasse tempore pluribus malis, remedium adhiberet: intelligeretur autem his, qui audiunt, quosq; supra θεατὰς appellauit. In scriptis libris, præter id,

quod

quod iam indicaui, discrimen hoc etiam est, quod non pauci eorum, pro τραγωδιῶν habent τραχικῶν: quod verum esse existimari potest, quia infra, vbi cursus ipsas inter se confert, hoc ipso verbo utitur: inquit enim. τὴν δὲ τραγικὴν, πρὸς φαύλους.

Οἷον οἱ φαῦλοι αὐληταὶ κυλιόμενοι, ἂν δίσκον δέῃ μιμεῖσθαι, καὶ ἕλκοντες τὸν κορυφαῖον, ἂν σκύλλαν αὐλῶσιν.

Ceu mali tibicines voluentes se, si discum oporteat imitari: & trahentes præcentorem, si scyllam cecinerint.

Simili voluit rem illustrare: poneréq; ante oculos culpam in quã inciderent poëtæ magnam, qui minuta & singulas res exprimente, imitatione vterentur: tibicines enim quoque, qui eam artem, quam exercent, non tenent, hoc faciunt, quod reprehenditur in poëtis: non enim confisi arte sua: sonoq; tibiæ, qui datus illis est, vt imitentur varias res, ac motus quoque animorum reddant, addunt illi gestus quosdam corporis: nihilq; omittunt, vt speciem illarum rerum effingant. quare contemnuntur: ineptiq; meritò à peritis habentur. Cõstat igitur exemplo etiam horum, poëtas motu corporis omnia imitantes peccare: dignosq; esse, qui irrideantur. hoc igitur valet ad grauitatem epopœiæ ostendendum, quæ nullis huiuscemodi ineptiis vtitur. Indicauit autem in quibus præcipue exprimendis summum studium ponere tibicines illi soliti forent, & ab arte sua discedere. primumq; inquit, si argumentum, quod sumpserint postularit vt discũ imitentur, illos corpus suũ supra terrã voluere. nam κυλιόμενοι hoc potius arbitror significare, quàm in gyrum agi ac versari vt interpres vertit: & discos ipsos, postquam magnis viribus iacti, in terram decidissent, super terram diu volui solitos exploratum est; quem cursum ipsorum volutationéq; (nisi fallor) diligens magister hic tradit tibicines illos deterioris notæ imitari illo modo consuesse. Hoc aũt quod dixi verum esse. id est verbo illo Latino, quod ostendi, κυλίεσθαι verius reddi testimonio Ciceronis confirmatur, qui in libro de Fato dixit. Id aũt, cum accidit, suapte natura, quod superest & cylindrum volui & turbinem uersari. Significat autem cum aliquis mouere ipsa incœperit: à verbo enim hoc ipso, cylindrus vocatus est, & motus hic proprius ipsius est, cum ille, quem falsò huic tribuit, ut itidem Cicero ostendit, turbinis motus sit, ac verbo Græco στρέφεσθαι respondeat. Sed etiam Catullus hoc significauit, cum sordes meretriculę significare vellet: inquit enim - sæpe quã in sepulchretis Vidistis ipso rapere è rogo cenã. Cum deuolutum ex igne persequens panem, & quæ sequuntur: nõ dissimilis enim quoque forma panis erat: qui, cum leuiter etiam pulsus foret, eodem pacto mouebatur. Neque existimandum est hoc nullo modo hic conuenire, quia non videatur tibicem commodè posse, tibiam inflans, super tellure se volutare: eodem enim tempore cogitandum est exẽplum hoc esse motionis inconcinnæ: & quæ meritò ea de causa, displiceret. cum contra corporis conuersio, frequens peculiarisq; in citharistis ac tibicinibus fuerit: quod partes ipsæ cantuum, inde vocatæ, manifestò significabant. Eustathius autem, quæ forma fuerit disci declarat: quo genere ludi Græci se oblectabant. Addit etiam aliud Aristoteles, in quo tibicines iidem exagitarentur: remq; inconcinnam facerent: dum vellent illud omnibus numeris præbere. Si enim inquit fortè canant, tibiæq; sonore voluerint imitari scyllam, atque impetum eius in naues, quæ prætervehantur: radit enim ipsa ad se auidè omnes: illi eum, qui summum locum, & quasi verticem in grege cantorum tenet, ad se trahunt: appellatur autem ille Græco sermone, ea de causa, quam ostendi κορυφαῖος: quod tamen vocabulum à Cicerone in primo de natura deorum retentum est, dum recitaret vocem Philonis, qui appellabat Zenonem, magnam dignitatem in Epicureis obtinentem: anteuntemq; ceteris, coryphæum ipsorum. an autem idem sit in choro cantorum χορηγός, qui præcentor vocatus aliquando est, & κορυφαῖος, affirmare non ausim. Cur autem magis in hunc, quàm in ceteros huius gregis impetum tibicẽ faceret, non apparet: nisi fortasse, quia ipse illi vicinus manebat, in propinquoq; stabat. Ἄλλην autem

tem σκύλλαν significabat tibiarum sono Scyllam imitari, quam antiqui monstrum esse dicebant, quod raperet ad se naues, ac deuoraret. Eodem autem pacto Horatius in alio genere imitationis moueri satyrum & cyclopem inquit: saltando enim fiebat. Egregiè verò Scyllæ speciem expressit, & quantopere illa immineret nauibus, illac transeuntibus, significauit Virgilius, cùm cecinit. Ora exertantem, & naues in saxa trahentem.

Ἡ μὲν οὖν τραγῳδία τοιαύτη ἐστίν. ὡς καὶ οἱ πρότερον τοὺς ὑστέρους αὐτῶν ᾤοντο ὑποκριτάς: ὡς λίαν γὰρ ὑπερβάλλοντα, πίθηκον ὁ Μυνίσκος τὸν Καλλιππίδην ἐκάλει. τοιαύτη δὲ δόξα καὶ περὶ Πινδάρου ἦν. ὡς δ' οὗτοι ἔχουσι πρὸς αὐτοὺς, ἡ ὅλη τέχνη πρὸς τὴν ἐποποιίαν ἔχει.

Tragœdia quidem igitur huiuscemodi est, vt & priores posteriores se putarunt histriones: vt valde enim exuperantem simiam Myniscus Calippidem vocabat. Huiuscemodi autem opinio & de Pindaro erat. Vt autem hi se habent inter se, tota ars ad epopœiam habet.

Cum exemplo deteriorum tibicinum probarit crebros illos motus atque infinitum studium, quod non nulli ponunt in imitandis minutis etiam rebus, esse tam molestam & importunam, ostendit nunc huic culpæ hærere tragœdiam: ipsamque potissimum hac re laborare, vt nihil relinquat, quod non ponat ante oculos spectatorum. Quod enim inquit huiuscemodi talisque est tragœdia, arbitror ποιεῖν intelligendum: quamuis autem hoc satis apertum sit, tamen constituere id aliquo modo volens, vtitur testimonio histrionum antiquorum: illi namque inferiores ætate irridebant, quod nimiam diligentiam adhiberet in singulis rebus motu corporis exprimendis: quamuis enim & ipsi, cum opus foret, hoc studiose facerent, tamen intelligebant minores in hoc modum nullum tenere. Quod autem priores, & posteriores ipsos appellat, qui tantopere inter se in vsu huius rei discreparent, tempore atque ætate, non dignitate peritiaue artis arbitror alteros alteris antecessisse. atque ita sanè puto accipi oportere: cum enim grandiores natu magis temperati simplicesque in hoc forent, qui postea subsecuti sunt, nimis ipso delectati sunt, ut in arte quoque musices factum erat: iuniores enim voces minutiis conciderant, atque ita multum dignitatis ei studio eripuerant. Nomina etiam histrionum illorum ponit, qui longe aliter se in eo studio tractando gerebant, ac iudicio plurimum inter se dissentiebant: narrat enim Myniscum, improbantem magnopere nimiam gesticulationem Callippidis: ac totam rationem illam irridentem, solitum esse vocare ipsum simiam: hanc enim præcipue bestiam omnium rerum summam imitatricem esse constat. hoc verò nomine pleno contumeliæ vexauit etiam Demosthenes Æschinem, eodem tempore exprobans ipsi vetus studium, in quo ille se penitus simiolum præbuerat: ait enim pro Ctesiphonte, αὐτοτραγικὸς πίθηκος. Mynisci autem, tragici histrionis, nomē apud veteres celebre erat, vt Callippidis etiam, quamuis illius mentio, ut in hac re peccantis sæpius fieret: venerat enim nomen eius in prouerbium, cùm ab aliquo declarari deberet alicuius minuta, crebraque corporis motio: cuius prouerbij meminit & Cicero in epistola quadam ad Atticum, & Suetonius in Tiberio, qui vim ipsius explanat: ait enim. Vt vulgo iam per iocum Callippides vocaretur, quem cursitare, ac ne cubiti quidem mensuram progredi prouerbium Græco notatum est. Addit aūt Aristoteles huiuscemodi quandam opinionem extitisse de Pindaro, si uerum hoc ipsius illius histrionis nomen est, qui eodem pacto, vt Callippides, peccauit: ac lineam iustumque modum in hoc migrauit: in scriptis enim quibusdam exēplaribus turbatus hic locus est: legiturque illic, corruptè sanè, περὶ τὴν ἀρχὴν: in eorundem tamen illorum librorum margine emendatum est περὶ Πινδάρου: non memini vero me alibi legisse Pindarum histrionem quempiam vocatum. Quod si Tyndarus aliquis in hoc

studio

ſtudio clarus aliquando lectus eſſet, facile crederem ex his veſtigiis, quæ reſtant, illũ auctorem hunc noſtrum intellexiſſe. Adiungit autem, quod deſiderabatur ad concludendum id, quod probare volebat, eam rationem, quam habent inter ſe hiſtriones, quos dixit, habere etiam vniuerſam artem: cuius artis illi miniſtri quidam ſunt (intelligit vero tragœdiam, artificiumq́;, quod in ea pangenda ponitur) cum epopœïa: tragœdia enim ſi conferatur cum epopœïa: quod ad motus hos facit, quibus ambæ hæ poëſis vtuntur, vt facilius exprimant quod volunt, quia crebrioribus illis atque exquiſitioribus vtitur, quàm faciat epopœïa, in eodem crimine verſabitur, atq; eidem infamiæ hærebit, cui affines ſunt iuniores hiſtriones, collati cũ ſuperioribus.

Τὴν μὲν οὖν περὶ τοὺς θεατὰς ἐπιεικεῖς φασὶν εἶναι· διὸ οὐδὲν δέονται τῶν σχημάτων· τὴν δὲ τραγικὴν, πρὸς φαύλους. ἡ οὖν φορτικὴ χείρων δῆλον ὅτι ἂν εἴη.

Hanc quidem igitur circa ſpectatores probos affirmant eſſe. quare nihil egent figuris: tragicam autem ad improbos. Quæ igitur importuna eſt, deterior manifeſtum quod eſſe debet.

Conſtans præterea opinio erat, alteram hatum imitationem atque poëſin, id eſt quam vocauit ἐποποιητικὴν, facere ad ſpectatores, probos atque honeſtos viros: ita enim arbitror capiendum, quod inquit ἐπιεικεῖς: neque hoc verbo puto ſignificari doctos homines, & ſcientiis ſubtilioribus eruditos, ſed graues ac bonis moribus inſtructos: qui ſcilicet cum huiuſcemodi ſint, vt vulgo aiebant (argumentũ enim hoc duci puto à communi ſententia, quæ de hac re erat: neque arbitror vllo pacto, quod inquit φασὶν, accipiendos hic hiſtriones) non egent geſtibus illis, minutaque ſingularum rerum expreſſione. hoc autem valet: intelligo inquam, quod dixit, οὐδὲν δέονται σχημάτων, non tantum ipſos ita animo affectos eſſe, ut non requirant geſtus corporis exquiſitos in hac re, ſed etiam valde ab ipſis abhorreant, ac ſua ſententia ipſos cõdemnent. quare neceſſe eſt ament epicum carmen, à quo hæc lenocinia remota ſunt. Declarata autem hoc pacto vi & natura epopœiæ, quam illi conſtituere volebant, accedit ad alteram imitationem auctor: exponitq́; quid iidem de ea dicerent. Tragicam autem aiebant ſcilicet tendere ac referri ad homines, non tã malos ac vitiis turpioribus inquinatos, quàm viles: & qui magis vmbris rerum, quàm veritate ducerentur: hi nanque videntur eſſe, qui ab ipſo φαῦλοι appellantur. vt ſupra quoque tibicinas imperitos eodem nomine ſignificauit. Concudit verò eorum nomine poëſin imitationemq́ue importunam, dubium eſſe non poſſe, quin deterior ſit, inferiorq́; illa iudicanda, in qua nihil huiuſcemodi foret. Animaduertendum autem Ariſtotelem præpoſitiones variare, & cum loquitur de epopœia, vti hac περὶ: cum verò de fabula, quæ in ſcenam venit, vſurpare πρὸς. quod fortaſſe hac ipſa de cauſa factum eſt, quia tragœdia refertur ad ſpectores ueros, longe poſitos: epicum verò carmen recitatur in conuentu anguſtiore: ſæpiusq́; legitur, ac manu tenetur ab iis, qui attentè ipſum conſiderant. nam quod θεατὰς, quaſi ſpectatores vocauit, qui carmen epicum audirent, & quaſi exiſtimatores ipſius ſederent, non ſuo proprioq́ue huius rei vocabulo uſus eſt: illi enim potius ſenſu aurium, quàm oculorum vtũtur. Quod ad ſcripturam facit, unum tantum in calamo exaratis libris inueni diuerſum à communi lectione, quod illi non habent particulam δεῖ, quæ tamen requiri eo loco videtur, aut articulus οἱ loco illius poni debet.

Πρῶτον μὲν οὖν οὐ τῆς ποιητικῆς ἡ κατηγορία, ἀλλὰ τῆς ὑποκριτικῆς· ἐπεί ἐστι περιεργάζεσθαι τοῖς σημείοις, καὶ ῥαψῳδοῦντα, ὅπερ ἐποίει Σωσίστρατος· καὶ διᾴδοντα, ὅπερ ἐποίει Μνασίθεος Ὀπούντιος.

Primum quidem igitur non artis poeticæ accuſatio hæc eſt, verum hiſtrionicæ, quia licet conficere notis etiam munus rapſodorum obeuntem:

quod

quod sanè faciebat Sosistratus: & canentem, quod quidem faciebat Mnasitheus Opuntius.

Cum exposuisset argumenta, quibus nitebantur, qui anteponebant epicam imitationem tragicæ, nunc affert, quid pro altera poësi dici possit: ornatque quantum res patitur, tragicam imitationem. Primum autem diluit, quæ obiecta erant huic, quam in summum honorem adducere vult: ostenditq; nihil momenti in ipsis esse ad eam infamandam: in primis enim, quod illi excogitarant, vt maxime aptũ ad tragicã poësim insimulandam, quod scilicet maius quàm oporteret, studium poneret in singulis rebus exprimendis ac gestu corporis referendis, docet peccatum ipsius non esse, assignariq; debere alij arti: vel potius illis, qui perperam illam ipsam tractarent, qui dum studio suo ipsam adiuuare contenderent, modum in ea re nullum tenentes, potius ipsi obessent. Affirmat igitur non artis poëticæ, sed histrionicæ illã esse criminationem. id aũt manifesto inde etiam intelligi posse adiungit, quod licet etiam epicã imitationem illo modo tractare (licet autem si quis omnino id contẽdat, nec iustam reprehensionẽ reformidet) qui sanè modus ratione non tractatus inussit indebitam maculam tragœdiæ: nam licere illud testatur, quod aliqui inuenti sunt, qui id tentarunt, vt ipse accuratè docet, nomina etiam eorum ponens. duarum autẽ rationum meminit, quibus vti solerent (vt videtur) carmen epicum recitantes: quibus ambabus rationibus, cum illic necessaria non forẽt, narrat fuisse qui signa quædam, & tanquàm superuacaneos motus, ac gestus corporis adhiberent: nam περιεργάζεσθαι σημείοις, hoc arbitror significare: signis, inquam, gestibusque quibusdam additis, qui aliunde acciti ac superuacanei forent, illas res tractare. Rationes verò illæ, quas dixi, sunt ῥαψῳδεῖν, & διᾴδειν, inter quas discrimen aliquod fuerit necesse est: nam ῥαψῳδεῖν quoque non sine cantu fieri solitum, nec simpliciter significare clara uoce legere ac recitare, declarat uerbum hoc ipsum, quod cũ è duabus vocibus iunctum sit, altera illarum manifesto valet cantum. Sed diuersum (ut arbitror) genus cantus in vtraq; re adhibebatur. Sosistratus igitur, qui priore ratione vsus est, signa eò comportauit: nec non idem fecit Mnasitheus Opuntius, qui posteriorem exercuit. Perspicitur igitur hinc, quod fit errore tractantium male aliquas artes, non debere uitio dari artibus ipsis: neque enim hi duo licentia sua epopœiæ iustam notam inurebant.

Εἶτα οὐδὲ κίνησις ἅπασα ἀποδοκιμαστέα, εἴπερ μηδ' ὄρχησις: ἀλλ' ἡ φαύλων, ὅπερ καὶ Καλλιππίδῃ ἐπετιμᾶτο καὶ νῦν ἄλλοις, ὡς οὐκ ἐλευθέρας γυναῖκας μιμουμένων.

Deinde neque motus omnis improbandus, siquidem neque saltatio, verum motus nequam hominum: quod quidem Callippidi exprobrabatur: & nunc alijs, vt non ingenuas mulieres illis imitantibus.

Alterum hoc argumentum est, quod docet non statim debere tragœdiam accusari, & eo nomine deteriorem haberi, ut parefactum est illam recipere motus: neque enim omnes motus corporis eiusdem generis sunt: sunt enim quidam ex illis teneri ac delicati: sunt etiam quidam graues atq; honesti. Non omnes autem motus statim damnandos esse, ac nullo discrimine improbandos, confirmat exemplo saltationum. nam saltatio, quæ vulgo habetur parum virilis motio, non omnis tamen eius generis est: sunt enim saltationes non nullæ, quæ conueniunt grauibus personis: quanto minus igitur motus omnis est reprehendendus? indicat aũt qui motus merito reprehendi possit: motus inquam nequam hominum atque effeminatorum, in quo genere motus versatum, docet vexari solitum Callippidem: valet enim hoc ad exemplum destruendum, quo supra insensi ipsi quidam, dignitatem tragicæ imitationi eripiebant. non igitur culpari solitum ostendit Callippidem, quod motibus

vteretur,

vteretur, sed quod in hoc genere motus occuparetur, tenero scilicet ac molli: & qui proprius esset turpium personarum. Vt autem affirmar hoc olim ipsi exprobrari solitum, ita sua tempestate aliis quibusdam, quorum nomini pareit, ostendit idem vitio datum, tanquàm illi summo studio imiterentur mulieres non liberas, neque ingenuas, & motus illarum honestis feminis tribuerent. Videtur autem hic à librariis necessariò peccatum: cum enim Callippidem dicat & alios diuersis temporibus eadem culpa exagitatos: verbumque idem sit, vnde personæ hæ aptę sunt (ab ἐπιτιμᾶν enim omnes pendent) casus etiam ipsarum iidem esse debebant: cum tamen contra in excusis libris Callippidis nomen tertio casu positum sit: contra autem eorum, quos aliorum nomine intellexit, nominandi idem autem erratum, contraria tamen ratione est in non nullis calamo exaratis: Καλλιππίδης enim illi habent: & infra ἄλλοι. Quod si alterum horum reciperetur: alterum verò repudiaretur, res bellę se haberet, nec quicquam maculæ hic restaret.

Ἔτι ἡ τραγῳδία καὶ ἄνευ κινήσεως ποιεῖ τὸ αὑτῆς, ὥσπερ ἡ ἐποποιΐα: διὰ γὰρ τοῦ ἀναγινώσκειν, φανερὰ ὁποία τίς ἐστιν. εἰ οὖν ἐστι τἆλλα κρείττων, τοῦτό γε οὐκ ἀναγκαῖον αὐτῇ ὑπάρχειν.

Amplius tragœdia & sine motu facit, quod ipsius est, quemadmodum epopœia: per lectionem enim manifesta est qualis est. Si igitur est alijs in rebus melior, hoc vtiq; non necessarium ipsi inesse.

Diligenter est animaduertendus progressus argumentorũ. Primum enim, quod insimularetur tragœdia ob crebros motus, quibus vteretur, docuit hoc proprium vitium ipsius non esse, sed artis histrionum. Deinde probauit non omnes motus corporis esse vituperandos sed teneros tantum ac molles: quare si motus etiam illi proprij ipsius forent, non esse tamen subito eam condemnandam. Tertium hoc argumentum ostendit, fungi etiam munere suo tragœdiam: efficereque quod vult, quamuis motus nulli adhibeantur, sed penitus ipsa illis destituta sit: quod non nulli falsò putant proprium esse epopœiæ: non minus enim tragœdia quàm epopœia hoc habet, vt tradit. quia autem hoc nouum auribus multorum meritò videri potuit, ostendit quomodo hoc fiat: nam inquit ipsam studio lectoris alicuius patefacere qualis sit, ac si legatur etiam iudicium fieri de ipsa recte posse: intelligiq; quid boni maliq; illa in se habeat: nihil enim hoc etiam pacto occultum in ea erit. hoc autẽ illam posse supra quoque testatus fuerat, ubi de partibus ipsius disseruit: de aspectatione enim apparatuq; scenæ loquens, inquit: vim, quæ subiecta est tragœdiæ, manere etiam sine contentione illa studioq; histrionum. Adiungit autem nunc, concludens hanc rationem. Si igitur aliis rebus melior præstantiorq; tragœdia, quàm epopœia est, hoc quod tantopere quosdam offendit, & quod illi arripuerunt ad ipsam infamandam, necesse non est in ea existere: ac sine illo ipsa manet, vt patefactum est: quare omnis oppugnatio illorum inanis est, ac multis modis vitari potest.

Ἔπειτα διότι πάντ᾽ ἔχει, ὅσαπερ ἡ ἐποποιΐα: καὶ γὰρ τῷ μέτρῳ ἔξεστι χρῆσθαι, καὶ ἔτι οὐ μικρὸν μέρος τὴν μουσικὴν καὶ τὰς ὄψεις ἔχει, δι᾽ ἧς τὰς ἡδονὰς ἐπίστανται ἐναργέστατα.

Deinde quoniam omnia habet, quæcunq; epopœia: etenim metro licet ei vti: vt præterea non paruam partem musicam, & aspectationes habet, per quam voluptates percipiunt euidentissimè.

Hoc argumentum tragicam imitationem constituit, ducetq; ipsam epicę anteponendam à partibus, quæ in ambabus sunt: ostẽdit enim imitationem tragicam nulla re

la re carere, quæ inueniatur in epica, quæq; ipsam ornet: ac præterea quibusdam rebus cumulatam esse, quæ magni momenti sunt ad gratiam ipsi cõciliandam: voluptateq; explendos animos spectatorum. Si igitur res hoc pacto se habet, quis non fateatur tragœdiam præstare epopœiæ? vnde enim existere aliquid potest, quod epopœiam expoliat, quo destituta sit tragœdia? fontes autem, vnde multum præterea suauitatis haurit tragœdia, aperti sunt. Cum autẽ dixisset quæcunq; epopœia possidet, habere etiam tragœdiam: appareretq; tragœdiam heroico carmine non vti, sed alio, quod minoris est dignitatis, occurrit huic difficultati: docetq; in potestate ipsius situm esse, si velit, ipso etiam illo vti: neque enim interdictum est ipsi grandiore eo genere versus: sed illum reliquit; quia alium aptiorem sibi nacta est. quod igitur illo non vtitur, non significat ipsius egestatem aliquam, neque valet ad probandum ipsam ea parte imminutam. Vt autem ne hoc quidem omittam, videtur valere hoc ad confirmandam veterem illius loci lectionem, quo de communione similitudineq; amborum horum poëmatum multo supra disseruit: ita enim illa habet. ἡ μὲν οὖν ἐποποιία τῇ τραγῳδίᾳ μέχρι μόνου μέτρου μεγάλου μιμήσεως εἶναι σπουδαίων ἠκολούθησεν: tanquam enim commune cum epopœia nunc quoque heroicum carmen tragœdiæ vult esse, cum in manu ipsius positum esse dicat, ut illo vtatur, si velit. Indicat autem, hac difficultate remota, quæ sint illa, quibus præterea ornata est tragœdia, cum illis careat epopœia: appellatq; musicam artem, cantusq;: nec non aspectationem, quia in tragœdia omnia oculis exposita sunt. explanauit etiam quanta vis in musica posita sit ad oblectandos spectatores: affirmauitq; hanc esse artem, cuius beneficio mortales voluptates sentiunt euidentissime, atque omnem vim illarum planè percipiunt. Cum autem hoc loco extiterint varietates quædam lectionis, de illis nunc accuratè disputabo: ac cur etiam nouam, nuperq; erutam magis probarim, declarabo. nam quod prius hic erat καὶ ἔτι, quis non videt corruptum fuisse? arbitratus igitur sum legi debere vt est in omnibus, quos vidi, calamo exaratis, καὶ ἔτι: Alterum discrimen est, quod iidem illi libri multitudinis numero habent τὰς ὄψεις, cum in excusis antea sit τὴν ὄψιν. & sanè multitudinis etiam numero eadem hęc res significabatur. in argumento enim Phœnissarum leguntur verba hæc, quamuis testimonium hoc non satis firmum sit: ἔστι μὲν ταῖς σκηνικαῖς ὄψεσι καλὸν τὸ δρᾶμα. nam quod certum in primis est; auctoris ipsius est, qui multo supra inquit, cum probaret minorem vim habere ad condiendam tragœdiam, hanc partem, quàm cantum & harmoniam. ἔτι δὲ κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ σκευοποιοῦ τέχνη τῆς τῶν ποιητῶν ἐστί. quare veriorem hanc lectionem duxi: idq; quod sequitur δι' ἧς, musicam artem referre puto, quæ priore loco appellata fuerat: videtur autem si accipimus auctorem dixisse, studio harmoniæ conflari voluptates euidentissime, respondere hunc locũ ei, quum supra multo inquit eandem (μελοποιίαν verò illic ipse eam appellauit) vim omnem suam, ac facultatem apertam perspicuamq; habere. Restat tertia varietas magni profectò ponderis: in quodam enim exemplari inueni. δι' ἃς αἱ ἡδοναὶ συνίστανται ἐναργέστατα. & sanè si, receptam lectionem sequentes, legimus δι' ἧς αἱ ἡδοναὶ συνίστανται, verbum hoc insolens videtur in huius rei significatu, præsertim si intelligimus opę, siue harmonię, siue oculorum fieri, vt mortales sciant voluptates euidentissimè: magisque quadrare videtur, si legatur mutato casu eius vocis, quæ antecedit, ὄψεσιν: vt sensus sit, beneficio operaq; harmoniæ fieri, vt conflentur gignanturq; voluptates, quæ perspicuæ sint ac fallere non possint. nam si, ad priorem duarum illarum rerum referentes, intelligamus musica arte fieri, vt voluptates coagmententur apertè in primis atque expresse, ne ita quoque ineptus sensus (nisi fallor) erit: ne dicam verior, atque alteri illi anteponendus: cantus nanque suauitas: artisque illius lenocinium multum valet ad res, quę oblectare possunt, iucundiores reddendas, efficiendumque vt illæ manifesto percipiantur. nam quin vsus oculorum hoc valeret, dubitari non poterat: nec confirmatione egebat. quanti verò momenti sit euidentia in his rebus, & quantopere illa adiuuet tragœdiam, perspicitur ex consequente argumento.

Εἶτα καὶ τὸ ἐναργὲς ἔχει καὶ ἐν τῇ ἀναγνώσει, καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων.

Deinde & euidens habet & in agnitione, & in operibus.

Hoc aliud argumentum est, quod declarat hoc etiam nomine præponendam esse tragicam imitationem epicę, quod in ea cuncta pænè, quæ fiunt, perspicua & euidētia sunt. quod bonum non tam expressum inuenitur in imitatione epicorum, quæ tota commemorando fit. Quin autem hoc mirificè vtile sit, & satisfaciat animis eorum, qui spectant, dubitari non potest, ut enim Horatius quoque testatus est. Segnius irritant animos demissa per aures Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus: quamuis hoc ipse aliud tunc agens, protulerit. In quibus autem existat hæc perspicuitas, monstrare volens Aristoteles, nominat agnitionem, & cetera facta, quæ in tragœdia geruntur. nam τῇ ἀναγνωρίσει lego, sequorque receptam lectionem, quæ constanter reperitur in omnibus scriptis exemplaribus: eamque valde hic accommodatam esse puto. Arbitror igitur hoc tradere auctorem, perspicuitatem, quam eximiū bonum esse vult tragœdiæ, apparere & in agnitione & in ceteris quæ illic geruntur: cum enim agnitio omnis multum lucis & iucunditatis suaui afferat omni poëmatum generi, præcipue agnitio illa, quæ in dramate tractatur, capit animos, quia subiicitur oculis, & dum res administratur, cernitur. Vincit igitur hęc quoque ceteras agnitiones, quia plana magis & euidens est. nam quin epica etiam agnitio claritatis multum habeat, dubitari non potest: Plutarchus enim probaturus in vita Homeri poësin picturam esse, exemplo potissimum illo usus est, cum poëta finxit Vlyssem cognitum à nutrice: ita enim omnia illic tractata esse, expositaque oculis docet, vt potius expicta videantur, quàm narrata: id tamen, quod illic factum est, ingenio poëtæ magna ex parte fabricatum est, summoque ipsius artificio in rebus & inueniendis, & verbis etiam illustrandis, quamuis aptam materiam nactus esset: minore autem labore efficitur idem in eadem re à tragicis, quia verè res oculis percipitur, cum geritur: nec oportet mentis luminibus vt in illa, vti. Cum autem Aristoteles ostendisset in agnitione euidentiam habere tragœdiam, addidit & in operibus: ἔργα hic appellans, vt aliis etiam non nullis in locis & ipse & alij boni auctores fecerunt, πράξεις: factaque intelligens. & sanè nihil in tragœdia geri, quod perspicuum non sit, auctumque hoc præstanti bono, constat.

Ἔτι τῷ ἐν ἐλάττονι μήκει τὸ τέλος τῆς μιμήσεως εἶναι· τὸ γὰρ ἀθροώτερον ἥδιον ἢ πολλῷ κεκραμένον τῷ χρόνῳ. λέγω δὲ οἷον εἴ τις τὸν Οἰδίπουν θείη τὸν Σοφοκλέους ἐν ἔπεσιν, ὅσοις ἡ Ἰλιάς.

Adhuc quia in minore longitudine finis imitationis est: quod enim confertius est iucundius est, quàm id, quod multo mixtum est tempore, dico autem. Ceu si quis Oedipum ponat Sophoclis in versibus, quot Ilias est.

Aliud hoc argumentum est, quo itidem probat anteponendam esse tragœdiam epopœiæ: vis verò ipsius in hoc posita est, quod cuncta, quæ oblectant, iucundaque sunt, eo magis oblectant, quo minore spatio temporis comprehensa fuerint. Hoc autem manifesto tragœdię contingit, si conferatur cum argumento epico: minore enim interuallo illa peruenit ad finem suum. Hoc igitur fundamentum est huius argumenti; ait enim. Præterea scilicet digna est quæ anteponatur epicæ tragica imitatio, quia finis huius imitationis in minore longitudine est; id est citius in hac peruenitur ad finem: & tamen requiri, necessariamq; esse in hac quoque longitudinē aliquam testatur, quia aliter illa, vt docuit, imminuta decurtataq; foret, sed modica hęc esse debet, & quæ terminos illos habeat, quos indicauit. quare non porrigitur in spatium illud, in quod funditur, passimque dilatatur, epopœia. Cum autem non omnibus appareret, cur hoc tantum valeret ad eam ornandam, melioremq; reddendam, affert diligenter causam huius rei: vtiturq; communi quodam, & quod cunctis in rebus verum sit. nam inquit. Quod enim confertius est, si iucundum simul illud ac suaue est, iucundius fit ac maiorem voluptatem gignit, quàm si idem multo

tempore fusum & quasi dilutum sit: vtitur enim eo verbo, quod conuenit humori ac rebus liquidis: illæ nanque propriè temperantur. Vt vinum igitur amittit saporem, si multa aqua mixtum ac temperatū fuerit, ita quidquid suaue est, si in longum tempus productum fuerit, perdit multum suauitatis illius: ita enim extenuat voluptatem porrectio temporis, in quod spargitur, ut vires vini aqua. Vt autem magis aperiret, quod sentit, ac rem vndique notam faceret, exemplum addit: docuitque quomodo fabulæ dilatari possint: inquit enim. Ceu siquis Oedipum Sophoclis collocaret in tot versibus, quot manet Ilias Homeri: ita nanque fabula illa Oedipus vocata languesceret ac flaccida fieret: corrumperetur enim voluptas, quæ magna inde percipitur, longitudine temporis, quod in illa agenda consumeretur. Non sine causa autem monstrauit, quem Oedipum intelligeret: ita enim factum illud fingi coagmentarique posset, additis partibus non nullis, vt sine damno aliquo magno multo maiorem numerum versuum reciperet. Acutè autem vidit Madius hunc locum in omnibus libris corruptum esse: commodus nanque nullus sensus ex ea lectione eliciebatur: idemque aptè ingenioseque illum emendauit. ipse quoque olim eodem pacto maculam illam deleueram: coniecturaque ductus pro: [illegible], [illegible] restitueram: quod nulla alia de causa dixi, nisi vt certior testatiorque emendatio hæc foret, postquam pluribus in mentem venit, non communicato inter se consilio, eodem pacto emendare.

Ἔτι ἧττον μία ὁποιασοῦν μίμησις, ἡ τῶν ἐποποιῶν. σημεῖον δέ· ἐκ γὰρ ὁποιασοῦν μιμήσεως πλείους τραγῳδίαι γίνονται. ὥστε ἐὰν μὲν ἕνα μῦθον ποιῶσιν, ἀνάγκη ἢ βραχέα δεικνύμενον μύουρον φαίνεσθαι: ἢ ἀκολουθοῦντα τῷ τοῦ μέτρου μήκει, ὑδαρῆ: ἐὰν δὲ πλείους. λέγω δέ, οἷον, ἐὰν ἐκ πλειόνων πράξεων ᾖ συγκειμένη, οὐ μία, ὥσπερ ἡ Ἰλιὰς ἔχει πολλὰ τοιαῦτα μέρη καὶ ἡ Ὀδύσσεια, ἃ καὶ καθ' ἑαυτὰ ἔχει μέγεθος· καίτοι ταῦτα τὰ ποιήματα συνέστηκεν ὡς ἐνδέχεται ἄριστα, καὶ ὅτι μάλιστα μιᾶς πράξεως μίμησίς ἐστιν.

Adhuc minus vna qualicunque imitatio est eorum, qui condunt carmen epicum. Signum autem. ex qualicunque enim imitatione plures tragœdiæ nascuntur. Quapropter si vnam quidem fabulam fecerint necesse est vel breuiter ostensam, videri in extremo imminutam: vel comitantem longitudini metri, languidam. Si autem plures, dico autem, ceu si ex pluribus actionibus fuerit iuncta, non vna: quemadmodum Ilias habet multas huiuscemodi partes, & Odyssea, quæ & per se habent magnitudinem. Atqui hæc poemata constant, vt contingit, optimè, & quam maxime vnius actionis imitatio sunt.

Postremum hoc argumentum est eorum, quæ ostendunt anteponendam esse tragicam imitationem epicæ. non tam autem ipsum monstrat egregium aliquod bonum tragicæ imitationis, atque in eo fundatum est, quàm malum vitiumque epicæ patefacit: quo cum careat altera, digna est eo etiam nomine, quæ illi anteponatur. quod autem desideratur in epica imitatione: minuitque non nihil dignitatem ipsius est, quod cum primis laudetur imitatio, quæ vna est: nec plura facta complectitur, ipsa ægrè talis seruari potest, quia ut perueniatur ad eam magnitudinem, quæ insita in illa videtur, plura eò inculcantur, quæ cum & ipsa corpus aliquod habeant, plurium actionum instar sunt. Hoc igitur est, quod minus perfectam ipsam reddit: quodque auctor intelligens, inde etiam nititur probare illam inferiorem esse tragœdiæ: sic enim inquit. Præterea minus vna imitatio epicorum poëtarum est, quàm

sit

fi talia vlla imitatio cuiusuis generis poëtarum: nec tamen plures imitationes, id est plurium actionum, esse argumentum eius carminis dicit: hoc enim ferri non posset: sed minus vnam hoc sensu, id est, vt plus, quàm ceteræ omnes discedar ab hac perfectione: laus enim nō parua cuiuslibet imitationis est, si maneat illa verè vna. quia tamen non omnino planum erat, esse illam huiuscemodi, aliquo pacto declarādum id putauit. confirmat igitur id signo huius rei indicato: & ab eo deniq;, quod consequitur. Nota verò, quæ hoc aperit est, quod ex quacunque epica imitatione plures nascuntur tragœdiæ: nec vllum inuenitur poëma eius generis, quamuis absolutum sit, & probatum ab omnibus, cui non vsu hoc veniat, ut inde argumenta plurium tragœdiarum elici possint. Quod sequitur autem valet ad declarandum vitio hoc, difficultateque eius materiæ fieri, non culpa poëtarum, qui eam tractant: docet enim ipsos undique premi: & quamcunque rationem inierint, eam affinem alicui malo inueniri. Explicans igitur quantopere illi laborent, inquit. Quapropter si vnam fabulam, quam persequantur, sibi proposuerint: & quæ sequuntur: hæc enim partitio est, quæ rem declarat: qui enim carmen epicum condere volunt, aut vnam fabulam sumant necesse est, aut plures. Vna fabula duobus modis tractatur: in quorum vtroque incommodi aliquid reperitur. quod si plures fabulas sumpserint, ea etiam ratione, qua docet, quid inde mali existat, apparet: sed singulatim varias has, contrariasq; rationes explicemus. inquit igitur. In vna fabula condenda, si breui illa exponatur, videri iis qui audiunt ipsam semper minui: in angustūq; tandem desinere: cum enim initio cogitassent, ut par erat, eam ad iustam magnitudinem peruenturam, vident ipsam semper decrescere, quia postremæ partes non respondent opinioni, quam de illa conceperant: & quanto magis appropinquat fini, tanto magis subtilis tenuisque redditur: fallitq; spem ipsorum: & hoc est, quod significare uoluit, cum ait illam μύουρον φαίνεσθαι: neque enim, quamuis nomen id inde conformatum sit, ductumq; à similitudine caudæ murinæ, oportet in exprimenda notione eius vocis, muris meminisse: neque hoc nunc in mentem venit Aristoteli, sed formæ tantum illius, quæ extremum uersus extenuatur. quod ipse usu uenire in fabula, ita tractata affirmat. id verò ingratum esse ac displicere magnopere iis, qui audiunt, necesse est, quod inquit. Si vitium hoc timens, nec grandem materiam concidens, poëta secutus fuerit longitudinem, quæ instar videtur eius carminis, ac debitæ mensuræ comitari voluerit, fieri non posse, quin in alterum vitium cadat: fabula enim ita languida fiet: prolixitateque operis amittet vires pænè omnes suas: hoc enim hic valet ὑδαρῆ μῦθον: vocabulo namque translato à vino, in quod nimium aquæ infusum fuerit, ut saporem vini ferè perdiderit, aliæ etiā res ita vocantur, quæ tenues & imbecillæ sunt. vt in ij. libro πολιτικῶν amicitia quædam ab hoc auctore vocata est: & hic fabula, quā dicit. nam vinum quod significaui, à Græcis ὑδαρῆ οἶνον vocari, testimonio etiam ipsius intelligitur, qui in problematum segmento secundo ita ipsum appellauit. nec non etiam Plutarchi, cuius hæc verba sunt in v. libro συμποσιακῶν capite quarto. cum quæstionē illam Homericam de liberādo à culpa Achille, agitaret. qui videbatur Patroclo præcipisse, vt meracius vinum ingereret legatis Agamemnonis, id quod ebrioso homini magis, quàm heroi conueniebat. ἀγνοεῖν ὅτι πρῶτον μὲν ὁ Ἀχιλλεὺς τὸν Φοίνικα καὶ τὸν Ὀδυσσέα, πρεσβυτέρους ὄντας, εἰδὼς οὐχ ὑδαρεῖ χαίροντας, ἀλλ᾽ ἀκρατοτέρῳ. & quæ sequuntur. Cum vero supra quoque capitis huius Plutarchi mentionem fecerim in declarando Empedoclis loco, qui laborat, quia confusus est: scriptorq; hic doctissimus ipsius quoq; mentionem faciat, quia illic vox ea est, quæ in uersu Homerico, cuius multis modis conatur sententiam comprobare, cur non verba ipsius hic ponam: saltem, vt, quomodo legi debeant, ostēdam: sunt enim in excusis libris mendosa. Σαφηνίζει δὲ ὁ ποιητὴς τὸ Ἐμπεδοκλέους ἐπιμελῶς ... τὸ ἐκείνου μεταβολῇ γίνεσθαι ζωρότερα τὰ πρὶν ἄκρατα, μᾶλλον ἴσα τὸ εὔκρατον ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ζωρὸν λέγεσθαι. Quod si poëta, inquit Aristoteles, plures fabulas, declinatis superioribus malis, complexus fuerit, tunc fabula non vna erit: quod & ipsum reprehendi ac vitio dari notum est. Cum autem plures fabulas dixisset: certumq; sit fabulas uerè plures, id est ita distinctas ac separatas, vt in unam aliquam redigi non possint, nullo modo probari, declarat quomodo plures capiat: affirmatq; se intellige-

 re, si

re, si illa ipsa fabula, quam scribendam sumpserunt, ex pluribus factis cócreta fuerit: huiuscemodi enim etiam quæ recipiuntur, plerunq; existunt, ut ipse exemplis osten dit: in Iliade nanque & Odyssea inquit inueniri partes non paucas huiuscemodi, id est quæ instar fabularum sint: & vt ipse tradit, quæ per se magnitudinem habeant: non tamé hoc culpa poëtæ factum esse; nec inde nasci, quia poëmata illa vitiosa sint, testatur; hoc enim repugnaret iudicio, quod ipse non semel fecit de Homero: sed res aliter tractari non potest: nec alia via est ad iustam magnitudinem perueniendi: hoc enim est, quod inuitos bonos poëtas rapit in eum errorem. purgás verò Homerum, & in cœlum ferens, ut consueuit, ea poëmata, quamuis has parte laborent, inquit. Quanquàm hæc poëmata coagmentata sunt, vt res patitur, & quantum industria poëtę fieri potest, optime: & vnius facti imitatio sunt, quàm maximè factum, vnum in longo carmine potest seruari. Laudat autem ipsa in ea præcipuè re, in qua tractáda in periculum venitur, ne reprehendantur, id est in coagmentatione rerum: hoc enim manifesto valet, quod inquit συνέστηκεν ἄριστα: non quia, si id obtineri posset, nó intelligat aliud melius esse: nam si ad iustam magnitudinem opus perduceretur, nó valde longius episodiis eò insertis, magis probaret poëma hoc Aristoteles. Homerum igitur proxime accessisse ad hanc perfectionem affirmat. hæc videtur esse huius partis sententia. Notandum etiam hic arbitror significatum verbi δεικνύναι, vnde δεικνύμενον ductum est; videtur enim valere exponi atque explicari, non monstrari; loquitur enim de epopœïa, quæ refert res ac commemorat, nó in scena agit, & ante oculos spectatorum ponit. Animaduertendum præterea, an cum Horatius inquit. Quodcunq; ostendis mihi sic, eodem sensu protulerit Latinum verbum, quod huic respondet, quo Græcum ab auctore vsurpatum est: quàmuis enim illic differat de tragœdia; deq; rebus, quæ cum in scens fiant, vere ostenduntur, id est oculis obiiciuntur, tamen addens Sic, videtur indicare alteram etiam rationé huic contrariam, quæ scilicet refert res actas ac narrat, verbo hoc posse significari. Et sanè quin ostendere valeat etiam apud optimos scriptores significare, dubitandum nó est. Fabula igitur, si verum hoc est, quæ paucis commemoratur, dicta ab eo esset βραχέα δεικνύναι; vel potius, vt in maiore parte calamo scriptorum inuini, βραχέως. Sunt etiam hoc in loco aliæ scripturæ varietates, quarum meminisse magis libet, ne nihil omittam, quod non testatum relinquam, inuentum à me in antiquis exemplaribus, quàm quod eas veriores lectiones putem. Nam, quæ antecedit hæc verba, vox ἀνάγκη desideratur in pluribus libris, vt quę etiam infra posita sunt. Ἐὰν δὲ πλείους, sine quibus sententia imperfecta prorsus est. Præterea pro illo καὶ τὸ τοιαῦτα τὰ ποιήματα: quod meo iudicio verum est, belleq; se habet, in quodam calamo exarato libro perperam legitur καὶ τοιαῦτα τὰ ποιήματα.

Εἰ οὖν τούτοις τε διαφέρει πᾶσι, καὶ ἔτι τῷ τῆς τέχνης ἔργῳ: δεῖ γὰρ οὐ τὴν τυχοῦσαν ἡδονὴν ποιεῖν αὐτὰς, ἀλλὰ τὴν εἰρημένην, φανερὸν ὅτι κρείττων δῶ ἂν μᾶλλον τοῦ τέλους τυγχάνουσα τῆς ἐποποιίας.

Si igitur & his præstat omnibus, & præterea artis opere: oportet enim non quamlibet voluptatem efficere ipsas, sed illam, quæ dicta est, manifestum, quod melior etiã esset magis adipiscens finem, quàm epopœia.

Hæc est conclusio totius huius quæstionis, qua disputauit vtrì duarum harũ imitationum, epicæ ne an tragicæ, primæ dandæ sint. Ipse igitur, qui à multis dissensit, maiorem honorem tribuentibus epicæ imitationi, cum ipse contra melioré iudicaret tragicam, collectis multis argumentis, quæ hoc probarent, ad extremum planũ factum esse dicit vincere ac primum locum tenere illam, quam defendisset. Nam quod inquit, Si his omnibus præstat, intelligit bona, quæ indicauit, quæ plura maioraq; in se habere tragœdiam declarauit: quod enim affinis ipsa non est nó nullis malis, à quibus vacua non potest esse epopœïa, hoc numerum bonorú auget. Quod verò inquit, Et præterea artis opere, nouum quiddam est, nec ab ipso supra explicatum:

catum: valet tamen & ipsum multum ad idem declarandum, quo scilicet vtitur vt plano certiorq; ut eo etiam superet tragœdia epopœiam, quemadmodum superare illis, quæ accuratè exposuit, demonstratum fuerat. Quod sequitur autem. Oportet enim non quamlibet voluptatem efficere ipsas, sed illam, quæ dicta est, hoc meo iudicio potest: docetq; quamuis ex epico carmine plures voluptates capiantur, quę tamen non propriæ sint eius operis: nec verus finis ac voluptas, quæ inde expectatur, nihil tamen hoc valere ad gratiam, honoremq; illi studio acquirendum: non enim verè postulari ab ipsis potest, ut quamlibet voluptatem gignant, sed eam tantum, quæ propria illius artis est: cuique gignendæ inuentæ sunt. Quod si epopœia quicquam huiuscemodi patit, creatq; voluptates alienas, eo nomine non est anteponenda tragœdiæ, quæ sua magis propriaque voluptate nititur. Perspicitur autem ex iis, quæ sequuntur, opus artis vocare Aristotelem voluptatem, quam vt pariat res illa, laborat: vt enim certarum artium opera quædam, finesq; existunt, ita etiam huius: vt purget scilicet animum motibus illis turbidis, quos sæpe significauit. His igitur positis, inquit perspicuum esse, quod illa melior præstantiorq; est, tragœdia inquã, epopœia: non semper tamen, sed cum finem suum adipiscitur: hoc enim rursus expectandum est: nam si inde ipsa pelleretur, non primum locum dignitatis obtineret: possunt nanque interuenire incommoda quædam, quæ ipsam hoc bono spolient. Animaduertendum igitur, an hoc ipsum valeat, quod ostendi illud auctoris τὸ τέλος τυγχάνειν, prolatumq; & ipsum sit sub condicione hac: sine contra tradat ipsi omnino hoc contingere, vt finem consequatur, quod alteri non itidem: ita enim interpretes acceperunt: præsertim cum de tragœdia hac, illa ue non loquatur, cui incommodi aliquid potest euenire, sed de tragœdia ipsa generatim: libera nanq; illa hoc malo periculoq; videtur. Animaduertendum præterea, quod ad rationem sermonis facit, adiungere ipsum voci κρείττω, quę collationem per se significat, alicuiusq; rei maiorem potestatem, particulam μᾶλλον, & ipsam hoc significantem: verebisque, quibus adplicata fuerit. hoc idem afferentem: videbatur enim vox illa carere posse sine damno aliquo ea particula: & tamen alibi idem hoc fecit Aristoteles, vt ab antiquis ipsius interpretibus declaratum est: sed vestigia etiam huius locutionis apud Demosthenem inueniuntur.

Περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας καὶ ἐποποιίας, καὶ αὐτῶν καὶ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν μερῶν αὐτῶν, καὶ πόσα, καὶ τί διαφέρει, καὶ τοῦ εὖ, ἢ μὴ, τίνες αἰτίαι, καὶ περὶ ἐπιτιμήσεων, καὶ λύσεων, εἰρήσθω τοσαῦτα.

De tragœdia quidem igitur & epopœia & ipsis & formis, & partibus ipsarum, & quot & quid differunt, & eius quod est bene, & non, quæ causa, & de increpationibus & solutionibus tot dicta esto.

Hic finis esse intelligitur primi libri: repetit enim breui cuncta, quę vniuerso in libro pertractauit: non, ut crebro fecit, ea tantum, quę proxima superiore parte persequutus fuerat. Respondet autem hęc pars, quę similitudinem epilogi habet, procemio totius operis, & ipso ita vocato, sumpto ab oratoribus nomine. inquit igitur de tragœdia & epopœia se existimare satis dictum esse: in extremo enim positum est, unde omnia hęc apta sunt, ac sustinentur. tragœdiam autem primum appellat, eundem ordinem conseruans, quē in explicandis illis sequutus fuerat: ut qui enim in animo suo iam statutum habebat poëma hoc prestantius esse, quam epopœiam, contrà iudicia multorum, primum locū ei assignauerat. de ambabus igitur testatur à se actum esse. Modum uero, quem tenuerit in illis explicandis, aperit & inquit. Et de ipsis & formis, & partibus ipsarum. de ipsis uerò dicens, intelligit de ui ipsarum harum poëseon generatim atque in vniuersum, ut initio etiam libri locutus fuerat: pollicitus enim est illic se de poëtica & hoc ipso pacto, id est in vniuersum, & de formis ipsius acturum esse, quod præstitit. Eadem igitur ratione hic testatur se de ambobus his generibus poëmatum et in uniuersum, & postea singillatim egisse: hoc enim

ualere puto, quod inquit. Et de formis & partibus ipsarum: nam formas, id est εἴδη, arbitror ipsum vocasse partes, quæ speciem qualitatemq; poëmatum eorum declarant: vt contra μερῶν partes quæ corpus constituunt: magnumq; id reddunt: neque enim arbitror significari nunc à poëta nomine εἰδῶν genera illa poëmatum: quorũ alterum exempli causa simplex est: alterum vero implicatum, siue moratum, siue patheticum, vt Madius accepit, qui superiorem locum subtiliter interpretatus est: primusq; vidit, quid αὐτῶν valeret, quod ante hanc ipsam partem positum est: nam idem rectè fecit, qui voce illa μερῶν, contineri putauit ambas illas, magnopere diuersas inter se, partes, postquàm verbum illud, quo ipse puto significari partes quales, aliò retulit: verisimile enim est auctorem vtriusque partium generis meminisse, si alterum attigit. ego verò arbitror partitionem illam relictam ab eo fuisse in breui hac peroratione: neque enim omnia paucis complecti potuit: nec debuit etiam, nisi quæ maioris ponderis essent, appellare. Tradit etiam accuratissimus magister, numerum illarum partium à se monstratum esse: nec non quod discrimen inter ipsas uersetur: eas, inquam, quæ quale sit poëma ipsum ostendunt, & quæ tanquàm corporis illius membra sunt. Præterea repetit à se monstratum esse, vnde nascatur, vt poëma rectè se habeat: & quæ causæ huius rei sint: vt etiam quare poëma iure laudari non possit: vitioq; alicui affine sit: hoc enim valet: quod inquit ἢ μὴ: intelligique manifestò debet μὴ εὖ: nam de veritate lectionis non arbitror ambigi oportere, cum hæc certa, mirificeque hic accommodata sit: Addit autem, se etiam egisse, quantum satis esse putat, de rationibus, quibus lædere poëtas, & scripta ipsorum vellicare, quidam consuerant: nec non docuisse quoque, quomodo quæ obiiciuntur ipsis, dissolui ac refelli possint. De his igitur omnibus testatur se egisse: cunctaque illa redigere in memoriam voluit illis, qui hunc librum legerũt. Nam quod in extremo libro fecit non repetit, non quia ob propinquitaté hærere adhuc quæstioné illã putaret in animo eorum, sed (nisi fallor) quia id extra artem, quam tradit, fuit: neq; debuit. ἀνακεφαλαιώσει eorũ, quę commemorat, propria huius artificij, et quæ instruũt poëtã, id, quod nõ est intimum ipsius, repeti atque iterari.

F I N I S.

RERVM

RERVM ET VERBORVM IN HOC OPERE MAGIS INSIGNIVM INDEX.

A

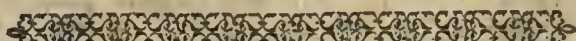
didasca-

Dd ij ferre

poetica,

GRÆCARVM

μικρὸν

CHARTARVM SERIES,

a b A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, Aa Bb Cc Dd.

Omnes sunt Terniones, exceptis b Cc quæ sunt Duerniones.

FLORENTIAE

APVD HAEREDES

BERNARDI IVNTAE.

MDLXXII.

